

U povodu 60 obljetnice formiranja Kalničkog partizanskog odreda,
preživjeli borci Odreda i narod Kalničkog područja, Hrvatskog zagorja,
Prigorja, Bilogore, Podravine, Međimurja, Moslavine i grada Zagreba
objavljaju ovu knjigu za sjećanje na svoje pale i umrle drugove
i nevine žrtve civilnog stanovništva.

ŽARKO MILI EVI

KALNICKI PARTIZANSKI ODRED

2. izdanje

TIVA, Varaždin, 2010. godine

Nakladnik:
TIVA - Tiskara Varaždin d.o.o.

Za nakladnika:
Zvonimir Kušter

Sunakladnik:
Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske

Za sunakladnika:
Josip Skupnjak

Knjigu pripremili za tisak:
Žarko Miličević i suradnici: Vladimir Kapun, Miloš Manojlović,
Ernest Mezga, Dragutin Mrkoci, Josip Slibar

Recenzenti:
Joža Horvat, Rade Bulat

Redaktor, lektor i korektor:
Zrnka Novak

Urednik:
Josip Skupnjak

Izbor fotografija izvršila redakcija

CIP zapis dostupan u rađunalnom katalogu Nacionalne i sveučelne knjižnice
u Zagrebu pod brojem 753601.

Tisak:
TIVA Tiskara Varaždin

ODBOR ZA NJEGOVANJE TRADICIJE X. KORPUSA ZAGREBA KOG u sastavu: predsjednik Josip Skupnjak, tajnik Petar Rai , članovi: predstavnici Zajednice udruga antifašističkih boraca Varaždinske županije - Ciril Grabrovec i Mirko Horvatek; Krapinsko-zagorske županije: Gabrijel Rafaj, Blaž Ruklja i Branko Vdovi ; Međimurske županije - Franjo Repine i Ivan Vugrin i ; Koprivničko-križevačke županije - Drago Dolenc, Vaso Ostojić i Ivan Pakasin; Zagrebačke županije i grada Zagreba - Zdenka Brić , Rade Bulat, Joža Horvat, Zvonko Huzak, Vladimir Jurak, Žarko Milićević , Dragutin Mrkoci, Vinko Šunjara, preuzeo je odgovornost za pripremu knjige o Kalničkom partizanskom odredu.

REDAKCIJSKI ODBOR: [Josip Šlibar] predsjednik, Josip Skupnjak, potpredsjednik, Vladimir Kapun, tajnik, članovi: Miloš Manojlović , \ [Ernest Mezga,] [Žarko Milićević] , [Rade Milosavljević] ,] Dragutin Mrkoci.

*Joža Horvat, prvi komesar
Katoli koga partizanskog odreda*

*Mato Jerkovi ,
prvi (privremeni) komandant
Kolni koga partizanskog odreda*

*Izidor Štok,
prvi imenovani komandant
Kolni koga partizanskog odreda*

OSTALI KOMANDANTI I KOMESARI KALNI KOŠI PARTIZANSKOG ODREDA

KOMANDANTI

Stjepan Kušić

Stevo Čavić

Jovica Mandić

Vlado Kobal

Stevo Čuković

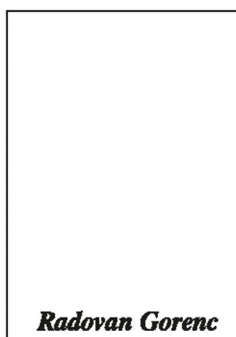
Jovica Mandić

Maio Ostović

Josip Hržica

Radovan Gorenc

KOMESARI

Andrija Muhek

Gabrijel Santo

Nikola Ladiši

Josip Gugo

Viktor Kocijan

ZVJEZDANI TRENUCI

Ja sam kao ptica. Neobičajna ptica. Ptica selica. Dok druge pernate skitnice napuštaju naše krajeve u jesen i vraćaju se tek idućeg proljeća, za razliku od njih ja slijem i meškoljim se u svom gnijezdu nebrojeno puta svake godine.

Moje gnijezdo je Kalnik. Slikovita ruševina stare tvrđave na vrhu planine, i kud oko dopire, polja, vinogradi, brežuljci, šume, zaselci i nadasve hrabri i gostoljubivi stanovnici tog meni dragog kraja.

Punih šezdeset godina, ma gdje bio na kopnu ili na moru, kad se prisjetim neke zgrade iz ratnih dana, uzbuđen, pun radosti u mislima raširim krila, prhnem, poletim i eto me opet u Botinovcu, Apatovcu, Pogancu, Ribnjaku, Ivancu...i eto me na Kalniku. Tada uvijek nanovo, prvo zamijetim kolonu ratnika, borce Kalničkog odreda, priključim se njima, svrstam u neku desetinu i zajedno tabanamo puteljcima, ili noću, prikriveni mrakom šaljamo se u najvećoj tišini, spremni da svakog trenutka prihvatimo bitku.

Slavonija. Tu su, u selu Bijela, sredinom listopada četrdeset druge, na prostranoj zaravni okruženoj granatim stablima stare hrastove šume, postrojeni borci novoosnovanog Kalničkog partizanskog odreda, prije svog odlaska na dalek i neizvjestan put.

Eto i sad ih promatram. Dobro odjeveni, još bolje naoružani, komešaju se u žamoru, vrludaju kud koji, ali se na zapovijed uskoro postrojavaju u desetine i oblikuju dva bataljona. Sad su smireni, stoje nepomično, šutljivi, smrknuti.

Duboko sam uvjeren, u ta dva bataljona nema jednog jedinog borca kome Pavelićevi zlikovci nisu zapalili kuću, ustrijelili, objesili, zaklali ili

sjekiroom dotukli oca, majku, brata, sestru, bliskog rođaka ili dragog prijatelja. Kad takvi - šutljivi i smrknuti - krenu, bit će to hrabar i odlučan odred osvjetnika.

Većinu njih upoznao sam ranije, kad sam kao politički komesar Prvog bataljona banijskog partizanskog odreda ovog proljeća drugovao i vojevao s njima. Slavonske borbe i one iz Bilogore, upoznao sam ovdje. U razgovoru otkrio sam im tužnu sudbinu prvih kalničkih partizana. Njih otprilike tridesetak, prošlu oštru zimu proveli su u zemunicama pod izuzetno teškim uvjetima, a kad je kopnio snijeg, opkoljeni sa svih strana, u neravnoj borbi s daleko premoćnijim neprijateljem, izginuli su u najvećem broju, zajedno sa komandantom, Božom Lajnerom. Sad nas Glavni štab Hrvatske šalje da osvojimo Kalnik i zamijenimo mrtve.

Eto, to su slike i scene koja još žive u mojim oči i mojim mislima.

. . .

Kao snježna lavina kad je južni vjetar otisne niz padinu, tako se naš odred iz Slavonije za udnom brzinom spustio na prugu Križevci - Koprivnica, dinamičnom razorio tračnice i time jasno i glasno najavio neprijatelju daje Kalnički partizanski odred sustigao cilj !

Zaredale svakodnevnih bitki. Na Bilogori, Kalniku, Ivanjaku, Macelju, pa sve do Zagrebačke gore, Kalnički odred kao osamljeni vuk, borio se i vitlao s hordama fašista, punih devet mjeseci. Tih devet mjeseci sve do dolaska iz Slavonije većih partizanskih jedinica, neprestano u pokretu, zajedno sa svojim ranjenicima i bolesnicima, često neishranjen, kadgod do ožujanja iscrpljen, ponekad u borbi prisiljen i na uzmak, ponekad razbijen, ali bi odred uvijek nanovo okupio svoje borbe i nastavio rušiti prugu, postavljati zasjede, napadati i uništavati neprijateljska uporišta. Na veselje i smijeh boraca, domobrane bi u gađama vraćao kućama i pravio sprdačinu od takozvane Nezavisne Države Hrvatske. Za cijelo to vrijeme bili smo Paveli u trnu u oku. Mi njemu, on nama.

Žiteljima Hrvatskog zagojja, Podravine i Međimurja, otkrivali smo istinu o našoj borbi, širili meću ustanku, prihvaćali nove borbe i kao prethodnica pobjedničke vojske pronosili zastavu slobode.

Ja sam kao ptica. Neobičajna ptica. Ptica selica. Uz spomen na ratne dane, uz scene na moje suborce - u meni žive i mrtvi - širim krila, uzliječem i letim. Vraćam se svome gnijezdu, vraćam se Kalniku.

Joža Horvat

UVODNE NAPOMENE AUTORA

Povijesne stranice borbenog puta Kalni kog partizanskog odreda odavno su ispisali njegovi borci krvlju i životima koje su darovali slobodi i ugradili u temelje svoje domovine. Na dugom i teškom borbenom putu, KPO je vodio mnoge bitke u kojima su poginuli mnogi znani i neznani junaci. Većina je od njih dostojno sahranjena a njihovi grobovi spomeni ki obilježeni, ali ima i onih za koje grobove ni danas ne znamo. Otada, vrijeme je nepovratno prolazilo a cjelovita monografija o kalni kim partizanima nije bila napisana. Knjiga Milana Brunovića, «Kalnik u borbi», Zagreb 1982. tek je dobar pokušaj, ali se sadržaj knjige ne odnosi samo na borbeni put KPO.

Nakon tragičnog razbijanja i uništenja Kalni kog partizanskog odreda, stvorenog u ožujku 1942, Glavni štab Hrvatske donio je odluku o formiranju novog partizanskog odreda, koji će biti i na Kalnik. Njegovu jezgru činile su dvije iskusne partizanske čete: Banijska proleterska i Žumberka četa, dok su ostali dio sastava odreda popunili dobrovoljci iz Slavonije, Bilogore, Kalnika, Zagorja i Zagreba. Većina boraca bili su članovi partije i SKOJ-a, dok je samo njih dvadesetak pripadalo drugim građanskim strankama. Istine radi, treba reći da su u tom Odredu, formiranom u listopadu 1942. godine na početku njegovog ratnog puta, pretežno bili Srbi s Banije, Korduna i Slavonije, većinski borci visoke političke svijesti koji su se kao dobrovoljci izvršiti zadatak Glavnog štaba Hrvatske, boreći se daleko od svojih kuća i zavičajja, što im služi na čast. Uz Srbe, tad je u Odredu bilo manje Hrvata, uglavnom na rukovodnim položajima, i oko desetak Židova.

Glavni štab Hrvatske dao je Odredu u operativnu nadležnost područje od Ilove do Sutle, odmah nakon njegovog formiranja. Takav zadatak nije bio jednostavan tim više što je trebalo prethodno stvoriti preduvjete da se na području Kalnika osigura jaka partizanska baza i uporište, koji bi postali oslonac u daljnjem djelovanju Odreda. Geografsko-topografske karakteristike operativnog područja, gusta mreža važnih saobraćajnica i pruga, okružje Kalnika s velikim mjestima i gradovima u kojima su se nalazile jake neprijateljske posade i garnizoni, blizina Zagreba kao administrativnog središta NDH kao i značaj sjeverozapadne Hrvatske za NDH i okupatora, sve to zajedno nije išlo u prilog brzom razvoju i djelovanju KPO. Neprijatelj je energično djelovao na svaku pojavu partizana na Kalniku, jer je dobro znao kakve mu

opasnosti prijete. U tom kontekstu treba gledati i na tragediju uništenja KPO od ožujka 1942. Pojava novog i jakog odreda uznemirila je neprijatelja, pa je reagirao panično i odred se pojavio na Kalniku. Tri puta je neprijatelj uspio zbaciti Odred s Kalnika, a kalnici su se partizani uporno i žilavo branili, boreći se da na njemu i ostanu. U tom svakodnevnom hrvanju uz obostrano velike žrtve, KPO se izborio za prevlast nad Kalnikom, stvorio sebi vrsto uporište i oslonac u srpskim i hrvatskim selima, postao je gospodarom Kalnika na kome je ostao do kraja rata.

Zašto monografija «Kalnici partizanski odred» ?

Prvo, to je dug prema živim i mrtvim kalnicima i narodu toga kraja. Knjiga je napisana njima u čast, a objavljena u prigodi šezdesetogodišnjice formiranja KPO. Posljednji je čas da se ispriča cjelovita priča o ovoj slavnoj partizanskoj jedinici, jer je sve manje živih sudionika njenog borbenog puta.

S druge strane, u novim olovnim vremenima pseudo-historijskih redefinicija prošlosti i ovih nastaje neo-fašista na plemenite tekovine antifašizma kroz brutalne falsifikate povijesnih činjenica, knjiga je pokušaj svjedočenja istine o djelovanju kalničkih partizana u prostoru i vremenu II. svjetskog rata i narodnooslobodilačke borbe. Knjiga je svjedočanstvo o onom razdoblju našeg života, kad je antifašistička borba uzdignula Jugoslaviju u kozmos svjetskih zbivanja, uvrstivši ju među sile pobjednice u II. svjetskom ratu. Antifašizam je ostao temelj na kom je izgrađen moderni svijet. Zbog toga je nužno svjedočiti istinu.

Zna se tko su pobjednici, a tko poraženi u II. svjetskom ratu; zna se daje povijest II. svjetskog rata završena kao i povijest NOR-a. No, tako ne misle svi, jer nisu išle snage poraženog fašizma bilo da je riječ o fašistima ostacima, ili preživjelim pripadnicima, ili o njihovim nasljednicima koji nastavljaju izgubljenu bitku. Oni žele afirmirati propalu fašističku tvorevinu NDH, ne priznaju i kontinuitet demokratske Hrvatske sa ZAVNOH-om. Oko eni ustaškim simbolima oni ruše antifašističke spomenike, oskvrnjuju grobišta i stratišta, licitiraju žrtvama Bleiburga, umanjuju i istodobno nevine žrtve Jasenovca i 28 drugih ustaških logora, a sve se to prikriva tobožnjom borbom protiv komunizma. Na djelu je pokušaj revizije povijesti u školskim udžbenicima kojima se zbunjuju mladi ljudi. Oživljavanje ustaškog i etničkog pokreta na područjima bivše Jugoslavije jeste pokušaj oživljavanja fašizma, što je HDZ otvoreno stimulirao, a sadašnja vlast se ponaša kao da ne primjećuje što se događa. I to su razlozi za objavljivanje ove knjige.

Narodnooslobodilačka i antifašistička borba naroda Jugoslavije rukovodili su i usmjeravali ju KPJ i Vrhovni štab na čelu s Josipom Brozom Titom. KPJ je bila jedina politička partija koja se suprotstavila i pružila organizirani otpor fašističkoj okupaciji zemlje. Bio je to jedinstveni NOP koji je imao nacionalni, općejugoslavenski i

me unarodni karakter, stoga ga treba proučavati u njegovoj cjelovitosti i nezavisnosti. Nedopustivo je odvajati hrvatski antifašizam od općer Jugoslavenskog, jer to povijesno nije točno.

U pisanju knjige korištena je dokumentacija i faktografija partizanska i neprijateljska. Glavni oslonac prilikom pisanja bila je zbirka grafičke: «Sjeverozapadna Hrvatska u narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji», dostupna literatura i manji broj izvornih dokumenata. Naravno, autor je koristio i osobna sjećanja na događaje kojima je bio sudionik.

Podaci o poginulima i ranjenima s obje strane, izneseni u ovoj monografiji nisu do kraja pouzdani zbog nedostatka verificiranih podataka. Na kraju prvog dijela knjige učinjen je osvrt ili rezime na glavne periode stvaranja i djelovanja KPO kako bi se bolje istaknula različita uloga odreda u pojedinim fazama razvoja NOP i NOB.

Na ovom mjestu, zbog čitalaca, ali i zbog historijske istine, nužno je objasniti neke dileme vezane za postojanje dva KPO. Naime, prije nego se ušlo u realizaciju projekta oko pisanja monografije o KPO, Odbor za njenu izradu se složio da se radi o dva KPO i na toj osnovi je i urađena prva verzija knjige. Međutim, naknadno se pojavio i drugi stav koji je polazio od toga, da je KPO od listopada 1942. g. prvi i jedini KPO, a da se prethodno na Kalniku radilo o Kalničkoj partizanskoj četi od ožujka 1942. g., a ne odred. Pošto je ovakav stav prevagnuo, prišlo se izmjeni knjige u skladu s takvim stavom.

Kad je knjiga bila praktično dovršena i nakon dužeg razmišljanja, razgovora s članovima Odbora i pristiglih reakcija pojedinih pripadnika Odreda, autor knjige nije mogao preuzeti na sebe odgovornost da zastupa stav o jednom, već o dva Odreda, pa je odlučio da dilemu pojasni, a kroniku historijskog puta KPO prilagodi povijesnim činjenicama s kojima ne može biti kompromisa.

Evo autorovog obrazloženja! Kalnička partizanska četa je formirana 13. ožujka 1942. g. od Osječke ili "Šojkine" grupe, Kapelske partizanske grupe i grupe Bože Leinera, domobranskog poručnika, koji je na Kalnik došao iz Zagreba. Odmah po njegovom dolasku, formirana je Kalnička partizanska četa za čijeg komandira je postavljen Božo Leiner, a za komesara Josip Leljak. U međuvremenu OK KPH Varaždin, 10. ožujka 1942. donosi Odluku u «Bazi I» u Zbelavi, da se formira KPO. Nakon te Odluke, Varaždinsko-ludbreška grupa s oko 15 boraca pod rukovodstvom političkog i organizacionog sekretara OK KPH Varaždin, Florijana Bobića i Vilka Jureca, dolazi na Kalnik 28. ožujka 1942, priključuju se Kalničkoj četi, a sljedećeg dana, 29. ožujka 1943. godine i formalno nastaje Kalnički partizanski odred. Za komandanta Odreda postavljen je Božo Leiner, a za komesara Vilko Jurec. Zašto baš njih dvojica? Božo Leiner je imao čin domobranskog poručnika i jednostavno ga se smatralo vojnički sposobnim i profesionalnim vojnikom.

S druge strane, Leiner je na Kalnik došao s partijskim preporukama iz Zagreba, imao je povjerenje OK i KK Varaždin, a izgleda da je sli no razmišljao i GSH. Odluka OK KPH Varaždin da za komesara imenuje dotadašnjeg organizacionog sekretara OK KPH Varaždin, Vilka Jureca, samo ide u prilog tezi da se želio formirati Odred sa širom vojnom i političkom ulogom, nego što bi mogla imati jedna eta. To što je u Odredu bilo svega 56 boraca ne zna i mnogo, jer partizanski odred nije imao fiksnu formaciju, pa je u njemu moglo biti 15,50,1.000 ili više tisuća boraca. Logična su razmišljanja bila da je tako brojno mali Odred samo jezgro jednog budućeg moćnijeg Odreda. Zbog toga autor smatra da su to povijesne činjenice koje se moraju uvažavati, pa je u knjizi koja, zbog ovog problema kasni, u daljem tekstu bit će riječ o KPO od ožujka i KPO od listopada 1942. g., koji je formiran pet mjeseci kasnije nakon što je Prvi prestat postojati 26. travnja 1942. godine u velikoj neprijateljskoj ofenzivi.

Težište knjige je na borbenom putu KPO do formiranja brigade «Braća Radi», odnosno do kapitulacije Italije, 8. rujna 1943. godine, do kada je Odred bio glavni akter borbe i otpora na velikom području, osim povremenog dolaska većih operativnih jedinica iz Slavonije, te formiranja brigada i XXXII. divizije. Tokom 1944. i 1945. godine KPO je igrao teritorijalnu i sporedniju ulogu u odnosu na operativne jedinice. Dodatnu vrijednost monografije ima njen treći dio, u kome su objavljena imena boraca KPO od osnutka do njegovog rasformiranja 1945. godine.

Kako je nastala monografija ?

Još je 1988. ustanovljen Odbor za izradu monografije KPO, a činili su ga: predsjednik Josip Šlibar i sekretar Vlado Kapun. Ostali članovi odbora bili su: Miloš Manojlović Mima, Ernest Mezga, Josip Skupnjak, Dragutin Mrkoci i Žarko Milićević. Nakon konstituiranja Odbora, podijeljena su zaduženja pojedinim članovima i plan aktivnosti kako bi monografija mogla biti završena u stogodišnjicu KPO. Nažalost, od ideje do njene realizacije prošlo je još dugo vremena.

Projekt nije mogao biti ostvaren, jer se Jugoslavija ubrzo nakon toga raspala. Polovica članova Odbora zatekla se u Beogradu, a ostala polovica u Zagrebu i akovcu, nakon čega je rad zamro. U međuvremenu umrli su članovi odbora Josip Šlibar, Miloš Manojlović i Ernest Mezga. Prekid kontakata između pojedinih njegovih članova, materijalno- finansijski i drugi razlozi privremeno su zaustavili projekt. Nakon siječanskih izbora 2000. godine, oživjela je ideja da se nastavi rad na dovršenju monografije. Iza te ideje stale su sekcije boraca XXXII. divizije i Odbor X. korpusa Zagrebačkog, te županijske i općinske udruge SABA sjeverozapadne Hrvatske, svjesni da je to možda i posljednja prilika da se započeti posao dovrši i da se knjiga promovira u stogodišnjicu formiranja KPO. Autor knjige je dobio zadatak

da obradi borbeni put KPO od njegovog osnutka do kraja rata i neka druga poglavlja. Dragutin Mrkoci uložio je maksimalni napor kako bi osigurao što potpuniji spisak boraca. To je bio težak i odgovoran posao. Uz to Dragutin Mrkoci je obradio i neke druge tematske cjeline: mobilizaciju, naoružanje, formaciju, intendantsku i sanitetsku službu i službu veze, a pomogao je i autoru korisnim sugestijama.

Poglavlje «Geografsko-topografske karakteristike kalni kog područja» obradili su Josip Šlibar i Vlado Kapun.

Poglavlje «Formiranje prvih partizanskih grupa, prve kalni ke partizanske ete i Odreda» obradio je Miloš Manojlović kao jedan od najstarijih pripadnika Kapelske oružane grupe i Kalni ke ete i Prvog odreda.

Poglavlje «Vojno-politi ko obrazovanje, moralno-politi ki odgoj i partijski rad u KPO» obradio je u osnovi Ernest Mezga.

Izražavam svoju zahvalnost recenzentima Joži Horvatu, prvom komesaru KPO i Radi Bulatu, istaknutom rukovodiocu XXXII. divizije i . korpusa Zagreba kog i narodnom heroju za korisne savjete i sugestije, koje su mi mnogo pomogle.

Tako er zahvaljujem uredniku knjige Josipu Skupnjaku za napor u koordinaciji rada i prikupljanju nov anih sredstava, kako bi knjiga bila dovršena i objavljena.

Svoju zahvalu dugujem i Damiru Pezelju za tehni ku pomo oko ra unala i fotokopiranja.

Kona no zahvalnost dugujem županijskim i op inskim rukovodstvima SABA koji su dali doprinos kako bi se cijeli projekt mogao realizirati.

Zagreb, 2. velja e 2002. godine

Žarko Mili evi

PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU

Tri su razloga za ovo drugo izdanje knjige *Kalni ki partizanski odred*:

1). Kada smo radili na pripremi rukopisa za tisak ove knjige, autor i suradnici bili su u stisci s vremenom, s obzirom na naše htijenje da knjiga izađe iz tiska u 2002. godini, povodom jubilarne 60-te obljetnice Kalni koga partizanskog odreda. U tim okolnostima, na finalizaciji rukopisa radilo se užurbano, bez vremenske mogućnosti provjere određenih podataka. To je i razlog da u knjizi prvoga izdanja ima poprilično manjkavosti i grešaka, osobito u trećem dijelu, što smo u ovom izdanju nastojali ispraviti.

2). Prvo izdanje ove knjige tiskano je, s obzirom na naše financijske (ne)prilike, u vrlo skromnom tiražu, pa iz tog razloga, već tada nije udovoljeno svim zainteresiranim, da knjigu posjeduju u svojoj biblioteci. Zainteresiranosti za knjigu ima još i danas, kako među starijom, tako i mlađom generacijom, u koju s povjerenjem gledamo da će nastaviti gajiti tradiciju NOB-a i oživjeti uspomene na njezine sudionike, posebno one koji su u toj borbi dali i svoje živote. Bila bi zato velika greška ne udovoljiti toj zainteresiranosti.

3). S obzirom daje Kalni ki partizanski odred odigrao neprocjenjivu ulogu u dizanju i rasplamsavanju ustanka i NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, od Ilove do Sutle i, bezmalo, od Save do Drave i Mure, želja nam je da se knjiga *KALNI KI PARTIZANSKI ODRED* nađe u štoviše obitelji iz kojih je netko bio njegov pripadnik i sudionik te uzvišene borbe protiv okupatora i njegovih kvislinga. To bi bio i najveći spomenik Odredu i njegovim borcima, a osobito zato, što je on bio i osnova jedinicama NOV koje su naknadno formirane na ovim prostorima na kojima je Odred djelovao, pa i osnova (u jedinstvu s Moslavacima i drugim partizanskim odredom), 10. korpusa zagrebačkog.

Zagreb, prosinac 2010. godine

*članovi Redakcijskog odbora:
Josip Skupnjak i Dragutin Mrkoci*

PRVI DIO

I

GEOGRAFSKO-TOPOGRAFSKE KARAKTERISTIKE KALNI KOŠ PODRUČJA

Kalniški partizanski odred, kao jedinica u sastavu narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske i Jugoslavije vezana uz određeni teritorij, dobio je ime po Kalniku, planinskom masivu u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. A odrediti Kalnik u zemljopisnom smislu nije teško i dovoljno je pogledati u neki informativni priručnik, na primjer, Enciklopediju u kojoj piše:¹

Pogled na geografsku kartu pokazuje da Kalnik, po svojem smještaju i strukturi pripada posljednjim obroncima Alpa. Njegovi grebeni i lanci pojedinih glavica sa slikovitim narodnim imenima: Bela Gorica, Drobno Kamenje, Ljuba Voda, Medsko Brdo, Retko Brdo, Kamenjak, Piramida, Leskovicica, Medved, Kozji hrbet, Knezov Jarek, Careva Strana, Vražje Korito itd., protežu se u duljini oko 35-40 kilometara od zapada prema istoku s malim otklonom prema sjeveroistoku. Po uskoj razvodnici između Bednje i Lonje kod Novog Marofa povezani su s masivom Ivančica² na zapadu, a preko Lepavinskog prijevoja na istoku s Bilogorom. Od niskog Varaždinsko-topličkog gorja na sjeveru odvaja ih rijeka Bednja, a od Medvednice ili Zagrebačke Gore na jugozapadu gornji tok Lonje. Na sjeveroistoku obronci se spuštaju u Podravinu, a južni smiruju u prostranoj ravnici Lonjskog polja i Posavine. Vrhovi Kalnika vide se iz daleka sa svih strana: iz Hrvatskog zagorja, Međimurja, Podravine, Moslavine i Prigorja.

Međutim, kad je riječ o Kalniku kao prostoru na kojemu je u vrijeme narodnooslobodilačke borbe boravio i djelovao Kalniški partizanski odred, onda se ne smijemo ograničiti samo na Kalničku goru kao strogo određeni pojam. Šume Kalnika i ono nekoliko sela i još manjih zaselaka koji su se uvukli u pojedine njegove "slijepe" doline, pružale su partiza-

¹ "Kalnik ili Kalnička gora je planinski skup pobjega i humlja u Hrvatskoj, omeđen uglavnom rijekama Lonjom, Bednjom, Koprivnicom i Glogovnicom, obuhvaća oko 1000 kvadratnih kilometara i pripada prelaznom gozju savsko-dravskog međurječja. U središnjem dijelu koji je hidrografsko vorište, najviši su usponi: Vranilac ili Veliki Kalnik (643 m), Mali Kalnik (569 m), Ljubelj (558 m) i Porutina (491 m). Prema sjeveru i istoku Kalnik prelazi u Ludbriško, Koprivničko i Apatovsko a prema jugu u Križevačko, Petrovsko i Lonjsko humlje". (Enciklopedija Jugoslavije V, Leksikografski zavod Jugoslavije, Zagreb 1962, str.181)

² Ovdje koristimo termin Ivančica, uobičajen u narodu a ne Ivanšica kako se ponekad označava na zemljopisnim kartama. (Prim, aut.)

nima boravište i smještaj, ali su se partizani okupljali s mnogo šireg područja i djelovali su na veći prostor. Zbog toga se pojam Kalnika i njegovog područja iz razdoblja partizanskog rata mora proširiti najprije na četverokut riječnih vrhova i neupravna središta i prometne raskrsnice: Koprivnica, Križevci, Novi Marof i Varaždin, a zatim u njega uključiti i Varaždinsko-topličko gorje.

Ipak, smisao postojanja i borbe Kalničkog partizanskog odreda nije mogao biti ograničen na cestama i željeznim prugama koje spajaju spomenute četiri točke. Ratne operacije i borbeni zadaci, posebno taktika prema neprijatelju i suradnja s partizanskim odredima u neposrednom susjedstvu s Bjelovarskim, Posavskim, Moslavskim, Zagorskim i Zagrebačkim odredom, te XXXII. i XXXIII. divizijom X korpusa "Zagrebačkog" nerijetko su zahtijevali da Odred djeluje i preko granice svojeg područja, jednako kao što su i druge jedinice NOV Hrvatske i Jugoslavije dolazile na Kalnik ili prolazile preko njega, pri čemu treba znati da je Kalnički partizanski odred na početku svojega postojanja operativno pokrivao isti prostor od Lonje do Sutle. Prema tome su se i "granice" Kalnika kao domicilnog područja Kalničkog partizanskog odreda pomicala nekad više nekad manje, zavisno o operativnoj taktici u svakoj situaciji.

Posebno odstupanje od zemljopisnog ograničavanja prostora i djelovanja Kalničkog partizanskog odreda na Kalnik i njegovo područje odnosi se na sjever. Podrazumijevalo se da u nadležnost Odreda pripada i sva podravska ravnica od Varaždina do željezničke pruge Koprivnica-Gyekenyes u Mađarskoj. Nešto kasnije, kad su političke i vojne prilike omogućile da se Mađarska uključi u narodnooslobodilački pokret i borbu, isti se kraj (osim krajnje-sjeverozapadnog dijela koji je surađivao sa slovenskim organima NOP-a) vezao uz Kalnički partizanski odred. Unatoč državnoj granici koju je mađarska okupacija postavila na Dravi od rijeke ušla još uvijek u prepreku, Mađarska je svoje borbe slatogotovo isključivo na Kalnik i s njega dočekivalo partizane i političke aktiviste.

Prema tome, kad se govori o Kalniku u smislu prostora na kojem je djelovao Kalnički partizanski odred, mora se uzimati u obzir mnogo veće područje od onog određenog strogim zemljopisnim definicijama. Taj prostor se proteže od Mure i Drave do ceste Križevci-Breznice, odnosno Novi Marof, te od željezničke pruge i ceste Križevci-Koprivnica-Drava do linije Novi Marof-Varaždin, s produžetkom po granici između Mađarske i Slovenije.

Reljef područja, presudan i za događaje u II. svjetskom ratu, pokazuje dvije različite cjeline. Sam Kalnik opisan je prethodno. Po konfiguraciji tla njemu je slično Varaždinsko-topličko gorje koje se prostire između Bednje i dravske nizine, ali je dosta niže. To je skupina brežu-

ljaka od kojih samo neki kao pravi izuzeci prelaze 300 metara nadmorske visine. Preostali dio, sjeverno od ceste i željezničke pruge Varaždin-Ludbreg-Koprivnica, prostrana je ravnica koja se blago valovito uzdiže približno izmeću u 135 na istoku i 170 metara nadmorske visine na zapadu. Samo se sjeverozapadno Međimurje na četiri-pet kota podiže i do visine od 300 metara. Najnižim dijelovima ravnice teku rijeke Drava i Mura koje su od davnina donosile s Alpa goleme količine šljunka i stvarale tu po etak Panonske nizine, a u vrijeme o kome je ovdje riječ, krivudale su rijeke posebno Drava, često mijenjaju i korito i prave i mnoge rukavce i mrtvaje. Razmišljalo se i o njihovoj regulaciji i plovnosti od Legrada i dalje uzvodno, ali je novo vrijeme zaboravilo na te planove.

U samo Kalničko gorje ne zalaze značajni putovi, ali preko šire shvaćenog prostora Kalničkog područja (kako se ono ovdje tretira) prolaze vrlo važne prometnice: ceste i željezničke pruge, s jedne strane to su komunikacije Zagreb-Varaždin-Cakovec i daljnje veze prema srednjoj Europi, a s druge strane komunikacija Zagreb-Koprivnica-Gyekenyes s produžetkom prema Budimpešti, srcu Panonske nizine i Podunavlja. Ako se uzme u obzir produženje tih putova od Zagreba prema Jadranskom moru, preko Karlovca do Rijeke i Splita, a preko Ljubljane do Trsta, postaje jasno kakvo im je geostrateško mjesto u svim privrednim i strateškim planovima koji se odnose na ovaj dio Europe.

Značajnu prometnu važnost ima na sjeveru ravnica uz Dravu. Još su Rimljani po njoj uredili putove s kojima su komunicirali s provincijama na sjeveroistoku imperija. Suvremenu njezinu važnost potvrđuje postojanje paralelnih cesta i željeznih pruga sjeverno od Drave kroz Međimurje i južno od nje na relaciji Varaždin-Koprivnica s njihovim nastavcima daleko i na zapad i na istok. U vrijeme II. svjetskog rata, one su predstavljale važne veze između njemačkog Reicha i njegovih akcija, i bolje reći njegovih ambicija na jugoistoku Europe. Valja napomenuti da i cestu koja prolazi južnim rubom Kalnika, od Breznice odnosno od Novog Marofa do Križevaca, treba promatrati kao dionicu puta, koji se od Celja u Sloveniji preko Krapine i Zaboka, probija između posljednjih obronaka Alpa prema prostranoj Slavoniji i savsko-dravskom međuriječju.

Osim toga, treba reći da ovo područje (posebno sam Kalnik) nije udaljeno od doline Save koja ima jednako prometno, privredno i strateško značenje kao i nešto sjevernija Drava. Ne treba zanemariti ni relativnu blizinu Zagreba, glavnog grada Hrvatske, politiko-upravnog i privredno-kulturnog središta i njegove neposredne okolice. Time se, pak, otvara široka lepeza različitih uzajamnih odnosa i utjecaja između metropole i relativno dostupne provincije.

U narodnoj pjesmi opjevane su šume Kalnika. Taj "planinski skup pobraćina i humlja" označava površinu od oko tristo kvadratnih kilometara bjelogorične šume. Pretežni dio prostora ostao je do II. svjetskog rata

nenaseljen. Od davnine uvijek se zadržavao uz njegove rubove a naseljavao je samo niže predjele uglavnom s istočne i južne strane masiva, slijedio je tok potoka, ulazio u prostrane doline, kratio nešto šume i stvarao manja naselja. Povijest daje naslutiti da su barem neka od naselja nastala u vrijeme ratnih opasnosti od Turaka, koji su se iz Slavonije zalijetali na «ostatke ostataka nekada slavnog kraljevstva Hrvatske». Zato i danas u njima žive potomci nekadašnjih ratnih izbjeglica iz istočnih krajeva.

Nasuprot tome, ravni carski dio šireg područja, onaj s obje strane Drave nastanjen je naseljima svih veličina: od zaselaka, mjesta s više tisuća stanovnika do pravih gradskih aglomeracija poput Varaždina, Koprivnice, Križevaca i Čakovca. Posljednji popis stanovništva iz vremena prve Jugoslavije od 31. ožujka 1931. godine pokazuje da je tu živjelo 245.567 stanovnika s apsolutnim prosjekom gustoće od 111,78 stanovnika na kvadratni kilometar. Gustoća stanovništva je još veća ako se izuzme nenastanjeni predjel Kalnika. U tom se slučaju gustoća stanovništva na cijelom području približava onoj u Međimurju, gdje je iznosila 133,55, odnosno 143,00 ili Varaždinu, gdje zbog gradske aglomeracije iznosi čak 166,53 žitelja na kvadratni kilometar³.

Privredne karakteristike Kalničkog područja u skladu su s njegovim reljefom. Sam Kalnik pokriven je bjelogorišnom šumom. Nažalost, do II. svjetskog rata eksploatacija šume bila je mala i nije se razvila drvna industrija, dok su u Međimurju, poslije I. svjetskog rata šume bile potpuno iskorišćene a drvo izvezeno. Na zapadu Kalnika ima nešto ugljena, a u njegovoj geografskoj sredini kod Apatovca izvire mineralna voda, koja je nekad bila mnogo poznatija i korisnija nego danas.

Područje koje smo prethodno opisali označava poljoprivredno vrlo zanimljive krajeve. Prigorski i zagorski bregovi rode groždem i voćem, a podravska i međimurska ravnica imaju plodno tlo za sve vrste usjeva, od žitarica do krumpira i povrća. Naravno, niska upotreba agrotehničkih sredstava nije bila u skladu s gustoćom stanovništva pa je postojao veliki raskorak između proizvodnje i potreba. Od prirodnih bogatstva važno je spomenuti ugljen kod Murškog Središta i naftu kod Selnice i Paklenice, te izvor termalne vode Vučkovec u Međimurju, a posebno ono glasovito u Varaždinskim Toplicama. Kao osobitost u borbi za opstanak i kao primjer snalazljivosti treba spomenuti i vađenje zlata iz pijeska Drave i Mure.

³ Navedeno prema podacima popisa iz 1931. godine iz Upravnog, sudskog i crkvenog razdjeljenja i imenika prebivališta Savske Banovine, Kraljevska banska uprava Savske Banovine, Zagreb, 1937. Neki drugi izvornici navode drugačije podatke, ali ostaje visoki procent naseljenosti i rekordna za Hrvatsku. Zanimljivo je konstatirati da je visoka naseljenost, koja je svoj vrhunac imala uoči II. svjetskog rata, rasla i dalje. Na području današnjih šest općina, koje približno pokrivaju nekadašnjih sedam kotareva, broj stanovnika se povećao između dva popisa (1931. i 1948.) od 310.614 na 333.360, odnosno za 22.746 stanovnika ili 7,32% unatoč ratu. Navedeno prema: Mirko Kostrenič, Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1979.

Sve to ima posebnu važnost za stanje u miru, a još više u ratu. S jedne strane, djelomi na neprohodnost kalni kih šuma esto je onemogu ila napada a i skrenula pravac njegovog prodiranja kao što se to neko doga alo u ratovima protiv Turaka. Ti tvrdoglavi napada i i uporni osvaja i esto su harali južno i sjeverno od Kalnika, ali nije poznato da su prodirali u njegove gudure ili ulazili u njegove šume te makar i privremeno njima zagospodarili. S druge strane, neprohodnost ve ine njegovih bregova i mrak njegovih šuma mogli su poslužiti kao sigurno sklonište i vrst bedem za obranu svima koji su se jednom usudili u i u taj teren, upoznati ga i prilagoditi mu se. Oni, pak, skromnijih životnih zahtjeva i spremnoš u na odre enu izoliranost , mogli su u njemu preživjeti zaklonjeno i od najgoreg neprijatelja, a u slu aju potrebe i uspješno se obraniti. To se u prošlosti tako i doga alo. Pitome, plodne i gusto naseljene ravnice sjeverno i isto no od Kalnika, svojim ljudskim i materijalnim potencijalima mamile su i omogu avale svakome, a posebno vojni kim napada ima da daju maha svojim osvaja kim željama i porobljiva kim apetitima. ovjek koji se nije htio pokloniti morao se ukloniti i nije mu preostalo drugo nego bijeg pa makar u kalni ke šume. Tako, uostalom, možemo protuma iti nastanak ve ine naselja unutar šumskih kompleksa Kalnika poput Apatovca, Duge Rijeke, Ludbreškog Ivanca, Radeljevog Sela, Belanova Sela, Ribnjaka, Segovine, Velikog Poganca i drugih još manjih sela, koja su uglavnom nastala od izbjeglica iz drugih, pitomih ali neprijatelju dostupnih krajeva, ak i onih daleko na istoku.

Otežani napad i olakšana obrana zna i da napada u treba mnogo više snage i napora za osvajanje takvog terena, a svaki njegov pothvat te vrste povezan je s mnogo ve im rizikom i ve om mogućnosti neuspjeha. Razumije se, to nas odmah asocira na partizanski na in ratovanja, što zna i : biti usred neprijatelja ili u njegovoj neposrednoj blizini a biti za njega nevidljiv i neuhvatljiv, što je ve samo po sebi dobar dio uspjeha i veliki uvjet za pobjedu. Pokazalo se to strateški važnim u prošlosti a posebno u narodnooslobodila kom ratu, jer je okupator ra unao na nesmetan prolaz putovima koji okružuju Kalnik, a upravo je to za njega bilo nesigurno zbog prisutnosti partizana. Sigurnost je neprijatelju na tom području bila posebno zna ajna i zbog blizine Zagreba. S vojno-strateške pozicije stabilnost takvog prostora bila je važnija od njegove eventualne privredne eksploatacije.

S druge strane iste okolnosti podjednako su vrijedile i narodnooslobodila kom pokretu. Znalo se, tko drži Kalnik lako kontrolira prometnice uz njegove rubove a može ugroziti mir i sigurnost bliže i dalje okolice. Još mu je ve a snaga kad se njegova djelatnost uskladi sa snagama koje djeluju u susjednim krajevima: Hrvatskom zagorju, Podravini, Bilogori, Moslavini i Prigorju. Tada ni povremeno ni privremeno

napuštanje pojedinih uporišta ili baza na Kalniku ne zna i ništa. Ono može samo zavarati i iscrpljivati protivnika, dokazuju i mu neuništivost i snagu napadom i osvajanjem pojedinih njegovih utvrđenja kakva su u prošlom ratu bila, npr., u Varaždinskim Toplicama, Ludbregu, Lepoglavi i Koprivnici, ili samo dolaskom pred vrata Križevaca i Varaždina.

Sve to pokazuje da su geografske osobitosti Kalni kog gorja zanimljive u strateškom smislu. To vrijedi jednako i za šire područje oko Kalnika koje uvijek treba uzimati u obzir kad je riječ o ulozi Kalnika kao sjedištu Kalni kog partizanskog odreda. Naoko bi se možda moglo pomisliti da se podravska i međimurska ravnica jednako kao bilogorsko-bjelovarski kraj, te prigorско-zagorsko područje, zbog svojih prirodnih osobitosti ne mogu odupirati vojnoj sili, međutim, njihova se prava uloga u ratu mijenja, kad se njihove mogući taktički povežu s Kalnikom. Od geografski različitih dijelova stvara se strateška cjelina koju teško mogu probiti : prirodne prepreke, administrativne granice ili vojna sila.

II

GEO-POLITI KI I VOJNO-STRATEŠKI POLOŽAJ SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

U I. poglavlju dali smo opširan geografsko-topografski prikaz šireg područja Kalničke, međimurke, teško je govoriti o sjeverozapadnoj Hrvatskoj (vojnički rečeno o Zagrebačkoj oblasti) a zanemariti pitanja koja na drugu ruku i detaljnije ovu problematiku pojašnjavaju kroz pogled na mikroregije.

Sjeverozapadna Hrvatska obuhvaća sljedeće mikroregije: kalničku, bilogorsku, moslavačku, prigorsku, zagorsku, međimursku, podravsku, te posavsku na lijevoj obali Save s gradom Zagrebom kao upravnim, političkim i kulturnim centrom Hrvatske. Inili su je ratni kotarevi: Zaprešić, Donja Stubica, Sv. Ivan Zelina, Dugo Selo, Klanjec, Pregrada, Krapina, Zlatar, Ivanec, Varaždin, Pakovec, Prelog, Ludbreg, Križevci, Koprivnica, Muravac, Bjelovar, Vrbovec, Čazma, Garešnica i Kutina. Na istoku se graničila sa Slavonijom na liniji: Ilova, Grubišno Polje, Špišić Bukovica do Drave; na zapadu granica je išla rijekom Sutlom odnosno hrvatsko-slovenskom granicom koja je u II. svjetskom ratu predstavljala granicu s Trećim Reichom; na sjeveru granica je prolazila Murom i Dravom odnosno granicom s Mađarskom koja je okupirala Međimurje, dok je južna i jugozapadna granica išla rijekom Savom.

Kratki prikaz mikroregija:

Kalnička mikroregiju čini Kalničko gorje i njegovo prigorje. Smještena je u središnjem dijelu sjeverozapadne Hrvatske, okružena Medvednicom odnosno Zagrebačkom gorom, Ivančicom, Varaždinsko-topličkim gorjem, Bilogorom i usamljenom Moslavačkom gorom. Kalničko se gorje prostire od Brezničkog Huma na jugoistoku do Ludbreških Vinograda na sjeveru. Omeđeno je rijekom Lonjom i rijekom Bednjom, te cestom Ludbreg, Rasinja, Veliki Poganac, Apatovac, Vojakovački Osijek, Kalnik, Gornja Rijeka, Sudovec, Vinomost na rijeci Lonji. Dužina Kalničkog gorja, od granične crte na jugozapadu do sjeveroistočne granice je oko 34 km a prosječna širina oko 8 km, što znači da se prostire na svega 270-300 km². Međimurje, Kalničko gorje sa svojim prigorjem smješteno je u višekutni prostor čije vrhove čine urbana središta: Koprivnica, Križevci, Vrbovec, Sv. Ivan Zelina, Novi Ma-

rof, Varaždinske Toplice i Ludbreg. Tako prošireno Kalni ko područje obuhvaća zemljišni prostor od 900-1.000 km².

Reljef kalničke mikroregije dijeli se na dvije različite cjeline, gorsku i prigorsku. Kalničko prigorje je valovito s blagim prelaskom na sjeveroistoku u podravsku ravnicu a na jugu u Lonjsko polje, dok Kalničko gorje uz masiv ima nekoliko prijevoja, među njima valja spomenuti dolinu izvornog toka r. Glogovnice, prijevoj Vratno, dolinu Drenovec, te Kalnički i Kapelski Ljubelj.

Kalničko područje okružen polu brzim cestama između urbanih središta i željezničkim prugama, pa se može reći i daje cijelo područje pokriveno relativno dobrom putnom mrežom. U vrijeme rata gotovo da i nije bilo sela u koje se ne bi moglo doći i motornim vozilom, a to je bila velika pogodnost za neprijatelja. Samo Kalničko gorje je manje komunikativno ali relativno dobro prohodno naročito u suhim periodima, dok je njegov zapadni dio zbog krša teže prohodan za motorna vozila, ali ne i za dobro obučene brdsko-planinske jedinice. U vojnom žargonu često se kaže da vojnik može i mora proći i kud i divokoza.

Kalničko područje ima znatan broj izvora, potoka i riječica. Osim graničnih rijeka Lonje, Bednje i Koprivničke rijeke najveći su potoci: Glogovnica, Koroška, Kamešnica, Presečno, Ljubelj i Gliboki. Te prepreke u vojnom smislu nemaju veći značaj. Jedino nabujala Bednja bila bi veća prepreka i o njoj se moralo dobro promisliti, kad su bile u pitanju neke borbene akcije koje su podrazumijevale prelazak na drugu obalu.

Kalničko područje je relativno gusto naseljeno posebno njegovo prigorje. No, bez obzira na broj naselja, orijentaciona sela u partizanskom smislu na Kalniku bila su: Kalnik, Vojakovići Osijek, Apatovac, Veliki Poganac, Veliki Botinovac i Ludbreški Ivanac. Gledano panoramski, Kalničko područje i njegova sela, urbana naselja, stare gradine i feudalni dvorci stvorili su neku vrstu zadivljujuće biserne ogrlice koja se ovila oko "vrata" Kalničkog gorja.

Šume su veliko bogatstvo Kalnika posebno na njegovom istočnom dijelu, gdje se isti u šuma Beljavina južno od V. Poganca i Dugo brdo jugoistočno od Rasinje. Kalnička šuma je jedna od najljepših šuma u Hrvatskoj. Prigorski dio Kalnika ima također šume, ali dominiraju vinogradi, voćnjaci, oranice i livade. Kalničke su šume bile veliki saveznik partizana osobito u vrijeme neprijateljskih ofenziva, ali i kad nije bilo ratnih aktivnosti, partizani su koristili šume zajedno s narodom za skrivanje od neprijatelja, prikrivanje pokreta i manevra, za izgradnju tajnih bolnica, skladišta, skloništa i radionica, pa se može s pravom reći da je Kalnička gora bila "partizanska mati" kao što pjeva partizanska pjesma.

Na tom se i takvom Kalniku razvio i stacionirao Kalnički partizanski odred. No, kad je riječ o njegovom borbenom djelovanju valja odmah

pojam kalni kog područja proširiti i na ostale mikroregije, posebno na Bilogoru, Zagorje i Podravinu. Ovisno o borbenim zadacima, KPO je dospijevao čak do Sljemena na Zagrebačkoj gori, u Zagorju do Sutle i hrvatsko-slovenske granice, u gornjoj Podravini do r. Drave, u Međimurju do r. Mure, na Bilogori sve do Moslavine. Drugim riječi ima, Kalnički partizanski odred je djelovao skoro na čitavom području sjeverozapadne Hrvatske sve dok nisu formirani Zagrebački, Zagorski i Bjelovarski partizanski odredi i jedinice XXXII. divizije. S tog se područja uključuju i urbana središta. Odred popunjavao ljudstvom i opskrbljivao materijalnim sredstvima, osobito iz Zagreba i Varaždina odakle je dolazio sanitetski materijal.

U većim urbanim središtima kao što su: Križevci, Koprivnica, Ludbreg, Varaždinske Toplice, Varaždin i Novi Marof, uključuju i Bjelovar i Zagreb bili su neprijateljski garnizoni. Njihova kružna osnovica i blizina, dozvoljavali su ustašama, Nijemcima i drugim neprijateljskim snagama brz manevar i koncentraciju snaga u cilju napada na kalničke partizane. S druge strane, svi ti garnizoni i komunikacije između njih istovremeno su bili neposredni ciljevi partizanskih akcija, napada i prepada.

Prigorska: Tom mikroregijom dominira Zagrebačka gora s najvišim vrhom Sljemenom (1035 m.). To je razvučena planina u dužini od 42 km., dosta razvedena u sjeverno-istom dijelu. Svojom južnom stranom uzdiže se nad Zagrebom i selima na njezinim obroncima, a svojom sjevernom strmom stranom nadvila se nad prigorskim naseljima: Donja i Gornja Bistra, Jakovlje, Stubičke Toplice, Donja i Gornja Stubica i dr. Zapadnim dijelom spušta se prema Savi i tako dobro zatvara prilaz Zagrebu a sli no je i na istoku gdje dobro kontrolira pravac Sv. Ivan Zelina-Sesvete-Zagreb. Iz Sesveta i Kašine vodi prijevoj preko Laza do Marije Bistrice. Sjeverno-isto ni obronci Zagrebačke gore prostiru se do ceste Zelina-Komin. Planina je bolje prohodna u sjeverno-istom dijelu i pogodna za manevar i djelovanje partizanskih jedinica. Zato je u tom dijelu najčešće boravio Zagrebački partizanski odred i otuda polazio u borbene akcije u neposrednu okolicu zavisno o ciljevima svoga djelovanja.

Zagorska: Zemljopisno, Hrvatsko zagorje se širi sjeverno od Prigorja kao mikroregije do rijeke Drave uključuju i grad Varaždin, ali je teško u mnogim aspektima odvojiti ove dvije mikroregije. Valja imati u vidu da je geografsko srce Zagorja prostor južno od Ivančice. Ivančica je, naime, najviša planina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (1061 m.), dužine 30 km. Ivančica je na zapadu omeđena usjekom Odra, na sjeveru i istoku r. Bednjom, a na jugu putem koji ide od Golubovca (na zapadu), preko Petrove Gore, Lobora, Beleca i Gornje Selnice, Kraljevca, Podruta do Novog Marofa. Predstavlja razvodnicu između Bednje i Krapine od-

nosno porje ja Drave i Save. Na njezinim sjevernim i južnim padinama nalazi se više sela i urbanih naselja, koja kao grož e vise na nekoj velikoj lozi u nizu oko planine a najve a su Ivanec, Lepoglava i Zlatar.

Ivan ica je teško prohodna i za pješadiju a osobito za tehniku. Naro ito je otežan manevar grebenom na pravcu zapad-istok. Prohodnost za pješaka i tehniku ograni ena je samo na nekoliko prolaza koje je lako zaprijeti. Zagorski partizanski odred najviše se zadržavao na Strahin ici i južnim obroncima Ivan ice gdje je organizirao boravak i odlazio u akcije na okolna mjesta gdje su bili neprijateljski garnizoni.

Ostali dijelovi Hrvatskog zagorja su pretežno bregoviti i vrlo povoljni za manevar i organizaciju obrane. Me utim, isprepletana mreža cesta, putova i željeznih pruga, otvarala je mogućnost brze koncentracije oklopnih i drugih motornih vozila posebno zbog blizine Zagreba i Varaždina pa je to neprijatelju davalo veliku prednost. Ina e, Ivan ica zajedno s Kalnikom dobro zatvara pravce koji iz Austrije vode prema strateškom centru Zagreb na pravcima: Graz-Maribor-Celje-Krapina-Zagreb i Graz-Maribor-Ptuj- Varaždin-Zagreb.

Mikroregije Prigorje i Hrvatsko zagorje poznate su i po drevnim srednjovjekovnim gradovima, feudalnim dvorcima i klimatskim lje ilištima. Pa ipak, selja ko puanstvo je bilo siromašno, kuice drvene i pokrivene slamom poput ubogih potleušica u kojima su vrlo oskudno živjele mnoge lane obitelji. Uz boravak ve ih partizanskih formacija na teritoriju Zagorja esto se pojavio problem prehrane, jer je mali broj ljudi bio zaposlen u industriji a od škrte zemlje su teško preživljavala domaćinstva s velikim brojem djece.

Ivan ica, Kalnik, Bilogora zajedno sa slavonskim planinama Psunj, Papuk, Dilj i Krndija ine jedinstveni brdsko-planinski lanac koji se s malim odklonom proteže pravcem sjeverozapad- jugoistok, prati tok Drave i dobro kontrolira prostor sjeverno i južno osobito prema r. Dravi i Podravini. Ovaj planinski lanac koji u pozadini ima r. Dravu izuzetno je pogodan za organizaciju obrane i zatvaranje cestovnih i željeznih pravaca koji s teritorija Ma arske vode prema Hrvatskoj. To se u prvom redu odnosi na pravce: Nagykanizsa -Gori an; Kaposvar- Szigetvar-Barcs- Virovitica, te željezni ku prugu Gyekenyes-Koprivnica kao i komunikacije koje od Peci i Mohacha vode prema hrvatskom dijelu Baranje i širem prostoru Osijeka. U vrijeme NOR-a ovaj brdsko-planinski lanac bio je glavni oslonac partizanskih jedinica, odreda, brigada, divizija i korpusa, bio je jednako pogodan za boravak i manevar jedinica kao i za obranu slobodne teritorije. Oko tog brdsko-planinskog lanca vodile su se žestoke borbe između partizanskih i ustaško-njema kih jedinica za prevlast i kontrolu nad tim prostorom i okolnim područjem.

Me imurska: Ve smo nekoliko puta prethodno spomenuli bitne značajke meimurske mikroregije. Valja ovdje još napomenuti da su je činili ratni kotarevi akovec i Prelog. Od 1941.-1945. godine Meimurje je bilo pod okupacijom Horthyjeve Maarske pa su veze u ratu bile otežane, a rad partijskih elija i komiteta gotovo onemogućen. Zbog toga je prostor za brži razvoj NOP-a bio bitno ograničen.

Meimurje je već prije rata bilo prenapunjeno, seljaštvo siromašno jer nije bilo razvijene industrije i mogućnosti za zapošljavanje viška radne snage. Ljudi su odlazili na rad u druge krajeve i gradove, posebno u Zagreb, ali su neki potražili sreću i u Beogradu. Rijeke Mura i Drava koristile su se za šljunarenje, ribolov i ispiranje zlata, a manje za natanjanje poljoprivrede. Hidrocentrala u to vrijeme još nije bilo. Kao što smo napomenuli, u vrijeme rata granica prema Hrvatskoj pomaknuta je na Dravu što je predstavljalo prepreku jačim povezivanju Meimurja s matičnom zemljom, ali također prepreku ubacivanju partizanskih jedinica kao i dolasku Meimuraca u Kalnički partizanski odred. No, te su veze ipak funkcionirale uz pomoć hrabrihAMDžija i veslača, doma ih sinova koji su potpomagali NOP i NOB-u i nisu se pomirili s maarskom okupacijom.

Meimurje je dalo veliki doprinos NOB-i bez obzira na teške uvjete okupacije. Većina meimurskih partizana (oko 600) borila se upravo u Kalničkom partizanskom odred. Kuriozitet radi, Kalnički partizanski odred na kraju rata našao se u oslobođenom akovcu. Tamo je stigao s Kalnika, gdje se kao jedinica ugasio nakon što je izvršio svoje posljednje ratne zadatke. To je rijedak odred u jugoslavenskim razmjerima, koji nije bio prethodno rasformiran kao partizanska jedinica i uključeni u jedinice operativne vojske, sve do oslobođene zemlje.

Bilogorska: Niskim prijevojem kod Lepavine, Kalničko područje je dobro povezano s Bilogorskom mikroregijom. Spomenuti prijevoj je za manevar partizanskih jedinica na Kalniku predstavljao žilu kucavicu jer je Kalnički kom partizanskom odred, a kasnije i drugim partizanskim jedinicama, omogućavao izvlačenje na Bilogoru u svim kriznim situacijama posebno za vrijeme neprijateljskih ofenziva. Preko lepavinskog prijevoja prebacivale su se partizanske jedinice, izvlačile ili ranjenici i upućivali na liječenje u bolnice u Slavoniji ili Moslavini, a istim se putem ovuda vršilo snabdijevanje hranom i oružjem.

Bilogora je bregovito područje malih šumaraka, nastanjena velikim brojem bogatih sela u kojima je zbog toga za vrijeme rata bio moguć i dulji boravak većih jedinica. Partizanske jedinice u bilogorskim selima mogle su se odmoriti i mobilizirati ljudstvo za svoju popunu i obnovu. Tu su se postavljale i uvezivale vatrene točke na vrhu bregova, osiguravajući i promatranice i jačanje i na taj način organizaciju obrane. Na tom području su se vodili veliki okršaji s neprijateljskim snagama i povezi-

vala borbena djelovanja ve ih razmjera s moslava kim i slavonskim jedinicama, osobito za vrijeme obrane Viroviti kog mostobrana. Prema tome, Bilogora je pružala povoljne mogu nosti za operativnu suradnju s partizanskim jedinicama Moslavine i Slavonije. Tim e istim prostorima jedinice X. korpusa "Zagreba kog" progoniti neprijatelja u završnim operacijama za oslobo enje zemlje.

Podravska: Podravska mikroregija dijeli se na Gornju i Donju Podravinu. Gornja podrazumijeva prostor od Varaždina do Koprivnice, a Donja od Koprivnice do Virovitice , u osnovi to su ratni kotarevi Koprivnica i ur evac. Gornja Podravina je preko Ludbrega povezana s Hrvatskim zagorjem i Kalni kim podru jem, a Donja se oslanja na Slavoniju. Drava je bila sjeverna granica s Horthyjevom Ma arskom, na istoku je grani la sa Slavonijom na liniji Virovitica-Barcs, a na jugu je granicu predstavljao greben Bilogore. Dominira ravnica s bogatim i velikim selima, a na sjevernim padinama Bilogore slikovito su se smjestili klijeti i vinogradi. Kada bismo s položaja na Ludbreškim vinogradima usmjerili poglede niz Podravinu na Mali i Veliki Bukovac ili elekovec, tamo prema Dravi i Me imurju onda nam je slika šumaraka, sela, livada i oranica djelovala kao udo prirode, savršenstvo, kao da gledate neko umjetni ko platno. Pogled niz Podravinu, uop e, s bilo koje to ke koja ju nadvisuje, djelovao je na nas tada umiruju e ali istodobno i sjetno, jer su se na horizontu nazirali naša sjeverna granica i Me imurje koje je bilo pod ma arskom okupacijom. Treba napomenuti da su se na podru ju Podravine vodile zna ajne operacije velikih partizanskih jedinica za njeno oslobo enje, posebno u 1944. godini, ali su izvršena i dva napada na Koprivnicu od kojih je prvi uspio a drugi bio neuspješan.

Kalni ka mikroregija je prirodno dobro povezana sa svim ostalim mikroregijama i logi no je da je Kalnik postao ta centralna to ka za organizaciju i vo enje partizanskog rata.

Moslava ka'. Moslava ka mikroregija obuhva a šire i uže podru je oko usamljene Moslava ke Gore (nadmorske visine 489 m) s administrativnim centrom u azmi. To se smatra izrazito ravni arskim i poljoprivrednim predjelom, to je poznati sto arski, vinogradski i vo arski kraj. Od ve ih naselja uz azmu valja spomenuti Kutinu, Garešnicu, Ivani Grad i Dubravu.

Posavina: Posavsku mikroregiju ini izduženo geografsko-topografsko podru je koje se proteže uz rijeku Savu od isto ne hrvatske granice sa Srijemom prema sjeverozapadu uklju uju i grad Zagreb. Ime je dobila po r. Savi na koju se oslanja svojim južnim granicama. Dio posavske mikroregije koji pripada sjeverozapadnoj Hrvatskoj na istoku se grani i r. Ilovom, a na zapadu obuhva a podru je grada Zagreba. Posavina je poljoprivredno podru je a njezina je specifi nost da nosi glavninu cestovnih, željezni kih i vodenih komunikacija koje sa zapada

vode na istok prema Beogradu i dalje prema Srbiji, Bugarskoj, Makedoniji i Grčkoj, pa dalje na Bliski Istok, što je za njemačkog okupatora, za vrijeme II. svjetskog rata bilo od posebnog strateškog značenja.

Privreda, socijalne i političke prilike uoči i rata

Socijalne prilike. Privredne osobitosti Kalničkog područja u skladu su s njegovim reljefom, tlo je šumovito smanjnim dolinama obradivog zemljišta. Od resursa ima nešto ugljena, mineralne vode, kvalitetne šume, drvene građe i kamena. Kalničko prigorje je pokriveno obradivim površinama na kojima uspijevaju poljoprivredne kulture ovog podneblja. Ono je bogatije uz vodene tokove, gdje ima i gline za proizvodnju građevinskog materijala.

Opoenito uzevši, karakteristika je Kalničkog područja daje to poljoprivredni kraj gdje se u međuratnom razdoblju, osim sirovinske osnove, nije razvila vešta industrija, čak ni u urbanim sredinama koje gravitiraju Kalniku. Od industrijskih i poluindustrijskih pogona pred rat je bilo tek nekoliko pilana, rudnika, kamenoloma, mlinova, ciglana i jedan pogon za eksploataciju mineralne vode kod Apatovca. U urbanim sredinama bilo je nešto industrijskih poduzeća, ali malih kapaciteta s malom mogućnošću zapošljavanja slobodne radne snage sa sela. Istina, manji broj ljudi nalazio je zaposlenje na željeznici kao pružni radnici, u sitnom zanatstvu, trgovini i ugostiteljstvu, kao i na veleposjedu uglavnom kao nadničari. Međutim, to nije imalo značajnijeg utjecaja na socijalno stanje seljaka. Pretežnu kategoriju stanovništva činili su radno sposobni seljaci koji su se bavili isključivo zemljoradnjom na vlastitom posjedu.

Vlastitih posjeda je bilo različitih veličina koji se po standardima mogu svrstati: u **sitne** do 2 ha, u **male** od 2-5 ha, **srednje** od 5-20 ha, u **velike** od 20-100 ha i u **veleposjedničke** koji su imali preko 100 ha zemljišne površine. Može se reći da su na Kalniku prevladavali sitni i mali⁴ posjedi.

U Hrvatskom zagorju je bila karakteristična agrarna prenapućenost⁵ pa iako je u Zagorju bilo nešto više industrijskih pogona, ipak je bilo mnogo više slobodne radne snage koja nije imala zaposlenja, čak i oni koji su bili zaposleni, radili su za mizerne nadnice.

Zato, dok je u Hrvatskom zagorju uvijek nedostajalo hrane (i zbog slabe kvalitete obradivog zemljišta), dotle Kalnik nije toliko oskudijevao. To su dobro zapazili i kalnički partizani koji su odlazili u Zagorje i vraćali se na Kalnik. Podravina i Bilogora kao prirodno okruženje Kal-

⁴ Analiza sjeverozapadne Hrvatske pokazuje da sitni i mali posjed prevladava do 84%, međutim Kalnik u tom pogledu nije najsiromašnija mikroregija. Siromašnije mikroregije bile su Hrvatsko zagorje i Međimurje.

⁵ Oko 230 stanovnika na km², Međimurje 165 stanovnika na km², a križevačka okolica 120 stanovnika na km².

nika oduvijek su proizvodili nešto viška hrane pa je i to povoljno utjecalo na opće stanje partizanskog rata na tom području.

Međutim, Podravina, Bilogora, Moslavina i Posavina također su bila poljoprivredna područja u kojima je seljaštvo činilo više od 85% pučanstva koje je živjelo od zemljoradnje. Samo su urbana naselja imala razvijene manje industrijske pogone i u prvom redu obrt.

Sasvim drugu sliku u privrednom pogledu činili su gradovi kao što su: Zagreb, Varaždin i Bjelovar. Zagreb je u industrijskom smislu bio najrazvijeniji centar ne samo na području sjeverozapadne Hrvatske, nego i u cijeloj Hrvatskoj. Dok je u Zagorju dominirala tekstilna industrija, obrti i manji metalno-prerađivački pogoni i ciglane, Zagreb, Varaždin i neka druga mjesta imali su tvornice i druge industrijske pogone koji su zapošljavali značajan broj radnika. Također i zanatski obrt u tim gradovima je bio razvijeniji nego u manjim mjestima. Pored Siemensovih pogona, tvornice vagona, Müllerovih ciglana, u Zagrebu je bila razvijena metalno-prerađivačka i mlinsko-pekarska industrija. Zagrebački željezni koridor i zagrebački tramvaj zapošljavali su veliki broj radnika. Pored toga Zagreb je imao razvijenu trgovačku mrežu i ugostiteljstvo. U njemu su se nalazile državne institucije, univerzitetski centar i razne školske i druge kulturne ustanove. U Varaždinu je industrijska tradicija pripadala tekstilnoj tvornici Varteks (TIVAR) koja je bila nosilac industrijskog razvoja grada. Varaždin i Bjelovar su raspolagali kapacitetima metalne industrije i obrta u kojima su zapošljavali određeni broj radnika. Ostalo područje sjeverozapadne Hrvatske pretežno se bavilo poljoprivredom u kojoj je uvijek bilo viška radne snage.

U skladu s industrijskim razvojem razvijala se i radnička klasa, radnički sindikati, socijalna, nacionalna i politička svijest, ali i revolucionarni komunistički pokret koji je svoje uporište imao među radništvom i u radničkim sindikatima, a kasnije i u seljaštvu.

Socijalne prilike radništva prije II. svjetskog rata bile su loše pa su klasne suprotnosti dolazile do punog izražaja. Bilo je mnogo nezaposlenih, a zaposleni su radili za niske plaće ili nadnice. Eksploatacija radnika, ženske i djevojačke radne snage, kao i siromaštvo seljaka koji nisu mogli prodati svoje proizvode, bili su ekstremni u usporedbi s razvijenom Europom. Radništvo je bilo nezadovoljno svojom pozicijom, a komunisti, socijalisti i sindikalisti progonjeni i zatvarani. Sve su te privredne i socijalne prilike pogodovale stvaranju sve većeg nezadovoljstva prema tadašnjoj vlasti, policiji, državnom i društvenom uređenju Jugoslavije, što će uskoro iskoristiti nacionalisti koji će razviti svoju politiku i terorističku aktivnost, proizvesti pravu eksploziju i dovesti do raspada države nakon fašističke agresije 1941. godine. S druge strane, privredne, socijalne i političke prilike pogodovale su i komunistima, koji

su nakon okupacije zemlje organizirali narod u antifašističkoj borbi i potaknuli na borbu za nacionalne i socijalne promjene.

Nacionalna struktura stanovništva: Sjeverozapadna Hrvatska uključujući i Zagreb, imala je oko 1.250.000 stanovnika, što je više od četvrtine ukupnog stanovništva u Hrvatskoj. Hrvata je bilo oko 91%, Srba 4,6%, Mađara i Slovaka 1,5%, Mađara i Nijemaca 1% i ostalih 0,43%, pa se u tom pogledu može smatrati etnički čistim hrvatskim područjem. Samo Kalničko područje, pak, ima mješovitu strukturu stanovništva. Od davnine tu zajedno s Hrvatima živi i stanovništvo srpske nacionalnosti a tako je i u Bilogori i Moslavini.

Srbi žive pretežno u istočnom dijelu Kalnika u mješovitim ili istočnim srpskim selima. Mješovita sela su: Osijek Vojakovački, Glogovnica, Vojakovac, Carevdar, Lepavina, Rijeka Koprivnička, Sokolovac, Prnjavor Lepavinski, Grdak, Belanovo Selo, Segovina, Bolfan i Bukovec, a isto srpska sela: Mali i Veliki Poganac, Veliki Botinovac, Ludbreški Ivanac, Duga Rijeka, Ribnjak, Mala i Velika Rasinjica, Mala Rijeka, Mali i Veliki Grabićani, Radeljevo Selo, Prkos.

Srpsko stanovništvo 1941. godine nije imalo nikakvih iluzija u NDH i jako se čuvalo da ne upadne u bilo kakvu zamku. Čuvalo se i od moguće etničkog pokreta koji se nije uspio razviti među Srbima potkralječkih sela kao ni u susjednim mikroregijama. Bilo je pokušaja djelovanja pojedinih etničkih aktivista, ali su ih sami Srbi onemogućili i može se reći da realne opasnosti za razvoj organiziranog etničkog pokreta na Kalniku nije bilo. Naprotiv, srpsko stanovništvo opredijelilo za NOP od samoga početka, u čemu ga je slijedilo i hrvatsko pučanstvo.

Gustoća naseljenosti bila je jače izražena nego u drugim dijelovima hrvatske teritorije i to je bio ljudski potencijal na kojeg su se oslanjale obje strane. No, u toku NOB-e partizani su uspjeli zadobiti naklonost cijelog pučanstva ovoga kraja.

Političke prilike. Fašizaciju Europe nagovijestio je marš Mussolinijevih fašista na Rim, a zatim i pojava Hitlera i njegove nacionalsocijalističke partije. Versajskim mirovnim ugovorom iz 1919. godine, sile pobjednice u I. svjetskom ratu nametnule su Njemačkoj ponižavajuće sankcije, što će izazvati veliku ekonomsku krizu, glad i nezaposlenost u Njemačkoj. Svjetska ekonomska kriza tridesetih godina u SAD odrazila se na cijelu Europu. Hitler će tražiti savezništvo s Mussolinijem s kojim će započeti rušenje Versajskog mirovnog ugovora. Njihovo savezništvo bit će opterećeno revanšizmom prema Versajskom sporazumu. Njemačka je bila frustrirana nametnutim sankcijama, a ni Italija nije bila zadovoljna jer nije dobila cijelu istočnu obalu Jadrana. Slijedi dolazak na vlast Hitlerove nacionalsocijalističke partije koja demonstrira njemačku varijantu fašizma, proklamirajući antisemitizam i antikomunizam. Zato će se odmah okomiti na Židove, sindikaliste,

komuniste i druge progresivne ljude. No, na meti su u prvom redu bili Židovi na koje se organiziraju hajke. Ubijaju ih, odvođe u logore, pale i pljačkaju njihovu imovinu, zatvaraju demokratski orijentirane građane. Koncerni «Krupp» i «Fiat» ubrzo će postati najzaposleniji dio industrije, u njima će vojna industrija imati prioritet pa će oružane snage Njemačke i Italije tehnički i kadrovski biti opremljene, modernizirane i razvijene do radesnih razmjera i pripremljene za novi rat. Rat će izazvati, kršeći i mirovne sporazume na platformi revanšizma.

Italija će 1935. godine započeti rat s Etiopijom i od Etiopije, Eritreje i Somalije, stvoriti Talijansku istočnu Afriku. Haile Selassije I će bezuspješno protestirati u Ligi naroda. Nakon ovoga događaja stvari će se razvijati munjevitom brzinom. Po njemačkim gradovima marširat će nacistički crnokošuljaši i žuto-košuljaši, započinit će tajna izgradnja logora i plinskih komora u koje će odvoditi Židove. U Münchenu će N. Chamberlain i E. Daladier, s Hitlerom i Mussolinijem potpisati sramni sporazum o prodaji Češkoslovačke, a Chamberlain će smiješno *mahati tim komadom papira*, kako je govorio Churchill, svjestan da time nisu zadovoljene Hitlerove ambicije. Odmah nakon Münchenskog sporazuma, Hitler će pripojiti Austriju, anektirati Sudete i razoriti Češkoslovačku. Njemačka i Italija će 7. svibnja 1939. godine objaviti sklapanje pakta o Osovini, a njima će se kasnije pridružiti i Japan. Talijani će okupirati Albaniju kako bi stvorili uvjete za kasniji napad na Grčku i Jugoslaviju. Ribentrop i Molotov potpisat će u Moskvi, 23. kolovoza 1939. godine sporazum o nenapadanju i dogovoriti slobodne ruke u vezi budućnosti Poljske. Taj sporazum kao i nešto kasniji Ugovor o prijateljstvu između Njemačke i SSSR-a, izazvat će nevjericu i emotivnu zbrku među europskim komunistima, osobito kad je riječ o ocjeni karaktera rata. No, svi ti sporazumi i ugovori nisu smetali Hitlera da kasnije napadne SSSR.

Kao što vidimo, sve karte su bile na stolu i svjetski bal vampira je mogao zaigrati svoju suludu igru. Dok su se zapadne zemlje oportunistički ponašale, Hitler se nije šalio i užurbano se pripremao za rat, a 1. rujna 1939. u 5 sati i 45 minuta, nakon provokacije kod sela Gliwice, napast će Poljsku i taj će datum ući u povijest kao službeni početak II. svjetskog rata. Tek nakon napada na Poljsku, Francuska i Engleska objaviti će rat silama Osovine. Nakon Poljske bit će okupirane i mnoge druge europske zemlje: Danska, Norveška, Nizozemska, Belgija, a zatim i Francuska. Na britanskim otocima ostat će usamljena Engleska koja će prkositi Osovini. Mađarska, Rumunjska i Bugarska će prići silama Osovine, a Grčka i Jugoslavija će biti okupirane. Njemačka će 22. lipnja 1941. godine napasti SSSR, a nešto kasnije Japan i Amerika će se uhvatiti u klin, pa će cijeli svijet biti zahvaćen ratom na kopnu, zraku i moru, a neće se poštediti ni pustinje.

Fašisti ka neman zaprijetila je cijelom slobodoumnom ovjeanstvu. Na frontu, u logorima i plinskim komorama, bombardiranjima, smrtno je stradalo blizu 60 milijuna ljudi, tragi na brojka koja nadilazi ukupne gubitke u I. svjetskom ratu.

U Jugoslaviji se do samog izbivanja rata voditi gr evita borba između u hrvatskih federalista i srpskih unitarista svim političkim i nepolitičkim sredstvima, a osnova sukoba bio je centralistički Vidovdanski ustav. U Skupštini je, 20. lipnja 1928. godine, dvorski agent i poslanik radikalna Puniša Rađić usred skupštine pucao i ubio Pavia Radić i uru Basarićeka i ranio Stjepana Radića, koji se uskoro preminuti od zadobivene rane. Taj događaj je izazvao velike napetosti između u srpskog i hrvatskog naroda. U siječnju 1929. godine zavodi se šesto -januarska diktatura, a 1934. godine u Marseille-u ubijen je kralj Aleksandar.

Usljedit će Stojadinovićevi izbori 1935, a 1939. godine, uoči rata i izbori nakon kojih je dvojica Cvetković-Maček formirao vladu i potpisao sporazum o stvaranju Banovine Hrvatske. Ali nakon pristupanja Jugoslavije "Trojnom paktu", 27. ožujka 1941, u Beogradu i nekim drugim gradovima u zemlji izbijaju nemiri i demonstracije pod parolom "*Bolje rat, nego pakt*" pa se uz pomoć engleske obavještajne službe bitič izvršen vojni puč pod rukovodstvom generala Dušana Simovića⁶, koji se svrgnuti Pavia Karađorđevića i postaviti za kralja mladog Petra, Aleksandrovog sina. Na ova zbivanja ubrzo se reagirati Njemačka i napasti Jugoslaviju već 6. travnja 1941. godine i zajedno s Italijom, Mađarskom i Bugarskom, okupirati je i podijeliti.

Nosioci određene politike oko zbivanja u zemlji bile su političke stranke. Na području Hrvatske djelovale su razne građanske partije, a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj djelovale su uglavnom tri građanske stranke: Hrvatska seljačka stranka (HSS), Samostalna demokratska stranka

⁶ « Napad osovinskih sila na Kraljevinu Jugoslaviju, 6. travnja 1941. unosi bitno nove elemente u daljnje držanje vodstva HSS-a. To se najprije odnosi na Mačekovu odluku da se vrati u Zagreb, unatoč Simovićevom nastojanju da ga odvrati od toga. Maček je, naime, sutradan izabran u užični kabinet vlade, ali je predložio da u njemu bude Krnjević kao njegov zamjenik.

Vrativši se u Kupinec, 8. travnja, gdje su ga posjetili Košutić, Krnjević i Šubašić, Maček je navečer preko radija dao ovu izjavu:

Hrvatski narode! Braćo i sestre!

Vratio sam se u vašu sredinu pa vam tim povodom velim ovo: Stigla nas je najvješta nesreća, što jedan narod može stići, a to je - rat! To se zlo može ublažiti samo na taj način, da budemo složni i disciplinirani. Slušali ste me do sada u svim teškim slučajevima pa sam siguran da ćete to učiniti i od sada. Ja u me u vama ostati i dijeliti s vama, kao i do sada, sve dobro i zlo. Razumije se da u svakom pojedinom slučaju, na uobičajen način, davati upute bilo putem vaših organizacija, bilo putem izaslanika, koji će biti ih narodni zastupnici, ili drugi općepoznati prvaci stranke. U ovom slučaju tražim od vas pun red i disciplinu na svakom mjestu, bilo kod kuće ili u vojsci. « (Fikreta Jelić-Butić, Hrvatska seljačka stranka, Zagreb 1983. i «Hrvatski dnevnik» od 9. travnja 1941. godine)

Ova se izjava Vlatka Mačekova nakon povratka iz Beograda navodi uvijek zajednički sa sljedećom izjavom lojalnosti ustaškoj vlasti, koja je od Mačekova iznuđena dva dana kasnije, 10. travnja posredništvom njemačkih pregovarača, jer potpuno pobija karakter prve izjave i čini je licemjernom. (REDAKTORSKA FUS NOTA)

(SDS) i Jugoslavenska radikalna zajednica (JRZ), od kojih je najmasovnija bila HSS na selu i urbanim sredinama. HSS je bila vladajuća stranka u Hrvatskoj i u trenutku raspada Jugoslavije bila je jedina legitimna stranka koja je imala politički kredibilitet, ali je Matić podržao NDH, savjetujuć i svoje članstvo da bude lojalno novoj vlasti iako je HSS bila jedini legalni predstavnik hrvatskog naroda za legalnu uspostavu vlasti nakon razbijanja Jugoslavije⁷. SDS je djelovala i na kalni kom području, ali nije imala masovniji karakter. JRZ je bila režimska stranka i u svoje redove je okupljala uglavnom policiju, žandare i državne službenike, koji će kasnije pomoći ustašama pri uspostavi vlasti. Pored ovih stranaka bilo je i nešto ustaških aktivista, koji nisu imali velikog utjecaja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Ustaške organizacije na Kalni kom području nije bilo, ali je bilo nešto simpatizera i pristalica ustaškog pokreta, naročito u urbanim sredinama. No, najviše je takvih bilo u ekstremnom desnom krilu HSS-a koji će pristupiti ustaškom pokretu. Jedan dio lijeve frakcije HSS-a će se staviti na stranu NOP-a. Tako je ustašama uspjelo da se oslone na neke vojnike bivše Matićeve Zaštite po selima i gradovima, ali nisu uspjeli stvoriti velike ustaške postrojbe. NDH, uspostavljena 10.4.1941. godine kao rezultat vanjskih faktora, konstituirana je i održana oružjem talijanskih i njemačkih fašista, pa je zbog kolaboracije s njemačkim talijanskim fašizmom morala dijeliti sudbinu njemačkih i talijanskih fašista nakon njihovog poraza u II. svjetskom ratu.

Međutim, na području sjeverozapadne Hrvatske postojala je dobro organizirana Komunistička partija, koja je djelovala u grupama, selima i komitetima. Pored CK KPH, na području sjeverozapadne Hrvatske djelovali su OK KPH Varaždin, Bjelovar, Krapina i Pazin i više kotarskih komiteta. Dolaskom Josipa Broza Tita na čelo CK KPJ 1937. godine, formiranjem CK KPH u šumi Anindol kod Samobora, te pošto je Tito dobio mandat od Kominterne 1939. godine da formira CK KPJ koji će djelovati u zemlji, počela je rasti snaga komunista. Oni će doći do ekvivalenta ustanaka s oko 12.000 članova KP i oko 18.000 članova SKOJ-a. Upravo komunisti preko svojih selija i komiteta odigrali su odlučujuću ulogu u pripremi i stvaranju uvjeta za predstojeći ustanak i njime će

⁷ « 10. travnja uslijedio je novi kontakt između Matića i njemačkih oficira. Riječ je o njihovoj inicijativi u nastojanju da se onemogući neki njegov eventualni korak koji bi bio zapreka da se NDH proglasi u ime ustaške skupine. « F. Jelić, Butić, Ibidem, str. 41

Nakon uvjeravanja i debate, Matić je dao sljedeću izjavu: «Hrvatski narode! Pukovnik Slavko Kvaternik, vođa nacionalističkog pokreta u zemlji, proglasio je danas slobodnu i nezavisnu hrvatsku državu na cjelokupnom historijskom i etnografskom području Hrvatske, te je preuzeo vlast.

Pozivam sav hrvatski narod da se novoj vlasti pokorava, pozivam sve pristaše HSS, koji su na upravnim položajima, sve kotarske odbornike, općinske načelnike i odbornike i td. da iskreno suraduju s novom narodnom vladom. («Hrvatski narod», 10. travanj 1941.) (REDAKTORSKA FUS NOTA)

rukovoditi. S dužnim pijetetom sjećamo se nekih od njih kao što su: Florijan Bobi, sekretar OK KPH Varaždin; Kasim Čehajić, sekretar OK KPH Bjelovar; Vilko Jurec, organizacioni sekretar OK KPH Varaždin; Josip Posavec Zeleni, sekretar KK KPH Križevci, Antun Blažić, član KK KPH Ludbreg, Josip Prša, sekretar KK KPH Novi Marof i Josip Horvati, sekretar KK KPH Koprivnica. Svi su oni uložili svoje organizacione sposobnosti i živote na pripremanju ustanka u prvim danima ustanka. Zato im odajemo dužno poštovanje, kao i svima onima koje ovdje ne spominjemo a u kojima su mnogo, osobito u pripremi omladine koja je bila udarna snaga NOP-a i nosilac ratnih napora.

Situacija neposredno nakon okupacije naše zemlje i uspostave tzv. NDH

Sjeverozapadna Hrvatska bila je neposredno uoči rata relativno dobro pokrivena osnovnim organizacijama i komitetima SK. Komunistička partija postala je odlučujuća snaga u organizaciji i razvoju ustanka, NOP-a i antifašističke NOB-e i na taj način pružiti bitan doprinos vojnom i političkom ishodu II. svjetskog rata na području Hrvatske i bivše Jugoslavije i Balkanu. No, brza okupacija zemlje, uspostava okupatorskog poretka kao i stvaranje NDH, privremeno su zbunili narod jer se dogodilo nešto čemu se nisu nadali. Zemlja je raskomadana i proglašena je tzv. NDH. Za neke je ljude to postala velika zamka. Nije bilo lako osvojiti političku podršku u narodu za antifašističku borbu jer je među ljudima bilo i kolebanja: treba li rušiti hrvatsku državu koju je hrvatski narod stoljećeima izdržavao i želio. Ustaška je vlast, međutim, ubrzo pokazala svoje pravo lice što je narodu otvorilo oči i a komunistima išlo u prilog.

Osloncem na HSS i njen državni aparat i vojne strukture kao što su bile jedinice tzv. Civilne zaštite, ustaše su relativno brzo uspostavili svoju vlast i odmah otpočeli provoditi rasističku politiku i genocid: hapšenjem, likvidacijom, odvođenjem u logore, iseljavanjem i prekršivanjem. Drugim riječima, zemljom je zavladao ustaški teror. Odmah nakon uspostave ustaške vlasti, 28. travnja 1941. godine, samo u jednoj noći ustaše su pobili oko 200 srpskih seljaka u selu Gudovcu kraj Bjelovara⁸. Sredinom srpnja 1941. godine iz ludbreškog kotara odvedeno je u logore i pobijeno 29 Židova i 26 Srba. Većinu su odveli u logor "Danica" kod Koprivnice, koji su ustaše osnovali već u travnju 1941. godine. Uz Srbe i

⁸ « U pojedinim selima na području Bjelovara već je od početka vidljivo došlo do izražaja uključivanje Zaštite i pojedinih prvaka HSS u službu ustaškog režima. U općini Gudovac ta je uloga Zaštite došla drastično do izražaja. Ondje je 28. travnja izvršen pokolj oko 190 Srba, u čemu je vidljivu ulogu imala skupina zaštitara predvođena Martinom Cikošom, predsjednikom općinskog odbora HSS. Bio je to prvi masovni pokolj nad srpskim stanovništvom. « AIHRPH, F 18, sn 265 (REDAKTORSKA FUS NOTA)

Židove na meti ustaške politike istrebljivanja bili su od prvih dana vlasti NDH hrvatski komunisti, antifašisti i Romi.

Srbi su bili podvrgnuti (osim opasnosti od likvidacija i preseljenja) također i širokoj akciji prekršivanja, dok za Židove (prethodno obilježene Davidovom zvijezdom) nije bilo nikakve milosti ni nade. U logorima: "Danica", u Požegi, Capragu, Gradiški, Jasenovcu, Jadovnom i drugim logorima, na najsuroviji način ubijeno je više desetaka tisuća nedužnih ljudi. S lokalnog područja, iz sela Segovina, Ivanec, Prkos, Ludbreški Ivanac, Duga Rijeka, Mala Rijeka, Belanovo Selo i Radeljevo Selo, iseljeno je 1941. godine 427 stanovnika srpske nacionalnosti i 96 cijelih obitelji. Nad Hrvatskom i njezine granice nadvili su se crni oblaci, nastala je nesigurnost za vlastiti život osobito među pripadnicima manjinskih naroda, bilo je to vrijeme sluganskog odnosa ustaških vlasti prema okupatorima, ali je svijest o tome jačala antifašisti koje raspoloženje i išla u prilog organizaciji otpora protiv takve vlasti i protiv okupatora.

Operativno-strateški značaj Kalnika i sjeverozapadne Hrvatske

Sjeverozapadna Hrvatska je za NDH i okupatora bila od posebnog strateškog značaja. Bila je važna ekonomski, politički i vojno zbog poljoprivredne proizvodnje i potrebnih količina hrane, ali i zbog industrijskih kapaciteta. Na području sjeverozapadne Hrvatske razvijena je široka mreža putnih, željeznih i riječnih komunikacija, koje su istodobno neophodne privredi ali imaju značaj i za vojnu upotrebu. Na to su područje vodile važne putne i željezničke komunikacije iz Austrije i Maarske prema operativno-strateškom centru Zagreba. Dolinama Drave a osobito Save, komunikacije su vodile dalje na istok, što je za njemačkog okupatora bilo posebno važno. U Zagrebu se nalazio centar veze, odakle je njemačka vojska osiguravala veze sa cijelim okupiranim Balkanom.

Demografski potencijal sjeverozapadne Hrvatske bio je također od strateškog značaja osobito za ustašku državu zbog popune oružanih snaga. Također i na političkom planu NDH je ovom području posvećivala pažnju, budući da se nalazilo u samom zaleđu Zagreba, naseljeno pretežno hrvatskim stanovništvom. Ima nekih podataka da su njemačke vlasti zahtijevale od ustaša da zaustave progon srpskog stanovništva s područja zapadne Slavonije, vjerojatno zbog toga što su Nijemci računali da im to područje može poslužiti kao posljednja zona u obrani granica Trećeg Reicha.

Za NOP i NOB-u to područje je imalo i otežavajućih okolnosti, jer je hrvatsko pučanstvo bilo pod velikim utjecajem HSS-a, stranke koja se

desna frakcija u to vrijeme stavila na stranu ustaša, zagovarala pacifizam i pokušavala svim sredstvima onemogućiti svaku podršku NOP-u, uvjeravajući ljude da su domobranci jedina prava vojska koja im nudi zaštitu, te da će velike sile odlučiti o ishodu rata. Stav HSS-a bio je da treba samo čekati pravi trenutak pa da stranka opet dođe na vlast. Nije bilo lako suzbiti pogubni utjecaj HSS i privući hrvatski narod u NOB-u.

Područje sjeverozapadne Hrvatske pretežno je ravniarsko ili blagovalovito osim masiva Kalnika i Ivančice. Na tom je području zahvaljujući i geotopografskim osobinama i razvijenom komunikacijskom mrežom izmeću rijeka Save i Drave moguć brz pokret, manevar i koncentracija neprijateljskih snaga, a zbog velike broja urbanih naselja i gradova u kojima je držao posade, neprijatelj je imao prednost kad je riječ o brzini vojne intervencije na pojavu i akcije partizana. Pa ipak, upravo na tako nepovoljnom području, partizani su se održali i vodili žilavu borbu da zadrže Kalnik u svojim rukama, a kasnije stvarali i tako snažne operativne jedinice, koje su mogle izvoditi operacije širih razmjera i dokraja ugroziti i poraziti neprijatelja.

Josip Broz Tito kao vrhovni komandant NOV i POJ rano je uočio operativno-strateški značaj ovoga područja, imajući u vidu tri bitna faktora i to: ljudski faktor kao najznačajniji faktor rata; Kalnik kao centralnu točku za razvoj ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i prednost toga područja u permanentnom djelovanju na komunikacijama u dolini Save i Drave. Raunao je, vjerojatno, da su ljudski i materijalni resursi južno od Save mahom ograničeni ili već angažirani. Valja podsjetiti da je Tito od početka ustanka pokušavao maksimalno angažirati Hrvate u NOR-u da bi u njemu postali akteri, a ne pasivni promatrači i što je moglo biti fatalno za budućnost hrvatskog naroda. Zbog toga je odlučio da se sjeverno od Save uključi i što više hrvatskog pučanstva u ustanak i NOB, ne samo u sjeverozapadnoj Hrvatskoj nego i Slavoniji.

Ideju vrhovnog komandanta trebali su provesti CK KPH i GS Hrvatske. Procjenjujući i ukupne operativno-strateške uvjete, Glavni štab Hrvatske odlučuje o formiranju jedinice partizanske jedinice, sastavljene od iskusnih boraca i starješina, koja će otići na Kalnik i na njemu razviti NOB-u i proširiti NOP na tom području. U tom cilju formiran je Kalnički partizanski odred, koji će osno izvršiti zadatak. Odred će postati jezgro iz kojeg će se formirati Zagorski, Zagrebački i Bjelovarski odred, brigade i XXXII. divizija. U tim jedinicama, zajedno sa Srbima boriti će se Hrvati (krajem 1943. g. Hrvata je u tim jedinicama više od 80 %), što je konkretan odgovor svim onima koji pokušavaju falsificirati povijest umanjujući broj Hrvata koji su sudjelovali u NOP-u.

III

FORMIRANJE PARTIZANSKIH GRUPA, PRVE PARTIZANSKE ETE I ODREDA NA KALNIKU

Uvjeti za razvoj NOP-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

KPJ je između 1937. i 1940. godine u organizacijskom i političkom smislu doživjela brzi uspon osobito u Hrvatskoj i Sloveniji, nakon stvaranja KP Hrvatske i KP Slovenije. Stoga nije ni čudo što je već 19. listopada 1940. godine u Zagrebu, kod Dubrave održana V. zemaljska konferencija KPJ u čijem radu sudjeluje 105 delegata, zastupaju i tadašnjih 8.000 članova partije. Konferenciju je otvorio generalni sekretar KPJ, Josip Broz Tito. Peta zemaljska konferencija bila je prijelomni događaj u povijesti KPJ. Upozorila je na neposrednu opasnost od fašističke agresije na našu zemlju i jasno ukazala na potrebu neposrednih priprema partijskih organizacija za oružanu borbu i stvaranje širokog narodnog fronta za otpor fašizmu. Na Konferenciji je izražena jedinstvena odluka da se brani Jugoslavija od fašističke agresije. Pozdravljajući i se s delegatima na kraju konferencije, Tito je rekao:

Dovijeni u slobodnom Beogradu.

U skladu s takvim stavovima i odlukama, odmah nakon kapitulacije Jugoslavije, otpor je organiziran, po sebi s diverzijama, pojedinačnim likvidacijama fašista, propagandni rat parolama i letcima, prikupljanje oružja i "crvene pomoći", stvaranje udarnih grupa i dr.

CK KPJ nakon napada na Sovjetski savez, 4. srpnja 1941. izdaje službeni Proglas narodima Jugoslavije s pozivom na oružani ustanak. Navedene aktivnosti nakon kapitulacije zemlje i poziv na ustanak svjedoče da je KPJ bila trajno usmjerena prema oružanom otporu i antifašističkoj oslobodilačkoj borbi, a 4. srpnja 1941. godine iskorišten je kao strateški najpovoljniji trenutak za oružani ustanak. U Hrvatskoj opor i narodni ustanak službeno počinje 27. srpnja 1941. u Srbu. Međutim, treba naglasiti da su siskomunisti još 22. lipnja izašli u šumu Brezovica i formirali Siskomunistički odred koji je bio prva organizirana oružana formacija NOB. Prema tome, NOP i ustanak naroda Hrvatske i Jugoslavije je autohtoni pokret, rezultat je samostalnih odluka jugo-

slavenskih komunista i nije direktno ni u kakvoj vezi s kasnijim pozivom Kominterne europskim narodima i komunistima da se dignu na ustanak protiv njema ko-talijanskog fašizma i okupacije.

Uo i II. svjetskog rata partijske organizacije na bjelovarskom i varaždinskom području spadale su među najrazvijenije partijske organizacije u Hrvatskoj. Djelovali su okružni i kotarski komiteti: u Bjelovaru s više od 230 članova partije i oko 500 članova SKOJ-a; u Varaždinu 180 članova partije i oko 650 članova SKOJ-a. Međutim, kako se približavao dan njemačkog napada na Jugoslaviju, obje partijske organizacije doživljavaju sve jače udarce tadašnjih jugoslavenskih vlasti i policije koji hapse komuniste i odvođe ih u logore. Dio se partijskog članstva nalazi u vojsci, u skladu sa stavom CK KPJ da komunisti kao dobrovoljci idu u jugoslavensku vojsku i brane zemlju od napada agresora, pa su i zbog toga partijske veze bile oslabljene. Među najaktivnijih komunista bili su poznati političari javnosti, ali i članovi organa gonjenja bivše Jugoslavije, posebno kad se HSS, došavši na vlast, uključio u progone komunista, članova SKOJ-a i URS-ovih sindikata. Nažalost, kad je uspostavljena tzv. NDH, njezini su novoinstalirani organi gonjenja, preuzevši institucije HSS-a (uključujući i Matinec i Maestrovu "Zaštitu"), policijsku arhivu i spiskove, preuzeli i sve političke zatvorenike i nastavili s progonom komunista. Gotovo cijeli OK KPH Bjelovar zajedno sa sekretarom SKOJ-a bili su uhapšeni i odvedeni u logor "Danica". Slično se dogodilo s OK KPH Varaždin i drugim komitetima na području sjeverozapadne Hrvatske. U Varaždinu su od 9 članova OK KPH Varaždin, na terenu radili samo sekretar dr. Josip Hrncić i drugarica Beška Frntić, a svi drugi bili su u ilegali ili uhapšeni. Lišeni su slobode mnogi komunisti, sindikalni funkcionari, napredni omladinci, Židovi, ugledni Srbi, Hrvati-antifašisti i odvedeni u logore "Danicu", Kerestinec, Lepoglavu, Jasenovac i Jadovno. Krajem travnja 1941. godine počinje likvidacija ljudi nakon prijekog suda ili bez suda, ali i masakr nad Srbima kao što je bio spomenuti slučaj u Gudovcu. U takvim okolnostima terora i konspiracije u kojoj su živjeli komunisti, bilo je teško uspostaviti prekinute partijske veze ali i raditi na organizaciji ustanka.

Članstvo Partije bilo je upoznato s glavnim partijskim zadacima pomoću letaka u kojima su štampani: Proglas CK KPJ i Proglas CK KPH kao i govor Molotova u povodu napada Njemačke na SSSR. Nakon napada na SSSR, 22. lipnja 1941. godine, Bjelovarski i Varaždinski OK KPH donose odluke o oružanoj borbi odnosno ustanku.

Nakon okupacije zemlje, stvaranjem tzv. NDH i uspostavljanjem ustaške vlasti zaveden je teror. Najjači i istrebljiviji udar doživjeli su komunisti, Srbi, Židovi, Romi i Hrvati-antifašisti. Ustaški teror dobio je odgovor srpskog naroda Like, Banije i Korduna koji se digao na ustanak, a na čelo ustanka stali su komunisti. Građanske političke

stranke su se raspale i napustile zemlju ili su prešle na stranu ustaškog pokreta kao što je bio slučaj s desnom frakcijom HSS. Jedino je ilegalna KPJ bila spremna organizirati oružani otpor okupatoru i stati na čelo NOP-a, voditi ga i u njemu pobijediti.

Prve partizanske grupe na području Varaždinskog i Bjelovarskog okruga

U takvoj situaciji na Kalniku je 5. lipnja 1941. održana II. okružna konferencija KPH Bjelovar pod rukovodstvom dr. Pavia Gregorića i Brzoga. Osnovni zadatak bio je razmatranje konkretnih priprema za oružani ustanak na ovom području. Konferencija je uspješno završena izborom vojnog komiteta i usvajanjem uputa o prikupljanju oružja. Puni značaj i djelotvornost ove konferencije pokazati će se uskoro kroz aktivnost partijske organizacije u drugoj polovici 1941. godine. Nakon Proglasa CK KPJ, početkom kolovoza 1941. CK KPH je odlučio, da se na području OK KPH Bjelovar formira zajednička bjelovarsko-varaždinska partizanska grupa koja će kao jezgro okupiti postojeće grupe i pojedince, koji su se zbog terora ustaša prikrili u ilegalnosti.

Među prvim partizanskim grupama na Kalniku 25. srpnja 1941. godine formirana je Osječka ili « Šojkina grupa » od 7 ljudi, među njima su bila 3 člana partije i 2 člana SKOJ-a. Formirana je u selu Osijeku Vojakova komšućina s pretežno srpskim stanovništvom i starom partijskom članstvom od 1938. godine. Partizanska je grupa nastala pod neposrednim utjecajem i rukovodstvom Josipa Posavca Zelenog, sekretara Kotarskog komiteta Križevci. U grupi su bili: Mileva Cetuši, Simo Vitanović, Marijan Vitanović, Branko Vitanović, Slavko Vitanović i Blagoje Janković. Kasnije je prozvana *grupa Mileve Cetuši*. Od naoružanja grupa je raspolagala sa 7 karabina i 2 pištolja. Selo je napustila organizirano 2. kolovoza 1941. i otišla na Kalnik (Jasenovo brdo-Kestenik). U početku je djelovala pod neposrednim rukovodstvom Josipa Posavca, a kad se on vratio na teren radi političkog djelovanja, grupom je dalje rukovodio Marijan Vitanović.

Postojala je i grupa u kojoj su se skrivali *križevski* članovi Partije, koji su s Josipom Posavcem Zelenim uspjeli pobjeći iz križevačkog zatvora. U grupi je bilo 13 drugova: Mijo Radanac, Milutin Delim, Miloš Manojlović Mima (Srbi), Josip Posavec, Franjo Marenica, Vukobrat Bašić, Anton Levak, Vinko Govedić, Pero Kokotović, August Šket, Ivan Pavišić, Hubert Kruljac, Mato Triplat (Hrvati).

Na inicijativu Kasima Cehajića, sekretara OK KPH Bjelovar i Pavia Gregorića, formirana je *Ivanjska* partizanska grupa s ciljem da se prebaci na Kalnik i spoji s tamošnjom partizanskom grupom, Grupa je napravila plan kretanja za Kalnik, a planirano je da se minira jedan željeznički most na pruzi Križevci-Koprivnica u neposrednoj blizini Sokolovca. U

toj grupi su se nalazili sljede i drugovi: Stjepan Ivekovi iz Bjelovara, Tomo Buden, Ivan Bobinac, Franjo Horvati , Ivan Vardaj, Rudolf Lukši , Josip Pešmeg, uro Gašpar i Slavko Pološka a vodio ju je Kasim ehaji Tur in, sekretar OK KPH Bjelovar. Kad se grupa 5. kolovoza približila Sokolovcu, naišla je na žandarsku zasjedu nakon ega je došlo do borbe u kojoj je poginuo Franjo Horvati iz Ivanjske. Do planiranog spajanja grupa na Kalniku nije došlo, pa se grupa vratila. Naknadno su još uhva eni i strijeljani Vardaj, Lukši , Pešmeg, Gašpar i Pološka, a Buden i Bobinac su prešli u kotar azmu.

Radom na razvoju partizanskih grupa radio je oslabljeni OK KPH Bjelovar sa sekretarom Kasimom ehaji em Tur inom koji je bio novi ovjek na bjelovarskom terenu. Uz njega su još bili Franjo Gajski, Mato Kirin, Franjo Stefanovski, Mato Prvi , Tomo Vinkovi i Ivan Bani .

Bjelovarska partizanska grupa formirana je po etkom kolovoza 1941. godine u šumi Bedenik. U njoj su bili sljede i drugovi: uro Prilika, Gustav Perl Benda, Franjo Maren i , Stjepan Matiša op, Bogdan Jela a, Marija Kapusta, a za nekoliko dana grupi su se priklju ili Branko Vitanovi i Blagoje Jankovi .

Varaždinska grupa je formirana 13. kolovoza 1941. kod mlina u Zbe-lavi (baza br.2). U njezinom su sastavu bili: Gabrijel Santo, August Kobal i Andrija Frnti . Grupu je do Ludbreških vinograda iznad sela Globo ec doveo Ivan Brckovi . Tad su se grupi pridružili Antun Blaži , Šimun Blaži , Franjo i Drago Hladni . Grupu je preuzeo Franjo Gajski i odveo u šumu Bedenik gdje se 15. kolovoza spojila s bjelovarskom grupom. Zbog bolesti Andrija Frnti se vratio na terenski rad oko Varaždina. Grupa je bila naoružana sa 7 karabina, 3 pištolja i nekoliko bombi.

Gustav Perl-Benda trebao je 18. kolovoza oti i na Kalnik, povezati se sa "*Sojkinom grupom*" i dovesti ju u šumu Bedenik. Zbog sukoba na mostu, na pruži Križevci-Koprivnica morao je likvidirati stražara nakon ega je nastupila uzbuna i on se vratio neobavljena posla.

Približno u isto vrijeme (ili koji dan ranije), formirana je i jedna *zagreba ka* partizanska grupa u šumi iznad Sesveta. U njenom sastavu bili su: Petar Biškup Veno, Ivan Huzmijak Beli, Mirkovi i a, Ante Dobrila, Zdravko Pe ar, Zvonko Komarica, Silvo Pelei, Branko Špalj i srednjoškolac Šragalj. Grupu je 15. kolovoza napala ve a žandarska patrola. Došlo je do borbe u kojoj je ubijen jedan žandar i zarobljen njegov karabin, dok grupa nije imala gubitaka.

Razotkrita i bez partijske veze, grupa se uputila na bjelovarski teren prema selu Podgorci, rodnom selu Petra Biškupa Vene, u nadi da e se uspjeti spojiti s bjelovarskom grupom. Na putu je grupa imala dva oružana sukoba ali bez žrtava. Silvo Pelei, Branko Špalj i Zvonko Komarica uhva eni su živi, kad su ulazili u selo radi nabavke hrane. Grupa je 28. kolovoza stigla do s. Podgoraca i uz pomo Biškopove

majke uspostavila vezu s bjelovarskom partizanskom grupom, koja je upravo boravila u tom selu. Tako je nastala grupa od 18 boraca koji su raspolagali s 18 karabina, nekoliko pištolja i bombi. Veze grupe su bile ograničene samo na kontakte s nekoliko seljaka iz okolice, a grupu su posjećivali drugovi iz OK KPH Bjelovar. Zbog nepoznavanja terena, nedostatka veza i drugih teškoća, grupu su samovoljno napustili trojica drugova koji su ranije bili u sastavu *Sojkiine grupe*: Branko Vitanović, Blagoje Janković i August Kobal.

Grupa se je vrlo teško i sporo pojačavala novim borcima. OK KPH Bjelovar je pripremio akciju zauzimanja žandarske stanice u V. Kapeli, no do akcije nije došlo jer su zatajili vođe i iz sela. Tako je grupa bila stalno u pokretu i samostalno je odlučila napasti željezničku stanicu u V. Trojstvu. Napad je uspio i tom su prilikom zarobljeni 7 domobrana s dvije puške, uništene su instalacije i održan miting s domobranima i putnicima koji su čekali vlak, a nakon toga su se dijelili propagandni letci po selima. Ustaše su postali mnogo oprezniji nakon ove akcije, pa su patrolirali i organizirali zasjede. U jednu takvu zasjedu kod sela Kašljavec upali su drugovi Đuro Prilika i Franjo Marenica, kad su pokušali uspostaviti vezu za nabavu hrane. Marenica se otrgnuo i pobjegao, a Prilika je bio uhvaćen. Kako mu nisu odmah pronašli skriveni pištolj, uspio je ubiti čuvara i pobjeći, ali je izgubio vezu s grupom pa joj se priključio kasnije na njenom putu za Ludbreg.

Teškom mukom je uspostavljena veza s organizacijom u Severinu, odakle je grupa dobivala hranu. Preko te veze priključila su im se 4 druga iz grupe Gece Bogdanovića. Uz Bogdanovića u grupi su još bili: Mile Maršić, Bilo, te "Hrabri" i "Brezar", čija imena nažalost ne znamo. Dobivši podatke o braći Halapa, okorjelim ustašama u selu Orovac, izvršen je napad 10. rujna i braća Halapa su likvidirani.

Zbog gubitka veze s partijskom organizacijom i sve jačeg neprijateljskog pritiska, hapšenja posebno u Bjelovaru, analizirana je situacija i dogovoreno je da se krene prema Ludbregu, gdje su postojale partijske veze (Blažić, Hladni). Marš za Ludbreg bio je težak zbog nepoznavanja terena, nedostatka hrane i akcija, što je iznutra izjedalo moral i snagu grupe. Tako je sporazumno *Gecina grupa* ostala na bilogorskom terenu, jer nisu htjeli prihvatiti kretanje po nepoznatom terenu. Stigavši do Ludbrega (šuma južno od sela Globočec), grupa se nekoliko dana odmarala.

Saznavši iz dnevne štampe i od seljaka da će 5. listopada 1941. u Koprivnici, Mile Budak održati veliki govor, drugovi Gustav Perl Benda i Franjo Marenica odlučili su samoinicijativno i bez priprema izvršiti atentat na tog omrznutog ustaškog dužnosnika. Stigavši u Koprivnicu oko 9 sati, svratili su u gostionicu, ali su tamo Benda prepoznali neki ustaše iz Bjelovara. Nastala je pucnjava i metež, njih dvojica su se probili iz gostionice i krenuli prema parku. Marenica je izgubio naočale i zapleo se,

pa su ga ustaše živog uhvatili. Benda se popeo na neki tavan odakle se borio do posljednjeg metka s kojim se ubio, ali i na drugoj strani bilo je ranjenih i ubijenih ustaša. Otada je moral grupe još više pao.

Tih dana grupu su posjetili Karlo Mrazović -Gašpar i Stjepan Ivić -Mali, pa je održano savjetovanje. Nakon suglasnosti iz Zagreba dolazi do reorganizacije grupe. Jedan manji dio boraca prebacio se u jedinice Banije i Korduna, dio je ostao politički djelovati na terenu Ludbrega i Varaždina, a neki su se vratili na Bilogoru: Bruno Prilika, Gabrijel Santo, Petar Biškup Veno, Bogdan Jelačić, Stjepan Matišić i pridružili Slavko Habek iz Jalkovca kraj Varaždina, vratili su se u selo Sredice, gdje je bila baza OK KPH Bjelovar i tu preuzeli zaduženja u tehnici, kurirskoj službi i na okupljanju novih boraca.

U Sredicama je održano savjetovanje i analizirana su iskustva iz ranijeg djelovanja grupe. Uz sekretara OK KPH Bjelovar Kasima Čehajića, na savjetovanju su bili Pajo Gregorić -Brzi, Grga Jankež i Pavle Vukmanović -Stipe. Tom su prilikom dogovoreni planovi za omasovljenje grupe, osloboditi je zato enih drugova iz logora "Danica" (brat Bakić, Franjo Winter, Sandor Kiralj, Julijus Eker, Stevo Sabi, Marijan Jambrešić iz bjelovarske organizacije, Jovica Mirković iz zagrebačke organizacije i Zlana ČK KPH), a dogovoreno je također da se obnovi pokušaj povezivanja s kalničkim partizanskim grupama.

U Sredicama su grupi prišli Branko Bogojević, Mato Šurić Bosanac i Nikola Vujić -Nojo. Sredinom listopada na Kalnik su upućeni Petar Biškup Veno i Branko Bogojević s namjerom da se povežu sa "Šojkinom grupom" i daju dovedu u Sredice. Oni su, nažalost, stigli u selo Kalnik na pogrešnu vezu, pa su ih napali doma i ustaše. U borbi Bogojević je poginuo, a Biškup se ranjen uspio izvući i vratiti u Sredice. Potkraj listopada trebalo je osloboditi spomenute drugove iz logora "Danica". Grupa je bila spremna za izvršenje zadatka, ali je zbog nesporazuma i neopreznosti akcija prokazana, a zatvorenici otkriveni i likvidirani.

Zvonko Lončar i Mijana Jelinić dobili su po etkom studenog zadatka da u selu Donja Velika formiraju štampariju u kojoj bi štampali partijski i vojni materijal. Štampariju su smjestili kod jednoga seljaka. Tamo je Lončar ostavio pušku s kojom je taj seljak ubio Lončara, a Mirjanu teško je ranio i predao ustašama iz Bjelovara. Mirjana Jelinić je strijeljana u Bjelovaru 19. prosinca 1941. godine zajedno s Kasimom Čehajićem, sekretarom OK KPH Bjelovar i još 26 drugova.

Nakon uspješne akcije na Novigrad Podravski, uslijedila su hapšenja i pojedinačne izdaje. Tom prilikom u ruke ustaša pao je Kasim Čehajić i mnogo drugih partijskih rukovodilaca. Desetkovana partizanska grupa (9 boraca) sakrila se u bunker kod sela Reškovci. Žandari su pretresli teren, ali kad su se približili selu, grupa im je postavila zasjedu, ubila jednog i ranila drugog žandara. U kratkom vremenu ova grupa

doživljava još jedan oružani sukob nakon čega se razbila. Duka Prilika, Petar Biškup Veno, Bogdan Jelača, Nikola Vujić i Nojo i Branko Halapa povukli su se u Novoseljane, pa u selo Tomaš, a Gabriel Santo i Mato Šuric probili su se prema Ludbregu. Slavko Habek i Stjepan Mateša ostali su skriveni u šumi pri pokušaju proboja. Habek je ubijen a Mateša zarobljen. Može se reći da je to bio kraj ove partizanske grupe, koja se u budućnosti djelovati u izmijenjenom sastavu.

Život "Sojkine grupe" na Kalniku odvijao se u zemunici. Prehrana se osiguravala povremenim tajnim odlascima u selo po namirnice, a akcije su bile povremene ili slučajne. Iako je grupa imala stalnu vezu s KK KPH Križevci, njen razvoj i jačanje išli su vrlo sporo. Ostala je u skoro istom sastavu sve do kraja siječnja 1942. godine. Više pokušaja uspostavljanja kontakta i spajanja Bilogorske s Kalničkom grupom i proboja na Kalnik, nisu uspjeli.

Razlozi za polagani razvoj Kalničke grupe i ostalih partizanskih grupa na području OK KPH Bjelovar u 1941. godini su višestruki. Valja podsjetiti da je narod u to vrijeme još uvijek pod velikim utjecajem HSS-a. U isto je vrijeme bio zastrašen divljačkim ustaškim represalijama posebno nad srpskim stanovništvom. Gudovačka tragedija dogodila vrlo rano (28. travnja 1941.) u kojoj je strijeljano 200 bez krivice krivih Srba, pokupljenih iz okolnih sela i taj je događaj vrlo loše odjeknuo među narodom. Partijske organizacije su desetkovane u prvom bjesnom ustaškom udaru na komuniste i skojevce, a što se tiče Kalničke partizanske grupe, moglo bi se još ukazati na njenu zatvorenost u jednonacionalni sastav (svi su bili Srbi), bez obzira što su svi njezini pripadnici bili članovi Partije i SKOJ-a. Međutim, u političkom pogledu glavnu prepreku uspješnijem razvoju NOB-e predstavljao je snažan utjecaj reakcionarnog vodstva HSS-a na seljačke i malograđanske slojeve. Osobito štetan utjecaj «maekovskog» djelovanja izražavao se propagiranjem domobranstva, kao jedine vojske koja će spasiti Hrvatsku od ustaša i etnika. Takav stav HSS-a i Maekovske podržavao je cijeli katoličanski kler. To i jesu osnovni uzroci zbog čega nije došlo do šireg pokreta masa, nego su grupe organizirali komunisti i skojevci pod neposrednim rukovodstvom partije, a u konkretnom slučaju OK KPH Bjelovar i Varaždin.

Korisno je za ilustraciju podsjetiti se izvještaja Edvarda Kardelja iz kolovoza 1941. o vojno-političkoj situaciji u Hrvatskoj, upućenog CKKPJ i drugu Titu.⁹

⁹ "Frankovci su ipak uspjeli uhvatiti izvjesnog korijena naroda u bivšem kulačkom aktivu HSS-a, a terorom su uspjeli stvoriti priličnu paniku u ostalim masama. Dešavaju se slučajevi da seljaci, pa čak i radnici predaju komuniste vlastima. Postoji i strah u hrvatskim selima da će se Srbi osvetiti ako pobijedi SSSR...Postoji razlika u borbenoj spremnosti hrvatskih i srpskih sela. Ako bi mi tu išli po liniji manjeg otpora, doveli bi u sukob ta sela. Pošto potpuno moramo dići u borbu i hrvatska sela, ili ih potpuno uništiti srpska naselja. Treba obrazovati odrede zajedno s Maekovcima. Treba izazvati njihovu akciju. Teror protiv «maekovaca» podiće i čitavu Hrvatsku na otpor". Sjeverozapadna Hrvatska u NOR-u i revoluciji, GRAFA knjiga I, str 160, dok. 93

Zbog navedene političke situacije do formiranja druge partizanske grupe na području KK KPH Križevci dolazi tek u kasnu jesen 1941. godine poznate pod imenom *Kapelska partizanska grupa* (Srpska Kapela kod Gradeca). Treba naglasiti da je ta grupa, od same ideje njenog formiranja bila usmjerena na Kalnik radi spajanja i jačanja Kalničke grupe. Od ideje do konačnog formiranja prošlo je mnogo vremena. Aktivnost se odvijala na prostoru Križevci, Sv. Ivan Žabno, Srpska Kapela, Haganj i Dubrava, pod stalnom prijetnjom od provale, budući da su se pripreme obavljale u potpunoj tajnosti, uključujući i razgovore s ljudima i nagovore o odlasku u partizane.

Ukupnom aktivnošću u rukovodio je član KK KPH Križevci, drug Pero Kokotović Ličanin, zaposlen u Sv. Ivanu Žabno, gdje su se povremeno održavali i sastanci. Veliku ulogu u cjelokupnoj aktivnosti odigrao je Marijan Milivoj Miško, student rodom iz Javorovca, član OK KPH Bjelovar, koji je na ovaj teren došao kao ilegalac u ljeto 1941. godine, povremeno boraveći u Hagnju, Srpskoj Kapeli i Dubravi. Otkriven je i progonjen od ustaških agenata u Dubravi, pa se tjedan dana prikrivao kod Roma, u šumi Bukovac između Dubrave i Srpske Kapele. Uz njega na tom poslu su još djelovali: August Šketelić, član Mjesnog komiteta Križevci, Mate Triplat iz Hagnja, član Mjesnog komiteta KPH Križevci, Pero Goranović iz sela Haganj, Miloš Manojlović Mima i Slavko Filipović iz Srpske Kapele.

Grupa je konačno oformljena u prvoj polovici prosinca 1941. na partijskom sastanku u Sv. Ivanu Žabno, kojim je rukovodio Pero Kokotović, a članovi grupe su odabrali nadimke. Tom su prilikom svi članovi grupe-«vanpartijci» primljeni u partiju. Na istom sastanku usvojen je zaključak da se, prije odlaska na Kalnik, likvidira žandarska posada u Gradecu i da se sa zarobljenim oružjem i novim dobrovoljcima ojača grupa. Pristupilo se konkretnim pripremama za izvršenje akcije. Prikupljeno je oružje i podaci o neprijatelju i pripremao se put za prebacivanje grupe na Kalnik. Radi pribavljanja podataka o žandarskoj posadi i njenom stalnom nadzoru zbog mogućih promjena, angažirana je partijska ćelija iz s. Repinec (selo kod Gradeca).

Grupa je na izvršenje akcije krenula iz Srpske Kapele noću, 21/22. siječnja 1942. godine iz kuće trgovca i gostioničara Antuna Knapića, koju je stavio na raspolaganje kao bazu za formiranje grupe. Prema planu grupa se trebala nakon akcije vratiti u bazu, predaniti i sljedećeno izvršiti pokret na Kalnik. U njezinom sastavu bili su: Pero Kokotović, Mato Triplat, Slavko Filipović, Stevo Čubra (pomoćni radnik kod Knapića), Miloš Manojlović i dva skojevca iz Zagreba, koji su se grupi priključili ili te večeri. Jedan od njih nosio je nadimak "Bukva". Od naoružanja grupa je raspolagala puškama, ručnim bombama i pištoljima.

Prema dogovoru, za praćenje eventualnih promjena u Gradecu, uoči akcije određeno je Pero Kokotović, a on se trebao priključiti grupi kod mosta na rijeci Glogovnici. Dogovoreni znak raspoznavanja bilo je flikovanje Internacionale. Prilikom susreta s Kokotovićem, grupa je informirana da su neki članovi partijske jedinice iz sela Repinec prokazali akciju iz straha pa je žandarskoj posadi stiglo pojačanje iz Vrbovca. Zbog novih okolnosti, na licu mjesta dogovorena je promjena, pa je napad izvršen na željezničku stanicu Gradec i stražarnicu prema Repincu. Razoružana je straža, uništena aparatura, srušeni telegrafski stupovi i presječene žice. Međutim, prilikom napada na stražarnicu došlo je do puškaranja, pa je, pokušavajući da u stražarnicu iz koje je otvorena vatra ubaci bombu, poginuo Stevo Čubra. Smrt druga izazvala je šok pa se grupa povukla, ali ne u bazu po prvobitnom planu, već su se skojevcima s drugom Kokotovićem povukli prema Sv. Ivanu Zabnom, a Triplat, Filipović i Manojlović prema Dubravi, gdje su stigli oko 8 sati.

U Dubravi je tada postojala žandarska posada, ali i jaka partijska organizacija, koja je prihvatila drugove, ilegalno ih smjestivši kod brata i sestre Kolarik. U Dubravi su ostali oko osam dana. Jedan dio drugova bio je smješten kod druga Sekelja (krojača) blizu žandarske stanice. Dulje zadržavanje drugova u Dubravi bilo je izazvano liječenjem ozebljenih nogu uz angažiranje apotekara, druga Smerde. Ozebljene su nastale od propadanja kroz led u rijeci Glogovnici.

Pošto su drugovi prizdravili, a grupi se u gužvi dano noćno pojačanje za domobrane, pridružili novi drugovi Munja i Sova (ne sjeđamo se pravih imena), grupa je noću na sanjkama preko Srpske Kapele i Sv. Ivana Žabno izvršila pokret na Kalnik. U Križevcima je grupa predana u posebnoj prostoriji gostionice *Zvonko*. Tamo joj se slušajno priključio jedan drug iz Valpova, koji je pobjegao iz njemačkog logora. Navečer istog dana uspostavljen je kontakt i susret s Augustom Šketom Čelikom, koji je došao u pratnji vodiča za Kalnik i punim koferom ručnih bombi i pušanih municije. Ubrzo nakon kratkog upoznavanja sa situacijom na Kalniku i zadacima, grupa je krenula pješice po dubokom snijegu bez prtljage, na Kalnik (Jasenovo brdo). U Vratno, podnožje Jasenovog brda, grupa je stigla u jutarnjim satima 3. veljače 1942. Tamo ju je prihvatio Vinko Govedić i doveo do logora Kalničke grupe.

Bila je to prva grupa koja se uspješno probila na Kalnik i spojila s Kalničkom partizanskom grupom, zahvaljujući aktivnosti i upornosti KK KPH Križevci i dobroj organizaciji i funkcioniranju veza na terenu. Pokazuje to također i složenost i težinu političke situacije i uvjeta za razvoj ustanka u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u tom periodu, jer je vidljivo da je za formiranje relativno male vojne grupe trebalo mnogo vremena i aktivnosti na dosta širokom području.

Kalni ki borci prihvatili su pristiglu grupu posebno drugarski kao nekoga na koga se dugo ekalo. Susret je protekao bez upoznavanja i bez pitanja: tko je tko, odakle je i što je. Gotovo bez rije i po elo je me usobno grljenje. Spajanje dviju grupa izazvalo je pozitivno raspoloženje. Za dotadašnje borce Kalnika, to je zna ilo kraj izolacije i usamljenosti, a za kapelsku grupu izlazak u slobodni prostor poslije dugog ilegalnog rada. Za obje grupe zna ilo je više samopouzdanja i vjere u perspektivu razvoja ustanka.

Me utim, ve i broj boraca i surova zima 1941./1942. s visokim snježnim pokriva em i vrlo niskim temperaturama, kao i nastojanje da se sa uva tajnost logora, nagovještaj o prilivu novih boraca, zaoštrili su životne probleme u logoru. Oskudan životni prostor od samo jedne zemunice, problemi ishrane, snabdijevanja vodom iz podnožja Jasenovog brda i zagrijavanja, izbili su u prvi plan i trebalo ih je hitno rješavati. Zato su se morale izgraditi dvije polu-ukopane zemunice s kosim krovom i otvorom za dimnjak, što je izvedeno od posje enog drve a, jer je jedino njega bilo u izobilju. Ležajevi su bili od posje enog granja, postavljeni kružno uz zidove zemunice a u sredini je ostavljen prostor za vatru, nešto poput ognjišta.

S izgradnjom zemunica po elo se odmah sljede eg jutra, jer postoje a nije osiguravala prihvat kapelske grupe. No, pri odlasku na rad grupe boraca u kojoj je bio drug iz Valpova, koji se iznenada priklju io kapelskoj grupi u Križevcima s nadimkom Sremac, dogodilo se nešto što je uzбудilo cijeli logor. Naime, na rad se pošlo s potrebnim alatom (kramp, lopata sjekira i pila), a samo je jedan borac nosio pušku kako bi zaštitio grupu dok radi. Po dubokom snijegu- cijelcu grupa se kretala u koloni po jedan i odjednom je jedan drug iz kolone primijetio, da netko iza za elja kolone leži uz prtinu priklana vrata. Pretpostavlja se, da je uvjerivši sam sebe da ga grupa vodi na strijeljanje pod izgovorom izgradnje zemunica, sam sebi prerezao grkljan "škljocom" (srijemski izraz za preklapaju i nož koji je prona en pored njega). Me utim, u logoru su po ele pri e da se radi o hrabrom borcu koji nije mogao otpjeti da "*bude strijeljan*" od svojih drugova nakon bijega iz njema kog logora, pa je donijeta odluka da ga se spašava pod cijenu prinudnog dovo enja lije nika iz Križevaca. U sumrak istog dana, Triplat je s još jednim drugom otišao u Križevce i doveo doktora Hanžeka, koji je Sremca operirao u zemunici, zašivši mu grkljan pri svjetlosti petrolejske lampe. U toku velja e i njegu Mileve Cetuši Sojke, rana je zarasla premda mu je i dalje veliki problem predstavljalo gutanje hrane. Tvrdi hranu nije mogao gutati, a te na bi mu iscurila preko šavova, ali se krajem velja e Sremac oporavio.

Problem ishrane grupa, malo je ublažen odstrelom divljih svinja, dok su se njihove kože koristile kao vrata na zemunicama. Mukotrpan i

gotovo artisti ki podvig bilo je donošenje vode po skliskoj uzbrdici, pa se esto znalo dogoditi da vodonoša na polovici puta sklizne, nakon ega se moralo opet vra ati po vodu. Kasnije su to svakog dana obavljali spretni dobrovoljci. Krajem velja e život u logoru se uhodao.

Mladost je teško e stoi ki podnosila s posebnim drugarstvom i toplim ljudskim odnosima, drugarskom pažnjom i me usobnim utrkivanjem: tko e bolje izvršiti zadatak. Ve eri su se provodile u zemunicama uz vatru. Naravno, za to vrijeme stražar je uvao i osiguravao zemunicu, leže i na granju suznih o iju jer ih je nagrizaao dim. Pri alo se do kasno u no , a onda se zaspalo u odje i na golom granju, bez pokriva a.

Partizanske grupe preimenovane u partizansku etu

Kamionom iz Zagreba, preko Ludbrega, na Kalnik dolazi grupa domobranskog poru nika Bože Leinera, koji je ina e rodom od Ludbrega. Grupu je prihvatio Nikola Jankovi iz Male Rijeke i spojio s nekoliko kalni kih boraca iz Ludbreških vinograda, te ih doveo do Jasenovog brda. Grupa je stigla u logor na Jasenovom brdu 13. ožujka 1942. godine i donijela sa sobom puškomitraljez "Brno" i jedan automat. Dolaskom Bože Leinera i drugova, postoje e oružane partizanske grupe su spojene i od njih je nastala Kalni ka partizanska eta, što zna i daje eta formirana od Osje ke, Kapelske i Leinerove grupe. Za komandira ete imenovan je Božo Leiner, a za komesara Josip Leljak, zagorski radnik iz okolice Krapine.

Poznato je da su na vezi s Božom Leinerom, dok je bio u domobranstvu u Zagrebu, bili Aco Vidovi i Rafael Kranj ec. Oni su Leinera poznavali, održavali s njim vezu i dogovorili njegov odlazak u partizane usmjerivši ga na Kalnik, što je bilo i logi no, budu i je Leiner rodom od Ludbrega. Za komandira ete je izabran, jer su u njega imali povjerenja OK KPH Varaždin, a po nekim informacijama i GSH. Osim toga Leiner je bio poru nik i smatralo se da je time i kvalificiran za vo enje ete.

Približno u vrijeme dolaska grupe Bože Leinera na Kalnik, jedan lugar iz Varaždinskih Toplica, otkrio je slu ajno logor na Jasenovom brdu i dojavio je neprijatelju.

Nakon otkrivanja logora i bijega Leinerove grupe iz domobranstva, neprijatelj je zaključio da se na Kalniku, nedaleko Zagreba nešto sprema što bi moglo biti opasno za ustašku vlast i zato je svoje izvi anje usmjerio prema Drenovcu i Jasenovom brdu. Prije podne, 13. ožujka 1942, uo ena je žandarska patrola koja se približila logoru, ali je akcijom grupe boraca natjerana u bijeg. U no i 14/15. ožujka, u logor je iznenada došao Vinko Govedi iz Vratna s informacijom da su u sela u

podnožju Kalnika stigle neprijateljske snage s teškim mitraljezima i minobaca ima, te da predstoji napad na logor.

Održao se je sastanak svih boraca pod rukovodstvom Leinera koji je dobio nadimak Berta. Nakon analize novonastale situacije kao i uvjeta za obranu, usvojena je odluka da se ne prihvati borba na prostoru logora, jer su položaji neprijatelju poznati a manevar zbog dubokog snijega otežan, nego da eta odmah izvrši pokret u pravcu sela Javorovac na Bilogori. Izbor na selo Javorovac pao je jer su njegovi stanovnici bili naklonjeni partizanima, a bio je prijedlog Branka Halapa Brace rodom iz toga sela. Radi prikrivanja tragova, kretanje ete je izvršeno u koloni po jedan s gaženjem u stopu. Zbog visokog snježnog pokriva a s ledenom korom, gaženja u stopu, niskih temperatura i vjetra, kretanje ete je bilo vrlo sporo i naporno. Negdje pred jutro, eta je zastala radi odmora. Naložena je velika vatra oko koje su borci posjedali uz stražarsko osiguranje, grijali se, sušili obu u i odmarali se. Ve ina boraca brzo je zaspala, a zbog nekontroliranih pokreta tijela dogodilo se da su im izgorile cipele. Kad se razdanilo eta je produžila prema Javorovcu. Po dolasku u vinograde okružene šumom, prozebli i ogladnjeli, borci su se razmjestili po klijetima. Radi osiguranja, stražari su bili postavljeni prema Novigradu i u pravcu Kalnika.

Zbog ispitivanja situacije, nabavke hrane i mogu nosti popravka obu e, u selo je upu en doma i ovjek Branko Halapa Braco. Kako su još bili svježi tragovi ustaških represalija u selu Javorovac poslije partizanskog napada na op inu Novigrad u studenom 1941. godine, Braco je naišao na golemi strah stanovništva kao i otpor svakoj suradnji s partizanima. Sljede e ve eri uspostavljena je veza s jednim drugom iz Novigrada, od njega se dobilo nešto hrane kao i obe anje da e naredne no i pribaviti alat i pribor za popravak obu e. Radi toga je u Novigrad upu en Slavko Filipovi , obu arski radnik s još dvojicom drugova. U povratku pred svitanje, Slavko je s drugovima u šumi prema Novigradu upao u zasjedu i svi su poginuli. Ispaljeni meci bili su signal za poja ani oprez u eti, ali se pretpostavljalo da su Slavko i drugovi stradali. Nare eno je da se jedna desetina s puškomitraljezom izbaci u obližnju šumu sa zadatkom da sprije i iznena enje, prihvati borbu i omogu i razvoj ete.

Sljede eg dana u ranim jutarnjim satima, uslijedio je napad neprijatelja iz pravca Novigrada jakom vatrom iz automatskog oružja. U klijetima, ija su vrata bila izložena neprijateljskoj vatri, borci su bili prisiljeni na razbijanje suprotnih zidova kako bi se izvukli u šumu prema Kalniku. Za to vrijeme, ranije izba ena desetina s puškomitraljezom, vatrom je uspješno zadržavala brzo nastupanje neprijatelja i omogu ila ostatku ete da se izvu e iz klijeti bez gubitaka i razvije za borbu. Neprijatelju je uspjelo u i u vinograde, ali je bio izložen jakoj vatri pa je bio

prisiljen zaustaviti se i potražiti zaklon. Zaustavivši neprijatelja, eta je izvršila protunapad i potisnula napadača u šumu prema Novigradu. Tom je prilikom ubijen jedan oružnik i zarobljen puškomitraljez "Brno" s municijom.

eta nije imala gubitaka, osim trojice drugova koji su prethodnog dana stradali u zasjedi, ali se našla na otvorenom prostoru izložena jakoj neprijateljskoj vatri na rubu šume, pa se povukla dublje u šumu. Zauzevši nove položaje eta je uzvratila jakom vatrom sve dok se neprijatelj nije povukao prema Novigradu.

Nakon borbe, eta se vratila na Kalnik, ojačana s još jednim puškomitraljezom, ali uspješan ishod borbe bio je pomenu gubitkom trojice drugova što se odrazilo na raspoloženje boraca. Uz to borci su bili izgledniji, a neki su išli bos ili s krpama zavijenih tabana jer im je iz neopreza stradala obuća. Ohrabrena prvim uspjesima i vatreno ojačana, eta se u povratku kretala po danu, otvoreno, kroz sela kako bi nabavila hranu i bilo kakvu obuću da bi borci zaštitili noge. Pokret je bio olakšan, jer se kretalo izvan šume, a snježni pokrivač se već otapati.

Dana 4. travnja 1942. godine zapovjednik oružničkog krila Varaždinski satnik Kržišnik, o prethodnim događajima šalje izvještaj svojim nadređenima:¹⁰

Povratkom ete u logor Jasenovno brdo, odmah su uoči rezultati bijesa neprijatelja koji je iskalio na napuštenim zemunicama poslije *uspjelog juriša uprazno*. Nakon sretnog završetka i popravka zemunica, (makar to i nije više bilo tako bitno jer je već zatopljeno), 28. ožujka 1942. godine, došlo je do spajanja s etom *varaždinske* partizanske grupe, koja se tamo formirala još krajem kolovoza 1941. godine. Tom prilikom došlo je 10 dobro naoružanih boraca. Prema sjećanju Branka Vitanovića, u grupi su se nalazili: Vilko Jurec, Pero Vidovič, Stjepan Crneki, Rok Tomašković, Marija Vidović-Abesinka, August Kobal Abesinac i još jedan drug. Neki drugi podaci upućuju da je tom prilikom došlo 15 boraca. No, za Kalnikovu etu to i nije tako važno. Daleko je važnije da je eta dobila iskusne borce s više izvršenih akcija na varaždinskom području, premda i broj članova ete nije bilo bez značaja. Dolaskom Varaždinaca eta ima 56 dobro naoružanih boraca, visokog

¹⁰ "Na osnovu brzoglasne zapovijedi Vrhovnog oružničkog Zapovjedništva od 2.4.1942. izašao sam na područje Ludbreškog i Koprivničkog kotara u cilju prikupljanja podataka o bandi poručnika Leinera, pa sam utvrdio slijedeće: dvije manje komunističke grupe pojavljivale su se preko cijele zime oko Kalnika i Kapele u kotaru Križeva kom. Zadatak ovih dviju grupa bio je povezivanje sela i većih mjesta, promičući komunistički pravac. Grupa sa Kalnika zimovala je u dvjema zemunicama u Jasenovom brdu iznad Kalnika kod Osijeka, gdje su te zemunice putem pretresa 15. travnja pronađene, a u njima su i peć za kuhinju, razni alat za pravljenje zemunica, tri kože od divljih svinja i nešto hrane. Tragom koji je vodio prema Kalničkoj Osijeku, kojim su komunisti pobjegli, našao je jedan revolver sistema "Gaser" s 5 naboja. Tim tragom je bježao Leiner preko Apatovca, Koprivničke Rijeke, Lepavine, Male Mune i Božinovog Jarka preko kotara Križeva kod. U Božinom Jarku odmarali su se 24 sata, pa su se prebacili dalje preko Hudovljana u Javorovac, gdje su 19. 3. - Potu eni. Ubijena su tom prilikom četvorica, a trojica uhvaćeni živi".

borbenog morala i 2 puškomitraljeza tipa "Brno". Time se, otprilike, završava kratak borbeni put Kalničke partizanske čete, koja je bitno preimenovana u Odred.

Partizanska četa preimenovana u KPO

OK KPH Varaždin 10. ožujka 1942. godine donio je Odluku da se formira Kalnički partizanski odred, (u daljnjem tekstu Prvi KPO ili KPO od ožujka 1942. godine). Također, OK KPH Varaždin tada donosi i proglašava ustanak. Nakon te Odluke, politički i organizacioni sekretari, Florijan Bobić i Vilko Jurec, 28. ožujka 1942. g. dolaze na Kalnik zajedno s borcima tzv. Varaždinsko-ludbreške grupe (oko 15 boraca) i priključuju se Kalničkoj partizanskoj četi. Sljedećeg dana, 29. ožujka 1942. godine, na zajedničkom sastanku s varaždinskim borcima, a na osnovi odluke OK KPH Varaždin u prisutnosti sekretara OK KPH, Florijana Bobića, četa koja je imala dva voda, preimenovana je u *Kalnički partizanski odred*.¹¹ Za komandanta Odreda je postavljen Božo Leiner, dotadašnji komandir čete, a za komesara Vilko Jurec, organizacioni sekretar OK KPH Varaždin. Time je realizirana Odluka OK KPH Varaždin od 10. ožujka, te Kalnička partizanska četa prerasta u Kalnički partizanski odred.

Oko datuma stvaranja odreda ili još preciznije oko stvaranja većih vojnih formacija na tom području postoje razmimoilaženja. Naime, na poticaj CK KPH i uz neposrednu organizaciju Okružnog i Kotarskog komiteta KPH Varaždin, u mlinovima obitelji Vidovići kod sela Zbelave i Kućana Gornjeg, stvorene su partizanske baze: I i II formirane za prihvatanje i prikrivanje rukovoditelja partijskih i partizanskih kadrova. U njima su dolazili Karlo Mrazovići Gašpar, Stjepan Ivić Mali, Florijan Bobić, Vilko Jurec, Gabrijel Santo i donosile su se važne odluke u pogledu razvoja ustanka. O ulozima ovih baza i bazi Vidovići u njima su mlinovima one stvorene, 1971. godine Tomislav Jaga i objavio je monografiju posvećenu uspomeni na porodicu Vidovići koji su NOP-u dali sve što su imali, uključujući i vlastite živote. Međutim, u navedenim podacima u kojima su se potkrale stanovite netočnosti, koje želimo objasniti.

Danas postoje tri spomen ploče u znak sjećanja na obitelj Vidovići i događaje vezane za baze. Jaga i navodi da na spomen ploču u bazi I piše:¹² Međutim, treba imati u vidu da napis koji je postavljen na spomen ploču nije točan, jer tu nije mogao biti formiran Odred, ali to ne

¹¹ U stvari, OK KPH Varaždin donio je odluku o preimenovanju čete u Kalnički odred ranije, to no 10. 3. 1942. . u tzv. Bazi I, ali je formalno odred ustrojen spajanjem Kalničke čete i grupe Varaždinske 29.3. (Prim. aut.)

¹² "Kod ove kuće formiran je 10. 3.1942. godine Prvi kalnički partizanski odred s kojim počinje ustanak u ovom kraju."

zna i da nije mogla biti donijeta odluka o njegovom formiranju. Tada se uz OK KPH Varaždin u bazi nalazilo 10-15 boraca iz Varaždinsko-ludbreške partizanske grupe, ali kao što je već rečeno, formalno stvaranje Kalni kog partizanskog odreda izvršeno je 29. ožujka 1942. na Jasenovom brdu, na Kalniku.

Na drugoj spomen ploči u bazi II piše:¹³ U školi "Braća Vidovi" i "Varteksu" postojala je spomen ploča s natpisom:¹⁴

U Jalkovcu se nalazi spomen ploča na kojoj piše da su na tom mjestu, boreći se do posljednjeg metka, poginuli; Florijan Bobić, narodni heroj, Marija Vidović-Abesinka, narodni heroj, Vilko Jurec, Petar Vidović i Mudžafer Sadović. Imena Vilka Jureca, Pere Vidovića i Marije Vidović-Abesinke upisuju na to da je ova grupa boraca i komunista poginula nakon razbijanja Kalni kog odreda. Mudžafer Sadović došao je iz Zagreba s Božom Leinerom, a njegovo ime na spomen ploči svjedoči da je i on bio u Varaždinsko-ludbreškoj grupi u trenutku njezinog spajanja s Kalničkim odredom.

Možda je ovo jedinstven primjer iz narodnooslobodilačkog rata daje jedna obitelj podnijela tolike žrtve u NOB. Od obitelji Bolta Vidovića u Jasenovcu su stradali otac Bolta, sinovi Ignac, Pavao, Milan i kćer Zora, a sin Tomo je bio u članovima NOB-e. Iz obitelji Josipa Vidovića u NOB-i su bili sinovi Pero, Mijo i Stanko. Mijo i Pero su poginuli u ratu, a Stanko je umro nakon rata. Od obitelji Matije Vidovića, otac Mato i zet Ivan Salomon ostavili su svoje živote u logoru Jasenovac, a kćer Ivka umrla je u zatvoru Lepoglava. Od obitelji Stjepana Vidovića (otac Lovro) sin Vid je bio u NOB, a od obitelji Stjepana Vidovića (otac Martin) najstariji sin Ivan ubijen je u Jasenovcu, a Dragutin, Vjekoslav, Aco i Stjepan, bili su aktivni u članovima u NOP-u.

Okolnosti nesporazuma i nekih nejasnoća u vezi s formiranjem Kalni kog odreda ili čete, na što se nailazi u nekim publikacijama, ali i u različitim stavovima pojedinih drugova-sudionika, u ovoj monografiji ne želimo se upustiti u polemiku, ali iz praktičnih razloga ostajemo pri stajalištu da se radilo o Kalničkom odredu, što se smatra povijesnom činjenicom.

Kad se govori o ulozi OK KPH Varaždin i Bjelovar u organizaciji i formiranju prvih partizanskih grupa i partizanske čete, što se tiče zasluga i uloženog truda, nije na nama da proslavimo. Međutim, iz naprijed izloženog o nastanku i razvoju partizanskih grupa jasno proizlazi

¹³ "U ovom mlinu bila je od početka NOB-e pa sve do oslobođenja partizanska baza u kojoj su našli sigurno utočište članovi CK KPH, OK I KK KPH Varaždin, kao i svi oni koje su domaći i izdajnici i okupatori progonili. Veliku zaslugu za formiranje baza imala je porodica Vidović i svi su članovi aktivno borili u NOB-u".

¹⁴ "Lijepa je ovo zemlja! U njoj smo krv i snove i za te družice dali". Nakon epitafa slijede imena poginulih članova obitelji Vidović u Staroj Gradišci, Lepoglavi, Jasenovcu i NOB-i 1941-1945.

da glavna zasluga pripada OK KPH Bjelovar. Što se tiče Kalničke, a naročito Kalničkog partizanskog odreda, velike zasluge pripadaju i KK KPH Varaždin. Ali, kad se radi o rukovodnoj, političkoj, kadrovskoj, materijalnoj ulozi u razvoju NOP-a na području Kalnika i sjeverozapadne Hrvatske kroz cijelo razdoblje NOB-e, nesumnjivo prvenstvo pripada OK KPH Varaždin i tu će svoju ulogu zadržati do kraja rata.

Odred preuzima inicijativu

Iako se je kroz neprijateljsku promjenu pronijela vijest da su partizani kod Javorovca uništeni, neprijatelj je pokušao prikupljati jačine snage iz garnizona Varaždin, Koprivnice i Ludbrega (oko 600-700 vojnika), radi protjerivanja partizana i očišćenja Kalnika. Već idućeg dana nakon formiranja Odreda, dolazi do sukoba s neprijateljskom bojnom iz Varaždina izmeću Piramide i Kamenjaka na Kalniku.¹⁵ Poslije krajevitih i žestoke borbe, neprijatelj je jurišom čvrsto natjeran u bijeg, a po vlastitom priznanju imao je 1 mrtvog, 2 ranjena i 3 nestala vojnika. Odred je potvrdio borbenu vrijednost i nije imao gubitaka.

Dolazak Varaždinaca i brojnog ojačanja Odreda, uspjeh u borbi kod Piramide kao i pravo proljeće koje je nastupilo s početkom travnja, vrlo pozitivno su se odrazili na borbeno raspoloženje boraca i život u logoru. Odlasci u potkalnička sela i kontakti s mještanima su postali češći, pa je i informiranost o stanju na terenu bila bolja. S prehranom više nije bilo velikih problema. Hrana se pripremala u kazanu, a njezina se podjela obavljala u određeno vrijeme u prisutnosti komesara Odreda. I dalje se spavalo na otvorenom s oružjem na dohvata ruke. Na pravcima odakle je bilo moguće iznenadjenje, postavljena su stražarska mjesta, a povremeno su upućene i patrole.

Koristeći zatišje koje je nastalo u aktivnosti neprijatelja nakon posljednje borbe i na osnovu informacija od veza na terenu i drugova varaždinske grupe, Odred preuzima inicijativu. Odred prelazi u protuofenzivu i odjednom planira četiri akcije, prostorno odvojene ali vremenski skoro podudarne. Jedna od planiranih akcija imala je za cilj napad na ustaška skladišta žita, masti i vina u potkalničkim selima što su ustaše nasilno oduzele seljacima. Druga, treća i četvrta akcija bile su usmjerene na varaždinsko područje, na sela Jalžabet i Trnovec. Cilj je bio: likvidacija ozloglašene ustaškog tabornika u selu Jalžabet, koji je terorizirao i pljačkao kao narod, te napad i likvidacija domobranske posade (oko 20 domobrana) kod željezničkog mosta nedaleko sela. Planirala se također

¹⁵ Oružnički pukovnik Mate Rupčić u izvještaju pod naslovom «Komunistička banda poručnika Leinera i drugih - Kalnik» izvještava Glavni stožer. U tekstu uz ostalo piše: «...da je 28. listopada 1944. godine u selu Jalžabet kod Trnovca izvršena likvidacija ustaškog tabornika i pljačkarca kao naroda, te napad i likvidacija domobranske posade (oko 20 domobrana) kod željezničkog mosta nedaleko sela. Planirala se također» (Sign, A VII, Fond NDH, kut. 150, reg., br. 9/2-1)

likvidacija ustaških tabornika i logornika, koji su se okupljali u selu Trnovec. Za izvršenje ovih akcija angažiraju se oba voda tako da su se od drugog voda formirale dvije borbene grupe u skladu s planom. Manja je odredina za akciju u Trnovcu, a veća ona puškomitraljezom, za Jalžabet. Nakon izvršenih priprema i upoznavanja boraca sa zadacima, grupe su noću 12. travnja krenule u akcije.

Prvi vod je iznenadnim upadom u sela Radeljevo, Grabani i Ribnjak, gdje su se nalazila ustaška skladišta, razoružao stražare, razbio skladišna vrata i pozvao narod da uzme što je njegovo, a seljaci su to s oduševljenjem prihvatili. Nakon akcije održao se narodni zbor, objašnjeni su ciljevi narodnooslobodilačke borbe: kakva je i koja partizanska vojska. Okupljeni seljaci su s oduševljenjem pozdravili govornike i narodnu vojsku.

U grupi drugog voda, odredina da ide na Trnovec blizu Varaždina, uglavnom su bili drugovi iz varaždinske grupe koji su dobro poznavali terenu. Grupa je na terenu dobila točne podatke o kućima i vremenu okupljanja i pirovanja ustaških zlikovaca, te se 12/13. travnja tamo neopazice privukla. Iz kuće se iza pjesma i glasno nadvikivanje. Dvojica drugova u domobranskim uniformama iznenada su upali u prostoriju bezbrižno okupljenih ustaša pozdravivši ih sa *Za dom spremni!* istovremeno otvaraju i vatru iz pištolja. Šokiranim ustašama nije ni na kraj pameti bilo da posegnu za svojim pištoljima. Na mjestu su ubijena trojica ustaša, jedan logornik a drugi tabornik, Mišek i Gazdek, obojica poznata po svojoj okrutnosti.

Grupa drugog voda, koja je išla za selo Jalžabet imala je složeniji zadatak, jer je isto noć trebalo likvidirati tabornika u selu Jalžabet i domobransku posadu u blizini sela. U noć 11/12. travnja grupa se privukla blizu sela Jalžabet i predanila na tavanu u mlinu jednog simpatizera. Tad je odlučeno da se prvo ide na izvlačenje tabornika iz sela, koristeći se varkom a da se samo u krajnjem slučaju upotrijebi oružje, a tek da se nakon toga ide u napad na domobransku posadu. Istog dana partijskim su vezama nabavljene dvije "oružničke" uniforme i daljinski znak za raspoznavanje - *bojni zov*, koji omogućava vojnim organima u obilasku približavanje objektima i stražarima na 3 metra.

U predvečerje, 12. travnja 1942. godine, grupa je krenula iz mlina s "dva oružnika na selu" od kojih je jedan bio komandir grupe i neprimijećeno stigla do seoskog groblja i tu se razmjestila. Dvojica "oružnika" odmah su kao patrola krenuli u selo potražiti gospodina tabornika, pod izgovorom da ih je poslao na selo Varaždina kako bi ga, radi njegove osobne sigurnosti, dopratili na hitni sastanak kod selanika zbog pojave partizanskih bandi na ovom terenu. Ušavši u dvorište kuće "patrola" je pokucala na ulazna vrata, ali odgovora nije bilo. Tad su partizani pokucali malo jače i u tom se trenutku pojavila žena iz susjed-

nog dvorišta, koja ih je obavijestila da je Štjef (tabornik) sa suprugom Ankicom otišao u kino i da će se uskoro vratiti. Tako je i bilo. Ubrzo, bra ni par se pojavio i "oružnici" su pozdravili sa *Za dom spremni!* i prenijeli taborniku navodnu poruku na elnika okruga. Ulaze i u ku u tabornik je psovao omalovažavajući i na elnika, dok su partizani uporno ponavljali *njihov zadatak*.

U ku i su partizani odmah primijetili puške u jednom uglu sobe i na stolu radio aparat. Puške 7,9 mm- mauzer, dobro podmazane odmah su pokupili kao i radio aparat, a otvaraju i ladicu stola pronašli su pištolj, ve u koli inu municije i novaca. Sve su to uzeli pod izgovorom da ne bude plijen partizanskih bandi koje su se na terenu pojavile. Štjef nije na to reagirao i više je bio uvrije en «naredbom» na elnika okruga, stalno ga je psovao naglašavajući i svoj dugogodišnji ustaški staž. Jedino je supru ga Ankica nešto posumnjala i po ela plakati. Prišao joj je, oprastaju i se, i tješio da će se brzo vratiti.

Natovareni puškama i radio aparatom, osiguravajući i gospodina tabornika, partizani su se istim putem kroz selo vratili na groblje. Stigavši do ostatka grupe, partizani su se podigli i kad je tabornik na mjese ini ugledao partizanske zvijezde samo je uzdahnuo:

Je, de ki, lijepo ste me digli.

Pošto je akcija uspješno i bez gužve završena ostvarene su pretpostavke da se i u drugoj akciji postigne efekt iznena enja. Nakon kratkog dogovora i raspodjele tereta, grupa je krenula u napad na domobransku posadu. Takozvana oružni ka patrola kretala se željezni kom prugom po nasipu prema stražaru na željezni kom mostu s namjerom da svu njegovu pažnju privu e na sebe. Ostali dio grupe s puškomitraljezom, kretao se pri-tajeno u podnožju nasipa, koristeći sjenke drve a i žbunja, približavajući i se baraci u kojoj je bila smještena posada.

Prema planu napad na posadu trebao se izvršiti u istom trenutku kad i napad na stražara kako se ne bi uzbunila posada u baraci. Približili su se stražaru na oko 8 metara, pošto je patrola zaustavljena pozivom stražara:

Stoj, tko ide.

Odgovor je bio: *oružni ka ophodnja!* na što je stražar zatražio *bojni zov*.

Vo a ophodnje fi uknuo je signal, odre en za tu no . Nakon toga je vo a ophodnje pozvan

Naprijed, a ostali stoj!

Približavajući i se stražaru i prateći i kretanje grupe prema baraci, vo a patrola je bio zaokupljen razmišljanjem što treba uiniti kad do e pred stražara koji drži pušku *nagotovs* i zatraži znake raspoznavanja koje on nije znao.

No, sve se odigralo prema planu. Dolaskom pred stražara nije mu omogu io da traži znake raspoznavanja, ve je produžio još bliže

obrušivši se na njega vikom i grdnjama za slabo vršenje dužnosti dok odmetni ke grupe vršljaju terenom, ali mu je istodobno pod glavu podmetnuo pištolj. Stražar, zbunjen vikom i galamom, ostao je bez rije i bez puške. Istovremeno grupa je stigla pred baraku neprimijena, dok su domobrani mirno spavali, pouzdavši se u stražara.

Puškomitraljezac je naglo otvorio vrata barake i povikao:

Predaj se!

Stavio je mitraljez na otvor vrata i pustio rafal iznad njihovih glava. Zbunjeni i u šoku, svi su se bez ikakvog otpora predali.

Zarobljeno je 17 domobrana s puškama, manja količina municije i nešto ručnih bombi. Poslije akcije, grupa je ubrzanim korakom krenula na Kalnik kako bi se još za noć dokopala šume. Pošto su borci bili veoma opterećeni zarobljenim oružjem od tabornika u selu Jalžabet, domobranima su ostavljene puške bez zatvarača, da ih sami nose. Ulaskom u šumu već se razdanilo, dat je duži odmor uz prismotru zarobljenika. Potom je kolona nastavila put prema logoru. Na pola puta, kolona je zastala radi dogovora: što raditi sa zarobljenicima. Što se tiče tabornika, njegovog ustaškog staža i zlodjela koja je činio narodu, nije bilo dileme, i on je likvidiran.

Domobrani su bili postrojeni. Objasnjeni su im ciljevi NOB-e kao i njihova uloga u služenju i pomaganju ustaškog izdajničkog i fašističkog režima, upućen im je poziv da se priključe NOB-i i narodnoj vojsci. Nastao je muk, a zatim mnoštvo pojedinačnih izgovora: zbog kojih se, eto, ne mogu priključiti partizanima (stari roditelji, žena s djecom, ustaše koje ih otjerati u logore, bolest i slični izgovori). Samo je jedan domobran pristao priključiti se grupi. Ostalima je naredeno da skinu odore, obu u čistu odjeću i da ostave oružje, a za put su pošli sa svojim njihovom zarobljenom marmeladom i kruhom i pušteni kući sa napomenom da se uvijek susreću u borbi.

Povratak grupe u logoru se iščekivao s nestrpljenjem, jer su se svi ostali već vratili. Kad su ih napokon ugledali onako natovarene oružjem i sve na broju, u logoru je nastala radost. Tako su sve četiri planirane akcije uspješno izvršene bez gubitaka, a zarobljenim oružjem stvorena je mogućnost da se naoružaju novi borci, koji su se preko veza već pridruživali Odredu. Borbeno raspoloženje boraca i uvjerenje u snagu toliko je naraslo da se uložak i prijedloga da treba izvršiti napad na Križevce. Izvedene akcije snažno su odjeknule na terenu, a posebno kod srpskog stanovništva potkralničkih sela. Po namirnice više nije trebalo ići u sela, jer su to činili sami mještani, donose i gotova jela u logor. Istodobno je proradila narodna «kontrapromisna», usmena predaja o tisućama partizana na Kalniku, o trubi koja svaki dan u podne svira za ručak, o vještim oficirima koji vode partizansku vojsku itd. Može se reći da je poslije tegobnih dana protekle zime nastalo *partizansko proljeće* na Kalniku.

Ofenziva na Kalnik, stradanje i prestanak postojanja Prvoga KPO

Nezadovoljan rezultatima svojih dotadašnjih akcija na uništenju partizana na Kalniku, a zabrinut ja njem simpatija područnog stanovništva prema partizanima, neprijatelj je početkom travnja otpočeo s pripremama ofenzive širih razmjera za sistematsko uništenje Kalničke gorje i konačno uništenje partizana. Odluka o ovom poduhvatu donijeta je krajem ožujka od strane Ministarstva domobranstva i ve 4. travnja 1942. objavljena je zapovijed Glavnog stožera vojske NDH, kojom se na izvršenje zadatka određuje I. pješaka divizija.

Dana 10. travnja divizija je donijela plan¹⁶ za uništenje Kalnika od partizana, (a 16. travnja to potvrđuje i Glavni stan poglavnik), s tim da se pod komandu divizije stavljaju sve naoružane ustaške, oružničke i policijske postrojbe koje se nalaze u oblastima Velike župe Zagojia i Bilogore. Planom divizije je predviđeno da operacija traje najmanje tri dana s početkom oko 20. travnja. Za izvršenje zadatka neprijatelj je formirao četiri taktičko-operativne grupe: Koprivnica, Križevci, Ludbreg i Varaždinske Toplice, s općom idejom da se slabijim snagama onemogu i izvlače partizana sjeverno od komunikacije: Koprivnica-Ludbreg-Varaždinske Toplice, a s jačim da se nadire s jugoistoka, juga i jugozapada u cilju opkoljavanja kalničkog grebena i sprečavanja izvlačenja partizana prema Bilogori.

Istim planom je predviđeno da se operacija izvodi postupno. Prvi dan bi se sprovelo tzv. podilaženje kalničkog grebenu s polaznih linija uz početno avanjanje terena. Drugog dana trebalo je izvršiti stezanje obruba oko glavnog kalničkog grebena i uništenje partizana ako se s njima dođe u dodir. Nakon toga jedinice se, kako je predviđeno, najkraćim putem vraćaju u svoje garnizone.

Po svom sastavu, angažirane su veoma raznorodne snage, što znači i od svega što se moglo tada prikupiti po garnizonima. Takve su snage bile nedovoljno uvezane i grupirane, što je otežavalo komandiranje. Bilo je obično njih domobrana, koturaša, žandara, ustaša, milicije, a po rodovima: artiljerije, konjice i pripadnika raznih službi.

Ukupno angažirane snage procijenjene su na oko 2.500 do 3.000 vojnika. Opći odnos snaga bio je tada 50:1. Angažiranje jakih snaga nesumnjivo pokazuje veliku zabrinutost ustaškog vrha za razvoj situacije na Kalniku i njihovu odluku da se razvoj ustanka hitno i definitivno zaustavi. Istovremeno to potvrđuje da neprijatelj nije bio sasvim upoznat sa stvarnom snagom odreda na Kalniku.

¹⁶ Plan I. pješake divizije NDH za uništenje Kalnika od partizana nosio je ime «Osnova za uništenje Kalničke planine» i sadrži 6 točaka: I -Svrha; II -Zemljište; III -Raspoložive snage; IV -Zapovjednici; V -Nadnevak provedenja akcije; VI - Plan akcije, grupiranje snaga i pravci akcije .Plan je potpisao zapovjednik: Bailey sr.

Dok je neprijatelj vršio pripreme za ofenzivna djelovanja, aktivnost Odreda sastojala se u analizi izvršenih akcija i ste enih iskustava u primjeni varki, ponašanja boraca prema narodu, informacije o situaciji na Isto nom frontu, o moralu u Odredu, kao i razmišljanju o novim akcijama. U takvoj mirnoj situaciji u logoru odreda se iznenada pojavio (21. ili 22. travnja) član KK Križevci August Šket elik s informacijom da neprijatelj priprema veliku ofenzivu na Kalnik. U logor je s terena stigao i drug Marijan Milivoj Miško, član OK SKOJ-a Bjelovar sa sli nom informacijom i ostao u Odredu. Dana 24. travnja tako er je u logor užurbano stigao i drug Govedi iz Vratna, (stalna, budna i pouzdana veza) s informacijom daje u sela na širem području Kalnika stigla velika vojska, koja se sa seljacima kao vodi ima kre e prema Kalniku, te da su primije eni i topovi.

Na osnovi prikupljenih informacija, komandant i komesar Odreda donose odluku da Odred odmah napusti logor, koji je neprijatelju ve bio poznat, te da se na ve oj udaljenosti zauzmu novi obrambeni položaji. Odluka je saop ena na skupu svih boraca. Ostavljaju i u tajno logorsko sklonište svu nepotrebnu opremu, koja bi otežavala pokret boraca i njihovu borbenu efikasnost, Odred je napustio logor. Marš u koloni po jedan uz patrolu-prethodnicu, zapo et toga dana trajao je sve do jutra 25. travnja bez dodira s neprijateljem. Po zaustavljanju, pristupilo se odmah traženju pogodnih položaja, koji su morali ispuniti dva bitna preduvjeta: imati efikasnu obranu u svim pravcima i dobre zaklone za prikriven raspored boraca na položaju, jer su postojale nade u mogućnost da Odred ne bude odmah otkriven i tako izbjegne sukob s nadmo nim snagama neprijatelja. Takav položaj prona en je negdje na potezu D. Rijeka- Kr evine na blagoj padini pokrivenoj gustom šikarom i velikim brojem debelih panjeva ranije posje ene šume. Skoro je cijeli položaj okruživala gusta šuma visokih bukovich i hrastovich stabala s jednim šumskim proplankom, koji se mogao vrlo dobro kontrolirati.

Borbeni raspored odreda postavljen je u vidu potkovice, s otvorom prema proplanku. Borci su zauzeli zaklone iza panjeva koji su im pružili dobru zaštitu, s oružjem, municijom i bombama pri ruci, o ekuju i dolazak neprijatelja. Puškomitraljesci su postavljeni na bokovima potkovice radi osiguranja unakrsne vatre.

U ranim popodnevnim satima do položaja Odreda doprla je potmula šumska jeka i huk vatrene pripreme neprijatelja, a zatim i eksplozije ru nih bombi pri neprijateljskom jurišu na napušteno Jasenovo brdo, što je kod boraca izazvalo podsmijeh. Opet je nastao muk i dugo iš ekivanje na toplom proljetnom suncu, što je otežavalo budnost kod umornih i neispavanih boraca. Poslije podne, oko 16 sati, na udaljenosti od položaja Odreda, prošla je neprijateljska patrola ispalivši dva metka

nakon čega je opet nastala tišina, ali ne zadugo. Uskoro se za ulu pucketanje suhog granja i primije en je strelja ki stroj kako se kre e prema položajima Odreda. Saptom po vezi prenijeto je nare enje da ih se pusti blizu i da e otvaranje vatre biti po komandi.

Domobranci su se kretali otvoreno i nasumce, što zna i da nisu uo ili položaj Odreda. Otvorena je brza paljba s bliskog odstojanja po neprijateljskom stroju, koja je izazvala iznena enje. Nastala je zbrka kod domobrana. Neki su okrenuli le a, neki poredili traže i zaklon, a neki prilegli zauvijek. Zatim je otvorena ubita na vatra iz automatskog oružja po položajima Odreda, koja nije imala efekta jer su ciljevi bili nevidljivi i dobro zaklonjeni debelim panjevima. Tako intenzivna vatra potrajala je duže vrijeme, potpomognuta iz dubine neprijateljskih položaja, ali pokreta nije bilo. Stede i municiju, borci Odreda su za to vrijeme odgovarali rijetkom puš anom vatrom i kratkim rafalima iz mitraljeza po otkrivenim ciljevima.

Po odbijanju prvog neprijateljskog napada, uslijedio je drugi iz istog pravca, ali organiziraniji, jer je položaj Odreda bio otkriven. Ovaj napad bio je odlu niji, jer je bio predvo en oružni kim postrojbama, koje su bile podržane jakom vatrom i vješto koristile zaklone iza stabala pri prebacivanju prema položajima. Jakom uzvratnom vatrom uz upotrebu ru nih bombi i ovaj napad je bio zaustavljen. Nakon toga, žandari su izvršili manevar i natkrilili lijevi bok Odreda s namjerom da prodru u položaje. Prebacivanjem drugog puškomitraljeza na tu stranu, koriste i ru ne bombe, i ovaj je pokušaj sprije en i neprijatelj odba en. Tom su prilikom bila lakše ranjena dva druga: Marijan Milivoj Miško u debelo meso, a jednom drugu metak je probio ušnu školjku. Me utim, u Odredu ni jednog trenutka nije došlo do kolebanja, iako je situacija bila vrlo teška. Borci su pokazali osobitu odlu nost da se izdrži do kraja i da nitko živ ne padne u ruke neprijatelja. Nakon odbijenog napada, ponovo je nastalo zatišje i napregnuto iš ekivanje. No, vrijeme je prolazilo i približavao se prvi ve ernji suton, a no je bila velika nada boraca za proboj iz obru a. Ali, uslijedio je i tre i najodlu niji napad, sada ustaških postrojbi, kojima je trebala pripasti slava uništenja ve zamorenih partizana. Uz veliku halabuku i jaku mitraljesku vatru, od koje je posje eno granje padalo po borcima, ustaše su jurišale na položaj odreda.

Uz hladnokrvno držanje boraca, koncentri nom vatrom iz puškomitraljeza, brzom puš anom paljbom i udarom bombi po ustaškom strelja kom stroju, juriš ustaša je presje en neposredno ispred položaja Odreda. Ustaše su uzvratile s njema kim ru nim granatama po položaju i tada je poginuo ika Simo, drug Simo Vitanovi , stari komunist od 1938. godine, omiljen i hrabar borac. Stradao je pokušavaju i ustašama vratiti granatu, ah mu je nažalost eksplodirala u ruci. Naišavši na ovako odlu an otpor partizana, ustaše su pokušale napasti s le a, obilaskom desnog boka

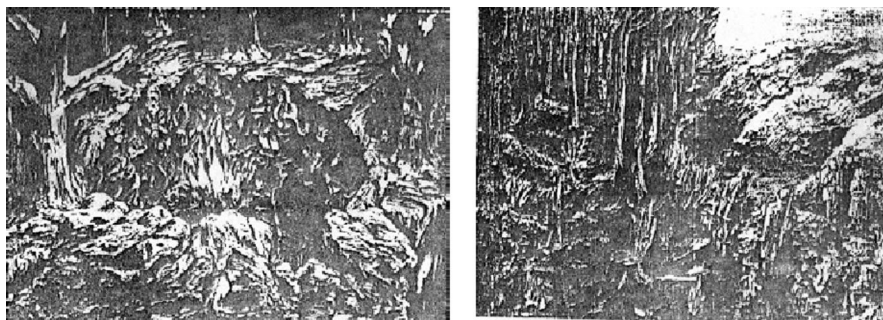
preko proplanka, istovremeno održavaju i frontalni pritisak. No, kako je taj pravac stalno bio pod kontrolom, manevar je brzo uočen i odmah je jedan puškomitraljez prebačen pa su ustaše bili jakom vatrom onemogućeni prije i brisani prostor livade. Nakon toga, vatra je sve više slabila, sumrak je zahvatio šumu i napokon je sve utihnulo. U tom posljednjem napadu, uz gubitak ika Sime, lakše su ranjena još tri druga.

Proboj Odreda iz obru a

Prekidom vatre i s mrakom nastala je potpuna tišina, koja je na borce zlokobno djelovala. Na neprijateljskoj strani prestala je svaka aktivnost. Pregrupiranje ili povlačenje neprijatelja nije primijećeno. Odred je i dalje bio na oprezu, zadržavaju i svoj dotadašnji raspored. Međutim, vrijeme je prolazilo i sada su partizani bili na potezu da iskoriste prednost noć i do izlaska mjeseca. Komanda odreda je u tišini prikupila borce, ostavljajući i na položaju samo nekoliko boraca i puškomitraljeze. Izvršena je kratka analiza stanja kao i procjena daljnjih namjera neprijatelja, a rezime bi bio sljedeći: Neprijatelj se pri-tajio i nalazi se u šumi, zajedno s nama. Njegove su namjere da Odred u toku noć i drži u blokadi, da bi sutra ujutro produžio napad kako bi ga likvidirao. Borbeni moral boraca je dobar, iako su borci bili izgladnjeli i premoreni. Uz jednog poginulog, odred je imao i pet ranjenih boraca, premda su svi bili previjeni i osposobljeni za pokret. Najteži je problem bila municija koja je pri kraju i s tom količinom metaka odred nije bio sposoban neprijatelju pružiti duži otpor.

Na osnovi takve procjene, donijeta je odluka: što prije krenuti u proboj obru a koriste i prednost noć i nenaviknutost neprijatelja na noćne borbe. Za proboj se formiraju tri manje udarne grupe s puškomitraljezima. Središnju grupu vodit će komesar odreda Vilko Jurec. Borci će odvojiti po dva metka za puškomitraljeze, a isto tako sve preostale ručne bombe pokupiti i dodijeliti grupama. Ostali dio Odreda svija se u kolonu po jedan, kreću se iza grupa i probija na pravcu one grupe koja će imati najviše uspjeha. Prije proboja trebalo je izvršiti pokop druga Sime Vitanića. Čika Sima je sahranjen bez trube i plotuna, u mrkloj tišini kalničkih šuma u kojima će vjerojatno poživjeti.

Nakon svih priprema i oproštaja od ika Sime, oko 21 sat, Odred je krenuo u proboj. Samo što su učinjeni prvi koraci udarnih grupa i zapucetalo granje, neprijatelj je otvorio vatru iz velikog broja automatskog oružja koje je bilo postavljeno oko položaja Odreda. Grupe su pogle, otvaraju vatru i traže i zaklone. U toku paljbe, jedan svijetle i metak, koji se slučajno našao među pušanim municijom komesara Odreda, udario je u kamen ili stablo, odskočio i "rikošetirao se" uz neobično prodoran pisak, i s dugim svjetlim repom preletio iznad glava neprijatelja.

Mima: Odmor na maršu za Javorovac, Odavanje pošte ika Šimi, prije polaska u proboj obru a, travanj 1942.

U tom trenutku nastala je zbrka u redovima neprijatelja, lom granja i užurbana trka. Tu paniku kod neprijatelja, iskoristili su borci i krenuli naprijed, uz snažne povike: *hura, naprijed, hvataj žive*, stoje povuklo i ostale borce na juriš i odjednom se Odred našao izvan obru a, u slobodnom prostoru i bez dodira s neprijateljem.

Moglo bi se pomisliti daje iznena uju e lakom proboju doprinijela i neprijateljska "promi ba" o partizanima kao rulji bandita s rogatim kapama, koji bezobzirno kolju, vade o i i sijeku uši. Neprijateljski vojnik, nenaviknut na no nu borbu i pritisnut tajanstvenoš u šume i mraka, kao i odlu noš u i hrabroš u partizana, a na drugoj strani neuspjehom i gubicima u toku dnevne borbe, stalno je o ekivao da e ga u mraku i iza nekog drveta zasko iti partizan. Svijetle i metak u mrkloj no i, pra en neobi nim zvukom i tragom repatice zvijezde, izazvao je kulminaciju prestrašenosti od "tajnog" partizanskog oružja, što je dovelo do raspada svijesti i morala i op e panike u neprijateljskim redovima.

Udaljivši se od mjesta borbe, Odred se zaustavio radi sre ivanja. Utvr eno je da nema poginulih i da nema novih ranjenika, ali i da nema "Sremca", koji nije imao hrabrosti i i u proboj. Sakrio se na položaju u nekom žbunju, gdje su ga idu eg dana pronašli ustaše, vodili po selima u kojima je odao neke simpatizere i na kraju strijeljali. Nakon sre ivanja, Odred je nastavio pokret s ciljem da se tokom no i što više udalji od mjesta gdje se vodila borba.

Pokret se odvijao polako s estim zastancima, jer su se ranjeni borci teško kretali. U rano jutro 26. travnja, Odred se zaustavio, borci polije-gali po zemlji, željni sna i odmora. Ostali su budni: komanda, komandiri vodova i desetari. Jutro je bilo sumorno, prohladno, maglovito s puno šumske vlage.

Od neprijatelja ni traga, ali se pretpostavljalo da se nije povukao i da e tokom dana progoniti Odred. Izvan podru ja Kalnika situacija je bila nepoznata. Nad Odredom, optere enim ranjenicima, nadvila se neiz-

vjesnost koja je zahtijevala da se što prije donese odluka: što i kako dalje. U takvoj situaciji u Odred je neotpravno stigao Santo Gabrijel-Kum, koji se nalazio na neprijateljskom terenu. Osluškujući borbu na Kalniku 25. travnja, zabrinut za njen uspjeh i sudbinu odreda, Kum je uspio da se u toku noći 25/26 travnja provuče kroz neprijateljske položaje i da se dočepa kalničkih šuma. Informacija koju je "Kum" dao o neprijatelju, njegovoj brojnosti, naoružanju, zaposjednutosti sela, kontroli međuprostora i blokadi kretanja, djelovala je pomalo panično, pa je to imalo odlučujućeg utjecaj na odluku, koja je nakon toga donijela Komanda odreda.

Naime, primivši takve podatke o neprijatelju oko Kalnika, logično je bilo raspraviti da li neprijatelj i dalje progoniti Odred. Opremljen ranjenicima i nedostatkom municije, Komanda odreda donijela je odluku da se borci podijele u manje grupe radi lakšeg probijanja i provlačenja na više pravaca kroz vanjski neprijateljski obrub. Na osnovu takve opće odluke, Odred je podijeljen u tri grupe. Jednu grupu je vodio komandant Odreda Božo Leiner u pravcu Ludbrega, drugu grupu je vodio komesar Odreda Vilko Jurec u pravcu Varaždina, a treću grupu kojoj je dodijeljen jedan puškomitraljez, vodio je desetar Miloš Manojlović Mima sa zadatkom da se probije na Bilogoru i uspostavi vezu s tamošnjim partizanima. Nakon toga, borci su se po vlastitom opredjeljenju priključili grupama. Uvećina je odobila je gravitacija prema zavijaču, jedino se Marijan Milivoj Miško, kao ranjenik opredijelio za krajni pravac i priključio grupi komandanta Odreda. Po formiranju grupa nastalo je međusobno opraštanje bez ijedne riječi, samo su otišli i govorile, upijajuć i lik ispred sebe u kojima se ogledala sjetna i zabrinutost da li će se opet svi naći na dogovorenom mjestu. Grupe su odmah izvršile pokret prema dogovorenim pravcima.

Prva i druga grupa, unatoč informaciji Kuma, uspješno su se probile kroz neprijateljski obrub, a zatim se prikrile u šelima. Prva grupa, na čelu s Božom Leinerom, u selu Hrastovsko blizu Ludbrega, a druga grupa s komesarom Vilkom Jurecom i Florijanom Bobićem, sekretarom OK KPH Varaždin, u selu Jalkovac nedaleko Varaždina. Obje su grupe ubrzo otkrivene, opkoljene od ustaša i u neravnopravnoj borbi, pružajuć i otpor do posljednjeg metka, svi su poginuli, a i oni koji su bili ranjeni, naknadno su strijeljani. Poginuli su komandant i komesar Odreda, zatim Florijan Bobić i Marijan Milivoj, Muzafir Sadiković, a Marija Vidović - Abesinka, da ne bi pala živa u ustaške ruke, aktivirala je bombu ispod svoga tijela i tako završila svoj revolucionarni put. Florijan Bobić i Marija Vidović bit će kasnije proglašeni narodnim herojima.

Treća grupa Miloša Manojlovića i Mime na svom putu za Bilogoru, izabrala je pravac prema Jasenovom brdu (logor), analogno pretpostavci da li neprijatelj u toku dana progoniti Odred i da ga na Jasenovom brdu neće biti. Po dolasku na Jasenovo brdo, bez susreta s

neprijateljem, u logoru je pronađena razbacana oprema i namirnice, razvaljene i spaljene zemunice. Pokušaj da se nešto pripremi za jelo nije uspio, jer je sve bilo razbacano i zagađeno. Krajem dana grupa se pripremila za nastavak pokreta prema Bilogori, ali je iznenada većina drugova iz osječke grupe odbila napustiti Kalnik. Ostali dio grupe je iste noći napustio Kalnik i, zaobilazeći Križevce, stigao ujutro u šumu blizu sela Remetinec, gdje je uz cjelodnevnu kišu predanila. S mrakom, grupa je nastavila put prema Bilogori, izbjegavajući i naseljena mjesta i zadržavajući se u šumama oko Srpske Kapele i Dubrave, gdje se grupi priključio drug "Sova", stalna terenska veza s Kalnikom.

Poslije sedam dana pritajenog boravka na tom području, grupu je zahvatila uznemirenost i briga za sudbinu ostalih grupa s otvorenim zahtjevima za povratak na Kalnik. Kad se grupa vratila na Kalnik u susretu s Osječanima saznalo se za tragediju ostalih dviju grupa i da od dogovorenog zбора kod Piramide neće biti ništa. Tom prilikom došlo je do ponovnog susreta sa Santom Gabrijelom Kumom, koji se je nalazio na Kalniku s tajnom štamparijom OK KPH Varaždin. Prihvaćen je njegov zahtjev o osiguranju štamparije. Poslije kraćeg boravka uz štampariju, bez ikakve druge aktivnosti, grupa je napustila štampariju, ponovo pozvala Osječane da joj se priključe radi prebacivanja na Bilogoru. No, oni su to odbili osječani i se najsigurniji na Kalniku.

Nakon ponovnog prebacivanja na Bilogoru, ubrzo je uspostavljena veza s bilogorskim partizanima. Došlo je do sjedinjavanja s grupom Nikole Vujića i Ana Noje i Franje Kokor Graba i Gecinom grupom. Uskoro je na Bilogoru stigla i Paula Martinović Seka, a zatim i Viktor Jambrešić. U to vrijeme u grupu je došao i Andrija Bertovšak Volan, kasnije jedan od komandanata Bjelovarskog partizanskog odreda, formiranog 1943. godine.

U ljeto 1942. godine, grupa je brojano narasla na oko 40 naoružanih boraca kojima su rukovodili Nojo kao komandir i Grab kao komesar. Aktivnost grupa bila je usmjerena na diverzije na željeznicu koja pruži, likvidaciju ustaških zlikovaca i njihovih doušnika i na okupljanje novih boraca. Takva aktivnost grupe odvijala se sve do njezinog priključenja Kalničkog partizanskog odreda na njegovom dugom maršu prema Kalniku.

Ovdje se završava priča o formiranju i borbenom putu prvih partizanskih grupa na Bilogori i Kalniku, priča o Kalničkoj četi i Kalničkom odredu, koji je tragično završio svoj borbeni put 26. travnja 1942. godine. Međutim, sjeverozapadna Hrvatska nije ostala bez partizana. Već u jesen 1942. godine u Zagorju počele se formirati više udarnih partizanskih grupa i vodova, a one tek tokom 1943. godine prerasti u Zagorski odred. U Moslavini je djelovala takozvana *Cehajeva eta*, a uskoro su stigli na moslavačko i slavonsko područje banijski partizani, pa se NOB-a nastaviti na području sjeverozapadne Hrvatske, koja će dobiti puni polet nakon dolaska novog Kalničkog partizanskog odreda na Kalnik.

TEŠKA I ODLUČNA RATNA 1942. GODINA

Situacija na europskom i afričkom ratištu

Njemačko-talijanske fašističke armade do 1941. godine zauzele su zapadnu i centralnu Europu, a tokom 1941. godine njemačko carstvo se proširilo i na Balkan tj. na jugoistočnu Europu. Na sjeveru Europe pokorena je i Norveška, što znači da su njemačke trupe držale pod kontrolom itavi prostor od Narvika do Pariza. Ostala je samo Engleska kojoj je uspjelo osvojiti i svoj ekspedicioni korpus iz Dunkerque-a, poslije pada Nizozemske i Belgije, što znači da u Europi nije više bilo niti jedne države i armije koja bi se mogla suprotstaviti silama Osovine, osim Engleske i SSSR-a. Zajedno sa svojim predsjednikom Churchillom, Engleska je na Zapadu ostala usamljena i prkosila je njemačkom fašizmu, usprkos strahovitih gubitaka koje je doživljavala zbog njemačkog rušenja Londona, Coventry-a i ostalih gradova, a i gubici na moru su bili zastrašujući. Pokušaj Nijemaca da privole Englesku na potpisivanje mira, Engleska je energično odbila i tako ostala kao izolirani otok, ali nije popustila, tražeći i mogućnost materijalnog i vojnog oslonca na SAD i SSSR, kako bi nastavila otpor.

U toj situaciji, sile Osovine se okrenule protiv SSSR-a kojeg su napasti u ranim jutarnjim satima 22. lipnja 1941. godine. Pošto SSSR nije bio dovoljno pripremljen za rat, doživio je strateško, operativno-taktičko i tehnološko iznenađenje, pa je Crvena armija bila prinuđena na povlačenje na itavom frontu, pri čemu je pretrpjela strahovite gubitke u ljudstvu i tehnici, a mnoge su jedinice bile u cjelini zarobljene. Von Rundstedt, von Paulus i Rommel, trijumfalno su vodili svoje armije kroz SSSR i Afriku. Djelomice, Crvena armija postigla je pozitivni pomak stabilizacijom obrane Lenjingrada i odbacivanjem Nijemaca ispred Moskve, na oko 100 km. Na svim ostalim frontovima njemačka armada je sve dublje prodirala na teritorij SSSR-a posebno na Kavkazu, što je demoralizirajuće djelovalo na demokratski svijet i Saveznike.

Partizanski ustanak u Srbiji krajem 1941. pretrpio je krizu osobito nakon prve njemačke ofenzive, kad je vrhovni komandant Josip Broz Tito odlučio da (poslije pada Užica) glavninu partizanskih snaga izvede u Sandžak i istočnu Bosnu, formira proletherske brigade i

zapo ne borbu za proširenje slobodne teritorije, pa će NOP i NOB doživjeti svoj novi uspon. Bez obzira na dosta nepovoljan razvoj na frontovima svjetskih ratišta, moral jugoslavenskih partizana nije dolazio u pitanje pa ni u 1942. teškoj ratnoj godini, jer se i tada, ipak, nazirao preokret.

Crvenoj Armiji je uspjelo da na Volgi kod Staljingrada (Volgograd) zaustavi VI. armiju feldmaršala von Paulus-a. General Tukov je, od 23. srpnja 1942. godine do 19. studenog 1942, hrabro i uporno braniti Staljingrad, svaku kuću, svaki stan i svaku ciglu u gradu od juriša njemačkih divizija, riješenih da zauzmu grad bez obzira na gubitke i otvore mogućnost forsiranja Volge radi daljeg nadiranja, kako bi se s juga izmanevrirala Moskva. Posebno uporna borba vodila se za dominantnu točku u gradu, "Mamajev kurgan", poznat iz svih ruskih ratnih izvještaja, koji je više puta prelazio iz ruke u ruku. S druge strane, general Tukov sa svojom armijom nije smio dozvoliti prodor njemačkih trupa, jer bi to imalo negativne posljedice za daljnju obranu zemlje zbog opasnosti, da njemačke trupe zagospodare cijelim tokom rijeke Volge i tako dovedu u pitanje stratešku obranu. Taj najkrvaviji zaplet II. svjetskog rata bit će razriješen protuofenzivom Crvene armije 19. i 20. studenog, koja će trajati sve do 2. veljače 1943. godine kad su von Paulus i njegova VI armija bili prisiljeni na kapitulaciju. Tom prilikom zarobljeno je 91.000 njemačkih vojnika samo u Staljingradu ili oko 180.000 na širem području Staljingrada, a po njemačkom priznanju, izbačeno je iz stroja 75 njemačkih divizija, što se više nije moglo nadoknaditi. Staljingradska bitka označava je prekretnicu, ne samo na Istočnom frontu, nego i u II. svjetskom ratu uopće, što će konačno potvrditi i poraz njemačkih snaga u bitki kod Kurska.

U Egiptu, kod El Alameina, VIII. britanska armija, pod komandom generala Montgomery-a, nakon teških obrambenih borbi i povlačenja, zaustavit će njemačko-talijansko napredovanje, probit će frontu u listopadu 1942. godine i natjerati generala Rommel-a na povlačenje, čime će biti stvoreni preduvjeti za oslobodjenje sjeverne Afrike i za iskrcavanje na Siciliju, kao i pomicanje ratnih operacija u srce Europe.

Bitka kod Staljingrada, Kurska, kao i bitka kod El Alameina, jasno su nagovijestile preokret ratne sreće u korist Saveznika i to su bile prve pobjede nad do tada nepobjedivom njemačkom armadom. To su bile odlučujuće bitke koje su podigle moral saveznika i snagama, ali i jasno ukazale na njihovoj strani biti konačna pobjeda u II. svjetskom ratu.

Situacija na Kalniku nakon stradanja i prestanka postojanja Prvoga KPO

Partijska rukovodstva (nadležni KK i OK KPH), ali i vojna rukovodstva (štabovi II. operativne zone i GS Hrvatske) nisu dugo imali jasnu sliku što se u stvari dogodilo s Kalničkim partizanskim odredom,

nakon njegovog razbijanja krajem travnja 1942. godine i kakva je stvarna situacija na Kalniku. Jedan od razloga svakako je činjenica da je tada Glavni štab Hrvatske bio daleko, u to vrijeme veze su funkcionirale do Zagreba, ali slabo su funkcionirale dalje od Zagreba.

Evo, kako je tekla prepiska oko KPO i pokušaja da se sazna prava istina o njegovoj sudbini nakon proboja iz obruša.

Da bi se utvrdilo činjenice no stanje, štab II. operativne zone izvještava GŠ Hrvatske početkom srpnja o stanju u Moslavini, Bilogori i Kalniku, te informira da je tek prije 20 dana saznao za sudbinu Kalničke ete-Određa.

I Petar Biškup Veno nije došao do pouzdanih informacija o sudbini Određa i njegovom razbijanju, pa je izvijestio Dragutina Sajlija da bi se ta jedinica mogla obnoviti uz pomoć partijskih organa i u tom smislu traži pomoć od Zagreba. U Križevcima je tada bio glavni punkt za Kalnik, ali su veze prema Kalniku bile u prekidu.

Iz Izvještaja štaba II. operativne zone NOP odreda Hrvatske, Glavnog štabu NOP odreda Hrvatske o stanju i akcijama naših snaga u okolicama, na Kalniku, Moslavini i Bilogori, od 22. srpnja 1942, može se zaključiti da štab II. operativne zone još nije imao jasnu sliku o događajima na Kalniku i o sudbini Kalničke ete-Određa.¹⁷

U ime Povjerenstva CK KPH Zagreb, na prvo pismo Petra Biškupa Vene, odgovorio je Dragutin Sailić i obavijestio ga:¹⁸

¹⁷ ...»Naše prodiranje na Kalnik za dugo vremena je ostalo neuspješno. Veze se nisu mogle uspostaviti dalje od Bjelovara. Nazad 20 dana dobili smo vezu s Kalnikom i doznali smo sudbinu Kalničke ete-Određa preko jednog druga koji je u spomenutoj eteti bio partizan. On izvještava slijedeće: U eteti je bilo 56 partizana s 2 puškomitraljeza. Do 26.4. vođene su sitne akcije, a 26.4. došli su u sukob s neprijateljem koji je brojio 2500 vojnika. Rezultat je borbe 110 mrtvih i veliki broj ranjenih na neprijateljskoj strani. Vlastiti gubici su jedan mrtav i nekolicina lakše ranjenih. eteti je uspjelo probiti obruš i za i u zaleđe neprijateljskim snagama. Nakon borbe donijet je zaključak da se eteta razdijeli u manje grupe i da krenu raznim pravcima. Posljedica podjele etete je pad komandira (oficir iz Zagreba došao kamionom, Božo Leiner) i desetkovanje manjih grupa.

Stanje etete, 20. 6.1942. je slijedeće: Grupa od 5 partizana kod Ludbrega, 7 partizana s jednim puškomitraljezom nalazi se na podnožju Kalničkog vrha u okolini pravoslavnog pučanstva, 4 partizana nalazila su se u blizini Križevaca. Sve tri grupe nisu međusobno povezane. Ostali partizani povratili su se kućama.

Poslije dobivenih podataka o Kalniku ovaj štab je donio zaključak da se iz etete sa Bilogore pošalju četvorica drugova koji će sakupiti raspršene grupe i ispitati mogućnost ponovnog formiranja etete. O njihovom radu još nismo dobili izvještaj. Poslije dobivenog izvještaja donijet je odluka. Prodiranje na Kalnik i na tom sektoru formiranje jačih snaga ostaje stalno naš jedan od glavnih zadataka...»

Politički komesar:

Parma Stanko

Sign. A VII, Fond NOB, kut. 102 B, reg. Br. 46 /1
Zbornik VII, tom. V, knj. 5, dok. Br. 110, str. 420-425

Komandant: Stipe v.r.

¹⁸ ...» da predstoji sastanak s Pavlom Vukmanovićem i Stankom Parmom, komandantom i komesarom II. operativne zone s kojima će se detaljnije razgovarati o mogućim akcijama koje stoje pred Venom. Naređuje mu da nastavi akciju prikupljanja rastrkanih partizana. (Sign. AIHRPH, KP - 34 / 61)

Veno je poslao Povjerenstvu CK KPH Zagreb još jedno pismo 16. kolovoza 1942. godine¹⁹.

Partijska rukovodstva, također, nisu imala dovoljno jasnu situaciju, pa je privremeno nastala zbrka. KK KPH Križevci i OK KPH Bjelovar našli su se u teškoj situaciji poslije vala masovnih hapšenja i nisu mogli utjecati na Kalnik kao ranije. Isto se dogodilo u KK i OK KPH Varaždin nakon stradanja sekretara Florijana Bobica.

Nije samo tragedija Kalničke ete-odreda bila krizna toka na području sjeverozapadne Hrvatske u toku 1942. godine. Zatajila su i neka partijska rukovodstva. Tako, na primjer, KK i OK KPH Krapina bili su više nego pasivni uz jako izraženi oportunistički u partijskim tijelima. Povjerenstvo CK KPH za Zagreb u takvim uvjetima nije moglo efikasno rukovoditi ustankom. To je bio jedan od razloga da se formira OK KPH Zagreb, koji je odmah po formiranju preuzeo inicijative, koje je pomoć i bržem aktiviranju OK KPH Krapina osobito kad je riječ o formiranju novih partizanskih jedinica.

Situacija partijskih rukovodstava u Međimurju bila je također loša, što je vidljivo iz prepiske Iana MK KPH Rakovec, Vinka Karlovića s Povjerenstvom CK KPH Zagreb Dragutinom Sajlijem.²⁰

Glavni štab Hrvatske, operativnim izvještajem od 15. srpnja 1942. godine, izvještava Vrhovni štab NOV i DJ Jugoslavije o vojno političkoj situaciji na teritoriji II. operativne zone, naglašavajući da se drugovi na terenu bore s velikim teškoćama i da neprijatelj vrlo brzo reagira na svaku

¹⁹ « Dragi drugovi; vaš dopis upućen preko Varaždinskog OK primljen. Mi smo postupili u smislu toga dopisa tj. radili na okupljanju rasutih partizana kako vam je to već poznato. Tamo je navedeno da ćemo od Varaždinskog OK dobiti i neke potrebne stvari, koje me utim nismo dobili. Partizani koji pripadaju tom Okrugu oglasili su se o naš poziv i našli najraznovrsnije izlike (mahom neopravdane) da se ne spoje sa nama. Drug Mali (Stjepan Ivić) obećao nam je u točno fiksanom roku dostaviti neko oružje i ljude, a kad je rok istekao od toga ništa. (...) Od osam partizana koji su na području toga okruga, nama su stvarno predana dvojica, dok su se ostali razišli po nekim skloništima. (...) Mi se odavde povlaćimo u nemogućnosti da bilo što učinimo. Molim najhitnije obavijestiti... »

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

16.8.1942.

Polit, komesar: Veno

Original. Rukopis

Sign. AIHRPH, KP - 43/66

²⁰ Karlović piše D. Sajliju 6. 7.1942. godine da su Mađari uhapsili četrdesetak članova KK KPH Rakovec a nekoliko dana kasnije još 17 drugova. Karlović se u pismu žali zbog kaotičnog stanja i prekida partijskih veza s Varaždinom. Podsjeća na negativno djelovanje lokalnih «mađarona» i žestinu progona, koje mađarska policija vodi protiv komunista.

Sličnu intonaciju imaju i Karlovićevi izvještaji središnjem partijskom Povjerenstvu iz kolovoza i rujna u kojima obavještava o pomoćima i porodicama zatvorenih komunista uz konstataciju da je djelovanje partijskih tijela u Međimurju još uvijek na mrtvoj točki. Kao odgovor Povjerenstvo CK KPH iz Zagreba šalje na teren Uputu o načinu djelovanja i rada. U njoj se kaže da se pri pokušajima oživljavanja rada ne treba zanositi samo starijim partijskim kadrovima, već se treba orijentirati na mlade. Sugerira se pronalaženje punkta za prihvata i okupljanje članova KP s cijelog područja Međimurja. Preporuča se također organizacija konferencije na kojoj bi se izabralo novo rukovodstvo KK, formirale nove organizacije SKOJ-a i obnovio rad Narodne fronte i narodne pomoći. Ah, prošlo je još dosta vremena do faktične obnove partijskih organizacija i KK KPH Rakovec. (Sign. AIHRPH KP - 43/105 i 43/109)

akciju. Također se napominje da su seljaci krapinskog i varaždinskog kotara skloni prokazivanju partizana, te da još uvijek nisu riješene organizacione pripreme za masovniji ustanak. Moglo bi se zaključiti da GŠ Hrvatske ima u vidu destruktivno djelovanje HSS-a na terenu, ali i oportunizam u nekim partijskim rukovodstvima. Na iste slabosti u tom vremenu ukazuju također Edvard Kardelj i Ivo Lola Ribar.²¹

U Hrvatskom zagorju i oko Zagreba bilo je početkom 1942. godine dosta ljudi koji su pobjegli iz domobranstva i naoružani se sakrili oko svojih kuća. Među njima je bilo skojevaca i članova Partije posebice oko Bedekovina i Poznanovca, te oko Donje i Gornje Stubice, Jakovlja i Brdovca. Može se reći da je i u Zagrebu postojao ljudski potencijal i raspoloženje za borbu, ali nedostajala je organizacija koja bi ih pokrenula.

U s. Bedekovini, 28. veljače 1942. godine, održao se prošireni plenum OK KPH za Krapinu i tada je usvojen plan za podizanje ustanka u Hrvatskom zagorju. No, to ne znači da u Hrvatskom zagorju i ranije nisu djelovale manje borbene i diverzantske grupe. Međutim, zbog nedovoljne aktivnosti i oportunizma pojedinih članova OK KPH Krapina, koji se podudarao sa stavovima HSS-a jer su zagovarali ideju da još nije vrijeme za ustanak i da treba čekati, OK KPH Zagreb pomogao je da se ubrza stvaranje oružanih formacija. Usvojena je odluka o formiranju Zagorske ete- Odreda na čelu se zajednički angažirati OK KPH Krapina i OK KPH Zagreb.

Krajem mjeseca ožujka 1942. u Hrvatskom Zagorju ete se formirati četiri partizanska voda, (koji se ponekad nazivaju i ete) s ukupno 147 naoružanih boraca, koji su trebali učestvovati u sastav Prvog zagorskog odreda. ete su formirane u Bedekovini, Donjoj i Gornjoj Stubici, Brdovcu i Pluski. Istovremeno su izvedene dvije akcije i to u Brdovcu²² i Donjoj Stubici, gdje je bila napadnuta policijska stanica.

Vodovi su na početku djelovali samostalno, a zatim je donijeta odluka da se 6. svibnja okupe na Špiranec-brijegu kod Bedekovina, odakle bi se borci prebacili na Strahinicu, pa bi se tamo formalno postrojio Prvi zagorski partizanski odred. Neprijatelj je dobro pazio na sve te aktivnosti i kad su vodovi bili u pokretu prema Špiranec-brijegu, došlo je 12. svibnja do borbi kod Šemnice, Mihovljana i s. Tenški kod crkve Sv. Vid. Tada su te jedinice bile razbijene i pretrpjele velike gubitke u poginulim i zarobljenim partizanima. Jedan vod ete iz Bedekovina također je sudjelovao u

²¹ Zbornik VII, Tom V, knj. V, dok. Br. 96. Ib. Dok. 370,374,317.

²² Zapovjednik, narednik Jure Štajduhar šalje izvještaj iz Savskog Marofa 18 travnja 1942. godine Kotarskoj oblasti Zagreb u kome javlja da su 17 travnja navečer partizani iznenadili stražara Slavka Živodera, vezali ga i razoružali te da su tom prilikom oteli 40 pušaka i stražarov samokres.
(Sign, HAZ, KOZ, kut. 26, Prs. 384/42)

borbi, dok se njezin drugi vod na vrijeme prebacio na Strahinicu. Ali su se oni kasnije rasuli, a ljudstvo vratilo kućama i prikrilo. Jedino se brdoveki četvrti vod prebacio na Žumberak i izbjegao sudbinu ostalih vodova.

Treba naglasiti da je pokušaj formiranja Zagorskog partizanskog odreda tragično završio zbog neiskustva i slabog političkog i vojnog rukovodjenja, premda ne treba isključiti izdaju, koja je omogućila neprijateljskim snagama iz Zagreba i Varaždina da se tako lako obračunaju sa zagorskim partizanima.²³

Ali na prostoru sjeverozapadne Hrvatske bilo je oružanog otpora i akcija i nakon razbijanja Kalničke i Zagorskih partizanskih jedinica. U Moslavini, Bilogori i Podravini tokom ljeta 1942. godine vodile su se oštre borbe s ustašama i domobranima. U kolovozu i rujnu 1942. godine, pored *ehaji eve* i drugih, u Moslavini su se nalazila tri jaka bataljona Banijskog odreda i Banijska proleterska četa, koje je Operativni štab za Baniju prebacio u Moslavinu i Slavoniju po naređenju GŠH. Tamo je, uostalom, još od proljeća djelovala i *Banijska proleterska četa*. Te su jedinice, u tijesnoj suradnji sa slavonskim jedinicama, izvele uspješne napade i akcije na Gojilo, Garešnicu, Grubišno Polje, Pitomaču i druge manje garnizone, o čemu podatke nalazimo u izvještaju Prve oružničke pukovnije.²⁴

S partizanske strane o akcijama svjedoči izvještaj Nine Marakovića.²⁵

Rukovodjenje i komandiranje oružanom borbom do formiranja operativnih zona

U prethodnim točkama istačeno je mogao biti da je bilo izvjesnih slabosti, teškoća i nesporazuma u ostvarivanju operativnog rukovodjenja NOB i NOP u NOR-u i komandiranju jedinicama u oružanoj borbi. Funkcije operativnog rukovodjenja kojeg su ostvarivali partijski komiteti od CK KPJ, preko nacionalnih CK regionalnih (PK) pa do OK i KK i komandiranja u nadležnosti štabova partizanskih jedinica, ponekad su se preklapale, pri čemu imam u vidu sve ono što se događalo oko formiranja prvih partizanskih grupa, Kalničke i Zagorskih i odreda, situacije u Hrvatskom zagođu i Moslavini, posebno kad se govori o funkcioniranju veza rukovodjenja i komandiranja.

²³ Vidi knjigu : Hrvatsko zagođe u narodnooslobodilačkoj borbi i revoluciji 1941 -1945, Zagreb,

²⁴ O partizanskim akcijama svjedoči izvještaj Prve oružničke pukovnije od 13. srpnja 1942. godine upućen Vrhovnom zapovjedništvu oružanih snaga NDH. Zbornik VII, Tom V, knjiga 5, dok. Br. 177, str. 639 i 642

²⁵ Izvještaj Nine Marakovića od 7. rujna 1942. godine upućen je komandantu PO. Banije. U izvještaju se javlja o vojno-političkoj situaciji u Moslavini i akcijama, koje su partizanske jedinice izvele u razdoblju od 30. kolovoza do 6. rujna 1942. godine. U njemu se također navode rezultati akcija, organizacionom stanju, planovima, borbenosti i disciplini jedinica, te o radu štabova. (Zbornik VII, Tom 5, knjiga 5, dok. Br. 19, str. 82 -90)

U općim okolnostima, koje smo prethodno opisali, treba reći da je bolje rukovođenje i komandiranje jedinicama u oružanoj borbi u NOR-u bilo strateško opredjeljenje i značajan faktor pri usmjeravanju ukupnih napora u ostvarivanju ciljeva revolucije.

Nije potrebno ulaziti u sve aspekte ovog vrlo složenog pitanja, pa se zadržati samo na razini općih načela kako bi čitalac bolje razumio svu složenost ovog pitanja.

NOB-om i NOP-om u organizacionom, političkom i vojnom pogledu u sjeverozapadnoj Hrvatskoj rukovodio je CK KPH sve do odlaska na slobodni teritorij, zatim Povjerenstvo CK za sjevernu Hrvatsku, koje je do polovine 1943. godine djelovalo iz Zagreba, dok i ono nije otišlo na slobodni teritorij. U sastavu Povjerenstva bili su drugovi: Dragutin Sajli Konspirator, Karlo Mrazovi Gašpar, Ivan Kraja i Stevo, Ivo Marinković i Grga Jankez. Rukovođenje i komandiranje partizanskim jedinicama u oružanoj borbi ostvarivao je GŠH, posredno ili neposredno, sve do formiranja zonskih štabova.

Razvojem oružane borbe u Srbiji, BiH, Hrvatskoj i drugim krajevima Jugoslavije u toku 1941. godine, stekla su iskustva koja su navela Vrhovni štab (VŠ) da analizira uočene slabosti u funkcioniranju sistema rukovođenja i komandiranja. U siječnju 1942. VŠ izdaje direktivu glavnim štabovima, pa i GŠH, kojom se naređuje da se na području Hrvatske formiraju četiri operativne zone, tj. četiri operativna štaba, koji trebaju osigurati efikasnije i neposrednije komandiranje štabovima i jedinicama u procesu borbenih djelovanja. Istom direktivom VŠ naređuje GŠH da formira štab II. operativne zone koji će djelovati na području: Žumberak, Pokuplje, Turopolje, Hrvatsko zagorje, Kalnik i Moslavina., te da se na teritorij II. operativne zone prebace tri partizanske grupe radi pomoći u razvoju NOB na tom području.

Direktiva VŠ upućena je GŠH 9. siječnja 1942. g., ali je zbog udaljenosti i slabih veza stigla tek početkom ožujka. Realiziraju naređenje, GŠH na sastanku u Drežnici 20. i 21. ožujka 1942. donosi odluku o osnivanju pet operativnih zona, kao i odluku da se na području II. operativne zone uputi jedan dio boraca s Korduna. Odluku o formiranju štaba II operativne zone sa sjedištem u Moslavini, GŠH donio je 13. travnja 1942. godine, iz koje je slijedila naredba po kojoj se za komandanta zone postavlja Stipe Vukmanović, za komesara Štanko Parma, a za operativnog oficira štaba Štef Rogina Španac. Uz to je GŠH naredio uspostavljanje boljih veza sa Slovenijom i Slavonijom.

Ne znaju ni za naredbu GŠH, delegat VŠ u dogovoru s Povjerenstvom CK KPH za Zagrebačku oblast, Ivo Lola Ribar također osniva štab II. operativne zone, ali sa sjedištem u Žumberku i za komandanta imenuje Ivana Kraja i a, a za komesara Marka Belinića. Povjerenstvo stavlja u nadležnost štabu zone područje Žumberka, Poku-

plja i Hrvatskog zagorja. Tu odluku je donio Ivo Lola Ribar, ne znaju i za prethodnu odluku GŠH. Zbog toga je GŠH donio novu odluku kojom za komandanta II. operativne zone imenuje Franju Ogulinca Selju, za političkog komesara Vje eslava Holjevca, a za njegovog zamjenika Marka Belini a Stubi anca, daju i im u nadležnost cijelo područje sjeverno od Kupe. Novoimenovani štab je odmah krenuo na Zumberak, a onaj u Moslavini je razriješen.

Ivo Lola Ribar, prilikom boravka u Zagrebu, rješavao je i neka druga važna pitanja daljeg razvoja NOP-a na području sjeverozapadne Hrvatske, što se vidi iz njegovog pisma J. B. Titu od 1-3 kolovoza.²⁶

U tom kontekstu značajno je i pismo CK KPJ upućeno 13. veljače 1942. CK KPH, u kome se govori o zaostajanju u razvoju NOP na području Zagrebačke oblasti. U njemu se konstatira da je jednostrano forsiranje oružanih akcija u Zagrebu kroz duže vrijeme, prouzročilo veliki gubitak kadrova i negativno se odrazilo na razvoj NOP na širem zagrebačkom području. Ovo mišljenje CK KPJ tim je značajnije, ako se ima u vidu strateško opredjeljenje VŠ i CK KPJ, da težište NOR mora biti izvan gradova. I ako to nije bio problem u Hrvatskoj, treba naglasiti daje Milovan Filipović, nakon pada Užica, poslao pismo J. B. Titu, u kome se zalaže da se težište oružane borbe vrati u gradove.

Ivo Lola Ribar je izvršio veliki utjecaj da se organizaciono ojača NOP u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, potaknuo formiranje novih jedinica i mobilizaciju novih snaga za brži razvoj NOB.

Uticaj štaba II. operativne zone na zbivanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, posebno na području Kalnika, se ne može još zadugo osjetiti. Nešto bolja situacija je bila u Moslavini, jer je tamo štab III operativne zone povremeno izražavao svoj utjecaj.

Veze između štaba KPO i štaba II. operativne zone bile su neredovite i nesigurne, što su dobro utvrdila oba štaba. Slično je bilo i s vezama između štaba u Moslavini i kotarskog partizanskog odreda i štaba II operativne zone. Taj problem je bio naročito izražen u toku 1942. godine, dok se stanje u 1943. godini djelomično poboljšalo, jer su bile nešto vršene veze s Banijom, preko koje su išle informacije prema GŠH i štabu II operativne zone, ali je to bio zaobilazni pravac, kojeg su više koristili Moslavci nego Kalničani.

²⁶ U pismu I. L. Ribar analizira neke greške koje su rezultirale usporenim razvojem partizanskog pokreta posebno u zagrebačkom, krapinskom, i varaždinskom kotaru. Nije se, po njegovom mišljenju, dovoljno pažnje poklonilo organiziranju štabova niti njihovoj kadrovskoj popuni. Slabu ocjenu dobili su i kotarski i okružni komiteti za vojno rukovođenje štabovima i jedinicama. U pismu javlja se također o otklanjanju divergencija oko formiranja dvaju štabova zona uz upozorenje da štab zone u Moslavini nije imao nikakve veze s Kalnikom. (Vidi naredbu GŠH br. 12, dok. Br. 1 od 20 srpnja 1942. godine; Originalni rukopis Ive Lole Ribara s potpisom Fischer, Sign, AIH RPH, KP - 43 / 79 Nar. Br. 1 delegata VŠ, NOP i DVJ, Ive Lole Ribara štabu II operativne zone, Zbornik VII, Tom V, knjiga 5, dok. Br. 143, str. 394 - 396)

GŠH i CK KPH su u proljeće 1943. dogovorili da se na Kalnik prebaci 13. proleterska brigada, zajedno sa štabom II. operativne zone, te da se na području sjeverozapadne Hrvatske formira partizanska divizija, ali se od te ideje odustalo, pa je odlučeno da se na području sjeverozapadne Hrvatske uputi XII. slavonska divizija s dvije brigade. Novoformirani štab II. operativne zone (komandant Vlado Mateti i komesar Marko Belini) donose odluku da se na Kalnik uputi Rade Bulat, na čelnik štaba II. operativne zone. Kao prethodnica Štaba zone, Bulat je stigao u Moslavinu krajem svibnja 1943. godine u pratnji jedne desetine boraca pod komandom Steve Tepšića. Iz Moslavine Rade Bulat je poslao pismo štabu KPO da dolazi na Kalnik, kamo je stigao 20. lipnja. Već tada je bilo jasno da štab II. operativne zone prelazi na Kalnik, što se i dogodilo krajem srpnja 1943. godine, kod je stigao na Kalnik u pratnji jedne partizanske čete. To je ujedno značilo da štab II operativne zone neće više biti na periferiji zone, nego u njenom centru, odakle će moći i neposredno rukovoditi oružanom borbom.

U jesen 1943., po odluci CK KPH, dolazi i do formiranja Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast. U oblasni komitet su ušli Josip Hrnčević, kao prvi sekretar Oblasnog komiteta, zatim Anka Berus, Dragutin Sajli, Savo Zlatić, Vlado Janić, Capo, Antun Biber Tehek, Mile Polić, Ivan Božićević, Dušan Čalić, a u ime II. operativne zone Vlado Mateti i Marko Belini. Formiranjem Oblasnog komiteta došlo je do boljeg koordiniranja, usmjeravanja i neposrednog rukovođenja političkim, informativnim, propagandnim, ekonomskim i vojnim djelatnostima na području sjeverozapadne Hrvatske, što je bilo od osobitog interesa za razvoj NOP. Time je postavljena i jasna distinkcija oko nadležnosti partijskih i vojnih rukovodstava.

Međutim, štab II operativne zone je bio nadležan za: Hrvatsko zagorje, Prigorje, Kalnik, Podravinu, Bilogoru, Moslavinu i Međimurje, ali i Žumberak i Pokuplje do kraja 1943. godine, kada su bili izuzeti iz nadležnosti II. zone.

FORMIRANJE NOVOG KPO

Umjetni uo i formiranja Odreda

Prije formiranja Kalni kog partizanskog odreda u selu Bijela, treba se podsjetiti na nekoliko injenica koje su važne za razumijevanje ovog događaja. Naime, kao što smo već ranije zabilježili, pisani izvještaji i drugi dokumenti, partizanski i neprijateljski, svjedoče o tragičnoj situaciji na Kalniku poslije razbijanja Kalni kog odreda 26. travnja 1942. godine. Međutim, politička i vojna rukovodstva u to vrijeme više su se bavila prikupljanjem informacija i opisivanjem događaja, nego upoznavanjem prave situacije na Kalniku. Povjerenstvu CK KPH za Zagrebačku oblast, štabu II. operativne zone i GŠH postaju tek s vremenom jasne posljedice razbijanja Prvog kalni kog odreda. Tek naknadno, nakon razbijanja partizanskih jedinica u Hrvatskom zagorju, postaju svjesni da je razbijanjem ovih vojnih jedinica doveden u pitanje NOP na cijelom području. Logično se nametnuo zaključak da se hitno moraju poduzeti mjere za oživljavanje NOP-a na Kalniku i u Hrvatskom zagorju.

Važno je imati u vidu da je neprijateljsku ofenzivu na Kalnik preživjelo svega šesnaest boraca. Među njima je manja grupa ostala na Kalniku, a druga se je grupa od oko deset boraca prebacila na Bilogoru. Svi su ostali borci ili poginuli, ili su bili zarobljeni i kasnije strijeljani. Grupu, koja se probila iz obruba i prebacila na Bilogoru predvodio je Mилоš Manojlović Mima, a pridružio im se i August Šket, čelik iz Križevaca s još nekoliko drugova. Kalnik je ostao bez partizana osim grupe Mileve Cetuši. Takvo je stanje potrajalo do rujna 1942. godine. Kad je neprijatelj razbio zagorske partizanske vodove, jedan vod se uspio prebaciti na Žumberak gdje je ušao u sastav Žumberačko-pokupskog odreda.

U ljeto 1942. OK KPH Varaždin pokušava oživjeti NOP na Kalniku, upućujući i na Kalnik jednu grupu od petnaest drugova, ali to nije bilo dovoljno. Ta se grupa zadržavala oko Segovine u blizini Ludbrega, praktično pritažena i bez djelovanja, a s njom su kontaktirali komunisti partijske organizacije iz Ludbrega. Grupa koja se izvukla na Bilogoru, na početku se tamo zadržavala a kasnije oko Botinovca na Kalniku, ali grupe nisu imale međusobnu vezu. Kriza NOP-a na Kalniku i u Hrvatskom zagorju, zahvatila je i desetkovana partijska rukovodstva, a mnogi članovi komiteta u Varaždinu, Ludbregu, Krapini i Križevcima bili su

uhapšeni i strijeljani. Narod je bio zastrašen osobito nakon ustaških represalija nad Srbima u srpskim selima na Kalniku.

Takvu ocjenu situacije na Kalniku potvrđuju izvještaji zapovjedništva Prvog domobranskog zbora od 7. svibnja 1942. godine i Prve oružničke pukovnije Varaždin iz svibnja i rujna, koji konstatiraju: da je javno-sigurnosna situacija na području cijelog njenog *krila* povoljna. Neprijatelj je ocjenjivao da ne postoji nikakva opasnost od pojave partizana na Kalniku i da mu je, nakon razbijanja Kalničkog odreda, politička i vojna situacija na tom području sigurna i pod kontrolom. Uskoro, događaji će pokazati kako su takve ocjene i procjene neprijatelja bile preuranjene zbog toga i kasnije platiti visoku cijenu.

U knjizi XXXII. divizija, objavljena je priča Jože Horvata, prvog komesara Kalničkoga partizanskog odreda pod naslovom *Tragom kalničkog odreda*.²¹

Pred političko i vojno rukovodstvo Hrvatske postavilo se neodgovorno pitanje kako oživjeti narodnooslobodilački pokret na području sjeverozapadne Hrvatske i angažirati golemi potencijal hrvatskog naroda, prije svega kako bi pokret uhvatio dublji korijen u narodu i tako aktivirao sve faktore borbe i otpora.

Razvoj NOP-a i NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj razmatrao je i Vrhovni štab na sastanku s komandantima svih glavnih štabova 25. kolovoza 1942. Vrhovni komandant Josip Broz Tito skrenuo je pažnju komandantu Glavnog štaba Hrvatske na potrebu boljeg povezivanja i operativno-taktičke suradnje sa štabovima i jedinicama u Sloveniji, ali također i na potrebu bržeg prodiranja i razvoja NOB-e na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, na Kalniku i u Hrvatskom zagorju, jer su za to već stvorene odgovarajuće političke pretpostavke.

²¹ « Saznavši za prve bitke na Kalniku i situaciju nakon razbijanja Kalničke čete, Glavni štab NOV i PO Hrvatske, da bi ojačao ustanak u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, naredio je štabu II i III operativne zone da upute pojačanja na Kalnik. I zaista, II operativna zona poslata je iz Žumberka putem preko Hrvatskog zagorja jednu iskusnu i prekaljenu četu, koja je prije i Savu, prekrstariti Hrvatsko zagorje i stići na Kalnik. Štab III operativne zone u Slavoniji, poslata je preko Bilogore Odred od 190 izabranih boraca među kojima se nalazila i proslavljena Banijska proleterska četa Nikole Demonje.

Od dana kad je donijeta odluka u GŠH do dolaska ovih jedinica na Kalnik, prošlo je dugo vremena, a u međuvremenu su poginuli Božo Leiner i Florijan Bobi. Teško bi bilo opisati tugu kalničkih sela za svojom četom. Tko je ta sela dalje štiti od neprijateljskog ustaškog zulumata. Nakon hapšenja, ubijanja i odvođenja ljudi u logore, razbijanjem partizanskih jedinica izgubljena je svaka nada. Crne i mutne misli zaokupile su seljake koji su se pitah: gdje je šuma naša i svoje partizane, gdje pravda naša i svoje osvetnike. Eh, da su bar mogli slutiti, da su mogli vidjeti one koji su se već spremali na dugi put.

Prošlo je ljeto i nastala jesen 1942. godine. Ofenziva na slavonski Vrani Kamen. Tog istog dana, 10 listopada kad je otpočela ofenziva, drug Karlo Mrazović održao je nadahnuti govor borcima koji su kretali na dalek put. Postrojeni bataljoni slušali su njegove riječi, popraćene rafalima neprijateljskih strojica. - Ovo nije vaš zadatak, krenite na Kalnik, prihvatite i izvršite naredbe GŠH, pronesite zastavu oslobodilačke borbe preko Kalnika duboko u Hrvatsko zagorje i ne zaboravite da vas na Kalnik šalje drug Tito i naša slavna komunistička partija. Gradite bratstvo i jedinstvo srpskog i hrvatskog naroda, dižite ustanak i uništavajte okupatora!- «

Za GŠH bilo je važno odlučiti: s kojim snagama i s kojim vojnim jedinicama bi trebalo oživjeti NOB-u na Kalniku, a na taj način osigurati i brži razvoj NOP-a na cijelom području. U tom cilju GŠH dostavlja Naredbu br.16²⁸ od 22. rujna 1942. štabovima II. i III. operativne zone kojom se naređuje formiranje kalničkog bataljona od boraca jedne moslavke i jedne bilogorske ete.

22. rujna 1942, GŠH obavještava štab III. operativne zone NOP odreda Hrvatske, o uspostavljanju granice s II. operativnom zonom, vraćanju Bilogorske ete II. zoni i uključivanju Banijske proleterske ete u sastav sedme NO brigade.²⁹

Glavni štab NOP odreda Hrvatske, 22. rujna 1942. godine, poslao je obavijest Joži Horvatu, političkom komesaru Kalničkog bataljona o po-

28 NAREDBA Br. 16 KOMANDANTA NARODNOOSLOBODILA KIH PARTIZANSKIH ODREDA OD 22. rujna 1942. GODINE

I U cilju proširenja narodnooslobodilačke borbe i omogućavanja partizanske djelatnosti u sjevernom i sjeveroistom dijelu II operativne zone formirati se bataljon, koji će obuhvatiti Ivanjicu, Kalnik, i zapadni dio Bilo-Gore.

II Taj bataljon se sastoji od novoformiranih bataljona, a sastojat će se iz:

a) 1. ete sa sjedištem u zapadnom dijelu Bilo-Gore, koja će se formirati od Bilogorske ete i 3. bataljona III operativne zone.

b) 2. ete (Kalnička) koja će se formirati od voda Bilogorske ete i voda moslavke kih partizana.

c) 3. ete (Ivanjica) koju će se formirati od Pokupsko-Žumberačkog odreda

III Jedinice 1 i 2. ete Kalničkog bataljona prikupiti i povesti na njihove sektore drug Horvat Josip.

IV Partizane 3. ete u Ivanjicu odvesti drug Štrok Izidor.

V Nakon povezivanja tih triju ete i dolaska na njihove sektore formirati se štab Kalničkog bataljona.

VI Za komandanta se Kalničkog bataljona imenuje drug Štrok Izidor.

VII Za političkog komesara se Kalničkog bataljona imenuje drug Horvat Josip.

VIII Za zamjenika se komandanta Kalničkog bataljona imenuje drug Šibi Ivan.

IX Kalnički bataljon potpada pod direktnu komandu II operativne zone

Smrt fašizmu-Sloboda narodu!

Politički komesar: Vladimir Bakari

Komandant: Ivan Vladi

(Sign. A VII, Fond, NOB, kut. 102- V, reg. 40 / 2

Zbornik VII, tom V, Knj. 5, dok. Br. 57, str. 207 - 208)

29 Op.80/42 ŠTABU III OPERATIVNE ZONE 22. rujna 1942.
(...I i II..)

III Ustanovljujemo granicu između vaše i II operativne zone kako slijedi: rijekom Ilovom do Grubišnog Polja i dalje ravno na Pitomaču i Dravu

IV Da bi se postigao razvitak partizanskog pokreta u sjeveroistom dijelu II operativne zone vratiti 2. etu na Bilogori, koja je već ranije bila pod komandom II operativne zone te je kasnije naređeno drug Selje postavljena pod vašu komandu, vratiti 2. etu u sastav II operativne zone

(...V..)

Banijska proleterska eta, koja već duže vremena operira na teritoriju vaše zone, u i

VI ete u sastav VII banijske partizanske brigade. Uključivanje Banijske proleterske ete u sastav Banijske brigade treba da se što prije izvrši.

(..VII..)

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politički komesar: Vlado Bakari

Komandant: Ivo Vladi

Sign. A VII, Fond NOB, kut. 102 A reg. Br. 11 / 2 i kut. 1481, reg. Br. 20 / 6

Zbornik VII, Tom V, knj. 7, dok. Br. 58, str. 208 - 209

duzetim mjerama za oživljavanje partizanskog pokreta i NOB-e u sjevernom i sjeveroistom dijelu II. operativne zone NOP odreda Hrvatske³⁰.

Zanimljiv je i izvještaj Operativnog štaba NOP odreda Banije od 22. rujna 1942. o stanju i borbama banijskih jedinica na terenu Moslavine i Bilogore, koji potpisuje zamjenik komandanta Partizanskog odreda Banije Nina Maraković. Budući da je izvještaj vrlo opširan i nije direktno u vezi, navest ćemo samo dijelove koji se neposredno odnose na Kalnički bataljon.³¹

³⁰ Op.82/42 22 rujna 1942.

Drugu Horvatu, politkomesar Kalničkog bataljona.

Upoznajemo vas s mjerama, koje smo poduzeli za oživljavanje partizanskog pokreta i narodnooslobodilačke borbe u sjevernom i sjeveroistom dijelu II operativne zone. Našom naredbom br. 16 koju vam u prilogu šaljem, formirali tzv. Kalnički bataljon s teritorijem djelovanja: Ivanica, Kalnik, zapadni dio Bilo Gore. U sastav te bataljona ušla je i Bilogorska eta, koju smo našim naredbom povratili u sastav II operativne zone. Bilogorska eta prije svoga postanka bila je u sastavu II operativne zone, ali je poslije naredbe druga Selje bila stavljena pod komandu III operativne zone.

Jedan je vod Bilogorske ete i jedan vod moslavskih partizana, koji potječu iz Bjelovara i okoline, te Kalnika i okoline, formirati Kalničku etu koju ćete povesti direktno na Kalnik.

Treću etu vašeg bataljona treba sajavati partizani Žumbera ko-pokupskog odreda, koji se se suočavaju s neimenovanim komandantom Kalničkog bataljona, drugom Stokom Izidorom, uputiti na Ivanicu.

Komandantu Moslavačkog bataljona smo naredili da vam stavi na raspoloženje sve ljudstvo njegovog bataljona, koje potječe iz Bjelovara i okoline, te Kalnika i okoline. Vaša je dužnost, da te drugove iz Moslavačkog bataljona prikupite, te da ih s jednim vodom Bilogorske ete povedete na Kalnik.

Za povratnje Bilogorske ete u sastav II operativne zone, opunomo ili smo druga Stipu, koji je i vam kao i drug Rade Bulat, pri vašem radu u smislu gornjeg naredbe, pružiti svu potrebnu pomoć, te vam dati instrukcije kao i obavještenja.

O svemu već gore navedenom obavijestiti druga Šibla, te u zajednici s njim izvršiti navedeno naredbe.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politkomesar:

Komandant:

Sign. A VII, Fond NOB, kut. 102B, reg. Br. 20 / 2

Zbornik VII, tom V, knj. 7, dok. br. 56, str. 203 - 204

³¹ Operativni štab PO Banije Štabu PO Banije 22 rujna 1942.
Dragi drugovi!

(Izvještaj govori o akcijama PO Banije na Hercegovac, Pitomača, Kloštar itd.)...

Ovdje smo našli Honga (Joža Horvat), koji ima misiju da stvara partizanski odred na Kalniku. Našli smo i Radu Bulata, a sastali smo se i sa drugovima iz povjerenstva CK za Slavoniju. Tu je bio i član CK drug Brzi. Slavonci ne mogu da dadu snage za Kalnik, a na Kalniku nema naših snaga. Tamo je i naša Proleterska eta sa Demonjom (Nikola Demonja) i Mrkim (Ivan Šibi) i naš V bataljon, tamo se od tih snaga odmah formirati dva mala bataljona. Stvoren je odmah Operativni štab za Kalnik u kojeg je ušao Mato (Mate Jerković) kao komandant, Hong kao komesar i još neki koje vi ne poznajete. U I bataljon je ušla i Demonja kao komandant, Šibi kao komesar itd.; u II bataljon je ušla i neki Ili (Slobodan Ilić) odavde kao komandant, Mrki komesar.

Znam da ćete vi možda slegnuti ramenima, ali drugovi, svaki partizan koji ovdje ostaje dvostruko koristi našoj borbi.

I dalje: Mislimo da ćete odobriti, shvatiti, a vjerujem i pozdraviti našu gestu, gledajući i stvar jako široko, dalje od naših banijskih vidika i granica. (...)

S. F.-S. N. !

Komesar: Odsutan

za Komandanta P O B

Nina

Sign. AVIU, Fond. NOM, kut. 1614, Reg. Br. 23 / 2

Zbornik VII, Tom V, knj. 7, dok. 59, str. 210-216

Joža Horvat nije primio naredbu GŠH br. 16., od 22. rujna 1942. godine, a štab II. operativne zone nije mogao bitno utjecati na njenu realizaciju, pa je Joža Horvat, saznajući da takva naredba postoji, stupio u kontakt sa štabom III. zone radi dogovora o formiranju bataljona. Nije bilo jasno od kojih snaga formirati bataljon, jer tada nije bilo moguće okupiti moslava kućetu, a prema naredbi GŠH, Banijsku proletersku kućetu je trebalo vratiti na Baniju. Uz Jožu Horvata u raspravi i savjetovanju oko formiranja Odreda, konsultiram su i drugovi Karlo Mrazovi, Pajo Gregori i Rade Bulat, koji se u to vrijeme nalazio u Slavoniji. Nakon duže rasprave, štab III. zone konačno je zauzeo stav da se umjesto bataljona formira Odred, makar i kao privremena formacija i da se tako realizira naredba GŠH i potpomogne razvoj NOP-a i oružane borbe na Kalniku, odnosno na području sjeverozapadne Hrvatske.

Evo, kako o tim događajima danas svjedoči Joža Horvat:³²

italač će zapaziti da u naredbi GŠH br. 16., od 22. rujna 1942. godine, kao i kasnijim naredbama oko formiranja Kalničkog partizanskog odreda ima izvjesnih proturječnosti oko pitanja: da li se formira bataljon ili odred, tko ih treba formirati i od kojih jedinica. Međutim, više je faktora bilo uključeno u realizaciju ovoga zadatka, pa je moglo doći do nesporazuma, posebno ako se ima u vidu stanje veza u to doba na relacijama na kojima se sve to zbivalo. Zbog toga smo naveh sve relevantne dokumente iz kojih italač može sam zaključiti redoslijed događaja.

U selu Bijela 10. listopada 1942. formiran je novi KPO

Štab III. operativne zone formirao je Kalnički partizanski odred 10. listopada 1942. godine u s. Bijela, istočno od Daruvara. U njegov sastav

³² « Krajem srpnja ili početkom kolovoza 1942. godine, a možda i kasnije, dobio sam poziv Vladimira Bakarića, tada komesara Glavnog štaba Hrvatske, koji mi je upućen u štab I operativne zone u kome sam vršio dužnost zamjenika političkog komesara ure Kladarina. Nekoliko dana poslije poziva stigao sam u Glavni štab. Primio me Bakarić u podužem razgovoru objasnio opću situaciju u Hrvatskoj u odnosu na mogućnosti i razvoj Narodnooslobodilačke borbe. Ne bude li hrvatski narod svestrano uključeno u oslobodilačku borbu, može se dogoditi da se vrati kralj Petar, Draža Mihajlović i da sve naše žrtve budu uzaludne. Pod svaku cijenu treba razviti borbu u sjevernom dijelu Hrvatske, gdje su nažalost, posebno na Kalniku, tragično završile prve naše jedinice. Pitao me da li želim s Odredom koji će se formirati, krenuti na Kalnik. Dakako, pristao sam. Tada mi je rekao da će se u Slavoniji formirati KPO. Komesar odreda bit će ja, a komandant Izidor Štrok, koji će s Korduna, preko Zagorja krenuti na Kalnik. Još mi je rekao, da putem do Slavonije mogu uzeti sa sobom svakog Hrvata koji pristane da me prati na Kalnik. «
«Uskoro sam napustio štab I zone i krenuo u Slavoniju. Na prolazu kroz Baniju predložio sam Ivanu Šiblu da pođe sa mnom. On je pristao i s još nekoliko drugova, pod vodstvom Petra Drapšina, krenuli smo i stigli na oslobođeno područje Slavonije. Tu su se već vršile pripreme za formiranje KPO. Pošto sam odbio da vodim Odred na Kalnik kao komesar i komandant, predložio sam da do dolaska Štroka Odred vodi Mate Jerković, koji je ranije, mislim s III banijskim bataljonom, stigao u Slavoniju.

Štab III zone prihvatio je moj prijedlog i 10. listopada 1942. godine formiranje Odred u kome je Šibi postao komesar 2. bataljona «.

ušla je proslavljena Banijska proleterska četa kao kadrovska i borbeno jezgro Odreda, dobrovoljci I. i II. slavonskog odreda, među kojima je bilo članova Partije i SKOJ-a rodom iz Zagreba ili okolnih mjesta na Kalniku. U cjelini gledano, sastav Odreda je činilo ljudstvo koje je, po svojim fizičkim, duhovnim, političkim i vojnim karakteristikama bilo ono najbolje što je partizanski pokret tada imao. To su bili mladi, zdravi borci čija je bila iskustvo, stvoreno u borbama na Baniji, Kordunu i Slavoniji od samog početka ustanka, jedan posebno dobar i vrijedan sastav, kakav se više do kraja rata ne može nikad okupiti ni u jednoj partizanskoj jedinici na ovom području. Tamnoputi banijsko-kordunaški momci s krikama na glavi koje su im ponosno vijorile ispod trnastih kapa, slavonski tamnokosi beograbi i plavokosi, plavooki Zagrepčani, povezali su se u jednu jedinicu koja je imponirala u svakom pogledu, jer je u toj jedinici bila sjedinjena ljepota, snaga i iskustvo, ali i njihova politička zrelost.

U izvještaju III. operativne zone GŠH, 19. listopada 1942. godine, konstatira se da je formiran Odred od 190 partizana, naoružanih sa 7 pušaka, 175 karabina i da je svaki borac dobio po 65 pušanih metaka. Također se navodi da su u sastav Odreda ušli najbolji borci i da su naoružani najboljim oružjem s kojim se tada raspolagalo. Radilo se o veoma borbenom ljudstvu, kordunaško-banijskom i slavonsko-krajiškom elementu i o borcima visoke svijesti i moralnih kvaliteta. Po svemu, po borbenoj i političkoj svijesti i iskustvu ljudi, po broju članova KP i SKOJ-a, po naoružanju, Odred je predstavljao najbolju jedinicu koja je tada postojala na tom području, pa se s pravom može reći da je taj Odred bio naša *ranger* jedinica, koju teško da su u to vrijeme imali i Saveznici u svojim pješadijskim jedinicama.

Da se radi o Odredu od dva bataljona, pokazuje i podatak o imenovanju komandnog kadra. Za komandanta Odreda imenovan je Mate Jerković, a za komesara Joža Horvat. Za komandanta 1. bataljona imenovan je Nikola Demonja, a za komesara Vlado Mutak, dok je za komandanta 2. bataljona imenovan Slobodan Ilićević, a za komesara Ivan Šibi. U štabu Odreda nalazio se i Martin Puštek kao informativni oficir.

Iz izvještaja štaba III. operativne zone NOP odreda Hrvatske, Glavnom štabu NOP odreda Hrvatske o osnivanju Kalničkog NOP Odreda, datiranom 19. listopada 1942. može se uz ostalo iščitati.³³

³³ Štab III operativne zone Narodnooslobodilačkih partizanskih odreda Hrvatske
Broj: 663/42
Dana 19. X. 1942.

Glavnom štabu Narodno-oslobodilačkih odreda Hrvatske.

U planu je bilo, kao što smo vam u prošlom izvještaju javili, da se na Kalnik pošalje I udarni bataljon. Kada je došao drug Rade (*Rade Bulat*), on je nama saopštio, da drug Joža Horvat treba da preuzme komandu nad bataljonom koji je nastao od I proleterske banijske čete koja je ve duže vremena operirala na našem prostoru. Takav bataljon uopšte nije postojao. Postojala je samo četa od 64 boraca. No kako smo mi dobili prijedlog da na Kalnik ode jedan Odred, a i

Odmah nakon formiranja, Odred je krenuo na svoj poznati marš u pravcu Kalnika, grebenom Bilogore: Bijela - Borki - Vrani Kamen - Potočani - Bukovica - Peratovica - Šibenik, preko Špišić Bukovica - Bačkovice - Ribnjake, do Botinovca i Apatovca na Kalnik. Na putu Odreda uzajamno su se izmjenjivali marš i borbe, kakve je rijetko koja jedinica do tada imala s obzirom na brzinu marša i velikog broja uspješno izvedenih akcija.

Malo je boraca Odreda tada znalo nešto detaljnije o Kalniku, osim da je to cilj do kojeg trebaju ići i napornim ubrzanim maršem. Poznato im je bilo tek da je u toj planini u jednoj neprijateljskoj ofenzivi razbijen i uništen Kalnički partizanski odred, formiran u ožujku 1942. godine. Teško je pretpostaviti da su borci znali da je stari grad Kalnik bio nekad davno utočište Bele IV, koji je bježio i od Tatara poslije izgubljene bitke 1241. godine, u njemu pronašao privremeno utočište na putu za Zagreb i Zadar. Teško da su znali da je ovaj grad bio u posjedu hercega Bosne, Vladislava Vukčevića 1446. godine, te da se oko Kalnika 1573. vodila krvava bitka između pobunjenih kmetova i vlastele za vrijeme seljačke bune, koju je u krvi ugušio general i ban Juraj Drašković. Borci su znali da na Kalnik treba ići, na njemu opstati, postaviti uvari njegovih šuma i osvetnici za sve one žrtve koje su pretrpjeli borci Kalničkog odreda i narod kalničkih sela. Borci i rukovodioci Odreda osjećali su zajedničku potrebu da budu zaštitnici kalničkih sela i naroda i potaknu jačanje NOP-a i oružane borbe. Kao da su osluškivali daleki zov mrtvih drugova iz raskošnih kalničkih šuma, koji ih je pozivao u borbu za oslobođenje Kalnika i njegovih sela. Borci su bili odlučni i riješeni da jasno izvrše zadatak na tom dugom putu do Kalnika. S druge strane, narod Kalnika i potkalničkih sela, široko je otvorio svoje srce i prigrlio borcu Odreda.

Borbeni put KPO od Bijele do Kalnika bilježi se u najsvjetlije stranice povijesti ove borbene jedinice. Samo tri dana nakon početka

sami smo uvidjeli takvu potrebu, mi smo formirali Odred od 190 ljudi u koji je ušla i ova Banijska proleterska četa. Taj Odred je sa sobom ponio 7 puškomitraljeza i oko 175 karabina. Svaki borac imao je po 65 mauzer metaka. Odred je formiran na principu dobrovoljnosti. U njega su ušli stvarno najbolji borci iz raznih četa I i II Odreda. Poglasi nam ovaj Odred jestigaona Kalnikno do danas od njega nemamo nikakav izvještaj. Odred će operirati na sektoru II operativne zone. Ne znamo da li će on podnositi izvještaj o svome radu nama ili štabu II operativne zone. (Štab III operativne zone i dalje je imao neke ingerencije u odnosu na Kalnički partizanski Odred premda je bilo jasno da je naredbom GSH stavljen pod komandu II operativne zone) Molimo vas da nam to javite.

Bataljon, koji smo mi poslali na Bilogoru (Bilogorski NOP bataljon), operiše na terenu naše Zone. On ulazi kao I bataljon u sastav Brigade (Prva slavonska NOU brigada) Momentalno ne operira zajedno s brigadom, ali će kroz 3 nedelje operirati zajedno s brigadom.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politički komesar:

Gašpar v. r. (Karlo Mrazović)

Sign. A VII, Fond NOB, kut. 1481, reg. Br. 11 - 7

Zbornik VII, tom V, knj. 8, dok. Br. 56, str. 236 - 237

Komandant:

Grga v. r. (Grga Jankež)

marša, KPO je 13/14. listopada napao Špiši Bukovicu. Napad je izvršio 1. bataljon, dok je 2. bataljon bio na osiguranju. U napadu zarobljena su 33 domobrana na selu s natporu nikom, zarobljeno je 16 pušaka i 1 puškomitraljez. U toku borbe pokušao je intervenirati oklopni vlak, ali se nije smio dovoljno približiti mjestu borbe.

Nakon prve borbe, štab Odreda izvršio je neke kadrovske promjene. Za komesara 1. bataljona postavljen je Stevo Ladan, a Vlado Mutak imenovan je za zamjenika komesara Odreda.

Dan kasnije, 15. listopada, KPO je napao ustaše u selu Bačkovica, koji su stigli iz Velike Pisanice vršiti rekviziciju i pljačku. Bataljoni su brzo reagirali, energično djelovali i odlučnim protunapadom natjerali ustaše u bijeg. Tom prilikom ubijeni su: ustaški tabornik i 12 ustaša, a zarobljeno je dosta oružja i druge opreme. Dio omladinaca iz Bačkovice stupio je dobrovoljno u jedinice KPO. Odred nije imao gubitaka.

Poslije kraćeg odmora, KPO je produžio marš na Kalnik i putem istog terena od raznih ustaških suradnika i pripadnika ustaške vlasti. KPO je 16. listopada stigao u Ribnjaku. Kako se u obližnjoj šumi nalazila satnija domobranske radne bojne, Odred ju napada iz pokreta i zarobljava 57 domobrana od kojih 25 ostaje u jedinicama Odreda. Razoružani domobrani, koji nisu željeli stupiti u partizanske redove, pušteni su kući. U borbi je zaplijenjeno dosta opreme, čak 54 pari cipela i odijela.

Organiziran i borbeni Odred, 17. listopada stiže blizu sela Mišulinovac, gdje onesposobljava rudnik Manduševac, zarobivši 25 kg. eksploziva. Tad je upriličen susret s rudarima i narodom i objašnjeni ciljevi NOB-e.

Sljedećeg dana, Odred napada na M. Trojstvo i prisiljava neprijatelja da se povuče u V. Trojstvo. Iz V. Trojstva KPO nastavlja marš prema selu Javorovac, gdje je stigao istog dana i prenoćio.

Sudeći prema dokumentima koji bilježe, da se Odred nalazio 18. listopada kod V. Trojstva, pretpostavlja se da je na Kalnik, (u sela M. Poganac i V. Botinovac) stigao 19. listopada, (a ne 18. listopada, kako bilježe neprijateljski podaci). Na putu od V. Trojstva do V. Botinovca, Odred je zarobio 6 pušaka i dosta municije. Zajedno s plijenom iz prethodnih borbi, Odred je imao na raspolaganju priličan višak oružja, koji je poslužio za naoružavanje i opremu novih boraca za što se ukazala prilika odmah po dolasku na Kalnik.

Neprijatelj je obavještajnom službom i izviđanjem pratio kretanje Odreda na cijelom njegovom putu. Teško je pretpostaviti, da li mu je bio poznat konačan cilj marša dok se nije približio Kalniku. U neprijateljskim izvješćima različitom se proglašavala jačina Odreda. Iznenađenje neprijatelja u punoj mjeri potvrdilo se tek, kad je neposredno po dolasku Odreda na Kalnik, došlo do sukoba s njegovim jedinicama. U V. Botinovcu, Odred je

bio napadnut od neprijateljskih snaga, ali nakon kraje borbe neprijateljske postrojbe bile su raspršene, kao golubovi koje progoni sokol. Tad je tek neprijatelj osjetio da se radi o vrlo jakoj i borbenoj partizanskoj jedinici s kakvom se do tada još nisu susreli na tom području.

U Malom Pogancu i V. Botinovcu, borci Odreda su se odmarali kraje vrijeme i zatim organizirali miting, pozivaju i narod da im pruži podršku i stupi u partizanske redove. Budući da se pojavila tako jaka partizanska jedinica, neprijatelj je osjetio opasnost pa je u kratkom vremenu organizirao napad s namjerom da partizane uništi ili protjera s Kalnika. Legionari koji su se pojavili od M. Poganca i ustaše koji su pristigli iz pravca sela Prkos, izvršili su 21. listopada napad na jedinice Odreda. Nakon oštred borbe, Odred je prešao u protunapad, natjeravši neprijateljske snage u bijeg na svim pravcima. Zarobljeno je 40 domobrana s oružjem i nekoliko puškomitraljeza.

Nakon borbe i kraje odmora u V. Botinovcu, KPO je krenuo je prema s. Apatovac i 22. listopada u zoru, sukobio se s domobranskom konjicom satnijom iz Varaždina. Ta je neprijateljska jedinica bila upućena na Kalnik kako bi sudjelovala u operacijama, smjestivši se u seoskoj školi i oko crkve. Susret s neprijateljem bio je iznenađan, ali su se partizani prvi snašli. Komandant 1. bataljona Nikola Demonja, rukom je uhvatio za cijev teškog mitraljeza «Schwarz Lose» pod kojim je mitraljezac drijemao i od straha opalio jedan metak, ranivši Demonju u list noge. Srećom, to je bila površinska rana. Ostale domobrane partizani su uskoro razoružali i zarobili na mjestu s natporu nikom. U borbi su četiri domobrana poginula, a više ih je bilo ranjeno. Zarobljeno je 40 konjanika, 37 pušaka, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 1 automat, mnogo municije i druge opreme.

Kod zarobljenog natporu nika pronađena je zapovijed iz koje se otkrilo da neprijatelj priprema ve u ofenzivu u kojoj treba sudjelovati i "Crna legija" pod neposrednim zapovjedništvom zločinca Jure Francetića. Saznavši taj podatak, štab Odreda odlučuje da se bataljoni vrate u V. Botinovac na odmor i pripremu za odbijanje predstojećeg neprijateljskog napada. Nikola Demonja je otpremljen u Slavoniju na liječenje, a za komandanta 1. bataljona je postavljen Stojan Komljenović.

Događaje u Apatovcu³⁴ bilježi Izvješće Vrhovnog oružnog zapovjedništva, ali se podaci u njemu ne podudaraju s podacima koje je dao KPO.

³⁴ Izvješće Vrhovnog oružnog zapovjedništva navodi napad partizana na Apatovac, ali također i pojavu partizana oko Novog Marofa. Napominje se pojava partizana 15. listopada oko G. Rijeke, a 22. listopada u Apatovcu s procjenom njihove snage na oko 300 partizana. Što se tiče Apatovca tvrdi se da je napad izvršen na konjicu iz Varaždina, te da su tom prilikom zarobljeni poručnik Antun Novaković, četiri doznika i 28 domobrana. U izvješću se navode i borbe u Botinovcu 21., i 22. listopada. Izvještaj potpisuje bojnik Eršek.

Nakon povratka u V. Botinovac, gdje su se borci trebali odmoriti ve 23. listopada, Odred su napale jake neprijateljske snage. Brzim i energijom djelovanjem partizana, neprijatelj je natjeran u bijeg i razbijen, a Odred poslije toga prelazi u M. Poganac. Nakon kraćeg odmora, neprijatelj ponovo napada iz pravca Donjare s jedinicama jačine oko 700 vojnika. Napad je ponovno odbijen i neprijatelju nanijeti gubici od 10 mrtvih i 6 ranjenih, ali su tom prilikom ranjena i 2 partizana.

Nakon dva uzastopna napada jakih neprijateljskih snaga, štab Odreda odlučio je izvući jedinice iz borbe i preko Lepavine prebaciti ih na Bilogoru, kako bi se borci u selima Bačkovice, Ribnjaka i Bedenik, odmorili od dugih marševa i intenzivnih borbi. Trebalo je također u Slavoniju uputiti ranjene i bolesne partizane na liječenje. Odmor je trajao pet dana. KPO je zatim u sastav prihvatio *bilogorsku partizansku* grupu, (koja je prethodno napala Kapelu i Sandrovac) i vraćao se na Kalnik ubrzanim maršem. Dolazi u selo Osijek Vojakovići 30. listopada, gdje se odmah sukobljava s grupom ustaša, razbija ih, zatim ruši željeznu prugu Križevci-Koprivnica i napada vlak u kojem su se prevozile njemačke trupe. Toga dana u sastav Odreda ušla je *varaždinsko-ludbreška* partizanska grupa i *osječka (kalnička) partizanska grupa* Mileve Cetuši. KPO narastao je tako na više od 300 boraca. Nešto kasnije, 5. studenog 1942. godine, Odred je izvršio napad na tzv. masnu bojnu u s. Martijanec kod Ludbrega, kad je zarobljeno 70 domobrana i nešto oružja, spaljen paromlin, oštećena pruga i željeznička stanica, zarobljeno nekoliko ustaša i zaplijenjeno nekoliko vagona brašna i druge opreme. Spomenutu akciju bilježe neprijateljski izvještaji³⁵

U svim okršajima koje je imao od formiranja, KPO nigdje nije bio poražen niti je imao ozbiljnih gubitaka. Naprotiv! U svim akcijama KPO se pokazao gotovo nadmoćan neprijateljskim jedinicama, posebno u komandnom i taktičkom pogledu. Sve je to na borbe i na narod kalničkih sela ostavljalo osobito jaki dojam i podizalo moral za otpor.

Kalnički partizanski odred 1942. godine u stvari je postao prva veća i organizirana partizanska jedinica koja je djelovala na najizloženijem i vrlo osjetljivom području Hrvatske, na granici sa Slovenijom, odnosno na granicama s Trećim Reichom i Mađarskom i na području koje je uglavnom nastanjeno hrvatskim pučanstvom. Odred je proširio i ojačao djelovanje NOB-e u Hrvatskoj i dao veliki doprinos razvoju NOP-a na području sjeverozapadne Hrvatske.

³⁵ Neprijateljski izvještaji navode akciju kod sela Martijanec s napomenom da su partizani zarobili poručnika Marića, tabornika Cindoriju, jednog ustašu, 3 zastavnika i 49 domobrana. Budući da se selo nalazi na komunikaciji Varaždin - Ludbreg, neprijateljski izvještaji kvalificiraju partizansku akciju «kao vrlo drsku»

Na početku je izgledalo daje KPO iz Bijele, (a to se jednako odnosi i na Žumbera ku etu koja se preko Hrvatskog zagorja probijala na Kalnik), krenuo u neizvjesnu avanturu, bez dobrih veza i poznavanja teritorija. Unato svemu, Odred je uspjeli zapaliti dovoljno jaku iskru iz koje se razviti snažna NOB-a na području, koje je bilo od izuzetnog značenja za njemačke okupatore i za NDH. Uz rukovode u ulogu KPH i svestranu pomoć naroda iz kalničkih sela kao što su bili Veliki Poganac, Veliki Botinovac, Ludbreški Ivanac, Apatovac, Duga Rijeka i dr., i bez obzira da u 1942. na svjetskim ratištima Saveznicima nisu cvjetale ruže, Odred je zagospodario terenom i dobio podršku i povjerenje naroda.

Iskustva Kalničkog odreda na početku njegovoga djelovanja pokazuju svu složenost situacije na tom prostoru, ali i odlučnost ustaških vlasti da se brzo obraunaju s novom jakom partizanskom jedinicom u kojoj su prepoznali opasnost za ustašku državu. Od samog početka stvaranja KPO imalo se u vidu da je glavno područje njegovog djelovanja biti područje potkalničkog kraja, prostora uokvirenog: Kalnik - planinom, glavnom prugom i cestom Zagreb-Koprivnica i zapadnim dijelom Bilogore u trokutu kojine: Koprivnica-Bjelovar-Križevci i dolina rijeke Bednje prema Ludbregu i Varaždinu. Posebno i nezaobilazno područje djelovanja bilo je Hrvatsko zagorje, gdje su tragično stradale prve zagorske partizanske jedinice u proljeće 1942.

Prodor Odreda iz Slavonije na kalničko područje nakon formiranja označilo je put u nepoznato, ali njegov borbeni sastav, njegov ljudski faktor prokušan u prethodnim bitkama kao i svijest boraca i rukovodnog sastava, uspješno su prevladali teškoće. Stvaranje slobodne teritorije u blizini Zagreba i drugih gradova oko Kalnika, (koji su bili ustaški osinjaci), djelovalo je samoubilački i kao ideja, pa ipak, ovaj partizanski Odred visokih borbenih i moralnih kvaliteta uspio je u tako specifičnom okruženju stvoriti slobodnu teritoriju, zadobiti povjerenje naroda i od kalničkog područja napraviti partizansku bazu, iz koje su se borbena djelovanja širila i na druga područja sjeverozapadne Hrvatske.

Borbena iskustva od samog početka pokazala je da kalnička sela, otvorena prema Podravini i Bilogori, mogu postati glavna baza NOP-a u tom dijelu II. operativne zone. No, preduvjet je bio da se KPO strogo pridržava partizanskog načina ratovanja, što znači da maksimalno koristi faktor iznenađenja i da primjenjuje djelovanje iz zasjede i iznenadne prepade na slabije točke neprijateljskih jedinica i utvrđenja, kako bi izbjegao frontalne sudare s nadmoćnim neprijateljem.

Zanimljiva neprijateljska procjena u pogledu pojave KPO-a, može se iščitati iz izvještaja koji je Kotarska oblast iz Ludbrega dostavila Glav-

nom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH.³⁶ U navedenom neprijateljskom izvještaju ima naravno pogrešnih podataka. Tako npr. prijelaz partizana na Kalnik nije bio uvjetovan neprijateljskom ofenzivom, već odlukom GŠH da se formira KPO i prebaci na Kalnik. Zatim, Kalnička brigada nije formirana 1942. godine. Tada je postojao samo KPO koji je imao tri bataljona. Ali, rafinirana procjena o mogućem djelovanju partizanskih bataljona na području jima kao: zapadna Bilogora, Kalnik i Ivančica, pokazuje da je neprijatelj bio u posjedu nekih partizanskih dokumenata, ili je te podatke dobio od zarobljenika ili od svojih uhljaza, jer nije riječ tek o profesionalnoj, vojnoj procjeni neprijatelja.

³⁶ Br. 529 - 42

8 studeni 1942. godine

Predmet: Pojava i kretanje partizana

Ministarstvo unutrašnjih poslova izvještaj dostavlja Ministarstvu narodne prosvjete

Na ruke g. Dr. Bjelobrajdi a.

(...)« Uslijed akcije koja se već više od mjesec dana provodi u Papuku, u Moslavci koja Gori i Bilo Gori po našim i savezničkim vojnim snagama, (riječ je o zajednici akcija ustaško-domobranskih i njemačkih snaga na Moslavcu od 14. do 17. listopada 1942. godine), poele su se jake partizanske skupine probijati na razne strane, da izbjegnupokoljavanje i uništavanje, pa je tako od 19. listopada 1942. godine počelo prebacivanje jakih partizanskih skupina iz Bilogore preko područja kotareva Koprivničkog i Križevačkog u Kalničku Gori, koje je sada ponovo postalo zbiralište jakih partizanskih grupa koje bi trebale ući u sastav već odavno nagovještavane Kalničke brigade, koja bi svoje djelovanje vršila iz Kalničke Gori i koje bi se protezalo na područje kotareva: Koprivnice, Križevci, Bjelovar i Ludbreg, te bi stoga ti kotarevi postali ugroženi». (...) « Prema povjerenim podacima tako zvana Kalnička partizanska brigada bila bi podijeljena na tri bataljona, od kojih bi jedan djelovao u južnom i jugozapadnom dijelu Kalničke Gori na području Koprivničkog i Križevačkog kotara, drugi u istoimenoj, jugoistočnoj i sjeveroistočnoj dijelu prema području kotara Ludbreškog i Koprivničkog, a treći u sjevernom i zapadnom dijelu prema području kotara Varaždinskog i Novomarskog i u pravcu Ivančice. Gdje bi bio stožer ove brigade još se ne zna, a sada je u školi u Osijeku Vojakova komanda, kotara Križevačkog. »

Govoreći zatim o partizanskim akcijama neprijatelj procjenjuje: « Najveća opasnost od djelovanja partizana prijete gradu Križevci i Ludbregu, jer će partizani, ako se brzo ne unište, toliko ojačati da će moći ući i zamašnije pothvate, jer bi njihov broj mogao porasti i na nekoliko tisuća... »

« Potrebno je napomenuti da kada se akcija bude provodila, da se planski i oprezno postupi, kako bi partizani bili stvarno uništeni, a ne samo rastjerani ih možda samo potisnuti iz Kalničke Gori u Bilo Goru, jer time, dok bi se u predjelu Kalničke Gori postigla sigurnost, dotle bi se predjel Bilo Gora još više ugrozio, kao što je slučaj da se isti Bilo Gora, a pimi partizanima Kalničku Gori i tako se djelatnost partizana prenosi na cijelo državno područje, ruše i uništavaju prometni objekti, ubijaju pojedine osobe i strah raznosi na sve strane.»

U citiranom izvještaju postoji i tvrdnja: « Kako je narod izvanredno obavještavao kretanje i boravak partizana, čak i njihovu brojnicu, pa su se u tome istakli pravoslavci iz područja općine Sokolovac, koje su partizani pokušali pridržati za sebe, ali do sada u tome nisu uspjeli, jer je narod ostao miran i lojalan, pa je pomagao i slušao vlasti do krajnosti... »

Za Dom spremni,

Po nalogu glavnog ravnatelja

Nadstojnik općeg Odsjeka:

Dr. Vučić

M. P.

Sign. Fond NDH, kut. 153 D, reg. br. 50 / 2

Zbornik VII, Tom V, knj. 9, dok. br. 149, str. 439 - 443

Žumbera ka eta i njen borbeni put do spajanja s KPO na Kalniku

Imaju i u vidu stanje NOP-a i oružane borbe u Hrvatskom zagorju osobito nakon razbijanja zagorskih partizana, delegat VŠ Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije, Ivo Lola Ribar (Ivo Pavlović), dok je boravio u Zagrebu, dao je naredbu da se formira Prigorsko-zagorski odred sjeverno od Save, ali do formiranja takve partizanske jedinice nije došlo. Naime, područje Hrvatskog zagorja bilo je u nadležnosti II. operativne zone i tada djeluju druga i planovi GŠH i štaba II. operativne zone u pogledu razvoja NOB-e na području sjeverozapadne Hrvatske. Upravo su bile u toku posljednje pripreme za realizaciju Naredbe GŠH br.16, od 22. rujna 1942. godine, kojom je određeno formiranje Žumberačke ete od boraca Pokupsko-žumberačkog odreda. U sastav ete ušao je jedan dio boraca- Kordunaša i veći dio boraca koji su pripadali zagorskom vodu, koji se ranije prebacio na Žumberak.

Štab II. operativne zone izvijestio je 23. listopada 1942. godine, daje Žumberačku etu formiranu 6. listopada i upućenu u Hrvatsko zagorje i na Kalnik u sastav KPO. Međutim, u istom se izvještaju navodi, da su na Kalnik prebačena dva bilogorska bataljona, što pokazuje da štab II operativne zone tada još nije raspolagao podacima o formiranju KPO u s. Bijela.

Dan prije nego što je etu formirana, postrojili su se borci 1. bataljona Žumberačkog-pokupskog odreda i tada su svećano izabrani dobrovoljci za odlazak na Kalnik. Uoči formiranja ete, 6. listopada, Marko Belinić pozvao je komandira 2. ete Žumberačkog-pokupskog bataljona, Šimu Hudeka i naredio mu da pronađe najbolje borce Zagorce i Kordunaše - proletere, koji će kao dobrovoljci krenuti preko Zagorja na Kalnik, gdje će ući u sastav KPO. S etom će i Izidor Štrok koji je na Kalniku preuzeti dužnost komandanta Odreda.

Prije nego je komesar 1. bataljona pozvao dobrovoljce za odlazak na Kalnik, komandant II. operativne zone Vjeoslav Holjevac održao je govor borcima bataljona. U svom govoru je naglasio potrebu odlaska iskusnih boraca na područja, gdje još nema jačih partizanskih snaga. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj postoje i djeluju manje partizanske grupe bez dovoljno vojnih iskustava, a kordunaške jedinice, koje su ta iskustva stekle u borbama 1941. i 1942. godine, pomoći će grupama da se razvijaju u jače partizanske vojne formacije.

Za odlazak na Kalnik javilo se 56 boraca i rukovodilaca. Rukovodstvo ete bilo je sastavljeno uglavnom od članova Partije; Šime Hudek komandir, Ivo Robić politički komesar, Nikola Ladišić zamjenik komesara, Miloš Korać zamjenik komandira, Nikola Ključević, Jovica Mandić

i Ljubomir Crnković komandiri vodova, Filip Gorički i Pero Šupica, politički delegati, Milkan Ključević, Dragan Usorac, Dušan Minić i Ivica Maretić su bili deseteri i puškomitraljesci. Bila je to vrsta četa koja je mogla preuzeti težak i odgovoran zadatak. Za tadašnje prilike četa je bila dobro naoružana i u svom sastavu je imala 3 pm "Brno", 3 automata i 50 pušaka mauzer, a svaki je borac imao po dvije ručne bombe.

Četa se postrojila u Sošicama i prije polaska na marš, Marko Belinić je dao neke dodatne upute i upoznao je rukovodstvo čete s vezama na terenu, koje će četu prebaciti na teren Zagorja. Izidor Štok je zatražio da mu se nabavi zemljopisna karta radi orijentacije na maršu, no Belinić mu je odgovorio da nema potrebe, jer u četi ima dosta Zagoraca koji poznaju teren. Nažalost, Zagorci nisu poznavali teren jer nisu bili iz tih krajeva, pa će na maršu biti lutanja, a oko te karte je kasnije nastala anegdota koju će se pamtiti.

Naime, kad se četa jednog maglovitog dana našla oko Kladišnice u Zagrebačkoj gori, Štok je naredio jednom borcu da se popne na bukvu i da pogleda: vidi li se Kalnik. Borac sejiopeo na bukvu, buljio u nešto što i sam nije znao što, pa je odgovorio Stroku: *Druže komandante, ne vidi se ništa!*

Svi su se gorko nasmijali, jer se to događalo pošto su već nekoliko dana lutali kroz Zagorje bez ikakvih organiziranih veza.

Krenulo se na dalek i neizvjestan put 6. listopada 1942. u večernjim satima. Tokom noći četa se spustila u ravnicu i dospjela do sela Rakitja. Četu su vodili vodič i Pavle Videković i Ivan Sokolić i Fabijan vrlo spretno i odveli borce u selo Rakitje na vezu kod seljaka Fabijana Sabarića i tamo se razmjestili na sjeniku dva štaglja. Tu su se dobro nahranili i za put dobili po komad kruha i mesa. Međutim, zbog jake kiše i narasle Save, četa je morala ostati u Rakitju skoro puna dva dana. Pavle Lovasić je dobio zadatak da četu prebaci preko Save nedaleko od Zaprešića. Pošto su osigurani čamci krenulo se noću, ali zbog narasle Save i više rukavaca, prebacivanje je bilo sporo i trajalo je skoro čitavu noć, pa se četa prebacila čiza pola noći i izbila na obalu izmeću Brdovca i Zaprešića 9. listopada 1942. godine. Zakašnjenje je imalo i jednu prednost, četa je izbjegla neprijateljsku zasjeđu na željezni koji pruži Zaprešić-Podsused, koja im je bila postavljena noć ranije. U blizini Brdovca četa je ušla u gusto šipražje šume Limbuš, gdje ju je dočekao Pavao Beluhan iz Brdovca. Pošto su svi bili prokisli, kad se razdanilo poskidali su odjeću kako bi je osušili. Tu su dočekali i hranu koju je osigurao Pavle Beluhan. Straža je bila na oprezu, jer je neprijatelj patrolirao i pretraživao okolni teren, ali na sreću nije otkrio poziciju čete.

Jedno vrijeme u Brdovcu su se čekali na vezu koja nikako nije dolazila, pa se više nije smjelo zadržavati na tom opasnom mjestu i u neposrednoj

blizini Zagreba. Šime Hudek je rekao da poznaje teren oko Marije Bistrice, te da se on nekako sna i, pa je eta krenula na put prema Kalniku bez vodi a. Izme u željezni ke stanice sela Luke i V. Trgoviš a, nakon što su pregazili rje icu Krapina, eta je stigla u šumu kod Oroslavlja. Neprijatelj je ve ušao u trag i uputio svoje ophodnje daju otkriju. Bilo je riskantno produžiti marš po danu, pa je eta ostala cijeli dan u toj šumi. Kad se smrklo, eta je prešla cestu Oroslavlje-G. Stubica i obalom r. Krapine krenula prema Bedekovš ini. Na putu se je kupilo nešto hrane od seljaka, ali su seljaci bili nepovjerljivi i jako uplašeni i uglavnom izbjegavali kontakte. Na daljnjem putu izgubljena je orijentacija i eta se po ela kretati u krug, što je otkriveno bacanjem komadi a papira koje su u zoru opet našli. U jednom trenutku morah su svi pole i po zemlji, jer je naišao neki pijanac koji je pjevao, psovao i dugo mokrio, pa je eta ekala dok se pijanac ne izgubi, kako ne bi otkrio etu. eta se nalazila samo kilometar od Marije Bistrice, ali se morala povu i u jednu mladu šumu, gdje su je otkrili seljaci. Ubrzo i neprijatelj je saznao od seljaka gdje se eta nalazi, te su za samo sat vremena ustaše i žandari nastupali prema eti u strelja kom rasporedu. Pošto nije bilo drugog izlaza, eta je izvršila juriš, probila se i popela na brdo iznad sela Poljanice i tu se zadržala cijeli dan. Neprijatelj je napao još jednom, ali je bio odbijen jakim djelovanjem puškomitraljeza. Nave er se eta premjestila u drugu šumu, koja je djelovala sigurnije. Sljede eg jutra, upu eni su Nikola Ladiši , zamjenik komesara ete i ekonom Ivan Gradiša s desetinom boraca u selo Poljanica da kupe hranu. Na povratku, neprijatelj im je presjekao put, pa se ta grupa odvojila i povukla prema Zagreba koj Gori do Vrap a. eti su se ponovo priklju ili na njenom povratku u Brdovec. Tog istog dana, oko 16 sati, neprijatelj je doveo pješadiju i tenkove u namjeri da se definitivno obra una s etom. Put Marija Bistrica- Komin- Zelina bio je zaposjednut tenkovima. Odlu eno je da se izvrši juriš i da se eta probije preko ceste Marija Bistrica-Zelina. eta se razvila i nezadrživo jurnula, probijaju i se izme u tenkova, što je neprijatelja potpuno zbunilo i tako se izvukla iz obru a.

Nakon proboja, eta se povla ila prema Kladiš ici i na putu natr ala na nekog domobrana, koji je iz puške ispalio metak. Domobran je uhva en i na pitanje zašto puca, odgovorio je: *onako*. Razoružanje i od njega su dobiveni znaci za prepoznavanje, koji su iskorišteni za rastjerivanje ostalih domobrana. Na Kladiš ici se preno ilo. Borci su bili bez hrane nekoliko dana, pa su neki po eli jesti bukovo sjemenje. Odatle se produžilo prema Zelini, sa zaostajanjem u zaselku, gdje je kupljen ove i odojak kod seljaka, meso skuhan i sve pojedeno bez kruha.

Produžuju i marš eta je stigla u s. Gornje Orešje, gdje su se borci nahranili i uz pomo vodi a stigli do Salnika, a odatle ih je jedan seljak

doveo do ceste Zagreb-Varaždin. Cestu su prešli u tišini, da ni jedan borac nije smio kihnuti ili zakašljati i tako su se neopazice prebacili i prikrili u gustoj šumi nedaleko od Komina. U šumi se predanilo, a na ve er krenulo prema Kalniku. Od seljaka su tražili informacije kojim pravcem se treba kretati da bi se najbrže stiglo do Kalnika. Tokom no i stiglo se blizu Gornje Rijeke, a nakon toga u selo Zabrežje. Bila je kiša, pa se predanilo u jednoj klijeti, a u no i su se spustili u selo gdje je trebalo nabaviti hranu za etu. Sljede eg jutra stigao je jedan radnik Higijenskog zavoda u Zagrebu, koji je kopao bunare po Zagoiju. On ih je obavijestio da za etom kre e potjera iz Križevaca, Varaždinskih Toplica i Gornje Rijeke. Provjerom je utvr eno daje njegova informacija to na, a i on sam se kao simpatizer priklju io eti.

Napuštaju i Zabrežje, borci su se raspitivah za sela Veliki Poganac i V. Botinovac, srpska sela, gdje bi se eta osje ala sigurnije, jer u to vrijeme u hrvatskim selima nije bilo dosta sigurnih veza za partizansku jedinicu u pokretu. Nasumce i bez orijentacije, eta je stigla do sigurnog prolaza prema Kalniku, izme u Stupa i sela Svibovec. Oko 16 sati upu ena je izvidnica prema neprijatelju, jer se ula grmljavina topova. Nije se tada ni slutilo da to KPO vodi borbu s neprijateljem u s. V. Botinovac. Izvidnicu, koju je vodio Miloš Kora , neprijatelj je odsjekao od ete, pa je patrola produžila prema V. Botinovcu, gdje se spojila sa KPO.

eta se približila selu Obrež u kom su gorile vatre. Naišao je seljak i na pitanje: što to u selu gori, odgovorio je da su to domobrani koji progone partizane. Pala je odluka da se ide u selo. Domobrani su ubrzo rastjerani, a eta je ve erala kuhanu hranu koja je bila pripremljena. Uništena je domobranska komora, izrezana sedla i druga konjska oprema, a domobrani, razoružani i bez uniformi, pušteni su ku ama.

Žumber ani se vra aju u Brdovec

Neprijateljska artiljerija je odjekivala , upu ena patrola se nije vratila i trebalo je odlu iti što dalje initi. Iz straha da se ne padne u zasjedu ili neku sli nu klopku, rukovodstvo ete se odlu ilo na povratak prema Zagrebu, odnosno natrag u Brdovec. Promatraju i danas retrospektivno, ini se jednostavno nevjerojatnim da se mogla donijeti takva odluka u trenutku, kad je eta bila gotovo na samom cilju dugog marša. ini se da je etu zahvatilo bezna e zbog uzaludnog danono nog lutanja bez pravih vodi a, gladi i hladnog prijema u hrvatskim selima, pa je donijeta jedna loša odluka - o povratku u Brdovec, koja e odgoditi spajanje s KPO još za odre eno vrijeme.

Prilikom povratka u Brdovec, bez ikakve pomo i i opet bez vodi a, u eti je nastalo neraspoloženje, pa su borci s Korduna zahtijevali

povratak na Žumberak. Trebalo ih je dugo uvjeravati da odustanu od te namjere. Po dolasku u Brdovec, etni su se priklju ili Ladiši i Gori ek s desetinom boraca koja se bila odvojila od ete kod Marije Bistrice. eta je zano ila u jednom šumarku na goloj podvodnoj ledini po kojoj je pao debeli mraz. Borci su se pribili jedan uz drugog kako bi ublažili studen. Me utim, pri jutarnjem bu enju mnogi su promrzli i uko ili se, pa ih je trebalo masirati i nekako postaviti na noge. Za to vrijeme se raspravljalo što i kako dalje, pa je donijeta odluka da se eta pokuša još jedanput probiti do Kalnika, a borcima je objašnjeno da je to odluka Marka Belini a. Premda tu Marko Belini nije vi en (op., a.), u Brdovcu je postojao punkt koji je s Belini em održavao vezu. No ranije, etni su se priklju ili skojevci iz Zagreba, me u njima su bili Zvonko i Zlatko Rukavina, Stanko Dovžak, Drago Medenjak, Mijo Kranj ec, Stjepan Balun, dok su se Milivoj Rukavina i Žarko Mili e vi prebacili na Žumberak još 26. rujna.

Povratak ete na Kalnik drugim pravcem

Povratak ete u Brdovec na Savi bio je mu an, kako zbog gladi, hladno e i umora, tako i zbog neostvarenog cilja. Nije više bilo veselja i po etnog oduševljenja što su etu pratili na polasku iz Žumberka. Nakon dužih razgovora donijeta je odluka da se opet ide na Kalnik, a sada drugim putem s osiguranim partijskim vezama lokalnih organizacija. Ovaj put eta e i i pravcem : Brdovec-Zabok-Ravnice-urmanec-Ivanec-Tužno Cerje-Kneginec-selo Segovina iznad Ludbrega.

Dobivši informacije od dvojice skojevaca o stanju u Zaboku (po sje anju, jedan je bio zgodan plavokosi i plavooki mladi po imenu Valent), pala je odluka da se Zabok napadne i da se uništi željezni ka stanica i svlada žandarska posada od oko 15 žandara. Željezni ka stanica je uništena, zapaljen vlak s deset vagona, uništeni signalni ure aji i demolirana ložionica i pošta, dok žandarska posada nije mogla biti likvidirana, jer se dobro zabarikadirala u zgradi, a nije se smjelo riskirati zbog eventualnih gubitaka i nepotrebnih ranjavanja.

Te se no i desila tragikomi na situacija. Premda nije bilo ranjenih boraca u akciji na Zabok, na putu za Ravnice odjedanput se srušio borac Pajo Livada i nije mogao više hodati. Nekoliko boraca se vratilo, pro našli su Livadu kako leži kraj puta, stavili ga na nosila i donijeli ga u selo Ravnice kod jednog seljaka koji je bio partizanski simpatizer. Livada nije bio ranjen, nego su ga uši toliko iscrpile da on jednostavno više nije mogao hodati. Nastalo je novo pitanje i tražilo odgovor: što sad u pokretu i na nepoznatom terenu raditi s Pajom Livadom? Nije ga se smjelo

ostaviti u njemu nepoznatom kraju i u takvoj situaciji, jer bi ga neprijatelj sigurno pronašao i likvidirao, a i njegovim drugovima bi bilo žao ostaviti starog i prekaljenog borca i preuzeti na sebe odgovornost od eventualnih posljedica. Na kraju, donijeta je odluka da ga se skine do gola i okupa, a da se od ostalih boraca uzmu slobodni dijelovi odjeće, kako bi se Pajo mogao presvući u nezagađenu odjeću. Na Pajinom tijelu je bilo mnogo rana koje su mu nanijele uši, jer je bio dugo na putu kao kurir i na maršu kroz Zagorje, pa u takvim uvjetima nije mogao voditi računa o ličnoj higijeni, niti je imao uvjeta da se presvuče. Prosto je čudo, što mogu voditi računa od čovjeka kad se zapusti, ne računajući i na moguće posljedice, tifus, i slično. Samo kupanje druga Paje u velikom bakrenom kotlu za raskuživanje izazvalo je sveopće veselje i smijeh. Odluka komande čvrsta bila je spasonosna, jer se Pajo ubrzo oporavio i postao pravi kicoš i kasnije dobar komandant bataljona.

Čvrsta se na štaglju odmarala, hranila i brinula o Paji Livadi. Te noći, krajem listopada ili prvog dana studenog 1942. godine, pao je i prvi snijeg - prvi. Sljedećeg dana oko podne, iznenada su se pojavili žandari koji su, tražeći i partizane prolazili seoskim putem ispred tog štaglja i pitali domačinu: da li je vidio partizane. To je bilo tako blizu da su partizani čuli svaku riječ i promatrali žandare kroz razmaknute daske na štaglju. Čvrsta je bila na nogama s oružjem u rukama, pažljivo prateći i što će se desiti, spremni da jurnu iz štaglja na žandare ako bude potrebno. Srećom, žandari su povjerovali domaćinu da nije vidio partizane i produžili dalje u potjeru. Treba zahvaliti i domaćinu Hrsu, našem simpatizeru, na hladnokrvnosti s kojom je razgovarao sa žandarima.

Pred večer, čvrsta je napustila štagalj u Ravnicama i na maršu prema urmancu, ušla u selo Petrovsko gdje je spalila općinsku arhivu. Iz Petrovskog prosljedilo se za urmanec, gdje su se u jednom trenutku pučnjavom oglasili domobranci. Domobranci su bili ubrzo rastjerani, a čvrsta je uništila željeznu stanicu, napala općinsku zgradu, rastjerala redare i spalila arhivu. Tu ju je preuzela veza iz Gornjeg Jesenja a radilo se o sekretaru mjesne partijske organizacije, čovjeku od autoriteta u narodu, koji je imao nadimak «Brko». On je čvrstu doveo u jedan šumarak, gdje su je osiguravali komunisti i skojevci, a osigurao je i daljnju vezu prema Ivancu. Čvrstu je prema Ivancu vodio Franjo Švagelj. Njega je OK KPH Varaždin poslao da uhvati vezu sa Žumbera komitetom i kao vodič proveo ju je uz samu Lepoglavu. U blizini Ivanca čvrsta se smjestila u klijet i vincilirovu kuću gdje joj je partijska organizacija dopremila hranu. U klijetu se čvrsta zadržala 48 sati, prikupila podatke o Ivancu i odlučila izvršiti napad. U Ivancu se, prema podacima s terena, nalazilo oko 10 ustaša, 15 žandara i 45 domobranci koji su osiguravali rudnik. Napad je izvršen navečer. Jedan vod je napao rudnik i zarobio domobrane,

a drugi vod je napao dvorac u kome su bili žandari. Žandari su se oštro branili i dvorac se nije mogao osvojiti. Napadnut je i zapaljen Vatrogasni dom jer se pretpostavljalo da su u njemu ustaše, ali ih tamo nije bilo. Tom prilikom spaljena je i općinska arhiva. Borci su zaplijenili dosta cigareta koje su ponijeli. Prilikom napada na žandare u dvorcu, poginuo je mitraljezac, Ivica Mareti krojač iz Zagreba. Ime puškomitraljesca Ivica Mareti a spominje se još od Žumberka, a kasnije se više ne spominje pa je za pretpostaviti da je upravo on stradao u napadu na dvorac. Pokopan je u parku u Ivancu u tišini noć i s tugom i pijetetom svojih suboraca.

Nakon akcije u Ivancu, bilo je očigledno da će neprijatelj progoniti i tu pa je nastupila dilema: kamo se povući, budući o tome nije postojao do kraja razrađen plan. Odlučeno je da se ota pod zaštitom noć i prebaci u jednu školu u selu Druškovec, između Ivanca i Cejca Tužnog. Na školi je, poslije oslobođenja postavljena spomen ploča s natpisom da su tu, početkom studenog 1942. godine, prenoćili prvi partizani. Nemam podataka o tome postoji li ta spomen ploča i danas tamo. Upraviteljica škole bila je žena nekog domobranskog oficira. Objašnjeno joj je da se moramo smjestiti u školu i predaniti na tavanu škole, te joj skrenuli pažnju da ne smije izdati. Zaista, dok se ota nalazila na tavanu, škola je normalno radila i nitko nije posumnjao da su u školi zajedno s učenicima i partizani. Na tavanu je bilo oraha i kukuruza čime su partizani ublažili glad. Ipak, odlučeno je da Jovica Mandić u civilnom odijelu ode u Ivanec i kupi jedno prase na sajmu, kako bi borci kvalitetnije jeli. Ta je akcija uspjela, Jovica je otišao u Ivanec i kupio ove dvije prasce, kojeg su partizani skuhalo i pojeli.

Neprijatelj je tu tražio na sve strane, ali se nije dosjetio da se ona nalazi u školi. Zbog greške s dvojicom mladića, koji su prvo uhvaćeni pa oslobođeni, ota je morala naglo napustiti školu i skloniti se kod jednog seljaka čija je kuća bila blizu šume. Prema kasnijim informacijama, ustaše su uhapsili ravnateljicu škole a njezina kasnija sudbina nam nije poznata.

Navečer, vodi Franjo Švagelj poveo je tu prema Cerju Tužnom. Kad je ota bila na pragu Cerja Tužnog, u željeznicu stanicu je upravo ulazio vlak iz pravca Lepoglave. Ota je potrčao i zajedno s vlakom jurio na stanicu. Borci su u trku napali vlak i usput demolirali stanicu. S vlaka su propušteni neki putnici, a strojovođa je naredio da vozi prema Varaždinu. Uz strojovođu je stao Ivan Gradiša, koji je pripremio naftu s kojom će zapaliti vlak. Vlak je zaustavljen oko 4 kilometra ispred Varaždina, borci su se iskricali, a Ivan Gradiša je zatim zapalio vlak i u punoj brzini ga usmjerio prema Varaždinu. Željeznici su očekivali redovan dolazak vlaka i zaustavljali ga signalnim zastavicama, ali je vlak protutnjao do dravskog mosta, izletio iz tračnica i tamo se zaustavio.

Napuštaju i udoban prijevoz vlakom, eta je prešla cestu Varaždin-Zagreb, kretala se poljem i prešla rječicu Plitvicu kod nekog mlina (možda, jedna od dvije Vidovičeve baze). U mlinu je etu dočekao sekretar OK KPH Varaždin, Stjepan Ivić Mali, koji ju je dalje vodio na Kalnik. Napokon je eta stigla do obronaka kalničkog gorja, zaustavila se u šumi u blizini Slanja i tu odmorila. Odatle je produžen marš do sela Segovine. eta se je smjestila iznad sela u šumi, koja je nekad bila baza ludbreških partizana. Tu je eta čekala vezu, predanila i noću se spustila u Segovinu, selo nastanjeno Srbima i nešto koloniziranih Slovenaca koje su Nijemci protjerali iz Štajerske. U Segovini je eta tako obilno vidjela da su neki borci kasnije imali želudanih problema. Istu večer pojavila se Mileva Cetušić s nekoliko drugova. Oni su Žumberku etu odveli u selo Ribnjak, odakle je uspostavljena veza sa štabom Odreda. Na radost ete dobili su informaciju da su borci «izgubljene» patrola: Miloš Korać, Nikola Jandraš i Drago Pintar živi i zdravi i da su prvi stigli na Kalnik. Tako se završilo putovanje Žumberke ete kroz Zagorje na Kalnik, koje je trajalo 26 dana.³⁷

Druga ofenziva na Kalnički partizanski odred

Zbog izuzetne aktivnosti, manevarske sposobnosti i rezultata koje je imao u prethodnim borbama, KPO je postao ozbiljna opasnost za vlast NDH i to upravo na području nastanjenom pretežito hrvatskim življem. S vremenom, neprijatelja je pomalo uhvatila panika. Na to ukazuju neprijateljski izvještaji: Prvog domobranskog zbora, upućeni Ministarstvu domobranstva u kojima se tvrdi da se na Kalniku nalazi jedna, pa i više partizanskih brigada, rije brojno stanje iznosi i do 3000 partizana. Takvi izvještaji ispunjeni su apelima vojnih i civilnih vlasti s terena da se partizanske snage moraju uništiti, jer se tvrde... *ta zaraza može nekontrolirano proširiti*. Međutim, znamo da se tada nije radilo o brigadama već o Odredu, jačine tri bataljona, s nešto više od 300 boraca.

Procijenivši opasnost, s obzirom na evidentnu riješenost partizana da zadrže Kalnik i njegovo šire područje u svojim rukama, neprijatelj je pokušao pripremati veliku ofenzivu, angažirajući snage iz Novog Marofa, Križevaca, Koprivnice, Ludbrega i Varaždina uz pojačanje jedne pukovnije "Crne legije" pod zapovjedništvom Jure Francetića. Kad je počela ofenziva 1. bataljon se nalazio u Ivancu, 2. bataljon u Osijeku

³⁷ U obradi materijala o putu Žumberke ete kroz Hrvatsko zagorje na Kalnik korišteni su podaci iz dnevnika Izidora Štroka objavljenog u knjizi «Sjeverozapadna Hrvatska u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji» i osobne bilješke po sjećanju Žarka Miličevića, borca Žumberke ete.

Događaj u selu Ravnice u štaglju seljaka Hrsa opisan je po sjećanju Ž. M., jer je Izidor Štok u svom dnevniku zabunom taj događaj zabilježio u jednom drugom selu u blizini Lepoglave.

(Vojakova kom), a Žumbera ka eta u Apatovcu. To zna i da u tom trenutku nije još bio formiran 3. bataljon, nego je i dalje postojala Žumbera ka eta kao samostalna jedinica. Prvi bataljon KPO je u Ivancu osjetio prisutnost neprijatelja, pa je zbog toga izbacio mrtvu stražu prema Pogancu, ali se nije dobro bo no osigurao. U cilju iznena enja 1. bataljona, neprijatelju je uspjelo da pod liš em na selja kim kolima jednog slovenskog kolonista, ubaci manju grupu vojnika Crne legije s jednim puškomitraljezom, koja je upala u dobro zidanu ku u na ulazu u selo i iznenada otvorila vatru po bataljonu, dok je istovremeno iz okolnih vo njaka zapo eo op i napad u bok bataljona. Bataljon je uspio blokirati ku u, a s ostalim snagama je do ekao napad i u žestokoj borbi odbio prvi juriš. Me utim, juriši neprijatelja su se stalno ponavljali, pa je komandant odlu io svoje ete izvu i iz borbe i povu i ih u šumu iznad sela. Tu je naletio na domobransku zasjedu, razbio je i zarobio 30 domobrana. U borbi u selu Ludbreški Ivanac, 8. studenog 1942. godine, poginuo je omladinac Majer, ranjena su 3 partizana, dok su neprijatelju naneseni ve i gubici s više mrtvih i ranjenih.

Pošto se u šumi prestrojio, bataljon je krenuo prema Osijeku (Vojakova kom), u namjeri da se spoji s 2. bataljonom. Zajedni ki, bataljoni su produžili marš u selo Kalnik, gdje su 9. studenog zauzeli položaje, osiguravši se zasjedama i patrolama. Oko 11 sati, Crna legija je ponovo napala. Odbivši nekoliko juriša, Odred se izvukao na stjenovitu gredu malog Kalnika i s položaja oko stare tvr ave odbijao napade do mraka. Borba je bila oštra i ustaše su se više puta približili na oko 50 metara, ali su svaki put bili odbijeni uz velike gubitke. U tom ambijentu Kalnika odigrao se dramati an dvoboj izme u "Crne legije" Jure Franceti a³⁸ i KPO. Crna legija je imala zna ajne gubitke, iako se

³⁸ Ustaški pukovnik Jure Franceti šalje 10 studenog izvještaj o borbama na Kalniku, koji je zaprimio pukovnik Zmavac.

« Pothvat na podru ju Kalnika završen je. Cilj : Kraj izme u Ludbrega - Koprivnice - Križevaca i Varaždinskih Tophca prekrstaren je.

Prvi dodir s partizanima dobiven je kod sela Ivanec. Partizani su pobjegli u smjeru Osijeka i Apatovca, a potom dalje prema selu Kalnik. Od sela Kalnik pobjegli su prema Ljubeju i dalje u smjeru Varaždinskih Tophca.

Gubici, vlastiti: 10 mrtvih (7 ustaša i 3 domobrana) i 11 ranjenih

Partizanski: kod Apatovca 3

Kod Ivanca 14

Kod Kalnika 27

Zarobljeno: kod Ivanca 3, kod Kalnika 3

Plijen: svi pah partizani s puškama i 1 strojopuškam. Isto tako partizansko skladište koje su oplja kah od radne službe u Martijancu.

Od itave skupine partizana, koja nije bila ja a od 120, izgleda da je mah dio koji je ostao razbježao se i više ne predstavlja opasnost za ovo podru je.

(Paraf) 10. XI

Sign, A VII, Fond NDH, kut. 15, reg. Br. lo /1 -8

Zbornik VII, tom. V, knj. 9, dok. Br. 147, str. 432 - 433

na kraju bitke Franceti popeo na vrh Kalnika kad na njemu više nije bilo Odreda. Na vrh je postavio ustašku zastavu i svirao gitaru u namjeri da pokaže: tko je gospodar Kalnika. Franceti tada nije mogao znati kome zvono zvoni pa tako i njegova svirka više podsjeća na posmrtni marš, jer je za samo nekoliko mjeseci poginuti na području Korduna. Kalnik je, ipak, ostao u rukama KPO sve do kraja rata.

Zanimljivo je da pukovnik Franceti procjenjuje da se partizanska grupacija sastojala od oko 120 partizana, premda ih je tada bilo oko 300. S druge strane Franceti u citiranom izvještaju priznaje i svoje ozbiljne gubitke, koje ublažava time što partizanima pripisuje veće gubitke nego što su stvarno bili.

Štab KPO procijenio je da su dvodnevne borbe prilično iscrpile borce, pa donosi odluku o privremenom izvlačenju Odreda iz borbe i usmjeravanju akcija na komunikaciju Novi Marof-Varaždinske Toplice i dalje prema Ivanjici i na taj način izbjegne neprijateljsko okruženje. Međutim, cesta Novi Marof-Možinec-Ljubešica bila je zaposjednuta jakim pješadijskim i oklopnim snagama neprijatelja i, ne uspjevši se probiti, Odred se izvlačio na Kozji hrbet i Ljubešicu. Namjera štaba je bila da se sljedećeg noćnog cijeli Odred prebaci preko ceste Križevci-Koprivnica na Bilogoru. Uz taj događaj vezana je jedna anegdota. Naime, kad je štab Odreda na selu s Matom Jerkovićem razmišljao: kojim pravcem se treba probijati iz neprijateljskog okruženja, naravno da je korištena i karta odnosno sekcija radi boljeg uvida u teren. Pala je odluka da se partizani probijaju prema jugu. Sa strame, sve je to promatrao borac Stevo Miočević, ranije drvosječa i dobar poznavalac kalničkih šuma, pa je rekao:

Ne dolje, nego gore.

Kad ga nisu htjeli poslušati i kad su krenuli prema jugu a neprijatelj odjednom otvorio vatru, pa su partizani ipak spontano krenuli pravcem uzbrdo, to jest, gore, Stevo je oslonivši se na jednu bukvu i gledajući što se zbiva, rekao aludirajući na kartu:

Diko moja, diko školovana. Rekoh lija vama gore.

Dogovoreni plan štaba Odreda neprijatelj je djelomično promijenio, jer su ustaše 10. studenog izvršili napad na 2. bataljon KPO, koji se nalazio na osiguranju. Razvila se teška i uporna borba s ustašama Crne legije i ostalim snagama neprijatelja. Pod pritiskom Odred se izvlačio prema selu Drenovac u dvije grupe, napuštajući i zaprežna kola, dio komore i nešto teže opreme. Jedna grupa se preko Drenovca usmjerila prema pruzi i povukla u Branjsku na Bilogori. Druga grupa na selu s komandantom Odreda, Matom Jerkovićem, izvlačila se prema Osijeku. Dolaskom u selo grupa je naišla na domobrane, razbila ih i tu prenoćila, a li 11. studenog u večernjim satima

prebacila na Bilogoru, gdje su se bataljoni prikupili. Žumbera ka eta je ostala na Kalniku u šumi iznad sela Apatovac.

Navest emo još kao kuriozitet zanimljiv doga aj, koji se u danima neprijateljske ofenzive zbio u selu Apatovac. Žumbera ka eta nije direktno sudjelovala u ovim borbama, jer je upravo toga dana, 10. studenog 1942. stigla na Kalnik. Po dolasku razmjestila se u šumi iznad Apatovca, ali je jedan svoj vod izbacila u selo kako bi s položaja kod crkve nadgledala kretanje Crne legije, upu uju i jednu patrolu u pravcu sela Glogovnica. Iznenada se spustila gusta magla i kad je stigla obavijest od seljaka da ide Crna legija a patrola se još nije vratila, komandir voda Jovica Mandić odlučio je izvući vod i izbjeći moguće iznenađenje. Međutim, Izidor Štrok je naredio vodu da se ponovo vrati u selo i zaposjedne položaj oko crkve. Na povratku u selo, vod se kretao usječenim putem nad kojim su se s obje strane natkrilile bankine. Krećući se oprezno po gustoj magli odjedanput se ispred voda pojavio osobno Jure Franceti u kožnom kaputu, s pištoljem na dugačkom remenu i dalekozorom oko vrata, dok je za njim išao osedlan konj. Visok i pognut kakav je bio, držeći ruke na leđima hodao je gledajući u zemlju. Ostali ljudi u vodu su ga primijetili a neki i prepoznali, posebno desetar, mitraljezac Dušan Minić, od kojeg nije bilo hrabrijeg i preciznijeg strijelca na Kalniku. On je odmah bacio na ruke puškomitraljez i nanišanio Francetića koji je bio udaljen manje od 10 koraka. Međutim, kolone Crne legije su već natkrilile vod, marširajući i bankinama s obje strane puta i ako bi sad otvorili vatru, mali bi izgledili bili da se vod izvuče iz toga usjeka. Komandir voda uhvatio je cijev puškomitraljeza ne dozvolivši Miniću da ga pokosi. Kroz maglu vod se tiho izvukao, obavijestivši ga o nailasku Crne legije. Prosto je nevjerojatno kako nas Francetić nije primijetio, a još udesnije da su se partizani suzdržali od pucnjave u takvu metu. No, bilo kako bilo, Francetić je ipak mjesec dana kasnije poginuo na Kordunu, u drugim okolnostima u blizini Primišlja.

Za vrijeme ofenzive Francetić i njegovi ustaše počinili su zločine u kalničkim selima, spalivši mnoge kuće u Ludbreškom Ivancu i Velikom Pogancu, strijeljajući i sve one koje su proglasili sumnjivima.

Poslije teških i iscrpljujućih borbi, KPO s dva bataljona izvukao se na Bilogoru 11. studenog, gdje se dva dana odmarao u zapadnom dijelu Bilogore. Nakon dvodnevno odmora, Odred se ponovo vratio na Kalnik. Na povratku usput napada željezničku stanicu u Sokolovcu, samo kilometar udaljenu od neprijateljske posade koja se iz straha razbježala. Tom je prilikom uništena i željeznička stanica u Lepavini, a sljedećeg dana u Carevdaru blizu Križevaca. Intervenirala je satnija koturaša iz Koprivnice, ali je odbijena, pretrpjevši velike gubitke.

Žumberka eta prerasta u 3. bataljon KPO

Nakon povratka na Kalnik i samo nekoliko dana poslije teških borbi, našavši se ponovo na okupu u selima Pogancu, Ivancu i Ribnjaku, došlo je 15. studenog 1942. godine do formiranja 3. bataljona KPO na Ljubešici pa je KPO narastao u formaciju od tri bataljona i oko 400 boraca. Nema dokumenta koji bi potvrdio to an datum formiranja ovog bataljona. Po sjeanju navode se 11. ili 15. studeni 1942., a navode se i dva moguća mjesta formiranja: šuma kod sela Ludbreški Ivanac i Ljubešica. Međutim, usvojen je 15. studeni kao uvjerljiviji datum, obzirom na činjenicu da su se bataljoni s Bilogore vratili 13. studenog. Za komandanta bataljona imenovan je Stevo Došen, kasnije proglašen narodnim herojem, (poginuo je 21. prosinca 1944. godine u Kloštru Podravskom kao komandant "Gupčeve" brigade), a za komesara je imenovan Ivo Robi, dotadašnji komesar Žumberke ete. Za komandira 1. ete imenovan je Miloš Kora, a 2. ete Dušan Orković. Borbena jezgra bataljona i dalje je bila Žumberka eta, a u sastav bataljona ušli su borci rodom iz kalničkih i bilogorskih sela, koji su ranije djelovali u sastavu Kalničke i Bilogorske grupe. Bataljon je dobio i posebno odjeljenje teških mitraljeza.

U tom trenutku Odred je bio naoružan sa 17 puškomitraljeza, 7 automata, 3 teška mitraljeza, 30 pištolja i oko 430 pušaka s 30.000 metaka. Dužnost komandanta Odreda preuzeo je Izidor Štok, pa je Odred neko vrijeme imao dva komandanta sve dok nije stigla naredba, da Mate Jerković krene u Slavoniju s 1. i 2. bataljonom, gdje je nakon toga preuzeo novu dužnost. Komesar Odreda i dalje je bio Joža Horvat, koji je na toj dužnosti bio još od formiranja Odreda.

Pošto je službeno ustrojen 3. bataljon, Odred razvija i usmjerava široku aktivnost prema Podravini i Ludbregu. U naletu, 18. i 19. studenog zauzima željezničke stanice u Jalžabetu i Bukovcu, a 20. studenog razoružava pograničnu stražu u selu Hrženica, zarobljava 10 bombi, 16 pušaka i 700 metaka. Sljedećeg dana napada Rasinju, a 24. studenog borci KPO uništili su teretni vlak na pruzi Koprivnica-Križevci. Jedan bataljon je prodro u Podravinu i u M. Bukovcu zarobio dvojicu ustaša, 10 pušaka, 20 bombi i 800 metaka. Jedna eta se sukobila s neprijateljem u Osijeku Vojakova kom, u toj borbi su poginula dvojica ustaša i 1 domobran. Borci 1. bataljona su 26. studenog razoružali žandarsku posadu u selu Sv. Petar Orehovac.

Kalni ki partizani na Zagreba koj gori

Pošto je neprijatelj neko vrijeme mirovao, štab KPO, a naročito komesari, angažirali su se u političko-propagandnom radu s borcima i narodom, pozivajući ih na otpor i odlučnu borbu protiv okupatora. Uspješne borbe koje je Odred vodio imale su povoljan odjek kod naroda kalničkih sela, ali utjecale su i na kvalitetniji rad partijskih organizacija i komiteta, naročito u okrugu Varaždin. Radilo se u to vrijeme na rasrinkavanju etničke aktivnosti, o čemu piše Joža Horvat u pismu štabovima II. i III. operativne zone. Nije jasno na kojim elementima su se gradile takve ocjene, ako ne, možda, najjednom izvještaju kojeg je Vlado Mutak iz Bilogore poslao štabu Odreda, jer realne opasnosti od etničkog pokreta na ovom području nije bilo i zbog toga što nagli razvoj NOP-a nije pružio šanse razvoju etničke ideologije u narodu kalničkog područja. Ustaškoj bi vlasti možda više odgovaralo da su Srbi išli u etničke partizane, jer su im etnici bili saveznici u borbi protiv partizana.

No, neprijatelj se nije pomirio s nastalim stanjem na Kalniku u kojem je KPO, u drugoj polovici studenog 1942. godine, preuzeo inicijativu, iznenadno se pojavljujući i u Podravini i na samom pragu gradova: Varaždin, Križevci i Koprivnica. Zato se neprijatelj odlučio na novu, treću u ofenzivu, nastojeći se definitivno obračunati s KPO. Još 29. studenog 1942. godine štab Odreda je dobio informacije od partijskih rukovodstava, da neprijatelj priprema veliku ofenzivu, koncentrirajući i svoje snage oko Kalnika. Procjenjujući i novonastalu situaciju, štab Odreda odlučio je jedinice izvući i prije početka ofenzive i bataljone usmjeriti u različitim pravcima i na šire područje, kako bi se izbjeglo okruženje ili direktni sukob s nadmoćnim neprijateljskim snagama.

Tako je odlučeno da 1. bataljon krene prema G. Rijeci, Bisagu i Zagreba koj Gori; 2. bataljon je upućen na Bilogoru i kad je prešao prugu između Carevdara i Lepavine, nastavio je s aktivnostima na Bilogori. 3. bataljon tom odlukom usmjeren je prema Ivanjcu i dalje prema rijeci Sutli, pa je njegova 1. eta stigla do Klanjca. U toj operaciji, eta je prešla r. Sutlu, ušla na teritoriju III. Reicha i oslobodila 5 ruskih vojnika-logoraša.

Na neprijateljskoj strani u ofenzivi su angažirane 3 satnije iz Varaždina, 2 satnije iz Koprivnice, 1 satnija iz Ludbrega, 2 satnije iz Križevaca, snage 1 satnije iz Novog Marofa i Crna legija Jure Francetića. Cilj neprijatelja je bio stisnuti Odred na usko područje Kalnika i tamo ga okružiti i uništiti. Dobro procijenivši strategiju neprijatelja, štab Odreda je sve svoje snage izvukao u pozadinu neprijatelja ne čekajući i njegov udar i tako je mogao ofenzivno djelovati u neprijateljskoj pozadini. I ta je neprijateljska ofenziva doživjela potpuni neuspjeh. To

se najbolje vidi iz izvješća I. pješadijske divizije pukovnika Mirkovića, Glavnom stožeru vojske NDH od 1. prosinca 1942. godine, u kome priznaje daje ofenziva na Kalnik propala i da su se partizani izvukli, iako se ne zna kamo i kojim pravcem.

S 1. bataljonom kretao se štab Odreda na selu s komandantima Izidorom Stokom, Matom Jerkovićem, komesarom Jožom Horvatom i obavještajnim oficijerom Martinom Puštekom. Bataljon je krenuo 1. prosinca prema Zagrebu kojim gori pravcem: Kolarac-Dražkovec-Bisag-Pešeno-Gornje Orešje - Marija Bistrica -Sljeme. Neprijatelj je pratio pokret bataljona, kad je napustio Kalnik, ali zbog brzine marša i neočekivanog manevra nije uvijek znao točno njegovu poziciju. Bataljon se iznenada pojavio kod Breznice kod Huma i s 2. bataljonom Laze Dragaša organizirao zasjedu. Za dvadeset minuta zarobljena su tri automobila i u njima nekoliko ustaša. Nakon kraćeg zadržavanja bataljon je krenuo na marš u pravcu Gornjeg Orešja, onesposobljavajući i usput rudnik u selu Pešeno. U selu Orešje je bataljon toplo dočekan od tamošnjih seljaka, pa su se borci nahranili i odmorili.

Sljedećeg jutra, 5. prosinca bataljon je krenuo prema Mariji Bistrici i kretao se pod zapovjedništvom Mate Jerkovića bez vodiča, kompasa i karte, preko nekih šuma i strmih bregova, pa se put do Marije Bistrice odužio, prilikom zamorivši borce. Od seljaka dobile su se informacije o neprijateljskoj posadi u Mariji Bistrici, pa se štab Odreda odlučio na varku. Jedan vod partizana-dobrovoljaca kamufliranih domobranskim kapama, (među njima su bili, kasnije poginuli: Mijo Butković i Miloš izmi, te Željko Albin, Mirko Nevajda i Nikola Mraković), išli su ispred bataljona oko 500 metara, a iza njih cijeli bataljon u koloni po jedan i ušli ravno u samo mjesto Mariju Bisticu oko 14.00 sati. Nitko nije primijetio da se radi o partizanima, osim jedne voditeljice koja je opazila da ostali borci u koloni nose kape s crvenom zvijezdom. Nije bilo otpora niti bilo kakvog zaustavljanja, bataljon je produžio ravno prema kasarni, gdje su zatočeni žandari bili nespripremljeni za borbu. Samo je jedan narednik, silazeći s kata u prizemlje djelovao zbunjeno. Kad su partizani povikali:

Ruke u vis!, on je upitao:

Što je ljudi, što se događa, misle i da su to domobrani.

Partizani su ponovo viknuli:

Ruke u vis, ovo je narodna vojska, narednik se predao.

Razoružavši ih, borci su otvorili skladište hrane i municije. Hranu su podijelili stanovništvu, a municiju zadržali. Tom prilikom razoružano je 17 žandara.

Na telefonu žandarske stanice pronađen je jedan papirić na kom je bilo zabilježeno:

U okolici Marije Bistrice nalazi se oko 200 partizana s tri teške i 8 lakih strojica, tri konja, a partizane predvode tri jugoslavenska oficira.

Bilo je očigledno da je neprijatelj bio upoznat o jačini i kretanju partizana. Od žandara se saznalo da su se odmarali, jer su se pripremali za novu akciju protiv bataljona. Telefon u pošti je iskoristio komesar Odreda Joža Horvat i nazvao Varaždin i tamo dobio nekog zapovjednika Popunbenog zapovjedništva i s njim obavio razgovor. Ima više varijanti kako je tekao taj razgovor, a najuvjerljivije djeluje verzija o kojoj govori komesar bataljona, Stevo Lačanin.

Po njemu, Joža Horvat je nakon upoznavanja, rekao:

Smrt fašizmu-sloboda narodu! Ujete vi banditi, dokle ćete ubijati i klati nevini narod? Danas je u Mariji Bistrici narodna vojska.

Na pitanje sugovornika, Horvat je nastavio:

da, narodna vojska, partizani i to usred dana.

Zapovjednik iz Varaždina odgovorio je da to nije moguće. Horvat mu je odgovorio:

ako ne vjeruješ, dođi, pa vidi, na što je zapovjednik prekinuo vezu.

Bataljon je zarobio ustaškog predsjednika općine kojeg su u Mariji Bistrici ljudi mrzili, jer je bio zakleti ustaša. Partizani su ga priveli na javno suđenje i ljudi su se brzo okupili. Tad im se obratio komesar Odreda rekavši:

Evo vam ga, pa mu sami sudite. Vi najbolje znate kakav je bio.

Polako je javno suđenje i mještani su mu spoilitnuli njegove greške. Na pitanje komesara, što su odlučili s predsjednikom, okupljeni su odgovorili:

...premda je nevaljalac i lopov, ipak, nije zaslužio smrt i nemojte ga strijeljati. Nije nikoga do sada ubio i dajmo mu šansu da živi...

Ako ste tako odlučili, evo vam ga, rekao je komesar.

Poslije toga predsjednik se, pun straha, ravno usmjerio prema svojoj kući.

U Mariji Bistrici je održan miting i vodili su se razgovori s ljudima, odgovaralo se na mnoga pitanja koja su ih zanimala: tko su partizani i odakle dolaze i kakve su njihove procjene, kako će se stvari dalje razvijati. Bilo i onih koji su govorili da partizani:

nisu tak grdi kak se pripovedalo.

Nakon događaja u Mariji Bistrici, rano u jutro oko 3 sata, bataljon je krenuo prema Lazama i zaustavio se u šumi, gdje je postavljena ekipa pod vodstvom Steve Lazara, formirana 3. eta 1. bataljona. Za komandira ekipe je postavljen Milan Tojagić, do tada vodnik, a za komesara Nikola Mraković. Uoči, do tada delegat voda. Formiranje nove ekipe je bilo omogućeno prinovom, ostvarenom kad je grupa partizana 1. bataljona pod vodstvom Steve Begovića u Zlatar Bistrici zarobila 50 domobrana od kojih je 28 ostalo u partizanima, kao i uz pomoć oružja koje je zaplijenjeno u Mariji Bistrici.

Iz te šume bataljon je krenuo prema Lazu i na cesti zarobio tri automobila, avijati arskog natporučnika i dvije gospođe, supruge ministara Rajkovića i Bariše Smoljana, koje su bile iznenađene kulturnim i lijepim ponašanjem partizana. U razgovoru one su brbljale o Mačeku *kak je on pravi ali da nikaj nemre.*

Toga dana vodstvo Odreda održalo je tri zbornice s narodom iz sela: Laz, Segedovac i Vrh. U selu Vrh dogodilo se da je jedan ustaša dobrovoljno predao karabin, a partizani su ga pustili, jer navodno da nije bio nikakav krvnik. Sljedećeg dana, bataljon su napali tenkovi i Crna legija, pa se povukao u Sv. Matej.

U šumi zvanj Lipa, bataljon se sukobio s Crnom legijom, ali je napad odbio. U stvari, na čelu bataljona 3. eta sukobila se s neprijateljskom prethodnicom. Svoju prisebnost tom prilikom su iskazali delegat Ciro Štajninger, desetar Džemal Kovačević i neustrašivi mitraljezac Gašpar, koji su odbili neprijatelja i ubili 3 crnokošuljaša. Dvije ekipe bataljona zauzele su položaj i nakon što je pristigla 3. eta, neprijatelj je više puta pokušao napad, ali je svaki put bio odbijen. U toj borbi se posebno istaknuo Pero Arbutina, vodnik i banijski proleter. Bila je velika hladnoća i uši su se mrzle borcima. Iznenada su se pojavile neke žene i Mate Jerković im je rekao da partizani idu u napad navodno na Kašinu, (jer su u stvari išli u drugom smjeru), što je bila forma Jerkovićeve domišljatosti. Umjesto u Kašinu, bataljon je krenuo na Sljeme (Zagrebačka Gora), gdje je stigao oko 20.00 sati i smjestio se u Rauchovu lugarnicu, koja je u to vrijeme služila kao odmaralište njemačkih i ustaških vojsnika rekonvalescenta. Partizani su odmah razoružali nekolicinu vojsnika. To je mogao izvesti samo jedan smjeli bataljon jer su komandiri i komandanti imali povjerenje u svoje borce. U lugarnici, borci su se raskomotili i odmarali poslije dugog marša. Ubrzo su počeli stizati i ostali neprijateljski vojsnici i do vojsnici, koji su negdje bili na zabavi. Kako se koji pojavljivao, odmah su se iza njega zatvorila vrata. Ugledavši partizane, jedan zrakoplovni narednik nije mogao doći k sebi, pa je skidajući izme neprekidno mumljao: *Prosto ne mogu shvatiti otkud ste se tako iznenada stvorili ovdje.*

Tu su mnogi partizani dobili nove uniforme, a dotrajala obuća zamijenjena je novim izmama. Mate Jerković se presvukao u uniformu zrakoplovnog asnika, što mu je kasnije dobro došlo za obmanjivanje neprijatelja. Tu je razoružana i posada protu-avionaca, zarobljeno je 30 karabina i nekoliko pištolja. Bila je pripremljena bogata večera u čast pukovnika Krena, ali kako on nije došao, borci su pojeli njegovu večeru. Od hrane se nešto besplatno dobilo, a nešto je plaćeno iz bataljonske blagajne. Posebno veselje boraca izazivao je pogled na mlade asnike, koji su se zbog oduzete uniforme kretali po lugarnici u gaćama i košuljama. Posebnu nostalgiju izazivao je pogled na osvijetljeni Zagreb, ali su borci meću kojima je bilo i Zagreb ana bili svjesni da još dugo ne mogu i u njega slobodno doći. Jedan vod je upućen na imanje "Begovi", gdje su radili domobrani-Srbi, s ciljem da ih se razoruža. Dovedeno je 50 domobrana, naoružanih francuskim puškama - trometkama. Među njima se svojim oduševljenjem da je među partizanima istaknuo jedan mladić od 19 godina s nadimkom "Srijemac", koji je sljedećeg dana poginuo u borbi kod Luke.

Još su se neko vrijeme borci odmarali na Sljemenu, a onda su rano ujutro krenuli niz strme i snježne sjeverne padine Zagrebačke gore pokraj Stubice prema Velikom Trgovištu. Od čestih marševa i nespavanja, pojedinci su padali od umora, a poneki je hodajući i spavao. Tako je jedan borac pao u potok s visine od 3 metra, pa su ga morali s užetom spašavati. Bataljon je nastavio marš i po mraku stigao u blizinu r. Krapine. Nije bilo mosta, pa su Duka Milosavljević i Miloš Panjković preplivali rijeku i s njima se prekinula veza, da bi se opet susreli na drugoj strani pruge Zagreb-Varaždin, iza sela Luka. Tu je 1. eta zauzela položaj, dok je dva kamiona ustaša i nanijela im velike gubitke. U borbi je poginuo dobar drug desetar "Abesinac", poznat po hrabrosti i zato što se nikad nije odvajao od svog mitraljeza.

Oko podne bataljon je izbio na položaje iznad V. Trgovišta, presrećući dva vlaka koji su prevozili neprijateljsku vojsku. Neprijatelj nije reagirao i iz neposredne blizine je promatrao bataljon, ali borba nije otpočela. Tek kad je bataljon zauzeo položaje, primijećeno je da se neprijatelj iskrcava u V. Trgovištu. Odmah iza vlakova, oko 11 sati, naišla je kao pojačanje i kolona kamiona s vojnicima. Tu je bilo ustaša, žandara, legionara i domobrana. Iz pravca Zaboka na bataljon su krenule jačine snage. Iako je pozicija bataljona na dominantnoj kosi bila povoljnija, ipak je nastala složena situacija zbog izrazite nadmoćnosti neprijateljskih snaga. Razvila se borba u kojoj je svatko držao svoju poziciju sve do mraka. U kritičnoj situaciji, komandant bataljona Stojan Komljenović odlučio se lijevim krilom bataljona izvršiti protunapad i odbaciti neprijatelja, koji je iz tog pravca ugrozio bataljon. Slišan je manevar izveo i Mate Jerković s nekoliko boraca i dva puškomitraljeza na desnom

krilu, kako bi se izbjeglo opkoljavanje. Tom prilikom je došlo do sudara u pokretu, ali su se partizani prvi snašli i otvorili vatru. Neprijatelj je tukao artiljerijom, ali je vatra bila neprecizna. Bataljon je odolijevao napadu neprijatelja sve do 21 sat navečer, kad se po mraku povukao prema V. Trgovištu i Zaboku. Ratna se daja iz stroja izbacila 10 neprijateljskih vojnika. Bataljon je krenuo prema Klanjcu, bez obzira što su neki brežuljci bili zaposjednuti, tako da se našao okružen u vatrenom kotlu. U tom protunapadu odvojio se Stevo Lacan s jednim vodom od glavnine bataljona i s njim neke veze sve do Kalnika.

Iznenada, drugog dana oko podne bataljon je bio napadnut s oko 15 tenkova. Razvila se borba, ali se bataljon morao povući, pa su se borci razdvojili u tri grupe. Jedna grupa sa Stokom i Matom Jerkovićem bila je odsječena u nekoj šumici. Joža Horvat se kretao na čelu bataljona i izbjegao sudbinu Stokove i Jerkovićeve grupe, usmjerivši se prema Krapinskim Toplicama i Petrovskom. Prilikom odsijecanja grupe ranjeno je više boraca, 5 ih je poginulo, a Ruža Klas rodnom iz Donje Dubrave kod Čakovca zarobljena je, jer nije stigla pobjeći ispred tenka. Zarobljen je također i Miloš Badovinac iz Ludbreškog Ivanca. Grupa, koja je bila sa Stokom i Jerkovićem, prikrila se u šumici i čekala daljnji razvoj događaja. Neprijatelj je dolazio blizu, ali grupu nije primijetio. Kad se neprijatelj povukao, grupa je izišla iz šume i nastavila put do Žutnice, gdje se spojila s grupom Stjepana Kušića, u kojoj je bilo oko 70 boraca, odakle su zajednički produžili prema Podgorici i popeli se na Ivančicu. Predvečer su se spustili u Lobor, a vodi ih je odveo do s. Golubovec.

Kad je grupa stigla u Golubovec, primijetila je neka svjetla, a približivši se ustanovila je da je naišla na neprijateljskog stražara. Iznenada su čuli:

Stoj, tko ide.

Mate Jerković je odgovorio: *Ovdje domobranska satnija, natporučnik Ivanković.*

Zapovjednik naprijed, ostali stoj, opet se oglasi stražar.

Jerković je u pratnji Stjepana Kušića krenuo naprijed. Stražar je stajao na nekoj uzvišici i zatražio bojni zov.

Jerković je odgovorio:

Kako bi ja znao vaš bojni zov, kad sam ovog trenutka stigao iz Zagreba.

Da bi preuzeo inicijativu Jerković upita:

Tko ste vi i što radite?

Ovdje je vod domobrana i vod legionara, pa smo zaposjeli ovu kotu da do ekamo partizane, odgovorio je stražar.

Odli no, kaže Jerkovi , *i mi smo dobili isti zadatak, samo da zaposjednemo kosu lijevo od vas.*

Zagledavši se u novu Jerkovi evu zrakoplovnu uniformu natporu nika, stražar spusti pušku k nozi i komandira prolazi.

Kolona partizana je produžila put i stražar odjednom ugleda udne uniforme i upita:

Kako ste to odjeveni i tko ste vi?

Mate Jerkovi se brzo sna e i odgovori:

Maskirani smo da bi lakše zavarali partizansku bandu.

Odli no, uskliknu legionar!

Tek što je partizanska kolona krenula naprijed, iznenada nai e na drugog stražara s puškomitraljezom, ali ovaj nije ništa pitao, vjeruju i da je onaj prvi sve provjerio. Kad je prišao stražaru, Jerkovi gaje udario u trbuh kundakom i istrgnuo mu iz ruku puškomitraljez, a kolona je brzo odmarširala na jedan prosje en put. Tek kad je kolona odmaknula, za uli su se povici i pucnji, ali je ve bilo kasno. Kolona je nastavila put i sretno se vratila na Kalnik.

Kolonu s ranjenicima je predvodio komesar Odreda Joža Horvat. Probijaju i se kroz Zagoije, ova je grupa imala više sukoba s domobranima i žandarima. Domogavši se Ivan ice, iznenadili su ih snijeg i me ava što su ranjenici teško podnosili, jer su bilo neprimjereno odjeveni za zimske uvjete. Na putu za Kalnik, grupa je srušila jedan bunker kod sela Prese no na r. Bednji i, napokon, nakon raznih peripetija, stigla na Kalnik.

Tre a grupa, koju je predvodio Stevo La an, sretno se prebacila blizu Bedekov ine, Stubice, zatim se preko Prigorja i Gornjeg Orešja usmjerila prema Kalniku. Ako zanemarimo glad i iscrpljuju i marš, ova je grupa ipak bez gubitaka stigla na Kalnik.

Zaklju uju i pri u o dramati nom putu 1. bataljona, treba re i da se podijelivši u tri grupe, svaka grupa za sebe probijala prema Kalniku. Samo je dobro organiziran i iskusan bataljon mogao u to vrijeme pro i kroz Hrvatsko zagoije, pojaviti se na Sljemeni, u srcu Zagorja voditi teške borbe s nadmo nim neprijateljem, a da nigdje nije bio poražen, bez obzira što se razdvojio u tri grupe i imao zna ajne gubitke.

Dok je 1. bataljon operirao u Prigorju i donjem Zagoiju, 3. bataljon KPO pod vodstvom Steve Došena i Ive Robi a, krenuo je prema Ivan ici i Sutli. Putem je bataljon napao i onesposobio više rudnika, zarobio nešto oružja, municije i eksploziva. Onesposobljeni su rudnici u Zajezdi, Ivancu i Pregradi. Kao što smo napomenuli, svoju 1. etu

bataljon je uputio prema Klanjcu, radi izvođenja akcije na Bizeljskom, preko Sutle. Akciju je izvršio vod Jovice Mandić a iz 1. i 3. bataljona uz pomoć vodiča i drvenih ljestva, koje su prebacili preko bodljikave žice (pretpostavljalo se daje žica pod naponom), prešli granicu između NDH i III. Reich-a, odakle su oslobodili 5 ruskih vojnika-logoraša. Akciju je pripremila lokalna partijska organizacija. Rusi su kasnije s pratnjom upućeni za GŠH. Neki od njih su preživjeli rat i dugo se pismima javljali svojim jugoslavenskim drugovima.

U Gornjem Jesenju, prilikom prolaska 3. bataljona, jedan svećenik je otvorio puškomitraljesku vatru po borcima. Pošto je bila noć, nije bilo gubitaka. No, partizani nisu zaboravili ovaj «mitraljeski pozdrav», pa je nakon zauzimanja Lepoglave ovaj svećenik biti uhapšen i osuđen.

Pored ostalog, bataljon je imao zadatak uspostaviti vezu s Kozjanskim odredom na teritoriju Slovenije, ali veza nije uspostavljena jer su dva Slovenca ušla u sastav 3. bataljona. Tu je vezu puno kasnije uspostavio Zagorski odred, koji je prešao u Sloveniju i zajedno s Kozjanskim odredom izvršio neke akcije.

Prilikom povratka na Kalnik, 3. bataljon je također bio primoran prijeći i Ivančicu, gdje je prenošio u dubokom snijegu i pod vrlo niskom temperaturom. Borci su bili uglavnom u ljetnoj odjeći, pa su bili prisiljeni naložiti vatru i nekako se ugrijati. Snijeg na Ivančici bio je dubok, vatra bi tonula u snijeg, a toplina se osjećala samo po rukama i licu, dok je hladnoća hvatala leđa i noge, od koje su borci drhtali. Neki borci, svladani umorom, uspjeli su nakratko zaspati, zgrušani ispod jelovih grana. Naredba za pokret određena je još dok je bila noć. Kretalo se vrlo strmim i skliskim terenom, a da se nije moglo vidjeti kud se gazi. Zbog toga su borci da ne bi izgubili vezu, jedan drugoga držali za šinjel ili za ruku. Kad je svanulo bilo je smiješno vidjeti kako su šinjeli kod nekih boraca jednostavno isparani po šavu preko čitavih leđa, kao rezultat noćnog međusobnog natezanja i padanja u toku marša.

Na putu za Kalnik, bataljonu je pristupilo 10 zagorskih skojevaca iz sela Poznanovec, među kojima su bili: Slavko Mrkoci, Stjepan Mrkoci, Gavro Mrkoci, Drago Mrkoci, Rudolf Mrkoci, Stjepan Pozai, Franjo Jakuš, August Jurin, Vlado Vidiček i Franjo Petrovski. Dvojica od njih kasnije su bili istaknuti rukovodioci u Zagorskom partizanskom odredu, a dvojica su dospjeli u Prateći bataljon VŠ NOVJ. Nažalost, četvorica su poginuli, a među njima Slavko Mrkoci, koji je postao komandir Zagorske udarne čete, a poslije oslobođenja proglašen narodnim herojem.

Drugi bataljon KPO-a, pod komandom Milana Joke i Ivana Šibla, među kojima je bio i Vlado Mutak zamjenik komesara Odreda, uspješno se prebacio na Bilogoru, izbjegao neprijateljsku ofenzivu i na Bilogori izvršio više samostalnih akcija. Napao je željeznu stanicu u Velikom

Trojstvu, uništio skladišta, jedan vlak i dvije lokomotive. Tom prilikom je zarobljeno 6 karabina i ubijeno je nekoliko ustaša, dok bataljon nije imao gubitaka. Značajnu akciju 2. bataljon je izveo u Bulincu kad je zarobljeno oko 400 domobrana, od njih je 30 prišlo partizanima. Nakon toga bataljon je napao žandare u Zrinskom Topolovcu koji su pružili jaki otpor. Posada je likvidirana i zarobljeno je 20 pušaka i puškomitraljez. Poslije ovih akcija, bataljon se i dalje zadržavao na Bilogori i nije se više vraćao na Kalnik.

Nakon završenih borbi u Zagorju, bataljoni su se vratili na Kalnik. Prvi bataljon vratio se 10. prosinca, a 3. bataljon se vratio dva dana kasnije, 12. prosinca 1942. godine.

Odmah po dolasku na Kalnik, 1. bataljon je razbio koturašku satniju u V. Pogancu, zarobivši asnika Cauša. Zarobljeno je 3 puškomitraljeza i više pušaka. Jurišaju i prema crkvi iz koje je silovito tukao teški mitraljez, život je izgubio Petar Arbutina, ljudina, drugar ina, uvijek omiljen i dostojanstvenog lika, proslavljeni junak banijske proleterske vojske i komandir mitraljeskog voda. Kad je završila borba u Velikom Pogancu, borci 1. bataljona pokopali su Petra Arbutinu na mjestu, gdje se danas nalazi spomenik kalni kim partizanima.

O Petru, tom divnom vojniku i junaku plavih oči, Joža Horvat je nakon rata napisao priču u svojim Zapisima, objavljenim u Zagrebu 1951. godine, pod naslovom *Zapisi o smrti Petra Arbutine*, u njima toplo i otkrivajući govori o drugu, kojeg je poznao s Banije još iz 1941. godine. U priču se govori o ljudskom i borbenom liku vojnika, koji je bio zaljubljen u svoj teški mitraljez, kom je tepao i mazio ga kao da je neko živo biće.

Povratak bataljona iz Zagorja i odlazak 1. i 2. bataljona u Slavoniju

U vrijeme spomenutih zbivanja u Zagorju i na Kalniku, u štabu III. operativne zone boravio je Vlado Popović, sekretar CK KPH, koji je prenio naredbu GŠH da se 1. i 2. bataljon KPO povuku s Kalnika i uključe u sastav novoformirane IV. slavonske divizije, odnosno u sastav XVI. i XVII. brigade, a na Kalniku ostaje 3. bataljon kao borbeno jezgro kalničkog Odreda. Nakon borbi koje su vodili 1. i 3. bataljon u Apatovcu, Ivancu i Pogancu, stigla je naredba istog sadržaja od štaba III. operativne zone, pa je 1. bataljon napustio Kalnik 16. prosinca 1942. godine, spojivši se 19. prosinca na Bilogori s 2. bataljonom, odakle su produžili marš za Slavoniju i 29. prosinca 1942. godine ušli u sastav novoformirane divizije. S bataljonima su otputovali komandant i komesar KPO Izidor Štrok i Joža Horvat, te Mate Jerković, prvi komandant KPO-a, a na Kalniku je

ostao 3. bataljon, koji je odmah preimenovan u 1. bataljon KPO. S bataljonom je ostao Stjepan Kuš kao član štaba Odreda.

Na sastanku u štabu III. zone u prisutnosti Vlade Popovića, Petra Drapšina i Marijana Stilinovića, komandanta i komesara III. operativne zone, štab KPO je podnio izvještaj o situaciji na Kalniku, Bilogori i Zagorju, o akcijama koje su izvršene, o oslobađanju ruskih logoraša, o znatnim količinama viškova naoružanja pohranjenog u zemunicama, o izgradnji tajne bolnice, o iskustvima borbi u Hrvatskom zagorju, slabom odazivu Hrvata iz Zagorja i njihovom uključivanju u NOV i POJ. Izvještaj je pažljivo saslušan, raspravljalo se zatim o situaciji i iskustvima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i izražene neke sugestije za buduću i operativnu suradnju s III. zonom.

Nakon sastanka, komandant i komesar KPO-a, 21. prosinca 1942. godine, poslali su dva pismena izvještaja: komesaru II. operativne zone i štabu II. operativne zone. Izvještaji se odnose na djelovanje KPO na Kalniku i Hrvatskom zagorju zadnjih nekoliko mjeseci s dosta detalja. U izvještajima se navode iskustva iz dosadašnjeg rada, uspjesima kao i nedostacima u radu štaba.

Na sastanku je odlučeno da ostatak snaga na Kalniku i dalje vodi borbu pod rukovodstvom štaba Odreda, što znači da se komandant i komesar Odreda vraćaju na Kalnik, dok su zamjenici drug Demonja, drug Mrki i obavještajni oficir Slobodan Ilić zadržani u štabu III. operativne zone³⁹.

Kao što je rečeno udarna snaga KPO (1. i 2. bataljon) napustila je Kalnik. S njima je otišlo najbolje naoružanje i veći broj starijih, iskusnih i provjerenih kadrova, što je bio najveći gubitak. Ostao je (novi) 1. bataljon pod komandom Steve Došena, koji je praktično bio mladi bataljon, još uvijek ne potpuno suživljen s područjem Kalnika. U bataljonu je bilo oko 160 boraca, dosta dobro naoružanih, ali je bilo i vrlo mladih partizana, koji su tek pristupili bataljonu. Međutim, štab Odreda je bio slabo kadrovski popunjen uslijed nedostatka iskusnih kadrova.

Pokušaj prelaska 1. bataljona KPO na Bilogoru 30. prosinca 1942.

Po odlasku bataljona u Slavoniju, 1. bataljon je na Kalniku izvodio samostalno akcije, više manje uspješno, ali se neprijatelj sve više koncentrirao oko Kalnika i sve više pritiskao bataljon, koji se još nije uspio odmoriti poslije borbi u Hrvatskom zagorju i na Kalniku. Neprijatelj je točno procijenio da je bataljon ostao sam na Kalniku. Štab bataljona je ocijenivši situaciju zaključio je da je bataljonu potreban odmor, konsoli-

³⁹ Rezimirano prema : Zbornik VII, tom V, knj. 10, dok. br. 68 i 69, str. 258 - 266 i 266 - 273

dacija i organizaciono ja nje, pa je donio odluku da se prije e na Bilogoru, jer su na Kalniku primije ene znatne neprijateljske snage. Odlu eno je da bataljon krene na Bilogoru prijelazom pruge Križevci-Koprivnica i to kod Donjare. U tu su svrhu pripremljene bijele plahte kao neka vrsta maskirnog odijela za patrolu prethodnicu, kako bi se lakše približila neprijatelju i iznenadila ga, jer je tih dana padao snijeg. Za vodi a je odre en Dane Zobenica koji je dobro poznao teren.

Bataljon je krenuo na Bilogoru 30. prosinca 1942. godine iz s. V. Botinovac, nešto prije pola no i, a na elu kolone kao prethodnica išla je desetina dobrovoljaca u bijelim plahtama. Išlo se tiho i samo se mogla ti škripa snijega. Kad se prethodnica spustila prema željezni koj pruži, a iza nje bataljon na bliskom odstojanju, u jednom se trenutku najprije pojavio bljesak na neprijateljskoj strani, sli an onom kojeg u no i stvara mitraljez pri otvaranju vatre, istog se trenutka za ula ubita na vatra, koju je neprijatelj otvorio po prethodnici i elu bataljona. Bataljon se odmah razvio u strijelce i dvije paralelno postavljene ete su pošle u napad u pravcu odakle je dolazila vatra. Borci su zalegli, a onda se uo gromki hura. Borci su se podigli i krenuli najuriš. Neki od njih su zalegli u potok, odakle su otvorili paljbu po neprijatelju. Ponovo se za ulo hura i ponovo su ete krenule naprijed, ali je bataljon ubrzo bio prikovan za zemlju jakom neprijateljskom vatrom. Vatra je bila jaka i ubita na. Odmah se vidjelo da nešto nije u redu i daje tvrdo izvan svakog o ekivanja. Jasno je bilo da je ispred bataljona neprijatelj vrlo jak i utvr en, da su gubici bataljona veliki, pa je ubrzo slijedila naredba za povla enje.

Dva puškomitraljeza "Brno" u rukama dvojice istaknutih kordunaških junaka Dušana Mini a i Milkana Kli kovi a, složno su djelovali po neprijatelju iz potoka kako bi omogu ili etama izvla enje iz borbe. Neprijatelj je osjetio taj trenutak i osuo ubita nu paljbu, pa je itava dolina odjekivala zvukovima koji su se odbijali od bukвика na neprijateljskoj strani. Na poprištu donjarskog snježnog i krvavog gumna zauvijek je usnulo mrtva kim snom 7 drugova, a 10 ih je bilo ranjeno. Nije poznato koliki su gubici kod neprijatelja. Kasnije se doznalo daje poginuo jedan njema ki oficir i da je bilo nekoliko ranjenih vojnika.

Pošto je bataljon bio novog sastava, borci se nisu dobro poznavali, pa je danas kao i tada, teško utvrditi sva imena poginulih i ranjenih. Na licu mjesta poginuo je kurir Drago Medenjак, rodom iz Gornje Vo e u trenutku kad je prenosio nare enje komandanta bataljona za povla enje. Prethodno, teško ranjeni delegat voda Rudolf Bronec, postolar iz Zagreba, (poznat po svom ruksaku kojeg je stalno nosio još iz Žumberka), zahtijevao je da ga se ubije, jer nije želio pasti živ u ruke neprijatelju. Tako er je teško ranjen i zarobljen jedan komandir voda, koji je kasnije obješen u Koprivnici. Ranjeni desetar Dušan Bosanac uspio se skloniti u jedan štagalj, prikriti se u sijenu, gdje gaje kasnije pronašao

vlasnik, koji ga je uvao, hranio i liječio sve do ozdravljenja. Ranjeni desetar Dragan Usorac, izvučen je i ostavljen kod jednog seljaka na njegovu, ali su ga ustaše kasnije pronašle i strijeljale.

Važno je napomenuti da su u to vrijeme komandant i komesar Odreda, Izidor Štok i Joža Horvat bili u Slavoniji u štabu III. operativne zone, pa je štab bataljona sa Stjepanom Kušcem, morao sam ocijeniti situaciju i donijeti odluku. Hipotetično je pitanje: dali bi se tragedija izbjegla da su oni bili prisutni. Međutim, sigurno je da štab 1. bataljona nije imao to neinformacije o neprijateljskim snagama koje su osiguravale prugu Križevci-Koprivnica. Naime, štabu nije bilo poznato da su pristigli dijelovi 187. njemačke posadne divizije, koji su se razmjestili duž pruge i solidno utvrdili u bunkerima, odakle su branili prolaz na Bilogoru. Za pretpostaviti je da bi štab bataljona, da je bio upoznat s tim podatkom, naredio prelazak pruge na nekom drugom mjestu. Pa, ipak treba reći da se štab bataljona dobro pripremao za prelazak i mogući proboj, daje osigurao bijele plahte za prethodnicu, da se pruži približavao organizirano i vojnički i da je, bez obzira na poduzete mjere, doživio iznenađenje i tragediju. Vojniku od iskustva udnovato je da je bataljon mogao izazvati tako jaku i ubitnu vatru odmah nakon pojave prethodnice. Vatru je otvorila neprijateljska jedinica koja je po svojoj prilici otkivala nailazak bataljona. Ako se ima u vidu da se bataljon zadržao dva dana u selu V. Botinovac i da se tamo pripremao za prelazak u Bilogoru, da su se tamo od bijelog platna krojile plahte, nije isključeno da je netko dojavio neprijatelju namjere bataljona ili je neprijateljska obavještajna služba sama prikupila te podatke.

Bataljon je bio prisiljen odstupiti, povući se u šumu između Ludbreškog Ivanca i Apatovca, gdje je u snijegu prenošio i liječio rane. Nije bilo moguće doći do hrane, niti osušiti odjeću i obuću. Obuća je bila mokra, naročito kod onih boraca koji su ugazili u potok, pa su voda i snijeg prouzročili da se tabani boraca slijepu u neku «pihtijastu» smjesu pa nisu mogli obući cipele. Zato su neki borci marširali bosonogi po snijegu, a iza njih su ostajali krvavi tragovi. Moral boraca je silno potonuo nakon svega što se desilo na Donjari. Pa ipak, moralo se ponovo pokušati prijeći prugu i probiti na Bilogoru, jer bataljon u takvom stanju nije mogao ostati na Kalniku. Donijeta je odluka da se pokuša prugu prijeći zapadnije od Križevaca.

Na marš se krenulo 31. prosinca 1942. g. i kolona se našla na željezničkoj pruzi točno u pola noći, kad je sat na tornju križevačke crkve otkucavao ponoći i najavio Novu 1943. godinu. Bataljon je prešao prugu bez borbe, ali je neprijatelj osjetio prelazak bataljona, jedno vrijeme ga je pratio vatrom, a onda se bataljon odvojio i odmarširao u selo Brzaja na Bilogori, gdje se nekoliko dana odmarao. Jedino se zastalo u jednom selu, gdje su borci doručkovali i zatim produžili marš.

Kakva je bila sudbina naših ranjenih drugova, koji nisu mogli biti izvu eni nakon neuspjelog proboja na Donjari, može se zaklju iti iz izvještaja⁴⁰ Župske redarstvene oblasti u Bjelovaru, upu enog Zapovjedništva ustaške nadzorne službe i drugim ustaškim vlastima o akcijama partizana na podru ju te oblasti od 1. prosinca 1942. do 15. sije nja 1943. godine.

Svi ranjenici, nažalost, nisu mogli biti izvu eni nakon neuspjelog pokušaja proboja kod Donjare. One, koje je bataljon uspio izvu i bili su predani seljacima na brigu i uvanje. Me u njima bio je zacijelo i Dragan Usorac. Prema naknadnim informacijama, neki seljaci su ih prijavili i predali ustaškim vlastima. Svi, koji su uhva eni na taj na in bili su strijeljani. Bataljon se, kako se kaže u izvještaju, zaista prebacio zapadnije od Križevaca, ali nije bilo 200 nego 150 partizana. Nema podataka daje netko od partizana zaklan u Maloj Mu noj. Ako je to to no, onda je to mogao biti samo netko od partizana, koji se uspio probiti na Donjari i tako se na i u Maloj Mu noj.

Tako je završen borbeni put KPO-a u 1942. godini.

Iskustva i pouke o djelovanju KPO do kraja 1942. godine

Zanimljivo je osvrnuti se na neprijateljske podatke i vidjeti kako je neprijatelj gledao na pojavu KPO-a na podru ju Kalnika. Naime, iz izvještaja Ministarstva unutrašnjih djela NDH od 12. studenog, može se zaklju iti da je neprijatelj precijenio stvarnu ja inu Odreda. To isto se može vidjeti i iz izvještaja zapovjedništva Prvog domobranskog zbora od 20 studenog⁴¹.

⁴⁰ U dijelu izvještaja pod naslovom «Komunizam» navodi se: «Dana 1. sije nja 1943. godine, prošla je kroz selo Bukovlje i ur i , 4 km jugoisto no od Križevaca grupa od oko 200 partizana, koja se vjerojatno prebacila iz Kalni kog goija preko željezni ke pruge južno od Križevaca gdje nema njema ke straže i otišli su prema Bilogori. Istog dana 1943., u 13 sati seljak... un Stjepan iz Male Mu ne u ku i Pintari Mate u selu Široko, 14 km jugozapadno od Koprivnice, zaklao je jednog partizana, koji se zadržao u selu od one grupe koji su bili razbijeni od Nijemaca, 31. prosinca 1942. godine kod Donjare. Oružje i streljivo ubijenog partizana uzela je njema ka straža koja se nalazila u Maloj Mu noj.»
...» Dana 10. sije nja 1943. godine, po lete oj ophodnji postaje Križevci uhva eno je u vinogradima Vojakova kog Osijeka, 10 lan sjeveroisto no od Križevaca, u klijeti dr. Pomperà Ivana, odvjetnika iz Križevaca gdje su bih prikriveni 6 partizana od kojih su 4 bili teško ranjeni u borbi s njema kom vojskom 31. prosinca kod sela Donjare. Kod istih je prona eno 3 vojni ke puške, 3 bombe i 1 samokres, ali otpora nisu davali. «
(Izvještaj je potpisao upravitelj Župske redarstvene oblasti Karlo Wagner, v. r. Sign, AH, VŽŽŽ, kut. 2201, taj. Br. 404/1943.).

⁴¹ U ovim izvještajima govori se o brigadi ja ine 1300 partizana, pa sve do procjene da se radi o skupini koja broji 2 - 3000 partizana. Još neki izvještaji, koji govore o ofenzivi na Kalnik i zarobljavanju satnika auša, otvoreno potvr uju da su imah velike gubitke u ljudstvu i oružju, te daje iš enje Kalnika ostalo bez rezultata, unato angažiranju Crne Legije i ustaša iz Zagreba.

Zaista, snaga, borbeno iskustvo, upornost i rezultati koje je KPO postigao u borbama na Kalniku i Zagorju, mogu se mjeriti u inkom jedne partizanske brigade, ali Odred nije imao 1.300 nego oko 400 boraca.

Zaokružuju i borbeni put Odreda u 1942. godini, potrebno je izvući i nekoliko zaključaka. Unatoč činjenici o neravnomjernom razvoju NOB-e i nekih drugih objektivnih okolnosti: blizina Zagreba, veličina i broj važnih komunikacija, manevarske karakteristike zemljišta, ograničenost operativnog prostora dvjema velikim rijekama, značajnog prostora za ustaše i okupatora u vojnom, političkom i ekonomskom pogledu, prisutnost veza s Balkanom i srednjom Europom, velik i negativan utjecaj HSS-a, što se sve može smatrati otežavajućim okolnostima za razvoj NOB-e, KPO je dokazao da je moguće uspješno voditi borbu i u tako teškim uvjetima.

Na tom osjetljivom području KPO, najprije s dva a zatim s tri bataljona jačine oko 400 boraca, izvodio je operacije ne samo na Kalniku, već je prodirao u Podravinu, Bilogoru i Hrvatsko zagorje sve do rijeke Sutle. Naravno, vrlo efikasno je djelovao na komunikacijama, koje su predstavljale žilu kucavicu posebno za njemačkog okupatora, kome je ovuda tekao transport vojnika i opreme. U tome je Odred iskazao nevjerovatnu upornost, žilavost i borbenu aktivnost. Izvršio je 15 napada na razna općinska i kotarska mjesta, 8 napada na žandarske stanice, 12 napada na željezničke stanice, 17 napada na pruge i vlakove i 6 napada na rudnike. Pored toga, Odred je vodio 12 ozbiljnih sukoba i borbi s neprijateljem na otvorenom terenu i izdržao 3 jake neprijateljske ofenzive.

Po svom borbom i kadrovskom sastavu, po iskustvu i smjelosti, KPO je predstavljao izuzetno homogenu cjelinu, u kojoj je do punog izražaja dolazila svijest revolucionarnog oružanog borbom. U Odredu se borio znatan broj komunista i skojevaca iz Banije, Korduna, Slavonije, Zagreba, Zagorja i Međimurja. Borci su bili svjesni, politički obrazovani i veoma disciplinirani.

KPO se nije borio isključivo na jednoj teritoriji, već se kao operativna jedinica kretao na širokom području, ali je uvijek primjenjivao partizanski oblik borbe, koja je u to vrijeme i na tom prostoru bila jedino moguća. Odredom su predvodili sposobni kadrovi, koji su stekli velika iskustva u prethodnim borbama. Štab Odreda sastojao se od Matom Jerkovića, Izidorom Štrokom, španjolskim borcem i Jožom Horvatom, značajki je vodilo Odred. Uz njih, u Odredu su se borili kao komandanti bataljona Nikola Demonja, Slobodan Ilić i a, Stojan Komljenović, Miroslav Joka, Stevo Došen, Dušan Čorković, kao i mnogi drugi istaknuti borci. Većina od spomenutih su postali narodni heroji još za života. Neki od njih su dospjeli do najviših funkcija u poslijeratnom razvoju JNA. Svi su bili banijski proleter i osim Slobodana Ilića i a.

Kao uzoran, vrst i disciplinirani kolektiv, KPO je ostvario veliki moralni uljecaj na narod kalni kih sela. Neprijatelj je bio neugodno iznena en samom pojavom KPO-a na Kalniku, ali i zastrašen njegovom žilavoš u i upornoš u, jer se nijedan garnizon oko Kalnika više nije mogao osje ati sigurnim.

S KPO i Žumbera kom etom, na Kalnik su došle i nove partizanske pjesme. Iz rodnog Korduna, borci su sa sobom donijeli pjesmu:

Na Kordunu, grob do groba -

Traži majka sina svoga.

Isto tako pjevala se i pjesma:

Kalni ka mi gora mati-

Suho liš e krevet moj;

Iz nje idem svakog dana-

u krvavi teški boj.

Te pjesme ubrzo je prihvatila omladina kalni kih sela, pa su se este pjevale u narodu i tako podizale moral.

Odred je omogu io konsolidaciju partijskih rukovodstava na svim nivoima, pa je potaknuo razvoj NOP-a u ovim krajevima, osnivanje društveno političkih organa i organizacija kao i organa vlasti, što je doprinosilo popularizaciji i širenju NOP-a.

Na kraju , treba re i da je upu ivanjem dva bataljona u Slavoniju privremeno zaustavljen nagli uspon oružane borbe na Kalniku tim prije što su se ve bili stvorili uvjeti za formiranje brigade. Ovo napominjemo i pored toga što je KPO uspjelo do lipnja 1943. godine formirati tri nova bataljona i dvije samostalne ete: mitraljesku i Zagorsku. Može se pretpostaviti da bi u slu aju da su ta dva bataljona ostala na Kalniku, zamah i razvoj NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj krenuo ubrzanije. Time se je možda propustila prilika da se na Kalniku još prije prolje a 1943. formira prva partizanska brigada.

STAJI II U I'EKAI'IVNII ZONE
N.O.V. I PARTIZAN. ODREDA
HRVATSKE
Dne & XII. 1942.
Broj 480/42.

I 7. V O O i2 izvještaja Glavnom štabu Hrvatske
sa stanjem od 15. studenog 194?. godine!

Broj 4/43

Primljeno. dne

194/

SOCIJALNI I NACIONALNI SASTAV-i POLITI KA PRIPADNOST
u II. Oper. Zoni N.O.V.i Parliz. Odreda Hrvatske.

Jedini«	Keti. trij. (n.	Socijaln sastav							Nacionalni				Politi ka pripadnost					
		α	Sejčaka	1	7	z,	SJ	c 5	X>	2	i	II	se	1	% n.	je	ili	J
k:aljik ki rum/ Od. od	fi.iri/	307	77	202	.	2	7	19	208	SI	18	.	.	58	147	24	21	57

SMRT FASI ZMU - SLOBODA MARODU!

Originalni, strojopis
Sign., AVI!, fond NOI), kut. 1471. reg. bi 15/2. M. HclinV
Zbornik VII, tom V. knj. M). dok. br. 198. 578-57.)

Politi koie- S.ii

<1.kom.ui.i.ui

VI BORBENI PUT KPO U 1943. GODINI DO FORMIRANJA BRIGADE *BRA A RADI*

Stanje KPO nakon odlaska 1. i 2. bataljona u Slavoniju

Nakon odlaska dva bataljona u Slavoniju, na Kalniku je ostao novi 1. bataljon koji je u svom sastavu imao dvije čete po 3 voda. U toku prosinca 1942. godine izvršio je veliki broj borbenih akcija. Tako je 21. prosinca, napao rudnik Lepavina i zarobio 30 domobrana i 1 asnika, a zaplijenio 26 pušaka i 3000 komada metaka. Organizirao je i izvršio više akcija zasjeda na pruži Križevci-Koprivnica i Koprivnica-Ludbreg. U zasjedi kod Radeljeva Sela zarobio je 9 domobrana, 8 karabina i oko 300 metaka. Po drugi put je napao željezničku stanicu u Bukovcu i Rasinji, a na komunikaciji Ludbreg-Koprivnica srušio telefonske stupove.

Nakon odlaska bataljona u Slavoniju, neprijatelj je pokušavao aktivnije uznemirivati oslabljeni KPO, nastojeći ga odbaciti dalje od komunikacija Koprivnica-Križevci u skladu s njegovim predstojećim planovima. Uz ranije postojeće garnizone, neprijatelj se stacionirao još u nekim selima s manjim posadama. Tako je u selu V. Poganac smjestio domobrane-koturaše s posadom činećom oko 160 vojnika, među kojima je bilo dosta muslimana. Zaposjelo je i blokirao prugu Križevci-Koprivnica, formirajući i taktičku grupu od 187 njemačkih divizije s ciljem uznemirivanja KPO-a, (kojemu štab KPO nije imao točne podatke sve do trenutka proboja). Osim toga, neprijatelj je nastojao pojačati kontrolu u selima, posebno u onim selima za koja se pretpostavljalo da su partizanska uporišta.

Na početku je štab Odreda procjenjivao da je neprijatelju poznato da su na Kalniku oslabljene partizanske jedinice i da zbog toga želi preuzeti taktičku inicijativu. Nešto kasnije postalo je jasno da se radi o njemačkim planovima kojima je bio cilj osigurati koncentraciju njemačkih snaga koje će sudjelovati u IV. neprijateljskoj ofenzivi, a ona je otpočela 20. siječnja 1943. Procijenivši novonastalu situaciju na Kalniku, premoćnost boraca u bataljonu i potrebu reorganizacije, donesena je odluka da se bataljon prebaci na Bilogoru preko Donjare, čemu je već bilo riječi. Pretpostavljalo se da će pruga biti blokirana, ali nije bilo podataka s kakvim je snagama zaposjednuta.

Pokušaj proboja donio je gubitke, koji su bili preveliki za jedan bataljon, jer 7 mrtvih na mjestu borbe i naknadno 6 ubijenih ranjenika od njih ukupno 10, za jedan mladi bataljon bilo je mnogo, jer do tada ova jedinica nije imala nikad tako velikih gubitaka. Bataljon je zahvaćen na snijegu i istini i iz takve situacije se pokušao probiti uz ponovljeni juriš, ali je bilo jasno da se treba izvući i pokušati na nekom drugom mjestu.

Kao što je rečeno, sljedećenoj, 31. prosinca 1942. bataljon se probio na Bilogoru nešto zapadnije od Križevaca i uputio u selo Brzaju, u kojoj je ostao nekoliko dana. Za to vrijeme bio je napadnut dva puta u dva dana iz pravca V. Grčevca. Prvi dan 2. eta je izgubila puškomitraljez, a drugog dana borbe partizani su zarobili dva puškomitraljeza, pa je tako eta oprala obraz.

U Brzaji je bataljon formalno preimenovan u 1. bataljon KPO. Tu je formirana i njegova 3. eta, jer se odustalo od formiranja drugog bataljona zbog nedostatnog broja ljudi i naoružanja, a i zbog toga što je jedan vod boraca ustupljen Bjelovarskoj etici s kojom je postignut dogovor o preuzimanju transporta ranjenika s Kalnika u slavonske bolnice. Za zamjenika komandanta KPO-a postavljen je Stjepan Kušić, a za zamjenika komesara Odreda imenovan je Martin Puštek u dogovoru s OK KPH Varaždin. O svim organizacijskim i kadrovskim promjenama, štab Odreda je obavijestio komesara II. operativne zone 8. siječnja 1943. godine⁴², što znači da su se komandant i komesar Odreda već vratili iz Slavonije.

Povratak 1. bataljona s bilogore na Kalnik i formiranje 2. bataljona KPO

Štab Odreda s 1. bataljonom, zadržao se na Bilogori do polovine siječnja. Za to vrijeme su se dijelom odmarali i osiguravali, ali su također izvršili i neke manje akcije: napad na Kapelu i V. Trojstvo uz nekoliko

⁴² U izvještaju se govori o općoj političkoj situaciji na sektoru KPO, o stanju štabova, organizacionim pitanjima, radu komesarijata i stanju blagajne.

... »Konačno pod dojmom posljednjih gubitaka prigodom prelaska pruge Koprivnica - Križevci (7 mrtvih i 10 ranjenih), teških fizičkih napora posljednjih dana (probijanje iza Križevaca) sve je to govorilo u prilog da se bataljon povuče na odmor i da se poradi na vojnom i političkom uvrštavanju.« ... »Da bi se podigao politički nivo partizana i komandnog kadra, komesar Odreda održao je političke rasprave sa cijelim bataljonom o liku partizana, o prijateljima i neprijateljima narodnooslobodilačke borbe, ponašanju partizana u razgovorima sa seljacima, o uvjetima vojne tajne, o narodnoj vlasti i o pljački.« U izvještaju se zatim navodi daje štab Odreda nakon odlaska Mutaka i Jerkovića u Slavoniju, popunjen sa Stjepanom Kušićem kao zamjenikom komandanta bataljona i Martinom Puštekom kao zamjenikom komesara Odreda.

U izvještaju se također navodi daje 1. bataljon sastavljen i od drugova iz drugih bataljona, koji su zadržani kao dobri poznavaoци terena i od 35 mladića, koji su u novije vrijeme prišli KPO. Sve bi to trebalo reorganizirati u dva bataljona. Međutim, prema odluci CK KPH, KPO je morao za OK Bjelovar staviti na raspolaganje jedan vod čime je oslabljeno brojno stanje, te je umjesto novog bataljona stvorena treća eta 1. bataljona...»

otvorenih borbi na terenu. Konačno, došlo je vrijeme da se Odred vrati na Kalnik kao svoje matino područje na kome treba opet stvarati operativno-taktičke, ekonomske i političke uvjete djelovanja. Razmišljalo se o potrebi da se dovrši gradnja tajne bolnice na Kalniku, jer je transport ranjenika za Slavoniju postao sve teži. Razmišljanja štaba Odreda usmjerila su se i prema OK KPH Varaždin i drugim partijskim tijelima s namjerom da se poboljšaju i ojačaju veze, koje su neophodne za razvoj NOP-a. Također se razmišljalo kako uspostaviti jaču vezu sa štabom II. operativne zone, jer kurirske veze nisu više zadovoljavale potrebe.

Marš na Kalnik bio je težak, snijeg dubok, a pjesma na vrhu usana. Gazio se dubok snijeg do koljena, a pošto nije bilo prtljage, borci u prethodnici su se smjenjivali, prtili cijelac i polagano napredovali. Dan je bio vedar i sunčan ali vrlo hladan. Svi su brinuli o predstojećem proboju na Kalnik preko pruge i razmišljali o posljednjem neuspjelom pokušaju kod Donjare. Razmišljali su i o svojim poginulim drugovima. Jednom riječi, izgledalo je kao da sve treba početi iznova.

Proboj na Kalnik i prijelaz komunikacija je izvršen kod Carevdara, gdje je u kratkoj i oštroj borbi neprijatelj razbijen i odbijen uz neutvrđene gubitke. Na strani bataljona poginuo je jedan borac, dok je drugi bio ranjen pod udnim okolnostima. Naime, bataljon se već probio i zašao za jedno brdo, gdje su borci zastali da se ispušu od trnjanja, jer su na nosilima nosili mrtvog partizana. Jedan borac je stajao okrenut prema pruži, oslonjen na pušku. Odnekud je, preko brda i u mrtvi ugao zalutao neprijateljski metak i pogodio ga u trbuh i on se odjednom srušio. Dakle, i tamo gdje uvijek misli da je siguran, može se dogoditi nesreća.

Odred je opet na Kalniku, na svojem matinom području, ali je sad trebalo širiti slobodni teritorij i istiti kalnička sela od neprijateljskih posada, koje je neprijatelj stacionirao u nekim manjim mjestima. Međutim, povoljna situacija za Odred bila je u tome što su glavne neprijateljske snage bile angažirane u operacijama koje su se izvodile u sastavu IV. neprijateljske ofenzive. Zbog toga je neprijatelj na Kalniku bio nešto slabije borbene spremnosti, jer su uz pet njemačkih i 3 talijanske divizije u IV. ofenzivi bile angažirane glavne ustaško-domobranske i četničke snage.

Na Kalniku tada nije bilo ustaša, odnosno Franceti i Crne legije, koja je bila angažirana na drugim pravcima, a sam je Franceti poginuo prvih dana siječnja 1943. Pred Odredom je bio zadatak da o ista kalnička sela od neprijateljskih posada, proširi slobodnu teritoriju i uspostavi operativnu osnovu za daljnje djelovanje. Taj je zadatak podrazumijevao da se uspostavi bolja veza s partijskim rukovodstvima na terenu, s NOO-ima i narodom, te uz njihovu pomoć o ista teritorija od uhoda, špijuna i drugih

kolaboranata, koje je neprijatelj ubacio na prostor Kalnika nakon odlaska Odreda. Da je situacija bila ozbiljna govori podatak da je strijeljano 7 špijuna i uhapšeno 17 suradnika okupatora.

Dopisom Povjerenstva CK KPH za Zagrebačku oblast od 2. veljače 1943. godine, skreće se pažnja KPO-u i komitetima KPH na eventualnu opasnost od aktiviranja etničkih organizacija, premda na tom terenu nije bilo ozbiljnije opasnosti od etništva. U istom dopisu upozorava se štab KPO-a na potrebu veće idejnosti u politici i kulturno-prosvjetnoj aktivnosti. Uz spomenuto, štab Odreda je produžio aktivnost za uređenje tajnih zemunica manjeg kapaciteta za ranjenike, koje su za Odred bile od životnog značaja kako bi se izbjegao daljnji transport ranjenika za Slavoniju.

Štab Odreda, uz pomoć OK KPH Varaždin i KK Križevci, Koprivnice, Ludbrega i Novog Marofa, kao i pomoć NOO-a, organizirao je i proveo prvu službenu mobilizaciju. To je omogućilo brže brojanje članova Odreda. U isto vrijeme sve više dobrovoljaca iz Zagorja dolazi u sastav KPO. Do te prve mobilizacije, u partizanskim jedinicama su se isključivo nalazili dobrovoljci što je bilo značajno za borbenu kvalitetu svake jedinice. Sve je to ubrzalo osnivanje 2. bataljona, koji je formiran 19. siječnja, (o čemu postoji posebna naredba štaba Odreda pod br. 9).⁴³

Tako je KPO ponovo imao dva bataljona, a samo dan nakon formiranja 2. bataljona, otpočela je IV. neprijateljska ofenziva na Kordun, Baniju, Liku i Bosnu, a cilj joj je bio da se uništi glavna operativna grupačija partizanskih snaga uz Vrhovni štab, kao i glavne snage GŠH koje se nalaze u obranu.

Borbena djelovanja Odreda do ožujka 1943. godine

Nakon formiranja 2. bataljona, štab Odreda je primio naredbu GŠH i štaba II. operativne zone, (u osnovi bila je to razrada naredbe Vrhovnog štaba) u kojoj se traži povećana aktivnost svih slobodnih partizanskih snaga izvan područja zahvaćenih ofenzivom, da težište njihovih borbenih akcija bude usmjereno na komunikacije osobito željezniku prugu Zagreb-Beograd. Treba napadati konvoje i transport neprijatelja i nanositi mu gubitke u živim i materijalnim sredstvima, kako bi se olakšao položaj glavnih partizanskih snaga na frontu. U duhu naredbe,

Za komandanta novog bataljona imenovan je Dušan Čorković, za njegovog zamjenika imenovan je Miloš Kora. Za komesara bataljona imenovan je Ivo Robić, a za njegovog zamjenika Fabijan Birta. Za komandire 1. i 2. čete postavljeni su Jovica Mandić i Miloš Manojlović, a za komesare četa Duka Milosavljević i Nikola Ladišić. Komandiri i komesari četa u 1. bataljonu bili su: Stevo Miočević, Ljubomir Crnković, Ivan Gradiša Zec i Milo Ostrolić. Istom je naredbom za informativnog oficira u Odredu imenovan drug Blažić. Štabovima bataljona naređeno je da imenuju po jednog ekonomu i bolničara u svakoj četi. (Sign. AIHRPH, KP - 451 / 326).

KPO je usmjerio svoje aktivnosti na prugu: Varaždin-Ludbreg-Koprivnica i Koprivnica-Križevci-Zagreb, pa se ta etapa borbenog djelovanja može nazvati borbom za komunikacije.

S jedne strane KPO je djelovao u duhu naredbe Vrhovnog štaba, a neprijatelj je pokušavao osigurati slobodan protok vojske i materijalnih sredstava potrebnih njegovim snagama, angažiranim u operaciji "Weiss."

1. bataljon je ve 20. sije nja napao željezni ku stanicu u Velikoj Mu noj, zapalio je i srušio željezni ku prugu. U akciji je zarobljeno 8 domobrana, 5 pušaka i 300 metaka. Dio posade je uspio pobje i. Za 3 dana obnovljen je napad na Veliku Mu nu, miniran je željezni ki most i na više mjesta je ošte ena pruga. Jedna je eta srušila rudnik u Carevdaru. U selu Prkos, 22. sije nja, koturaši su iznenadili borce 1. bataljona i napali ga, ali se bataljon sredio i izvršio protunapad, uništio jedan kamion, nanijevši neprijatelju ve e gubitke.⁴⁴

Kao što smo ranije zabilježili, 1. bataljon nije imao gubitaka u toj borbi; bataljon nije imao 200-250 ljudi ve oko 140-150, sukob je trajao oko 40 minuta i pothvat nije nastavljen sljede eg dana, kako to Kržišnik javlja.

Na cesti Križevci-Koprivnica, kod Lepavine organizirana je zasjeda koju je neprijatelj na vrijeme otkrio pa je došlo do borbe u kojoj je poginuo jedan ustaša, a partizani zarobili karabin. Bataljoni KPO imali su samoinicijativu i tako 1. bataljon ponovo ruši željezni ku prugu kod Lepavine, uništava lokomotivu i više vagona. Nakon više akcija na pruzi Križevci-Koprivnica, neprijatelj više nije mogao patrolirati kao ranije, jer je akcijama partizana potisnut u bunkere oko svojih garnizona i objekata iz kojih je pokušavao kontrolirati prugu. Svaki popravak mosta ili pruge zahtijevao je od neprijatelja jako vojno osiguranje koje je morao dovlaiti iz Križevaca ili Koprivnice.

Borci 1. bataljona su 31. sije nja zapalili željezni ku stanicu Kunovec-Subotica kod Koprivnice. Gotovo u isto vrijeme KPO razoružava posadu bunkera kod Glibokog potoka i zarobljava 10 pušaka. Težište aktivnosti Odred po inje usmjeravatijDrema Ludbregu. Borci 2. bataljona pod zapovjedništvom Dušana Corkovi a, napadaju domobrane u ukovcu i zarobljavaju 29 domobrana, 25 pušaka, 1 teški i 1

⁴⁴ Župska redarstvena oblast u Varaždinu dostavila je Velikoj Župi Zagoije i ostalim organima vlasti NDH 23 sije nja 1943. godine izvještaj o sukobu partizana i domobrana u okolici sela Prkos kao i o hapšenjima 33 osobe u Varaždinu optužene zbog komunizma. U tom se izvještaju komentira izvješ e Kotarske oblasti iz Ludbrega u kome je oružni ki bojnič Kržišnik u 10 sati i 40 min. javio: «Prilikom ju erašnjeg pothvata u okolici sela Prkos došlo je do sukoba izme u jedne grupe partizana ja ine 200 - 250 ljudi naoružanih s dvije teške strojnice, više ru nih strojnica, puškama i bombama s našim oružanim snagama ja ine oko 200 domobrana. Sukob je trajao od 18 - 19 sati. Partizani su razbijeni u dva dijela. Jedan se povukao prema selu Vrhovec, a drugi prema selu Radeljevo kotar Koprivnica. Na mjestu su na ene tri partizanske lešine, 2 muške i 1 ženska ija istovjetnost nije utvr ena. Pothvat se danas nastavlja. «
Izvještaj potpisuje Upravitelj župske redarstvene oblasti Krunoslav Batuši , v.r. (Sign, AH, VZZŽ,kut. 2201, Taj. 232/1943.)

laki mitraljez, pištolj i automat. Jedan domobran je poginuo, dok bataljon nije imao gubitaka. Tog istog dana 2. bataljon je formirao svoju 3. etu.

Štab KPO u izvještaju⁴⁵ komandantu II. operativne zone piše o moralu i iznosi dosta strogu ocjenu, s obzirom da su bataljoni bili mladi i s nedovoljnim borbenim iskustvom, tim prije što se u njima nalazilo dosta mobiliziranog ljudstva. Nije bio u pitanju moral boraca nego njihovo nedovoljno borbeno iskustvo.

Da bi se oslobodio pritiska KPO na komunikacije izme u Križevaca i Koprivnice, neprijatelj angažira dijelove 187 njema ke divizije, koji 8. velja e 1943. napadaju Odred kod Sokolovca i trpe gubitak od 4 mrtva i 1 ranjenog, dok je Odred imao 3 ranjena borca. Cilj napada bio je da se Odred po mogu nosti uništi ili odbaci od komunikacija, kako bi saobra aj normalno tekao. U borbi kod Malog Poganca i Velikog Botinovca 11. velja e neprijatelj angažira oko 1000 njema kih vojnika, a s njima je bilo 400 legionara i nešto žandara. Vodila se oštra borba u kojoj je neprijatelj imao više mrtvih njema kih vojnika, legionara i žandara, dok je Odred pretrpio gubitak od 2 mrtva i 3 ranjena borca.

Nakon ove borbe, Odred se izvukao prema Ludbreškom Ivancu i Apatovcu. S oba bataljona 18. velja e Odred organizira zasjedu na željezni koj pruži kod Carevdara i Lepavine, napada nailaze i vlak, minira lokomotivu i vagone, zarobljava 10 vojnika s oružjem i dvojicu asnika: 1 njema kog oficira i podoficira. Tada, po prvi put na Kalniku, iskušano je elektri no paljenje mina i pokazalo se efikasnim. Ponovljen je napad na željezni ku stanicu i žandarsku zgradu u Rasinji. Napad je samo djelomi no uspio. Željezni ka stanica je uništena, op inska arhiva je spaljena i pruga ošte ena na više mjesta, ali žandarska stanica nije zauzeta. Poginuo je jedan borac, tri borca su ranjena, dok su gubici neprijatelja nepoznati.

U borbenim akcijama, izvedenim u drugoj polovini sije nja i prvoj polovini velja e, KPO je broj ano oja ao i predstavljao je ve ozbiljnu opasnost za neprijatelja. Odred je od 160 boraca narastao na više od 350 boraca i osposobio se za ozbiljne napada ke akcije. Svojim djelovanjem sve više se približavao Ludbregu, prenose i aktivnosti na komunikacije Ludbreg-Varaždin i Zagreb-Varaždin. Zbog toga Župska redarstvena

⁴⁵ Štab KPO u izvještaju komandantu II operativne zone od 25. sije nja 1943. godine javlja o stanju u Odredu i njegovim akcijama u vremenu od 11. do 31. sije nja. U izvještaju se govori o stanju neprijatelja na sektoru KPO, op oj situaciji i perspektivama. Pod kraj izvještaja nalazi se i sljede a konstatacija:

« Moral i borbeni duh partizana nije na visini, razlozi su slijede i: Bataljon koji nam je ostao da operiramo na ovom sektoru u brojnom stanju je bio mah, a sada se razvio i prerastao u dva bataljona. Taj porast je uslovljen mobilizacijom novog ljudstva za oružje koje smo imali od prije. Ovim ljudima treba dati punu pomo u politi kom i vojni kom pogledu da bi mogli izvršavati svoje zadatke. »

oblast u Varaždinu, 18. siječnja i 3. veljače, upozorava Glavno ravnateljstvo NDH na prisutnost velikog broja partizana u blizini Ludbrega.⁴⁶

U periodu između 17. i 20. veljače Odred usmjerava svoje snage na širi prostor. Vršiti napad na Sv. Petar Orehovec, rastjeruje žandare, uništava arhivu i prikuplja živežne namirnice za bolnicu i jedinice. Otuda prenosi svoju aktivnost u blizinu Ludbrega i napada na Selnik, gdje je zarobio 4 domobrana, zaplijenio 5 pušaka i 150 metaka. Iste noć uništena je željeznička pruga Ludbreg-Koprivnica, minirana je na 6 mjesta i srušeno je 5 km telefonskih linija.

Upravitelj ustaškog ravnateljstva Batuša bio je u pravu kad je ocjenjivao opasnost za Ludbreg. KPO je uistinu 23./24. veljače izvršio napad na Ludbreg i Martijanec, zarobivši tom prilikom 24 domobrana na čelu s jednim asnikom i zaplijenivši 19 pušaka, 1 puškomitraljez, automat i 1300 metaka. Napad je trajao od 23,00 sata do 03,00 sata, ali garnizon nije bio zauzet. Gubici partizana bili su 2 mrtva i 3 ranjena borca. Neprijatelj je pružio jaki otpor kod mosta na Bednji, a partizani su zauzeli mlin i nekoliko kuća u gradu. U Martijancu je jedna četa zarobila 6 zbirnika i srušila prugu i telefonske linije. Treba reći da Odred nije raspolagao odgovarajućim naoružanjem za napad na velika naselja i utvrđena mjesta, niti je za to imao iskustva, a napad nije bio niti dobro pripremljen. Jedinice nisu osigurale međusobnu vezu i potrebnu koordinaciju u toku napada, a i sam Odred stekao nova iskustva za buduće akcije velikog opsega. Napad na Ludbreg je izvršen s razlogom, jer se pripremalo formiranje 3. bataljona pa je trebalo doći do velike količine oružja. Iz izvještaja o pogledu zapovjedništva redarstvene straže Ministarstva unutrašnjih poslova NDH - Zapovjedništvu ustaške vojnice, vidi se kako Upravitelj župske redarstvene oblasti u Varaždinu ocjenjuje napad na Ludbreg.⁴⁷

⁴⁶ Izvještaj upravitelja župske redarstvene oblasti u Varaždinu, Krunoslava Batuša o kretanju i akcijama partizana na kotaru Ludbreg: «Obaviješten sam od zapovjedništva mjesta Ludbreg, da posada u Ludbregu broji svega oko 150 momaka, a od toga broja da ih je svega oko 50 - 60 sposobno za borbu, dok su ostali novaci, koji se nalaze u vojsci samo par dana. Jutros sam me utim primio službenu obavijest, da se u blizini Ludbrega (Ludbreški Ivanec, Duga Rijeka, Segovina, Vel. Poganac) nalazi partizanska snaga koja ima 500 - 600 partizana.

Molimo žurno ishoditi kod nadležnih u Zagrebu pojačanje posade Ludbreg, jer sa sadašnjom snagom je nemoguće Ludbreg obraniti u slučaju napada koja ih partizanskih snaga, a još manje je moguće i u napad. (Napad je najbolja obrana). Moli se uredovati najžurnije.

Moli se najžurnije posredovanje kod zapovjedništva grada Zagreba, jer bi se moglo dogoditi, da Ludbreg bude napadnut, s obzirom na malu posadu - može biti i zauzet po partizanima. Bezuvjetno je potrebno da se Kalničko područje temeljito očisti prije oči.

Dne. 1.2. došla je grupa od 40 partizana u selo Ludbreški Ivanec da provede prisilnu mobilizaciju. U noć 1/2 II oko 24 sata grupa partizana zauzela je, bez ikakvog otpora, bunker na željezničkom mostu kod Rasinje, zarobila 10 domobrana, svukli ih i pustili, te zapalili bunker. Izdaja je otkrivena, jer je bunker moderno izgrađen i uz slabiju posadu neosvojiv - ako se pruži bilo kakav otpor.» (Sign, AH, VŽŽŽ, kut. 2201, taj. 356/1943.)

⁴⁷ « Sinoć, 23. II u 22 i 30 sati počinje se sa svih strana koncentrirati napadaj vrlo jakih partizanskih odreda na Ludbreg. Istovremeno prekinute su sve brzoglasne i brzoglasne veze s Ludbregom, a također i željeznička pruga iza Martijanca dignuta je u zrak. Napadaj je trajao do 4 sata ujutro neprekidno...Potpisani je svojim izvještajima već mnogo puta zamolio da se odredi išta enje

Neprijatelj je dobro ocijenio snagu KPO, premda je njegovo brojno stanje preuvelo. Izvanredno dobro je shvatio da će Kalnik postati druga Kozara, što je u izvjesnom smislu i bio.

Iz izvješća je vidljivo da neprijatelj tada nije imao dovoljno snaga za ofenzivu protiv KPO-a, ali je na osnovi ranijih iskustava već tada razmišljao o promjeni taktike borbe protiv partizana. Ubrzo se pokazalo da je promjena izvršena, pa je neprijatelj poduzeo taktiku upada na slobodnu partizansku teritoriju na kojoj je pravio zasjede, vršio prepade i napade noću, što je do tada bilo nezamislivo. Ne samo da je koristio noć, neprijatelj je počeo ubacivati dobro izvježbane snage u partizansku pozadinu, napadati baze, bolnice, NOO, kurire. Tako je iznenada napao Ludbreški Ivanec i Apatovac, koje se općenito smatralo sigurnima pa je tom prilikom poginuo pomoćnik ekonomista Odreda, Cvitković⁴⁸. Napad je izvršila jedna satnija ustaša iz Križevaca. (Vidi dok. Br. 127, i 132).

Formiranje novog 3. bataljona

Štab KPO-a bio je obaviješten da će neprijatelj poduzeti ofenzivu na Kalnik 27. veljače 1943. godine. Zbog toga je morao ubrzati neke aktivnosti. Najprije je formirao 3. bataljon, što se zbivalo 26. veljače, samo dan prije ofenzive na Kalnik. KPO tada ima 450 boraca, a od naoružanja je imao 20 puškomitraljeza, 370 pušaka, 18 automata i 40 pištolja. Za komandanta novog bataljona imenovan je Miloš Manojlović Mima.

Kalni kog područja - sve je to ostalo - uzalud glas vapiju neg u pustinji - dobio sam natrag odgovor : *ne može se uputiti ništa, jer nema nikoga...* Neka mi se ne zamjeri ovakva primjedba - ali ja sam bio od početka na izvoru tragedije našega naroda u Bihaću i poznato mi je kako su se događaji razvijali - baš zato tvrdim da je partizansko žarište na Kalniku - najopasnije po našu državu i sadašnji poredak i to iz slijedećih razloga:

1. Jer se takozvani Kalnički odred u većem dijelu sastoji od Hrvata intelektualaca.

2. Jer spomenuti odred djeluje u istim hrvatskim krajevima sve do Drave i preko Drave.

3. Jer tzv. «terenci» toga odjela, kao doma i sinovi, imaju vrlo mnogo uspjeha svojom promidžbom, koja upravo razorno djeluje na našina i isti narodni element, koji imaju biti skup sveukupnih naših oružanih snaga.

4. Narod koji vrlo dobro zna da na tom području nema i nije nikada više bilo od 800 - 1000 odmetnika. - Danas napadaju Ludbreg - sutra će biti Varaždin, prekosutra...Može Kalnik postati druga Kozara...

U Ludbregu je ubijen 1 zastavnik i 1 domobran. Zaplijenjene su dvije strojopuške, 17 pušaka i 1 samokres.

Napadaj su izvršila 2 bataljona partizana (oko 600 ljudi), 1 ranjeni partizan, teže ranjen, živ uhvaćen...»

Izvještaj potpisuje Obi zapovjednik redarstvene straže, ustaški pukovnik Skoliber.

⁴⁸ Zapovjedništvo 1. pješake divizije Bjelovar, 6. 3.1943. godine šalje izvještaj Zapovjedništvu I domobranskog zbora o borbama s partizanima na Kalniku, Bilo Gori i Moslavini u toku veljače 1943. U jednom dijelu ovog šireg izvještaja spominje se «prepad, koji je legionarska satnija iz sastava odsjeka Kalnik - Bilo izvršila na skupinu partizana kod Ivanca (9 km jugozap. od Ludbrega) uspjevši zarobiti 5 partizana i likvidirati 10 - 15 partizana, a među njima i samog zapovjednika ove skupine po imenu Cvitković.» Izvještaj potpisao Zapovjednik, pukovnik Zgaga, v.r. (Sign, AVII, Fond NDH, kut. 53, reg. Br. 2/2 - 11). Zbornik VII, tom V, knj. 13, dok. Br. 115, str. 488 - 495.

Kuriozitetu radi treba reći, da su se 25. veljače vodili pregovori s grupom njemačkih oficira u selu Subotica kod Koprivnice, o uvjetima razmjene njemačkih zarobljenika za drugove, koji su bili u zatvorima ili logorima, što je bila inicijativa štaba KPO-a. U ime Odreda na pregovorima su bili drugovi: Zvonko Rukavina⁴⁹ i Deneš Weiss u pratnji partizanskog vođa iz ete Jovice Mandića. Bili su to pregovori između partizana i njemačkih oficira, bez prisutnosti hrvatskih vlasti. Do sporazuma o razmjeni zarobljenika nije došlo, pa je Zvonko Rukavina zahtijevao da Nijemci odgode ofenzivu za nekoliko dana i da za to vrijeme još razmisle o partizanskim pregovoračkim prijedlozima.

Cilj ove neprijateljske ofenzive bio je da se zaposjedne i stabilizira komunikacija Križevci-Koprivnica, da se onemogući prijelaz partizana na Bilogoru, da se temeljito pročišta Kalnik i Bilogora i onemogući povlačenje partizana za Slavoniju. Edmund von Horstenau, njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj izdao je zapovijest trupama i njihovim oficirima, da sve zarobljene poslije saslušanja treba strijeljati, a suradnike NOP-a uhapsiti i uputiti u logor. Međutim, štab Odreda je bio na vrijeme obaviješten o početku operacije, pa je izvukao bataljone prije udara. Ofenziva je počela 27. veljače 1943. i bila je to četvrta ofenziva na Kalnik.

Napad su otpočeli dijelovi I. domobranske pješake divizije, dijelovi Pavlečevog Tjelesnog združenja, dijelovi njemačke 187. divizije i žandari, ukupno oko 2.300 vojnika, dovedenih iz Bjelovara, Koprivnice, Križevaca, Varaždina i Zagreba. Prvi sukob s neprijateljskom bojnom "Ivan" imao je 2. bataljon KPO-a u Kamešnici i Vratnom. U kratkoj i oštroj borbi, bataljon je imao dvojicu ranjenih partizana nakon čega se povukao u selo Kalnik.

Izbjegavanje ofenzive na Kalniku i prebacivanje Odreda u Moslavinu

I taj put, po zlatnim pravilima partizanskog ratovanja, Odred se na vrijeme izvukao pravcem: Apatovac- Kamešnica- Kalnik, a zatim skrenuo prema Moslavini pravcem: Kalnik- Gornji Tkalec- Gradec-Bojana. Uočila je samo je 2. bataljon dočeka ustaše u zasjedi kod Kamešnice i nanio im gubitke od 10 mrtvih i ranjenih, dok je bataljon imao dvojicu ranjenih. Neprijatelj je sve do 8. ožujka 1943. vršio sistematsko čišćenje Kalnika, kalničkih sela i Bilogore, zastrašujući i izgonivši narod, osobito u srpskim selima.

Nakon prikupljanja bataljona u selu Kalnik, KPO je krenuo 27. veljače prema Moslavini u dugoj i jedinstvenoj koloni od tri bataljona.

⁴⁹ Zvonko i Zlatko Rukavina braća su Ive Rukavine, komandanta GŠH i u to vrijeme bili su u KPO.

Uz komoru i teške mitraljeze na konjima, transportirani su i ranjeni drugovi iz prethodnih borbi. Bila je namjera da se ranjenici prebace na lije enje u Moslavinu, a kasnije u Slavoniju. Odred se usmjerio prema Tkalcu, marširaju i po danu. Bilo je veli anstveno vidjeti tri bataljona na okupu, koji su marširali u jednoj koloni, a i narodu je bilo neobi no: *kud se uputila ta velika partizanska vojska.*

inilo se kao da nema te sile koja bi ih mogla slomiti. Seljaci su gledah usred dana dugu partizansku kolonu koju su neki svakako prvi put vidjeli. Borci Odreda s divljenjem su promatrali vlastitu partizansku snagu, koncentriranu najednom mjestu. A neprijatelj! Neprijatelj je bio za u en, otkuda toliko partizana kad su njegove glavne snage potpuno opkolile Kalnik.

Stigavši do ceste Vrbovec-Križevci u kasnim popodnevnim satima, 28. ožujka 1943., odred nailazi na neprijateljsku motoriziranu kolonu, sastavljenu od Nijemaca i legionara, nakon ega prakti no dolazi do sudara u pokretu. elni 1. i 2. bataljon su se na brzinu razvili bo no u odnosu na neprijatelja i na smjer ceste, te žestokom vatrom iz svih oružja raspalili po neprijateljskoj koloni. Isto je u inio i 3. bataljon koji se zatekao u Tkalcu i odmah zauzeo položaje. Borba se vodila na širem prostoru Tkalca i trajala je do sumraka, a u njoj je neprijatelj angažirao minobaca e. Tom prilikom uništeno je 5 neprijateljskih kamiona, a pretpostavlja se daje imao ljudske gubitke od 15 mrtvih i ranjenih. Na partizanskoj je strani poginuo komandir 1. ete 1. bataljona, Branko Petrovi Banja, stari i prekaljeni borac s Korduna koji je na Kalnik došao sa Žumbera kom etom. Ranjeno je 5 drugova, a me u njima Nikola Vuji i Nojo, zamjenik komandanta 3. bataljona. Obojica su bili omiljeni i cijenjeni me u kalni kim borcima. Žalost je bila velika me u borcima Žumbera ke ete za izgubljenim Banjom, a kod bilogorskih boraca za ranjenim Nojom.

Odred se u sumrak izvukao iz borbe i nastavio put prema selu Gradec, gdje je iz pokreta napao željezni ku stanicu, zarobio ustaško-domobransku stražu s naoružanjem, spalio stanicu, uništio TT- linije i minirao željezni ku prugu na više mjesta. Na nekoj svadbi u blizini sela Gradac zarobljena su dva njema ka vojnika i dvojica ustaša.

Samouvjerenost štaba KPO-a ubrzo e splasnuti zbog dogaja koji e se zbivati sljede u no , 2. ožujka, u selu Bojani kod azme. Odred je stigao u Bojanu u ve ernjim satima s namjerom da u selu preno i, odmori se i nahrani ljude nakon marša. ini se da štab Odreda nije bio dovoljno oprezan i nije na vrijeme shvatio da su znatne neprijateljske snage u pokretu zbog ofenzive na Kalnik, uklju uju i motorizirane jedinice ija je manevarska sposobnost velika, pa su se lako prebacivale od Zagreba i Kalnika prema Moslavini. Neprijatelj je cijeli put Odreda pažljivo pratio, znaju i vrlo dobro da se nakon napuštanja zašt enog

Kalnika, Odred našao na otvorenom, osjetljivom i nesigurnom prostoru. Uz sve to, štab je imao obavijesti o koncentraciji neprijateljskih snaga oko mjesta Bojana.

Unato svemu, štab KPO-a je dozvolio iznenađenje i dopustio opkoljavanje cijelog Odreda. Iako nisu poduzete mjere pojačanog borbenog osiguranja, već se oslonilo na svakodnevne mjere opreza i zaštite što ovaj put nije bilo dovoljno. Jedino je na ulazu u selo bila postavljena improvizirana barikada protiv motorizacije, ali nedovoljno stručno izvedena, pa ni to nije predstavljalo neprijatelju ozbiljniju prepreku.

Zanimljivo je da se propustila još jedna prilika u izbjegavanju obruba, pokretanjem, na primjer, Odreda u zoru ili izvlačenjem iz obruba pod zaštitom mraka. Štab je naredio pokret, pošto je sunce već dobro odsjajalo i u isto vrijeme, kad je neprijatelj otpočeo napad. Jedneta 1. bataljona vodila je borbu s neprijateljskim oklopnim vozilima i tenkovima koji su prodirali, dok su se ostali dijelovi 1. i 2. bataljona pokušali izvlačiti iz sela u jedinstvenoj koloni kao da se nisu nigdje žurili, umjesto da se razviju i streljanim strojem jurnu u obližnju šumu, unatoč tenkova koji su se nalazili ispred njih. Štab Odreda se pouzdavao u svoje bataljone i nije iz sela mnogo žurio.

Borci 3. bataljona bili su postrojeni u južnom dijelu sela i promatrali su pokret 1. i 2. bataljona i njihovo izvlačenje. Iznenada se pojavio jedan tenk, koji je išao sredinom ulice kroz selo ravno na bataljonski stroj. Kad je vozač tenka, vjerojatno iznenađen prizorom koji vidi, naglo zakleo, tenk se zaljuljao, nišandžija je nekontrolirano opalio granatu preko postrojenih boraca, nakon čega su borci utrkali u voćnjake između kuća, razvili se u streljani stroj i preko livada jurnuli do tenkova, koji su bili pokraj šume i bez gubitaka se izvukli u šumu.

Pravo je čudo da Odred u Bojani nije doživio dramatičan kraj, jer je bio taktički opkoljen u klasičnom smislu i u jednom trenutku postao laka meta kao glineni golub. Na sreću, neprijatelj je također bio iznenađen postupkom Odreda, a s opkoljavanjem je računao da će ga prisiliti na borbu u selu. Neprijatelj je također učinio grešku što nije Odred pratio pokretom svojih snaga, nego ga je ispratio vatrom i na taj način stvorio uvjete partizanima da se u trku sruče prema šumi i izbjegnu ubitaku vatru. Ono što je neprijatelj planirao s tenkovima ranije postavljenima uz šumu, nije se ostvarilo, jer kad su spazili tri partizanska bataljona kako jure ravno na njih, od silnog straha nisu smjeli otvoriti vatru. Osim toga, radilo se o talijanskim tanketama koje nisu imale pokretnu kupolu, pa ako je htio pucati, tenk se morao okrenuti u tom smjeru.

Odred, dakle, nije bio razbijen unatoč taktičkom okruženju i nadmoći neprijatelja, osobito u tenkovima. Međutim, Odred se podijelio u dvije grupe. Štab Odreda je s 1. i 2. bataljonom predanio u šumi Pijesak

u neprijateljskom okruženju uz cestu za Nartu i Bjelovar. 3. bataljon se tako neriprikrio u istoj šumi i u njoj predanio. Neprijatelj je bio tako blizu da su se mogli čuti razgovori neprijateljskih vojnika i pozivi partizanima da se jave ako je netko od njih ranjen, ali u šumu se nisu usudili ulaziti. U meteorološkom pogledu, zanimljivo je napomenuti da je te godine, u prvom tjednu ožujka šuma Pijesak već zazelenila i tako pružila dodatnu zaštitu partizanima. Između 3. bataljona i štaba Odreda nije bilo veze, dok su bili u okruženju pa nije moglo biti ni naredbi, ali ni informacija o općem stanju, pa je bataljon bio doveden u situaciju da sam odlučuje o daljnjim postupcima.

Zanimljiv je izvještaj⁵⁰ Zapovjedništva Prve pješake divizije o ofenzivi na području Kalnika i Bilo Gore, od 27. veljače do 8. ožujka 1943. godine, upućen Zapovjedništvu I. domobranskog zbora, kao opsežni operativni izvještaj na punih 14 stranica. Ovdje iznosimo samo neke zanimljive detalje. Naravno, mogli bismo analizirati izvještaj i na i dosta netočnih podataka, posebno kad je riječ o procjeni partizanskih gubitaka, ali izvještaj prilično realno oslikava stanje kalničke ofenzive i faktički odnos snaga između partizana i neprijatelja.

Sljedeće noći i štab Odreda s 1. i 2. bataljonom, izvukao se iz okruženja bez borbe i nastavio marš prema Šamarici i Podgariću, a 3. bataljon je također s prvim mrakom napustio šumu Pijesak, prešao cestu bez borbe i izvukao se u selo Šandrovac na Bilogori. Odluku o proboju donio je komandant bataljona Miloš Manojlović Mima i kao dobar poznavalac Bilogore, proveo je bataljon kraj Bjelovara i sigurnim putem ga doveo do Sandrovca.

⁵⁰ «...itavi pothvat ofenzive na Kalnik označen je kao pothvat «Mirko». Rukovođenje pothvatom je povjereno Zapovjedništvu I pješake divizije... U vremenu od 17 - 18 sati, 27. II, bojna Ivan stupila je u borbu sa odmetnicima na prijevodu Kalnik - Vratno, te je uspješno produžila gonjenje do pada mraka... Kod Tkaleca, 28. veljače, razvila se oštra borba koja je trajala do pada mraka. U ovoj borbi uzelo je učešća sve naoružanje njemačke satnije, te su u ovoj borbi gubici na strani njemačke satnije 3 mrtva i 12 ranjenih, a na neprijateljskoj strani 12 mrtvih i 17 ranjenih. Među poginulim partizanima bio je zapovjednik bataljona i komandir čete»...

«2. ožujka nastalo je opkoljavanje sela Bojana i sela Draganac. Kako su partizani uhvaćeni na prenoćištu, to se razvila ovdje oštra borba, koja je trajala od 7 do 9 sati. Iako su partizani imali dosta gubitaka, uspjelo im je da se kroz šumom pokrivenim zemljištem uvuku u šumu Pijesak. Izvršeno je opkoljavanje i ponovo su se razvile jake borbe, gdje su partizani imali velike gubitke... Zarobljeno je dosta pušaka, streljiva, lijekova, nosila itd. Tu je pronađena pismohrana KPO s peatom i cjelokupna ambulanta pismohrana...U ovoj oštroj borbi, uspjehu je doprinijela najviše satnija bornih kola Pavla evog tjelesnog zdruga kojom prilikom su spašeni partizanskog ropstva 1 njemački asnik, 1 njemački doasnik i 1 njemački vojnik...

Gubici vlastiti: 3 mrtva i 12 ranjenih njemačkih vojnika 28. II u bitci kod Tkaleca.

Partizanski gubici:

27.11 u Kalniku : 1 partizanski jatak poginuo, a 2 ranjena;

28.11 kod Tkaleca: 12 partizana poginulo i 6 ranjeno;

1.III kod Bojane i šume Pijesak : 35 partizana poginulo i 12 ranjenih. Zarobljeno 7 partizana.

Plijeva: 6 pušaka, 600 nabojica, 5 bombi, 3 kg dinamita, ambulanta s lijekovima i pismohrana, 600 cigareta i 6 seoskih kola, koja su vozila ranjenike.

Kad se govori o nedostacima, onda se kaže da je bilo angažirano 2179 vojnika, a na strani partizana 450, pa ipak su se partizani izvukli. « (Sign, AVII, Fond NDH, kut. 53, reg. Br. 6 / 2 - 15) Zbornik VII, tom V, knj. 13, dok. Br. 136, str. 539-553.

Sve što se dogodilo u Bojani i oko Bojane, promatrao je bojnič Oreškovi, koji je rukovodio ovim napadom i žalio se kasnije na slabu suradnju i pokretljivost svojih jedinica.

Završavaju i pri u o Bojani treba re i, da su zarobljeni i strijeljani ranjenici, me u njima su bili drugovi Težak, Nikola Vuji i Nojo i bolni arka Zorka, a zarobljena je bolni arka Dušanka Radmilovi, koja se nalazila uz ranjenike. Nema podatka o ostalim ranjenim i poginulim, (a bez sumnje ih je bilo), niti o gubicima koje je neprijatelj imao osim podataka navedenih u citiranom izvještaju I. pješake divizije. No, gubici Odreda su nesrazmjerno mali s obzirom na situaciju u kojoj se našao, premda nisu zanemarivi i mogli su se izbje i.

Evo još jednog podatka koji može poslužiti kao svjedoanstvo o ponašanju NOV prema zarobljenicima. Naime, 3. bataljon je sa sobom u ovom pokretu vodio dvojicu zarobljenih njemskih oficira još s Kalnika, jer oko njih nije postignut sporazum o razmjeni. Našavši se u šumi Pijesak kod Bojane, postavilo se pitanje: što raditi sa zarobljenicima. Nitko od partizana 3. bataljona nije znao njemski, te su se njihova prehrana kao i svaki drugi kontakt s njima odvijali na na in gluhonijemih. Bataljon se spremao u proboj odmah kad padne mrak i nije bilo viteški dalje izlagati živote njemskih oficira. Bataljonu su bili na teret, ali o njihovoj likvidaciji nije bilo ni govora. Nakon savjetovanja pala je odluka da ih se oslobodi onog trenutka, kad bataljon krene u proboj. Stab bataljona je tako odlučio i tako je učinjeno. Tko zna kako su to doživjeli ovi njemski asnici? Pri a se, a teško je potvrditi, da su njemski oficiri uputili pismo Štabu Odreda i zahvalili na ljudskom postupku. Navodno su pomogli nekim zarobljenim partizanima u borbi oko Bojane.

Štab Odreda je s 1. i 2. bataljonom 5. ožujka 1943. stigao u Podgari, gdje je uhvatio vezu s Moslavskim odredom i organizirao odmor, a potom se prebacio u Garešnicu, dok se 3. bataljon nalazio na Bilogori, gdje se odmarao i samostalno operirao.

Prilika je da se na ovom mjestu nešto kaže o ratnoj humanosti partizana. Naime, partizani su bili humani prema vlastitim borcima, prema narodu, prema zarobljenicima i ranjenicima. Bez obzira što nisu na vojnim akademijama izuavali me unarodno ratno pravo, oni su ga u praksi primjenjivali i striktno ga se pridržavali, pa se može re i daje partizanska vojska bila u tom pogledu najhumanija vojska me u saveznim armijama. Kodeks Haških pravnih normi i zakona, usvojeni 1899, 1907, i 1918. godine, koji su regulirali ratno pravo na moru i kopnu, te kasnije norme Ženevske konvencije, inili su osnovu praktičnog ponašanja partizanske vojske u drugom svjetskom ratu u odnosima prema neprijateljskim vojskama, involviranim u ratnom sukobu na području Jugoslavije, što se ne može re i za ratnu praksu ustaša, etnika

i okupatorske vojske. Moral i etika partizanske ratne prakse je neupitna i ne može se dovesti u sumnju. Postupci prema ranjenicima u IV. i V. neprijateljskoj ofenzivi, prema zarobljenim domobranima i zarobljenicima uopće, ranjenim neprijateljskim vojnicima, bili su do kraja humani, a pojava krađe ili nemorala druge vrste u partizanskim redovima strogo se kažnjavala. Spomenimo tako i podatak da na operativnom području KPO, kasnije X. korpusa zagrebačkog, nije srušena niti jedna crkva, premda su crkveni zvonici često neprijateljima služili kao promatraniše ili mjesta za mitraljeska gnijezda.

Odlazak 1. bataljona u Slavoniju i povratak Odreda na Kalnik

Nakon događaja u Bojani, 1. i 2. bataljon sa štabom Odreda našli su se u Podgari i u Garešnici, a 3. bataljon na Bilogori. U takvoj situaciji, štab KPO-a je poslao svoj 1. bataljon u Slavoniju, u sastav XXVIII. slavonske divizije. S bataljonom su opet otišli naoružanje i kadrovi, koji su Odredu bili neophodni. Prema izjavi Jože Horvata, komesara KPO, 1. bataljon je poslan u Slavoniju u skladu s naredbom, no nije objasnio po kojoj naredbi, pa se može zaključiti daje to bilo po naredbi štaba III. operativne zone.

Međutim, prema izvještaju Štaba KPO Komandantu II. operativne zone od 7. ožujka 1943. godine, stvar postaje jasnija. Naime, izvještaj⁵¹ je pisan nakon događaja u Bojani, a potpisali su ga Izidor Štok i Joža Horvat.

Još nekoliko napomena. U tom izvještaju, kao što se vidi, kaže se ...»da se IV diviziji šalje 3. «a ne 1. bataljon, koji je stvarno otišao. S druge strane štab Odreda piše da se riješio *balasta*. O kakvom se tu balastu radi ostalo je nejasno. Prema saznanju autora ovog teksta nije moglo biti riječi o balastu, jer je s 1. bataljonom otišlo mnogo dobrih, iskusnih boraca i kadrova. Daljnja tvrdnja... *da svoje zadatke mogu uspješno rješavati preostala dva bataljona...*, je u najmanju ruku nerazumljiva. Ostajemo pri tome da je jedna takva odluka ne samo nerazumljiva, nego u osnovi pogrešna i ne može se opravdati. Pa ipak, sigurno je da štab Odreda nije poslao bataljone u Slavoniju po svojoj volji, nego po naredbi III. operativne zone, za što ta zona faktički nije bila nadležna.

⁵¹ « Mi smo naš Odred koji se nalazi u Gornjoj Garešnici pročitili i riješili se balasta. Mi se ponovo spremamo na svoj sektor s tim da će jedan bataljon operirati na sektoru Bilo Gora, dok će drugi operirati na sektoru Kalnika. III bataljon ponudili smo IV diviziji na raspolaganje, budući da mi možemo s preostala dva bataljona i nadalje izvršavati svoj zadatak.» (Sign, AVII, Fond NOB, kut. 1600, reg., br. 12/3. Zbornik VII, tom V, knj., 13, dok, br. 18, str. 74 - 80).

Iz izvještaja⁵² političkog komesara Druge operativne zone NOV i PO Hrvatske, političkog komesara Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o političkom stanju u jedinicama i o situaciji na terenu zone, od 19. travnja 1943. godine, kad se govori o Kalniku, vidljivo je da se štab II. operativne zone ne slaže s odlukama o odlasku bataljona u Slavoniju.

Ni danas, 58 godina nakon te odluke, nije moguće pronaći niti jedan ozbiljni razlog koji bi to opravdao. Naime, to je bio već treći bataljon koji je otišao u Slavoniju, što je snaga od oko 450 boraca s naoružanjem i kadrovima. Bez obzira na to što se kasnije slavonske divizije djelovati na Kalniku i u Hrvatskom zagorju i na taj način uzvratiti KPO-u koji ih je zadužio, ipak odluka štaba Odreda bila je iznuđena od strane III. operativne zone i nerazumljiva, jer se na taj način gubilo vrijeme i tempo u formiranju prve kalničke brigade. Zbog takve odluke, formiranje prve kalničke brigade odgodilo se do početka rujna, a mogla je biti formirana u travnju 1943. godine.

Nakon događaja u selu Bojana, izvlastila je Odreda iz obruba i upućivanjem 1. bataljona u Slavoniju, 2. i 3. bataljon KPO su se neko vrijeme odvojeno kretali i djelovali na Bilogori. Štab Odreda išao je s 2. bataljonom, dok je 3. bataljon djelovao samostalno. Prije susreta bataljona u Bakovici 10. ožujka 1943. godine, 3. bataljon je vodio borbu s 4. satnijom I. gorskog zdruga iz Bjelovara u selu Kašljavac. Napad neprijatelja je odbijen uz neprijateljske gubitke od 2 mrtva i više ranjenih, dok na strani bataljona nije bilo gubitaka. Bataljon je također izvršio napad na željezničku stanicu V. Trojstvo, koju je uništio i zarobio dosta vojne opreme. Samo dva dana kasnije, 12. ožujka, bataljon je napao željezničku stanicu i žandare u Pitomači i zarobio 14 domobrana i žandara, 18 pušaka, 22 bombe i 1000 metaka.

Odmah, nakon spajanja bataljona u selu Bakovica, Odred je bio napadnut od neprijateljskih snaga iz Bjelovara iz pravca V. Pisanice. Neprijatelj je odbijen uz gubitak 1 mrtvog i 2 ranjena borca. Sljedećeg dana neprijatelj je ponovo napao, ali je i taj napad odbijen uz gubitke, a zarobljena su 2 karabina. Stigavši na Bilogoru, štab Odreda je zatekao oko 50 naoružanih partizana koji su se nalazili uz KK KPH Bjelovar. Odlučeno je da se ti ljudi uključe u 3. bataljon kao njegova 3. eta. Kad se štab Odreda vratio na Kalnik s 2. bataljonom, zatekao je 60 drugova-rekonvalescenata i manji broj mobiliziranih, koji su svi uključeni u sastav 2. bataljona. Tada je formirana 4. eta 2. bataljona, pa su oba bataljona imala po 3 odnosno 4 ete.

⁵² Nakon neprijateljske ofenzive na Kalnik, koja je otpočela početkom mjeseca ožujka, Kalnički odred se povukao na Bilogoru, odakle je produžio put za Slavoniju. Mi o tome nismo bili prethodno obaviješteni. Tek kada je stvar već bila gotova, primili smo izvještaj od Kalničkog odreda. « (Ofenziva je počela krajem veljače, a Odred nije bio u Slavoniji nego u Podgari i Garešnici. Prim. Aut.)

Sign, Fond NOB, kut, 1474, reg. Br. 30/1 - Zbornik VII, tom IX, knj. 3, dok. BR. 115, str. 477 - 481.

Treći bataljon je još neko vrijeme ostao na Bilogori sa zadatkom da samostalno djeluje na području između Slavonske i Kalničke županije na zapadnom dijelu Bilogore. Tada dolazi do preimenovanja bataljona tako daje: 2. bataljon postao 1., a 3. bataljon postao je 2.

Na putu za Kalnik novoimenovani 1. bataljon imao je težak sukob s neprijateljem kod sela Javorovac, gdje su ga u zasjedi dočekale ustaško-domobranske snage. Napad je odbijen, a neprijatelj je imao gubitak od 10 mrtvih i ranjenih. Zarobljena su 2 žandara, 1 puškomitraljez, 2 karabina i nešto municije. Neprijatelj je ponovio napad na 1. bataljon kod sela Branjska sljedećeg dana, ali je opet odbijen uz gubitak 1 mrtvog i 1 ranjenog vojnika, dok je bataljon imao 1 ranjenog i 1 nestalog borca. Štab Odreda s 1. bataljonom prešao je prugu Križevci-Koprivnica 15. ožujka 1943. godine, probio se na Kalnik i razmjestio u selu Ivanec, odakle je odbijen i neprijateljski napad do kojeg nije došlo. Već sljedećeg dana neprijatelj je krenuo od Radeljeva Sela s oko 300 vojnika prema selu Ivanec i Rasinjici, ali do borbe ne dolazi, jer je produžio kretanje prema Dugoj Rijeci. Međutim, bataljon razbija njegovu patrolu, zarobljava 1 domobrana s puškom i nanosi gubitke patroli od 2 mrtva i 2 ranjena vojnika, dok na strani bataljona nije bilo gubitaka. Jedna neprijateljska satnija je 17. ožujka krenula za V. Poganac, gdje se nalazila njegova posada, ali se iznenada vratila tako da do borbe nije došlo.

Treba naglasiti da je 1. bataljon nakon povratka na Kalnik morao voditi dane borbe za svaki pedelj zemlje kako bi stvorio potrebne uvjete za opstanak i djelovanje. S druge strane, neprijatelj je učinio sve da spriječi povratak KPO-a na Kalnik, pa je zbog toga uporno napadao, ne prepuštajući ni Odredu šansu za odmor. Takav pritisak izvršen je s ciljem osiguranja nesmetane opskrbe i dostave materijalnih sredstava i ljudstva iz Mađarske za obnovu i prehranu njenih jedinica, angažiranih u ofenzivnim akcijama u Bosni.

Zato vrijeme 2. bataljon na Bilogori napao je V. Kapelu 14. ožujka, zapalio željezničku stanicu i zarobio 2 karabina, 2 pištolja, 25 bombi i 5 radio aparata. Isti bataljon 25. ožujka uništio je rudnik Rešnjevica, a 27. ožujka izveo akciju na Suhu Katalenu, kad je zarobio 6 domobrana s oružjem.

Štab Odreda je planirao zajedničku akciju 1. i 2. bataljona na željezničku prugu Križevci-Koprivnica na dan 29. ožujka s namjerom da otklone prugu od manjih neprijateljskih posada, koje su u međuvremenu uspostavljene i ometale partizanima kretanje. Drugi bataljon, nakon što je dan ranije uništio jedan vlak kod sela Pavlovac na Bilogori, prešao je prugu kod Carevdara po danu i napao neprijateljsku posadu, nanijevši joj gubitke od 6 mrtvih, zarobio je 3 legionara s jednim puškomitraljezom i minirao prugu na više mjesta. Bataljon je imao 3 poginula i 5 ra-

njenih boraca. Za to vrijeme je 1. bataljon izvršio napad na željezni ku prugu kod Sokolovca, Lepavine i Donjare, uništivši je na više mjesta. Gubitak je bilo na obje strane. 2. bataljon je 30. ožujka ponovio napad na Carevdar, minirao prugu i uništio TT linije. Poginuo je 1 domobran, a dvojica su zarobljena.

Zbog nedostatka dokumenata i podataka, nije moguće detaljno rekonstruirati sve događaje i akcije u ožujku 1943. Teško je i u tome što su u tom razdoblju bataljoni samostalno i odvojeno djelovali i nisu obavještavali štab Odreda o svim aktivnostima. Odred je ojačao formiranjem novih eta u svoja dva bataljona. Unatoč svim teškoćama u vremenu od siječnja do travnja 1943. godine, zbog velikog broja borbenih akcija osobito na pruži Križevci-Koprivnica, te odlaska 1. bataljona za Slavoniju, Odred je postepeno rastao, borbeno se kalio, stvarajući uvjete za snabdijevanje i zbrinjavanje svojih ranjenika.

Proljetne aktivnosti KPO u 1943. godini i formiranje novog 3. bataljona

Jake borbe KPO je nastavio u travnju i svibnju 1943. godine u namjeri da u potpunosti ovlada Kalnikom i proširi operativno područje, prebacujući i težište prema Novom Marofu i Zagorju, a dijelom prema Bilogori, kamo su na smjenu odlazili njegovi bataljoni. Vraćajući i jedinice na Kalnik, Odred je nastojao ojačati svoju bazu i vršiti stalni pritisak na željezni ku prugu Križevci-Koprivnica i Koprivnica-Ludbreg i ostale komunikacijske pravce. Operacije je izvodio s dva bataljona sve do 30. travnja, kad je formiran novi 3. bataljon. U stvari, po treći put formira se treći bataljon.

Odred je vodio borbu 1. travnja s neprijateljem, koji je došao iz Ludbrega u namjeri da prodre do Duge Rijeke. U kratkoj borbi, jedan je neprijateljski vojnik poginuo a 1 je ranjen. Dan kasnije, (2. travnja) 1. bataljon je izvršio napad na Novi Marof, zapalio željezni ku stanicu, oštetio željezni ku prugu i zarobio 40 domobrana s ratnom opremom, dok su dvojica domobrana poginula. Garnizon nije osvojen, ali je zarobljeno 4 puškomitraljeza, 36 pušaka, 8 bombi, 5200 metaka i ostale opreme. Iz Novog Marofa bataljon se izvukao prema Ljubešići i Drenovi. Jedna patrola ovoga bataljona je u Svibovcu zarobila 3 žandara, 1 legionara, 4 puške, 3 pištolja i 250 metaka. Između 7. i 8. travnja, eta 1. bataljona je uništila postrojenja rudnika Ladanje i zarobila 20 domobrana, 1 puškomitraljez i 20 pušaka. Nakon akcija u Novom Marofu, u Zagoju i Svibovcu, (izbjegavši ofenzivu koja je poela 4. travnja), Odred se ponovo vraća na Kalnik i ulazi u svakodnevnu borbu s neprijateljskim snagama.

Prema podacima iz izvještaja štaba KPO-a⁵³ komandantu II. operativne zone, saznajemo da je 1. bataljon na liniji Ivanec-Rasinja-Duga Rijeka vodio 16. travnja tešku borbu s oko 300 njemačkih vojnika, jednom ustaškom satnijom i dvije satnije konjice. Borba je potrajala oko 15 sati i završena je u 22 sata. Partizanski gubici bili su: 3 mrtva, a zarobljeno je 5 karabina s municijom i ostalom opremom. Gubitak neprijatelja, prema dostupnim podacima bio je: 19 mrtvih i 13 ranjenih. Borba se nastavila i sljedećeg dana, 17. travnja, s dvije satnije ustaške «željezne» bojne i dvije satnije PTS, dok su se Nijemci povukli. Neprijatelj je imao namjeru probiti se prema Ludbregu. Odlučeno je da mu se na tom pravcu postavi zasjeda. Oko 10 sati neprijatelj je naišao, ali u nepredviđenoj položaju, krećući se bočno u odnosu na postavljenu zasjedu, pa se razvila teška borba s jurišima i protunapadima. U dvosatnoj borbi 1. bataljon je imao 3 poginula i dvojicu ranjenih, dok su gubici neprijatelja nepoznati. Smrtno je stradao jedan ustaški natporučnik, dok je jedan vodnik zarobljen.

Sredinom mjeseca travnja održavao se kratki kurs za bolničare, koji su bili neophodni u kalničkim jedinicama, budući da je svaki bataljon imao svoju ambulantu, pa je bilo potrebno priuštiti ljude za taj posao. Kurs bolničara je vodila drugarica Milka Komarek.

Dok je 1. bataljon djelovao oko Novog Marofa, 2. bataljon se prebacio na Bilogoru i 7. travnja napao Pitomaču, uništivši tamo željeznu kućanicu i šumariju. Borci bataljona zarobili su tom prilikom 1 ustašu s karabinom. Poslije kratke borbe neprijateljska posada je napustila Pitomaču. Na pruzi Bjelovar-Kloštar, bataljon 13. travnja minira prugu i napada putnički vlak i tom prilikom zarobljava 47 domobrana, 13 ustaša, 5 domobranskih asnika, 1 doasnika, 1 njemačkog vojnika i 3 legionara. Plijevu naoružanju je bio veliki. Zarobljen je 1 puškomitraljez, 16 karabina, 6 pištolja, 1 sanduk municije, 16 bombi i dosta intendantske opreme. U ovoj akciji bataljon je imao 2 teže i 2 lakše ranjena partizana. Na povratku iz akcije bataljon se sukobljava s neprijateljem u pravcu koji je došao iz Lasovca, ali ga je uspio razbiti. Zarobljena su 2 domobrana, 3 karabina, postolja za teški mitraljez i 14 ručnih bombi.

Na Bilogori 2. bataljon je u Sredicama odbio napad jedne satnije gorskog zdruga iz Bjelovara i natjerao neprijatelja u bijeg. Zarobljen je 1 domobran i 2 karabina. Nakon te borbe, bataljon je dobio naredbu štaba Odreda da krene prema mjestu Sv. Ivan Zelina. Na putu za Zelinu, bataljon najprije upada u općinsko mjesto Raven, gdje pali arhivu. U noć između 24./25. travnja, bataljon napada mjesto Sv. Ivan Zelina, razoružava žandare, pali arhivu poreske uprave i arhivu organizacije

⁵³ Riječ je o Izvještaju štaba KPO komandantu II operativne zone (pisan je od 14 do 22 travnja 1943.), Sign. AVE, Fond NOB, kut. Br. 16/3; Zbornik VII, tom V, knj. 14, dok. Br. 64 str. 185-188

TOT (vojno-civilna organizacija za eksploataciju rudnika koja je radila za njemačku vojnu industriju). Zarobljeno je 15 karabina, 15 pištolja, 39 bombi, 400 metaka za pištolje i 4000 metaka za puške, zatim velika količina papira, ciklostroj, nekoliko pisanih mašina, radioaparati, radio-stanica i oko 60 pari cipela i odijela. Sav taj plijen transportiran je na Kalnik. Također je izvršen napad na jednu kuću u centru Zeline, jer su partizani dobili obavijest da se u njoj nalaze gestapovci⁵⁴. Međutim, gestapovci su ranije napustili zgradu i izvukli se bez borbe.

Prilikom napada na Veliku Muću, 22. travnja, jedna eta 1. bataljona zarobila je 100 domobrana i 27 karabina, a bataljon se prebacio prema Ludbregu, organizirao je zasjedu u Slanju 24. travnja, uništivši 1 kamion i zarobivši 2 ustaša s karabinima. Idućeno i 1. bataljon napada elekovec u Podravini gdje zarobljava 21 karabin i 1 automat.

Krajem travnja, u selu Duga Rijeka oba bataljona KPO našla su se zajedno u sukobu s domobranima ludbreškog garnizona s kojima se vodila oštra borba. Štab Odreda je odlučio da s dijelom snaga napadne neprijatelja s boka i iz pozadine, a istovremeno izvrši juriš bataljonima i tako prisili neprijatelja na povlačenje. Za taj zadatak određena je jedna eta iz 1. bataljona pod komandom Stjepana Pozaića i jedan vod iz 2. bataljona kojim je komandirao Žarko Milićević. Praveći manevar obilaska, eta Stjepana Pozaića je skrenula s pravca kretanja, pa je samo vod Žarka Milićevića napao domobrane i pretrpio gubitke od dva mrtva i dva ranjena partizana. Tom prilikom poginuo je nišandžija puškomitraljeza (ime se imena ne sjećam) i drugarica Jovanka Gojković iz Sokolovca, a ranjeni su komesar ete koji je pratio vod i desetar Dušan Bosanac. Plijen je bio veliki. Zarobljena je jedna radio stanica, jedan motocikl, kola municije i jedna kola konzervi i kruha. Neprijatelj je bio iznenađen tim manevrom, pa se dao u bijeg, povukavši se za Ludbreg. Nakon ove akcije komandant Odreda Izidor Štrok pozvao je komandira voda u štab Odreda i preporučio mu na uspješno izvršenom zadatku.

U sljedećeg dana bataljoni su vodili borbu s neprijateljskim snagama u blizini V. Poganca. Do borbe je došlo oko 10 sati. Nakon kratke borbe, bataljoni su se izvukli u šumu iznad Ludbreškog Ivanca, gdje su 30. travnja i 1. svibnja ostali na položajima ali izvan borbe.

U noć 29./30. travnja, dvije eta 2. bataljona i jedna eta 1. bataljona prebacile su se preko pruge Križevci-Koprivnica na Bilogoru i tamo je 30. travnja formiran 3. bataljon KPO. Za komandanta 3. bataljona je imenovan Nikola Severović, a za komesara Žarko Milićević. Pažljivi čitalac će primijetiti da je jedan komandir voda, u razmaku od samo nekoliko dana, uzdignut i postavljen za komesara bataljona. Eto,

⁵⁴ Ovdje se misli na Gestapo- jedinice feld-žandarmerije

tako je štab KPO rangirao uspjeh komandira voda u prethodnoj borbi u Dugoj Rijeci. Bataljon je trebao djelovati na teritoriju Sv. Ivana Zelina, ali je ubrzo vraćen na Kalnik s ciljem da djeluje zajedno s 1. bataljonom kako bi se pripremio za ulazak u buduću brigadu. Formiranje bataljona je obavljeno na Bilogori, jer je neprijatelj poduzeo novu ofenzivu na Kalnik.

Nešto kasnije, na Kalniku se formirala *Zagorska udarna eta*, a za njezinog prvog komandira imenovan je Slavko Mrkoci. Još se formirali dvije ete: *dopunska i prateća*, u kojima su naoružanja bila 4 teška mitraljeza i 1 teški minobacač. Sve su ove ete u operativnom smislu bile vezane za štab Odreda.

Dok su 1. i 3. bataljon djelovali na Kalniku, 2. bataljon se nalazio na Bilogori i tamo samostalno izvodio operacije.

Tako je razdoblje u travnju i svibnju 1943. označilo pravo kalničko partizansko proljeće, jer je tada formirano više novih jedinica. To je bilo omogućeno sve većim dolaskom mladih ljudi iz Zagorja u partizane. Od "starih i novih" Zagoraca moglo se formirati *Zagorsku udarnu etu*.

eta je formalno bila vezana za 1. bataljon, a objektivno se nalazila pod neposrednom komandom štaba KPO. Odmah nakon formiranja, eta je upućena u Zagorje gdje je samostalno borbenu djelovala, šireći i utjecaj Kalnika na razvoj NOB-e i NOP-a u Hrvatskom zagorju.

Dopunska eta je služila za obuku mladih boraca, a *prateća eta* imala je ulogu podrške u borbi bataljona, osobito prilikom napada na utvrđena mjesta.

U to vrijeme kalnički partizanski odred ima 450 boraca, naoružanih s 4 teška mitraljeza, 1 lakim minobacačem i 27 puškomitraljeza, a u ostalom naoružanju bili su: šmajseri, puške i pištolji, kao i određeni broj ručnih bombi.

U mjesecu svibnju 1943. godine, 1. i 3. bataljon djeluju na Kalniku, Drugi bataljon nalazi se na Bilogori, dok *Zagorska udarna eta* djeluje u Zagorju. *Prateća eta* pruža podršku djelovanju 1. i 3. bataljona, a *dopunska eta* radi na specifičnim zadacima: izgradnja bolnice i tajnih skladišta, obuci novih boraca, kontroli kalničkog područja i kažnjavanju izdajnika.

Drugog svibnja, 1. bataljon je napao neprijatelja u selu Ribnjak ali bez uspjeha. Bataljon se izvukao iz borbe i razmjestio po barakama u Jasenovu, gdje je 3. svibnja iznenada napadnut i u kratkoj borbi gotovo razbijen. Pretrpio je gubitke, imao je 2 mrtva i više ranjenih, a jedan broj boraca je nestao, vjerojatno zarobljen. U nastaloj situaciji dio boraca se izvukao prema Zagorju, a drugi je otišao na Bilogoru, pa se do njihovog spajanja došlo tek 11. svibnja. Dio bataljona koji je krenuo prema Ivanici, u Grani je zarobio 1 žandara i 3 pištolja. Napao je rudnik Sv. Marija kod Završja, uništivši postrojenja. Prilikom povratka na Kalnik ta ista grupa boraca minirala je željeznu prugu Novi Marof-Varaždin

i uništila 2 njemačka automobila i 1 kamion. Kod Lovreana ta se grupa sukobila s neprijateljskom patrolom, pa je 1 domobran zarobljen, dok su se trojica domobrana utopila u rijeci Bednja. Zarobljeni su još 2 oficira, 2 ustaša, 1 šmajser i 1 karabin. Odvojeni dijelovi 1. bataljona su se 11. svibnja spojili u selu Apatovac.

Na Bilogori je 2. bataljon KPO, gdje je i dalje samostalno djelovao, napao neprijateljsko uporište u V. Kapeli 5. svibnja 1943. godine, zarobivši 36 domobrana i 4 žandara, 1 teški mitraljez, 21 ređenik s municijom, 49 karabina, 1 puškomitraljez, 1 pištolj, 14 bombi i oko 11.000 metaka. Jedan domobran je poginuo, a više ih je ranjeno. Bataljon nije imao gubitaka. To je bio veliki uspjeh 2. bataljona na Bilogori, jer je tom prilikom uništen važan neprijateljski garnizon, pa će u budućnosti biti prisiljeni u V. Kapeli držati njemačku posadu.

Izvještaj I. pješake divizije od 4. lipnja 1943. godine, upućen Ministarstvu oružanih snaga NDH opisuje napad 2. bataljona KPO-a na Kapelu.⁵⁵

Kod sela Veliki Grabani, 8. svibnja 3. bataljon KPO vodio je žestoku borbu s koturašima, koji su se kretali iz Prkosa za V. Poganac. Jedneta tog bataljona je izvršila juriš i natjerala koturaše u paničan bijeg. Borcima je preostalo da pokupe bogat plijen: 2 teška mitraljeza, 1 teški minobacač, 3 karabina i 1500 metaka. Toga dana bilo je više sukoba s neprijateljem na području Male i Duge Rijeke i Kraka. U tim borbama poginulo je 8 partizana, dok su 6 bili ranjeni. Zbog skoro svakodnevnih borbi, stalnog partizanskog pritiska i nemogućnosti snabdijevanja, 13. svibnja neprijateljska posada iz V. Poganca napustila je mjesto, pa je od toga dana V. Poganac bio slobodan. Posada iz V. Poganca otišla je kao pojačanje neprijateljskim snagama, koje su osiguravale željeznicu prugu Križevci-Koprivnica.

Iz izvještaja komesara KPO od 11. svibnja, upućenog komesaru II. operativne zone može se zaključiti kakvo je bilo političko stanje na kalničkom sektoru u travnju i početkom svibnja.⁵⁶

⁵⁵ « Oko 800 - 1000 partizana, naoružanih velikim brojem sunarodnog oružja napalo je Kapelu. Napadaj uslijedio u 01, 30 i trajao sve do 04, 30 sati...Partizani su uspjeli probiti postavne pomenute pohodne sate. U vojnoj borbi sa ovom skupinom vlastiti gubitci su bili slijedeći: 1 domobran poginuo, 6 domobrana teško ranjeno, 40 domobrana zarobljeno, a poslije dva dana pušteno iz zarobljeništva. Poslije ogorčene borbe partizani su se pretrpjevši velike gubitke (po prikupljenim podacima odveli su sa sobom 6 kola mrtvih i ranjenih) povukli ka G. Zdjelicama. »(Dalje se opisuju napadi na s. Bulinac- 6.5.; Rovišće -15.5.; i Severin - 23.5. Pod rubrikom: B - ISKUSTVA navodi se: «Partizani i nadalje izbjegavaju borbu s nadmoćnim snagama... Gotovo u svim prethodnim pothvatima došlo se do zaključka da su partizani imali uvijek više uspjeha od naših postrojbi, blagodareći dobro razvijenoj izvještajnoj službi koja je rasprostranjena kroz itavo Kalničko Gorje i Bilo Goru, gdje imaju mnogo sebi naklonjenog pučanstva.» Izvještaj je potpisao ppk. Švajger v.r. Sign, Fond NDH, kut. 53, F, dok. Br. 11, Zbornik VII, tom V, knj. 16, dok. Br. 122, str. 338 - 345

⁵⁶ «Od posljednjeg našeg Izvještaja kojeg smo vam poslali 22. prošlog mjeseca, naš Odred prošao je kroz nekoliko novih borbi, prošao je kroz novu neprijateljsku ofenzivu i danas se nalazi u svojoj punoj snazi sa najjačim naoružanjem kojeg je do sada imao. Našu namjeru da se jedan dan našeg štaba uputi do Vas, spriječila je njezica što je sam kurir putovao do nas 22 dana, uz priliku teške

Borbe KPO-a u svibnju su se ponovo intenzivirale. Tako, 14. svibnja 1. bataljon KPO je izme u Prkosa i Rasinje do e kao neprijateljsku kolonu i uništio 1 kamion. Neprijatelj je imao 8 mrtvih, me u njima je bio 1 poru nik, a zarobljeno je 8 pušaka. Sljede eg dana isti borci razoružali su jednu žandarsku patrolu i zaplijenili 6 karabina i 17 bombi. Na istom mjestu, izme u Prkosa i Rasinje, 1. bataljon je opet 16. svibnja postavio zasjedu, do e kao neprijatelja i nanio mu gubitke od 3 mrtva.

Za to vrijeme 2. bataljon uspješno sura uje sa slavonskim jedinicama, posebno u borbama oko ulovca. Ve 19. svibnja, borci Prvog bataljona postavljaju zasjedu na pruzi Križevci-Koprivnica, miniraju prugu i nastoje do ekati "blindirani" vlak, a da bi ga isprovocirali izvode lažni napad na Križevce, no vlak se nije pojavio. Zarobljena su 2 domobrana s naoružanjem, koji su patrolirali prugom.

Štab KPO-a uputio je svoj 3. bataljon na podru je Sv. Ivan Zelina. U blizini Zeline, borci su se sukobili sa satnijom ustaša, te se razvila jaka

okolnosti. Li ni kontakt nam je potreban danas više nego ikad prije.

Silni uspjesi savezni kih vojski, a i o iti svakodnevni porast snaga NOP-a svakodnevno zaoštrava sve ve e suprotnosti izme u naroda i banditskih vlasti na terenu. Te suprotnosti i njihovo zaoštavanje došlo je do vidnog izražaja u nizu mjera koje su banditske vlasti poduzele protiv naroda u čiju plja ke, mobilizacije i kona no u cilju političkog ja anja svojih uzdrmanih pozicija, preko sve sistematskije propagande. Narod u nizu primjera, zauzeo je neprijateljski stav prema banditskoj vlasti provode i sabotažu gotovo svih nare enja. To se naro ito odnosi na najnoviju plja ku koju banda sprovodi na našem sektoru (seljaci su sakupili hranu za bandu, zatim je otposlali k nama, a podravska sela nu ahu nam sami hranu), a isto tako mobilizacija koja se provodila i koja se još sada provodi, nije Paveli u dala nikakvih naro itih rezultata. Od 400 novo pozvanih za koturašku bojnu, odazvalo se nakon 15 dana zakašnjenja jedva njih 60. Prije nekoliko dana obišao sam sela na Ivan ici i na svakom mjestu osjetio koliko gubi naša borba odsustvom naših jedinica u tim krajevima.

U isto vrijeme naši neprijatelji, a u prvom redu vodstvo HSS zapo elo je sve otvorenije sabotražom. Njihov izdajni ki rad i ovdje se sastoji u sabotiranju naše mobilizacije ljudstva i upravo u tom pitanju mi najja e osje amo njihovu sramnu rabotu. Vaše posljednje pismo i direktive po tom pitanju došle su nam vrlo dobro.

U svim sektorima, po našem mišljenju, za nas postoji najvažniji onaj na liniji: Ivan ica - Strahin ica - Ravna Gora. Tu su uslovi za mobilizaciju najve i. Rudarske sirotinje izvrgnute su besprimjernoj plja ki (u pojedinim slu ajevima mjese na pla a 80 -100 kuna) predstavlja danas golem rezervoar za živu snagu naše narodne vojske. Pomanjkanje naših snaga na ovom sektoru i donekle političkog rada onemogu avah su do danas njihovu mobilizaciju. Ovih dana mi emo uputiti poziv varaždinskom, krapinskom i zagreba kom okružnom komitetu po pitanju mobilizacije, veza, akcija i mogu eg održanja naših jedinica na njihovom sektoru.« Nastavljaju i izvještaj, Joža Horvat piše : « U nekoliko naših izvještaja spomenuli smo Vam da smo kako tako organizirali bolnicu u zemunici, koja danas ima oko 20 ranjenika. Ona je sretno ostala konspirativna u toku ofenzive, premda je banda prolaze i kroz šumu, došla nekoliko puta u njezinu neposrednu blizinu. Drug doktor i njegova drugarica u toku cijele ofenzive pokazali su punu brigu za ranjene drugove. Banda je znala za bolnicu i tražila je, ali je nije našla. Me utim otkrili su jedno naše skladište i to preko partizana koji je na tome radio za vrijeme ofenzive, uhva en je živ. Tom zgodom banda nam je otela dvije radio stanice, 3000 metaka, 400 kg masti, nešto kukuruza, 8 karabina i nešto ostaje opreme. Ovih dana emo zapo eti izgradnju nove bolnice, koja e mo i primiti ve i broj ranjenika. Isto tako kopaju se zemunice za smještaj hrane, jer rezervne hrane još nemamo. Nešto smo je zadnjih dana podijelili siromašnim seljacima u onim selima gdje se najve ma zadržavaju partizani. Što se ti e prerasta našeg Odreda u brigadu, to je stari san sviju naših boraca. Vaše posljednje pismo dati e nam novog podstreka da to provedemo u život. «

borba u kojoj su neprijatelju nanijeti ozbiljni gubici. Pretpostavlja se da je iz stroja izbačeno oko 30 ustaša. Zarobljeno je također i nešto oružja.

Usljed stalnog pritiska koji je vršio Odred, neprijatelj je iz V. Poganca 13. svibnja povukao koturaše, jer su bili okruženi i otcjepljeni od svojih baza za snabdijevanje. Tako je V. Poganac otad postao slobodan. Koturaši su povučeni u Koprivnicu *radi odmora, raskušivanja i kupanja ljudstva*, kako bilježi neprijateljski izvještaj. Samo poslije nekoliko dana, jedna satnija koturaša upućena je na osiguranje željezničke pruge Križevci-Koprivnica i u druge satnije za osiguranje pruge Križevci-Božjakovina. Neprijatelj je bio prisiljen jače osiguravati komunikacije, jer ih je KPO uporno napadao, onesposobljavao ih i vršio akcije na cijeloj teritoriji kotara Ludbreg, Novi Marof, Koprivnica, Križevci. Jedan neprijateljski izvještaj navodi da su se partizani pojavili 24. svibnja i oko Vrbovca kod s. Lipnica. Vlakovi su stalno nalijetali na mine, pa je svaki prijevoz postao nesiguran za neprijatelja. U noć 23/24. svibnja, oklopni vlak je naletio na minu kod Velike Mučunice. Od nastale eksplozije, lokomotiva i kupola topničkih kola odletjeli su u zrak i iskočili iz tračnica.

U toj neprestanoj borbi za kontrolu nad željeznicom prugom Križevci-Koprivnica-Markarska, borci 1. bataljona su 25/26. svibnja napali neprijateljsku posadu na željeznoj stanici Majurec. U borbi su dva domobrana poginula, 1 je teško ranjen, 7 zarobljeno. Među njima bili su: jedan zastavnik i dva podoficira. Zaplijenjeni su: teški mitraljez, laki mitraljez, 2 šmajsera, bacač s dvije granate, jedan sanduk municije, 15 bombi i dr.

Dana 26. svibnja, neprijatelj je vršio prisilni otkup hrane u V. Pogancu. Partizani su napali ustaše i onemogućili pljačku. Prema neprijateljskom izvještaju, u toj borbi partizani su imali žrtava, a na strani ustaša je navodno poginuo samo predstavnik ustanove ZEMPR, koja je vršila otkup.

U noć 30/31. svibnja bataljoni KPO minirali su zajednički željeznicu na prugu Križevci-Koprivnica na tri mjesta: kod Majurca, Sokolovca i Velike Mučunice. Također su 30. svibnja mitraljeskom i minobacačkom vatrom uznemirili Ludbreg, a dan kasnije u kraćoj borbi u Botinovcu, zarobili 5 neprijateljskih vojnika.

Spomenutim akcijama svakako treba dodati da je Zagorska udarna eta zapalila željeznicu na stanicu u Konjšćini, zarobivši 8 domobrana. Tim borbama KPO je zaokružio svoja borbena djelovanja u toku svibnja 1943. godine. U to vrijeme KPO već djeluje na dosta širokom području: 1. bataljon na Kalniku, 2. bataljon se nalazio na Bilogori, a 3. bataljon je djelovao u Prigorju oko mjesta Sv. Ivan Zelina. Zagorska

udarna eta je djelovala u Hrvatskom zagorju. Sve su jedinice više-manje djelovale samostalno i samoinicijativno.

Vojna situacija na ratištima i njeni odjeci na kalni kom podru ju

Vojno-politi ka situacija na evropskom, a može se re i i na svjet-skom ratištu, postaje povoljna za Saveznike. Na isto nom frontu, nakon završetka staljingradske bitke, trupe Crvene Armije stekle su stratešku inicijativu i približavale su se Kursku, oko kojeg e se u srpnju i kolovozu voditi odlu uju a tenkovska bitka. Tad e njema ke trupe biti po-tu ene, a tom pobjedom nagovješten je preokret na isto nom frontu u korist Crvene Armije.

Takav razvoj doga aja povoljno se odrazio na situaciju kod nas, osobito na raspoloženje hrvatskog naroda. NOP je stjecao pristalice i u isto hrvatskim krajevima, na primjer, u Hrvatskom zagorju, Bilogori i Podravini, što je motiviralo sve više mladih ljudi da dobrovoljno pristupaju partizanskim jedinicama KPO. To je omogućilo formiranje novih jedinica. Situacija se odrazila i na raspoloženje u redovima HSS-a, pa dio njezinih prvaka pristupa NOP-u, dok se ostali i dalje ponašaju s rezervom, pasivno, ili otvoreno neprijateljski.

Na sli an na in, raslojavanje se manifestira i u hrvatskom domo-branstvu. Sad jedan dio domobrana otvoreno prelazi na stranu parti-zana. Razdor izme u naroda i ustaške vlasti produbljuje se iz dama u dan. Narodu postaje jasno daje s ustaškom strahovladom gotovo, ali do slobode je bilo još daleko. No, unato situaciji, neprijatelj i dalje plja ka kalni ka sela, uzima seljacima žito, konje i svinje. Baš zato partijsko-politi ka rukovodstva, vojna i civilna, objašnjavaju potrebu poja anog politi kog rada s narodom i u jedinicama.

Suprotno optimisti kim preokretima na op oj ratnoj sceni, svibanj je bio vrlo kriti an mjesec za operativnu grupaciju partizanskih snaga uz Vrhovni štab, koja se našla u okruženju na podru ju Crne Gore oko kanjona Sutjeska. Sredinom svibnja po eti e V. neprijateljska ofenziva ("Schwarz") i trajati do 15. lipnja, poznata kao bitka na Sutjeski. Cilj joj je bio uništenje operativne grupacije NOVJ. U toj drami sudjelovalo je manje od 16.000 partizanskih boraca i oko 3000 ranjenih i bolesnih, koji su pokušavali zajedno s Vrhovnim štabom iza i iz obru a, pa se oko kanjona razvila borba prsa u prsa sa 105.000 neprijateljskih vojnika. Borba na život ili smrt vodila se za svaki metar prostora, jer je to bio imperativ za partizansku stranu, jer se radilo o sudbonosnoj bitki za kona nu pobjedu u narodnooslobodila koj borbi.

Zbog kriti ne situacije u kojoj su se našli operativna grupacija i Vrhovni štab, GŠH na zahtjev VS, traži od svih jedinica maksimalnu ak-

tivnost na prugama, prometnicama koje neprijatelj koristi, kako bi se olakšala teška situacija u dolini Sutjeske. Bez obzira što je Sutjeska daleko, borcima KPO činilo se da plotuni sa Sutjeske odjekuju sve do Kalnika. Svoju maksimalnu aktivnost je Odred izrazio prije i poslije 15. svibnja i time dao svoj doprinos u slomu pete ofenzive.

Polovinom svibnja 1943. godine, Štabu KPO nametnuli su se problemi koje je odmah trebalo rješavati. Prije svega, postalo je jasno da aktivnosti Odreda treba prenositi u Hrvatsko zagorje, kako bi se podržale političke inicijative partijskih rukovodstava da se postojeći vojni potencijal što bolje aktivira u Zagorju, ali to se nije moglo postići bez utjecaja i pomoći KPO. Trebalo je osigurati uvjete za organizaciju višeg stupnja borbe i otpora. Trebalo je vojne i političke potencijale iskoristiti za formiranje Zagorskog i Zagrebačkog partizanskog odreda, koji bi na tom području preuzeli ulogu koju je ranije imao KPO. Takvi zahtjevi postavljali su se i na nekim drugim područjima kao, na primjer, u Međimurju, premda se tamo nije moglo mnogo učiniti prije jeseni. Također je trebalo održati osvojene pozicije na Kalniku i Bilogori, ali i sve dublje prodirati u Podravinu. Takav stav potvrđuje izvještaj štaba KPO, upućen 27. svibnja 1943. godine komesaru II. operativne zone⁵⁷.

S obzirom na velike zahtjeve koji su postavljeni pred KPO, formiranje Zagorske udarne čete podudarilo se s planovima zbog čega je već dva dana nakon formiranja upućena u Zagorje s ciljem da na tom području djeluje vojni i politički. Četu je vodio zamjenik komandanta Odreda Stjepan Kuš. Kao što smo spomenuli ranije, komandir ove čete bio je Slavko Mrkoci, a komesar Josip Kolenko, pa poslije njega Rudolf Kuhar. Četa je napala Konjščinu i Budinščinu, a brzim, iznenadnim i odlučnim akcijama očištila je teren oko Lobora. Krajem svibnja, Zagorska udarna četa nalazila se oko Krapine i Pregrade, gdje je među ostalim zadacima, trebala uspostaviti vezu s Kozjanskim odredom u Sloveniji. Zagorska udarna četa djelovala

⁵⁷ «Zadnji Vaš dopis koji smo primili bio je datiran od 15. IV. Og. Od onda do danas mi od Vašeg štaba nismo primili nikakav daljnji dopis. Jedino nam je III operativna zona poslala ponovo naređenje da joj predamo naš 1. bataljon što smo mi učinili. U tom dopisu upozoreni smo da o tome i Vas izvjestimo, što smo mi učinili našim dopisom od 1. V. ov.god. (Vidi Zbornik VII tom 15, knj. 15, dok, br. 8)....

« Perspektive koje su nam se otvorile posljednjih dana, daju nam za pravo da ustvrdimo kako ćemo uskoro imati 3. i 4. bataljon, kako ste Vi to sugerirali u posljednjem dopisu... (Vidi Zbornik VII, tom V, knj., 14, dok, br. 9) ... «Drugi važan faktor jeste masovna mobilizacija koju banda provodi ovih dana. S tim u vezi otvorila se i nama široka perspektiva za mobilizaciju Podravaca. Narod iz pojedinih sela traži da mi dođemo po njih i da ih mi mobiliziramo, jer kad ve moraju ići u vojsku radije prilaze nama nego bandi...

«Do danas smo ipak mobilizirali samo 50 ljudi, jer mi ovdje nemamo rezervnog oružja...Odlaskom našeg operativca, druga orkovića, popunili smo ponovo štab s drugom Mimom, dosadašnjim komandantom našeg 2. bataljona. On je vrlo dobar drug, sposoban da se uzdigne u štab odreda ih brigade... »

(Sign, A VII, Fond NOB, kut. 1600, reg. br. 23 / 3 ; Zbornik VII, tom V, knj. 15, dok, br. 90, str. 270 - 274 Prim. Aut : orković je otišao s 1. bataljonom i mitraljeskom četom u Slavoniju, međutim bataljon se vratio na Kalnik, a mitraljeska četa je ostala u Slavoniji. To je izvedeno na zahtjev Grge Jankeza, sekretara OK KP Bjelovar.

je samostalno oko 40 dana, da bi se zatim vratila na Kalnik i ušla u sastav udarnog bataljona "Matija Gubec." Zadani je cilj ostvaren, premda je pravo rješenje bilo da se što prije formiraju Zagorski i Zagrebački odred, bez obzira što će uskoro u Zagorje prodirati i veće jedinice, uključujući i XII. slavonsku diviziju. Takvi zahtjevi rezultirali su, napokon, formiranjem Zagrebačkog i Zagorskog odreda. Na kraju je došlo i do formiranja Prve zagorske partizanske brigade.

Još nekoliko riječi o ranije navedenom izvještaju KPO od 27. svibnja - štabu II. operativne zone. Naime, u tom izvještaju štab KPO najavljuje mogućnost formiranja 4. bataljona od pristiglih Podravaca. U isto vrijeme podsjetio je i daje 1. bataljon s mitraljeskom četom uputio u sastav X. slavonske divizije, što je opet poremetilo planove za formiranje brigade. U vojnoj publicistici i u nekim drugim lancima, često se diskutiralo: da li je štab KPO uputio u slavonske jedinice tri ili četiri svoja bataljona. Nesporazum izazivaju razlike u podacima koje daju i neki ratni dokumenti. Međutim, treba reći, daje KPO u sastav slavonskih jedinica uputio tri bataljona i jednu mitraljesku čet. Dva su bataljona (1. i 2.) upućena u Slavoniju u prosincu 1942. godine, još jedan 1. bataljon iz Podgarica u ožujku 1943. godine. Također je u svibnju 1943. godine upućen novi 1. bataljon, kojeg je pratio operativni oficir štaba Odreda Dušan Đorković. Tada je s bataljonom išla i mitraljeska četa. Međutim, bataljon nije ostao u Slavoniji, već se vratio na Kalnik nakon protesta sekretara OK KPH Bjelovar, Grge Jankeza. Uz ova tri bataljona i mitraljeske čete, valja imati na umu daje i Moslavački odred poslao u Slavoniju svoja dva bataljona, što znači daje II. operativna zona uputila u sastav slavonskih jedinica ukupno 5 bataljona i jednu mitraljesku čet. Treba reći da upućene jedinice u Slavoniju imaju ekvivalent jedne brigade. Da nije došlo do upućivanja ovih jedinica u Slavoniju, prva partizanska brigada na Kalniku mogla se formirati mnogo prije 4. rujna 1943. godine.

Nastavak borbi u lipnju 1943. godine

KPO je u lipnju imao 4 bataljona, prateću čet s teškim mitraljezima i grupom minobacača, Zagorsku udarnu čet, koja je često operativno bila vezana za 1. bataljon i dopunsku čet, koja se kasnije razvila u dopunski bataljon. Smatra se da je Odred tada imao oko 620 boraca, a u naoružanju uz dovoljno pušaka, još 8 teških mitraljeza, 1 laki i 1 teški minobacač, više automata i 27 puškomitraljeza. To je tada već stvarno bila impozantna snaga s velikim borbenim iskustvom, manevarskom sposobnošću, te velikom vatrenom i udarnom moći. Pratili smo njegov borbeni i politički rast i uspon, KPO je stabilizirajući bazu na Kalniku, vješto širio operativnu osnovicu, prenoseći djelovanja prema Hrvatskom zagorju, Bi-

logori i Podravini. Brzim manevrima bataljona, Odred napada komunikacije na širokom području oko Kalnika, prebacuju i težište borbi s jednog na drugi kraj: sad na relaciji Koprivnica-Križevci, a zatim ubrzo na cesti i pruži: Varaždin-Zagreb. O takvom stanju stvari svjedo i izvještaj ravnatelja za javni red i sigurnost iz Zagreba⁵⁸.

Takve jadikovke ustaških vlasti i njihovih poglavara bila su sve češća i bilo ih je sve više. Pa ipak treba reći da je neprijatelj dobro shvatio situaciju i stalno poduzimao mjere, kako bi oslabio pritisak KPO-a. Prije svega, stvarao je svoju agenturu na tom području s pokušajima da svoje dobro obučene agente ubaci u partizanske jedinice, što mu je djelomično i uspjelo. U isto vrijeme pojačao je propagandnu djelatnost preko sredstava informiranja, radija i letaka, u kojima se negativno govori o ciljevima revolucije i NOB-e, poziva na predaju bez sankcija i slično. Ujedno je hvatao po selima i odvodio sve one za koje je sumnjao da su simpatizeri NOP-a.

Na terenu se osjećalo i negativno djelovanje HSS-a, bez obzira što je jedan broj prvaka već bio prešao na stranu NOB-e. Sumiraju i sve te elemente, štab KPO zaključio je u svom izvještaju II. operativnoj zoni od 26. lipnja 1943. godine da je vojno-operativna situacija povoljnija od političke. No, treba naglasiti da je mjesec lipanj bio značajan i po većem dolasku dobrovoljaca iz Zagreba i Hrvatskog zagorja i NOP, unatoč svemu, jačanja vojne i političke.

Pored obavještajnih agentura, političkih, ekonomskih i drugih mjera, neprijatelj je u to vrijeme (osobito poslije pete ofenzive), povećao kvalitativnu snagu u većim mjestima na području sjeverozapadne Hrvatske, jer treba znati da je to područje postalo stratezijska odstupnica njemačkih okupacionih snaga. Nakon reorganizacije u domobranstvu i stvaranja borbenih "gorskih združova", stigle su jedinice tzv. PTS-a, Poglavnikovog tjelesnog združenja. Takvim mjerama neprijatelj je pripremio svoju lipanjsku ofenzivu na Kalnik.

I tokom lipnja, KPO je nastavio napadati neprijateljske posade i komunikacije. Tako je pripremljen napad na željezničke stanice u Lepavini i Donjari, koje je branilo oko 160 legionara. Napad je izvršila pojačana Zagorska udarni eta 4/5. lipnja, dok su bataljoni osiguravali napad od moguće intervencije neprijatelja iz Križevaca i Koprivnice. Treći bataljon bio je u rezervi u V. Botinovcu. Napad je bio uspješan i neprijatelj je pretrpio značajne gubitke. Zarobljeno je 5 legionara i zaplijenjeni: 1 teški mitraljez, 2 puškomitraljeza, 1 automat i dosta municije.

⁵⁸ «... na području Sudovec - Novi Marof - Podrute - Konjščina - Brezniki Hum nalazi se oko tisu do dvije tisuće partizana, pa je cesta Varaždin - Zagreb zaposjednuta a promet zaustavljen. Cijelo je Zagorje postalo područje partizanskog utjecaja, zato treba nešto poduzeti, jer će posljedice biti pogubne...»

Napad na žandare u Gornjoj Rijeci Odred je izveo 6. lipnja i zarobio 20 žandara, a zaplijenio je: 24 puške i 1 minobaca. Zaseda koja je bila postavljena kod sela Sudovca likvidirala je 17 neprijateljskih vojnika, koji su dolazili u pomoć napadnutoj stanici u G. Rijeci.

Izveštaj kotarske oblasti Novi Marof - Velikoj župi Zagorje od 6. lipnja 1943. godine, upravo komentira partizanski napad na G. Rijeku⁵⁹

Ponovni napad na žandare u Rasinji

Žandari iz Rasinje često su upadali u kalnička sela i s njima su partizani imali više teških okršaja. Zbog toga je štab KPO imao namjeru s njima se definitivno obračunati. Napad na žandare u Rasinji izvršen je 10. lipnja s tri bataljona. Da bi postigli iznenađenje, partizani su se poslužili varkom. Deset hrabrih mladih dobrovoljaca, odjevenih u seljačka odijela s pištoljima i bombama, pokušalo je toga dana u podne iznenaditi žandare, upasti u stanicu i na prepad je osvojiti. Međutim, plan nije do kraja uspio. Došlo je do pucnjave u kojoj su ubijena 4 oružnika i 1 zastavnik, a prema neprijateljskim izvještajima i partizani su imali gubitaka. Za to vrijeme je 3. bataljon osiguravao napad od moguće intervencije iz pravca Koprivnice, a 2. bataljon štiti napad od Ludbrega, minirajući željeznicu prugu kod Cukovca. Taj događaj u žandarskoj stanici opisuje borac L. Žerjavić, jedan od njegovih sudionika, u crtici pod naslovom *Nas petorica*⁶⁰.

⁵⁹ « Dana 5. ov. mj. opkolili su partizani u jutro rano oko 5 sati mjesto Gornju Rijeku, te pušanom i strojopušanom vatrom napali samo mjesto. Oružnička postaja branila se sa 19 oružnika. Borba je trajala sve do mraka istog dana. Zapovjedništvo mjesta iz Varaždina poslalo je jedan sat 1 topničkog sklopa s kamionima koja se razvila u strijelce kod Možečca i tako prodirala šumom prema Sudovcu, a to zato jer su bile dobivene vijesti da je grupa partizana od 100-150 postavilo našim snagama zasede, sjeverno od Sudovca...Naše snage su bile napadnute...Partizani su oružnike zarobili, svukli ih i oduzeli im 19 pušaka i svega oko 50 komada municije... Naravno to se naglašuje da je G. Rijeka vrlo važno mjesto radi kretanja partizana, pa bi trebalo u što kraćem vremenu uspostaviti brzoglasnu liniju i postaviti jednu posadu od 60-100 ljudi, koja se može smjestiti u zgradu oružničke postaje uz prethodne manje popravke. »

Kotarski predstojnik:

Samobor v. r.

Sign, AH, VŽŽŽ, kut, 2202, taj, br. 128011943.

⁶⁰ « Tek što sam se vratio iz patrole čuo sam da se traži 15 dobrovoljaca radi izvršenja neke akcije. Javili su se mnogi skojevci, ali svi nisu mogli biti izabrani. Bataljonski kurir «Pr» odveo nas je u štab bataljona. Kad smo stigli, Jovica Mandić nas je upoznao sa zadatkom. Komesar čuo Srnc je svakome od nas dao pištolj, dvije do tri bombe i civilno odijelo, dok smo naše uniforme ostavili u štabu. Kad smo se obukli, brzo smo napustili Radeljevo selo, prošli Prkos i približili se Rasinji u kojoj je bilo 18 žandara. Prolazeći kroz selo mnogi su nas sumnjivo gledali. Padala je sitna kišica, a mi smo se polako približavali cilju, krećući se u tri grupice. Stigli smo do jedne gostionice u kojoj je Ivica Družinec spasio glavu jednog žandara. Nas petorica ušli smo u gostionu, a malo kasnije stigla su još 3 žandara, kojima smo se predstavili kao domobranci koje su partizani zarobili i pustili. Još je pet minuta bilo do početka akcije. Boris je zamolio žandare da nas odvedu do svoje stanice kako bismo izvadili propusnice da odemo do Koprivnice. Sa žandarima smo popili piće i krenuli prema žandarskoj stanici. Putem su se žandari prijetili kako će se osvetiti partizanima, a mi smo nestrpljivo očekivali trenutak da skočimo na njih i izvršimo postavljene zadatke. Upravo kad je na tornju crkve otkucavalo 12 sati, žandar je uhvatio za bravu od vrata ograde i uveo nas u stanicu. Hladnokrvno smo ušli u krug. Pred nama je bila velika zgrada, opasana zidovima i puškarnicama na prozorima iz kojih su virile pušane cijevi. Na ulazu u zgradu bio je

O tom napadu Zapovjednik okružnog zapovjedništva bojnik Kržišnik izvijestio je Zapovjedništvo Velike župe Varaždin.

Samo nekoliko dana iza spomenute akcije, 14. lipnja, izvršen je napad na posadu u Carevdaru, minirana je željeznička pruga kod Donjare i sela Komari. Gubici neprijatelja nisu poznati. Zbog navodnog "slabog držanja" posade u Carevdaru, ona je smijenjena i upućena u Križevce, a novo osiguranje povjereno je jednoj ustaškoj jedinici. Također i za osiguranje pruge neprijatelj pokušava angažirati kvalitetnije jedinice, ali ni to nije spriječilo partizane da željeznicu napadaju, miniraju i ruše.

Drugi bataljon je djelovao na Bilogori, a 15. lipnja nalazio se u Jakopovcu, gdje ga je neprijatelj iznenadio, razbio i nanio velike gubitke. U bataljonu je bilo: 7 mrtvih, 8 ranjenih, 3 zarobljena i 11 nestalih boraca. Nekoliko dana kasnije, nestali borci su stigli u selo Bačkovu i priključili se bataljonu. Nakon istrage o tom slučaju, komandant bataljona Stevo Čavić bio je smijenjen zbog nebudnosti i lošeg komandiranja.

Oružane snage NDH pokušale su dovesti kvalitetnije jedinice u garnizone oko Kalnika, premda su i dalje imali velike teškoće, što možemo zaključiti iz mjesečnih neprijateljskih izvještaja. U njima se priznaje da partizani imaju mnogo bolje razvijenu izvještajnu službu, da imaju dosta istomišljenika i da su dobro naoružani. Govore i o svojim slabostima, isti su: nedovoljan osjećaj za čuvanje tajnosti, nedovoljan broj raspoloživih snaga, slaba oprema, (posebno nedostatak cipela), nepostojanje prijevoznih sredstava, teškoće oko pronalaženja povjerljivih doušnika, nedovoljna izvježbanost postrojbi, pasivnost u radu i ravnodušnost, te nepravde prilikom oslobođenja pri ulaznika i protekcije.⁶¹

Zagorska udarnica izvršila je 21. lipnja 1943. napad na uporište u Varaždinskim Toplicama. Napad je vodio terenski radnik, drug Katalinić. Imala je zadatak likvidirati neprijateljsko uporište u Varaždinskim Toplicama. Borci su se u koloni približili zgradi, gdje su bili žandari, jer posada nije reagirala. Jedan bataljon je bio u zasjedi na Varaždin Brijegu. Jedan vod Zagorske udarnice, na čelu s komandrom Mrkocijem, približio se zgradi, a drugi vod koji u kojoj su bili domobrani. U parku, jedan vod Zagorske

veliki bunker u kojem su bila trojica žandara i tu nam se desila jedna nezgoda. U bunker na straži bio je bivši općinski stražar iz mogla mjesta kao žandarski vodnik i prepoznao me: «Otkud ti, ruke u vis!» Odmah sam ga uhvatio za cijev puške, izvadio pištolj, a on je podigao ruke u vis. Drugi je žandar nanišanio na mene, ah mu se metak zaglavio, pa ga je Boris sraunio sa zemljom. Ja sam se brzo obračunao s mojim poznanikom, a onda je i treći žandar bio razoružan. Nakon toga nastala je strka, mi smo razvalili željezna vrata, pokupili oružje iz puškarnica, a borba se vodila uglavnom bombama. U kratko vrijeme žandari su bili svladani, a samo je nekolicina uspjelo pobjeći. Vratili su se nazad, nosili smo druga Košutu, ranjenog u oba dlana, no to mu nije smetalo da na nosilima pjeva: - *Neka znade dušman kleti, krvavi se vodi rat...* Za dugo vremena u Rasinji neće biti žandara.

⁶¹ (7 / 1 - 19 / k 24 original u V, I, I,)

ete bio je u zasjedi radi osiguranja pri eventualnom povla enju. Vod koji je napadao domobrane, zauzeo je prvi kat zgrade, ali kad je krenuo na drugi kat bio je iznenada obasut bombama, pa je daljnji napad prekinut. Istovremeno je neprijateljska posada postavila puškomitraljeze na prozore, onemogu ivši vodu da se povu e natrag. Povla enje nije bilo mogu e, ali se me u borcima nalazio jedan drug koji je dobro poznao to mjesto i zgradu, pa je cijeli vod proveo podzemnim hodnikom napolje. Mrkocijev, pak, vod izvršio je silovit napad na žandare. Ve su zauzeli polovicu zgrade. Progone i žandare u drugu prostoriju, Mrkoci je jurnuo za njima, otkrio bombu, ali mu je u tom trenutku jedan žandar prislonio pušku ravno na prsa. Bomba je u rukama komandira eksplodirala i obojica su poginuli. Dvadeset i nešto dana ranije, hrabrom komandiru udarne ete u Zagoiju je nesretnim slu ajem poginuo brat Stjepan, a i sestra Tonka je izgubila život u NOB-i, što je prava tragedija jedne obitelji koja se od prvih dana vezala uz NOP.

Smrt Slavka Mrkocija, komandira Zagorske udarne ete, bolno je odjeknula me u borcima njegove ete i Kalni kog odreda. vrsto gra en, nižeg rasta, velikog juna kog srca, Slavko e nakon rata biti proglašen narodnim herojem.

O spomenutom napadu na Varaždinske Toplice neprijatelj je zabilježio:⁶²

Izvještaj štaba KPO upu en štabu II. operativne zone NOV i PO Hrvatske o stanju neprijatelja na terenu, provedenim akcijama i stanju u Odredu, javlja tako er o akciji u Varaždinskim Toplicama.⁶³

Borbe su se rasplamsale, Prvi bataljon je napao Hum, a 3. bataljon se nalazio u zasjedi na Paki. Tre i bataljon je izvršio ponovo napad na Lepavinu i Carevdar, dok je 1. bataljon operirao oko Ludbrega i istio teren od manjih neprijateljskih posada. Prvi bataljon 27. lipnja napada žandarsku stanicu u Hrženici, ali su žandari uspjeli prethodno pobje i. Dan kasnije izvršen je napad na vlak kod Novog Marofa i minirana pruga Varaždin-Zagreb.

⁶² « Savezno izviješ u od 20. VI o. g. Partizani su 21. ovog mjeseca u 0,0 sati napali posadu u Varaždinskim Toplicama (14 km jugoisto no od Varaždina). Borba je trajala do 04, 30 sati - partizani odbijeni i povukli se sjeveroisto no od Varaždina, navodno u selo Martijanec. Gubici vlastiti: 1 domobran poginuo, neprijateljski: 1 partizan poginuo (imenom Stevo, navodno zapovjednik jedne ete). »

⁶³ « 21. VI dva bataljona izvršila su akciju na Varaždinske Toplice. Akcija nije uspjela zbog slabih priprema i neodlu nosti boraca, koji su ve ušli u prizemlje zgrade uporišta bande, a nisu imali dovoljno smjelosti da se popnu na kat i likvidiraju bandu. U toj akciji neprijatelj je imao 2 mrtva i 1 ranjenog. Na našoj strani je 1 mrtav i to komandir Zagorske udarne ete i 5 ranjenih.»... Opisuju i stanje u Odredu u izvještaju se navodi: da je formirana popumbena eta (obrazovna) i vod za vezu. Na kraju izvještaja konstatira se da KPO ima 620 partizana, a od oružja: 24 puškomitraljeza, 2 teška mitraljeza, 2 laka minobaca a, 7 parabela i 40 pištolja. Izvještaj su potpisali komandant i komesar. (Sign, A VII, Fond NOB, kut. 1472 f. 4, dok, br. 23. Zbornik VII, tom V, knj. 16, dok, br. 98, str. 271 - 273)

Karakteristika za djelovanje KPO u lipnju 1943. jest trajni napor štaba da Odred bude što prisutniji u Hrvatskom zagorju, da prodire dublje u Podravinu i da sa svim snagama djeluje i onesposobljava komunikacije: Križevci-Koprivnica-Ludbreg i Varaždin-Zagreb. Takvo se djelovanje podudaralo sa zahtjevima GŠH i II. operativne zone. Cilj je bio išćenje područja oko Kalnika kako bi se stvorili uvjeti za djelovanje pojedinih ustanova, zaštitila bolnica i omogućio normalan rad partijskih rukovodstava.

Lipanjaska ofenziva neprijatelja na Kalnik

Pod kraj lipnja, samo nekoliko dana prije dolaska XII. slavonske divizije, neprijatelj je sa jakim snagama izvršio veliku ofenzivu na Kalniko područje (kao operaciju «išćenja»). Prema izvješću u Prve domobranske pješačke divizije, na Kalniku su tada operirale sljedeće neprijateljske jedinice: 1 legionarska satnija 2 pješačke pukovnije, dvije koturaške bojne iz Koprivnice sa 3 satnije, ustaška satnija XI ustaške bojne iz Križevaca, domobranci i žandari iz Novog Marofa i Varaždina, artiljerija iz Varaždina uz zrakoplovnu podršku. Računalo se da je u toj ofenzivi sudjelovalo oko 3000 neprijateljskih vojnika.

Ofenziva je počela s kružne osnovice na liniji: Novi Marof-Varaždinske Toplice-Ludbreg-Rasinja-Sokolovac-Križevci-Gornja Rijeka. Prve pokrete neprijatelj je poduzeo 24. lipnja, s ciljem da zaposjedne i vrsto drži komunikacije i tako spriječi izvlačenje partizana s Kalnika. U drugoj fazi je pokrenuo svoje snage prema Kalnikim selima u namjeri da presječe Kalnik i okruži KPO na prostoru: Duga Rijeka - Veliki Poganac - Ludbreški Ivanac i Apatovac. U trećoj fazi imao je cilj uništiti KPO i otkloniti Kalnik od partizana. Neprijatelj je raspolagao podacima o položaju KPO i njegovom rasporedu. Međutim, prilikom provedbe neprijateljske operacije, jedinice KPO više nisu bile na onom mjestu gdje je neprijatelj pretpostavljao. Tad su se već bataljoni KPO nalazili na Bilogori, u Zagoju i oko Novog Marofa, što znači izvan neprijateljskog obrambenog područja, tako da i ta neprijateljska ofenziva nije uspjela.

Ali, neprijatelj je izvukao pouke iz neuspjelih ofenziva, pa je odlučio formirati manje taktičke grupe od izabраниh vojnika i asnika koji su imali iskustva iz borbi s partizanima južno od Save, naročito u IV. i V. neprijateljskoj ofenzivi. Cilj im je bio da takve taktičke grupe ubacuju u pozadinu partizana, da pretražuju teren i sami biraju ciljeve napada. Međutim, Odred se vrlo brzo prilagodio novom načinu neprijateljskog djelovanja i efikasno se suprotstavio mogućim iznenađenjima.

Savjetovanje rukovodilaca Odreda u Ludbreškom Ivancu

Rade Bulat, vršilac dužnosti na elnika štaba II. operativne zone, najavio je svoj dolazak na Kalnik pismom još 28. svibnja 1943. godine⁶⁴.

Pismo Rade Bulata predviđa formiranje brigade, ali da bi se to ostvarilo, trebalo je još čekati do 4. rujna 1943. godine.

Rade Bulat stigao je u štab KPO 20. lipnja 1943. Odmah po njegovom dolasku organiziralo se savjetovanje sa štabom KPO, OK KPH Varaždin i štabovima bataljona. Tad je izvršena analiza vojne i političke situacije i procijenjeno je dotadašnje djelovanje KPO. Uočena je potreba za nekim organizacijsko-formacijskim i kadrovskim promjenama u Odredu, formiranjem novih jedinica. Predloženo je, na primjer, da se ukine tzv. terenska četa i formira dopunska (obrazovna) četa, kroz koju će prolaziti mladi borci, dobrovoljci, prije konačnog rasporeda u jedinice bataljona. Sudionici savjetovanja založili su se i za formiranje jedinica veze, bez kojih je teško organizirati suradnju među štabovima i jedinicama u toku borbenog djelovanja.

Uočeno je također da u komandiranju i rukovođenju postoje izvjesne slabosti i da štab Odreda nema dovoljno jake operativne veze s bataljonima, koji su najčešće djelovali samostalno. Osobito je trebalo pojačati političke veze rukovođenja na liniji komesara i na obavještajnoj liniji. Sudionici ovog savjetovanja informirani su o obavezi da starješinski kadar mora nositi oznake činova. Utvrđeno je formacija štabova bataljona koju čine: komandant i komesar, njihovi zamjenici, ekonom, bolničar i kurir. Zauzet je stav da kadar, zaključno s četom bude u nadležnosti štaba Odreda, a vodovi i niže grupe u nadležnosti štabova bataljona. Bilo je govora i o namjenu rukovođenja bolnicom i o brizi za ranjenike. Raspravljalo se i o pojavi dezerterstva, ili samoranjavanja. Zagorska udarna četa stavlja se pod komandu 3. bataljona, a ranije je operativno bila vezana za 1. bataljon.

Nakon savjetovanja objavljena je Naredba štaba Odreda⁶⁵. Tom su naredbom potvrđene ranije usvojene odluke o smjeni nekih rukovodilaca. Tako je smijenjen komandant 2. bataljona Stevo Cavić zbog lošeg komandiranja i neopreznosti zbog spomenutih događaja u selu Jakopovac. Kažnjeni su tom prilikom i komesari bataljona;

⁶⁴ « Kao što vam je poznato uskoro ću stići i do vašeg Odreda. Ja momentalno idem u Moslavinu, od kuda ću vjerojatno do 15 idućeg mjeseca stići k vama. Do mog dolaska u vezi sa formiranjem brigade iz vašeg i Moslava kog odreda potrebno je izvršiti slijedeće: U sastav novoformirane brigade ući će po dva bataljona iz svakog Odreda, dok će na terenu ostati po jedan bataljon. Vaša Zagorska udarna četa koju ste formirali i uputili u pravcu Varaždina, ući će u sastav bataljona koji će ostati na terenu, a bit će pod izravnom komandom vašeg štaba... četa prate ih oružja i prate ih oružja vašeg štaba ući će u sastav novoformirane brigade. »

Pod - post scriptum: «Ukoliko nemate formiran vod za vezu, odmah to učinite. »
(Sign, kserokski kopija originala u posjedu Redakcijskog odbora monografije)

⁶⁵ Naredba štaba KPO pod brojem 17 od 25 lipnja 1943. godine.

- 1 Zagorska udarna eta, koja je bila u sastavu 1. bataljona, stavlja se pod komandu 3. bataljona. Formira se popumbena (obrazovna) eta u cilju obrazovanja novog ljudstva u vojnom i političkom smislu, a stavljena je pod komandu štaba Odreda. Formira se vod za vezu u kojeg eta i ljudstvo i obučavati se u održavanju veze a bit će pod komandom štaba Odreda. Prestala je s djelovanjem terenska eta, a njeno ljudstvo je dodijeljeno za popunu 3. bataljona.
- 2 Dosadašnji komandant 2. bataljona drug Stevo Čavić, smjenjuje se s dužnosti komandanta po kazni s razlogom što je u borbi kod Jakopovca pretrpio velike gubitke i stavlja na raspoloženje Odreda. Dosadašnji komesar 3. bataljona Žarko Milićević smjenjuje se sa svoje dužnosti što je interese bataljona zanemario zbog ličnih interesa. Isti komesar imenuje se za komesara 1. ete 1. bataljona. Dosadašnji komesar 1. bataljona Stanko Dovžak smjenjuje se sa svoje dužnosti i stavlja na raspoloženje štabu Odreda. Isti drug nosi i oznaku komandira ete.
- 3 Imenuje se rukovodstvo 1. bataljona, pa se za komandanta imenuje Jovica Mandić, za njegovog zamjenika Dušan Minić i operativnog oficira drug Zarić. Za vršioca dužnosti komesara bataljona imenuje se drug Miloš Bednjarek, a za njegovog zamjenika uro Srnec. Za vršioca dužnosti komandira ete 1. bataljona imenuju se: 1. ete Stevo Tepšić, 2. ete Franjo Kušter, a za njegovog zamjenika Jovo Radanović. Za komesara 1. ete imenuje se Žarko Milićević, a za njegovog zamjenika Verner Breznik. Za komesara 2. ete imenovan je uro Jagić, a za njegovog zamjenika Jovan Rakinić.
- 4 Za komandanta 2. bataljona je imenovan Andrija Bertović, a za njegovog zamjenika Vlado Kobal. Za komesara bataljona imenovan je Josip Spiranec, a za njegovog zamjenika Nikola Ladišić. Za vršioca dužnosti komandira 1. ete imenovan je Gajo Brlić, a za njegovog zamjenika Jovo Bosanac. Za komandira 2. ete imenovan je Ivan Turković, a za zamjenika Dušan Bosanac. Za komesara 1. ete imenovan je Rudolf Kuhar, a za zamjenika Martin Miloš. Za komesara 2. ete imenovan je Vjekoslav Medar, a za zamjenika Milan Koić.
- 5 Za komandanta 3. bataljona imenovan je Nikola Severović, za zamjenika Dane Zobenica, a za operativnog oficira Nikola Crnković. Za vršioca dužnosti komesara imenovan je Dragutin Vingert, a za njegovog zamjenika drug Karasman. Za zamjenike komandira 1. i 2. ete 3. bataljona imenovani su Rudolf Turoghja i Osman Šišić. Za komandira Zagorske udarne ete imenovan je Ivica Družinec, a za zamjenika Vlado Vidić. Za komesara Zagorske udarne ete imenovan je Josip Kolenko, a za njegovog zamjenika Stanko Kuhar. Za komesara 1. ete imenovan je Andrija Kuhar, a za njegovog zamjenika Eduard Antolić. Za komesara 2. ete imenovan je drug Peter za zamjenika Stjepan Selendić.
- 6 Za komandanta 4. bataljona imenovan je Miloš Korać, a za njegovog zamjenika Nikola Kličević. Za operativnog oficira imenovan je Stevo Miočević. Za komesara bataljona imenovan je Ivo Robić, a za njegovog zamjenika Dragutin Varga. Za vršioca dužnosti komandira 1. ete imenovan je Stanoje Grabovac, a za njegovog zamjenika drug Gojković. Za vršioca dužnosti komandira 2. ete imenovan je Mirko Milaković, a za zamjenika Nikola Rajaković. Za komandira 3. ete imenovan je Ivan Vulić. Za komesara 1. ete imenovan je Miro Ostrolučan, a za zamjenika Stjepan Kuhar. Za komesara 2. ete imenovan je Andrija Vučković, a za njegovog zamjenika Rade Gojković. Za komesara 3. ete imenovan je Vinko Zganec, a za njegovog zamjenika Tomo Bonar.
- 7 Za komandira popumbene (obrazovne) ete imenovan je Pavao Kovač.
- 8 Za komesara bolnice imenovan je drug Ilić, dotadašnji vodnik.
- 9 Za referenta voda veze imenovan je Franjo (Dragutin) Hladnić.
- 10 Vršioci dužnosti komandira eta nositi će oznake zamjenika komandira eta.
- 11 Ustanovljuje se formacija komande ete koja će se sastojati od komandira, komesara i njihovih zamjenika, te od ekonomskog, bolničara i kurira.
- 12 Štabovi bataljona će na prijedlog komandira eta postavljati komandire i delegate vodova svojom naredbom.
- 13 Štabovi bataljona dostavljat će redovne izvještaje, vojne i političke svakih 8 dana zajedno s popisom ranjenih, poginulih, nestalih i dezertiranih boraca.
- 14 Naređuje se štabovima bataljona da dostave spisak dezertera, koji su u posljednje vrijeme napustili naše jedinice.
- 15 Bataljoni neće primati nove borce nego će iste uputiti u popumbenu etu.
- 16 Štabovi bataljona moraju najstrože kazniti slušajevce samoranjavanja boraca ili meću sobnog ranjavanja.
- 17 Štabovima bataljona zabranjeno je izdavati odsustvo borcima bez odobrenja štaba Odreda.
- 18 S današnjim danom razrješava se dužnosti komesar 1. ete 1. bataljona, Ivan Jurman Bolteki i stavlja na raspolaganje štabu.
- 19 Ova naredba stupa na snagu danas i ima se pročitati pred našim strojem.
Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Politikomesar: Josip Horvat

Komandant: Izidor Štrok

Stanko Dovžak, komesar 1. bataljona smijenjen je zbog konzumiranja alkohola, a Žarko Milićević, komesar 3. bataljona smijenjen je zbog intimne veze. Međutim, stvarni razlozi ovih smjena u naredbi štaba Odreda nešto su drugačije formulirani. Naredba je javno pročitana pred postrojenim borcima Odreda u blizini sela Kamešnica.

Tom je prilikom pročitana i naredba o strijeljanju komandira 2. čete 1. bataljona, Alojza Moškona. Moškon je rođen u selu kraj Ivanca, ali mu je obitelj bila kolonizirana na Kalnik. Bio je ustaša i partizani su ga zarobili jednom prilikom kod njegove kuće. Na saslušanju je ispričao svoju biografiju i zamolio da bude primljen u partizane, obećavajući da će biti lojalan borac što je u potpunosti i bio. Zbog toga mu je izraženo povjerenje da bude komandir čete. Međutim, teško je objasniti što se s tim mladim čovjekom kasnije dogodilo, da li je osobno smatrao da je pogriješio stranu. Ali, u vrijeme napada na Rasinju, Zagorska udarnička četa i Moškonova četa, dobile su zadatak da zaposjednu položaje u blizini sela Subotica, zatvore i štite pravac koji iz Koprivnice vodi prema Rasinji. Moškon je sa svojom četom trebao zaposjesti jedno manje brdo s kojeg je trebao štiti Zagorsku udarničku četu i osigurati njen prihvata u slučaju potrebe. No, Moškon tu naredbu nije izvršio i nije zauzeo predviđene položaje, nego je sam četom bio prikričen u šumarku i tako nije osigurao podršku Zagorskoj udarničkoj četi, koja se našla u ozbiljnoj situaciji, pretrpjevši osjetne gubitke. Saslušanjem je utvrđeno da je tako Moškon namjerno postupio, jer se nije htio boriti protiv "svojih", kako se navodno izrazio. Zbog toga je osuđen na smrt i strijeljan. Njegov mlađi brat Josip, koji je tada bio kurir Odreda s nadimkom "Prorok", koji je bio prisutan u izvršenju kazne, ostao je u partizanima do kraja rata i danas živi u jednom selu u Sokolovcu.

Uz suglasnost načelnika štaba II. operativne zone, štab KPO-a donio je spomenutu Naredbu br.17, koju ćemo kao rijedak dokument interpretirati u prikladnoj formi za ovu monografiju. (Vidi bilješku 65)

Burna zbivanja u srpnju 1943. godine na Kalniku i u Hrvatskom zagorju

Ljeto 1943. godine obilježili su veliki uspjesi NOB-e u zagrebačkoj oblasti, dobrim dijelom zahvaljujući akcijama XII. slavonske divizije, njezinih 12. i 16. brigadi, koje su 5. srpnja 1943. prošle željeznicu kod pruga Križevci-Koprivnica i krenule u Hrvatsko zagorje.

Do dolaska XII. divizije, KPO je početkom srpnja iz zasjede napao kolonu neprijateljskih kamiona s njemačkim vojnicima kod sela Oštrice (2 km sjeverno od Novog Marofa), nanijevši neprijatelju gubitke od 6

mrtvih, 3 ranjena i 11 zarobljenih vojnika.⁶⁶ Navedeni neprijateljski dokument nije u cjelini citiran u bilješci (66), (op., aut.), jer se njegov ve i dio odnosi na pitanja koja nisu od interesa za povijest KPO, pa ipak treba naglasiti daje navedena neprijateljska procjena o sastavu Odreda i njegovom komandnom kadru i naoružanju bila približno to na. U samom dokumentu se konstatira da su podaci dobiveni navodno od jedne zarobljene partizanke, što ona u stvari nije mogla znati. Me utim, neto ni su podaci koji se ti u broj anog odnosa Hrvata i Srba (a ne pravoslavaca, kako navodi dokument). Taj je odnos u to doba bio približno 78% : 20% u korist Hrvata, i nije se radilo samo o doma im ljudima, nego borcima s itave teritorije sjeverozapadne Hrvatske. To no je daje u KPO bio i manji broj Kordunaša, koji su na Kalnik došli sa Žumbera kom etom, dok je ve ina Banijska otišla u Slavoniju s 1., i 2. bataljonom. Slovenaca je u Odredu bilo zanemarljivo malo.

Krajem lipnja neprijatelj je pripremio novu ofenzivu na Kalnik u kojoj je, kao što smo ve zabilježili, sudjelovalo 3000 vojnika. Pruge: Koprivnica-Križevci i Koprivnica-Varaždin, neprijatelj je kontrolirao oklopnim vlakovima kako bi sprije io partizanima prijelaz ili akcije miniranja. Najprije je opkolio prostor oko sela Brezni ki Hum na cesti Zagreb-Varaždin, zatim izvršio iš enje podru ja oko Varaždinskih Toplica u pravcu Gornje Rijeke. Jedan od zadataka neprijatelja bio je obavještajne prirode kako bi sakupio podatke o stvarnoj snazi KPO i partizanima. U tu svrhu je iskoristio podatke koje je iznudio od jedne zarobljene partizanke, što neprijatelj i navodi u vlastitom izvještaju. (Vidi bilješku br. 66)

Premda je neprijatelj došao do tih podataka koji su približno to ni, neprijatelj nije uspio zadati udarac KPO, niti NOB na tom podru ju, ve je bio primoran mijenjati svoju taktiku i na in borbe. U tu svrhu ustaškim vojnim vlastima predlaže:⁶⁷

⁶⁶ Neprijateljski dok. Op, br. 2184,11. VII, 43.

« Kalni ki partizanski odred stoji pod zapovjedništvom Izidora Štroka (Žige), a potpuno je utvr eno da je njegov zamjenik Stjepan Ku iš, sudac rodom iz Križevaca. Kalni ki partizanski odred sastoji se od etiri bataljona, svaki po dvije ete, a ete od po dva voda. Ja ina ete 50 ljudi. Naoružanje: svi imaju puške i po dvije do tri bombe. U bataljonu imade oko 30 strojopuškara ili strojno-samokresa i nekoliko baca a. Teških strojnica ima oko 3 komada, koje stalno prebacuju prema potrebi. Po narodnosti ima 50 % Hrvata i 50 % pravoslavaca i to 1:2 doma ih ljudi, a ostalo Slovenci, Kordunaši i iz Žumberka. »

⁶⁷ « Uslijed stalne suradnje žiteljstva kao i neaktivnog držanja upravnih vlasti, osobito u pogledu izvještajne službe i prisilnih mjera prema obiteljima onih koji se na u me u partizanima, rad pojedinih posada je otežan. Ovo je zapovjedništvo mnijenja da bi se došlo do nekog uspjeha jedino angažiranjem malih udarnih odreda, dobro naoružanih lakim automatskim oružjem (šmajsericama) i lakim baca ima, koji bi krstarili stalno izme u pojedinih posada, stvarah zasjede i napadali partizanske grupe svuda gdje ih stignu.

U tu svrhu ovi odredi trebali bi biti ja ine svega do 80 ljudi, dobro izvježbanih pod zapovjedništvom dobrih asnika, pa i izabranih asnika, neovisni od opskrbe hranom iz posade.

Opskrba hranom ovih odreda (štrafuni) imala bi se voditi brigom op ina gdje se zateknu, s tim da se op ini poslije izdatu hranu isplati po bonovima koje bi dobila od zapovjednika odreda.

Opskrba odnosno popuna stjeljivom vršila bi se iz najbližih posada po zadužnici. «

(Broj 1501 / 3. VII 1943. godine)

Tako dolazi do stvaranja "trupova" po uzoru na njemačke jedinice, koji su imali određenog uspjeha u borbi protiv partizana, ali su ipak na kraju zabilježili neuspjeh u borbi protiv naroda uz sve mjere i represalije na oslobođenoj teritoriji.

Uoči dolaska XII. slavonske divizije, KPO je izvršio miniranje pruge između Rasinje i Ludbrega, uništivši TT linije. Dan ranije, borci KPO uhvatili su i strijeljah jednog ustaškog funkcionara u Ludbreškim Vinogradima, koji je vršio kolonizaciju u tim krajevima, preseljavao i ubijao domaće Srbe.

Prema naredbi GŠH, XII. slavonska divizija krenula je iz Slavonije u Hrvatsko zagojše 27. lipnja, a na Kalnik je stigla 5. srpnja 1943. godine. Na putu je imala više borbi sa snagama 187. njemačke divizije, posebno kod V. Pisanice i V. Gr. evca. 12. udarna i 16. brigada uspjele su se prebaciti na Kalnik preko željezničke pruge Križevci-Koprivnica, a 18. brigada u tome nije uspjela, jer ju je 54. puk 100-te lovačke divizije odbacio dublje u Bilogoru i dalje prema Slavoniji.

Po njihovom dolasku na Kalnik formiran je operativni štab za rukovođenje predstojećim operacijama. U štab su ušli: komandant Mate Jerković, komesar Marijan Cvetković, zamjenik komandanta Milan Stanivuković, načelnik štaba II. operativne zone Rade Bulat i komesar KPO Joža Horvat, koji će objedinjavati zajedničko djelovanje XII. divizije i KPO.

Neposredno prije dolaska XII divizije na Kalnik, tri bataljona KPO (1., 2., i 4.) su 26. lipnja krenuli prema Visokom, izbjegavši ofenzivu na Kalniku i istog dana stigli na liniju Sudovec - Gornja Rijeka - Kostanjevec s namjerom da zaposjednu cestu i prugu Varaždin-Zagreb i onesposobe ju za promet. Jedan je bataljon napao mitraljeskom vatrom vlak kod Japa Polja, dok je zasjeda 2. bataljona kod Pake bila otkrivena, pa je akcija samo djelomično uspjela.

Odred se namjeravao vratiti na Kalnik preko Visokog i Varaždinskih Toplica. Sljedećeg dana, 28. lipnja u 16 sati, Odred je krenuo prema Ljubešići s planom da blokira Varaždinske Toplice i izvede lažni napad. Putem je na cesti: Varaždinske Toplice-Varaždin uništen jedan autobus, zarobljen 1 domobranski satnik i 1 pitomac, a 1 domobran je poginuo. Odred je ponovo krenuo prema Sudovcu i Gornjoj Rijeci. Zagorska udarnica je u Sudovcu naišla na 2 prazna vojna kamiona koje su domobranci napustili, razmjestivši se po seoskim kućama. Spretanim manevrom, Zagorci su ih uhvatili i razoružali. Tom prilikom zarobljeno je 30 domobrana, isto toliko pušaka i 1 puškomitraljez. Nakon tih aktivnosti, Odred se vratio na Kalnik, pripremao i se za predstojeću akciju na Jalkovec.

Predaja partizanima domobranskog artiljerijskog sklopa u Jalkovcu

U Jalkovcu se stacionirao topnički sklop pod komandom bojnika Demetera Varde. Bojnik Varda je surađivao tajno s partizanima i već je od početka 1942. godine održavao sa Stjepanom Ivićem Malim vezu preko drugarice Mrvice (Štefica Kukec), a po osobnoj izjavi mjesečno se jedanput od svibnja 1942. godine sastajao s Markom Belinićem, Stevom Krajaševićem, Dragutinom Sajlijem, pa čak s Lolom Ribarom. Sastanci su se održavali u Zagrebu. Poznato je također da je domobranski pukovnik Babić iz Varaždina održavao vezu sa Stevom Krajaševićem, a potpukovnik Marko Petrović sa Stjepanom Ivićem Malim, sekretarom OK KPH Varaždin.

Od samog početka plan je bio da se topnički sklop bojnika Varde u Jalkovcu preda partizanima. Plan je temeljito analiziran i na kraju usvojen pod uvjetom, da se jake partizanske snage približe Varaždinu, kad bi artiljerijski sklop lako mogao preći na stranu partizana. Međutim, takav zadatak nije bilo moguće izvršiti ranije, nego tek 1943. godine nakon što je XII. slavonska divizija stigla na Kalnik.

Okružni komitet KPH Varaždin (Stjepan Ivić) i dalje je održavao vezu s Vardom i Petrovićem, da bi zaključno 5. srpnja 1943. u selu Slanju bio održan sastanak između Marka Petrovića, Stjepana Ivića Malog, Mate Jerkovića, Rade Bulata, Valenta Horvata i Izidora Štroka. Na tom sastanku su konačno dogovoreni uvjeti predaje, koja se trebala izvršiti noću 7./8. srpnja, pa su i dogovoreni znaci raspoznavanja: "*Pobjeda-Sloboda*."

Štab KPO-a odlučio je tu akciju povjeriti Prvom, Drugom i četvrtom bataljonu, dok je 3. bataljon trebao ostati na Kalniku na zaštitu partizanskih ustanova i da, prema potrebi, eventualno samostalno djeluje.

Neprijatelj je na vrijeme uočio pokret jačih partizanskih snaga, a sigurno je imao podatke o dolasku XII. divizije na Kalnik, ali nije znao krajnji cilj pokreta krupnijih partizanskih snaga, pretpostavljajući da se grupiraju radi napada na Novi Marof, Varaždinske Toplice ili Ludbreg. To se, uostalom, može zaključiti iz izvještaja kojeg Oružničko krilno Zapovjedništvo Varaždin (1. oružničke pukovnije), 7. srpnja 1943. godine šalje Glavnom zapovjedništvu oružništva⁶⁸.

⁶⁸ « 6. VII oko 16 sati došlo je od Križevaca u Gornju Rijeku 3. bataljona partizana koji imaju 16 jahačkih osedlanih konja za nošenje teških strojnica. U Gornjoj Rijeci su se podijelili u dvije grupe i otišli i to: jedna grupa u pravcu sela Visokog, a druga u pravcu Kostanjevca, gdje su se počeli ukopavati. Sva tri bataljona su neka nova partizanska skupina koja se do sada nije kretala u Kalniku. Vjerojatno se jedan dio one najavljene 12 partizanske brigade iz Slavonije, koja bi imala zadatak zauzeti Ludbreg, Varaždinske Toplice i Novi Marof.

Istog dana ista je skupina partizana za vrijeme kretanja od Križevaca prema Gornjoj Rijeci minirala i digla u zrak most na potoku Kamešnica u selu Gušterevcu, na cesti - Križevci - Gornja Rijeka.

7. VII u 17 sati pojavila se jedna skupina partizana neutvrđene jačine u selu Ključ - Ljubešica (4 km sjeveroistočno od Novog Marofa). Druga skupina, neutvrđene jačine pojavila se iste dana oko 19,50 sati iznad sela Možešnica (3 km od Novog Marofa). Kod te skupine videno je više osedlanih konja, pa se radi vjerojatno o skupini koja se dan ranije pojavila u Gornjoj Rijeci. « Zapovjednik - bojnik Kržišnik (Sign, AH, VŽ, kut. 2202, taj, br. 1405 / 43, (Vidi dok, br. 200)

Zadatak je povjeren KPO, koji je 6. srpnja otpo čeo grupiranje svojih bataljona, namijenjenih akciji u Jalkovcu, a to je u inio i štab XII. divizije, koji je u tu svrhu vršio pregrupiranje svojih brigada. Pokret za izvršenje zadatka otpo čeo je 7. srpnja prijepodne, jer je predaja bila dogovorena 7/8. to no u 24 sata, a trebalo je propješati skoro 40 kilometara. Prilikom prijelaza ceste: Novi Marof-Varaždinske Toplice, kod Ljubeš ice, Odred se sukobio s neprijateljskim oklopnim vozilima i u kratkoj borbi imao 1 mrtvog i 3 ranjena partizana. Ipak je Odred oko 17 sati produžio marš na elu sa Zagorskom udarnom etom kao prethodnicom i stigao u Jalkovac to no u pola no i, kad je bilo dogovoreno vrijeme za predaju. Neprijatelj je osjetio da se prikuplja ja a partizanska grupacija oko Varaždina, pa je komandant mjesta Varaždin pukovnik Boroša pozvao telefonom bojnika Vardu i naredio da se otvori topovska vatra po Varaždin Bregu. Varda je odgovorio da to nema smisla, jer je ionako mrak i ciljevi su nevidljivi. Varda je o igledno izbjegavao izvršiti naredbu, koja bi mogla kompromitirati cijelu zamisao oko predaje sklopa. No Boroša je insistirao i na kraju rekao:

Svejedno je, glavno da se umire živci gradskog na elnika i šefa policije.

Varda je nakon toga opalio nekoliko visoko tempiranih granata, koje su se visoko u zraku raspršile bez ikakve opasnosti za partizane.

Stigavši do Jalkovca, 1. bataljon KPO je opkolio kasarnu, zatim su u kasarnu ušli Mate Jerkovi , koji je imao ugovoreni znak i komesar Joža Horvat sa Zagorskom udarnom etom, dok su 2. i 4. bataljon bili spremni za evakuaciju plijena. Šire osiguranje oko Jalkovca vršila je XII. slavonska divizija (12. brigada prema Varaždinu, a 16. brigada prema Novom Marofu, odnosno Zagrebu).

Bojnik Demeter Varda je, zajedno sa satnikom Mirkom Habdijom i natporu nikom Ivicom Magli i em, prikupio sve stražare-domobrane sa stražarskih mjesta, povukao domobranksu stražu i odveo je u nastambu, rekavši im da e biti samo djelomi na pripravnost, a kasnije je na ta mjesta postavio partizansku stražu. Glavnu ulogu u organizaciji predaje topni kog sklopa imao je Demeter Varda, koji je dao znak za uzbunu i domobrani su se brzo postrojili i me usobno gurkali govore i:

Sigurno idemo na Kalnik.

Varda je u govoru postrojenim domobranima, izme u ostalog, rekao:

Mi, kao Hrvati ne možemo gledati bezakonje i protunarodni rad Pavelić a. Ovog trenutka stupamo u NOV s ciljem da protjeramo okupatora iz naše zemlje i uništimo njegove sluge i da znate, dragi momci, od ovog trenutka vi više niste domobrani nego partizani.

Na pitanje Varde da li su ga razumjeli, odzvanjao je gromki:

Postrojenim domobranima se obratio i komesar KPO Joža Horvat s nekoliko prigodnih rije i u vezi ciljeva NOB i na kraju ih pozvao da pre u na partizansku stranu i pristupe u NOV.

Poslije toga je naredeno da se upregnu baterije, za to vrijeme su partizani tovarili opremu.

Oko 150 domobrana sa svojim starješinama, među kojima su bili Demeter Varda, Josip Rukavina, Vladimir Slobodanin, Ivica Magli i Mirko Habdija, prešli su na stranu partizana. Ostali su bili pušteni da slobodno idu svojim kućama. Iz kasarne su izvučene 2 haubice, 2 teška mitraljeza, 226 pušaka, 45 000 pušanih metaka, 39 granata i mnogo intendantske opreme. Ostale su haubice uništene, a skladište s oko dva vagona granata, zapaljeno. Prije napuštanja kasarne i uništenja haubica, bojnik Demeter Varda je predložio da se otvori vatra po Varaždinu, ali taj njegov prijedlog nije usvojen zbog mogućih gubitaka među civilima.

S novim ljudima i velikim plijenom, Odred se razmjestio u sela Margean i Seljanec i tuda je sljedećeg dana napalo zrakoplovstvo, nanijevši partizanima gubitke od 1 mrtvog i 3 ranjena borca. Ubijeno je 9 konja i uništeno nešto opreme. Između Margana i Oštrca, odnosno između položaja 12. divizije i KPO-a, srušena je jedrilica-dvosjed i zarobljena su dva mladenjaka zrakoplovca. Oklopne neprijateljske snage pokušale su 9. srpnja intervenirati, ali su bile odbijene. Zbog gubitka konja 1 haubica je morala biti uništena, dok je drugu XII. divizija uskoro dobro iskoristiti prilikom napada na Lepoglavu.

Izvještaj Župske redarstvene oblasti Varaždin, upućen Velikoj župi Zagorje 8. srpnja 1943. godine govori o napadu partizana na *Topnički sklop* u Jalkovcu⁶⁹

⁶⁹ « Sino u 24 sata jača grupa partizana (300-500 osoba) došla je u Jalkovac (2 km jugozapadno od Varaždina). U Jalkovcu je već neko vrijeme smješten « Topnički sklop » koji je stajao pod zapovjedništvom bojnika Varde Demetera (Mite) vjerojatno bivšeg pravoslavca, sin Simeona Varde iz Karlovca (Jagjeva 8.). Bojnik Varda stajao je u vezi sa partizanima, što je dokazano naknadnim saslušanjem domobranskih osoba. (...)»

Oko 23 sata ulla se daleka paljba i detonacija-vršio se napad na Ludbreg - veze potrgane. (...) Nakon svega spomenutog, Varda je otišao u Jalkovac, te sa bivšim asnicima satnikom Habdijom i natporunikom Maglijem prikupio sve stražare sa stražarskih mjesta i odveo ih u nastambu - ujedno je rekao, da će biti samo u djelomičnoj pripravnosti i poslao dio momčadi spavati. Poslije kratkog vremena izašao je iz logora i uveo partizane u logor, sam rasporedio partizanske stražare razoružavši domobrane i nastalo je haranje po logoru.

Sobom su odnijeli 3 (tri) topa, a 6 topova su uništili vatrenim sredstvima, povelili sa sobom oko 50 kola municije, te odjeću i hrane 22 kola, te 2 teške strojnice. Preostatak municije i hrane zapalili su zajedno sa zgradom i uputili se u pravcu Poljane, odnosno Turina.

S Vardom su dobrovoljno otišli: 1.)Habdija Mirko - satnik
2.)Magli i Ivan - natporu i nik
Prisiljeni na odlazak: 1.)Satnik Rukavina
2.)Slobodanin Vladimir - satnik i 80 domobrana

Iz blagajne su odnijeli 5,000.000 kuna. «

Za dom Spretni !

Upravitelj župske redarstvene oblasti

Krunoslav Batušić vr

Sign, AH, VŽŽŽ, kut. 2202, taj, br. 1413 43. Vidi: Dok, br. 113,117,185ž

Događaj u Jalkovcu, neposrednoj blizini garnizona u Varaždinu, imao je porazni efekt na moral neprijateljskih posada u Varaždinu i okolnim garnizonima. Osobito je razorno djelovao na domobrane, koji su otada sve češće prelazili na stranu partizana sa cijelim jedinicama, naoružanjem i opremom.

Kad su borci 1. bataljona KPO zauzimali položaje u Jalkovcu dogodila se jedna zgodna epizoda, koja je kasnije zapamćena. Naime, itava se akcija držala u tajnosti i nitko nije znao o čemu se radi osim vojnih starijina do nivoa komandira i komesara četa. Čak ni zamjenici komandira nisu znali ništa o predstojećoj akciji. Tako je zamjenik komandira 1. čete, Ivan Jurman Boltek u jednom trenutku, dok je četa zauzimala pozicije oko kasarne, primijetio svijetlo i krenuo da provjeri o čemu se radi. Tom prilikom ušao je u konjušnicu i iznenadno se susreo s domobranima koji su već bili budni, zatim je uzbuđen dočeka čete u ulici: *domobrani, domobrani!* Tek tada mu je komandir čete rekao da se ti domobrani upravo predaju partizanima. Jurman se primirio, negodujući i što nije bio obaviješten, jer kako je rekao, mogao je on i zapucati.

Iz kasarne se izvuklo toliko opreme, naročito odjeće i obuće, da se skoro cijeli Odred mogao presvući u domobranske uniforme. Pošto se radilo o artiljercima, partizani su došli do kvalitetnijih izjava i pa su partizanski strojevi "pozelenili" od tih uniformi. Neki starijine KPO su došli do jahačkih konja, a Rade Bulat je od Demetra Varde dobio konja «Cicka», kojeg je dugo jahao.

12. brigada XII. divizije zauzima kaznionicu u Lepoglavi

XII. divizija i KPO izvršili su nakon događaja u Jalkovcu zajednički pokret i manevar jedinica u skladu s naredbom Operativnog štaba. Tu naredbu od 8. srpnja 1943. navest ćemo u bilješkama, jer se iz nje najbolje vidi kako je zamišljen predstojeći i napad na Lepoglavu⁷⁰

⁷⁰ « Današnjim danom završena je akcija na Jalkovac i jedinice će se povući u baze kako slijedi: 12 udarna brigada u Drenovac; 16 omladinska brigada Joža Vlahovića na liniju - Vojnovac - Vukovec - Gornja Rijeka - Sudovec. Štab brigade bit će u Gornjoj Rijeci. 18 brigada odmah će preći i prugu između u Križevaca i Koprivnice i rasporediti snage na liniji: Kalnik - Glogovnica - Apatovac i spojiti se s 3. bataljonom KPO koji ima bazu u Ribnjaku. »

« Kalnički NOP odred u selo Margean. Drugi bataljon KPO koji prati zarobljenike rasporedit će se u selima: Kamešnica i Kalnik. Četa istog bataljona koja se jučer odcijepila koja se sada nalazi u Apatovcu, odmah će se povući u sastav bataljona.

9. VII - 16 brigada iz svojih sadašnjih baza izvršit će pokret do sela Zajezda.

12 brigada i 2. bataljon KPO - 9. VII će u 14.00 sati s Kozjeg Hrbata, gdje će biti koncentracija, krenuti preko Ljubešćice za Margean. (..)

Operativni štab nalazit će se do pokreta i u vrijeme pokreta sa 12 brigadom. (..) «

Politkomesar:

Marijan Cvetkovi

Sign, A VII, Fond NOB, kut. 892, f, 1, dok, br. 14

Zbornik VII, tom V, knj. 17, dok, br. 22, str. 78 - 81 ; Vidi još : Dok, br. 112,113,117,185.

Zamjenik komandanta:

Milan Stanivukovi

Dio plijena iz Jalkovca, 1. bataljon i Zagorska udarna eta dovukli u selo Marge an, to su bili topovi i konji. 2. bataljon KPO-a ostali dio ratnog plijena pratio je na Kalnik, dok je preostali dio izvu en u Željeznicu i Prigorac kraj Ivanca.

Kao što se vidi iz naredbe Operativnog štaba, XII. divizija i 2. bataljon KPO su se nakon akcije u Jalkovcu izvukli isto no od komunikacije Varaždin-Zagreb, da bi 9. srpnja bili pokrenuti na nove lokacije. Sve je to ozna avalo manevar po etnog grupiranja za napad na Lepoglavu. Sljede eg dana, Odred se razmjestio u selima Ose ka, Radovan i Ga ice sve bez susreta s neprijateljem. Drugog dana, 11. srpnja, glavnina Odreda premjestila se prema Jelovcu, dok je njegov 1. bataljon zauzeo dio Ivanca ,kako bi omogu io nesmetano grupiranje XII. brigade za napad na Lepoglavu. Neprijateljska posada iz Ivanca pokušala je ispad, ali je vatrom 1. bataljona vra ena u garnizon bez gubitaka. U isto vrijeme, Zagorska udarna eta zauzela je državno dobro, ekonomiju lepoglavske kaznionice u retu, zaplijenivši odre enu koli inu namirnica i dosta goveda i ovaca, pa se s plijenom povukla prema Klenovniku. Odred, bez 1. bataljona, kretao se prema Plemenš ini, Vukovoj i Klenovniku. U Plemenš ini je bio napadnut 2. bataljon i razbivši neprijatelja spojio se s 4. bataljonom. Jednu etu 4. bataljona neprijatelj je iznenadio u Salini, pa je imala gubitak od 3 mrtva borca. Napokon se Odred prikupio u Žarovnici, gdje je i bilo predvi eno zbornom mjesto.

Nije jednostavno slijediti kretanje jedinica poslije akcije u Jalkovcu i napada na Lepoglavu, ali neke akcije bilježe neprijateljski dokumenti. Tako izvještaj Zapovjedništva Prvog domobranskog zbora upu en 11. srpnja 1943. Glavnom zboru oružanih snaga NDH, navodi akcije KPO i XII. divizije na Kalniku⁷¹.

⁷¹ « Prilikom napada kod sela Oštrice, 2 km sjeverno od Novog Marofa, (izvršio 1. bataljon 12 brigade), na tri njema ka teretna samovoza sa 27 njema kih vojnika. Gubici: 6 mrtvih, 3 ranjena, 11 nestalih, 7 pobjeglih u Novi Marof, dva samovoza spaljena.

9. VII o. g. nalazile su se ve pomenute partizanske skupine (1. bataljon 12. brigade) kod sela Svibovec, 5 km isto no od Varaždinskih Toplica. No u 9/10 ov, mj. ova skupina povukla se prema selu Ljubeš ica, 5 km jugozapadno od Varaždinskih Toplica.

U toku 10. VII o, g. prebacili su se partizani iz prostora oko Novog Marofa, navodno ja ine 2000 ljudi, na prostor potoka Željeznica, 14 km sjeverozapadno od Novog Marofa.

Jedna skupina partizana se nalazi u selu Prigorac, 3,5 km jugoisto no od Ivanca, a druga u selu Ivane ka Željeznica, 5 km od Ivanca.

11. VII o, g. u 01,30 izvršili partizani vatreni prepad na Varaždinske Toplice.

11. VII o, g. nalazilo se oko 400 - 500 partizana (16 omladinska brigada) glavnim dijelom u dolini rijeke Bednje i potoka Željeznice, a u manjim skupinama u selima Lukovec, Novaki, Prigorac i Vuglovec. Jedna skupina nalazila se 11. VII o, g. u prostoru: Gatalovec - Zajezda - Milen Grad. Nakon bombardiranja toga prostora partizani su se povukli u selo Belec. 11. VII u 01,00 sati napala je skupina od 40 partizana u selu Male i e kod Vukove Gorice. Gubici: 1 ustaša mrtav, 1 domobran ranjen. Operativno podru je V gorskog zdruga, 11. VII : bez doga anja.

Operativno podru je 1 pješa ke divizije: 10. VII, oko 23,30 sati napadnut oklopni vlak kod sela Donjara.«

Po nalogu zapovjednika zastupa glavar: Bojnik Lu i v, r.

Sign, A VII, Fond NDH, kut. 25, f, 1, dok, br. 11; Zbornik VII, tom V, knj. 17, dok. 127, str. 412-418, Vidi: Zbornik VII, tom V, knj. 17, dok, br. 86.

Kaznionu i logor u Lepoglavi napao je jedan bataljon 12. brigade, dok su ostali bataljoni 12. brigade bili na osiguranju napada. Šesnaesta brigada i KPO održavali su vanjsko osiguranje, ne dozvoljavaju i neprijatelju da se približi i pruži pomoć napadnutim snagama u Lepoglavi. Šesnaesta brigada bila je u zasjedi kod Cerja, spremna spriječiti intervenciju neprijatelja iz Varaždina, dok je KPO osiguravao pomoć nepravce prema Klenovniku i Trakošanu.

Napad je izvršen 13/14. srpnja, simbolično na dan osvajanja legendarne Bastille u Francuskoj revoluciji. Napad je dobro počeo, ali su komplikacije nastale kasnije, kad se zaglavila granata u cijevi haubice, (a upravo su se najveće nade polagale baš u tu haubicu), jer s njom je bilo jedino moguće razvaliti ulaz u kaznionicu. Međutim, poslije nekoliko pokušaja, kvar su izbjicanjem granate otklonili iskusni artiljerci i napad se nastavio. Poslije teških borbe, kaznionica je osvojena, a iz nje oslobođeno 100 političkih zatvorenika. Zaplijenjen je 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 2 automata i 150 pušaka s velikom količinom municije. U borbi je poginulo 17 neprijateljskih vojnika, a 175 ih je bilo zarobljeno, dok je 12. brigada imala 5 mrtvih i 13 ranjenih boraca. Operativni štab je vratio u zatvor zatvorenike, koji su bili osuđeni radi kriminala, jer oni i nisu bili cilj akcije oslobođenja nego samo politički zatvorenici. Osim toga, trebalo je unaprijed spriječiti ustašku promislu da ustvrdi: kako partizani oslobađaju kriminalce. Tad su oslobođeni i neki zatvorenici koji su godinama robijali, na primjer, Kepa Davidović, Stjepan Jurčković-Pišta i dr.

Nakon zauzimanja Lepoglave uslijedile su oštre borbe s neprijateljskim snagama, koje su sve češće napadale brigade XII divizije i KPO. Tako su XII. brigada i Zagorska udarna četa vodile teške borbe tokom 15. srpnja oko Trakošana, dok je KPO bio u zaštitnici kod Prebukovja ispod Ravne Gore. Neprijatelj je bio odbijen uz velike gubitke, a nakon borbe, pošto je ispaljena i posljednja granata na teritorij Trećeg Reicha, negdje u pravcu Ptuja u susjednoj Sloveniji, haubica je bila onesposobljena i napuštena. Toga dana 4. bataljon KPO vodio je borbu u Soši, a 2. bataljon kod Jesenja, gdje je uspio odbaciti neprijatelja prema Krapini.

Najveće iznenađenje neprijatelju predstavljala je i sama pojava tako velikih partizanskih jedinica na granicama Reich-a, a osobito spoznaja da te jedinice mogu zauzimati i utvrđene objekte i gradove kao što je bio slučaj s Lepoglavom. Pojava jakih partizanskih snaga u srcu Zagorja i na njemačkim granicama, alarmirala je neprijateljske komande, jer su one sada morale angažirati sve raspoložive snage protiv takve partizanske grupacije. Zbog toga je 187. njemačka divizija bila stalno u borbenom kontaktu s XII. divizijom i KPO. Komanda 187. njemačke divizije na vrijeme je shvatila opasnost koja joj prijete od XII divizije i poduzela je

odgovaraju te mjere, ne dozvolivši 18. slavonskoj brigadi da prije te željezničke pruge Koprivnica-Križevci i sudjeluje u borbama u Zagorju, pa je energičnim akcijama bila odbijena sve do Slavonije. Intenzitet borbi nakon zauzimanja Lepoglave se povećavao, pa je štab operativne grupacije zaključio da je nastupilo vrijeme povratka na Kalnik.

Povratak Odreda i XII. divizije iz Zagorja na Kalnik

Pošto je bila završena operacija oko Jalkovca i Lepoglave, 16. srpnja XII. divizija i KPO okrenuli su se prema Kalniku. U funkciji zaštitnice XII. divizije, bataljoni KPO okrenuli su prema Maču, Zlataru, Belcu i Martinšćini, a 18. srpnja okrenuli prema Zajezdi, Topoljici i Gotalovcu, te su navečer (oko 20 sati) prešli cestu Radišići-Visoki i zauzeli položaje. Nakon dolaska jedinica KPO, neprijatelj je u međudana napao 4. bataljon kod Huma i razbio zasjedu prema Bisagu, pa su se bataljoni izvukli iznad Sudovca. U toj borbi 2. bataljon KPO-a je imao 6 mrtvih, a pretpostavlja se da je neprijatelj pretrpio još veće gubitke.

Borbe u Hrvatskom zagorju, osobito na prometnicama Varaždin-Zagreb, pokazale su da je jaka neprijateljske snage progone KPO kao zaštitnicu XII. divizije, a to će potvrditi i kasniji događaji. Odred se ubrzano povlačio pred nadmoćnim snagama neprijatelja, koje su koristile i motorizirane jedinice, nastojeći da se što prije domognu Kalnika.

U Osijeku Vojakova komandant zadržao se 1. bataljon sa Zagorskom udarnom četom, dok su 2. i 4. bataljon produžili marš do Apatovca. 1. bataljon su ustaše iznenadile 20. srpnja, napadom iz šume iznad sela Osijeka, pa se pod njihovim pritiskom i ta jedinica povukla prema Apatovcu. Uz bunar na mjestu borbe ostalo je mrtvo tijelo Dušana Minića, zamjenika komandanta 1. bataljona, koji je položaj branio do posljednjeg metka. Ovog neosporno najhrabrijeg Kordunaša na Kalniku, kalnički partizani neće nikad prežaliti i dok god budu živi, pred oči imaće imigrati borac-igra i starješina koji nije poznavao zapreke.

Ostavljen je sam, otičao i s ustašama koji su na njega jurišali kao gladni psi i koji će ga mrtvog izmrcvariti. Ozbiljnijeg pokušaja od strane bataljona nije bilo da se Minić izvuče. Iznenađni napad neprijatelja iz šume bio je tako silovit, izazvao je kod boraca zbunjenost i u nastaloj gužvi izgleda da nitko nije primijetio da je Dušan Minić zaostao. Teško je pretpostaviti da borci, njegovi drugovi ne bi učinili sve samo da ga spase, pa je vjerojatno da ga u toj gužvi nije nitko zapazio. No, mora se imati u vidu da je bataljon, prije nego je stigao u Osijek vodio tešku borbu s neprijateljem, da su ljudi bili umorni i iscrpljeni od gladi, borbe i dugog marša, pa su po dolasku u Osijek odmah pozaspali, dozvolivši neprijateljsko iznenađenje.

Prema naknadnom pri anju seljaka iz Osijeka, Dušan je bio teško ranjen i dok god je mogao držati šmajser u rukama odupirao se neprijatelju kod bunara. Omiljeni borac, starješina i junak višestruko je naplatio svoj život koji se naglo gasio. Njegova smrt bila je veliki šok za borce, za njegove Kordunaše.

Zbog iscrpljenosti, estih marševa, gladovanja i svakodnevnih borbi, sli nu sudbinu su doživjeli 2. i 4. bataljon u Apatovcu, koje je neprijatelj tako er iznenadio, jer je stražarsko osiguranje zaspalo. Do ozbiljnije borbe nije ni došlo, jer je neprijatelj imao za cilj da se što prije probije do V. Poganca. U toj posljednjoj fazi potjere za partizanima, neprijatelj je koristio motorizirane jedinice s podrškom zrakoplovstva, koje je 21. srpnja tuklo po bataljonima KPO i XII. diviziji, ali njegove oklopne jedinice nisu više napadale kalni ka sela, što je upozoravalo da njegove ofenzivne akcije jenjavaju.

Napad na neprijatelja, koji se probio u V. Poganac, izvršio je 3. bataljon KPO 23. srpnja, ali je samo djelomino uspio. Nisu postojali to ni podaci o snazi neprijatelja, pa je i sam napad izvršen na brzinu, nedovoljno pripremljen. U tom napadu zarobljeno je 13 domobrana, 2 teška mitraljeza, 1 puškomitraljez, 6 konja i 8 samara, ah bataljon je pretrpio gubitke od 4 mrtva, 3 ranjena i 2 zarobljena borca, dok potpuni gubici neprijatelja nisu poznati.

Komandant 3. bataljona KPO, Nikola Severovi , poginuo je tog dana od avionske bombe ispred jedne ku e u selu Ludbreški Ivanac. Smrt Nikole Severovi a bila je veliki gubitak za Odred, jer je poginuo sposoban i iskusan komandant, hrabar borac i dobar drug. Igrom sudbine Severovi je poginuo vrlo blizu svog rodnog Belanova Sela. Poslije rata Nikola Severovi je proglašen narodnim herojem. Na njegovo mjesto, za komandanta bataljona, imenovan je Andrija Bertovš ak, dotadašnji komandant 2. bataljona, kojeg je zamijenio Vlado Kobal.

Slavonska XII. divizija, napuštaju i Kalnik prešla je prugu Križevci-Koprivnica i usmjerila se prema Slavoniji, pra ena cijelim putem neprijateljskim snagama i estim borbama.

KPO se 23. srpnja nalazio u Apatovcu na položajima, ali neprijatelj nije napadao. Za to vrijeme rasformiran je 4. bataljon, a njegovim su borcima popunjeni 1. i 2. bataljon, koji su nakon toga trebali krenuti s Radom Bulatom u Moslavinu radi formiranja brigade, ali e to nare enje biti obustavljeno.

Komandant II. operativne zone Vlado Mateti uputio je pismo na elniku II. operativne zone Radi Bulatu oko tih bataljona:⁷²

⁷² «Primili smo tvoje pismo ve eras. Vрати odmah dva bataljona koje si sobom poveo od Kalni kog odreda, a s njima do i ti. Formiranje brigade u Moslavini otpada. (Moslava ka brigada formirana je tek 21. rujna 1943. godine.) «Pismo koje šaljem XII diviziji šalji sa direktnim kuririma i najhitnije ga tako direktno predajte, a kuriri neka ekaju odgovor i najhitnije da se vrate do našeg štaba, koji e se nalaziti na sektoru Kalni kog odreda.» - Komandant Vlado Mateti v, r

Vrijeme izme u 26. i 31. srpnja bilo je iskorišteno za odmor u V. Pogancu i Ribnjaku, te za liječenje rana dobivenih u posljednjim borbama. Analizirane su borbe u Hrvatskom zagorju koje su se skoro svakodnevno vodile s različitim neprijateljskim snagama i u različitim situacijama. Uloga KPO kao prethodnice XII. divizije na putu kroz Hrvatsko zagorje i njezine zaštitnice prilikom povratka na Kalnik sama po sebi je nezahvalna uloga, jer ne daje priliku za odmor i redovitu ishranu, a napada i pruža povoljne uvjete za neprekidni progon. Tu su negdje i razlozi velikom broju žrtava od 16 mrtvih i 13 ranjenih, koje je Odred imao u borbama u Osijeku i Apatovcu, ne računajući i gubitke u prethodnim akcijama u Hrvatskom zagorju. Pa ipak, može se zaključiti da je KPO stekao nova iskustva u borbenoj suradnji s jedinicama XII. divizije, daje izvršio složen zadatak, što mu koristilo u kasnijim borbama.

Izveštaj operativnog oficira Kalničkog odreda štabu II. operativne zone NOV i PO Hrvatske o predaji garnizona u Jalkovcu, napadu na Lepoglavu i drugim akcijama, koji nosi datum 30. srpanj 1943. godine, govori preciznije o radu i stanju u Odredu u tom razdoblju⁷³.

⁷³ « Odred, zbog estetskih pokreta nije baš mnogo radio na vojni koji izobrazbi. Radilo se uglavnom ono što je najosnovanije i najpotrebnije za borca koji ne raspolaže nikakvim vojnim znanjem. Zbog stalnog priliva novog ljudstva, iz vojnog gradiva nije se išlo naprijed nego se je već jednom predeno gradivo stalno ponavljalo.» (*dalje se u izvještaju govori o kretanjima i akcijama bataljona od 26 do 29 lipnja oko Japca, Polja, Pake, Visokog, Sudovca i Gornje Rijeke i te se akcije ocjenjuju. Poslije ovih akcija bataljoni su se vratili na Kalnik i odmarali sve do akcije u Jalkovcu u kojoj je Odred dobio zadatak Operativnog štaba da izvrši evakuaciju divizionu pri čemu dobiva malu pomoć od XII divizije oko pribavljanja kola za tu akciju.*)

« 6. srpnja Odred je krenuo na zadatak. Pri prolazu ceste Novi Marof - Varaždinske Toplice, kod mjesta Ljubešića dana 7. VII došli su u sukob s neprijateljskim bornim kolima, koja su patrolirala tom cestom. U toj borbi imah jednog mrtvog i tri ranjena druga. Gubici neprijatelja nepoznati. Isti dan produžili put za Jalkovac...

9. VII Odred s plijenom se nalazio u mjestu Margečan i Seljanec. Toga dana imah više napada iz zraka, kada je ubijeno 9 konja i uništen manji dio opreme...

9. VII s transportom krenuli u Ivanec ku Željeznicu, Prigorac, uništiti prije toga jednu haubicu, jer zbog gubitaka u konjima nije bilo moguće vući haubicu po lošim putovima. Do baze u Margečanu prodrle četiri neprijateljske tankete na koje je otvorena vatra, pa su se povukle prema Ivancu.

10. VII Odred je, prema narednji Operativnog štaba zauzeo baze: Oseka, Radovan, Gašice. Odatle je izvršen daljnji pokret i zauzimanje novih baza u Druškovcu i Dubravcu.

11. VII Izvršen pokret u selo Jerovec, dok je 1. bataljon, prema narednji Operativnog štaba izvršio blokadu zapadnog dijela Ivanca, kako bi 12. brigada lakše manevrirala u zauzimanju povoljnih položaja za napad na Lepoglavu.

12. VII naišla jedna ustaška kolona od Ivanca u jačini 250 - 300 bandita, koji su išli u pomoć Lepoglavi. Poslije kraće borbe banda se u paničnom bijegu vratila u Ivanec...

13. VII izvršen je pokret s dva bataljona (2. i 4.) za mjesto Plemenšćina, Vukovoj, Klenovnik. U toku dana napadnut je 2. bataljon koji se nalazio u Plemenšćini. U kratkoj borbi 2. bataljon je razbio bandu i nanio joj teške gubitke, poslije čega se povukao iznad mjesta Vukovoj i uhvatio vezu s 4. bataljonom. Istovremeno bila je napadnuta i iznenađena jedna naša četa koja se nalazila u Solini. Četa je bila razbijena i tom prilikom je imala gubitke od 3 mrtva, a nestalo je 10 boraca.

13. VII u 23.00 sati izvršen je pokret u blizini mjesta Žarovnice, gdje je bilo zborni mjesto za Odred i snage XII divizije, odakle se trebalo krenuti prema Margečanu, ali pošto se snage XII divizije nisu prikupile na vrijeme, to smo krenuli u pravcu Trakošćana. Došavši do mjesta Prebukovje snage XII divizije krenule su u napad prema Trakošćanu, dok je Odred ostao u zaštitnici, držeci i položajeci iznad mjesta Prebukovje... Od naših snaga u borbi 14. VII sudjelovala

Iz citiranog izvještaja operativnog oficira štaba Odreda može se zaključiti da je osnovni uzrok velikih gubitaka u prethodnim zajedničkim borbama rezultat nesavjesnog obavljanja dužnosti rukovodnog sastava i nedovoljna kontrola nad nižim jedinicama, ali se u spomenutom izvještaju ne govori, nažalost, o slabim iskustvima jedinica, napornim marševima, gladi i teškim borbama koje su trajale danju, dok su se marševi izvodili noću, što je borcu iscrpljivalo. Uvjereno je bilo da je neprijatelj bio nadmoćan i da je povlačenje jedinica neizbježno, tim prije što je neprijatelj koristio tenkove i avijaciju. No, bilo kako bilo, treba voditi računa da jedinice Kalničkog partizanskog odreda nisu imale dovoljno iskustva za združene borbe i naporne marševe s iskusnim operativnim jedinicama XII. divizije. Osim toga, osobito je došla do izražaja stara partizanska slabost, da se jedinice ne ukopavaju na položajima, zbog čega podnose nepotrebne gubitke. Istini za volju, mali broj boraca KPO je u to vrijeme imao potreban alat za ukopavanje.

Drugi problem se odnosi na nedostatak odgovarajućih sredstava veze, što se također negativno odrazilo na kvalitetu suradnje s operativnim jedinicama. Komandni sastav nije bio dovoljno izvježban za ko-

samo naša Udarni četa. Gubitaka nismo imali.

14. VII Izvršenje pokret i prema narednji Operativnog štaba, snage našeg Odreda zauzele su položaj oko Šaša i Jesenskog Cerja. 15. VII naš 4. bataljon koji se nalazio u Šaši, imao je oko 7 sati sukob s tri neprijateljske tankete koje su se, nakon kraće borbe, vratile. Gubitaka nije bilo. Istoga dana naš 2. bataljon vodio je borbu s jednom ustaškom kolonom koja je naišla od Krapine. U kratkoj borbi neprijatelj je suzbijen. Zarobljen je 1 puškomitraljez i 4 karabina, a 5 bandita je poginulo. Vlastiti gubici: dva lakše ranjena. Nakon ove borbe izvršen je pokret za Veterni kod Golubovca. Tu je bataljonima dat mali odmor.

16. VII izvršen je pokret za zauzimanje novih položaja iznad Loborskog Golubovca, a prema narednji Operativnog štaba u 20,30 sati izvršen je pokret za mjesto Maće i Zlatar, a kako se u Maće nalazio neprijatelj, to su naše snage zauzele položaj u Erveniku. U isto vrijeme jedna naša desetina otišla je na rušenje pruge između Sutinskih Topčica i Bedekovšćine.

17. VII samo što smo stigli u Ervenik, dobiveno je naredenje da naše snage zauzmu položaj Belec, Repno i Martinšćina, gdje se stiglo oko 13.00 sati. Neprijatelj je napao, ali smo ga odbili. Tom prilikom nestala su dva druga.

18. VII izvršen pokret za mjesto Zajezdu, Toplišću i Gatalovec. Tu ostali cijelog dana i sukoba s neprijateljem nije bilo. U 20.00 sati izvršen pokret za mjesto Radešići i Visoko, gdje su naše snage zauzele položaj. Osiguranje postavljeno kao i antitenkovske barikade.

19. VII Neprijatelj je napao od Huma naš 4. bataljon koji se nalazio u Radešiću. Bataljon se povukao na visove iznad sela Radešići, ostavivši svoj vod u selu radi kontrole same ceste, čije je izvlačenje kasnije bilo vrlo kritično, posebno nakon što su se ostale jedinice povukle sa visova, te vod nije bio zaštićen vatrom u povlačenju. Zasjeda koja se nalazila prema Bisagu također je razbijena. Sve su se jedinice, nakon ovih borbi, povukle na položaj iznad Sudovca. Ovom prilikom imali smo 6 mrtvih drugova. Gubici neprijatelja oko 30 - 40 što mrtvih što ranjenih. Uvečer oko 20,00 sati, jedinice našeg Odreda krenule su za Kalnik. U selu Kalnik se prespavalo do jutra, a tada smo produžili za mjesto Osijek, gdje su ostali 1. bataljon i Udarni četa, dok su 2. i 4. bataljon produžili za Apatovac, gdje su zauzeli položaj. (...)

U ovim borbama kod Osijeka i Apatovca izgubili smo jedan teški mitraljez i 2 puškomitraljeza. Gubici u ljudstvu: 16 mrtvih i 13 ranjenih.

20. i 21. VII Odred je ostao u Apatovcu gdje se skrivao, dok je neprijatelj prodro u Veliki Poganac. Odlučeno je da ga se napadne, a za napad je određen 3. bataljon, a osiguranje su davali 2. i 4. bataljon. Napad je djelomično uspio...» Potpis: operativni oficir Miloš Manojlović, vlastoručno.

Sign, Fond NOB, kut. 1472, f. 4, dok, br. 11; Zbornik VII, tom V, knj. 17, dok, br. 94, str. 319 - 326

mandiranje u borbi i za kombinaciju vatre i pokreta. Jednostavno re eno, zahtjevi koji su postavljeni pred Odred prelazili su njegove mogu nosti. Uloga Odreda kao prethodnice u odlasku s Kalnika, i kao zaštitnice u povratku na Kalnik, sama po sebi je vrlo složena i zahtjevna, emu jedinice Odreda još nisu bile dorasle.

Gubici Odreda su stvarno bili veliki. Ukupno je poginulo 30 boraca, 19 ih je ranjeno, a desetak je nestalo. Neki su se vratili, a ostalima je sudbina nepoznata. Dvoje prethodno nestalih drugova i drugarica priključili su se 1. bataljonu u Osijeku.

Sve što se dogodilo u Zagorju, u borbama i na marševima, štab Odreda je imao zadatak cjelovito analizirati i iz toga izvu i potrebne pouke.

Na kraju ove zna ajne etape na ratnom putu KPO, valja re i da su ciljevi koje je GŠH postavio pred XII. diviziju i KPO u Hrvatskom zagorju u cjelini izvršeni. Narod Zagorja je prvi put vidio tako jaku partizansku vojsku, koja je bila u stanju osvojiti nekoliko utvr enih uporišta. Bio je to i presudan trenutak za masovniji dolazak Zagoraca u partizane, ali i za raslojavanje me u domobranima.

Me utim, neprijatelj je tako er bio iznena en ciljevima operativne grupe, s obzirom da se sve odvijalo u blizini granice s njema kim Reichom, (odnosno Slovenijom). Zato je njema ka 187. divizija uz podršku ustaško domobranskih snaga bila stalno i maksimalno angažirana u tim borbama. Valja podsjetiti da, kad je XII. divizija u no i 21. srpnja napustila Kalnik i prešla željezni ku prugu Križevci - Koprivnica, 187. njema ka divizija progonila ju je sve do Slavonije.

Rezultati koje je postigla XII. divizija na borbenom putu do Zagorja i natrag, mnogo su zna ili za moralno-politi ko stanje naroda, za brži i svestraniji razvoj NOP-a, a osobito za KPO koji je oja ao bazu na Kalniku. U svakom slu aju radilo se o velikom preokretu u ja anju NOP-a i formiranju novih odreda, kao što su Zagreba ki, Zagorski i Bjelovarski, ali i za stvaranje novih jedinica i ustanova na Kalniku.

Treba nešto re i povodom pisma koje je štab II. operativne zone uputio štabu XII. divizije, 26. srpnja 1943. godine, zahtijevaju i da 16. brigada ostane u Moslavini, jer divizija nije izvršila sve dogovorene zadatke. Brigadu je trebalo staviti pod komandu štaba II. operativne zone. Ukoliko 16. brigada ne ostane u Moslavini, tvrdi se u tom pismu, XII. divizija snositi e odgovornost pred Glavnim štabom Hrvatske. Brigada je trebala likvidirati neprijateljska uporišta u azmi i Ivanjskoj, na sektoru Moslavine. Spomenuto pismo potpisao je komandant II. operativne zone Vlado Mateti . No, poznato je da pismo nije imalo efekta i da 16. brigada nije ostala u Moslavini, nego je produžila marš u Slavoniju.

Komentiraju i naredbu štaba II. operativne zone, mora se re i da XII. divizija nije došla na Kalnik i Hrvatsko zagorje po nalogu II.

operativne zone, nego po naredbi GŠH, a štab zone i nije stigao na Kalnik, dok su operacije trajale već je u to vrijeme bio na Žumberku. Nije do kraja korektna ocjena štaba zone: je li ili nije XII. divizija izvršila svoj zadatak, jer je to pitanje u nadležnosti štaba VI. korpusa i GŠH, a samo djelomično i štaba II. operativne zone.

Sigurno je, međutim, da su XII. divizija i KPO izvršili veličanstvenu operaciju u srcu Zagorja i na granicama Trećeg Reich-a i tom prilikom zauzeli više neprijateljskih objekata što je u to vrijeme bio zvjezdani podvig, koji je odjeknuo diljem nesretne NDH i bio komentiran od saveznih armija. O naglom razvoju NOB-e i NOP-a na području sjeverozapadne Hrvatske, poslije tih operacija da i ne govorimo, jer su ubrzo formirani novi odredi i brigade. Podvig XII. divizije i KPO imao je presudni utjecaj na omasovljenje NOB u Hrvatskom zagorju.

Značaj Prvog zasjedanja ZAVNOH-a za daljnji razvitak NOP-a i NOB-a u Hrvatskoj

Na osnovi koje skupštini i Prvom zasjedanju ZAVNOH-a u lipnju 1943. godine u Otočcu i na Plitvičkim jezerima, stvorenje općepolitičkog rukovodnog organa NOP-a i najvišeg organa vlasti u Hrvatskoj. Usvojena je *Plitvička rezolucija*, koja je imala izuzetno političko značenje. U njoj su analizirana bitna pitanja za razvoj NOP-a u Hrvatskoj, izvršen obračun s reakcionarnom politikom Vlatka Mačekova i izbjegličke vlade, istaknut značaj bratstva i jedinstva između hrvatskog i srpskog naroda u Hrvatskoj, objašnjena je potreba mobilizacije svih patriotskih snaga i njihovo svrstavanje u JNOF radi oslobođenja okupirane zemlje, te stvaranje slobodne Hrvatske u bratskoj zajednici sa slobodnim i ravnopravnim narodima Jugoslavije. Nakon zasjedanja usvojen je Proglas hrvatskom narodu u kome se obavještava o formiranju ZAVNOH-a i njegovim političkim ciljevima. Na istoj platformi održane su i prve konferencije AFZ Hrvatske i antifašističke omladine. Svi ti događaji dali su snažan zamah razvoju NOP-a i NOB-e u svim dijelovima Hrvatske, posebno u Istri, Hrvatskom zagorju i Podravini.

Nakon događaja na Plitvičkim jezerima, CK KPH i GŠH poduzimaju mjere koje će pridonijeti efikasnijem vojno-političkom rukovodstvu NOB-om. Najprije je CK KPH proširio svoje Povjerenstvo za sjeverozapadnu Hrvatsku novim članovima i ono će s početkom jeseni djelovati sa slobodne teritorije Zagrebačke oblasti. U jesen 1943. godine formiranje Oblasnog komiteta KPH za zagrebačku oblast u koji su pored ostalih ušli: Ivan Šibić i Vlado Matetić. Prelazak štaba II. operativne zone na Kalnik, 26. srpnja 1943. godine s komandantom Vladom Matetićem, komesarom Markom Belinićem i na elniku štaba Radom Bulatom, (koji se već od 20. lipnja nalazio na Kalniku), praktično je značilo da se

Štab zone s periferije prebacuje u centar neposrednih zbivanja, ime su stvoreni preduvjeti za neposredno rukovođenje štabovima i jedinicama zagrebačke oblasti. Sve ove organizacijsko-političke, vojno-operativne, kadrovske i druge mjere, kao i ulazak vojnih rukovodilaca u sastav Oblasnog komiteta, imale su rezultat - kvalitetnije i neposrednije rukovođenje NOP-om i NOB-om na području sjeverozapadne Hrvatske. To je ubrzo pokazalo prednosti u odnosu na raniju praksu, jer je aktiviralo značajne potencijale za razvoj NOP-a. Uskoro, nakon dolaska Štaba II. operativne zone, za nekoliko mjeseci formirane se novi odredi, zatim prva brigada, a kasnije divizija i korpus, organizirane se komande područja i vojno-pozadinska vlasti ojačati proširena slobodna teritorija, koja se ubrzo poslije kapitulacije Italije omogućiti najmasovniju mobilizaciju hrvatskog naroda u NOP i NOB.

Borbene aktivnosti Odreda u kolovozu 1943. godine

Nakon odlaska XII. divizije u Slavoniju i kad je završila neprijateljska ofenziva, (pošla u Hrvatskom zagorju a završila na Kalniku), neprijatelj se povukao u garnizone, nastoje ojačati posade i bolje se utvrditi. Tako je jednom bojnom domobranom ojačao posade u Varaždinskim Toplicama i Ludbregu. U Koprivnici se nalazila koturaška bojna s oko 300 njemačkih vojnika, 80 padobranaca i nešto ustaša, a u Križevcima 2 legionarske i 1 ustaška satnija. U Zagorju je neprijatelj također ojačavao svoje posade, dovevši ustaše u Zlatar, feldžandare u Krapinu, V. Toplice i neka druga mjesta. Vršio je povremeno ispade iz garnizona, osiguravao transport komunikacijama, ali nije pokazivao veće ofenzivne namjere jer za to nije imao dovoljno snaga.

Nakon ste enih iskustava u borbama u Zagorju, koriste i se zaključcima koji su usvojeni na savjetovanju s načelnikom II. operativne zone u Ivancu, ali i zbog same prisutnosti Štaba zone na Kalniku, KPO vrši organizacijsko-formacijske promjene. Prvo popunjava dva bataljona koji su se vratili iz Moslavine na Kalnik. Zatim je 27. srpnja formirao udarni bataljon "Matija Gubec", čiju osnovu predstavljaju prethodni 2. bataljon i Zagorska udarna četa. Novi bataljon ima oko 200 boraca a od naoružanja 2 teška mitraljeza, 12 puškomitraljeza i ostalo puške. Za komandanta bataljona imenovan je Vlado Kobal, a za njegovog zamjenika Stevo Miočević. Za komesara je imenovan Zlatko Rukavina, a za zamjenika komesara Nikola Ladišić. Komandir 1. čete bio je Ivica Družinec, 2. čete Duka Bosanac i 3. čete Ivan Vulić.

Po formiranju, bataljon kreće u Zagorje gdje je duže vrijeme samostalno djelovao. Uz udarni bataljon "Matija Gubec", KPO je početkom kolovoza imao još dva bataljona, 1. i 3. te dopunski bataljon u kome

je bilo oko 150 mladih boraca koji su se uvježbavali i pripremali za ulazak u sastav Odreda.

Zbog gubitaka i drugih potreba, 4. bataljon je rasformiran, a njegovi borci ušli su u sastav drugih jedinica. Oko 20 boraca upućeno je za popunu Bjelovarskog odreda, (KPO je i ranije upućivao borce za popunu tog Odreda). Ostalo slobodno ljudstvo ušlo je u sastav novoformiranih pozadinskih jedinica i ustanova, kao i za druge dopunske zadatke. Tako su pri štabu Odreda formirani sanitetski, intendantski i vojno-sudski odsjek, obavještajni punkt i više različitih radionica kao što su: kožarska, obrtnarska, krojačka, mehaničarska i druge. Organizirana je sanitetska djelatnost: od bolnice, referenta saniteta do etničkih bolnica. U bataljonima se uz intendante i referente saniteta, uvode kuhinje i manje radionice (obrtnarske i krojačke). Dio boraca angažirani su na izradi tajnih skladišta za smještaj žita i drugih namirnica, kao i za evakuaciju vršilica i žita iz Podravine. Sve te mjere imale su cilj da se bolje organizira trupni i teritorijalni sistem pozadinskih organa i ustanova, jer bez njih ojačane partizanske jedinice više nisu mogle funkcionirati. Cilj ove složene reorganizacije bio je da bataljoni budu što operativniji, ali da se istodobno izgradi pozadinska baza na Kalniku, koja će uvati odgovarajuće rezerve za popunjavanje jedinica i ustanova. To je bio veliki preokret u usporedbi s prethodnim funkcioniranjem pozadinskog sistema za snabdijevanje i zbrinjavanje.

Iskustva iz borbi u Zagorju pokazala su slabosti u obrazovanju štabova i komandi, te u obrazovanju starješina i cijelih jedinica, koje su se negativno odrazile u obrambenom i napadnom djelovanju. Niži kadar je bio veoma mlad i neiskusn za komandiranje u borbi. Neprecizna narednja, nepoznavanje značajne suradnje među jedinicama, nedovoljno korištenje manevra vatrom i silom, sve je to trebalo kroz izobrazbu otkloniti i jedinice učiniti kompaktnijim i upornijim u borbi. To su inače zahtjevi koji se postavljaju pred operativne jedinice kao što su brigade i divizije, ali su također značajni i za teritorijalne partizanske jedinice. Zato je više dana Odred posvetio nastavi i obrazovanju boraca i starješina kako bi ih pripremio za buduće borbe.

Pored ovih mjera i akcija koje je Odred provodio krajem srpnja i početkom kolovoza 1943, bilo je i nekoliko borbenih akcija s težištem na komunikacijama: Križevci-Koprivnica i Koprivnica-Ludbreg. Od 26. do 31. srpnja Odred se nalazio oko Ribnjaka i V. Poganca, gdje se neko vrijeme odmarao i vježbao borce, osim Udarnog bataljona "Matija Gubec." Početkom kolovoza taj bataljon je krenuo u Zagorje pravcem: Gornja Rijeka-Bisag-Breznica-Zaječda. Kod Lobora 17. kolovoza bataljon je bio napadnut od ustaša iz Zlatara, ali je napad odbijen. U ovoj borbi poginula su 2 njemačka vojnika i 1 ustaša, dok bataljon nije imao gubitaka. Već sljedećeg dana bataljon napada domobranu u

Lupinjaku i zarobljava 80 domobrana i njihovo naoružanje. Idu egdana, ustaše i feld-žandari iz Krapine napadaju bataljon kod G. Jesenja, ali nakon kraje borbe neprijatelj je natjeran u bijeg. Nakon toga, bataljon u Desini u napada žandarsku stanicu i zarobljava 20 žandara, ali ima gubitak od 1 poginulog borca. Bataljon, zatim, kreće prema Klanjcu, napada mjesto i zarobljava žandare. U Ravnicama bataljon je uhvatio nekoliko špijuna, a u Zaretju zarobio je 15 domobrana s naoružanjem. Blizu Zaboka partizani su razoružali radnu bojnu i zarobili 3 asnika, te više do asnika i vojnika. U jednoj zasjedi kod Pregrade partizani su zarobili baruna Ottenfelsa, prijatelja von Kaschea njemačkog poslanika u Zagrebu, saslušali ga i osudili zbog špijunaže.

Borci bataljona "Matija Gubec" vraćali su se na Kalnik preko Novog Golubovca, gdje su putem uništili rudnik i zaplijenili dosta eksploziva. Tu su ih napale ustaše iz Lepoglave, ali je napad odbijen. Neprijateljske snage iz Lepoglave i Zlatara pokušale su opkoliti bataljon, ali se bataljon probio na Ivančicu i preko Crne Mlake izvukao do Zajezde, prešao komunikaciju Varaždin-Zagreb i krajem kolovoza vratio na Kalnik.

Za vrijeme borbenog zadatka u Zagorju, bataljon se brojano povećao na 240 boraca, o istom terenu od manjih posada i špijuna i omogućio formiranje jedne čete od 40 boraca. Razuna se da je neprijatelj u sukobima s udarnim bataljonom pretrpio gubitke od 60 mrtvih i stotinjaka ranjenih.

Dva druga bataljona KPO-a za to vrijeme su minirali pruge i postavljali zasjede. Zasjeda prema Ludbregu nije uspjela, jer neprijatelj nije naišao, ali je veći 2. kolovoza Odred minirao vlak na pruzi Križevci-Koprivnica, uništivši lokomotivu i 8 vagona. U akciji 5. kolovoza postavljena je zasjeda oklopnom vlaku na stanici Lepavina, pa je opet uništena lokomotiva s dva vagona, a 6. kolovoza je postavljena zasjeda na željezničkoj pruzi između Koprivnice i Ludbrega, ali oklopni vlak nije naišao. Ipak je minirana pruga, razoružana posada jednog bunkera i zarobljeno 8 domobrana. Također je minirana željeznička pruga: Koprivnica-Varaždin kod stanice Rasinja. Vlak koji je dolazio iz Koprivnice naletio je na minu, lokomotiva se prevrnula zajedno s 9 vagona. Tom prilikom zarobljeno je 7 njemačkih vojnika, 1 domobranski poručnik, dvije puške i dva pištolja. Odred je 8. kolovoza spalio općinski arhivu u Koprivnici kod Ivancu.

U noćima 17./18. kolovoza KPO je od 23.00 do 02.00 sati napadao Ludbreg, ali je neprijatelj napad odbio. Jedna četa 3. bataljona napala je željezničku stanicu Ludbreg, a 1. bataljon je dočeka oklopni vlak, koji je kao pomoć dolazio iz Koprivnice. Vlak je kod ukovca naletio na minu, pa je 1 vagon bio uništen, a u njemu poginulo 5 domobrana, 1 asnik, dok su 4 vojnika bila ranjena. Drugi bataljon je 21. kolovoza

postavio zasjedu na pruzi Zagreb-Novu Marof, ali je zasjeda otkrivena i napadnuta od Nijemaca i tom prilikom su nestala 4 borca. Isti je bataljon 24. kolovoza minirao oko 200 metara pruge između Križevaca i Koprivnice.

Uspješan napad na žandare u Sokolovcu

Zanimljivo je zabilježiti jednu manju borbenu epizodu iz tih dana: napad 1. čete 1. bataljona KPO na žandarsku stanicu u Sokolovcu u noći 26./27. kolovoza. Žandari iz Sokolovca inače, zadavali su mnogo brigada srpskom stanovništvu u okolnim mjestima i po tome su bili na zlu glasu.

Napad na žandarsku stanicu je isplaniran na sljedeći način: I vod sa komandiranjem čete trebao je napasti žandarsku zgradu sa stražnje strane, kroz voćnjak. Drugi vod kojim je komandirao Stojan Gojković sa svojim je išao i komesar čete, trebao je napasti zgradu sa lijeve strane iz pravca željezničke stanice, a jedna grupa diverzantata pod komandom zamjenika komandira čete Nikole Gojkovića, (inače rodom iz Sokolovca), imalo je zadatak da u trenutku, kad zgrada bude pod vatrom, uđe u donje prostorije i minira je.

Zgradu su branila 22 žandara koji su, kad je počeo napad otvorili jaku vatru. Od nje je na samom početku akcije poginuo jedan mladi borac iz 2. voda. Međutim, kad se Nikola Gojković probio u zgradu i minirao je, žandari su se ubrzo predali s kompletnim naoružanjem i opremom. To je bio jedan tipičan partizanski napad koji je igrao na iznenadni prepad, kombiniran s brzinom djelovanja. Napad je bio tako detaljno isplaniran da je cijela akcija bila vrlo kratka. Četa je izvela napad bez ikakvog dodatnog osiguranja. Ovakve akcije s brzim završetkom i malim gubicima bile su pravo zadovoljstvo, tim prije što žandari u Sokolovcu nisu bili «mađjakaš», već okorjeli zlikovci, po zlu poznati narodu toga kraja.

Akciju na žandarsku stanicu u Sokolovcu zabilježio je komesar II. operativne zone u izvještaju, upućenom komesaru GS, 2. rujna 1943. godine:⁷⁴

Drugi bataljon KPO je 27. kolovoza napao željezničku stanicu u Mučju Rijeci i zarobio 6 domobrana s naoružanjem i minirao željezničku prugu na više mjesta. Treći bataljon je 29. kolovoza likvidirao postaju u tzv. tornju-bunkeru kod Rasinje i zarobio 10 domobrana s oružjem i opremom. U noći između 30. i 31. kolovoza, Odred je napao jednu mađarsku jedinicu na granici kod Crvenog Kamena i Sv. Marije, samo 10 km od Ludbrega. Poginuo je 1 mađarski doznik, a zarobljena su 2 mađarska vojnika.

⁷⁴ « Ovdje su mineri, koji su pravi majstori svoga posla, odigrali jednu od glavnih uloga, miniraju zgradu u kojoj je neprijatelj bio utvrđen. Vojnički uspjeh ove akcije vidjet ćete iz našeg operativnog izvještaja. »

Napad Odreda na logor "Danicu" kod Koprivnice

Samo dan uo i formiranja brigade "Bra e Radi ", 3. rujna, KPO je izveo još jedan napad i to na domobransku padobransku etu u "Danici" kod Koprivnice. Akcija je samo djelomično uspjela, premda je komandant KPO Izidor Štok prije polaska u akciju postrojenim borcima rekao, da postoje kontakti s domobranima i da e se vjerojatno predati bez ja e borbe, jer me u njima ima mnogo simpatizera. Napad je izvršen i bataljoni su se probili u dvorište zgrada u logoru "Danica" i zarobili nekoliko domobrana-padobranaca. Me utim, borci se nisu dobro orijentirali izme u raznih zgrada i nisu izabrali pravi cilj napada. Kako je vrijeme prolazilo, padobranici su se po eli sve ja e braniti, otvaraju i vatra, koja nije bila toliko efikasna koliko je u tom prostoru bu no odjekivala. Borci su se malo zbunili, ne snalaze i se u prostoru, pa su se povukli i zauzeli položaje iza visokih zidina od cigle, prestrojavaju i se i ekaju i dalje naredbe.

U vezi ove akcije, komesar II. operativne zone u svom izvještaju komesaru GŠ NOV i PO Hrvatske, 2. rujna 1943. godine, piše:⁷⁵

Akcijom na "Danicu" završene su borbene aktivnosti KPO prije formiranja brigade *Bra a Radi* .

Formiranjem brigade *Bra a Radi* završena je važna etapa u razvoju i djelovanju KPO

Završavaju i poglavlje o borbenom putu KPO u 1943. godini do formiranja brigade *Bra a Radi* , neizbježno se name u neka razmišljanja koja mogu biti uvjerljivija od bilo kojeg formalnog zaključka. Naime, stvaranjem prve brigade na području sjeverozapadne Hrvatske, 4. rujna 1943. godine, završava važan, možda i najvažniji period u cijelom razvoju i borbenom putu KPO, te zaista slavne partizanske jedinice. Kalni ki partizanski odred je od boraca 1. i 2. bataljona koji su na Kalnik stigli prije nepunih godinu dana, a zatim otišli u slavonske jedinice, preuzeo bajrak narodnooslobodila ke borbe i asno ga nosio, ne samo u proteklom razdoblju, ve je stvorio potrebne uvjete i temelje da tako bude i ostane do kraja rata.

KPO je u 1943. godini djelovao kao operativna jedinica na širokom operativnom području, od Slovenije do Slavonije. Odred je djelovao u Zagorju, Prigorju, Moslavini, Bilogori, Podravini, ali se uvijek vra ao u

⁷⁵ « Drugovi su iz štaba Odreda suviše olakotno shvatili i kretali su se u akciju kao da idu u svatove, to je i bio razlog neuspjeha. U toj akciji zaplijenjen je jedan puškomitraljez, 6 pušaka, 3000 metaka, a zarobljeno je 6 padobranaca. Mi smo imah 1 mrtvog i 4 ranjena druga. «
Sign, A VII, Fond NOB, kut. 1474, f. 1, dok. br. 47; Zbornik VII, tom V, knj. 4, dok. br. 43, str. 224-243

svoje matino gnijezdo, na Kalnik. Formiranjem brigade *Braća Radi*, uloga KPO limitirala se na teritorijalnu partizansku jedinicu, dok je operativnu ulogu preuzeli brigade i divizija. Nova funkcija KPO bila je u prvom redu obrana kalničkih baze, obrana užeg matinog područja. Njegov prethodni operativni prostor uz brigadu "Braća Radi" postepeno je preuzimati Bjelovarski, Zagrebački i Zagorski partizanski odredi. Kalnički partizanski Odred branio je pozadinske vojne organe i ustanove na kalničkom području kao što su: bolnica, tajna skladišta i sve druge ustanove, koje je bio pod komandom Kalničkog vojnog područja. Osim toga, Odred je štiti radio OK KPH Varaždin koji je djelovao sa slobodnog teritorija na Kalniku, radio organa drugih DPO i organa vlasti. U Odred je i dalje dolazili novi borci, u kojima se obrazovali i borbena jata i zatim, popunjavati operativne jedinice. Zato se i može smatrati da je zaokružena jedna etapa borbenog puta KPO-a.

U svijesti boraca i rukovodilaca svih pripadnika KPO, i onih koji su bili u sastavu brigade i onih koji su produžili tradicije Odreda, trajno je ostala uspomena na matinu jedinicu, na njen blistavi put, na borbe i rezultate koje je postigla, na barjak slobode koji je KPO visoko uzdignuo i prionio kroz cijelo svoje ratno djelovanje. Svako podsjećanje na prve korake koje su iskoristile prve partizanske grupe, na burni razvoj Odreda u 1942. godini i silovite borbe, koje je vodio za trajno osvajanje prostora Kalnika sve do formiranja brigade "Braća Radi", budi sjećanje na težak, ali slavan put na kojemu su zauvijek ostali mnogi drugovi i drugarice, a da mnogima od njih danas ne znamo gdje su im grobovi. Iz tog i takvog Odreda razvile se operativne jedinice, brigade, divizija i korpus, koje su proširile i produbile NOP i NOB na području sjeverozapadne Hrvatske.

A što reći o bratstvu i jedinstvu? Bratstvo i jedinstvo boraca i rukovodilaca KPO bilo je na visokoj razini i nikad nije bilo pomućeno, pa ni u kriznim situacijama, bez obzira na mješoviti sastav Odreda. Ono je iskovan i potvrđeno u zajedničkoj borbi Srba, Hrvata i pripadnika drugih naroda. U prilog visokoj ocjeni vrijednosti KPO govore mnoge činjenice. Od siječnja do rujna 1943. godine, on je izvršio 30 napada na veća naseljena mjesta i rudnike s neprijateljskom posadom, 34 napada na žandarske i željezničke stanice, 50 napadnih akcija zasjedom na vlakove i pruge, imao je 30 borbi i sukoba s neprijateljem na otvorenom terenu. Teško je zamisliti koliko je napora i kakvih žrtava zahtijevao toliki broj akcija na geopolitičkom prostoru vrlo teškom za vođenje oslobodilačkog rata. Za isto to vrijeme, neprijatelj je izvršio 7 ofenzivnih operacija kojima su snaga na KPO. U većini tih ofenziva, uz domobrane i žandare, sudjelovale su ustaške jedinice tzv. Crne legije i Poglavnikovog tjelesnog zdruga, legionarske jedinice i jedinice 187. njemačke divizije.

Do polovine svibnja 1943. godine, KPO je dao tri bataljona i jednu mitraljesku četetu, ukupne jačine oko 500 boraca s naoružanjem u sastav slavonских brigada. Za stvaranje brigade "Braća Radić" dao je svoj prvi i treći bataljon, a za popunu XXXII. divizije izdvojio je još tri i pol bataljona. Osim toga, u sastav Bjelovarskog, Zagrebačkog i Zagorskog odreda bili su upućeni borci veličine jedne čete, voda ili odjeljenja s osnovnim zadatkom pomoći u razvoju tih mladih jedinica. Prema tome, KPO je u nepunih godinu dana dao drugim jedinicama više od devet bataljona. Mnogi komandanti, komesari i rukovodioci u tim jedinicama, potekli su iz KPO.

Dolazak štaba II. operativne zone na svoj matični teritorij, formiranje Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast, formiranje prve brigade kao operativne jedinice i na općem planu II svjetskog rata -kapitulacija Italije, sve je to zajednički povoljno utjecalo na daljnji razvoj NOP-a i NOB-e na području sjeverozapadne Hrvatske. Ipak, mora se istaknuti i nezaobilaznu ulogu koju je u svemu tome imao Okružni komitet KPH Varaždin, ali i kotarski komiteti KPH i SKOJ-a za Varaždin, Križevce i Ludbreg. Okružni komitet KPH Varaždin djelovao je s oslobođenog teritorija na Kalniku i razvijao partijsko-politički rad. Njegove aktivnosti pozitivno su utjecale na Odred i na narod Kalnika. OK KPH Varaždin imao je prvenstvo u rukovođenju i komandiranju NOP-om i NOB-om sve do formiranja Oblasnog komiteta i dolaska Štaba II. operativne zone. Svi glavni događaji vezani za Kalnik zbivali su se na pragu baroknog grada Varaždina, nekadašnje prijestolnice Hrvatske, na tragu velike hrvatske povijesne i kulturne tradicije. Ali u tom gradu su do rata i u toku rata djelovali sekretari OK KPH Varaždin: Blažo Jovanović, Josip Hrncević, Anka Butorac, Vilko Jurec, Florijan Bobić, do Stjepana Ivčića Malog i Jure Pukleka. Jedan dio varaždinske političke, socijalne i kulturne djelatnosti bio je prenesen u toku rata na Kalnik, gdje je ostavio nezaboravno sjećanje, djelujući i na kulturni život naroda i partizanskih jedinica.

VII DJELOVANJE KPO DO KRAJA 1943. GODINE

Stanje neprijatelja, posebno na području II. operativne zone

Pošto su američko-britanske snage razbile talijansku vojsku i Rommelov korpus u sjevernoj Africi, u srpnju 1943. godine iskrcale su se na Siciliju, a zatim je njihova V. armija 7. rujna kod Salerna, zakoračila na europsko tlo. Tako se nakon pobjede Crvene armije kod Kurska, najave savezničkog iskrcavanja u Zapadnoj Europi, stanje na europskom i svjetskom ratištu bitno izmijenilo u korist saveznika.

Predstojeća kapitulacija Italije i druge okolnosti navode Nijemce na razmišljanje o strateškom povlačenju snaga s Balkana i Grčke.

Na jugoslavenskom ratištu nakon završetka pete ofenzive u korist operativne grupacije uz VŠ, narodnooslobodilačka vojska postepeno je preuzimala inicijativu i na vojnom i na političkom planu. Sve je to imalo pozitivni odjek na vojno-političko stanje na području sjeverozapadne Hrvatske, odnosno na području II. operativne zone.

Poslije srpanjskih borbi u Hrvatskom zagorju i na Kalniku, neprijatelj je u kolovozu usmjeravao svoje napore na jačanje posada u većim garnizonima, na uspostavljanje novih uporišta i njihovom boljem utvrđivanju, kako bi spriječio partizane da relativno lako zauzimaju naseljena mjesta. Posebnu pažnju neprijatelj je poduzeo u jačanju garnizona Novi Marof, Varaždinske Toplice, Ludbreg, Koprivnica i Križevci, te osiguranju komunikacija Zagreb-Varaždin, Varaždin-Ludbreg-Koprivnica i Koprivnica-Križevci. Na području Hrvatskog zagorja pojačao je garnizone u Ivancu, Lepoglavi, Krapini, Zlataru i nekim drugim mjestima, a uspostavio je veće ili manje posade u mnogim selima, na primjer, u Poznanovcu, Bedekovini, Konjšini, Mihovljanu.

Osim spomenutih mjera neprijatelj je na taj teritorij dovlađivao i kvalitetnije jedinice Nijemaca i ustaša. Ustaške su jedinice stigle u Mariju Bistricu, Zlatar, Novi Marof, Varaždin, Ludbreg, Koprivnicu i Križevce. To su uglavnom bili ustaše koji su pripadali PTS-u, a krajem 1943. i početkom 1944. godine doveste i najkrvavije ustaše Crne legije pod zapovjedništvom Rafaela Bobana. Uz njih, neke garnizone zaposjeli su njemački vojnici i feldžandari, na primjer, Krapinu, Varaždinske Top-

lice i Koprivnicu. Smatralo se, izuzmemo li Podravinu i Bilogoru, da je neprijatelj imao oko 3.500 vojnika iz oružanih snaga NDH-e i oko 4000 njemačkih vojnika, koji su u to vrijeme osiguravali komunikacije Zagreb-Varaždin i Zagreb-Križevci-Koprivnica.

Pa ipak, neprijatelj više nije imao dovoljno snage za šire ofenzivne akcije prema Kalniku, pa se po etkom kolovoza orijentirao samo na manje ispade iz garnizona i na održavanje prometnica. Tek u drugoj polovici kolovoza neprijatelj je, s obzirom na veliku aktivnost KPO, po eo grupirati snage za novu ofenzivu, namjeravaju i je provesti po etkom rujna. U tu svrhu prikupio je u Novom Marofu oko 3 satnije Nijemaca i domobranske snage ja ine oko 550 vojnika. U Ludbregu se nalazila jedna bojna domobrana, 150 feld-žandara i jedna satnija ustaša, ukupne ja ine oko 770 vojnika. U Varaždinskim Toplicama imao je konji ke domobranske jedinice i oko 150 feld-žandara, zajedno oko 250 vojnika. U Varaždinu imao je jednu ustašku bojnu PTS-a, jednu domobransku bojnu, oklopni sklop od 6 tenkova i razli ite škole, ja ine oko 3.000 vojnika. U Koprivnici je bila bojna koturaša, oko 200 Nijemaca i 150 feld-žandara, te jedna satnija ustaša, ukupno oko 1.200 vojnika, a u Križevcima nalazila se jedna satnija ustaša, jedna legionarska satnija i dvije satnije domobrana, zajedno oko 700 vojnika.

Me utim, doga aji na evropskom ratištu a posebno kapitulacija Italije, sprije ili su namjeru neprijatelja da na Kalnik izvede novu ofenzivu. Naime, njema ke jedinice, ne samo s podru ja sjeverozapadne Hrvatske nego i iz Ma arske, hitno su bile upu ene u Dalmaciju i Sloveniju. U takvoj situaciji neprijatelj se povukao u garnizone i odustao od ofenzivnih namjera. To je, naravno, dobro došlo rukovodstvima zone i Odreda da u relativnom miru isplaniraju i provedu organizacijske i druge mjere za formiranje novih jedinica.

Situacija na evropskom i jugoslavenskom ratištu potaknula je ozbiljna gibanja i u oružanim snagama NDH, prvenstveno u domobranstvu. Naime, domobrani po inju masovnije prelaziti na stranu NOV, sada više ne pojedina no ve i cijele jedinice. Tako neprijateljske posade u Velikoj Mu ni i Lepavini sastavljene od domobrana, prelaze u cijelosti na stranu NOV s punim naoružanjem, a ve i broj njihovih pripadnika ulazi u bataljone KPO i u druge jedinice. Neprijateljska posada iz Carevdara odmah je povu ena u Križevce, kako bi se sprije ilo da i ona slijedi isti primjer. Iz Varaždina, dva džina nakon formiranja brigade "Bra a Radi ", 6. rujna 1943, kad je brigada bila u toku borbe s neprijateljskom posadom iz Varaždinskih Toplica, domobranski poru nik Branimir Cikojevi došao je u Svibovec s 25 do asni kih pripravnika, te punim naoružanjem i opremom. Ta grupa domobrana sa sobom je donijela 21 karabin, 2 puškomitraljeza i 7 automata s municijom i dovela 25 osedlanih konja. Branimir Cikojevi i njegovi do asnici priklju ili su

se brigadi "Bra a Radi ", a mnogi podoficiri, među njima i Marijan Mikulić, postali su istaknuti rukovodioci partizanskih jedinica. Događaj je zabilježio ustaški bojničar, Gustav Križnik i u svojem izvještaju u detalje navodi: koliko je domobrana i opreme prešlo partizanima, ali piše također o gubicima koje je brigada "Bra a Radi " nanijela neprijatelju. Sam bojničar Križnik potvrđuje da je poginulo 6 Nijemaca i 1 domobran i da je 8 domobrana i ustaša nestalo.

Prva borba brigade "Bra a Radi " na položajima Svibovec-Segled bila je i prva blistava pobjeda. U borbi su poraženi njemački vojnici, ustaše i domobranci natjerani u bijeg prema Varaždinskim Toplicama. Bilo je udesno baciti pogled na borbeni poligon i tu ratnu arenu na kojoj mlada brigada demonstrira svoje sposobnosti i jurišom tjera udruženog neprijatelja u paničan bijeg. Ostala je u sjećanju gesta Steve Mioinovića, operativnog oficira 1. bataljona brigade "Bra a Radi ", kad pred juriš uzima neki kolac iz vojnika u Svibovcu i vitlaju njime iznad glave potiče borcu na juriš. Mioinović nikad nije nosio pušku, nego samo pištolj koji mu je uvijek visio niz bedro kao u nekog američkog šerifa.

Nešto kasnije, 20. rujna 1943., u NOV iz Varaždina prelazi domobranski zastavnik Vjekoslav Smeh Alibabica sa cijelom mitraljeskom četom. Na stranu partizana prelaze i 92 domobranci koji sa sobom donose 4 teška mitraljeza, 2 puškomitraljeza, 2 automata i puške. Sa zastavnikom Smehom, pregovore o prelasku na stranu NOV vodili su predstavnici OK KPH Varaždin i štab KPO. Većina je pridošlih domobrana ostala u sastavu brigade "Bra a Radi ", a manji dio u sastavu KPO. U isto vrijeme Joža Horvat, njegov brat obavještajac Valent Horvat i Rade Bulat vode pregovore s pukovnikom Babićem o prelasku u partizane, te politici i statusu domobrantskih jedinica koje prelaze na stranu NOV.

Zbog nastalog rasula u garnizonu Varaždin, a i zbog dolaska divizije na Kalnik, veliki župan Branimir Simić piše Ministarstvu unutrašnjih poslova NDH o prilikama na području Župe i o pripremama partizana za ponovni napad na Varaždinske Toplice, ocijenivši da se na Kalniku nalazi oko 5.000 partizana.

Pregovori su se vodili i s domobranima u Ludbregu, ali nisu dovedeni do kraja. Procijenivši situaciju, Štab KPO nakon dolaska Cikojevića, izdaje Proglas domobranstvu i narodu, u kome se govori o kapitulaciji Italije, podsjećajući da je nastupio čas konanog obračuna s neprijateljima zemlje i oslobođenja, poziva se na iščepanje sela i gradova od okupatora i domaćih izdajnika, traži se formiranje narodnooslobodilačkih odbora i poziva na stupanje u NOV. Na kraju Proglasa upućen je poziv:

Svi u borbu za slobodnu i demokratsku Hrvatsku !

Takvu procjenu stanja neprijateljskih snaga dali su i obavještajni organi štabova II. operativne zone i KPO. Interesantno je da je procjena

bila približno to na, bez obzira što su trupni obavještajni organi bili relativno mladi i bez dovoljno iskustva, te što su teritorijalni obavještajni centri (ROC i POC) bili tek ustanovljeni. Me utim, najve i broj podataka o neprijatelju, o njegovoj ja ini i namjerama, pribavljali su partijski komiteti, ali i narod. Tako je bilo mogu e pratiti numeraciju, ja inu i namjere neprijateljskih snaga, a to je bilo od osobitog zna enja za sve razine rukovo enja i komandiranja, jer je dobro poznavanje neprijatelja preduvjet donošenju pravilnih odluka.

Formiranje novih operativnih i teritorijalnih jedinica

U sjeverozapadnoj Hrvatskoj kao i na cijelom podru ju Hrvatske, u rujnu pa do kraja 1943. godine, dolazi do pravog narodnog bu enja, do narodnog ustanka širokih razmjera. Iz sila Osovine izbijen je zna ajni kota kapitulacijom fašisti ke Italije. Fašisti ka Njema ka pokušava spasiti što se može, usmjeravaju i sve raspoložive snage prema Italiji, Sloveniji i Dalmaciji, kako bi zatvorila nastali procjep. Bilo je jasno da fašizam pada. NOV je dobro iskoristila stanje nakon kapitulacije Italije i razoružavši talijanske jedinice, došla je do velikih koli ina oružja potrebnog za naoružavanje novih jedinica, proširuju i slobodni teritorij. Nakon kapitulacije Italije zabilježen je golemi priliv dobrovoljaca u redove NOV, dobrim dijelom potaknut rasulom u domobranstvu, ali i partizanskom mobilizacijom što je stvorilo uvjete za formiranje novih partizanskih jedinica i ustanova i dovelo do promjena u strukturi oružanog dijela NOP, narodne vlasti i politiki h organizacija. Jednostavno, došlo je do naglog ja anja politiki h i vojnog faktora NOP-a i NOB-e.

Takve okolnosti iskoristio je i štab II. operativne zone, ija je procjena bila da su stvoreni preduvjeti da se na Kalniku formira prva ve a operativna jedinica, odnosno prva brigada. Odluka štabova bila je da se brigada formira od bataljona KPO i jednog bataljona Moslava kog odreda. Budu i daje KPO pred formiranje brigade imao tri bataljona i još jedan dopunski bataljon, ukupne ja ine oko 600 boraca, u sastav brigade ušli su njegov udarni bataljon "Matija Gubec" (kao prvi bataljon u brigadi) i prvi bataljon KPO kao tre i u brigadi. Moslava ki udarni bataljon postao drugi bataljon brigade. Istovremeno pripremalo se formiranje Moslava ke brigade. Uslijedit e, zatim, formiranje brigade «Matija Gubec», zatim XXXII. divizije i X. korpusa Zagreba kog.

Prva brigada je formirana u šumi izme u Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke 4. rujna 1943. godine. Dobila je ime I. brigada NOV i POJ, pa "II. brigada NOV i POJ", da bi napokon dobila svoje trajno ime: brigada

Braća Radi. Uz spomenuta tri bataljona, brigada je imala pratnju i izviđačku četuju, inženjerijski vod i vodove, te druge pozadinske organe i jedinice. Već 6. rujna vodila je prvu borbu na položajima Segleda i Svišovca s njemačkim snagama iz Varaždinskih Toplica, postigavši kao što smo zabilježili, svoju prvu pobjedu i tako je krenula putem slave, a ona ju je kao udarnu brigadu pratila sve do kraja rata.

U toj borbi s dijelovima 187. njemačke divizije, 14. domobranske pukovnije i konjickog divizionara, poginulo je 6 Nijemaca i 1 domobran, zarobljeno je 9 Nijemaca, a nestalo 11 domobrana. Brigada je imala jednog mrtvog i 13 ranjenih boraca. Istoga dana bio je formiran i operativni štab za usmjeravanje borbenih djelovanja brigade i KPO u čijem su sastavu bili Rade Bulat, Izidor Štok i Ivo Robi, a njihov zadatak bio je usklađivanje borbenih djelovanja brigade i Odreda.

Borbenu tradiciju KPO nastavio je njegov 3. bataljon koji je sada bio njegov prvi i jedini. Međutim, već za nekoliko dana Odred je formirao svoj 2. bataljon, a uz njih vod za vezu i inženjerijski vod. Tako je po prvi put bila uspostavljena radioveza i TT-linija između Apatovca i Ludbreškog Ivanca, te između Ludbreškog Ivanca i Duge Rijeke. Odmah nakon zauzimanja Ludbrega, Odred je u Novom Marofu formirao i svoj 3. bataljon od varaždinske i međimurske čete. Tako je u samo mjesec dana KPO ponovo izrastao na standardnu veličinu od tri bataljona.

Za komandanta Odreda imenovan je Stjepan Kušić, a za komesara španjolski borac Andrija Muhek, premda je on bio ubrzo stavljen na raspolaganje štabu II. operativne zone, a na njegovo mjesto je postavljen Gabrijel Santo. U 2. bataljonu za komandanta imenovanje Vlado Zarić, za njegovog zamjenika Pajo Livada, za komesara Vlado Vingert, za zamjenika komesara Jovo Rakinić, za operativnog oficira Branko Radelić i za referenta saniteta Gabro Bejuk. U 1. bataljonu komandant je bio Boro Bosanac a komesar Zvonko Komarica. Njihovi zamjenici su bili Ivan Turković i Štef Pečaver, operativni oficir Stjepan Bosanac i referent saniteta Zvonko Bahun. Kad je formiran 3. bataljon, za komandanta je imenovan Ljubomir Crnković, a za komesara Boro Srnec.

Nakon formiranja brigade "Braća Radi" i obnove KPO, naredbom štaba II. operativne zone⁷⁶ formirani su još Bjelovarski i Zagrebački partizanski odred, a 5. listopada formirani su i Zagorski partizanski odred. Za komandanta Bjelovarskog odreda imenovan je Miloš Manojlović Mima. Zajedno s komandantom otišlo je iz KPO još 20 boraca i kadrova kao pojačanje novoformiranom Odredu. Iz Kalničkog odreda otišla je i nekolicina drugova kao kadrovsko pojačanje novoformiranom Zagrebačkom odredu. Za komandanta Zagrebačkog partizanskog odreda imenovan je Stevo Došen, koji je nešto kasnije biti imenovan za

⁷⁶ Naredba štaba II operativne zone br. 31 od 13 rujna 1943.

komandanta brigade "Matija Gubec." Za političkog komesara imenovan je Milan Kuren. U Zagrebački odred upućeni su također Jovica Mandić i Mato Ostović, kasnije komandanti toga Odreda, te drugi Stjepan Šelendić, kasnije komesar odreda. S njima su u sastav Zagrebačkog odreda upućeni još Stjepan Borovšćak, Stjepan Rušković, Žarko Milićević, Andrija Šuric, Luka Željavić, Franjo Tkalec, August Herceg i Mirko Turk. Zagrebački odred je ubrzo izrastao na tri bataljona jačine oko 450 boraca.

Prvi komandant Zagorskog odreda bio je Josip Špiranec, a komesar Josip Vidiček. Kao kadrovska pojačanje, štab II. operativne zone je iz KPO u njegov sastav poslao još Stjepana Ivekovića, Vladu Vidičeka, Ferdu Klasića i Stjepana Bosanca, a kasnije Ivicu Družinca i još nekoliko Zagoraca, koji su se do tada borili u sastavu KPO. Tako je na kraju 1943. na području sjeverozapadne Hrvatske stvorena respektabilna oružana partizanska sila, koju je morao i neprijatelj uvažavati.

Formiranje ustanova, upravnih i sudskih organa i stražarskih jedinica

Na području Kalnika i u Podravini poslije oslobođenja Varaždinskih Toplica, Ludbrega i Koprivnice, dolazi do masovnog stvaranja partizanskih grupa, vodova i četa kao teritorijalnih jedinica, odnosno mjesnih straža. Tako se pojavio Križevački bataljon na čelu s Augustom Šketom i Ivanom Hasanom, zatim Osječka četa s grupom od 37 boraca. Te su jedinice nastajale samoinicijativno i spontano, a bile su u neposrednoj vezi s partijskim komitetima, narodnooslobodilačkim odborima, neposredno vezani uz komande mjesta kao seoske straže, ali su bile pod komandom područja. Trebalo je neko vrijeme da se u njihovo formiranje uvede više reda u pogledu upotrebe i komandiranja.

Poslije zauzimanja Koprivnice došlo je do formiranja Kalničkog vojnog područja sa sjedištem u Velikom Pogancu, te stvaranja komandi mjesta u Varaždinskim Toplicama, Ludbregu i Koprivnici. Formirano je i Bilogorsko vojno područje sa sjedištem u Sredicama i komandom mjesta u Čurčevcu. Uz vojna područja i mjesne komande, koje su brinule o bolnicama, skladištima, skloništima i radionicama, zatim tužilaštvu, sudu i drugim ustanovama bilo je povezano i stvaranje seoskih straža. U njihovu nadležnost ušli su i kontrola kretanja stanovništva i mobilizacijski poslovi. To znači da su, u stvari, teritorijalno-pozadinske komande i ustanove rasteretile operativne jedinice i preuzele na sebe značajne poslove snabdijevanja i zbrinjavanja

operativnih jedinica kad su na njihovom području, ali i snabdijevanje naroda kad je to bilo potrebno i moguće. Te institucije preuzele su na sebe i upravne poslove, pa su u tu svrhu formirale i odgovarajuće organe.

1. listopada 1943. godine, štab II. operativne zone NOV i PO Hrvatske, izdao je Naredbu br.32 o formiranju Komande kalničkog područja i imenovanju komandnog kadra⁷⁷.

U Lipovcima kod Pazare, 12. prosinca formirana je brigada "Matija Gubec", a u nju su ušli 2. i 3. bataljon Zagrebačkog i 1. bataljon Bjelovarskog odreda. Za komandanta nove brigade imenovan je Miloš Manojlović Mima, ranije komandant Bjelovarskog odreda, a za komesara Ahmet Delibegović. Za samo tri dana u Malom Pogancu formirana je XXXII. divizija, dok je XXXIII. divizija bitno formirana 17. siječnja 1944, a dva dana kasnije dolazi do formiranja X. korpusa Zagrebačkog, te stvaranja Zapadne i istočne grupe odreda i 3 diverzantska bataljona. Treba istaknuti i da je II. operativna zona na kraju 1943. imala oko 5.000 boraca, to je tada bila najveća snaga, a početkom 1944. godine imala ukupno oko 7.000 boraca.

Istodobno sa stvaranjem i razvojem novih jedinica dolazi do stvaranja novih partijskih organizacija, odbora AFZ i USAOH, organa nove vlasti u liku narodnooslobodilačkih odbora, koji nakon II. zasjedanja ZAVNOH-a faktički djeluju kao vlast osobito na slobodnoj teritoriji. U to vrijeme i na Kalniku nailaze promjene u političkoj i vojnoj organizaciji kojima je bio cilj da ubrzaju stvaranje revolucionarne vlasti i novog društveno-političkog sistema. Naravno, u toj nezaustavljivoj borbi za oslobođenje i novi društveni poredak ginuli su ne samo borci u jedinicama, stradavali su i politički radnici, «terenci». Tako je 5. rujna 1943. godine poginuo sekretar KK KPH Novi Marof, Josip Prša, kasnije proglašen narodnim herojem, a 28. rujna u selu Maruševcu u izravnoj borbi s neprijateljem poginuo je Antun Blažić.

⁷⁷ 1. «Na mobilizacionom području Kalničkog narodnooslobodilačkog partizanskog Odreda formirana je komanda Kalničkog područja II operativne zone NOV i PO Hrvatske.

2. Za komandanta se Kalničkog područja imenuje drug Bobinac Ivan. Za zamjenika komandanta Kalničkog područja imenuje se drug Zganec Josip, dosadašnji zamjenik komandanta Žumbera ko-pokupskog narodnooslobodilačkog partizanskog Odreda Hrvatske. Za pomoćnika komandanta Kalničkog područja imenuje se drug Kovačević Gojko. Komandant Kalničkog područja imenovan je svojom naredbom šefove odsjeka i partizanske straže na svom području.

3. Za komandanta se Kalničkog narodnooslobodilačkog partizanskog Odreda imenuje drug Čavić Stevo. Za zamjenika političkog komesara Kalničkog partizanskog Odreda imenuje se Lesković Slavko, dosadašnji zamjenik političkog komesara čete pri štabu II operativne zone.

4. Za političkog komesara Bjelovarskog narodnooslobodilačkog partizanskog Odreda imenuje se drug Sturman (Vladimir), a za njegovog zamjenika drug Zajšek Franjo.

5. Ovu naredbu pročitati pred strojem.

S. F. - S. N.

Komesar: M. Belini

Komandant: V. Mateti

Formiranje Međimurske ete:

Štab II. operativne zone i OK KPH Varaždin ocijenili su da je politička situacija u Međimurju dosta loša. Zato se razmišljalo o potrebi da se nešto pokuša učiniti kako bi se i na tlu Međimurja, u uvjetima mađarske okupacije, nešto više učinilo za razvoj NOP-a i NOB-e. Osim same okupacije i brutalnih mjera koje je okupator poduzimao da bi asimilirao taj dio hrvatskog naroda, i rijeka Drava je bila velika prepreka za ostvarivanje veza i kontakata kako s narodom tako i s partijskim organima u tom kraju.

Prvi pokušaj, da se u Međimurje ubaci jedna makar i mala jedinica KPO, pokrenut je u svibnju 1943. godine. Tad je formirana deseterina međimurskih boraca iz sastava KPO, koja se namjeravala prebaciti preko Drave i ispitati: kakvo je tamo stanje. Grupu je vodio Stanoje Grabovac. Budući da je već kod Drave naišla na mađarske granice i s njima se sukobila, grupa se, onemogućena u daljnjem kretanju, morala neobavljena posla vratiti na Kalnik.

Međutim, u štabu KPO osjetili su potrebu da se kalnički partizani oglase borbom u Međimurju, utoliko više što je na Kalnik dolazilo sve više Hrvata iz Međimurja. Neki su sami prelazili granicu na Dravi, dok su drugi živjeli izvan zavičajja u Zagrebu ili nekim drugim krajevima Hrvatske. Zbog toga je štab Odreda odlučio stvoriti posebnu Međimursku etetu. Ta ideja je ostvarena u Ludbreškom Ivancu sredinom listopada 1943. godine. U etetu se okupilo 45 boraca Međimuraca, naoružanih s 35 pušaka, 3 puškomitraljeza, 5 automata, 9 pištolja i dosta municije, pa je za tadašnje uvjete eteta bila vrlo dobro opremljena. Za komandira etete imenovan je Janko Cigrovski, za komesara Ernest Mezga, a za informativnog oficira imenovan je Josip Šlibar. U etetu su zbog specifičnih okolnosti bili angažirani i diverzanti, a među njima Ivan Kerovec i Mato Lončarić. To je bila samostalna eteta koja se nalazila pri štabu Odreda iz koje je kasnije trebao biti formiran Međimurski bataljon.

Eteta se uspjela prebaciti preko Drave i izvršiti u Međimurju nekoliko uspješnih akcija. Napala je okupatorske posade u Donjem Mihajljevcu i Podbrestu, zarobila više mađarskih vojnika i minirala i oštetila željezničku prugu kod Male Subotice. Nakon povratka na Kalnik, eteta je ušla u sastav 3. bataljona KPO. Budući se pokazalo da u Međimurju ne postoje uvjeti za duži boravak većih partizanskih jedinica, kasnije su tamo odlazile samo diverzantske grupe koje bi se nakon obavljenog zadatka uglavnom vraćale na Kalnik.

Tek u ljeto 1944. godine ponovo je u Međimurje upućena manja eteta međimurskih boraca, ali poslije višednevnih teških borbi i relativno velikih gubitaka, bila je prisiljena vratiti se u bazu. Međutim, u listopadu 1944. godine u Međimurje je ubačeni cijeli bataljon KPO, koji je napao

neprijateljske posade i privredne objekte u Paklenici, Selnici i Željeznoj Gori, zarobio oko 80 maarskih vojnika i zaplijenio dosta oružja i vojne opreme. Nakon uspješno izvedenih akcija koje su imale veliki odjek među stanovništvom, bataljon se vratio na Kalnik sa šezdeset novih boraca i sa zarobljenim Maarima, koji su kasnije upućeni u Slavoniju u sastav maarske brigade «Šandor Petőfi».

Prebacivanje u Međimurje preko Drave nije bilo jednostavno iz više razloga. Drava je tada bila dobro čuvana državna granica. S druge strane, za prijelaz preko rijeke trebalo je osigurati čamce i s druge strane granice osigurati prihvat i veze. Granicu su Maari osiguravali čak i električnom žicom, jer su bili svjesni da je NOP vrlo zainteresiran za taj dio teritorija. Pa ipak, sve to nije spriječilo pojedince, grupe i cijele jedinice, da se prebacuju u Međimurje i da NOB proširuju i na taj dio sjeverozapadne Hrvatske.

Prisutnost partizanske borbe i otpora u Međimurju nije se manifestirala samo kroz akcije ubacivanja diverzantskih grupa i manjih jedinica KPO, jer borba i otpor protiv okupatora u Međimurju nisu prestali od 1941. godine. Po formi i sredstvima, otpor je bio prilagođen uvjetima u kojima su živjeli i radili komunisti i narod, koji se odlučno odupirao asimilaciji. Treba imati u vidu da je veliki broj Hrvata iz Međimurja sudjelovao u NOB u KPO, brigadama i divizijama NOV. Računa se da je do kraja 1944. godine više od 400 boraca iz Međimurja prešlo Dravu i došlo u jedinice KPO. Svakako, tu je uračunat i broj Međimuraca, koji su stizali na Kalnik izravno iz Zagreba i drugih mjesta. U 1944. godini, prelazak je postao još masovniji unatoč pooštrenim mjerama, koje su poduzele maarske vlasti. Do oslobođenja sredinom travnja 1945. godine, Međimurje je dalo približno dvije tisuće boraca NOV. Bio je to veliki doprinos oslobodilačkoj revolucionarnoj borbi naših naroda, usprkos teških uvjeta, pa se može slobodno reći da je Međimurje osiguralo sebi zasluženo mjesto u povijesti Narodnooslobodilačke borbe.

Aktivnost Odreda prije i poslije dolaska XXVIII. divizije na Kalniku

Štab II. operativne zone pokušavao je razriješiti neke probleme koji nisu bili neposredno vezani za oružanu borbu. Uz angažiranje oko formiranja novih jedinica, organizacijskog sređivanja i jačanja ustanova na slobodnom teritoriju, štab zone izdaje direktivu kojom zahtijeva od političkih komesara da se brinu o osiguravanju zimnice, što nije podrazumijevalo samo prikupljanje i skladištenje namirnica, već i prikupljanje zimskih odjeća i obuće, popravak cipela i izradu novih, kao i šivanje odijela u partizanskim radionicama. Štab je, zatim, izdao zapovijest kojom naređuje da se ruši željeznička pruga Križevci-Koprivnica akcijama

ne samo jedinica KPO, nego i civilnog stanovništva. Pokušava se tako riješiti težak problem ranjenika, osobito nakon ustaškog prepada i požara u partizanskoj bolnici na Kalniku. Štab zone javlja štabu VI korpusa da se teški ranjenici i dalje zbrinjavaju u Slavoniji.

Naravno, glavna preokupacija štaba II. operativne zone bilo je i dalje pitanje neposrednog formiranja Prve moslavačke brigade i Komande vojnog područja na Kalniku. Za to vrijeme novoformirana brigada "Braća Radi" operativno je djelovala na području Novog Marofa i Varaždinskih Toplica. Do sredine rujna, KPO je svoje glavne aktivnosti usmjerio na rušenje željezničke pruge Križevci-Koprivnica, a u duhu naredbe štaba zone, odnosno privremenog operativnog štaba za koordinaciju akcija KPO i brigade "Braća Radi". Tom je naredbom određeno da se pruga ruši između Donjare i Carevdara, a zatim između Sokolovca i V. Mućne. Akcija miniranja i rušenja pruge poela je 9. rujna u 22 sata, a trebala je završiti sljedećeg dana oko 04 sata. Zadatak je povjeren 1. bataljonu, dok se novoformirani 2. bataljon nalazio na osiguranju sa strane Ludbrega u Dugoj Rijeci. Sljedećeg dana 1. bataljon KPO nalazio se u V. Botinovcu kao rezerva operativnog štaba, dok je jedan bataljon brigade "Braća Radi" nastavio s diverzijama na pruzi.

Željeznička pruga Križevci-Koprivnica je skoro svakodnevno rušena, ali ju je neprijatelj popravljao pod zaštitom svojih snaga, a osobito u vrijeme njemačkih transporta nakon kapitulacije Italije. Međutim, drugom polovicom rujna i u toku listopada, KPO zajedno s drugim jedinicama i stanovništvom, temeljito je razrušio prugu i ona nije mogla više biti popravljena do kraja rata. U takvoj situaciji, neprijatelj je povukao svoje osiguranje u Križevce i Koprivnicu.

Odred je 11. studenog sudjelovao s brigadom "Braća Radi" u napadu na Sokolovac, a zatim i na Lepavinu, gdje je bila zarobljena itava domobranska posada s naoružanjem. Dva dana kasnije, 14. studenog, borci Odreda srušili su željezničku prugu i TT-veze kod Martijanca i time destabilizirali transport s varaždinske strane i onemogućili redovitu opskrbu garnizona Ludbreg.

Dok je 3. bataljon brigade "Braća Radi" 15. studenog napadao Novi Marof, likvidirajući i posadu, zarobio je 7 domobrana i 18 žandara s velikom količinom oružja i ostale opreme, za to vrijeme jedinice KPO štatile su napad, zatvarajući i pravac od Ludbrega na liniji: Svibovec-Segled-Drenovac. Nakon zauzimanja Novog Marofa, na partizansku stranu prešle su tri liječnice. One su bile velika pomoć u tajnoj bolnici na Kalniku i sanitetskim jedinicama. Iz apoteke novomarofskog sanatorija na Kalnik su prebačene velike količine lijekova. Od naoružanja, zarobljenog u Novom Marofu, Odred je dobio dva puškomitraljeza, jedan teški i jedan protuavionski mitraljez i 40 pušaka. Sve je to oružje odmah iskorišteno za opremanje novih boraca i novih jedinica u Odredu.

U Prvu moslava ku brigadu, koja je stvorena tih dana (19. rujna 1943.), iz KPO upu eni su kao rukovode i kadar: Nikola Kli kovi , Stjepan Ku iš, Stjepan Jurekovi i Joža Horvat iz Polit-odjela. Joža Horvat postati e komesar I. moslava ke brigade. Bila je to pomo Kalnika za popunu jedinica Moslavine, ali i vra anje odre enog duga prema kraju, koji je u sastav brigade «Bra a Radi » dao jedan svoj bataljon.

Na Kalniku se 21. rujna 1943. godine dogodila tragedija. Naime, pošto je brigada "Bra a Radi " izgubila kontakt s ustašama s kojima je vodila borbu, dvije satnije željezne ustaške bojne su se, zahvaljuju i izdaji jednog intendanta, iznenada probile i napale tajnu partizansku bolnicu u šumi iznad Osijeka i pobile etrnaest ranjenika, dok su se ostalih osamdesetak uz pomo straže i osoblja uspjeh spasiti. Pravo je udo da je jedan stražar primijetio ustaše, odmah otvorio vatru i tako upozorio na neposrednu opasnost, u protivnom, katastrofa bi bila još mnogo ve a. Ustaše su bolnicu spalili i uništili, a njezino je otkrivanje i uništenje stvorilo težak problem u daljnjem zbrinjavanju ranjenika.

Zajedni ke borbe KPO i brigade "Bra a Radi " s XXVIII. slavonskom divizijom po ele su 27. rujna 1943. Divizija je krenula iz Slavonije 11. rujna, putem je napala Hercegovac, zatim vodila borbe u Moslavini i na Bilogori, a na Kalnik je stigla 25. rujna. Zadatak joj je bio da se kao ranije XII. divizija, probije do Hrvatskog zagorja, da likvidira usputne posade, politi ki djeluje i tako pomogne bržem razvoju NOP i NOB-e u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Za takav zadatak jedinice divizije bile su pripremljene i na put su krenule u punom sastavu.

Stigavši na Kalnik, XXVIII. divizija se 25. rujna susrela s KPO i brigadom "Bra a Radi ". Odmah se prišlo planiranju zajedni kih operacija i prema tom dogovoru, brigada "Bra a Radi " napala je Varaždinske Toplice i zauzela ih 29. rujna. Osiguranje iz pravca Novog Marofa i Zagreba pružala je XVII. brigada, iz pravca Koprivnice XXI. brigada, iz pravca Ludbrega 2. bataljon KPO. Taj bataljon je 27. rujna vodio tešku borbu s neprijateljem u Dugoj Rijeci u kojoj je neprijatelj imao gubitke od 6 mrtvih domobrana i više ranjenih, a borci 2. bataljona zaplijenili su 5 pušaka, 3 laka minobaca a i 30 bombi. Prvi bataljon KPO bio je u to vrijeme na putu prema Slavoniji u pratnji ranjenika. Borba za Varaždinske Toplice bila je oštra i trajala je punih etrdeset sati. Napad je izvršio 2. bataljon brigade "Bra a Radi ", potpomognut jednom etom 1. bataljona, dok je 3. bataljon bio u zasjedi na Tonimir Brijegu, odbivši dva napada, kojima je neprijatelj pokušao deblokirati Varaždinske Toplice. U Varaždinskim Toplicama zarobljeno je oko 166 neprijateljskih vojnika, me u njima više od 100 feld -žandara i velika koli ina oružja. Jedan neobi an detalj zabilježen je prilikom napada na Varaždinske Toplice. Naime, kažu, da se iz skupine feld-žandara samo jedan jedini

uspio izvući i iz Toplica i stigavši do Varaždina ispričao da su Varaždinske Toplice osvojili partizani. Možemo samo pretpostaviti kako su se smrtno uplašili oni kojima je «sretni» žandar ispričao svoj ratni raport.

Poslije napada na Varaždinske Toplice, partizanske su se jedinice pregrupirale. Slavonska XVII. brigada pripremala se za napad na Ludbreg, XXI. brigada za osiguranje pravca iz smjera Koprivnice, a KPO je zaposjeo Apatovac i kontrolirao pravce od Križevaca, dok je Osječka eta rasporedom oko Ljubeja nadzirala prilaze od Novog Marofa. Brigada "Braća Radi" štitala je napad iz pravca Varaždina na liniji: Šemovec-Jalžabet.

XVII. brigada napala je Ludbreg 2. listopada navečer i zauzela ga u ranim jutarnjim satima sljedećeg dana. Tamo je poginulo više od dvadeset neprijateljskih vojnika, a zarobljeno ih je oko 550. Zaplijenjene su velike količine oružja i ostale vojne opreme.

Drugi bataljon brigade "Braća Radi" potpomognut 1. bataljonom, vodio je za to vrijeme tešku borbu s ustašama i tenkovima varaždinskog garnizona, koji su imali zračnu podršku. Brigada, naročito njen 2. bataljon, nije dopustila prodor neprijatelja prema Ludbregu, premda je bataljon imao u toj krvavoj borbi više od 60 mrtvih boraca. Možda, da je postojala bolja suradnja s 1. bataljonom i daje štab brigade bolje poznao stvarnu situaciju u kojoj se našao 2. bataljon, tragedija se mogla ublažiti. Ustrajnost 2. bataljona prilikom napada na Varaždinske Toplice, kao i odlučan otpor ustašama u nezaboravnoj borbi kod Šemovca, te uporna obrana 3. bataljona na Tonimir Brijegu u vrijeme napada na Varaždinske Toplice, uvrstilo je definitivno brigadu "Braća Radi" u red udarnih brigada, i ona će to prestižno ime časno nositi do kraja rata i dobiti zaslužen Orden Narodnog oslobođenja.

Nakon likvidacije posade u Novom Marofu, te zauzimanja Varaždinskih Toplica i Ludbrega, neprijatelj dugo nije pokušao intervenirati prema Kalniku, niti je pravio ispade prema položajima brigada. To vrijeme iskoristio je KPO za uređenje baze i uskladištenje zarobljenog plijena, ali je i dalje stalno rušio prugu Križevci-Koprivnica i Koprivnica-Ludbreg-Varaždin. Na prvoj akciji minirao je most na Donjari, a u drugoj akciji uništio je oko 700 metara pruge i onesposobio TT-linije.

Međutim, KPO je i dalje napadao neprijatelja. Tako je na željezničkoj pruzi: Zagreb-Varaždin zarobio 14 domobrana s naoružanjem. Jedna eta 2. bataljona je 5. listopada minirala most na r. Bednji dužine 32 m, zarobivši 20 domobrana s 19 pušaka. Njegovi borci su opet 8. listopada srušili prugu i telefonske linije između Koprivnice i Križevaca. 1. bataljon KPO, nakon povratka iz Slavonije, zajedno s XXI. brigadom vodio je borbu u Apatovcu protiv neprijatelja koji je došao iz Križevaca, dok su 2. bataljon i varaždinska eta s položaja na Tonimiru

odbili napad iz Varaždina. Osim toga, Odred je mobilizirao nove borce i obuhvatio ih, a u isto vrijeme pripremao se za formiranje 3. bataljona, što je ostvareno kako smo zabilježili, 6. listopada 1943. u Novom Marofu. U novi bataljon ušle su varaždinska i međimurska eta.

U skladu s naredbom štaba II. operativne zone, Komanda kalničkog vojnog područja pošto je formirana, naredbom od 14. listopada 1943. godine, regulirala je organizaciju komandi mjesta i ustanova i izvršila njihovu kadrovsku popunu. Tako je za komandanta mjesta Ludbreg postavljen Ivan Brčković, a za njegovog pomoćnika uro Srnec. Za šefa vojno-pozadinskog odsjeka je postavljen Dane Zobenica, a za šefa vojno-sudskog odsjeka Stanko Dovžak. Na čelu sanitetskog odsjeka postavljena je dr. Božidarka Herkov, zamjenik joj je bio Jovica Fras, dok je za ravnatelja bolnice postavljen dr. Alojzije Ronko. Stvaranje i razvoj novih komandi područja i mjesta, te razvoj odsjeka i drugih ustanova, zahtijevao je pomoć u kadrovima, pa je Štab zone tražio mogućnost da neke poslove obavljaju ljudi iz drugih jedinica i krajeva Hrvatske.

Štab II. operativne zone naredbom od 13. listopada uputio je XXVIII. diviziju i brigadu "Braća Radi" u Hrvatsko zagorje. Tako su u tom kraju obnovljene borbe; najprije za komunikaciju Varaždin-Zagreb, a zatim s neprijateljskim garnizonima u Bisagu, Ivancu, Lepoglavi i Zlataru. Pokret operativne grupe zahtijevao je aktivnost i ostalih raspoloživih snaga II. zone, kako bi se olakšao prodor XXVIII. divizije i brigade « Braća Radi » u Zagorje. Tako je Bjelovarski odred trebao biti u akciji na pruži Kloštar-Koprivnica, Bjelovar-Kloštar i Dugo Selo-Križevci. Zagrebačkom odredi bilo je određeno da se jače angažira na cesti Sv. Ivan Zelina-Varaždin i uspostavi vezu s operativnom grupom u Hrvatskom zagorju.

Dok su XXVIII. divizija i brigada "Braća Radi" operirale na zapadu, KPO je branio slobodni teritorij na Kalniku, štiti vojni i civilne organe i ustanove na njegovom području. Njegov 3. bataljon nalazio se je oko Varaždinskih Toplica sa zadatkom osiguranja i u slučaju potrebe da zaustavi nalet varaždinskog garnizona. 1. bataljon bio je raspoređen oko Vojakovca i Apatovca, kontroliraju i pravce iz smjera Križevaca, dok je 2. bataljon zatvarao prilaze prema Koprivnici. Te su jedinice imale nekoliko manjih sukoba s neprijateljem i samo jedan jači susret s neprijateljem iz Križevaca, kad su poginula 3 partizana. Nekoliko dana za redom, 20., 21. i 23. listopada, Odred je zajedno s narodom rušio prugu Križevci-Koprivnica, uništivši više od 4 km prometnice. Međimurska eta se opet vratila u Međimurje i zadržala nekoliko dana. Krajem listopada ponovo je došlo do kadrovskih promjena, pa je za komandanta Odreda postavljen Vlado Kobal, a za komesara Nikola Ladišić. Za informativnog oficira imenovanje zamjenik komandanta 1. bataljona Šime Hudek.

Nakon zauzimanja Koprivnice ustanovljena je komanda mjesta Koprivnica. Na čelu komande bio je Ante Dobrila, a njegov pomoćnik Slavko Leskovar, ranije zamjenik komesara KPO. Time su bile završene glavne organizacijsko-kadrovske promjene u KPO i Komandi lokalnog područja.

Napad na Koprivnicu 7. studenog 1943. godine

Napad na Koprivnicu izdvojen je ovdje s namjerom da se istakne uloga koju je u njemu imao KPO. Prema naredbi štaba II. operativne zone, taj su napad 7. studenog izvršili XXI. brigada XXVIII. slavonske divizije i KPO, dok su ostale jedinice II. zone osiguravale akciju u sljedećem rasporedu: XVII brigada štitila je prilaz od Bjelovara, Bjelovarski odred bio je u zasjedi kod Novigrada Podravskog kontrolirajući i podravski pravac. Moslavačka brigada bila je u zasjedi prema Križevcima, a brigada "Braća Radi" na položajima kod Ludbrega i Bukovca, štitila je tu liniju od mogućeg napada neprijateljskih snaga iz Varaždina i nadzirala područje oko Ludbrega i Velikog Bukovca.

U planu napada na Koprivnicu, Odred je dobio zadatak da svojim glavnim snagama napadne "Danicu" i "Čardu", koje su branili padobranici i Nijemci, a s pomoćnim snagama da kontrolira pravac od Varaždina prema Varaždinskim Toplicama i liniju koja od Marške preko Torčeca vodi prema Koprivnici. Komandant KPO-a Stjepan Kušić povjerio je napad 1. bataljonu kojim je zapovijedao Andrija Bertovšak Volan, naredivši mu da s jednom četom napadne Čardu, a s drugom "Danicu". 2. bataljon imao je zadatak da blokira Dravsku, Kanišku i Gibaniku ulicu i spriječi prodor i izvlačenje neprijatelja ispred XXI. brigade. Varaždinska četa 3. bataljona s položaja na Varaždin Brijegu i Međimurska četa istog bataljona u Torčecu, kontrolirale su te pravce. Vrijeme za početak napada određeno je za 23 sata. Štab odreda nalazio se na prostoru između 1. i 2. bataljona.

Napad je dobro počeo, jer se XXI. brigada brzo probila u centar grada i počela akciju iznutra. Međutim, neprijatelj je u "Danici" i Čardi bio vrlo jak, dobro utvrđen i odlučan da se brani svim snagama. Ipak, pala je prvo "Danica", a da bi zauzeo Čardu komandant 1. bataljona je morao izdvojiti jednu četu da bi formirao jurišnu grupu od 24 bombaša. U napadu na Koprivnicu, KPO je imao 9 mrtvih i 7 ranjenih boraca, uglavnom iz 1. bataljona. Borba je trajala neprekidno dva dana i u njoj je Odred zarobio 14 ustaša, 27 Nijemaca i 74 domobrana, dok su se ostali uspješno izvući i odstupiti prema Dravi. Varaždinska četa na Varaždin Bregu nije imala sukoba s neprijateljem, a Međimursku četetu u Torčecu neprijateljske snage u potpunosti potisnule i tako otvorile prolaz do Drave i dalje u Maršku.

Druge jedinice na osiguranju nisu imale ozbiljnijih sukoba osim brigade "Braća Radi", koja je kod Ludbrega i Bukovca odbila jak napad

ustaša iz Varaždina. U borbama za Koprivnicu poginulo je 60 neprijateljskih vojnika, dok su XXI. brigada i KPO zajedno imali 29 mrtvih i 61 ranjenog borca. Od neprijateljske posade je ukinuto oko 1.300 vojnika ukupno je zarobljeno 456 domobrana, ustaša, Nijemaca i policajaca, kao i golemo naoružanje: 600 pušaka, 18 puškomitraljeza, 6 teških mitraljeza, 4 minobaca, 4 automata, oko 800 kg eksploziva i velike količine municije. Zaplijenjena je velika količina opreme i različitih prehrambenih proizvoda: 7 vagona šećera, 2 vagona papira, 5 vagona brašna, 3 vagona soli i 2 štamparije od kojih je jedna upućena u Slavoniju. Uništeno je 300 vagona, 11 lokomotiva i 1 oklopni vlak. Sva zaplijenjena roba evakuirana je na Kalnik, a jedan dio za Slavoniju.

Zauzimanje Koprivnice stvorilo je veliki slobodni teritorij u dolini Drave između Varaždina i Virovitice, dužine više od 100 km. Narod se osvijestio kako partizani brzo stvaraju svoju slobodnu državu. Sama, pak, činjenica da su partizani sposobni osvojiti velike gradove, silno je podigla moral jedinica i povjerenje u vlastitu snagu. Svi su bili ponosni i vojni starješine a osobito borci. Sad su bili stvoreni uvjeti za rad partijskih komiteta i drugih organizacija i organa vlasti da obave ozbiljne zadatke organiziranja i povezivanja slobodnog teritorija. Zauzimanje Koprivnice bio je veliki vojni i politički uspjeh sa širokim odjekom izvan sjeverozapadne Hrvatske. Organi vlasti i partijsko-politička rukovodstva dugo su se slobodno kretali po terenu, a neki od njih i u automobilima. Prema tome, napad na Koprivnicu bio je veliko novo iskustvo za sve jedinice koje su u njemu sudjelovale, a osobito za KPO. Tadašnjem mladom sastavu Odreda bilo je to «vatreno krštenje» s obzirom na nedostatak iskustva pri napadu na velika mjesta, na intenzitet i trajanje borbe, kao i gubitke koje je pretrpio.

Gubitak Koprivnice uz Ludbreg i Varaždinske Toplice, za neprijatelja je bio veliki šok. To se vidi iz pisma pukovnika Ante Moškova, koje je uputio osobno Anti Paveli u. U pismu ga je obavijestio o nastaloj situaciji i o opasnosti koja prijete Varaždinu, Pak i Zagrebu. Zbog toga pukovnik Moškov predlaže Poglavniku da se prva pukovnija PTS-a i oklopni sklop iz Zagreba prebaci u Varaždin, te da se on, Moškov, osobno na sebe preuzeti obranu i zaštitu tvornice tkanine i svile.

Neprijatelj je također poslije ovih događaja izvukao iskustva i pouke pa je Božidar Kavran izdao okružnicu svim stožerima i logorima, naglašavajući i potrebu da se organiziraju i naoružaju pokretni ustaški odjeli za borbu protiv partizana, na području svih logora i stožera. U okružnici se dalje obrazlaže važnost formiranja jurišnih odjela, kao što je to već učinjeno u Križevcima i Zlataru. Daje to zaista bilo tako, osjetile su i partizanske jedinice koje su se više puta sukobile s ustašama iz tih mjesta. Neprijatelj je dobro ocijenio da im je područje sjeverozapadne Hrvatske od životnog interesa.

Borbe KPO do kraja 1943. godine

Iz izvještaja Štaba II. operativne zone GŠH od 15. studenog o zauzimanju Koprivnice, kao i izvještaja KPO štabu II. operativne zone od 29. studenog o stanju u Odredu, mogu se pratiti zbivanja na Kalniku u studenom, stanje u Odredu i borbe koje je vodio. Štab II. operativne zone izvijestio je GŠH da je u KPO smanjena borbena vrijednost, poslije zauzimanja Koprivnice i gubitaka koje je pretrpio i da se ozbiljnije javlja dezerterstvo. To je upravo ona faza kad su jedinice uvršene u obranu, a neprijatelj je bio u ofenzivi, pa su gubici naglo porasli. Zbog toga izdaje naredbu Štabu KPO da poduzme odgovarajuće vojne i političke mjere da se spriječi dezerterstvo i pojača izobrazbu boraca i starješina, kako bi se Odred stabilizirao. Posebno zbog toga, jer su u njemu tada bili mladi mobilizirani, neizvježbani i neiskusni vojnici, pa je nužno uložiti dodatne napore da se borbena vrijednost Odreda podigne na viši nivo.

U duhu naredbe štaba zone, Štab KPO poduzima više organizacijskih i političkih mjera, ali u prvom redu pojačava školovanje, kako bi izvršio zadatak koji mu je postavio Štab zone. Na tome je radio 14 dana, pa 29. studenog javlja Štabu zone da su poduzete mjere povoljno utjecale na stanje u Odredu. U tom poslu pomogla je i podoficirska škola KPO na čelu s profesionalnim vojnim starješinom (drug Petrović). Ta je škola educirala i vježbala mladi kadar ne samo za potrebe jedinica Odreda, već i za brigade. U to vrijeme 3. bataljon KPO nalazio se na Varaždin-bregu, a 1. i 2. bataljon u Apatovcu, gdje su izvodili dopunsku nastavu i kontrolirali teritoriju.

Budući da su XXVIII. divizija i Moslavačka brigada krenule u Moslavinu radi priprema za napad na Pazinu, (29. studenog), Štab zone naredio je da se KPO sa 1. i 2. bataljonom, premjesti u Ludbreg i zaposjedne liniju: Ludbreg- Hrastovsko- Puhlaki i da bude spreman zaštititi Varaždinske Toplice i Ludbreg od napada neprijateljskih snaga iz Varaždina. Osim toga, štabu KPO naredio je da uputi jedan vod za uspostavu veze sa Zagorskim odredom. Naredbom je također uspostavljena telefonska veza između Duge Rijeke i Ludbrega i pojačano izviđanje, kako bi se na vrijeme otkrile i spriječile eventualne neprijateljske ofenzivne namjere.

Do prijema naredbe Štaba zone i napuštanja Apatovca, KPO je organizirao zasjede prema Križevcima sa 1. i 2. bataljonom, dok je 3. bataljon bio stalno na Varaždin-bregu. Tako je 2. bataljon s jednom četom organizirao zasjedu između Sv. Petra Orehovca i Bačkovca, ali neprijatelj nije naišao. Prvi bataljon je također 20. studenog organizirao zasjedu s jednom četom između Ludbreškog Ivanca i Sv. Helene. Neprijateljska patrola je naišla i nakon kratke borbe povukla se u Križevce.

Na Varaždin Bregu, 24. studenog, 3. bataljon je imao oštar sukob sa 150 ustaša iz Varaždina, koje su vodili agenti Dubić i Medvedec. Neprijatelju je tada uspjelo iznenaditi jednu metu koja je bila smještena po kućama, ali su se borci brzo sredili, pa je meteta zauzela dominantnu kotu i jakom vatrom odbacila neprijatelja. Imali su izvrsnog nišandžiju, mitraljesca Zvonka Balaša i meteta je uspjela nanijeti neprijatelju gubitke od 7 mrtvih i 3 ranjena. Tom je prilikom ubijen agent Medvedec, a agent Dubić je teško ranjen. Neprijatelju je uspjelo pod zaštitom tenkova izvući svoje mrtve i ranjene osim agenta Medvedeca, pa se oko 17 sati povukao u Varaždin. Bataljon je imao 2 mrtva i 2 ranjena borca. Iznad sela Kelemen, 27. studenog, jedna je meteta 3. bataljona osiguravala sastanak KNOO Varaždin koji se održao u Varaždinskim Toplicama.

Krajem godine uslijedit će ponovno kadrovske promjene u Odredu, pa će za komandanta biti postavljen Jovica Mandić, za komesara Nikola Ladišić, a za zamjenika komesara Gabrijel Santo. Takvo će stanje ostati sve do formiranja brigade "Matija Gubec", te štaba Zapadne grupe odreda i štaba X. korpusa "Zagreba kog", kada će ponovo doći do kadrovskih promjena u KPO.

KPO se pretežno orijentirao na kontrolu pravaca od Varaždina i na rušenje komunikacija. Bjelovarski odred vršio je mobilizaciju novih boraca. Za njegovog komandanta bio je postavljen Andrija Bertovšić. Zagorski odred imao je u to vrijeme tri bataljona s približno 500 boraca. Početkom prosinca neprijatelj je planirao ofenzivu na Zagorski odred, pa je KPO dobio naredbu da organizira suradnju s tim Odredom u skladu s uvjetima. Prema tome KPO je napadao manja uporišta oko Varaždina i rušio željezničku prugu, pa je tako uništio i jedan oklopni vlak. Riječ je bila, naravno, o indirektnoj suradnji, jer su odredi međusobno bili toliko udaljeni da neposrednija suradnja nije bila moguća. Zbog toga je KPO odlučio prebaciti svoj 1. bataljon na sektor Cerje Tužno da neprijatelju onemogući popravak pruge, dok je 2. bataljon s desetinom minera razorio prugu, prevrnuvši vlak između Cerja i Turina. Jedna meteta 2. bataljona zapalila je poštu u Petrijancu. Tako se između 5. i 13. prosinca cijeli KPO našao okrenut prema Varaždinu i svojim akcijama olakšavao situaciju Zagorskog odreda. U tim borbama KPO postajao je jači i borbeniji nego što je bio početkom studenog. Njegov 3. bataljon kao da se obavezao na gostoprimstvo varaždinskog garnizona, jer se na položajima oko Varaždin Brega nalazio neprekidno oko tri mjeseca, braneći s tog punkta slobodnu teritoriju na Kalniku.

Kad su XXVIII. divizija i Prva moslavačka brigada zauzele čitavu, slobodan partizanski teritorij još se proširio, a stvoreni su i uvjeti za stvaranje i formiranje novih borbenih jedinica. Naredbom (br.44) Štaba II. operativne zone, kao što smo zabilježili, formirana je brigada «Matija Gubec» od 10.-12. prosinca 1943. godine. Za komandanta postavljen je

Miloš Manojlović Mima, a za njegovog zamjenika Stevo Došen, prethodno komandanti Bjelovarskog, odnosno Zagrebačkog odreda. Komesar i njegov zamjenik bili su Ahmet Delibegović i Stjepan Jureković. U isto vrijeme u brigadi "Braća Radi" za komandanta je imenovan Stjepan Kušić, a za zamjenika Miloš Korać, za komesara Zlatko Rukavina, a za njegovog zamjenika Vukobrat Blaha. Istom naredbom su postavljeni za vršioca dužnosti komandanta Bjelovarskog odreda Andrija Bertović i Volan, a za komandanta Zagrebačkog odreda Ljubanović. XXXII. divizija, koja je formirana u Malom Pogancu 15. prosinca 1943., dobila je štab na čelu s komandantom Izidorom Stokom i komesarom Ivom Robićem. Većina tih kadrova prošla je kroz borbenu partizansko krštenje na Kordunu, Žumberku, Baniji, Slavoniji i Kalniku, posebno u KPO.

U prosincu 1943. godine neprijatelj je povremeno izlazio iz uporišta i napadao iz Varaždina prema Ludbregu i iz Križevaca prema Kalniku, ali nije imao snage za većepothvate. Međutim, primijeno je da je u Varaždin stigla Prva pukovnija PTS-a i oklopni sklop, kako je tražio Ante Moškov. Bilo je jasno da neprijatelj želi u sjeverozapadnoj Hrvatskoj pojačati garnizone i dovesti kvalitetnije jedinice u kojima su bili: Nijemci, četnici i Crna legija sa zadatkom da osiguravaju prugu Zagreb-Beograd i Zagreb-Varaždin. Moglo se pretpostaviti da je to isto tako priprema za ofenzivne akcije širih razmjera i za zauzimanje slobodne partizanske teritorije. Grupiranje neprijateljskih kvalitetnijih snaga bilo je moguće i zbog toga što su Nijemci zamijenili snage NDH u većini garnizona južnog dijela Hrvatske. O namjerama neprijatelja stizale su informacije s više strana. Jasno je bilo da se neprijatelj nije pomirio s nastalom situacijom i da treba očekivati ofenzivu u relativno kratkom vremenu. Ipak, bez obzira na planove i potrebe neprijatelj je morao najprije osposobiti oštećene i srušene prometnice i ponovo uspostaviti garnizone u Novom Marofu i Varaždinskim Toplicama, koji bi poslužili kao oslonac za napad na kalnička sela i uporište za daljnje ofenzivno djelovanje.

S pogledom prema Varaždinu, KPO je sredinom prosinca započeo seriju jačih borbi s ustašama iz Varaždina. Tako se 1. bataljon 15. prosinca sukobio sa satnijom ustaša na položaju Sv. Ilija-Ceije, nanoseći joj gubitak od 6 mrtvih i 8 ranjenih, dok je sam bio bez gubitaka. Sljedećeg dana, 16. prosinca, neprijatelj je opet napadao ali s jačim snagama, pa se bataljon nakon oštre borbe povukao na nove položaje kod Presečkog. U toj borbi je jedan borac bio ranjen, ali je zarobljeno 6 pušaka.

Nakon borbi 15. i 16. prosinca isti je bataljon zauzeo položaje na Varaždin-bregu. Dan kasnije, 18. prosinca, 1. bataljon je dobio zadatak izviđanja prema Malom i Dugom vrhu, ali zadatak nije potpuno izvršio

jer se sukobio s neprijateljem. Stoga je Štab odreda odlučio da sva tri bataljona napadnu Dugi Vrh. U toj akciji su 2. i 3. bataljon zalutali i skrenuli s predviđenog pravca kretanja, pa je postavljeni zadatak 1. bataljon izvršio samostalno. U borbi je poginuo operativni oficir (ne navodi se njegovo ime), a ranjeno je 6 boraca, dok je neprijatelj imao oko 20 mrtvih i ranjenih.

Novom naredbom štaba Odreda, 21. prosinca, 1. bataljon upućen je prema Ludbregu, drugi je trebao i dalje ostati na Varaždin Bregu, a treći se premjestio u Svibovec. Dva dana kasnije neprijatelj je napao 2. bataljona kod vile Bauer. Zbog guste magle došlo je do nesporazuma između njih, pa je neprijatelju uspjelo zarobiti patrolu od četiri borca i iskoristivši tu okolnost, iznenaditi 2. bataljon kod vile Bauer. Nakon borbe bataljon se povukao na Tonimir. U takvoj situaciji, štab Odreda odlučio je vratiti 3. bataljon iz Svibovca i zatim s dva bataljona napasti neprijatelja i odbaciti ga na Varaždin Breg i dalje prema Varaždinu. Napadaju ih kod Vrtlinovca, 2. bataljon odbacio je neprijatelja do Knežinca, ali 3. bataljon nije uspio na vrijeme presjeći i izvlačenje neprijatelja, pa akcija nije postigla očekivane rezultate. Drugi bataljon je imao 5 ranjenih boraca, a kod neprijatelja teško je ranjen ustaški poručnik i nekoliko ustaša.

Nakon borbi, KPO se izvukao na Kalnik i 24. prosinca nalazio se u sljedećem rasporedu: 1. bataljon u Apatovcu, 2. bataljon u Donjari i 3. bataljon u V. Botinovcu. Tako je pravac prema Varaždinu ostao slobodan, što je neprijatelj iskoristio za osvajanje Varaždinskih Toplica i za uspostavu garnizona i jačanje posade u Novom Marofu. Takva situacija neprijatelju je omogućila da se ispade prema Kalniku, već je angažiranje oko popravaka mostova i komunikacija, te pripremu kasnijih ofenzivnih akcija, kojima je cilj bio zauzimanje Ludbrega, Koprivnice i Podravine.

VIII BORBENO DJELOVANJE KPO U 1944. GODINI

Kratka ocjena vojno-politi ke situacije

Za bolje i potpunije razumijevanje uvjeta borbenog djelovanja KPO na po etku 1944. godine potrebno je uo iti neke karakteristike vojno-politi ke situacije na Kalniku i oko njega, nastale u jesen 1943. godine.

Naime, na vojno-operativnom planu svakako je najzna ajnije postojanje velikog slobodnog teritorija, koji se prostirao od Hrvatskog zagorja do Slavonije. To je bio rezultat borbenog djelovanja snaga II. i III. operativne zone u jesen 1943. godine, u kojima su sudjelovale jedinice XXVIII. slavonske divizije, novoformirane brigade II operativne zone, divizije i više partizanskih odreda, a u prvom redu Kalni kog partizanskog odreda. Oslobo enjem Varaždinskih Toplica, Ludbrega, Koprivnice i drugih mjesta u Podravini, te azme u Moslavini, stvorena je nova situacija i novi uvjeti razvoja NOP i NOB, koji su se oslanjali na slobodno podru je, na njegov ekonomski i demografski potencijal. Takva situacija stavila je vojno i politi ko rukovodstvo pred ozbiljna iskušenja, jer nije bilo jednostavno povezati i organizirati te potencijale i angažirati u obrani i zaštiti slobodnog teritorija. Postavilo se i pitanje kako dalje nastaviti NOB, osigurati njezinu inicijativu i dinamiku. Organizacija života na slobodnom teritoriju i angažiranje svih faktora u provo enju ciljeva revolucije i NOB-e, nije bio jednostavan zadatak i pokazao se mnogo složenijim nego se pretpostavljalo i o ekivalo.

Na tom podru ju došlo je do brzog formiranja brigada i divizija, a po etkom 1944. godine i korpusa. Uz nove odrede, pojavile su se spontano stražarske jedinice, koje su kasnije i službeno pokrenute, osobito u Podravini. Takva situacija zahtijevala je podjelu nadležnosti u namjeni i zadacima izme u operativnih i teritorijalnih jedinica. Sad su operativne jedinice, brigade i divizije, preuzele na sebe glavnu ulogu organizacije i izvo enja operacija i borbenog djelovanja na cijelom podru ju zone, dok su odredi dobili gotovo isklju ivo teritorijalnu funkciju obrane slobodnog teritorija, te zaštitu vojnih i civilnih institucija koje su na njemu djelovale. U provedbi takvog zadatka KPO se morao držati isklju ivo partizanske taktike. Nasuprot tome, operativne jedinice su imale širi izbor u primjeni oblika borbenog djelovanja, a naj eš e su, u skladu s odgovaraju im prilikama kombinirale partizanski s frontalnim na inom ratovanja.

Treba podsjetiti da su do kraja 1943. godine bile formirane komande područja i mjesta, a to znači da je bila stvorena potpuno nova struktura koja je preuzela na sebe pozadinske, mobilizacijske i upravno-sudske poslove. Organiziranjem korpusne vojne oblasti i utvrđivanjem formacije vojnog područja, GŠH je institucionalizirao nove organe i stavio im u djelokrug rada mnogo poslova, koje je ranije obavljao Odred. To je operativne jedinice učinilo operativnijima i manevarski sposobnijima. Unutrašnja organizacija Komande područja s ekonomskim, sanitetskim, sudskim i mobilizacijskim odsjekom, te odsjekom za vezu u svom sastavu, kao i mreža komandi mjesta sa sličnom strukturom, omogućile su vojnom Području da preuzme na sebe gotovo cijelu logistiku, te sudske i upravne poslove. Uz komande razvijale su se i stražarske jedinice, zatim radionice, skladišta, skloništa i drugo kao infrastruktura i oslonac upravnih organa da mogu obavljati svoje poslove.

S vojnog aspekta, čini se, moglo bi se postaviti pitanje, da li je ova pozadinska, dosta glomazna struktura organizacije bila na štetu operativne strukture? Premda je danas, s velikom historijskom distancom, teško dati pravu ocjenu, ipak postoji dojam da je dosta toga funkcioniralo ekstenzivno, da se u mnogim strukturama osobito u stražarskim jedinicama, našao prevelik broj ljudi, sposobnih za popunu operativnih jedinica koje su vodile teške borbe i imale velike ljudske gubitke. Osim toga, možda se radilo i o svjesnom pokušaju pojedinaca da se zadrže oko svojih kuća, izbjegavajući odlazak u operativne jedinice, gdje se i ginulo. Nešto slično događalo se i u strukturama političke i civilne vlasti, gdje su organi također bili predimenzionirani, kako u odnosu na vrijeme u kome se sve to zbivalo, tako i obzirom na poslove koje su obavljali. Nije li to bila upravo klika buduće birokratizacije društva? Bez obzira na potrebu i korist svih tih struktura za razvoj NOP-a i NOB-e i za odnose između operativnog i teritorijalno-pozadinskog faktora, čini se da su neke strukture bile predimenzionirane, osobito mnogobrojne stražarske jedinice koje su najviše spontano nastajale i zadržavale se u selima oko svojih kuća.

Na političkom planu došlo je, naročito poslije II. zasjedanja AVNOJ-a i ZAVNOH-a, do stvaranja novih društveno-političkih organizacija. Formirani su mjesni, općinski, kotarski i okružni NOO, a 29. studenog 1943, bio je konstituiran i okružni NOO Varaždin. Formirane su mnoge organizacije i odbori AFŽ i USAOH. U mjesecu rujnu u Ludbreškom Ivancu formiran je Oblasni komitet KPH za zagrebačku oblast kao više partijsko tijelo, koje preuzima dužnost rukovođenja ustankom na cijelom području II. operativne zone.

Kao što se može vidjeti, na području II. operativne zone došlo je do velikog narodnog buđenja i uspona NOP-a i NOB-e, a to je zahtijevalo donošenje novih organizacijskih mjera na vojnom i političkom planu da

bi se planski usmjerili raspoloživi potencijali za jačanje svih faktora presudnih za vođenje rata i za stvaranje nove narodne vlasti. Težište je ipak bilo na oružanoj antifašističkoj borbi, tj. borbi protiv okupatora i domaćih izdajnika, za oslobodjenje zemlje, a tek se kasnije nakon oslobodjenja raditi na stabilizaciji revolucionarne vlasti i države.

Borbe Odreda u siječnju i veljači 1944. godine

Neprijatelj također nije mirovao. Nakon nekoliko mjeseci pasivnosti, neprijatelj je pokušavao na tom području dovesti nove, jače i kvalitetnije snage, prije svega ustaše PTS-a i Crne legije. Vojna sila NDH-e potpuno se oslonila na elitne snage okupatora, odnosno na njemačke jedinice. Krajem 1943. uoči je jačanje neprijateljskih garnizona i dovođenje novih snaga u Novi Marof, Varaždin i druga mjesta. Ustaško zauzimanje Varaždinskih Toplica, te i ispadi prema slobodnoj teritoriji i Kalniku, te pokušaji popravka oštećenih i srušenih saobraćajnica, bile su pokazatelj da se neprijatelj priprema za odlučnu ofenzivu radi oslobodjenja zauzetih gradova, vraćanja izgubljenih područja, uništenja partizanskih snaga, odnosno njihovog odbacivanja prema Slavoniji.

XXXII. divizija je u siječnju 1944. djelovala u Hrvatskom zagorju, što su ustaše iskoristile i izvele prepad na Ludbreški Ivanac, zapalili ga i opljačkali. Odgovornost KPO za obranu velikog slobodnog teritorija, zahtjevi velikog broja vojnih i civilnih ustanova radi zaštite i osiguranja, stavili su Odred u vrlo delikatan položaj. S raspoloživim snagama Odred nije mogao uspješno izvršiti zadatke, jer su snage neprijatelja bile sad kvalitetnije, agresivnije i operativnije.

KPO je ušao u 1944. godinu brojano i kadrovski oslabljen, jer je dosta svojih boraca i rukovodilaca uputio u sastav XXXII. divizije, te Zagorskog, Zagrebačkog i Bjelovarskog odreda. Zbog toga je njegova borbena vrijednost bila smanjena. Naravno, to mu je opala borbena spremnost, pošto je za formiranje udarnog bataljona izdvojio najbolje borce i naoružanje. U Odred su i dalje dolazili novi borci, ali je njih trebalo izvježbati i pripremiti za borbu. U siječnju je samo iz Međimurja došlo 80 dobrovoljaca. Oni su bili uglavnom raspoređeni u 3. bataljon, koji je inače nosio naziv *Međimurski*.

U toku siječnja 1944. Odred je imao glavni zadatak osigurati teritorij Kalnika radi normalnog funkcioniranja vojnih i civilnih ustanova koje su se tamo nalazile. Posebnu pažnju Odred je usmjerio prema garnizonima Križevci, Novi Marof i Ključ, odakle su ustaše poželjeli sve češće upadati na slobodni teritorij. Zato je sve svoje snage držao uglavnom na tim pravcima, sve do povratka XXXII. divizije iz Hrvatskog zagorja.

Neprijatelj je ipak uspio prvom pješom pukovnijom i oklopnim sklopom PTS-a 4. siječnja zauzeti Varaždinske Toplice, a KPO je odgo-

vorio tako što je svoj 3. bataljon rasporedio u Slanje i Puhlake i tamo zaustavio daljnji prodor neprijatelja prema Ludbregu. Nešto kasnije, 7. siječnja, jedna ustaška bojna PTS-a prodrla je u Ludbreški Ivanac i spalila ve i dio sela. U susret ustašama KPO je uputio jednu etu 1. bataljona iz Malog Poganca i jednu etu 2. bataljona iz Apatovca. Me u tim, ustaše su se brzo povukli tako da do sukoba nije ni došlo.

Prodiru i iz Varaždina pravcima: Martijanec-Poljanec i Hrženica-Selnik, ustaše su 10. siječnja pokušali snagama jedne bojne zauzeti Ludbreg. Izvi a ki vod KPO do e kao ih je i ubio etvoricu ustaša. Jedna eta 3. bataljona zaposjela je rovove oko Ludbrega, kad su se ustaše približile na oko 200 m, borci su otvorili jaku vatru, nakon ega se neprijatelj povukao, ostavivši na bojnopolju dva mrtva. Borba je nastavljena i trajala je do mraka, kad se neprijatelj povukao natrag u Varaždin. U ovom slu aju radilo se o prisilnom izvi anju kako bi se otkrio sistem obrane i ja ina snaga koje brane Ludbreg. U toj borbi ustaše su imale 7 mrtvih i 4 ranjena vojnika, dok na strani KPO-a nije bilo gubitaka.

S obzirom na to da se ve ina ustanova nalazila na području Ludbreškog Ivanca, Velikog Poganca i V. Botinovca, taj iznenadni napad neprijatelja pokazao je svu složenost situacije u kojoj su se nalazili štab II. operativne zone, Okružni komitet KPH Varaždin i Oblasni komitet KPH za zagreba ku oblast. Radi konkretne opasnosti trebalo je grupirati sve ljude koji su bili u neposrednom osiguranju ustanova, da zajedno s KPO pokušaju bar sprije iti iznenadni prodor ustaša u Ludbreški Ivanac. Postojala je i druga mogućnost da se KPO oja a boricima iz stražarskih teritorijalnih jedinica, ili da se stvore ve e formacije sa zadatkom zaštite vojnih i političkih ustanova. No, problem bi se samo odgodio, ali ne bi se riješio. Sigurnost daljnjeg djelovanja štaba II. operativne zone i Oblasnog komiteta na tom području, dovedena je u pitanje. Zbog toga i kasnijeg razvoja doga aja, Štab zone i Oblasni komitet napustit e uskoro Kalnik i dalje djelovati s područja Moslavine.

Neprijatelj je dobro znao da se na Kalniku nalazi samo KPO, pa se sve eš e zalijetao manjim i ve im jedinicama prema Ludbregu, Koprivnici i na Kalnik. U tim ispadima služio se taktikom "trupova", koja se sastojala u izvi anju, iznena enju, prepadu i brzom povla enju. Cilj ove taktike je, s jedne strane destabiliziranje slobodne teritorije, ali i prikupljanje podataka o ja ini partizanskih snaga i sistema obrane, u ovom slu aju Ludbrega i Koprivnice, što zna i prikupljanje svih relevantnih obavještajnih podataka za planiranje operacije šireg zamaha.

Da bi sprije io takve ispade, Odred je rasporedio svoje snage: 1. bataljon djelovao je na području Sudovec-Gornja Rijeka i trebao je pratiti neprijatelja u garnizonu Novi Marof i ne dozvoliti njegovim snagama da se nesmetano kre u okolnim selima; 2. bataljon se naj eš e nalazio na Kozjem hrptu i Ljubelju sa zadatkom da kontrolira i sprije i ispade

neprijatelja iz Ključa i Varaždinskih Toplica; 3. bataljon se smjestio u Apatovcu odakle je izvihao prema Križevcima i prikupljao podatke o namjerama i kretanju neprijatelja. U takvom rasporedu se KPO nalazio sve do sredine siječnja 1944. godine.

Već 15. siječnja 1. bataljon se nalazio na položajima oko Svibovca. Njegova prva četa je zaposjela Svibovec, a jednim vodom Segled, a druga četa držala je položaje iznad Medvećeg brda kod Leskovca. S tih položaja bataljon je trebao spriječiti upad neprijateljskih snaga iz Varaždinskih Toplica prema Kalniku i Ludbregu. Sljedećeg dana, 16. siječnja, neprijatelj je napao prvu četu u Svibovcu i na Segledu, te joj nanio ozbiljne gubitke od četiri mrtva i jednog ranjenog borca, dok su dva borca nestala. Gubici neprijatelja nisu poznati.

Tih dana u Ludbregu Odred je od najboljih pojedinaca i četa iz svih tri bataljona formirao udarni bataljon, što je izazvalo veću pregrupiranje snaga Odreda. Tako je 1. bataljon 22. siječnja formirao jednu četu za istu namjenu, opremivši je najboljim oružjem: 40 mauzer pušaka, 7 puškomitraljeza i 1 protuavionski mitraljez.

Iz dokumenata se vidi da je 1. bataljon, 18. siječnja, stigao u Ludbreg, tu se postrojio i položio partizansku zakletvu, što je bio običaj kad su u jedinicu stizali novi borci. U preostalo slobodno vrijeme, kad nije bilo borbi ili drugih obaveza, s borcima se izvodila nastava iz stražarske i patrolne službe, strojeva obuka i gađanja, a posebno vježbanje u rukovanju oružjem.

Na položajima na Medvećem brdu 20. siječnja u 8,30 sati, 3. bataljon su iznenada sletale i napale ustaške snage i nanijele mu velike gubitke od 7 mrtvih, 1 ranjenog i dva zarobljena borca, premda ni neprijatelj nije prošao bez gubitaka. Očigledno je da je bataljon slabo izvihao i nije se dovoljno osigurao. Svoje neiskustvo skupo je platio, bez obzira što su partizani oko 16 sati vratili izgubljene položaje. Drugi bataljon je vodio borbu 24. siječnja s neprijateljskim snagama koje su iz Varaždinskih Toplica pokušale prodrijeti na slobodni teritorij. U toj borbi poginula su dva borca (partizan i partizanka). Budući da Odred jedno vrijeme nije vodio teže borbe, logično je da njegove jedinice nisu bile do kraja spremne za uspješno suprotstavljanje neprijatelju.

U siječnju formiran je i X. korpus "Zagrebački", a u njegovom sklopu i Istočna i Zapadna grupa odreda. Pod komandu Zapadne grupe stavljeni su Kalnički, Zagrebački i Zagorski odred. Za komandanta Zapadne grupe odreda postavljen je Rade Bulat, a za njegovog komesara Stjepan Iveković. Štab grupe trebao je koordinirati djelovanja odreda, a predviđalo se da to u budućnosti postane divizija.

Na putu za Štajersku, 21. siječnja stigla je XIV. slovenska divizija koja je 22. siječnja bila u Osijeku Vojakova kom, Gornjoj i Donjoj

Glogovnici, 24. sije nja u Apatovcu i Kamešnici, 25. sije nja u Gornjoj Rijeci i Osijeku, 26. sije nja u Poljani, Svibovcu i Jalševcu, a 28. sije nja prešla je prugu Zagreb-Varaždin i kod Marge ana i Završja se prebacila u Hrvatsko zagoije. U Zagoiju se nalazila do 6. velja e kad je kod Sedlarjeva, Bu a, Penkovog Sela i Gubna prešla Sutlu i stupila na tlo Štajerske ili u to vrijeme na tlo Tre eg Reich-a. Dok je divizija bila na Kalniku, službe Podru ja imale su obaveze njezinog smještaja i ishrane, dok je KPO brinuo o njezinom osiguranju. Tek kad je prešla u Hrvatsko zagorje, osiguranje slovenske divizije preuzeli su XXXII. divizija i Zagorski odred. Bilo je posebno zadovoljstvo promatrati borce slovenske divizije, koja je bila dobro obu ena i opremljena talijanskim naoružanjem. Divizija je u svojem sastavu imala dosta konja i mula za transport materijalnih rezervi.

Na Kalnik se 25. sije nja iz Hrvatskog zagorja vratila XXXII. divizija poslije više tjedana teških borbi. S njom je došao ijedan bataljon Zagorskog odreda koji je bio u pratnji ranjenika. U isto vrijeme došlo je u Komandi kalni kog podru ja do ozbiljnih organizacijskih, funkcionalnih, rukovodno-komandnih, kadrovskih i drugih problema, koje je trebalo riješiti zajedno sa OK KPH Varaždin i štabom X. korpusa. Radilo se o nekim negativnim pojavama : o familijarnosti, birokratskom ponašanju i slaboj suradnji s organima vlasti, pa je došlo do kadrovskih promjena. Sve se to odigravalo u predve erje velike neprijateljske ofenzive na Kalnik i slobodni teritorij, pa su štab Korpusa i partijsko-politi ki organi intervenirali, pokušavaju i popraviti kadrovsku situaciju u Komandi kalni kog podru ja.

Neprijateljska ofenziva "Dubrovnik-2"

Unutar šeste ofenzive protiv narodnooslobodila ke vojske, neprijatelj je 8. velja e u 8,30 sati po eo jaki napad na Kalnik i slobodni teritorij. Jezgro njegovih snaga inilo je oko 2000 ustaša PTS-a i V zdruha Crne legije. Tu operaciju, kodnog imena "Dubrovnik-2", vodio je Ante Moškov u etiri pravca: jedna borbena grupa nastupala je u smjeru Križevci - Osijek Vojakova ki - Apatovac - Veliki Poganac - Prkos - Rasinja i dalje prema Koprivnici, dok se druga borbena grupa kretala od Križevaca prema Koprivnici uz cestu i prugu. Tre a neprijateljska skupina išla je od Varaždina na slobodni teritorij Kalnika preko Varaždinskih Toplica i Drenovca, a etvrta grupacija usmjerila se na Ludbreg i dalje prema Koprivnici. U operaciji su angažirane jedinice V zdruha Crne legije, 1. 2. i 3. bojna prve pukovnije PTS-a, gardijska ustaška satnija i oklopni sklop PTS-a. Na pravcima nadiranja osnovni cilj je bio: ne ulaziti u direktne obra une s partizanskim snagama, ve ih

izmanevrirati i što prije zauzeti gradove Ludbreg i Koprivnicu, a kasnije i Podravinu. Dakle, neprijatelju nije bila namjera iscrpljivati se u borbama za Kalnik sa snagama XXXII. divizije i KPO, već što brže izvršiti prodor na zadanim pravcima. Zbog toga je neprijatelj usmjerio V. zdrug Crne legije direktno prema Koprivnici, a cijela operacija izvedena je po ideji njemačke komande.

Neposredno pred ofenzivu, 1. veljače, komandant X. korpusa Vlado Mateti zajedno sa zamjenikom komesara urom Blahom, održao je konferenciju sa svojim kadrovima, uključujući i komandire eta. Rasprava je bila o vojno-političkoj situaciji i borbenim iskustvima iz Hrvatskog zagorja. U to vrijeme, između 3. i 7. veljače, KPO se nalazio u Apatovcu uz mali pokret prema Sv. Heleni i Koprivnici kod Rijeci, odakle je slao patrole prema Leskovcu i Drenovcu. Nedavno imenovani komandant KPO, Jovica Mandić otišao je u obrazovni bataljon u Sokolovac, gdje je 3. veljače izabrao četrdeset boraca za Odred, a zatim je u Apatovcu održao sastanak sa štabovima bataljona i upoznao se s kadrovima KPO.

U Apatovac je stigao i bataljon Zagorskog odreda s ranjenicima. Bilo je neophodno izvršiti novi raspored jedinica, pa je zagorski bataljon upućen u Osijek, 1. bataljon KPO u Vitanovici, zaselak Koprivničke Rijeke, a 2. i 3. bataljon u Apatovac. Već idućeg dana neprijatelj je iznenadio zagorski bataljon u Osijeku i praktično ga razbio. Time je bilo najavljen početak neprijateljske ofenzive.

Uz sve to valja podsjetiti da se tada na Kalniku nalazilo oko 200 ranjenih i bolesnih boraca, pa je trebalo angažirati dio snaga za njihovo osiguranje i obranu bolnice. Ne predviđajući tako brzi prodor neprijatelja, odlučeno je da se ranjenici evakuiraju preko Koprivnice. Ipak, to nije bilo moguće, jer se Crna legija uspjela probiti prema Koprivnici ne očekivano brzo, pa se kolona s ranjenicima morala vratiti u Malu Rijeku na Kalniku i ranjenike smjestiti u bolnicu.

U toku 8. veljače bataljoni KPO-a držali su Apatovac i kontrolirali prilaze od Križevaca, a 9. veljače Odred se, nakon trosatne žestoke borbe s ustašama, povukao u Ludbreški Ivanac. Dva su se bataljona tu ukopala, a jedan se utvrdio iznad Velikog Poganca, jer je neprijatelj već nadirao. Tu su ostali i sljedeći dan do 14 sati, a nakon toga su dva bataljona progonila neprijatelja prema Prkosu. Prvi je bataljon usmjeren prema Velikim Grabanima, a drugi prema Radeljevu Selu gdje je, zajedno s jedinicama brigade "Braća Radić", nanio neprijatelju velike gubitke. U toku tih akcija bataljoni su vrlo dobro surađivali sa snagama XXXII. divizije. Nakon toga, 1. bataljon zaposjeo je Jasenovac, 2. bataljon Veliki Poganac, a 3. bataljon Ludbreški Ivanac i u takvom rasporedu Odred se nalazio sljedećih tri dana, zaključno do 13. veljače.

Ofenziva "Dubrovnik-2" na Kalnik izvedena je u okviru šeste ofenzive u kojoj je neprijatelj postigao ne očekivane ciljeve, jer se nije pretpostavljalo da će tako brzo zauzeti Ludbreg i Koprivnicu. Snage XXXII. divizije i KPO, koje su se u to vrijeme nalazile na Kalniku, doživjele su nepotrebno iznenađenje, a nije bilo ni prave strateške ideje: kako braniti Kalnik i pravce za Ludbreg i Koprivnicu. Premda je neprijatelj imao ozbiljnih gubitaka, to je bio neuspjeh partizanskih snaga za obranu Kalnika i slobodnog teritorija, bez obzira što je odnos snaga bio nepovoljan za partizane.

KPO je 14. veljače dobio novi raspored. Njegov 1. bataljon upućen je u Gornji i Donji Glogovac radi izviđanja prema Križevcima, 2. bataljon je zaposjeo položaje u Apatovcu radi njegove obrane i izviđanja prema Leskovcu i Drenovcu, dok se 3. bataljon s jednom četom nalazio u Osijeku, a s drugom u Marinovcu. U takvom je rasporedu Odred sve do 19. veljače branio Kalnik, ometajući i neprijatelja da popravi prugu Križevci-Koprivnica. Tek su 20. veljače, dva bataljona upućena u Svibovec i Leskovac, a jedan je i dalje ostao u Apatovcu. Neprijatelj je 21. veljače napao 2. i 3. bataljon u Svibovcu, pa su se partizani nakon borbe povukli prema Apatovcu. Naredbom Štaba korpusa ponovo su bili vraćeni na stare položaje, pa je samo 1. bataljon ostao u Apatovcu. U toku 22. veljače 3. bataljon je napao neprijatelja na Tonimiru, ali bez rezultata.

Uglavnom, u takvom rasporedu je ostao Odred do kraja veljače, osim što je 27. vodio borbu kod Svibovca i nanio neprijatelju gubitke od 3 mrtva i više ranjenih, a na partizanskoj je strani poginuo jedan komandir čete. Istovremeno je u Cukovcu jedan vod KPO vodio borbu s ustašama u kojoj su oni imali gubitak od 4 mrtva. S neprijateljem koji je nadirao iz Varaždinskih Toplica, 28. veljače, tešku je borbu vodio 3. bataljon, odbacivši ga i nanijevši mu gubitke od 11 mrtvih i više ranjenih. U toj borbi istakli su se komandant bataljona Dušan Bosanac, vodnik Svetozar Glišić i mitraljezac Stjepan Kobal, a poginuo je jedan borac.

Tako je djelovao KPO u toku neprijateljske ofenzive "Dubrovnik-2". Ovdje nije bilo riječi o aktivnostima XXXII. divizije, jer to nije predmet ove knjige. Valja ipak ustvrditi, premda su svi raniji podaci upućivali da neprijatelj priprema ofenzivu, ona ipak nije bila dočekana s dovoljnom spremnošću, a iznenađenje je posebno izazvalo ne očekivano brzi prodor ustaša i prilično lako zauzimanje Ludbrega i Koprivnice. Uz sve probleme, koje smo prethodno zabilježili, tokom obrane u neprijateljskoj ofenzivi na Kalnik na partizanskoj strani bilo je slabosti u izviđanju. Jer, kako inače objasniti da je Zagorski bataljon bio iznenađen prepadom neprijatelja i razbijen u Osijeku, kako je kolona ranjenika mogla krenuti prema Koprivnici, kad nije imala nikakvih izgleda za prolaz. Zatajila je cijela obavještajna služba: od one na razini odreda i Komande područja do teritorijalne.

Možda je bila riječ i o zamorenosti boraca. Kao što smo rekli, XXXII. divizija vratila se na Kalnik uoči neprijateljske ofenzive nakon teških borba u Zagorju. KPO je, međutim, propustio procijeniti neprijateljske pripreme za ofenzivu o kojima je imao dovoljno podataka. Također uoči bile su i slabosti na razini rukovođenja i komandiranja u cijeloj piramidi nadležnosti štabova koji su se u to vrijeme našli na Kalniku. Izostala je čak i legendarna partizanska samoinicijativa koja je uvijek pronalazila izlaz iz naoko nemogućih situacija. U cijeloj ovoj priči o neuspjesima partizanskih jedinica u odbijanju neprijateljske ofenzive na Kalnik i slobodni teritorij početkom 1944. ima jedna svijetla iznimka: to je 3. bataljon KPO, koji je u protuudaru u selu Bežanec pokazao izuzetnu snalažljivost i samoinicijativu, suradnju s jedinicama XXXII. divizije. Dosta dobro su suradivali 10. veljače 1. i 2. bataljon KPO s jedinicama XXXII. divizije u borbi za Radeljevo Selo. Međutim, bilo je i slabih taktičkih postupaka, prebrzog otvaranja vatre, slabog rukovođenja vatrom i pokretom, te nedovoljnog ukopavanja. Olakšavajuća okolnost ostaje činjenica da je XXXII. divizija stigla na Kalnik iz Hrvatskog zagorja, neposredno pred ofenzivu, da je u Zagorju imala velike gubitke, posebno brigada "Matija Gubec" u borbi za Zlatar, i više nije bilo vremena za popunu gubitaka i za organizaciju obrane Kalnika. Također i KPO s mladim, novim borcima bez iskustva u težim i složenijim borbama, ali je usprkos tome izvršio zadatak u skladu s mogućnostima. Osim toga, treba priznati, da su ustaške snage pokazale veliku drskost, udarnu sposobnost, brz manevar i dobro rukovođenje i komandiranje. Plan neprijatelja i realizacija ciljeva i zadataka u ovoj neprijateljskoj ofenzivi, kao što smo ranije spomenuli, djelo je njemačke komande.

Posljedice ofenzive "Dubrovnik-2"

Posljedice ove neprijateljske ofenzive bile su dosta porazne za vojni i civilni sektor i oslobođenu teritoriju. Uz već ranije izgubljene Varaždinske Toplice, neprijatelj je zauzeo Ludbreg, Koprivnicu i više mjesta u Podravini, te je pod svoju kontrolu stavio veliki dio slobodnog teritorija. Također mu je uspjelo prekrstariti kalnički selima na pravcima prodiranja, zapaliti velik broj kuća, opljačkati i okrutno se obračunati s narodom, koji se nije na vrijeme sakrio. U Velikom Pogancu, ustaše su ubili jednu Dušanku koja mi je bila kao rođena majka. (op. aut.) Likvidirano je i na desetke drugih seljaka iz kalničkih sela. Upravo je tu u pitanju velika odgovornost vojnog i političkog rukovodstva, jer nisu na vrijeme obavijestili narod i poduzeli odgovarajuće mjere za njegovu sigurnost. Zbog toga je moral naroda ali i dijela boraca bio nakon te ofenzive poljuljan, došlo je do pasivizacije dijela srpskog

stanovništva, a u jedinicama se pojavilo dezerterstvo među mladim borcima, koji su podlegli ustaškoj propagandi.

Prodor ustaša ostavio je u Kalniku velikim selima pustoš i trebalo je mnogo vremena, napora i organizacijskih sposobnosti vojno-operativnih komandi, Komande područja, partijskih komiteta, NOO i drugih struktura, da zajedno s narodom otklone nastalu štetu, ublaže posljedice ratnih operacija i pojačanim političkim radom vrate poljuljano povjerenje u uspjeh NOP-a i NOB-e.

Komanda Kalničkog vojnog područja uputila je zbirni izvještaj materijalnih i ljudskih gubitaka kao rezultat neprijateljske ofenzive u veljači i 1944. štabu X. korpusa Zagreba 78.

Ofenziva Nijemaca i ustaša na Kalnik u ožujku 1944. godine

Neprijatelj je izvršio novu ofenzivu na Kalnik početkom ožujka 1944. (4. ožujka) s više strana, udruženim njemačkim ustaškim snagama i više od 10.000 vojnika. Od Ludbrega je napadao puk Paveličeve gardijske brigade, a od Križevaca i Novog Marofa nastupale su njemačke kolone u tri pravca. Sjeverne padine Kalnika branila je XXXII. divizija s dvije brigade, a pravac prema Apatovcu i Velikom Pogancu branio je KPO. Na toj strani Nijemci su uspjeli prodrijeti i probiti se do Velikog Poganca, gdje je došlo do teške borbe u kojoj su sudjelovale i jedinice Komande područja. U borbi je poginuo zamjenik komandanta Kalničkog područja Dane Zobenica, jedan od najstarijih kalničkih partizana.

Borba je trajala dva dana, kad je štab X. korpusa odlučio da se snage XXXII. divizije i KPO, uključujući i jedinice Komande Kalničkog područja, povuku i prijeđu na Bilogoru. Isto je trebalo učiniti s oko 200 ranjenika koje je uz jako osiguranje trebalo prebaciti na Bilogoru, a zatim u bolnicu X. korpusa u Moslavini. Njihovo izvlačenje osiguravala je XXXII. divizija, spriječivši neprijatelja da ugrozi ranjenike. S vojskom i ranjenicima stihijski se povlačio i narod iz nekih kalničkih sela. Ta šarolika kolona prešla je preko Velike Mune po danu i toliko iznenadila ustaše u Koprivnici, da nisu stigli intervenirati. Tako se kolona sigurno prebacila u Jagnjedovac, Paunovac i Malu Munu na Bilogori.

KPO se također izvukao na Bilogoru, osim 1. bataljona i Komande Kalničkog područja, koji su još četiri dana ostali u šumi kod Kestenika i tek 8. ožujka stigli na Bilogoru. Ta četiri dana proveli su u snijegu u kojem su

⁷⁸ (U izvještaju se sumarno navode samo gubici)
Ubijena su 74 civila, 9 ljudi je otjerano. Izgorjele su 64 kuće, 55 štaglja, 224 staje. Neprijatelj je otjerao 35 konja, 225 komada rogatog stoke i 242 svinje. Ubijeno je 6 konja, 17 komada rogatog stoke, 15 svinja, otjerano 120 ovaca, 37 košnica i 339 komada peradi. Izvještaj je potpisao zamjenik komandanta Kalničkog područja Josip Zganec. (Sign. A VII, Fond NOB, kut. 1902-3, f. 2, dok. br. 13; Grada, knj., VIII, str. 443)

iskopali skloništa, a samo po no i išli po hranu u Drenovac i Kamešnicu. Napokon su i oni prešli prometnice i stigli do ostalih jedinica. Kalnik je tako ostao privremeno napušten od partizanskih jedinica.

Nakon završene njema ko-ustaške ofenzive, KPO i Komanda kalni kog podru ja najprije su se odmorili na Bilogori i pripremili za povratak na Kalnik. Na put su krenuli 12. ožujka i kod Sokolovca naišli na neprijateljsku zasjedu. Dva bataljona uspjela su se probiti kod Lepavine, a štab Odreda i jedan bataljon, te Komanda podru ja su se vratili na Bilogoru i smjestili se u Maloj Mu ni i Trnovcu, odakle su se dva dana kasnije probili na Kalnik. Tako se cijeli Odred s tri bataljona i oko 376 boraca, 23. ožujka, razmjestio u Dugoj Rijeci, V. Grabi anima i V. Botinovcu, dok se štab smjestio u Velikom Pogancu.

Štab Odreda i njegov prvi bataljon prešli su 26. ožujka u Veliki Botinovac i Mali Poganac. Bataljon je trebao kontrolirati komunikaciju i organizirati zasjede izme u Križevaca i Koprivnice, te izvi ati prema tim garnizonima. U isto vrijeme drugi bataljon nalazio se u Radeljevu Selu sa zadatkom da kontrolira cestu izme u Rasinje i Ludbrega, dok je tre i bataljon bio na položaju u Rijeci Koprivni koj, a jedna njegova eta u Marinovcu. Odatle je trebalo kontrolirati podru je izme u Kamešnice, Glogovnice, Novih Bošnjana i Vojovca i održavati vezu s prvim bataljonom.

Sljede eg dana prvi je bataljon bio u Velikom Botinovcu na istom zadatku. Njegova zasjeda kod Sokolovca zarobila je dva legionara. Drugi bataljon u Belanovu Selu održao je kurs za desetare. Došlo je do manjih promjena u rasporedu položaja jedinica 28. ožujka, tako da je 1. bataljon i dalje ostao u Botinovcu, 2. bataljon se premjestio u Rasinjicu, da bi postavio zasjedu na cesti Ludbreg -Koprivnica, a 3. bataljon je prešao u Apatovac, ali mu je jedna eta bila u Leskovcu. Dan kasnije samo se 1. bataljon premjestio u Vukovac, dok se 2. bataljon premjestio u Prkos. Jedna njegova patrola srušila je most izme u Bolfana i Šbotice, a zasjeda je na cesti Koprivnica- Ludbreg vodila borbu s neprijateljskom kolonom, natjeravši ju natrag u Koprivnicu. Tad je poginuo jedan satnik i više neprijateljskih vojnika.

3. bataljon bio je i dalje u Apatovcu, ali je svoju 2. etu postavio iznad Slanja. Njegova patrola naišla je na neprijateljsku zasjedu u kojoj su ranjena dvojica partizana. Nije bilo zna ajnijih promjena u položaju jedinica 31. ožujka. Samo se 1. bataljon premjestio iz Vukovca u Apatovac, dok se 3. bataljon nešto više primaknuo Ludbregu.

Odred se tih dana usmjerio na izvi a ku djelatnost i postavljanje zasjeda kako bi se osigurao od eventualnog prodora neprijatelja prema Kalniku. Svoje patrole je upu ivao pred neprijateljske garnizone kako bi izvi ao i sprije io slobodno kretanje njegovih jedinica. Ipak, ni u takvim okolnostima nije se dovoljno primjenjivala partizanska taktika, bataljoni su se predugo zadržavali najjednom mjestu i naj eš e u selima, nisu pri-

lazili bliže neprijateljskim garnizonima, zbog čega su često doživljavali nepotrebne gubitke i iznenađenja.

Kakve je rezultate moguće postići u pravilnom primjenom partizanskog načina ratovanja i borbe, u kojoj dominiraju diverzije, najbolje se vidi iz izvještaja šefa diverzantske sekcije inženjerskog odreda GSH-e od 1. travnja 1944. godine⁷⁹.

Ožujkska ofenziva bila je krvava, (što se može zaključiti iz izvještaja Oblasnog komiteta KPH za Zagrebačku oblast od 6. travnja 1944.), u kom se navodi kako je neprijatelj hapsio i strijeljao ljude, osobito Hrvate. Samo u Ludbregu strijeljano je oko stotinu ljudi. Neprijatelj je noću u poduzimao napade, često maskirajući se civilnim odijelima. Tako je napao štabove Zagorskog i Zagrebačkog odreda, te brigadu "Braća Radić". Partijski kadrovi bili su desetkovani, a i gubici kadrova u jedinicama bili su veliki. Razna se da je s područja sjeverozapadne Hrvatske nakon ofenzive otišlo oko 3.000 ljudi u neprijateljsku vojsku. U takvoj situaciji Oblasni komitet KPH je predložio formiranje udarne grupe, jer se neprijatelj osilio i slobodno kretao po selima u manjim grupama, pa čak i pojedinačno. Tih dana bio je pojačan rad pete kolone, propagande protiv NOP-a i formiranja Bijele garde u Podravini, što je izazvalo val dezerterstva u partizanskim jedinicama.

Takvi se zaključci mogu također izvući i iz izvještaja štaba KPO-a od 26. ožujka. Premda se u njemu kaže da u to vrijeme nije bilo neprijateljskih snaga ni u jednom selu na Kalniku, ipak su primijećeni doma i kolaboranti i izdajice, koji su nasjeli neprijateljskoj propagandi koja je govorila o navodnoj predaji velikih partizanskih jedinica. Narod Kalnika, srpski i hrvatski, shvatio je da ga neprijatelj želi uništiti. Iz Apatovca u kojem su živjeli uglavnom Hrvati, neprijatelj je otjerao svu stoku, u Velikom Pogancu zapalio sedam kuća, u Ribnjaku uništio partizanske radionice i odveo žito. U Radeljevu Selu neprijatelj je zaplijenio kožu u obućarskoj radionici i zapalio više kuća. Isto se dogodilo u Rasinjici i Ivančecu, gdje su dvojica seljaka obješeni, a osmorica strijeljani. Tako je neprijatelj postupao sa stanovništvom i u drugim selima: u Velikim Grabanima, Segovini i Velikom Botinovcu, a naročito u Rijeci Koprivničkoj, gdje je stradalo dvanaestero ljudi, žena i djece. Takve prilike zahtijevale su da se posljedice ofenzive što prije uklone, pa su partijsko-političke organizacije krenule u akciju da narodu objasne situaciju, raskrinkavaju neprijatelja i da narodu podignu moral. Isto je tako trebalo uložiti mnogo truda da se jedinice Odreda ponovo ojačaju vojnički i moralno.

⁷⁹ U izvještaju se navodi da je Treći diverzantski bataljon X korpusa u vremenu od 1. kolovoza 1943. do 31. ožujka 1944. godine na području sjeverozapadne Hrvatske nanio neprijatelju goleme gubitke u materijalu i živoj sili. Uništio je 32 i oštetio 15 lokomotiva, uništio 313 vagona: 9 oklopnih, te više skretnica, tunela, 27 mostova, tvornica, okretaljki za lokomotive, električnih i TT stupova i dr. U tim akcijama ubijeni su 447 i 552 ranjeni neprijateljski vojnici. Sve akcije izvele su manje grupe partizana samostalno ili zajedno s operativnim jedinicama.

U izvještaju prve oružničke pukovnije od 12. travnja 1944, zabilježen je slučaj izvršenja smrtne presude partizanu Roku Vlaši⁸⁰.

Potkraj mjeseca ožujka, štab X. korpusa izdao je naredbu štabu KPO da prikupi sve borce rodom iz Međimurja, koje bi u pogodnom trenutku uputili u zavjaj gdje se NOP našao u vrlo teškom položaju. Imaju i u vidu ranija iskustva, odlučeno je da se najprije pripreme diverzanti i da težište borbe bude na diverzijama kao trenutano najpovoljnijem obliku borbe u Međimurju. Kalnik je bio oslonac tim snagama, a rijeke Drava i Mura velike prepreke, koje su otežavale prebacivanje. Postoje obavljen diverzantski kurs, grupa je krenula na svoj novi sektor djelovanja. Osnovni zadatak bio je da se u Međimurju vrše diverzije na prometnicama, mobilizacija za NOV i da se organizira prebacivanje dobrovoljaca preko Drave na Kalnik, gdje bi popunjavali jedinice X. korpusa i KPO.

Djelovanje Odreda u proljeće 1944. godine

XXXII. divizija s Prvom moslavskom brigadom punih 45 dana vodila je operacije u Hrvatskom zagorju (cijeli travanj do 16. svibnja 1944.). Prema strategiji i odluci X. korpusa, tim je operacijama trebalo ojačati NOB u Hrvatskom zagorju i ubrzati formiranje I. zagorske brigade, ali također rasteretiti Kalnik od neprijateljskog pritiska, što bi olakšalo položaj KPO i djelovanje vojnih i civilnih institucija na tom području.

KPO je na Kalniku imao zadatak da brani slobodni teritorij i štiti djelovanje OK KPH Varaždin, Komandu vojnog područja i organe narodne vlasti. Drugi zadatak bio je osigurati prihvatanje ranjenika iz Hrvatskog zagorja i uputiti ih u korpusnu bolnicu u Moslavini. Osim toga, trebalo je održati aktivnost diverzija na komunikacijama, posebno između Koprivnice i Ludbrega i onemogućiti neprijatelja da vrši njihov popravak. U tim akcijama trebalo se služiti partizanskom taktikom, prije svega izviđanjem, patroliranjem, zasjedama i miniranjem objekata u blizini neprijateljskih garnizona, što bi djelomice spriječilo upade neprijatelja na oslobođeni teritorij. Manje seoske straže dobro su se uklopile u tu funkciju i dopunjavale sistem kontrole nad cijelim područjem.

Ocjenjuju i stanje KPO u travnju 1944. godine, štab Zapadne grupe odreda u svom operativnom izvještaju od 5. svibnja bilježi⁸¹:

⁸⁰ Roka Vlaši su ustaše zarobili u Malom Bukovcu 19. ožujka i istog dana osudili na smrt i objesili. Pod vješalima Roko je uzviknuo: «Živio drug Tito i Staljin!» «Nažalost nije nam poznato kojoj je jedinici pripadao, a pretpostavlja se da je bio u KPO. Naknadnim istraživanjem utvrdilo se da je Rok Vlaši bio rođeni brat revolucionarke Beške Fronte.

⁸¹ U izvještaju se konstatira da KPO ne pokazuje dovoljno inicijative i napadala koga duha, da se previše vezao za obranu užeg područja, umjesto da življe djeluje na komunikacijama i napada manja uporišta. U izvještaju se navodi formacijski sastav i utvrđuje da u njemu ima 376 boraca i rukovodilaca, dok njegov Udarni bataljon ima 172 borca. Navodi se također nedostatak nižih kadrova zbog čega je pri Odredu organiziran kurs za desetare i vodnike.

Ocjena štaba Zapadne grupe odreda da KPO djeluje nedovoljno ofenzivno i premalo djeluje na komunikacijama, to na je. Me utim, teško se može prihvatiti ocjena da bi Odred trebao prije i u napad na neprijateljske garnizone, jer ne samo da je u to vrijeme neprijatelj bio u vojnoj i politici koj ofenzivi, nego je istina da Odred tada nije raspolagao snagama sposobnim za zauzimanje garnizona oko Kalnika. To bi u toj fazi bio ozbiljan poduhvat i za jedinice XXXII. divizije, a osobito za KPO. Ocjena štaba Zapadne grupe odreda, (ali i štaba X. korpusa), ne proizlaze iz realnog odnosa snaga. Injenica je da su te garnizone branile jake ustaške snage i da su bili dobro utvrđeni, a neprijatelj manevarski sposoban da im na vrijeme priskoči i u pomoć. Ipak, to na je ocjena štaba Zapadne grupe odreda da se KPO predugo zadržavao na istim položajima, što je omogućilo neprijatelju da ga otkrije i napadne, kao i ocjena da KPO nije dovoljno djelovao s diverzijama na komunikacijama ili zasjedama na kolone neprijatelja, što je tada bilo jedino moguće i efikasno.

Djelovanje KPO od 1. do 6. travnja nije se razlikovalo od njegove aktivnosti u drugoj polovini ožujka. Odred je s položaja u Apatovcu, Rijeci Koprivničkoj, Kamešnici, V. Botinovcu, Slanju i Dugoj Rijeci branio Kalnik, ali je već bio prisutan na komunikaciji između Koprivnice i Ludbrega. Vodio je borbe oko Slanja u kojima je bilo gubitaka s obje strane.

S 800 ustaša iz Koprivnice i Ludbrega, neprijatelj je 6. travnja prodro u neka sela na Kalniku. Odred je u tom trenutku bio u sljedećem rasporedu: 1. bataljon se nalazio u Kamešnici, jedna njegova četa bila je u zasjedi prema Križevcima, a druga na položaju kod Glogovnice; 2. bataljon je bio kod Radeljave Sela, a 3. bataljon kod Malog Poganca i Prnjavora. Oko 6 sati neprijatelj je otvorio artiljerijsku vatru po položajima 2. bataljona i počeo nadirati prema Rasinjici i Belanovom Selu. Druga je neprijateljska kolona nadirala prema Drenovcu, a treća preko V. Grabana prema Velikom Pogancu i Ribnjaku. Oko 16 sati i 30 minuta, Odred je napao Ribnjak i odbacio ustaše, ali su ovi prešli u protunapad i ponovo zauzeli to selo. Nakon toga štab Odreda izvukao je bataljone iz borbe i zauzeo položaje iznad Apatovca. Idućeg dana, 7. travnja, Odred je ponovo napadao prema Ribnjaku sve do 16 sati, kad se neprijatelj preko Velikog Poganca povukao u svoja uporišta. Smatra se da je neprijatelj imao u tim borbama 27 mrtvih i više ranjenih, a gubici Odreda bili su četiri mrtva i sedam ranjenih boraca.

Između 8. i 13. travnja Odred je manevrirao prema Križevcima, Varaždinskim Toplicama, Ludbregu i Koprivnici u skladu sa situacijom. Za to vrijeme postavio je nekoliko zasjeda u kojima je neprijatelj imao oko trideset mrtvih i veći broj ranjenih vojnika, a Odred šest mrtvih i jedanaest ranjenih boraca. Unatoč aktivnosti Odreda na komunikaciji

Koprivnica-Ludbreg, neprijatelj je uspio popraviti i sebi osigurati željezni ku vezu od Koprivnice, preko Ludbrega do Varaždina. Za njega je to bilo vrlo važno, jer je željezni ka pruga izme u Križevaca i Koprivnice bila izvan upotrebe.

Iz izvještaja štaba Zapadne grupe odreda može se shvatiti da su 13. travnja dva bataljona Odreda dobili zadatak da prate ranjenike u korpusnu bolnicu u Moslavini, dok je jedan bataljon ostao u Apatovcu radi osiguranja vojnih ustanova. Ve 14. travnja taj je bataljon bio premještan na sektor Duge Rijeke, a me imurski vod je krenuo u Me imurje, gdje je prema ranijoj odluci štaba Korpusa trebao vršiti diverzantske akcije.

Dva dana kasnije, 16. travnja, bataljon iz Duge Rijeke se opet pomaknuo dalje na sjever prema Ludbregu, odnosno prema komunikaciji Ludbreg-Koprivnica, gdje je izme u Cukovca i Rasinje postavio zasjedu. Još istoga dana prije mraka u nju je upala jedna motorizirana kolona iz Ludbrega, pa je uništen jedan neprijateljski kamion i jedan motorkota , poginuo je jedan ustaša, dok ih je pet bilo ranjeno. Bataljon se zatim 17. travnja vratio u Dugu Rijeku i dva dana uglavnom mirovao, osim što je njegova udarna grupa na Varaždin Bregu zarobila ustašu, jednu pušku i tri pištolja.

Bataljoni koji su bili u Moslavini vratili su se na Kalnik 19. travnja i zauzeli položaje: prvi bataljon u Malom Pogancu, a 2. u Apatovcu. Tre i bataljon otišao je na sektor Varaždinskih Toplica i u no i izme u 19. i 20. travnja izveo lažni napad na Novi Marof. Sljede eg dana, 20. travnja, bataljoni su se razmjestili u Apatovac, Ljubeš icu i Svibovac i odatle nadzirali itavo podru je Kalnika, razoružavali i zarobljavali neprijateljske vojnike u selima i onemogu avali neprijateljsku mobilizaciju.

Pred Odredom se pojavio problem kako uspostaviti kontrolu i neposrednu komandu nad ve im brojem udarnih grupa, odjeljenja i vodova, koji su se pojavljivali oko Križevaca, Sokolovca, Delekovca u Podravini i drugim mjestima, te djelovali s dosta samovolje i bez koordinacije. Jedan broj manjih teritorijalnih jedinica trebalo je staviti pod neposrednu kontrolu KPO, a drugi dio integrirati u Bjelovarski odred. Postavilo se tako er i pitanje mobilizacije boraca za Odred, ali i za jedinice XXXII. divizije. Trebalo je procijeniti koliko udarnih grupa i stražarskih jedinica treba ostaviti na terenu, a koje uvrstiti u sastav Odreda. Da bi dijelom pojednostavili problem na elo jedne od najve ih jedinica oko Križevaca koja je imala rang ete, postavljen je komandir i komesar iz Odreda, pa je time eta bila uklju ena u sastav KPO.

Tako je Odred sve do sredine svibnja 1944. i povratka XXXII. divizije iz Hrvatskog zagorja, samostalno djelovao na Kalniku, štutio ga i odolijevao mnogim napadima neprijateljskih snaga na oslobo eno podru je.

Time je osiguravao rad ustanova, štitio sjetvu u kalni kim selima, spre avaju i neprijateljsku plja ku.

Nakon povratka XXXII. divizije iz Hrvatskog zagorja, 15. svibnja, Odred je bio u sljede em rasporedu: 1. bataljon bio je u Apatovcu s osiguranjem prema Križevcima; 2. bataljon u Dugoj Rijeci s osiguranjem prema Ludbregu, a 3. bataljon u V. Botinovcu. Jedna njegova eta je pratila pošiljku materijala u Hrvatsko zagorje, a druga je bila u zasjedi kod Donjare, gdje je vodila borbu s ustašama, koji su došli iz smjera Križevaca. Neprijatelj je pretrpio gubitke od dva mrtva i sedam ranjenih, dok eta nije imala gubitaka. Sljede eg dana je 1. bataljon bio i dalje u Apatovcu, ali je u poslijepodnevnim satima vodio borbu s neprijateljskim snagama koje su iz Rasinje prodrle do V. Poganca, ali su zaustavljene i odba ene natrag. Gubitak: jedan ranjeni borac. Odred je 2. bataljon premjestio prema Svibovcu sa zadatkom da postavi zasjedu na Segledu i sprije i eventualno nadiranje neprijatelja prema Ludbregu. Tog je dana, oko 17 sati, 3. bataljon napadao neprijatelja u Velikom Pogancu i oko 21 sati uspio ga je potisnuti natrag. U borbi je tragi no (od vlastite granate) poginuo komandant bataljona uro Bosanac.

Ofenziva u kojoj je neprijatelj angažirao jake snage u namjeri da odbaci XXXII. diviziju s Kalnika bila je u toku, pa su se borbe nastavljale iz dana u dan. Odred je izvršio manevar s bataljonima i sura ivao s jedinicom XXXII. divizije u odbijanju neprijateljskog napada. Njegov 1. bataljon nalazio se 17. svibnja u Dugoj Rijeci, 2. bataljon na Segledu u borbi s neprijateljem, ali su borci nakon duže borbe odbacili napada e uz gubitke od pet mrtvih i tri ranjena vojnika. Tre i bataljon bio je sjeveroisto no od Velikog Poganca, osiguravaju i bok XXXII. diviziji. Sljede eg dana taj je bataljon vodio tešku borbu i bio potisnut uz gubitke jednog mrtvog i dva ranjena borca i izgubljeni puškomitraljez.

Prema zapovijedi Štaba korpusa, Odred je trebao 16. svibnja zauzeti položaje u Dugoj Rijeci i Jasenovom brdu. Me utim, ve u pokretu na te položaje sukobio se s neprijateljem koji je krenuo u istom smjeru. Poslije kra e borbe, Odred se povukao na Ljubeš icu, a u sljede a dva dana u punom sastavu okupio se u Apatovcu, dok se XXXII. divizija izvukla na Bilogoru. Nakon završetka borbi, 21. svibnja, 1. bataljon se ponovo smjestio u Dugoj Rijeci, 2. bataljon u Pogancu, dok je 3. bataljon pretraživao bojište.

Izme u 22. i 27. svibnja bataljoni su ostali gotovo u istom rasporedu, držali položaje, štitili bolnicu u Apatovcu i osiguravali sjetvu. U slobodnom vremenu borci Odreda sre ivali su jedinice, koriste i predah za uvježbavanje i obrazovanje partizana. Me utim, naleti neprijatelja još nisu prestali tako su 27. svibnja, 1. i 3. bataljon bili u Apatovcu, dok su se borci 2. bataljona nalazili u zasjedi kod Osijeka, sukobivši se s neprijateljem koji je naišao iz Križevaca. Poslije kra e borbe, partizani su od-

bili neprijatelja prema Glogovnici, nanijevši mu gubitke od jednog mrtvog i jednog ranjenog vojnika. Bataljon nije imao gubitaka. U istom rasporedu Odred je ostao i sljedeća dva dana.

XXXII. divizija vratila se 27. svibnja s Bilogore na Kalnik. Nakon obnovljenog napada neprijatelja 28. i 29. svibnja i jake borbe kod Malog Poganca, divizija se morala povući i natrag na Bilogoru. Neprijatelj je i 30. svibnja nastavio napade na Kalnik iz Križevaca i Rasinje prema Pogancu. Odred je bio prisiljen povući se u šumu da bi izbjegao udar ustaša. Potisnut je na područje Kozjeg hrpta i Kamešnice. U takvoj situaciji Odred nije mogao braniti kalnička sela, naročito poslije odbacivanja XXXII. divizije na Bilogoru.

Situaciju na Kalniku, dakle, krajem svibnja 1944. godine, karakteriziraju napori partizanskih snaga da zadrže Kalnik u svojim rukama i da, oslanjajući se na slobodni teritorij, osiguraju mogućnost kretanja prema drugim područjima sjeverozapadne Hrvatske. Nasuprot tome, neprijatelj pokušava stalnim napadima na Kalnik destabilizirati slobodni teritorij i odbaciti KPO od komunikacija i sprječati boravak XXXII. divizije na Kalniku. Da bi postigao cilj, neprijatelj je angažirao jake ustaške snage i još je doveo na to područje Prvu kozačku diviziju, koju je kasnije usmjerio prema Novskoj. U rezervi imao je 42. njemačku diviziju, koja je držala položaje na prostoru Vrbovec-Žabno.

Za mjesec svibanj 1944. i ratne događaje u to vrijeme, valja podsjetiti na formiranje Zagorske brigade u selu Selnica u Hrvatskom zagorju, a na širem frontu: desant njemačkih padobranaca na Vrhovni štab NOVJ u Drvaru, čime je praktično položena sedma neprijateljska ofenziva protiv narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije.

Djelovanje Odreda u ljetnim mjesecima 1944. godine

Nakon dugotrajnih borbi XXXII. divizije u Hrvatskom zagorju i gubitaka koje je u svibnju podnijela u neprijateljskoj ofenzivi na Kalnik, 6. lipnja 1944. odlučeno je, da se gubici divizije nadoknade uključivanjem 1. i 3. bataljona KPO u njezin sastav. S tim bataljonima otišli su iz Odreda još jedanput njegovi najbolji kadrovi. Tako je KPO opet bio vrlo oslabljen. Odred je imao tog trenutka samo jedan bataljon ili ukupno 18 rukovodilaca i 83 borca, što znači da je njegova borbena vrijednost bila praktično svedena na jednu četvrtinu. Razumije se da tako oslabljen nije više predstavljao snagu koja bi se mogla upustiti u velike borbe, pa je njegova osnovna aktivnost postala: osiguranje bolnice i zaštita transporta u Hrvatsko zagorje i na Bilogoru.

Po etkom lipnja 1944. dogodile su se nove kadrovske promjene u KPO. Dotadašnji komandant Odreda Jovica Mandić postavljen je za komandanta Zagrebačkog odreda. Komandant Zapadne grupe odreda

Rade Bulat, 6. lipnja 1944. preuzeo je komandu XXXII. divizijom, a na njegovo mjesto u grupi odreda postavljen je Stjepan Kuš. Osim toga, u to vrijeme viša vojno-operativna rukovodstva (VŠ, GŠ i štabovi zona), pažnju usmjeravaju na jačanje operativnih jedinica za frontalne sukobe, kakve je tada neprijatelj nametnuo, ali i za završne ratne operacije koje subile na vidiku. Nažalost, briga za razvoj teritorijalnih jedinica neselektivno se smanjila, da ne kažemo zapostavila. To nije bilo dobro, osobito kad je riječ o partizanskim odredima koji su djelovali duboko u neprijateljskoj pozadini kao, na primjer. KPO. Naime, u skladu s razvojem situacije na evropskom, pa i jugoslavenskom ratištu, osjetilo se nastojanje zarađene strane za većim grupiranjem vojnih kapaciteta za predstojeće završne borbe. Nijemci pokušali izvlačiti svoje snage iz Grčke, a Vrhovni štab NOVJ se pripremao za operacije širih razmjera u Srbiji i za završne operacije kakve su mogle ponijeti samo operativne jedinice, moderno opremljene i naoružane.

Za komandanta Odreda, (njegovu tradiciju i aktivnost sada nastavlja njegov drugi bataljon), imenovan je Mato Ostović Majstor. Odred, odnosno bataljon, bio je 9. lipnja na položaju u Ivancu i već istog dana vodio borbu s neprijateljem koji je iz Ludbrega stigao na pljačku u Dugu Rijeku. Borci bataljona napali su neprijatelja i progonili ga do samog Ludbrega, nanijevši mu gubitke od šest mrtvih i osam ranjenih, te zarobivši tri puške i oko 500 metaka bez vlastitih gubitaka. Već sljedećeg dana bataljon je pratio transport na Bilogoru i vratio se na Kalnik 14. lipnja.

Odred se samo s jednim bataljonom našao u neokrivanoj situaciji, jer su potrebe za kontrolom velikog teritorija bile sve više izražene. Zato je bio prisiljen djelovati u manjim vodovima i manjim grupama, zbog čega je morao poduzeti organizacijsko-mobilizacijske mjere za svoje jačanje. Tako je grupu od desetak boraca iz Gornje Rijeke priključio Križevački. Iz njih je stvoren Križevački bataljon koji je uključen u Odred kao novi Drugi bataljon. Naredbe je i dalje primao od štaba Zapadne grupe odreda, XXXII. divizije i X. korpusa, ali i od Komande kalničkog vojnog područja, što je bilo više nego je KPO mogao izvršiti. Da bi ojačao izvršavanje svih zadataka, Odred je pokušao formirati još srpski bataljon na Kalniku, ali u tome nije uspio zbog navodno slabog odaziva i drugih nam nepoznatih razloga.

Kalničko vojno područje je imalo razgranati sustav organa i ustanova i komandi mjesta koje KPO nije mogao više osiguravati zbog smanjenog brojnog stanja. Zato je Komanda kalničkog područja bila prisiljena formirati svoj bataljon kojim bi osiguravala organe i ustanove. Bataljon je nastao od stražarskih i teritorijalnih jedinica i imao je tri čete. Komandant bataljona bio je Pero Gojković, a komesar Vlado Davidenko. Štab bataljona s jednom četom najbliže se nalazio iznad Osijeka

osiguravaju i bolnicu, jedna eta je osiguravala komandu mjesta Varaždinske Toplice, a još jedna eta komandu mjesta u Ludbregu, odnosno Dugoj Rijeci. U stvari, uloga ovog bataljona bila je sli na funkciji KPO i njegovoj obavezi prema osiguranju bolnice i ustanova Kalni kog podru ja, pa su na taj na in bile smanjene obaveze Odreda.

Po etkom mjeseca srpnja 1944. na sektor X korpusa opet je došla XXVIII. divizija iz VI. korpusa. Zajedno sa snagama XXXII. i XXXIII. divizije, pokušala je o istiti prostor od neprijateljskih snaga zauzimanjem pojedinih garnizona, ime bi se stvorili uvjeti za širenje operativnog prostora i lakši manevar jedinica X. korpusa. To je odgovaralo i KPO, kako radi borbenih akcija tako i zbog popune i ja anja svojih eta i bataljona.

Kao što je poznato, 5. srpnja 1944. godine, tre i bataljon XVII. brigade poduzeo je napad na Ludbreg, bez dovoljno provjerenih i pouzdanih podataka o neprijateljskoj posadi ali i slabim pripremama u planiranju napada. Taj je podvig, kao što znamo, tragi no završio za XVII. brigadu i XXVIII. diviziju. Negativni rezultat partizanske ofenzive na Ludbreg imao je loš odjek, potresao moral partizana, jer se pokazalo koliko su garnizoni oko Kalnika tvrdi orah, dobro utvr eni i da ih brane okorjeli ustaše. Pokazalo se tako er da neprijatelj ima mogu nost manevra snagama izme u garnizona.

Poslije neuspjelog napada na Ludbreg, operativne snage su se povukle s Kalnika. To je tek otvorilo mogu nost neprijatelju da svom oštrinom napada kalni ka sela i da bude prisutan u skoro svakom selu, gdje je vršio zlo ine, hapsio ljude, mobilizirao ih, formiraju i jedinice Bijele garde, posebno u Podravini. Nastalo je stanje, kad je bilo mnogo dezertera s obje strane. Neuspjeh XXXII. divizije da se zadrži na Kalniku, drama bataljona XVII. brigade pri neuspjelom napadu na Ludbreg i neke druge okolnosti, uvjetovali su dosta kriti nu situaciju na Kalniku i za teritorijalne partizanske jedinice NOV, jer je inicijativa prešla na stranu neprijatelja.

Ivan Šibi *Ludbreški grobovi*

U svojoj knjizi *Partizanski razgovori*, Ivan Šibi u pri i pod naslovom "Ludbreški grobovi" opisao je neuspjeli napad XVII. brigade na neprijateljsko uporište Ludbreg i tragediju dviju eta 3. bataljona, te brigade, pa je ovdje donosimo u cjelini.

Proljetos, na proslavi godišnjice Kalni kog partizanskog odreda u Ludbregu, polagali smo vijence na grobove poginulih boraca, koji su tu pokopani. Uz Ludbreg vezano je ime slavonske XVII. udarne brigade, jedinice u kojoj provedoh najljepše i najuspješnije dane svog partizanskog života. I dok smo tako stajali pognutih glava, svaki sa svojim mislima, odaju i

dužnu poštu ovim palim junacima, živo sam se sjetio događaja otprije osam godina, kad su se za to neveliko kotarsko mjesto, koje je imalo tu nesreću da se u njemu smjestila jaka ustaška posada, vodile teške i krvave borbe.

Sjetio sam se stotine boraca 3. bataljona, koji se na dan 5. srpnja godine 1944, na čelu sa svojim komandantom Birtom Mojicom, u slavnoj borbi tragično položili živote, za čast i slavu svoje brigade i pokazali tako na djelu, kakva je snaga u ljudima kad se bore za slobodu, ljudima oplemenjenim velikim i svetim idejama, kojima ih je zadojila Partija. U jednom, tko zna u kojem, od ovih stotinu grobova, leži Birta Mojica, skromni, mali, neugledni komandant 3. bataljona. Bio je on šutljiv i zatvoren čovjek, običan seoski sin, koji je u svoje vrijeme obrađivao zemlju i tavorio svoj mukotrpan seoski život i ne slutio da će postati herojem svoga naroda, jedan od najljepših i najsvjetlijih likova junačke epopeje našega oslobodilačkog rata. Ponijelo ga je veliko vrijeme narodne revolucije i on je u to veliko doba postao herojem i neopazice, vršio svoju ratničku i komandantsku dužnost, svoju obavezu prema narodu, onako zdušno i odgovorno, kako ih je shvaćao.

Za velike ideale čovjeka vrijedi živjeti; za njihovo ostvarenje vrijedilo je i vrijedi ginuti, jer ljudski život tek tada ima svoj smisao, kad za sobom ostavlja plemenit trag i putokaz. I čine su djela velika, koja ostaju dragocjena za potomstvo, tim je i smisao života, u kojem su izvršena, potpuniji.

Živjeti jedino i isključivo za sebe i svoje interese, pogotovo u danima najslavnije povijesti svoga naroda, kad se od svakog pojedinca traži odgovorajuće i udio, nedostojno je pravog čovjeka. Pa i čemu takav život?

Nije li on nalik bitisanju svih ostalih živih organizama u prirodi, koji u okviru prirodnih zakona, nesvjesno, vrše određene životne funkcije, hrane se i rasploduju da bi egzistirali sami i da im se vrsta ne zatre. Jest, uz Ludbreg vezano je ime XVII udarne brigade. Dva puta ga je napadala; 3. listopada 1943. i 5. srpnja 1944. godine. Prvi napad završio je velikom i značajnom pobjedom. Za nepunih osam sati borbe, neprijateljsko uporište bilo je likvidirano i Ludbreg oslobođen. Ostao je u partizanskim rukama čitavih četiri mjeseca, sve do velike neprijateljske ofenzive, veljače 1944. godine. Bio je to silovit i dobro organizirani napad. Tada je XVII udarna brigada, na čelu sa slavnim komandantom, Nikolom Demonjom, približavala vrhuncu svoje snage. Od 800 neprijateljskih vojnika, koji su sačinjavali tadašnju posadu tog mjesta, 550 je zarobljeno, a nešto manje od 100 poginulo je u borbi, uz veliki plijen u oružju i ratnoj opremi.

Ali je drugi napad na isto ovo uporište završio tragično. Tada smo doživjeli teški poraz, jedan od najtežih u historiji oslobodilačke borbe Hrvatske. U isto vrijeme, usprkos pretrpljenom porazu, dao je taj napad zacijelo najsvjetliji primjer heroizma naših boraca, koji se dugo neće zaboraviti.

Evo te kratke, potresne i istinite priče o junačkoj pogibiji dviju četa 3. bataljona, XVII udarne brigade i njihovog komandanta Birte Mojice.

Raspolagali smo podacima da Ludbreg brani jedna bojna PTS-a i posada oružni ke postaje, s ukupnim naoružanjem od petnaest puškomitraljeza, dva teška minobaca a i dva topa 75 mm te odgovaraju im brojem pušaka. Uporište je bilo odli no utvr eno, opasano trostrukim redom bodljikave žice koja je minirana, i vanjskim sistemom obrane-rovovima i bunkerima na periferiji mjesta.

Podaci, kao što se nažalost pokazalo, nisu bili to ni. U Ludbregu nalazila se, u asu napada, ne jedna, ve dvije ustaške bojne.

Prodor kroz vanjski sistem obrane trebao je, prema zapovijesti štaba, izvršiti 3. bataljon. To je bio glavni i najteži dio operacije. Kad se otvori breša na spoljnom sistemu obrane kroz nju se ostale napada ke snage ubacuju u samo uporište. Taj drugi dio operacije, nakon ve izvršenog prodora, smatra se mnogo lakšim od prvog dijela i obi no, ako uspije, samo je pitanje vremena, kada e uporište do kraja biti savladano. No uvijek se mora potvrditi ovo iskustvo i uistinu ovaj put ono se i nije potvrdilo.

Bataljon je napao silovito. Odmah u prvom naletu, predvo ene komandantom bataljona, Birtom Mojicom, prodrle su preko bodljikavih žica, usko ile u ustaške rovove, uništile u jurišu posade tih rovova i bunkera, zaplijenile prvo oružje i tako odmah upale u samo mjesto. inilo se da e XVII udarna brigada još jednom likvidirati ovo jako neprijateljsko uporište relativno brzo i lako.

A, tada se iznenada zbio preokret. Nakon što su dvije ete, 3. bataljona, prodrle u mjesto neprijatelj je izvršio protunapad, odsjekao ih od ostalih snaga brigade iponovo zatvorio brešu. Taj protunapad mogao mu je uspjeti zbog toga, što je u uporištu raspolagao sa mnogo ja im snagama no što se pretpostavljalo i što je upravo imao pripremljen odred za tu svrhu.

Katastrofa je zapo ela. Ostale snage brigade i divizije, ma koliko nastojale ponovo prodrijeti u mjesto i spojiti se sa Moji inim etama, opkoljenim u centru samog uporišta, nisu u tomu uspjele. Borba oko Ludbrega i na samim njegovim ulicama potrajala je još itav dan, a onda se divizija povukla neobavljena posla.

Tako su dvije ete, zajedno sa svojim komandantom silom prilika prepuštene uništenju. Ostadoše izložene postepenoj likvidaciji. Upo etku su ti ljudi imali još nadu, da e se ostale snage brigade i divizije uspjeti do njih probiti i osloboditi ih iz ustaškog obru a. Kasnije, kad su ostali sami, oni su sigurno znali da im izlaza nema i da ih eka neminovna smrt. No nisu se pokolebali u svojoj izvanrednoj borbenosti. Njihov moral ne samo što nije opadao, nego je naprotiv, im je situacija postajala bezizlaznijom, još više rastao. Ioni su se svi do jednog ovjeka, borili ogor eno i nepopustljivo. Još cijeli dan, kad su ve ostale snage napustile opsadu uporišta, bjesnila je u njemu žestoka borba na život i smrt. Tu su se tukle te dvije ete protiv dvije ustaške bojne, njih stotinu protiv tisu u petsto do dvije tisu e ustaša. Nije dan se nije predao, nijedan nije zarobljen. Svi su radije izginuli, nego us-

tašama priuštiti da trijumfiraju nad zarobljenim partizanima, jer se pravi partizan nikada nije predavao. Spasila se tek nekolicina boraca, kojima se nekako još u po etku uspjelo probiti iz uporišta. Me u posljednjima poginuo je juna ki komandant 3. bataljona, Birta Mojica.

Naš oslobodila ki rat dao je nebrojeno mnogo primjera pojedina nog i masovnog heroizma, kakav su pokazali borci dviju izginulih eta 3. bataljona XVII udarne brigade. U svakoj, pa i u njihovoj sredini, obi no se na e nekoliko slabijih i malodušnih ljudi, sklonih da se pokolebaju u najtežoj situaciji. No u ovom slu aju takvih nije bilo. Umjesto trijumfa, ustaše su krvavo platile pogibiju te stotine boraca. Zabarikadirani u nekoliko ku a, opkoljeni sa sviju strana i bez ikakve mogu nosti za spas iz te bezizlazne situacije, ovi su se heroji tukli do posljednjeg metka, i kad ve nisu imali ni metka, zalijetali su se zapaljenim bombama me u ustaše i padali pogošeni mitraljeskim rafalima. Svaki od njih nastojao je da se što skuplje iskupi i što bolje, ustaškim životima, naplati svoju smrt.

Birta Mojica postao je heroj na elu svojih boraca u zajedni koj ju na koj i slavnoj smrti. U toj borbi, on se borio i živio zajedno sa svakim i u svakom od svojih boraca. Sa svakim od njih on je i ginuo i dobro je što su u grobovima izmiješane njihove kosti. Oni su zaista predstavljali nedjeljivu cjelinu živjeti ili zajedni ki poginuti. Pasti na elu svojih eta, kao posljednji borac, poslije posljednjeg ispaljenog metka i posljednje, na neprijatelja ba ene bombe, najslavnija je smrt, koju može do ekati jedan ratni komandant. Njegovi borci vidjeli su u njemu uzor i zato su mogli izdržati i najtežu kušnju.

Tako je završio drugi napad na neprijateljsko uporište u Ludbregu.

Krvav i slavan završetak dviju eta i njihovog komandanta dugo je vremena svojim primjerom svijetlio borcima XVII. udarne brigade. Na tom primjeru odgajali su se i nadahnjivali za nove juna ke podvige svi partizani slavonskih i sjeverno-hrvatskih jedinica.

Kad domovina opet od nas jednom zatraži da po emo u borbu za njenu slobodu i sre u, za nova pokoljenja, neka nam, izme u mnogih drugih, i ludbreški grobovi budu putokazom, jer su to zaista svijetli grobovi.

U vrijeme pisanja monografije KPO-a konsultiran je i nekadašnji njegov ratni komesar, književnik Joža Horvat. U vezi s neuspjelim napadom XVII. udarne slavonske brigade i Siblovom pri om, Joža Horvat je rekao da je njegov brat, Valent Horvat, koji je u to vrijeme bio obavještajni oficir KPO, upozorio štab X. korpusa Zagreba kog, da je posada u Ludbregu dobila poja anje od još jedne ustaške bojne neposredno pred napad. Me utim, komandant Korpusa Vlado Mateti nije prihvatio i zanemario je ovo upozorenje, što je možda jedan od uzroka katastrofe. Taj problem nije nikada istražen do kraja i nije utvr ena prava odgovornost za ovaj propust i katastrofu, pa ni eventualni propust komandanta X. korpusa Zagreba kog, Vlade Matetica.

Govore i o novonastaloj situaciji na Kalniku, treba podsjetiti da je tada i stanje u Međimurju bilo vrlo teško, jer su kod pokušaja prelaska Drave u oba smjera poginuli mnogi borci. Neprijatelj je pojačano mobilizirao mlade u omladinsku vojnicu organizaciju "Levante". Općenito uzevši, nastala je složena situacija u kojoj je ograničen manevarski prostor KPO na Kalniku, a njegovo je djelovanje postajalo teže. Ni ostali odredi na području sjeverozapadne Hrvatske nisu bili u boljem položaju, jer su bili prisiljeni ograničiti svoje aktivnosti na diverzije.

Ipak, KPO je uspijevaao pronalaziti načine da i u takvim teškim uvjetima ne odustane od svojih aktivnosti. Tako je 5. kolovoza napao ustaše na brdu Vidobernjak kod Varaždinskih Toplica, nanijevši neprijatelju gubitak od 5 mrtvih i 2 ranjena vojnika. Ustaše su osiguravali sječu u šume, što su partizani iskoristili, iznenadili ih i potukli. Premda su takve akcije Odreda bile rijetke, ipak je 26. kolovoza uspio napasti neprijateljsku stražu na mostu preko Trebovačkog potoka i zarobiti jedanaest domobrana s naoružanjem i velikom količinom municije. Taj je napad izvela jedna četa prvog bataljona, dok je četa drugog bataljona bila u zasjedi kod Močila, na cesti između Koprivnice i Ludbrega, gdje je likvidirala 3 i ranila 4 domobrana.

Što se tiče planiranog, ali neizvedenog napada VII banijske divizije na Križevce, koji se trebao izvršiti 13/14. rujna, u toj akciji KPO se nalazio na osiguranju kod Ludbrega na liniji: Veliki Poganac-Ivanec. Ustaše su tada prodrli u neka kalnička sela, pa i u Ivanec. Borci 1. bataljona KPO napali su tada (13. rujna) dvije ustaške satnije, nanijevši im gubitke od osam mrtvih i dva ranjena vojnika. Odred je tih dana napao i Novi Marof i uništio željeznicu prugu, da bi ubrzo, zatim, minirao prugu Varaždin-Koprivnica i uništio jedan vlak.

Naredbom X. korpusa, 2. bataljon KPO ušao je, početkom rujna, u sastav XXXII. divizije. To je bio raniji križevački bataljon. Tako je Odred opet imao samo jedan bataljon sa 120 boraca. 25. rujna rasformiran je Bjelovarski odred, jer zbog strateških promjena i prisutnosti jakih operativnih snaga na području Bilogore, njegovo djelovanje više nije bilo potrebno. Umjesto Bjelovarskog odreda počelo se stvarati Podravski odred kao jezgra za formiranje Podravske brigade. Usprkos promjenama KPO i dalje funkcionira na Kalniku, ali sad u novoj ulozi, tipičnoj za djelovanje partizanskih jedinica u neprijateljskoj pozadini. To je bilo važno osobito, jer će skoro dogajati onemogućiti prisutnost XXXII. divizije i drugih operativnih jedinica na Kalniku. Iako neprijateljske snage potpuno će ih potisnuti s Kalnika i tada će se KPO naći u situaciji u kakvoj je već bio na svojem borbenom putu u vrijeme formiranja i na početku svoga djelovanja.

Djelovanje Odreda u jesen 1944. godine

Odred je završio ljetnu epizodu na svojem putu 1944. tako daje, po nalogu X. korpusa, drugi bataljon ustupio XXXII. diviziji i opet postao manja teritorijalna jedinica u neprijateljskoj pozadini s jednim bataljonom. Njegov je osnovni zadatak i dalje bio: štiti Kalnik i partizanske ustanove, a posebno ranjenike i tajnu partizansku bolnicu. Situacija je bila nešto bolja tek, kad je komanda Kalni kog područja formirala svoj bataljon.

U to vrijeme na Bilogori i u Podravini djelovala je jaka operativna grupacija narodnooslobodilačke vojske. Nakon neuspjelog napada XXVIII. divizije na Ludbreg i VII banijske divizije na Križevce, ostvareno je više uspješnih operacija u Donjoj Podravini u kojima su oslobođena skoro sva sela i mjesta do Koprivnice. Ponesene tim uspjesima, partizanske snage je mjesec dana kasnije poduzeli novi napad na Koprivnicu, ali je ovaj puta ne mogu osvojiti. Postalo je vidljivo da neprijatelj pojačava snage na tom području, jer pokušava stabilizirati frontu i osigurati prolaz i prihvat vlastitih snaga, koje su se pripremale za povlačenje iz Grčke. Zbog toga je pokušavao partizane otjerati s komunikacija i potisnuti ih dublje u Slavoniju.

Vrhovni štab NOVJ je još 11. rujna zahtijevao od glavnih štabova pojačanu aktivnost partizanskih jedinica u prepadima na neprijateljske garnizone i komunikacije kako bi se omelo organizirati povlačenje Nijemaca. Ponovio je naredbu GŠH, 25. listopada, naloživši da sve jedinice usmjere prvenstveno na rušenje i oštećivanje komunikacija, osobito one u Slavoniji i Posavini, koje su trebale biti glavni pravci neprijateljskog povlačenja. Divizije X. korpusa u suradnji sa VII. banijskom divizijom, a kasnije i s jedinicama VI. korpusa, djelovale su upravo na provedbi naredbe Vrhovnog štaba. Sve je to bio samo uvod u seriju teških frontalnih partizanskih borbi u obrani Virovitičkog mostobrana, nastalih kao rezultat spajanja jedinica narodnooslobodilačke vojske sa snagama maršala Tolbuhina, komandanta Trećeg ukrajinskog fronta Crvene armije. Jedna divizija Treće ruske armije forsirala je Dravu i privremeno je na tom području djelovala s jugoslavenskim partizanima iz šestog, desetog i dvanaestog korpusa u prosincu 1944. godine, ali se Virovitički mostobran nije održao, nego su se u toku zime operacije nastavile samostalno, s obje strane Drave.

U situaciji, kad je neprijatelj bio angažiran u svakodnevnim borbama s operativnim jedinicama X. korpusa, štab KPO-a odlučio je svoj bataljon ubaciti u Međimurje i tako pokušati olakšati teške prilike u kojima se nalazio partijski kadar i narod toga kraja. Bataljon je vodio komesar Odreda Josip Gugo, a s njim su bili i dobri poznavaoči Drave i Međimurja Franjo Frančić, komesar bataljona Viktor Kocijan i sekretar

KK KPH Prelog, Prebek. Bataljon ja ine 126 boraca s osam puškomi-
traljeza prešao je Dravu u etiri gumena amca u no i izme u 27/ 28. lis-
topada. Jedna eta još iste no i stigla je u Tur iš e, a druga se pred jutro
prikрила na dravskom otoku kod Podbresta. Neprijatelj ih nije otkrio, pa
je bataljon sljede e no i boravio u Novakovcu i Dekanovcu. Tre e no i
krenuo je u Podturen, gdje su ga do ekali terenski radnici Pero Drk i
Ivan Oreški. Tu je KPO, usred bijelog dana održao miting, a narod je bio
oduševljen prvim otvorenim susretom s narodnim borcima s Kalnika,
me u kojima je ve ina bila iz Me imurja, pa i dosta doma ih ljudi.

Prvi napad bataljon je izvršio na izvore nafte kod Paklenice. Poslije
kratke i žestoke borbe s ma arskim vojnicima, neprijatelj se povukao,
ostavljaju i šestoricu vojnika koje su partizani zarobili i mnogo razli ite
opreme. Za to vrijeme prva eta napadala je Mursko Središ e i zauzela
žandarsku stanicu. U napadu su dva žandara ubijena, a više ih je
zarobljeno.

Sljede i napad bio je planiran na naftne izvore u Selnici. Me utim, u
Selnicu je iznenada stiglo oko 80 "honveda" (ma arskih vojnika) kao poja
anje mjesnoj posadi. Usprkos poja anja i oštroj obrani, prvoj eti
predalo se 56 ma arskih vojnika, 12 ih je poginulo, a 15 ranjeno. eta je
imala jednog mrtvog i 4 teže i lakše ranjenih boraca. Borci kalni kog
bataljona povukli su se, zatim, prema Zelenoj Gori, gdje su razoružali
još šest ma arskih vojnika i zaplijenili 12 pušaka. Ma arske jedinice
pokušale su progoniti partizane, ali bez uspjeha, jer je bataljon izmakao
potjeri i smjestio se u šumu Kukuli ova Graba gdje je ostao na kra em
odmoru.

Taj "izlet" KPO u Me imurje završio je pobjedni kim povratkom na
Kalnik preko Gornjeg Kraljevca i dalje prema Dravi. Sa sobom je doveo
šezdesetak novih boraca i pet ranjenih drugova. Zanimljivo je zabilježiti
da su poslije u partizane po eli dolaziti i Ma ari, pa ih se uskoro na Kal-
nik prebacilo oko 180. Oni su kasnije upu eni u Slavoniju i uklju eni u
sastav ma arskog bataljona "Sandor Pet'ofi ", a neki su mobilizirani u
sastav XXXII. divizije.

Nakon povratka na Kalnik, Odred i komanda Kalni kog podru ja
bili su na udaru nove neprijateljske ofenzive. Neprijatelj je, naime,
ponovo pokušao o istiti kalni ki kraj od partizana i uništiti organe i us-
tanove narodne vlasti. Premda je bataljon KPO sada imao tri ete po
etrdeset boraca, nije se mogao suprotstaviti napadima nadmo nog ne-
prijatelja, pa je odlu eno da se s evakuiranim ranjenicima iz tajne bol-
nice izvu e najprije na Bilogoru i zatim u Moslavinu. Nakon prelaska
komunikacija Križevci-Koprivnica smjestio se u Gornji Križ. Otud su 5.
prosinca prema Moslavini krenule 1. i 2. eta, a 3. je s komorom i ra-
njenicima pošla prema Sredicama kako bi stigla do ceste Kapela-Mosti-
Novigrad.

Još kad je Odred stigao u Gornji Križ, jedna žena je dojavila ustašama pojavu Odreda i dala im to ne podatke o njegovoj jačini i namjerama. Ustaše su iznenada opkolili mjesto, ali su se 1. i 2. eta s komandantom i političkim komesarom Odreda, uspjeli probiti iz obruba nakon kraće borbe i odstupiti prema Moslavini. Takvu sreću nije imao operativni oficir Odreda Osman Šišić, koji je išao s 3. etom i ranjenicima, a njih su ustaše opkolile u šumi u blizini Sredica. Opterećeni štapskom arhivom i punim sanjkama ranjenika, zatečeni u dubokom snijegu, borci su bili prisiljeni prihvatiti borbu za spas ranjenika i spas ete. eta je prihvatila neravnopravnu borbu, ali je ubrzo bila razbijena i praktično uništena. Poginuo je operativni oficir Osman Šišić i još 30 boraca, a neki od njih su se i sami poubijali da ne padnu neprijatelju u ruke, dok ih je sedamnaest zarobljeno. Samo se nekolicina boraca uspjela izvući. Tada su i ranjenici bili pobijeni, a komora i arhiva Odreda uništeni. Ta krvava drama kalničkih partizana odigrala se na obroncima pitome Bilogore, u blizini partizanima naklonjenog sela Sredica, a rezultat je izdaje. Nažalost, na borbenom putu partizanskih jedinica na Bilogori, ovo nije prva neprijateljska izdaja, što se može vidjeti iz dijela monografije, gdje se bilježe podaci o formiranju prvih partizanskih grupa na području Bilogore i Kalnika.

Nestanak arhiva KPO, koji je sadržavao dokumente za povijest jedne ratne jedinice, predstavlja veliki gubitak i uvijek će zbog toga biti nekih praznina u rekonstrukciji događaja, koji obilježavaju taj slavni Odred. Tragedija 3. ete KPO s ranjenicima i arhivom Odreda, zacijelo je jedan od najtežih gubitaka koje je KPO doživio na svojem putu. Stradanje 3. ete još je jednom smanjilo Odred na dvije ete i s njima će, uz manje popune, životariti do kraja rata. činjenica je da je u etapi NOB-e, u drugoj polovini 1944. godine, u predvečerje završnih bitaka za oslobođenje zemlje, takav karakter partizanske jedinice kakav je bio KPO već bio prevladan u korist većih operativnih jedinica. On se, međutim, nije ugasio ali smanjen i desetkovan nije mogao sam funkcionirati dobro ni kao sporedna teritorijalna jedinica, jer je egzistirao na području koje je neprijatelju bilo od vitalnog značaja.

DJELOVANJE KPO U 1945. GODINI DO KRAJA RATA

Situacija neposredno nakon završetka borbe za Viroviti ki mostobran

Neprijatelj je u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, krajem 1944. godine, pregrupirao svoje snage. Uz ustaške i koza ke jedinice, doveo je još jednu ustaško-domobrasku diviziju i sa tim oja anim snagama zapo eo je ofenzivu za likvidaciju Viroviti kog mostobrana.

Operativne jedinice VI, X, i XII. korpusa vodile su tešku frontalnu borbu s nadmo nim neprijateljskim snagama u neprekidnom trajanju od dva mjeseca, uz obostrano velike gubitke. Operacija za Viroviti ki mostobran završila je krajem sije nja 1945. u korist neprijatelja, tako su VI. i X. korpus bili potisnuti u Slavoniju, a XII. korpus se preko Drave izvu- kao u Ma arsku.

Za vrijeme borbe za Viroviti ki mostobran, KPO se prakti no našao duboko u pozadini neprijatelja, iza linije fronta i u njenoj operativnoj dubini. Takva situacija djelomi no je pogodovala Odredu, jer neprijatelj nije raspolagao snagama s kojima bi mogao istovremeno udariti na Kalnik koji, istini za volju, i nije predstavljao neku opasnost za neprijatelja. Odred je zato mogao kontrolirati podru je Kalnika, postavljati na njemu zasjede i mobilizirati nove borce.

Me utim, poslije završetka borbi za Viroviti ki mostobran, nastala je nova situacija. Neprijatelj je pokušao uspostaviti obrambenu, tzv. Zvonimirovu liniju, oslanjaju i se na masive Bilogore i Kalnika. To je zahtijevalo poduzimanje novih organizacijskih mjera od štaba X. korpusa. Dolazi do rasformiranja Zagorskog vojnog podru ja, a Zagorska brigada ušla je u sastav XXXII. divizije. Kalni ko vojno podru je reduciralo je svoju jedinicu i uklju uje delegata u organe vlasti. Rad komandi mjesta potpuno je prestao, jer više nisu imale uvjeta za opstanak. Ishrana ljudi obavljala se iz tajnih skladišta, sabirnim akcijama na dobrovoljnoj bazi, rekvizicijom, pa i konfiskacijom.

Štab X. korpusa poduzeo je i druge mjere. Rasformirao je štabove grupa odreda, a zatim je formirao grupu NOP odreda X. korpusa. U isto vrijeme rasformirao je Zagreba ki i Zagorski odred, pa je u pozadini neprijatelja ostao samo KPO, koji je s jednim bataljonom stalno manevrirao izme u Kalnika, Bilogore i Moslavine. Takvo je stanje bilo sve do proboja fronte u Srijemu.

U vremenu između 21. siječnja i 25. ožujka 1945. godine, X. korpus bio je pod direktnom komandom Treće armije, a nakon toga se vratio pod komandu GŠH i tek tada je mogao neposrednije usmjeravati djelovanje partizanskih odreda preko štaba Grupe odreda, koji je bio konačno rasformiran 5. travnja 1945.

Kao što je poznato, proboj na Srijemskoj fronti izvršen je 12. travnja 1945, ali se između Save i Drave proliti još mnogo krvi, dok jedinice I. i III. armije stignu na operativno područje X. korpusa. U završnim operacijama protjerivanja neprijatelja na zapad i konačno oslobođene zemlje, XII. divizija prešla je preko Kalnika kad na njemu više nije bilo KPO da ju dočeka. Južno od Kalnika, smjerom od Bilogore prema Križevcima i Vrbovcu, nastupala je XXXII. i XXXIII. divizija X. korpusa. One su stavljene pod komandu I. armije samo nekoliko dana prije oslobođenja Zagreba.

Kalnički partizanski odred na kraju rata

Iz postojećih dokumenata nije moguće utvrditi, ni pratiti gdje se nalazio i što je radio KPO u zimskim mjesecima 1945. Međutim, možemo pretpostaviti da je bio stalno u pokretu i manevrirao između Kalnika, Bilogore i Moslavine, u skladu s okolnostima sve do završnih operacija. Posebno nedostaju podaci o djelovanju Odreda u veljači, dok mu se kretanje u ožujku i travnju djelomice može rekonstruirati.

Ustaško-njemačke jedinice iz Varaždinskih Toplica, Novog Marofa i Ludbrega, unutar operacije na Kalnik, napale su Odred 4. ožujka, ali nije poznato na kojim položajima. Zna se samo, da se Odred poslije napada povukao u Moslavinu, ali ne za dugo. Između 10. i 20. ožujka, KPO je ponovo na Kalniku u Rijeci Koprivničkoj, a 21. ožujka vodi borbu s ustašama, koji u tri kolone nadiru prema njegovom položaju s namjerom da ga unište ili barem potisnu, da pohvataju organe narodne vlasti i opljačkaju sela. Odred ih je s dvije strane dočeka i odbio natrag prema Križevcima, nanijevši im gubitke od dvanaest mrtvih, četiri ranjena i jednog zarobljenog vojnika, dok je sam imao dva ranjena borca. U tim ispadima na Kalnik, neprijatelj je najvjerojatnije imao cilj isključivo pljačku kalničkih sela, ili da hapsi i ubija nedužne ljude i simpatizere NOP-a. Cilj neprijatelja bio je, osim toga, onemogućiti aktivnost partijskih organizacija i organa vlasti, jer partizanskih jedinica je u to vrijeme bilo malo na Kalniku.

U sljedećeg dana, 22. ožujka, Odred se nalazio u Rijeci, odakle je u štab X. korpusa uputio četetu s mobiliziranim borcima koje je Zagorski odred doveo iz Hrvatskog zagorja. KPO s jednom svojom četom, 25. ožujka postavlja zasjedu na Brezovom mostu između Križevaca i Ko-

privnice, dok druga eta štiti zale e napada. Me utim, borbe nije bilo jer neprijatelj nije naišao na zasjedu.

S dvije ete Odred se 24. ožujka smjestio u Osijek Vojakova ki i tu je ostao do jutra, kad je krenuo za Drenovac, stigavši oko 18 sati zauzeo je položaje i izvi ao prema Varaždinskim Toplicama. Tu je vjerojatno ostao i sljede a dva dana, jer je zabilježeno da je 26. ožujka postavio zasjedu u Svibovcu. Na zasjedu je naletilo tridesetak vojnika iz Varaždinskih Toplica koji su se nakon kra e borbe razbježali. Iste no i Odred je izvršio lažni napad na Varaždinske Toplice i zarobio dvojicu ustaša. Zatim se 27. i 28. ožujka opet nalazi u Osijeku, usmjeren na kontrolu komunikacija iz pravca Križevaca. Neprijatelj se je u to vrijeme pregrupirao i izvla io svoje snage s Bilogore prema Koprivnici i Križevcima, osiguravaju i se pobo nicom prema Kalniku.

Iz Lepavine neprijatelj je tukao artiljerijom Veliki Poganac kao daje htio, jednim od svojih posljednjih plotuna iskaliti bijes nad Kalnikom, kalni kim selima i KPO. Poslije kra eg zadržavanja neprijatelj je produžio pokret prema Zagrebu i do sukoba nije došlo.

Izvla enje neprijateljskih snaga nastavilo se i 29. ožujka, kad se Odred sukobio s njegovom pobo nicom, ali bez gubitaka. Jedna eta Odreda rastjerala je 30. ožujka u Marinovcu ustašku miliciju, likvidiraju i dvojicu i ranivši još dvojicu ustaša. Drugim dijelom svojih snaga Odred je štitio III. diverzantski bataljon koji je na tom podru ju obavljao svoje zadatke. U selu Heleni, 31. ožujka, osiguravaju i kotarski NOO Križevci, Odred je odbio napad neprijateljske jedinice iz Križevaca.

Tom prilikom Odred je, po svemu sude i, ispalio svoje posljednje plotune prema neprijatelju s kojim se dugo nosio na Kalniku i okolnim krajevima, bore i se u prvom redu za komunikacije i blokadu prometa na njima. Ti posljednji plotuni, negdje izme u Helene i V. Botinovca, bili su i simbol pozdrava nezaboravnom Kalniku i narodu kalni kih sela, planini, kraju i ljudima, koji su u ratnim godinama i danima omogu ili partizanima da stvore i razviju oslobodila ke jedinice i zajedno s narodom izbore ciljeve oslobodila ke borbe i revolucije.

Naša tvrdnja da se radilo o posljednjoj borbi i zadnjim plotunima ima ishodište u injenici da se ne može utvrditi: gdje se Odred nalazio u prvim danima travnja, osim što se 6. travnja pojavio u Botinovcu. Nije poznato kojim se pravcem kretao prema selu, niti je li putem vodio borbe, ali može se pretpostaviti da se ve pripremao za prelazak u Me imurje, gdje je dan ranije stigla komanda Kalni kog podru ja. Odluka, da Odred prije e u Me imurje po svoj prilici do ekanaja je sa zadovoljstvom, jer su u tim posljednjim danima rata, ljudi iz Me imurja inili glavninu njegovih boraca.

Stab X. korpusa naredio je ve ranije štabu KPO i komandi Kalni kog podru ja da prije u u Me imurje, im se zato stvore mogu nosti.

Tako su dijelovi Komande područja pod rukovodstvom Rudija Raka prešli u Međimurje, koje je bilo oslobođeno 10. travnja. Za njima je stigao KPO koji je prešao Dravu kod Podbresta i preko Preloga stigao u oslobođeni Čakovec. U Međimurju je Odred imao zadatak mobilizirati nove borce za X. korpus i to je obavio s uspjehom, jer je bio veliki odaziv stanovništva. Drugi mu je zadatak bio pružiti podršku u organiziranju narodne vlasti. Pošto je zadatak obavio, Odred je bio rasformiran, a njegovi borci ušli su u sastav I. divizije KNOJ-a.

Značaj KPO za razvoj NOP-a i NOB-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

Koji su to glavni periodi stvaranja i djelovanja Kalničkog partizanskog odreda? Prvi se, svakako odnosi na stvaranje Odreda i njegove borbe do kapitulacije Italije. Potrebno je, još jednom istaknuti i veliki značaj kojeg je imao KPO u razvoju NOP i NOB na području sjeverozapadne Hrvatske, odnosno Zagrebačke oblasti. Odred je stigao na Kalnik kada na njemu više nije bilo partizanskih jedinica nakon uništenja prvog KPO, izuzev grupe Mileve Cetuši, što znači da je došao na neoslobođeno područje za koje se morao grješno boriti kako bi osigurao bazu i oslonac to jest, polu-oslobođenu teritoriju, prijeko potrebnu za vlastito operativno djelovanje.

Na početku, u Odredu su se borili Hrvati, Srbi i jedan broj Židova, a svi su bili dobrovoljci i politički opredijeljeni, koji su na širokom operativnom prostoru djelovali politički i vojnički. Kasnije Odredu se pridružili i brojni Hrvati, nešto Bošnjaci, Slovenaci, Mađari i dr. Najvjerodostojnije tragove razvoju NOP i NOB, odred je ostavio u vremenu od dolaska na Kalnik, dakle u vremenu dok je vodio teške bitke u više neprijateljskih ofenziva za Kalnik, ali i u kasnijim borbama kada prenosi NOB na najosjetljivije dijelove Hrvatske, u kojima je širio slobodnu teritoriju i formirao brojne nove jedinice, sve do kapitulacije Italije. Na početku prosinca 1942. godine Odred se pojavljuje u neposrednoj blizini Zagreba, na Sljemenu i Hrvatskom zagorju, a još ranije u okolici Varaždina, u Podravini i Bilogori. Štab odreda je imao maksimalnu slobodu u realizaciji svojih inicijativa i planova. Pojava Odreda na granici Trećeg Reicha ili na Dravi prema Mađarskoj, ne samo da su bili smjeli i izazovni pokreti, nego i poticaj hrvatskom i slovenskom narodu za borbu protiv okupatora. Odred smjelo krstariti istovremeno, djeluje politički, narodu objašnjava ciljeve borbe i poziva narod na otpor i borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika i tako budi izgubljenu nadu kod naroda.

Bataljoni Odreda se iznenada pojavljuju na raznim stranama, vode borbu danju i noću, stvaraju zabunu kod neprijatelja i strah kod ustaških

funkcionera i njihovih suradnika, stoje hrabrilo ugroženo srpsko stanovništvo i hrvatske antifašiste i budilo nade u pobjedu nad fašizmom, a sve to u stalnom okruženju brojnih neprijateljskih jedinica. Hrabrost i odlučnost Odreda u brojnim sukobima s neprijateljskim jedinicama izazivali su divljenje u narodu i njegovo poštovanje. Volja, svijest i odlučnost kalničkih boraca postali su svojina svakog borca, a borci su imali veliko povjerenje u štab Odreda i njegovo uspješno rukovođenje.

vrste, uporne i uspješne borbe koje je Odred vodio u to vrijeme, imponirale su mladim ljudima, pa je sve više omladine (muške i ženske) dobrovoljno dolazilo u Odred i popunjavalo njegove čete i bataljone. Kakav je to Odred bio i što je značio za razvoj NOP i NOB u Zagrebačkoj oblasti, najbolje pokazuje broj narodnih heroja, generala i nosilaca partizanske Spomenice 1941. g., koji su prošli svoj borbeni put u ovom Odredu.

Svijest, patriotizam i vrsto opredjeljenje u borbi protiv okupatora i doma ih izdajnika, bili su glavna motorna snaga koja ih je pokretala na istrajnost, a te žrtve je svaki narod znao cijeniti. Moralno vrsti i politički svjesni, borci KPO su svojim nastupom, borbom i odnosom prema narodu, bili najbolja propaganda da zastrašeni i neobaviješteni narod shvati da se ne radi o Zidovima ili Srbima, nego da u toj borbi sudjeluju svi naši narodi. Takav Odred, o kome ovdje govorimo, bio je od velike pomoći i politički djelovanju partijskih organa i organa narodne vlasti da su mogli normalno obavljati svoje odgovorne zadatke. Naravno, ta pomoć je bila uzajamna, jer da nije bilo Partije, ne bi bilo ni NOP.

Drugi period karakterizira dolazak štaba II. operativne zone na Kalnik, kapitulacija Italije, nezadrživo nastupanje ČA na Istočnom frontu i najava iskrcavanja Saveznika u Zapadnoj Evropi, kao i masovno rasplamsavanje NOB širom Hrvatske i Jugoslavije, čime se stvaraju povoljni uvjeti za masovniji razvoj NOP i NOB i u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Naglo jača mreža partijskih i skojevskih organizacija, organizacija AFŽ i organa narodne vlasti. Jačaju kotarski i okružni komiteti KPH i stvara se Oblasni komitet KPH za Zagrebačku oblast. Nakon oslobođenja Varaždinskih Toplica, Ludbrega, Koprivnice, Pazme, Tur evca i Podravine sve do Drave, zatim stvaranje pozadinskih organa i više brigada i divizija kao operativnih jedinica, uloga KPO se svodi na nešto drugo tj., na isključivo teritorijalnu jedinicu, što znači da je njegova uloga postala obrana slobodne teritorije. To je ta kvalitetna razlika o ulozi Odreda do kapitulacije Italije i formiranja operativnih jedinica i Odreda nakon tog vremena.

Treću fazu karakterizira formiranje X. korpusa Zagrebačkog, 19. siječnja 1944. godine, što se podudara s vremenom, kad se njemačka okupaciona sila počinje povlačiti iz Grčke i Balkana, kada se Saveznici pripremaju za otvaranje II. fronta u Francuskoj i kada ČA nezaustavljivo

napreduje prema granicama Poljske i Njemačke. Već tada je bilo jasno da će se glavnina njemačkih snaga povlaćiti dolinom r. Save i Drave, u pravcu Austrije i Njemačke. Također je bilo jasno da će glavni teret borbe s njemačkim snagama u povlaćenju nositi operativne jedinice, dok KPO neće imati većih operativnih zadataka. Odred će štiti slobodnu teritoriju, kontrolirati područje potkralničkih sela i osiguravati pozadinske jedinice, organe vlasti i Partije. Pored toga, KPO će vršiti mobilizaciju novih boraca i osiguravati ubiranje ljetine, te osiguravati veze s drugim područjima.

četvrta faza je karakteristična po tome što se KPO, nakon bitke za Virovitički mostobran, krajem 1944. i u toku 1945. godine, našao u dubokoj pozadini neprijatelja i djelovao u njegovoj operativnoj dubini. Područje djelovanja KPO bilo je veoma suženo i nesigurno, kada će morati manevrirati između Kalnika, Bilogore i Moslavine. Zagrebački i Zagorski odred će se naći u još težoj situaciji i u dubljoj neprijateljskoj pozadini. Na samom kraju rata, KPO će ostati s malim brojnim stanjem i na skromnom području, bez nekih borbenih aktivnosti, pa će po naredjenju Štaba X. korpusa Zagrebačkog biti prebačen u Međimurje, zatim u Rakovec gdje će izvršiti svoje posljednje ratne zadatke, prije nego što će biti rasformiran.

To su važni periodi u razvoju i djelovanju KPO i zbog toga je bilo potrebno da ih, makar fragmentarno ovdje navedemo, premda se to iz teksta knjige može zaključiti.

Što bi se na kraju još moglo reći o borbenom putu KPO? Naši protivnici nas optužuju da su NOP i NOB imali osnovni zadatak provesti klasnu i socijalističku revoluciju. NOR se nikad oko toga nije kolebao i bez dileme je imao težište u antifašističkoj borbi i osloboćenju zemlje od okupatora i domaćih izdajnika. Među borcima KPO, ali i u drugim partizanskim jedinicama nije se govorilo o klasnoj podjeli i klasnom obraćunu, a to nisu mogli čuti ni od svojih sekretara, pa ni partijskog rukovodstva, ostavljajući taj problem za poslijeratni period. Malo tko od boraca je imao viziju o socijalizmu nakon rata.

Zbog toga se može zaključiti da NOP i NOB na području Hrvatske i bitave Jugoslavije nisu nikad stajali pred dilemom da li treba voditi klasnu borbu ili antifašističku borbu. Naša antifašistička borba bila je ista kao suza i to je osnovni razlog u obrani antifašizma od najezde mnogobrojnih falsifikatima koji zamjenom teza želje promijeniti ulogu fašista i antifašista, ustaša i partizana u II svjetskom ratu.

KPO iz ožujka 1942. godine neprijatelj je razbio, jer nisu bili stvoreni preduvjeti o kojima zavisi opstanak jedne mlade jedinice, koja tek pokušava uiniti prve borbene korake. Nedostatak borbenog iskustva, neadekvatna popuna čete kvalitetnim rukovodnim kadrom, nedostatak stalne brige nadležnih partijskih tijela, učinili su prvu vojnu jedinicu na

Kalniku ranjivom, izoliranom i nesigurnom. Vojno-politički i geografski uvjeti, značaj i osjetljivost područja sjeverozapadne Hrvatske za okupatora i NDH, blizina velikih gradova, gustoća saobraćajne mreže važnih prometnica, negativna uloga desne frakcije HSS, sve su to bile otežavajuće okolnosti za taj prvi Kalnički partizanski odred. Rukovođenje i komandiranje nije bilo usklađeno prema prilikama ni partijskom ni vojnom linijom, a Odred je bio mlad, malobrojan i neiskusn. Na kraju, kod naroda još nisu bili utemeljeni povjerenje i suradnja, pa Odred nije imao svoju pravu bazu i oslonac.

Za razliku od Kalničkog odreda od ožujka 1942. g., Kalnički partizanski odred od listopada 1942. g. povelili su veći iskusni borci i vojni i politički rukovodioci. Odred je bio dobro organiziran, uspješno je koristio taktiku partizanskog ratovanja i različite vanjske i unutarnje okolnosti. Ostale uvjete borbe i otpora, Odred je sam sebi stvarao, namećući neprijatelju svoju volju, taktiku, vrijeme, mjesto i izbor ciljeva, a pri tome je izražavao odlučnost i upravo izvanredne manevarske sposobnosti. Na najbolji način je iskoristio stečena iskustva iz ranijih borbi i nije dozvolio ponavljanje grešaka. Zato je neprijatelj organizirao i proveo protiv njega čak deset velikih ofenziva i više napada s ograničenim ciljem, da bi ga uništio i tako spriječio razvoj NOP-a i NOB-e, te njegov politički utjecaj na narod sjeverozapadne Hrvatske.

Premda je Prva kalnička eta nastala iz partizanskih oružanih grupa, iz koje je formiran i Odred, treba shvatiti da su određeni bili po etni oblik vojne organizacije 1941. godine i osnovna organizaciona forma na cijelom području Jugoslavije sve do formiranja većih operativnih cjelina, odnosno jedinica regularne armije. To su bile pretežito teritorijalne jedinice, vezane za užu prostor i partizansku taktiku oružane borbe. KPO je u početku bio i teritorijalna i operativna jedinica, a tek nakon formiranja brigade "Braća Radić" i XXXII. divizije, zadržao je isključivo teritorijalnu funkciju do kraja rata.

KPO je formirao jedanaest svojih bataljona. Tri bataljona i jedna mitraljeska eta ušli su u sastav slavonskih jedinica, dva bataljona u brigadu "Braća Radić", a tri za popunu XXXII. divizije. Veći broj boraca i rukovodilaca, Odred je uputio u sastav Zagorskog, Zagrebačkog i Bilogorskog odreda, manji broj i u sastav Moslavačke brigade. Mnogi borci i kadrovi iz KPO ušli su u sastav Kalničkog vojnog područja i komande mjesta. Kraj rata Odred je došao s jednim bataljonom na Kalniku. Kroz Odred je prolazilo nekoliko tisuća boraca koji su se u njemu uvježbavali, vojnički i politički razvijali, stjecali prva borbena iskustva, rasli i jačali se, kako bi dostojno predstavili svoju matičnu jedinicu u operativnim sastavima. To je rijetki primjer u jugoslavenskim razmjerima, da jedan odred formira toliki broj novih jedinica i da kao početna formacija djeluje sve do kraja rata.

Kalni ki partizanski odred, zajedno s Moslava kim partizanskim odredom, koji je stvoren približno u isto vrijeme, bili su borbena jezgra iz koje će kasnije nastati drugi partizanski odredi: Bilogorski, Zagreba ki, Zagorski, Bjelovarski, Posavski i Podravski ali i mnoge druge jedinice-brigade, divizije i X. korpus Zagreba ki.

Odred je imao široku bazu za popunu svojih redova. U njemu su se borili ljudi iz svih krajeva Hrvatske: Banijci, Kordunaši, Slavonci, Slovenci, Zagorci, Zagrep anijci, Podravci, Kalnijci, Me imurci i Bošnjaci. Zagorski dobrovoljci prevalili bi dugi put da bi ušli u sastav Odreda i u njemu se borili. Ve ina Banijaca i Kordunaša koji su se borili u Kalni kom odredu bili su uglavnom dobrovoljci, koji su ostavili svoja sela i došli na Kalnik da se masno bore za ciljeve NOB-e. Njima treba odati posebno priznanje, jer su mnogi mladi borci u ili od njih vještinu ratovanja, koju su oni stekli u ranijim borbama.

Treba odati dužno priznanje i poštovanje narodu kalni kih sela, gdje živi dosta srpskog stanovništva. U njima je Odred od početka naišao na dobar prijem i bio prihvaćen, ali treba reći i to da je Odred brzo uhvatio vrste korijene u hrvatskom narodu i u hrvatskim selima i ne samo na Kalniku, već i u drugim područjima, te da se u njemu borila većina boraca iz hrvatskog naroda.

Politička priprema naroda za pokretanje NOB bilo je jedno od strateških pitanja NOR, a to je vrijedilo i za područje sjeverozapadne Hrvatske. Afirmacija nacionalne ravnopravnosti u NOB bio je presudan faktor za tu borbu. Bez spoznaje ciljeva NOR-a (da nema povratka na staro), bez razbijanja iluzija hrvatskog naroda u tvorevinu NDH, bez razbijanja iluzija Matkove «politike otkanja», ne bi bilo moguće pokrenuti narod sjeverozapadne Hrvatske u NOB.

Oni koji se danas bave revizijom povijesti NOR-a, moraju prihvatiti činjenicu da se hrvatski narod masovno opredijelio za antifašističku borbu, u njoj je do kraja afirmirao i stvorio uvjete za uspostavu hrvatske države i razriješio nacionalne i socijalne probleme i napetosti.

Iskustvo KPO potvrdilo je bitne principe i strategijska opredjeljenja revolucije i NOR-a. Borbeni put Odreda pokazao je da je moguće uspješno voditi NOB-u bez obzira na težinu vojnih i geopolitičkih faktora, ali pod uvjetom da borba ima jasne ciljeve, da jedinica ima korijene u narodu i da primjenjuje odgovarajuću partizansku taktiku borbe.

Prema tome, nesumnjivo je velika zasluga KPO za razvoj NOP-a i NOB-e na području sjeverozapadne Hrvatske i to je njegova najveća zasluga.

Na kraju, treba se u mislima vratiti u našu revolucionarnu i borbenu prošlost, na naš Odred na Kalniku, narodu kalni kih sela koji je podnio velike žrtve, narodu sela i krajeva u kojima je Odred boravio, uvijek gostoljubivo dočekan, nahranjen i ako je trebalo, prikrivan. Opet se

treba osvrnuti na ciljeve koje smo postavili, ideale, za koje smo se borili svi zajedno bez obzira na nacionalnu pripadnost. Premda su mnogi ideali naše mladosti kasnije bili iznevjereni, ne treba se time miriti, ve treba iznova podignuti glas za obranu vrijednosti, koje su s toliko žrtava i krvi stvorene. Upravo s našom gigantskom antifašisti kom borbom zadobili smo povjerenje Evrope i svijeta, a naš autenti ni antifašizam podigao je socijalisti ku Jugoslaviju i njene narode u civilizacijski svemir.

Još jednom se moramo prisjetiti naših slavnih partizanki, boraca, bolni arki, telefonistica, u iteljica i ostalih drugarica, koje su podnijele strahovite napore. Na rukama partizanskih bolni arki partizani, teški ranjenici, posljednje što su vidjeli na ovom svijetu, bila su divna i brižna lica drugarica, koje su se za njihove živote borile do posljednjeg daha.

Borbeni put KPO može biti i danas putokaz živim sudionicima njegove povijesne avanture, omladini, pouka i poruka koju mrtvi borci odreda iz znanih i neznanih grobova šalju živima u mutnom, teškom i tjeskobnom vremenu.

Bilo je asno biti borac KPO, koji je ostao duboko u srcima svih njegovih boraca. Ostati e u vje nom sje anju jedna sjajna generacija, jedna borbena i nikad pobije ena jedinica.

DRUGIDIO

X KOMANDIRANJE⁸² I ORGANIZACIJA VEZE RUKOVO ENJA

Komandiranje

U ovom napisu bit će govora samo o nekim aspektima pitanja komandiranja i rukovo enja partizanskim jedinicama, koje je neposredno vezano za Odred. Prvim partizanskim grupama, pa i Prvom kalni kom etom, komandiranje je bilo pojednostavljeno. Na elu tih grupa i eta bili su komandir i komesar koji su u rukovo enju bili ravnopravni, ali kad je bila rije o važnim pitanjima, odluke su se donosile kolektivno. Ni prva formirana eta nije imala razvijenu komandu u pravom smislu. Tek KPO (Bijela 1942.) formiran je po odre enom modelu rukovo enja i komandiranja. Istovremeno sa štabom Odreda formirani su štabovi bataljona i komande eta, a u nižim jedinicama na nivou voda, postavljeni su komandiri vodova i delegati, a u desetinama - desetari.

Štab Odreda i štabove bataljona sa injavali su: komandant i zamjenik komandanta, komesar i zamjenik komesara, operativni i obavještajni oficir, intendant i referent saniteta, a komande eta: komandir i zamjenik komandira, komesar i zamjenik komesara, ekonom i bolni ar. Zavisno o razvijenosti štabova postojali su još neki organi: rukovodilac SKOJ-a, referent za veze, a utant štaba i si.

Zbog nedostatka kadrova, štabovi i komande nisu uvijek imali popunjena sva formacijska mjesta, ali mjesta komandanta, komandira i komesara su uvijek bila popunjena, jer jedinica nikad nije bez komandanta. U slu aju stradanja ih smrti komandanta ih komandira, njihovu funkciju bi odmah preuzeli formacijski zamjenici sa svim ovlastima i odgovornostima. Ostala upražnjena mjesta nastojala su se popuniti u što kra em roku, jer je to bilo važno za kvalitetu rukovo enja i komandiranja. Pa ipak zbog manjka obrazovanih kadrova, ta su se mjesta popunjala borbama, bez prethodne vojno-politi ke izobrazbe, pa je osnovni kriterij bio li na hrabrost pojedinca. U Odredu se provodila i stru na vojna nastava u slobodno vrijeme, a do kadrova se dolazilo i putem kratkih te ajeva.

⁸² Pošto obi nog itaoca zbunjuju pojmovi kao komanda, štab i dr. dajemo kratko objašnjenje: Na elna podjela u oružanoj strukturi NOVJ u osnovi je bila da su na elu teritorijalnih jedinica štabovi, što zna i da su brigade, divizije i ve e jedinice imali komande, a bataljoni, odredi, zone, Glavni i Vrhovni štab imah su štabove. Ali, ni takva na elna podjela nije sasvim to na. Naime, unutar komande operativnih jedinica postoje štabovi. Na elu štaba je na elnik, koji pod svojim nadleštvom ima operativni i obavještajni organ i na elnike pojedinih rodova. U nadležnosti komandanta su : štab, pozadinski, politički i kontraobavještajni sektor, što zna i da komandant objedinjuje rad cijele komande.

Iz sastava štabova vidljivo je da su imali operativni i pozadinski dio premda malog sastava. Operativni dio je brinuo o planiranju i usmjerenju oružane borbe, a pozadinski dio o materijalnom i sanitetskom zbrinjavanju. Za potrebe jednog i drugog dijela pri štabovima Odreda i bataljona povremeno su postojale odgovarajuće jedinice za izvištanje, vezu, sanitetsko i intendantsko zbrinjavanje, ali to je zavisilo o trenutnoj razvijenosti štabova.

Odluke su donosili komandant i komesar, uz prethodno konsultiranje i drugih članova štaba, a prakticalo se i u slučaju komandira i komandanata pod injenih jedinica. Kad god su dozvoljavale prilike, odluke su predstavljene u obliku pisanih naredbi i zapovijesti, ali je također bilo da se izdaju usmeno, ili pročitaju pred strojem. Prakticalo se da se članovi štaba upućuju u potinjene jedinice, kako bi pratili izvršenje naredbe ili zapovijesti. Poslije svake borbe ili akcije prakticala se je analiza izvršenog zadatka.

Štab Odreda je vodio operativni dnevnik, doduše ne od samog početka i ne bez prekida. Također je pisao i slao izvještaje pretpostavljenom štabu. Operativne i političke izvještaje potpisivali su komandant i komesar štaba, a partijske zamjenik komesara, koji je ujedno bio i partijski rukovodilac u Odredu. Štabovi bataljona su također slali pismene izvještaje štabu Odreda, a komandante su najčešće podnosili usmene izvještaje, izuzev kad se radilo o raznim pregledima boraca, naoružanja i opreme, koji su u pravilu bili pismeni.

Na samom početku KPO je privremeno bio potinjen štabu III. operativne zone, a kasnije štabu II. operativne zone, koje je sjedište bilo na Žumberku do sredine 1943. godine, kad je premješten na Kalnik. Štab II. operativne zone izdao je naredbu br.7 od 13. studenog 1942. godine o formiranju KPO i postavljenju komandanta i komesara, pa su neki smatrali daje to i formalno - dan formiranja Odreda, što nije točno. Kalnički partizanski odred već je djelovao više od mjesec dana prije nego je napisana ta naredba. Štab II. operativne zone bio je pretpostavljeni štab KPO-u sve do 19. siječnja 1944. godine, kad je taj štab preimenovan u štab X. korpusa "Zagrebačkog". Od toga datuma, štab KPO je operativno vezan za štab Zapadne grupe odreda. U veljači 1945. godine prestali su postojati štabovi Zapadne i Istočne grupe odreda, a umjesto njih formirana je Grupa partizanskih odreda X. korpusa na čelu sa svojim štabom, pod čijom komandom je bio i KPO do kraja rata i rasformiranja Odreda.

Organizacija veze rukovodjenja

Prve veze na Kalniku izmeću rukovodstva narodnooslobodilačkog pokreta i oružanih grupa bile su kurirske. Ta vrsta veza razvijala se od samog početka ustanaka, a prakticalana je i u predratnom radni kom

pokretu. Svaki je subjekt bio podjednako odgovoran za uspostavljanje veze, pa se razvijala vlastita služba kurirskih veza. U praksi i na samom po etku ustanka, kurirske veze odozgo prema dolje bile su ja e naglašene.

Nakon formiranja štaba II. operativne zone, partizanske grupe, eta i Odred bili su u vezi s tim štabom preko okružnih komiteta Varaždin i Bjelovar, ili nekom drugom partijskom linijom, pa ak i izravno s Povjerenstvom CK KPH za zagreba ku oblast. No, s obzirom na udaljenost štaba II. operativne zone, te su se veze ostvarivale dosta rijetko i sporo, što se vrlo negativno odrazilo na razvoj narodnooslobodila ke borbe na Kalniku. Nakon formiranja KPO u Bijeli i dolaska na Kalnik, veze su funkcionirale znatno bolje na svim relacijama. Dođuše, te veze su do polovice 1943. godine bile kurirske, a nakon toga dobiva nove dimenzije zbog nezaobilazne potrebe za dnevnim komuniciranjem izme u pretpostavljenih i pod injenih. S vremenom, a povezano s estim zarobljavanjem TT kablova i telefona, zatim radio sredstava, a kasnije i pomo i koju smo dobivali od zapadnih saveznika, postepeno su se razvijale partizanske TT i radio veze. Prva TT linija na Kalniku izme u sela Apatovac, Ludbreški Ivanec i Veliki Poganac uspostavljena je sredinom 1943. godine. Postepeno su se linijske veze uspostavljale izme u bataljona i Odreda, dok su TT i radio veze više prakticirane u operativnim jedinicama. Naravno, kurirske veze su ostale nezamjenljive i one su s vremenom ja ale prema gore i dolje. Karakteristi no za partizanske kurirske veze jeste da su kuriri bili mladi partizani, prakti no djeca, koji su taj važan posao obavili na najbolji na in, a mnogi su dali svoje živote prenose i nare enja i zapovijedi. Nije zabilježen niti jedan slu aj da je netko od njih proigrao povjerenje. U najkriti nijim situacijama, kuriri su na vrijeme stizali pješke ili na konjima i iz svojih torbica vadili važne poruke koje su ponekad zna ile život.

Kurirske veze izme u Odreda i pretpostavljenog štaba i partijskih rukovodstava na terenu su bile nešto složenije, a uvjetovane su razvojem NOB-e i NOP-a, te materijalnim uvjetima. Nosioci razvoja veza bili su viši pretpostavljeni štabovi, komande podru ja i organi vlasti, ali je stanovitu odgovornost imao i štab Odreda. Veze su se vremenom profesionalizirale i poruke izme u pošiljalaca i primatelja poruka prenosile su se putem relejnih stanica na cijelom operativnom podru ju sjeverozapadne Hrvatske. Za razvoj i izgradnju profesionalne službe veze, telefonske, radio i signalne, zaslužan je štab II. operativne zone koji je u prolje e 1943. godine dao zadatak KPO da formira vod za vezu, ali nažalost, originalni dokument nije prona en, premda je vidljivo iz izvještaja štaba KPO od 27. svibnja da je ta naredba primljena. To potvr uje i pismo na elnika štaba II. operativne zone upu eno štabu

Odreda 28. svibnja, u vezi sa skorim formiranjem brigade od Moslava kog i Kalni kog partizanskog odreda⁸³.

Prije nego je formiran vod veze, u Odredu je izabrano osam boraca koji su kroz nekoliko dana školovani u signalizaciji sa zastavicama, a zatim raspoređeni u bataljon "Matija Gubec" koji je kasnije ušao u sastav brigade "Braća Radić". U međuvremenu je formiran i vod za vezu, iako se ne može utvrditi točan datum njegovog formiranja, ali se pretpostavlja da je to bilo početkom kolovoza. U početku vod je imao 18 ljudi i bio nalik više nekoj borbenoj jedinici a ne jedinici veze. To je postao naknadno, kad je dobio odgovarajuću opremu i kad se stručno osposobio. Pa ipak, ovaj prvi vod veze je bio osnova za kasniji razvoj cjelokupnog sistema veza između u svih subjekata NOB. Vodilo se računa da u vodu budu zastupljeni ljudi koji su služili bivšu vojsku u jedinicama veze. U početku naglasak je bio na kurirskoj vezi, a kasnije su se razvijali uvjeti i za tehničke veze. Pošto je ljudstvo bilo stručno izučeno, nakon teorijskog i praktičnog kursa, ušao je u sastav Prve brigade. Odred je i kasnije imao jedinicu veze, ali manjeg sastava. U operativnim jedinicama razine bataljona, brigada, divizije i korpusa razvijale su se jedinice veze specijaliziranog sastava. Kako se razvijao sistem veza tako su se razvijali i njezini sastavni dijelovi: od kurirskih, radio-telegrafskih do radio-fonskih veza. No bez kurirskih veza, Odred nije nikad ostao i kad bi sve druge zatajile. Zaključimo: vod za vezu KPO imao je pionirsku ulogu kasnijeg organiziranja i formiranja značajnog roda veze u partizanskim oružanim formacijama sjeverozapadne Hrvatske.

⁸³ « Ukoliko nemate formiran vod za vezu, odmah to učinite. Pristupite prikupljanju telefonskog kabla i poljskih telefona i poštanskih centrala. Sve to spremite u zemunice, što ćemo svakako iskoristiti formiranjem iste.»

XI SANITETSKA SLUŽBA

S problemom zbrinjavanja ranjenih i bolesnih boraca susreli su se prvi kalnički partizani u najtežem obliku. O sanitetskoj službi u prvim partizanskim grupama ne može se ni govoriti. One nisu imale ni priuđenog borca kao bolničara, a od sanitetskog materijala mogao se naći i po koji zavoj i gaza. Prvu pomoć ranjenom borcu pružao bi najspretniji borac, a za teško ranjene potražio bi se civilni liječnik, gdje god je to bilo moguće. (Na primjer, za ranjenog "Sremca" liječnik je doveden iz Križevaca, ali to nije bilo uvijek moguće). Doduše, već je 1941. godine kod sela Ivanec sagrađeno jedno sklonište, ali je bilo vrlo neprikladno. Ranjenici su mogli u njemu boraviti samo u ležećem ili sjedećem položaju na zemlji, s malo slame ili sijena. Sklonište je bilo improvizirano i u blizini Segovine. U svakom slučaju, bili su to rudimentarni oblici sanitetskog zbrinjavanja ranjenih i bolesnih partizana.

Sli ne probleme oko zbrinjavanja ranjenika imao je na početku i Kalnički partizanski odred. Međutim, njegovim održanjem na Kalniku bili su stvoreni preduvjeti za kontinuirano djelovanje na zdravstvenom području i postupno stvaranje sanitetske službe u Odredu i na njegovom matičnom području. Taj Odred je, prilikom formiranja, dobio sanitetsku formaciju koju su sačinjavali referent saniteta Odreda i bataljona i bolničari u četama. Za sada znamo daje prvi referent saniteta Odreda bio Ivan Fras Jovica, a u 2. bataljonu Rudi Reich. Prije dolaska u partizane Ivan Fras Jovica bio je student medicine na drugoj studijskoj godini, a Rudi Reich čak neke srednje škole, što znači da nijedan od njih nije bio završeni školovani medicinar. Zbog toga se sanitetsko osoblje priuđavalo u jedinicama sve dok nisu počeli dolaziti diplomirani liječnici i medicinske sestre. Ambulante Odreda i njegovih jedinica raspolagale su bolničkim torbicama s malo lijekova i instrumenata. Najčešće radilo se o zavojima, alkoholu i jodu, ali su se ambulante popunjavale materijalom do kojeg se dolazilo u raznim akcijama. Gaza se prekuhivala, a kad je nije bilo, koristilo se domaće platno. Sve je to više podsjećalo na prvu pomoć ili nešto malo više od toga.

Sve dok nije izgrađena prva tajna bolnica na Kalniku, teže ranjeni borci najčešće su evakuirani u Slavoniju, a kasnije u 1944. godini uglavnom u Moslavinu. To je Odredu stvaralo velike teškoće zbog odvajanja

boraca za pratnju ranjenika i rizika da ne padnu u ruke neprijatelja. Što se tiče iskustva mnogih ranjenika, treba reći da je teško bilo biti ranjeni partizan. Zbog nerazvijenog saniteta u početku su bili veliki sanitetski gubici, sve dok u bolnici nisu radili liječnici koji su vladali kirurškom vještinom. No, slanje ranjenika u Slavoniju nije moglo ostati trajno rješenje, pa se prišlo izgradnji tajne bolnice na Kalniku. Ali, u periodu neprijateljskih ofenziva, kada su jedinice privremeno napustile Kalnik, ostavljanje ranjenika u tajnoj bolnici ili zemunicama bilo je povezano s velikim rizikom. Također je svako probijanje preko komunikacija Križevci-Koprivnica, zajedno s ranjenicima, bio veliki rizik. Tako se jednom i dogodilo da su ostavljeni ranjenici na Kalniku bili otkriveni i da ih je neprijatelj nemilosrdno pobio.

O spomenutom slučaju i uopće o problemu ranjenika, komesar Odreda šalje izvještaj komesaru II. operativne zone⁸⁴:

Navedeni izvještaj pisan je dok se Odred još nalazio na Bilogori, a kad se vratio na Kalnik, štab Odreda je još jednom o tome izvijestio štab II. operativne zone, 25 siječnja 1943. godine⁸⁵. Bila je to gorka spoznaja za sve borce Odreda. Najprije, neuobičajeno veliki gubici prilikom pokušaja proboja na Bilogoru, a na kraju su i izgubljeni ranjenici iz te borbe. U Odredu je vladala velika potištenost zbog izgubljenih drugova. Kao nekakva utjeha pojavila se samo neka priča o tome da ih je neprijatelj otpremio u bjelovarsku bolnicu, pa je negdje u potaji živjela nada da će se otuda kad tad sretno vratiti. Takva vijest nikada do Odreda nije stigla, pa se i ta iluzija raspala. Među stradalim ranjenicima bilo je i onih koji su došli iz Žumberka sa Žumbera komitetom, starih i dobrih prijatelja i pravih junaka, pa je žalost za njima bila još veća.

Sve je to natjeralo štab Odreda da poduzme mjere da se na Kalniku izgradi kakvo takvo prihvatilište za smještaj i liječenje ranjenih i bolesnih partizana, a trebalo je to učiniti i zbog novih ranjenika, kojih je svakim danom bilo sve više. Nije se moglo računati na neku veću bolnicu paviljenskog tipa, građenu tvrdim materijalom. Za postojanje takve ustanove zapravo nije bilo ni pravih uvjeta, jer je neprijatelj mogao dosta jednostavno kontrolirati Kalniko gorje. Zbog toga se prišlo

⁸⁴ « Time smo ponovo u centru starih problema. 11 ranjenika, među kojima nekoliko teških, ostalo je na Kalniku. Njihova sudbina nam je nepoznata. Zamolili smo drugarski varaždinski Okružni komitet da se pobrine za njih i da im pomogne što god više može. Štab bataljona je učinio propust što se nije pobrinuo da im ostavi jedno strano lice za njegu. Njega smo mi naknadno uputili tamo. Od prvog dana to je naša najkrvavija rana. Kraj slabih partijskih veza, ispresijecanosti našega terena cestama i željeznicama, naš Odred će i dalje teško rješavati taj problem i gubiti svoje ranjene drugove. »

⁸⁵ « Povratak našeg Odreda na Kalnik bio je u znaku bolnog pitanja ranjenika. Sve do danas Odred ne posjeduje niti jedne ambulante ili bližeg skloništa za ranjenike. Tako smo prisiljeni da usput ostavljamo naše ranjenike i bolesnike po raznim selima, a ista sela nisu na dovoljnoj udaljenosti koja bi visini da bi mogli konspirirati naše drugove. U zadnje vrijeme su neki naši ranjenici pahnuli u ruke neprijatelja, kako je već spomenuto u komesarskom izvještaju. »

preure enju ranijih zemunica. Uz preure ene zemunice kod Ivan eca i Segovine, izgra ena je jedna bajta na Velikom brdu, iznad sela Osijeka, koja je mogla primiti oko 20 ranjenika. O tome je štab Odreda izvijestio štab II. operativne zone u velja i 1943. godine:

Tako er smo riješili jedno veliko pitanje s našim ranjenicima tako da nam ne padaju u neprijateljske ruke.

Ali, štab Odreda nije bio time zadovoljan, pa ponovo 13. velja e, izvještava štab zone da to pitanje i dalje zadaje mnoge brige.

... jer smo uredili bolnicu u nekim starim, ve provaljenim zemunicama, ali ure ujemo i nove...

Svakako se štab odreda izložio velikom riziku, ali drugog izlaza nije imao. Kad su se u toj bolnici našli novi ranjenici, uslijedila je ofenziva na Kalnik i Odred se povukao u Moslavinu, a ranjenici su ostali u toj novoj bolnici. O tome štab Odreda izvještava štab II. operativne zone u svom izvještaju od 7. ožujka⁸⁶. Danas je poznato da je jedna cijela bojna "Zvonimir" naro ito pro ešljala taj dio Kalnika u kojem se nalazila *bolnica*, ali je nije otkrila. Bilo je to olakšanje, posebno za štab Odreda, koji je strahovao od mogu nosti da bi se to moglo dogoditi.

U bolnici s ranjenicima je ostao referent saniteta Ivan Fras Jovica. On opisuje situaciju u bolni koj bajti⁸⁷. U Kalni kom gorju bile su kasnije izgra ene još dvije bolnice: *Stupe i Gabrinovec*. Bolnicu -Stupe su neki zvali bolnica u boriku, izgra ena je prva nakon bolnice *Kestenik*, odnosno bajte na Velikom brdu. Njezinoj izgradnji pristupilo se u svibnju 1943. godine. Iako s improviziranim objektima, kosturom od granja i kolaca, prekrivenim šatorskim krilima i platnom, obino maskiranih s nabacanim granjem i s oko etrdesetak ležajeva, bolnica u *Boriku* dobro je služila za vrijeme svojeg postojanja. Ta bolnica povremeno je dotjerivana, ali ve u kolovozu se prišlo izgradnji nove bolnice, koja se u memoarskim i drugim napisima zove *Bolnica broj jedan Kalni kog podru ja*, dok se u generalnom prostornom planu memorijalno-turisti kog podru ja Kalnik (1972.) ozna va kao partizanska bolnica *Gabrinovec*. U tom su planu ozna ene imenima i prethodne dvije, odnosno tri bolnice, ra unaju i i zemunicu kod sela Ivan ec.

Bolnica *Gabrinovec* s desne strane puta Vratno-Slanje, imala je kapacitet 80-90 ležaja. Bio je to kompleks solidno gra enih objekata od drvene gra e. Imala je paviljon za ranjenike, ambulantu, kuhinju, paviljon za osoblje i stražu, zatim zemunice za namirnice i druge potrebe, kao

⁸⁶ « Prije ofenzive organizirali smo našu bolnicu i spremili naše bolesne i s njima ostavili potrebno sanitetsko osoblje. S njima je ostao i ekonom Odreda koji se treba brinuti za ishranu bolnice kao i za ljudstvo koje je uposlono kod kopanja zemunica. »

⁸⁷ « Bila je upola ukopana u padinu brijega, vrlo dobro kamuflirana, a pružala je ranjenicima mnogo povoljniji smještaj od zemunica. Osoblje toga stacionara sa injavah su: referent saniteta Odreda, 3-4 bolni arke, ekonom, kuhar i mala stražarska jedinica koja je ujedno bila zadužena za pomo ne poslove. »

i agregat. Stru ni kadar u toj bolnici zauzimaio je vidno mjesto. U to vrijeme, sve do velja e 1944. godine, na Kalniku su nastale i druge sanitetske institucije, sve dok neprijatelj nije poduzeo jednu od najve ih ofenziva na Kalnik.

Sredinom 1943. godine Kalnik e postati veoma živo i prometno podru je. Prije svega, iz Žumberka e na Kalnik pre i štab II. operativne zone. Zatim e na smjenu do i na to podru je najprije XII. a zatim i XXVIII. slavonska divizija. Tu su ve bile formirane brigade "Bra a Radi " i "Matija Gubec", te XXXII divizija i Komanda kalni kog podru ja. Uslijediti e teške i intenzivne borbe, slobodna teritorija e se proširiti u do tada nevi enim razmjerima nakon oslobo enja mnogih gradova i velikih naseljenih mjesta. U skladu sa situacijom razvijat e se i sanitetska služba. Formirat e se novi odjeli i ambulante, kao zarazni odjel u jednoj klijeti blizu Ludbreškog Ivancu, odjel za unutrašnje bolesti i ambulanta sa stacionarom u Ludbreškom Ivancu, ambulanta bez stacionara u Velikom Pogancu, odjel za rekonvalescente u Osijeku Vojakova kom, apoteka u selu Prkos, na elu s ljekarnikom itd. Nakon oslobo enja koristila se i bolnica u Koprivnici i lje ilište u Novom Marofu i apoteke u tim mjestima.

Za razvoj bolni ke mreže i navedenih bolni kih kapaciteta od velike važnosti je bila mogu nost korištenja sela. Na oslobo enoj teritoriji, ambulante i stacionari su se ure ivali ne samo u javnim objektima, školama, nego i po selja kim ku ama. Stanovništvo je nesebi no ustupalo svoj prostor za te svrhe, inventar, opremu i radnu snagu, pri emu su se naro ito aktivnima pokazale žene i omladina u njezi ranjenika i bolesnika. Sve su te ambulante bile pristupa ne narodu okolnih sela, a neke od njih su organizirane samo za civilno stanovništvo. Referent saniteta II. operativne zone, 20. rujna piše⁸⁸:

Nakon formiranja komande Kalni kog podru ja u jesen 1943. godine, cjelokupna sanitetska mreža prešla je u njezinu nadležnost, a na Odredu ostalo je uglavnom samo borbeno osiguranje konspirativnih bolnica. Komanda podru ja imala je u svom sastavu sanitetski odsjek na elu s referentom kao njegovim šefom. Prvi šef toga odsjeka bila je drugarica dr. Božidarka Herkov, a zamjenik šefa Jovica Fras, koji je prethodno stekao veliko iskustvo u organiziranju sanitetske službe i stvaranju uvjeta za lije enje ranjenih i bolesnih boraca Kalni kog odreda. Kasniji šefovi toga odsjeka bili su dr. Neda Drenovac, dr. Stjepan Miklin i dr. Ruža Franceti , a od 14. listopada dr. Alojzije Ronko, koji je bio i upravnik konspirativne bolnice.

Ina e Komanda podru ja raspolagala je s 5 lije nika, od kojih su etiri radili u bolnici i ambulantama. Među njima se nalazila i dr. Jelka

⁸⁸ « Organizirane su za civilni pregled ambulante u tri op ine. Ove ambulante mnogo su posje ivane, te narod osje a direktnu korist od nas. Mislim da do sada civilno stanovništvo ovog kraja nikad nije bilo u boljem položaju obzirom na davanje lije ni ke pomo i. »

Vesenjak, za lije se ime veže i prva amputacija ruke jednog borca na Kalniku, još dok je radila u Gradskoj bolnici u Varaždinu. Taj slu aj Milan Brunovi u knjizi "Kalnik u borbi" opisuje⁸⁹:

Drugarica dr. Jelka Vesenjak još se iste ve eri vratila u Varaždin i ujutro nastavila svoj redovan posao u bolnici. Do kona nog stupanja u partizane, ona je još dolazila na Kalnik, kad je njezina pomo bila neophodna.

Istodobno s izgradnjom bolnice i drugih zdravstvenih institucija na osloboenom teritoriju, unapreivala se i sanitetska služba u Odredu. Tako su ve krajem lipnja 1943. godine, uz referente, postojala previjališta u Odredu i bataljonima, a u etama bolni ari i nosa i ranjenika. U Odredu su se održavali bolni arski te ajevi, koje je vodila drugarica Milka Komarek kako bi se podigla stru na sposobnost pojedinaca za pružanje prve pomo i i za ostale dužnosti bolni ara. O tome referent saniteta Odreda piše u svom izvještaju referentu saniteta štaba II. operativne zone, 26. lipnja 1943. godine⁹⁰.

Sanitetska služba Odreda, o igledno baš kao i teritorijalna, ve je tada znatno uznapredovala. Ona se i dalje razvijala, posebno nakon dolaska štaba II. operativne zone na Kalnik. U tu službu sve više je pristizalo zdravstvenih kadrova (lije nika, studenata medicine i drugog zdravstvenog osoblja), uspostavljeni su novi kanali za snabdijevanje sanitetskim materijalom, a to je utjecalo na razvoj sanitetske službe u cjelini.

Me utim, u 1944. godini došlo je do poreme aja u teritorijalnom sanitetu, što nije bilo bez posljedica na sanitetsku službu Odreda i zbrinjavanje ranjenika. Zbog toga, ubudu e su ranjenici s Kalnika, velikim dijelom transportirani u Moslavinu. A zašto u Moslavinu? Po etkom velja e 1944. godine, neprijatelj je otpo eo s velikom ofenzivom na Kalnik i slobodnu teritoriju. Iz kalni kih bolnica i iz gradske bolnice u Koprivnici, evakuirani su svi teže ranjeni borci uglavnom u Slavoniju, a dio lakše ranjenih u Moslavinu. U toku ofenzive ve inu bolnica na Kalniku

⁸⁹ « U teškim slu ajevima, kad su bili u pitanju životi boraca, Odred se snalazio na razne na ine da bi ranjene drugove spasio. Tako je po etkom 1943. jedan drug bio ranjen mitraljeskim mecima u dlan desne ruke, te je dobio otrovanje. Ruka mu je naglo otekla i jedino što je preostalo bilo je da se do lakta odsje e. Ali to se nisu usudili uraditi nestru ni sanitetski rukovodioci, nego je drug Božo Markovi preko partijske organizacije iz Varaždina pozvao drugaricu Jelku Vesenjak, lije nicu koja je radila u varaždinskoj bolnici. Ona je odmah došla na oslobo eni teritorij Kalnika. Ranjenog su druga borci dopremili do ku e jednog seljaka u blizini sela Slanja i odmah se pristupilo amputaciji. Najprije je ranjenik dobio narkozu, pa je poslije toga dr. Vesenjak uzela pilu za piljenje željeza i nakon kratke pripreme stala piliti ruku ispod lakta. Amputacija je brzo umorila drugaricu Vesenjak, pa je zamolila druga Ivica da joj pomogne. Drug Ivi je nastavio piliti, dok istrunuti dio ruke nije pao dolje. Zatim je drugarica Vesenjak zavila ranu i ranjeni drug je bio spašen...»

⁹⁰ « Sanitetska služba u našem Odredu organizirana je na ovaj na in: svaki bataljon ima previjalište s bolni arom i jednom do dvije pomo ne bolni arke, koje se na taj na in pripremaju za etne bolni are. Za njih se održavaju predavanja o prvoj pomo i i druga. Poslije toga idu na praksu 8-10 dana. Svaka eta ima svog etnog bolni ara i dva nosa a ranjenika. Bataljonski bolni ari kao i etni imaju voditi nadzor o higijeni i isto i u bataljonu, odnosno eti. Osim bataljonskih previjališta postoji i glavno previjalište Odreda, koje vodi nadzor nad higijenom cijelog Odreda.«

neprijatelj je otkrio i uništio, a više ustaničkih sela je spaljeno, opljačkano i uništeno. Nakon toga prilike više nisu dozvoljavale zbrinjavanje ranjenika na Kalniku, prije svega zbog nedostatka bolničkih ustanova, ali i iz sigurnosnih razloga. To su osnovni motivi koji su diktirali da se ranjenici transportiraju u Moslavinu, jer su tamošnji kapaciteti to dozvoljavali, a sigurnosna situacija je bila povoljnija.

Kao što je već zabilježeno, na Kalniku se dogodio jedan tragičan događaj s ranjenicima, do kojeg možda ne bi došlo da nije bilo izdaje. Dogodilo se to 21. rujna 1943. godine. Tog su dana dvije satnije ustaša tzv. Željeznečke bojne iz Križevaca, prodrle u šumu Kalnik kod Vratna i poklale ranjene drugove u bolnici *Stupe*. Na najokrutniji način ustaše su masakrirali trinaest nepokretnih ranjenika i jednu bolničku arku. Došli su iznenada, a predvodio ih je uhođa, tako da bolnica nije na vrijeme mogla biti evakuirana i teški ranjenici prebačeni u druge zemunice. Srećom, jedan stražar ih je primijetio, otvorio vatru i omogućio barem pokretnijim ranjenicima da se spase.

O tome piše Slavica Šukanec pod naslovom: *Izdaja partizanske bolnice*. Članak je objavljen u knjizi "Borbeni put XXXII. divizije".

«Hitno sam pozvana od strane druga Stroka i Robića, komandanta i komesara brigade Braćo Radić da dođem u štab. Tamo sam upoznata što se desilo s bolnicom i naravno mi je da odem tamo s još četiri druga i da utvrdim stanje na licu mjesta. Iz Apatovca sam krenula za Osijek, a odatle smo s nosilima i lijekovima produžiti do bolnice. Kad smo stigli do ostatka bolnice, prizor je bio stravičan. Iz zapaljene barake virili su ostaci sagorjelih drugova i drugarica, ranjenika s unakaženim tjelesima s iskopanima kojima i odsječenim udovima. Zvijerstvo ustaša nije poznavalo granice. Prikupili smo ostatke poubijanih ranjenika, drugarica i drugova, i sahranili ih u zajedničku grobnicu.

Pod hrpom granja naišli smo na jednog preživjelog druga koji je bio pri svijesti i koji nas je upozorio na još jednog ranjenika kojeg smo također pronašli ispod jednog kreveta. On se namazao krvlju poginulog druga i tako izbjegao njegovu sudbinu. Kad su se pribrali, ispričali su nam sve strahote koje su vidjeli i doživjeli. Drugi preživjeli bio je tifusar koji se spasio na slišan način. Preživjele smo prenijeli do Osijeka, zatim do Ivanca, na liječenje. Sve što sam vidjela i doživjela to je za mene bio neizbrisiv i stravičan doživljaj - do tada nedoživljen. Ništa slišno nisam doživjela do kraja rata.

Štab II. operativne zone, o tom slučaju, poslao je izvještaj GŠH⁹¹:

⁹¹ « Razlog ovog iznenađenja leži u greškama i propustu štaba 1. bataljona brigade «Braćo Radić», koji se toga dana nalazio na položaju kod Osijeka, zatvarajući i ulaz u Vratno. Kod Vratna bataljon je zaposjeo položaje s dvije čete, koje su prihvatile borbu s neprijateljem i neopravdano se povukle, dozvolivši mu da uđe u šumu, izgubivši s njim svaki kontakt i na taj način dozvolili da neprijatelj dođe do bolnice uz pomoć vodiča koji je dobro poznao prilaz bolnici. S druge strane, štab Odreda nije na vrijeme evakuirao teško ranjene drugove za Slavoniju, kao što je to bilo naravno od ovog štaba. Osnovni uzrok leži u premaloj brizi za bolnicu, što je karakteristično za Kalnički odred. Tako se ovaj puta bolnici nije dalo potrebno osiguranje iako je u njoj bilo oko 100 ranjenih ljudi s bolničkim osobljem. Krivci za iznenađenje u bolnici saslušani su i bit će kažnjeni. »

Izvještaj štaba II. operativne zone je u osnovi točan, ali odiše svojevrsnim oportunističkim i ne govori o svojem dijelu odgovornosti.

Naravno da ovdje nije rečeno dosta toga o sanitetskoj službi i zbrinjavanju ranjenika u KPO na Kalniku, ali donekle realno osvjetljava to osjetljivo i strateški vrlo važno pitanje za svaku vojsku, posebno za partizansku vojsku. Bez obzira na slabosti, o kojima je bilo riječi, treba imati u vidu da je briga o ranjenicima bila osnovna preokupacija štabova svih nivoa. Tradicija partizana, da spašavaju i izvlače mrtve i ranjene u svakoj borbi i pod cijenu novih žrtava, dobro je poznata. Velika iskustva partizanskog saniteta na Kalniku, u Slavoniji, Petrovoj gori, Moslavini i drugdje su nakon rata korištena za organizaciju, ne samo vojnog nego i civilnog saniteta, a posebno su korištena iskustva ratne kirurgije.

Općenito poznato je da se neprijatelj nije pridržavao međunarodnih zakona i Ženevske konvencije, ne samo prema partizanskim borcima, nego i prema ranjenicima s kojima je neprijatelj bio nevjerojatno okrutan. Samo u Hrvatskoj, neprijatelj je ubio 1216 bolničara i 312 ljekara, koji su radili i djelovali u partizanskim jedinicama i bolnicama. Samo ovaj podatak govori o surovosti ustaških zločinaca, koji su se izživljavali nad bolničarima i nezaštićenim ranjenicima. U Kalniku komandni i tajnim bolnicama na Kalniku, život su izgubile mnoge bolničarke i liječnice. Prema nekim saznanjima ta brojka je oko pedeset stradalih bolničara i liječnika.

Sanitetska služba u KPO, kao što smo već spomenuli, bila je organizirana tako da je referent saniteta Odreda rukovodio radom saniteta u bataljonima preko referenata, a ovi su u svakoj jedinici imali bolničara. Svaki bolničar u jedinici bio je opskrbljen najnužnijim priborom: nekoliko steriliziranih gaza i običnih zavoja, jodom, vazelinom i nosilom za ranjenika.

Zbog stalnog broja ranjenika i svakodnevnih borbi, te velike brojke ranjenika, pred sanitet Odreda nametnula se potreba stvaranja stalnog prihvatilišta za smještaj i liječenje ranjenika. No, nije se moglo ni pomišljati na izgradnju stalne bolnice, jer na Kalniku u to vrijeme nije postojala veća slobodna teritorija, a Kalnička šuma je bila lako prohodna i neprijatelj bi mogao lako kontrolirati i ugroziti bolnicu. Osim toga, neprijatelj je na Kalnik ubacivao i svoje uhode, pa se u prvim zemunicama i bolnicama moralo zbog konspiracije šaptati.

Brojno stanje ranjenika u jedinici i veljači 1943. godine bilo je: 20 ranjenika, od kojih 5-6 težih. Kod težih ranjenika radilo se o prelomima ekstremiteta. Za imobilizaciju služile su udloge od drveta. Koliko god je to bilo moguće radilo se sterilno. Sterilizatora nije bilo, pa su se zavoji sterilizirali kuhanjem u vodeni kupki. Lijekova nije bilo, pa je bila uspostavljena veza s terencima, koji su lijekove nabavljali u gradovima. Najveća teškoća je bila u nedostatku stručnog osoblja, kako liječnika tako i izučenih bolničara. Liječnika nije bilo sve do proljeća

1943. godine. Zbog toga su se održavali tečajevi s medicinskim osobljem koji su trajali i po dva mjeseca. Na tim tečajevima stjecala su se osnovna znanja o higijeni, pružanju prve pomoći, njegovanju ranjenika, obradi rane i si.

Od sanitetskog osoblja tražilo se maksimum požrtvornosti samoinicijative i samoprijedora, što su mlade partizanke u dovoljnoj mjeri imale. Ishrana ranjenika je bila dobra, a hranu je davao narod koji je na taj način izražavao veliku ljubav prema partizanima. Za praznike narod je slao po nekoliko kola s darovima, uz najbolje želje za brzo ozdravljenje.

Za vrijeme ofenziva, teški ranjenici su sklanjani u bunkere koji su u pravilu bili u gustom šipražju na teže prohodnim mjestima, dobro kamuflirani granjem i lišćem. Kad god je bilo moguće, teški bi se ranjenici prebacili za Slavoniju preko Bilogore. Veliki problem su predstavljali ranjenici kod kojih je trebalo vršiti kiruršku intervenciju. Srećom takvih ranjenika u proljeće 1943. godine nije bilo mnogo. Dvije amputacije izvršene su uz pomoć civilnih liječnika. Jednu amputaciju izvršila je dr. Vesenjanić, liječnica iz Varaždina, a druga amputacija izvršena je u selu Sv. Petar Orehovac kod Križevaca, koje je bilo stalno pod kontrolom ustaša. Amputaciju je izvršio jedan kirurg Slovenac u svojoj kući, a kao narkotik sredstvo poslužila je rakija. U bolnici je tada umrlo dvoje teških ranjenika: Božica Slukan, koja je bila ranjena kroz trbuh s lomom kuka i još jedan borac.

Također treba naglasiti veliku brigu vojnih i političkih kadrova Odreda, ali i Okružnog komiteta KPH Varaždin, za stvaranje što povoljnijih uvjeta za rad tajnih bolnica. U KPO se vodila i sanitetska dokumentacija. Od samog početka vodile su se u bataljonima knjige za ljekarski pregled, knjiga ranjenih, bolesnih i poginulih partizana, knjiga kretanja zaraznih bolesnika, a u 1945. godini i ranjenička karta. Na II. kongres partizanskih liječnika u Glinu i Slunju upisani su: jedan liječnik, jedan medicinar, jedna medicinska sestra i bolničar s Kalnika.

Na sreću, na kalničkom području, ni prije ni u vrijeme rata kod civilnog stanovništva nije bilo žarišta pjegavog tifusa. Veća opasnost je predstavljao trbušni tifus i dizenterija zbog postojanja žarišta kod stanovništva, radi higijenskih uvjeta i loše kvalitete vode. Pa ipak, nikad nije došlo do epidemije kod civila ni u vojsci. Potencijalnu opasnost predstavljao je tetanus u Zagorju i trahom u Podravini.

Veći problem je bio suzbijanje ušljivosti, pa se taj problem rješavao estom i sistematskim raskuživanjem u partizanskoj buradi, što se vršilo i u najtežim okolnostima. Nakon zauzimanja Koprivnice i Novog Marofa, raspolagalo se sa serumom, pa se povela uspješna borba protiv tetanusa i trahoma. Također se vršio sistematski pregled jedinica i liječenje kožnih oboljenja šuge, što je bila rijetkost. Prehlade, angina i manji broj upala pluća, liječeni su u ambulancama.

XII INTENDANTSKA SLUŽBA

Kalni ki partizanski odred imao je svoju intendantsku službu još od vremena formiranja. U početku su je činili intendant Odreda i ekonom štaba Odreda, intendanti bataljona i ekonomičari. Međutim, ta služba se s vremenom proširivala, zavisno o formacijskom razvoju Odreda i drugim okolnostima koje su nastajale s razvojem NOB-e na Kalniku.

Intendantska služba se brinula o opskrbi boraca i jedinica svim borbenim potrebama: od ishrane, odijevanja, pa sve do naoružavanja. Jedan dio potreba, (za ishranu), dobivao se od naroda, besplatno, kupovinom, kad je bilo novaca, ili na priznanice za krupnu stoku, koje su isplaćene nakon rata, dok su se ostale potrebe osiguravale iz plijena, jer na početku nije bilo mogućnosti snabdijevanja iz magazina ili skladišta.

Ishrana boraca je bio prioritetni zadatak intendantske službe i u početku se vršila po kućama u selima i zaseocima u kojima je Odred boravio ili kroz njih prolazio. Opskrbljivanje hranom bilo je uvjetovano borbenim prilikama, ali i činjenicom da se u početku na drugi način nije moglo doći do hrane. Odred nije imao zaliha, a do ratnog plijena se nije lako dolazilo i rijetko kad je bio dovoljan, pa je oslonac na stanovništvo dulje vrijeme bio jedino moguće rješenje. To se u narodu znalo i kad god bi se Odred pojavio narod je smatrao svojom obavezom da hrani borce. U selima u kojima su bili formirani NOO ili koja druga organizacija NOP-a, intendantskoj službi je bio olakšan zadatak. Vremenom se ve znalo: koja će kuća i koliko boraca hraniti u vrijeme njihovog boravka u selu. Slietno je bilo i sa stožernom hranom, prije svega za konje, koji su nosili teže naoružanje ili za one jahače.

Narod je bio izvor snabdijevanja i drugim intendantskim potrebama, naročito u selima kalničkog područja. Štabovi i jedinice su raspoređeni po kućama, gdje su se odmarali, brijali, kupali, krpili i često koristili ostale gospodarske zgrade, posebno za smještaj i ishranu konja. Ne samo da su domaće davale iglu i konac, nego su prale rublje, šile kape i oznake i na mnoštvo drugih načina pomagale partizanima u održavanju odjele i lične higijene. Drugarice borci su u tome bile privilegirane, ali je ipak sve zavisilo o mogućnosti pojedinog domainstva. U početku je veliki problem bio kako se zaštititi od ušiju, koje su posebno napadale intelektualce i ljude iz grada koji nisu imali dovoljno iskustva da se brane i iste od ušiju. Međutim, od kako je izmišljeno partizansko bure za raskuživanje i pranje odjele i rublja, situacija se brzo promijenila na

bolje i toj opasnoj maloj zvijeri se velikim dijelom stalo na put. Partizansko bure je bilo genijalni izum.

Me utim, s vremenom se Odred orijentirao na stvaranje svoje pozadinske organizacije, kako bi mogao sve te potrebe zadovoljavati vlastitim snagama. Tako je već u proljeće 1943. godine formirana tzv. Terenska eta, sa zadatkom da prikuplja hranu i kopa "zemunice" u koje je prikupljenu hranu skladištila i skrivala od neprijatelja. Nedugo zatim, na Kalniku je formirano nekoliko zanatskih radionica (mehaniarska, krojačka, obuarska, kožarska), a pri štabu Odreda je formiran Intendantski odsjek.

Kao teritorijalna jedinica KPO nije imao samo zadatak stvarati pozadinsku organizaciju za svoje potrebe, nego i za potrebe ostalih jedinica, uključujući i operativne, koje se mogu naći na teritoriju Odreda. Tako su se vršile pripreme i stvorena je organizacija za prehranu boraca u vlastitim intendaturama, za popravak odjeće i obuće, za šivanje uniformi, izradu cipela, kao i popravak naoružanja. Pomoć se pružala seljacima u vršidbi žita i skrivanju viškova od neprijatelja, čemu je Odred posvećivao veliku pažnju. U izvještaju štaba Odreda od 30. kolovoza je zabilježeno⁹²:

U neku ruku bio je to početak stvaranja partizanske ekonomije na Kalniku, koju je nešto kasnije preuzela Komanda kalničkog područja i dalje je proširila. Tada je formirana i posebna radna jedinica, javna vodica, za rad na poslovima oko prikupljanja žita i drugih proizvoda hrane, osobito onih koji su se dopremali iz Podravine. Formirane su i manje radne grupe za uređenje partizanske bolnice i za druge poslove na slobodnom teritoriju.

Kao što se vidi KPO je pokušavao prilagoditi svoju intendantsku službu organizacionoj strukturi Odreda i naraslim potrebama za izgradnju pozadinske organizacije na slobodnom teritoriju. Me utim, na inishrane boraca pokušavao održao se u Odredu još gotovo godinu dana. Tek se početkom ljeta 1944. godine u Odred uvodi ishrana u vlastitoj režiji. Tada su formirana intendantska odjeljenja u bataljonima i jedinicama pri štabu s «kazanima» i potrebnim priborom za spremanje hrane, a borci dobivaju vlastiti pribor za jelo, koji se sastoji od porcije i žlice. Sva je ta oprema prethodno oteta od neprijatelja ili je nabavljena uz naplatu kad je bilo novca.

⁹² « Od aktualnih problema tu je u prvom redu žetva. Ona je završena i žito je u velikoj količini izmaširano. Sad ga treba sakriti od pljačke sa strane bande. U cilju toga održan je sastanak s općinskim odbornicima i predsjednicima mjesnih NOO na kojem je objašnjeno veliko značenje ovogodišnje žetve i sporazumno donesen zaključak da se pristupi skrivanju žita. U tom cilju izdan je poseban proglas, koji je dostavljen općinama. Pored toga naredeno je komesarima bataljona da održe posebne mitinge o tom pitanju, a partizani da obilaze kuće i nagovaraju ljude da kriju svoje žito.»

U brigadama i divizijama takav način ishrane je uveden znatno ranije, pa je postalo kažnjivo djelo, ako bi netko zatražio hranu kod seljaka. To znači da je u Odredu kriterij bio nešto blaži. Na kraju je prevladala praksa prehrane boraca na «kazanu», a iznimka je bila samo za neke manje i izdvojene dijelove partizanske jedinice koja bi se našla na straži ili patroli i nisu se mogli hraniti na kazanu. U brigadama se u takvim slučajevima davala suha hrana.

Uvođenje prehrane u vlastitoj režiji bila je velika prekretnica u djelovanju intendantske službe u Odredu. Intendanti i ekonomski, međutim, na novi način pribavljanja i spremanja hrane još se duže vrijeme nisu navikli. S druge strane intendantska odjeljenja s kazanima i ostalom kuhinjskom opremom činila su tu službu manje elastičnom, manje pokretljivom. U njenom sastavu sada je bilo tovarnih grla s njihovom opremom, što je zahtijevalo mnogo više rada, stručnosti i brige.

I za borce je prelazak na takav način ishrane bio novi i trebalo mu se prilagoditi, jer su borci bili odbojni za svaku novu opremu koja ih je opterećivala. Ali, kako nužda zakon mijenja, ubrzo su shvatili razloge posjedovanja pribora za jelo. Tako je bilo i s kupačicom za vodu.

Opskrba boraca odjećom i obućom obavljala se uglavnom iz ratnog plijena. Pa i kasnije, kad se od te opreme ponešto dobivalo od saveznika, ipak se i dalje oslanjalo na ratni plijen, jer je poklonjena oprema dodjeljivana uglavnom brigadama. No, unatoč svemu, KPO je bio relativno dobro opremljen. Doduše, bilo je boraca u slaboj i iznošenoj odjeći, ali Odred nikad nije bio u lošem stanju s odjećom. S rubljem je bilo daleko više problema, i borci su na taj problem gledali drugačije, te kad ga nije bilo, zaključili su da se može i bez njega. Ali, intendantska služba je i u tom pravcu činila velike napore da svaki borac ima barem jedan komplet rublja, a obavezno čarape ili obojke. Oprema boraca bila je šarolika, jer se iz plijena dobivala različita odjeća, od domobranske i ustaške, do njemačke, pa i maarske odore, kao i civilno odijelo i obuća.

U pravilu, u Odredu se od početka nosila partizanska kapa *troroga*. Uzgred rečeno taje kapa kod partizana bila vrlo omiljena. Dok se ne bi nabavila takva kapa, često su se nosile kape iz ratnog plijena, prije svega domobranske, ali obavezno s petokrakom zvijezdom. Od 1943. godine u Odredu su se nosile kape ritovi, ali je partizanka i dalje ostala u formaciji kao osnovno obilježje Odreda. Civilna kapa je bila rijetka pojava. S puškom na ramenu, ni novajlije je nisu htjele nositi. Od druge vojničke opreme borci su nosili opasku, fišeklije, vojničku torbicu, pokrivač, i šatorsko krilo. Pokrivač se nosio samo zimi, za razliku od šatorskog krila koje je bilo privlačno u svako doba godine, ali se do njega teško dolazilo, pa ga svi borci nisu imali.

Pribor za održavanje opreme i naoružanja, te za ličnu higijenu, također je bio sastavni dio opreme boraca. Međutim, rijetki su bili

opskrbljeni do kraja, no usprkos toga održavanje opreme, naoružanja i li ne higijene bilo je u Odredu na zadovoljavajućem nivou. U intendanturi bataljona moglo se naći i sapuna, masti za podmazivanje oružja, masti za obuću, što borci inače nisu nosili sa sobom. Krtica za zube je bilo malo, a i zubi se nisu često prali. U nedostatku paste za zube koristio se drveni ugljen. Brijanje pribora također nije bio nužan, jer se mnogi mladi borci nisu još ni brijali, a ostali su se brijali i šišali kod etnog ili bataljonskog brijača ili u mjestu boravka.

Oprema kod rukovodilaca bila je slična kao i kod boraca, samo što je bila nešto dotjeranija, naročito kod rukovodilaca višeg ranga, od kojih su neki i šili odijela ili pravili izme u partizanskim radionicama. Rukovodioci su nosili pištolje, dvogled i torbicu za geografske karte, odnosno sekcije, kompas i olovke, a ako se radilo o komesarima, oni su u tim torbicama nosili politički materijal. To su partizani shvaćali i razumijevah, tim prije što su komesari veliku brigu posvećivali opremi, izgledu boraca i njihovoj prehrani, jer je od toga dosta zavisilo moralno-političko stanje jedinica.

Intendant ili ekonom nije mogao biti svaki borac, pa se moralo voditi računa o sklonosti pojedinaca za te dužnosti. Jedan od preduvjeta bio je obrazovanje, ali ne poštenje i pravednost. Nažalost, do sada se malo pisalo o tim velikim radnicima koji su brinuli o partizanima, o njihovoj ishrani i opremi, što je u neposrednoj vezi s borbenom spremnošću i moralnom vrijednošću. Kalnikog partizanskog odreda kroz cijelo vrijeme postojanja.

Prvi intendant KPO bio je Duka Pezelj Nagari, rodom kraj Siska koji je na Kalnik došao s Banijskom proleterskom brigadom. Kad su 1. i 2. bataljon KPO otišli u Slavoniju u prosincu 1942. godine, Duka je ostao na Kalniku i postao glavni intendant Odreda. Duka Nagari bio je vrlo snalažljiv i sposoban intendant, veliki šaljivdžija i omiljen među partizanima, ali i među seljacima s kojima je znao uspostaviti dobre odnose. Na funkciji intendanta Odreda promijenio je nekoliko intendantata, kad je "Nagari" prešao u brigadu "Braća Radić", ali je Duka uvijek ostao u dragoj uspomeni starih partizana. Kada se govori o razvoju intendantske službe onda se ona automatski povezuje s Dukom Pezeljom. Nadimak Nagari je stekao, jer bi u svakoj borbi s neprijateljem neprekidno vikao: *Nagari, Jovane!*

XIII

OBAVJEŠTAJNO-SIGURNOSNA SLUŽBA

Organizaciju i funkcioniranje obavještajne službe smo izdvojili u posebnu odrednicu s obzirom na njezin značaj i nepotrebnu mistifikaciju. U izgradnji vlastitog obavještajnog i kontraobavještajnog sistema i vojne organizacije, narodnooslobodilački pokret se oslanjao prvenstveno na bogata iskustva Komunističke partije Jugoslavije iz predratnog perioda. Budnost, konspiracija i pravila ilegalnog života bili su temeljni principi svakodnevne djelatnosti članova Partije i SKOJ-a, pa su s vremenom postali bitan element njihove svijesti, odgovornosti i discipline. Partija je tako štitila svoje redove od eventualnog prodora i infiltracije neprijatelja, a istovremeno stvaraju i uporišta u redovima protivnika.

Ratni uvjeti predstavljali su novi ambijent za djelovanje Partije i SKOJ-a. Zemlja je bila okupirana i razbijena u državnom, političkom, ekonomskom i vojnom smislu, okupatori i domaći kolaboranti uspostavili su fašistički poredak, nasilje, teror i genocid, a na tlu Jugoslavije zavladao su bezakonje i bratoubilački rat. Bili su to drukčiji okviri u kojima se više nije moglo djelovati na stari način. Novo vrijeme tražilo je novu organizaciju i drukčije metode djelovanja. Umjesto ilegalnih i konspirativnih metoda trebalo je krenuti u širinu, u mase, u narod, jer se jedino tako moglo računati na uspješnu borbu protiv višestruko nadmoćnijih snaga okupatora i domaćih izdajnika. Iskustva Partije i SKOJ-a, stečena u predratnom periodu, značila su nesumnjivo mnogo, ali sama za sebe nisu bila dovoljna. Rat i revolucija zahtijevali su bitno nove oblike djelovanja i drukčiju vojnu, političku i sigurnosnu organizaciju. Partija je u tom smislu polagala jedan od najtežih ispita u svojoj povijesti i briljantno ga je položila.

Promatrajući u retrospektivi razvoj obavještajne organizacije i službe u narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji, treba uočiti nekoliko markantnih orijentira koji su bitno utjecali na proces razvoja sistema obavještajne službe od 1941. godine do kraja rata. Iz svega što znamo i što je do sada napisano vidi se da je u ovom tom razdoblju KPJ i KPH, preko svojih organa i članova neposredno vodila brigu o stvaranju i funkcioniranju obavještajne službe, zacrtavajući njene organizacijske oblike u skladu s općim razvojem NOP-a i NOV-e. Na određen način obavještajnom djelatnošću bavili su se svi komunisti, a naročito partijske organizacije i komiteti, jer je ona proizlazila iz njihove revolucionarne usmjerenosti, a činila je element njihove budnosti i aktivnosti u borbi protiv neprijatelja. Tako su štitili sebe i svoju jedinicu od prodora policijskih doušnika, agenata i špijuna, koji su se pokušavali infiltrirati u re-

dove NOV-e i POJ-a, te u organizacije NOP-a u cjelini. Zahvaljuju i takvom stavu Partije, okupator i doma i kvislinzi nisu mogli nanijeti teže udarce snagama i rukovodstvu NOP-a niti ozbiljnije ugroziti tekovine i tok oslobodila ke borbe i revolucije.

Izuzimaju i odluke Politbiroa CK KPJ sa sastanka u Zagrebu 10. travnja 1941. godine i "majskog savjetovanja" (tako er u Zagrebu), kad je u okviru op ih priprema Partije za oružani ustanak, bilo govora i o problemima budnosti, sigurnosti i obavještajne službe, a posebno o zadacima i obvezama komunista u tom pogledu. Izdvajamo tri najzna ajnije i sa staljišta kontinuiteta narodnooslobodila ke borbe i revolucije, prijelomne odluke rukovodstva NOP-a o razvoju obavještajne službe i njene organizacije. To su:

1. Odluka zasjedanja u Stolicama.
2. Uputa Vrhovnog štaba NOV i POJ o organizaciji i zadacima obavještajne službe.
3. Odluka o formiranju Odjeljenja za zaštitu naroda 13. svibnja 1944. godine.

Od ništa manjeg zna aja je i lanak druga Tita *Zadatak narodnooslobodila kih partizanskih odreda*, objavljen u Biltenu Vrhovnog štaba Narodnooslobodila kih partizanskih odreda Jugoslavije, 10. kolovoza 1941. godine. U njemu su jasno nazna eni zadaci sigurnosne prirode da štabovi i komesari budno paze da neprijatelj ne ubaci u partizanske redove svoje provokatore i špijune, a ako se takvi pojave, da ih treba odmah strijeljati i njihova imena objaviti.

Na vojno-politi kom savjetovanju u Stolicama 26. rujna 1941. godine usvojeno je nekoliko važnih odluka o organiziranju obavještajne službe. Bilo je nare eno da se specijalizirani organi za obavještajni i kontraobavještajni rad formiraju na svim zapovjednim nivoima: od Vrhovnog štaba do bataljona i eta (u Vrhovnom štabu i glavnim štabovima obavještajni odsjeci, u odredima i bataljonima obavještajni oficiri, a u etama povjerenici). Jasno su bih definirani zadaci obavještajne službe i njenih organa, i bilo je precizirano na elo da cjelokupna obavještajna i sigurnosna djelatnost mora imati oslonac i uporište u najširim narodnim masama, u suradnji i uz podršku rodoljuba i antifašista. Potrebe revolucije i oslobodila ke borbe nalagale su da se tim zadacima pri e što organiziranje i da se maksimalno koriste bogata iskustva partije iz predratnog ilegalnog perioda, jer su se jedino tako mogli osigurati neophodni podaci o snagama, planovima i aktivnostima neprijatelja, te u isto vrijeme zaštititi vlastiti teritorij i organizacije Narodnooslobodila kog pokreta od prodora i djelovanja neprijateljske agenture i pete kolone. S obzirom na karakter, prirodu i unutrašnje ustrojstvo narodnooslobodila kog pokreta i partizanskih jedinica, zaklju ci savjetovanja u Stolicama inili su okvir i na elna opredjeljenja obavezna za cijelu zemlju. Njihova konkretna realizacija bila je u nadležnosti regionalnih rukovodstava i štabova koji su

lakše i efikasnije uskladili praktična rješenja s konkretnim uvjetima i mogućnostima. Stoga je bilo organizirano i nekoliko savjetovanja s komandantima i komesarima partizanskih odreda i bataljona o obavještajno-sigurnosnoj problematici, a bile su usvojene i prve pismene upute o obavještajnoj službi. Jedan od najcjelovitijih dokumenata te vrste, sačuvan u historiografskoj arhivi NOR-a, jest *Upute za organizaciju političke obavještajne službe* koji je Vrhovni štab izdao 25. prosinca 1941. godine, ime su bila utvrđena na čela organizacije i određeni okviri obavještajne djelatnosti i njezine nadležnosti i zadaci. Na temelju tog akta formiran je u Vrhovnom štabu Informativni odsjek, a u komandama mjesta i u štabovima odreda i bataljona, bili su postavljeni informativni oficiri.

U pogledu funkcioniranja obavještajne organizacije dvije specifičnosti su bile karakteristične za sva područja:

Prvo, obavještajna i kontraobavještajna djelatnost imale su jednu cjelinu, djelovale su jedinstveno i integralno, bez izrazite razlike u organizacijskom i funkcionalnom smislu.

Drugo, posebne obaveze, odgovornosti i mogućnosti utjecaja u obavještajnoj službi i organizaciji imali su partijski komiteti, naročito oni na razini oblasti i okruga. Smatralo se da je obavještajna djelatnost izuzetno osjetljiva, delikatna i podložna brojnim iskušenjima, pa je od svih partijskih rukovodstava, posebno od onih višeg nivoa, zahtijevala angažman i stalnu brigu.

Prvih dana svibnja 1942. godine drug Tito je uputio novu direktivu glavnim štabovima o daljnjoj izgradnji obavještajne službe. Bila je to prva opsežnija instrukcija čije su odredbe imale trajnu vrijednost u razvoju te službe. S obzirom na značaj i aktualnost direktive izdvajamo ovdje nekoliko njezinih najvažnijih odredbi.⁹³

Međutim, tek s brošurom *Uputstvo o organizacionoj strukturi i osnovnim zadacima obavještajne službe na oslobođenoj teritoriji*, krajem studenog 1942. godine, Vrhovni štab je postavio precizne okvire funkcioniranja obavještajne djelatnosti i jasno razgraničio njezine obaveze, nadležnost i prava. U tom smislu je ono predstavljalo novu kvalitetu u odnosu na prethodni period. Vojno-obavještajna i

⁹³ « 1. radi odgovornosti za organizaciju i funkcioniranje obavještajne službe u jedinicama i na terenu, u štabovima proleterskih brigada, te partizanskih dobrovoljčkih odreda, treba odrediti najpouzdanije osobe, obavezno članove KPJ;
2. odgovorni za obavještajnu službu u glavnim štabovima te štabovima brigada i odreda moraju, u sporazumu s partijskim organizacijama, odrediti svoje obavještajce u nižim jedinicama i na terenu na kojem odred djeluje;
3. linija obavještajne službe mora biti strogo konspirativna tako da ni pojedini obavještajci ne smiju znati jedan za drugog;
4. radi prikupljanja vrijednih i važnih podataka mogu se upotrebljavati najrazličitija sredstva, pa i davanje novčanih nagrada, kad se zato ukaže potreba;
5. Treba razvijati sistem slanja obavještajaca presvučenih u građansko i seljačko odijelo u neprijateljsku pozadinu i u gradove. »

sigurnosna organizacija usklađene su s novom strukturom i nivoom jedinica i s novom vojno-teritorijalnom organizacijom (vojna područja, vojne oblasti). Time je, u osnovi, zaokružena druga etapa razvoja obavještajne organizacije, ali je ona i kasnije biti modificirana i prilagođena konkretnim prilikama. Vrhovni je štab, naime, insistirao na što većem angažiranju glavnih štabova i štabova operativnih zona u usklađivanju pojedinih riješenja sa stvarnim potrebama i uvjetima.

Cjelokupna vojno-obavještajna organizacija sastojala se od dviju komponenata: od teritorijalne obavještajne organizacije i od obavještajne organizacije u jedinicama NOV i POJ. Njihov kostur činila je obavještajna mreža, s tim što su obavještajna i kontraobavještajna funkcija bile objedinjene u jedinstvenu službu s jedinstvenim organima.

Teritorijalna organizacija bila je sastavljena od glavnih (kotarskih), pomoćnih i rajonskih obavještajnih centara te obavještajnih centara pri komandama vojnih područja i mjesta. Njihovo osnovno obilježje bila je stacioniranost na određenom području, ali su u pogledu subordinacije bili vrlo povezani i međusobno hijerarhizirani. Na teritoriju Hrvatske postojali su na najnižem nivou mjesni obavještajni centri (MOC), pomoćni (POC) i glavni ili najviši obavještajni centar (GOC). Slično je bilo i na području drugih republika, pa su glavni centri odgovarali obavještajnom odsjeku Vrhovnog štaba koji je rukovodio cjelokupnom obavještajnom službom NOP-a.

Teritorijalni obavještajni centri djelovali su sigurno i kontinuirano, veze među njima bile su održane i u najtežim uvjetima, a pouzdan oslonac imali su u partijskim komitetima, naročito što se tiče izbora kadrova. Ti centri pretežno su djelovali kao kontraobavještajni punktovi, a manje su se bavili obavještajnim radom za potrebe vojnog rukovodstva. Zbog toga, a i zbog nekih drugih razloga, ti centri nisu uvijek bili dovoljno povezani po horizontali s obavještajnim centrima operativnih jedinica, a to je u praksi imalo negativne posljedice.

Uputstvo je utvrdilo i organizaciju obavještajne službe operativnih jedinica. Pri štabovima korpusa i divizija bili su formirani obavještajni centri, a u nižim jedinicama uspostavljena je institucija obavještajnih oficira. Njihovi međusobni odnosi bili su strogo subordinirani.

Svi obavještajni centri imali su po dvije sekcije: za obavještajni i kontraobavještajni rad, ali su se njihovi zadaci u praksi često ispreplitali. Tek pod kraj 1943. godine došlo se do spoznaje, da se radi efikasnijeg funkcioniranja, te dvije djelatnosti moraju jasnije podijeliti i odijeliti.

Zaključci savjetovanja u Stolicama i Uputstvo Vrhovnog štaba bili su povod i poticaj za uspostavljanje vrlo efikasne obavještajne organizacije i službe na teritoriju Hrvatske. Na području sjeverozapadne Hrvatske oformljen je pomoćni obavještajni centar

(POC) i više rajonskih centara (ROC) koji su imali sjedišta u Zagrebu, azmi, Bjelovaru, Varaždinu i Krapini.

Formiranje i organiziranje obavještajnih centara pri štabovima jedinica teklo je polaganije i složenije, tako da Uputstvo nije bilo striktno i na vrijeme primijenjeno. Razloga ima više. Divizije pod neposrednom komandom Vrhovnog štaba nisu imale vremena za taj posao, a u drugim sredinama nije uvedeno, zbog toga što je Uputstvo stiglo do njih sa znatnim zakašnjenjem ili se partijski komiteti nisu dovoljno angažirali za izvršenje tog zadatka.

Definitivna podjela izme u obavještajne i kontraobavještajne službe izvršena je 10. svibnja 1944. godine, kad je Vrhovni štab donio odluku o formiranju Odjela za zaštitu naroda (OZN-a). Ve nekoliko mjeseci ranije bila je osnovana *Komisija za borbu protiv pete kolone i terorizma* kao posebna institucija s osnovnim zadatkom da prikuplja podatke o neprijateljskim špijunima, provokatorima i agentima okupatora i doma ih kvislinga, te za otkrivanje specijalnih jedinica, tzv. "trupova" koji su bili uba eni na slobodni teritorij radi diverzija i prepada na partizanske štabove, komande i ustanove. U skladu s tim ubrzano se prišlo obrazovanju posebnih jedinica za borbu protiv pete kolone i terorizma. U Hrvatskoj stvoreni su bataljon i specijalna eta za borbu protiv pete kolone, u Sloveniji bataljon VOS-a (Varnosno-obveš evalne službe), u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori jedinica narodne obrane. Završni oblik te organizacije bilo je formiranje Korpusa narodne obrane (KNOJ), 15. kolovoza 1944. godine. Divizije i brigade KNOJ-a preuzele su na sebe zadatke osiguranja pozadinskih jedinica i ustanova NOV, zaštitu organa narodne vlasti, privrednih i prometnih objekata, obranu granica i borbu protiv ostavljenih ili uba enih neprijateljskih grupa.

Ipak, kad je rije o sjeverozapadnoj Hrvatskoj, treba imati u vidu da je na tom području bilo i nekih specifi nosti do prolje a 1943. godine. Do tada, naime, nije postojala posebna obavještajna organizacija NOP-a s vlastitim organima i kadrovima, pa su zadatke obavještajnog karaktera obavljali uglavnom okružni komiteti Partije, a tu im je obavezu prenio GSH, jer nisu postojale vrste operativne veze s partizanskim štabovima. Komiteti su te zadatke obavljali kao svoju redovitu djelatnost. Takva situacija trajala je do druge polovice 1943. godine, kad su taj posao preuzeli na sebe teritorijalni obavještajni centri.

Prvi obavještajni centar na Kalniku formiran je u kolovozu 1943. godine od lanova Okružnog komiteta KPH Varaždin i Kotarskog komiteta KPH Ludbreg. Nešto kasnije osnovan je i rajonski centar (ROC) za Krapinu. To su bili izrazito teritorijalni centri, zaduženi u prvom redu za politi ko-obavještajnu i sigurnosnu problematiku. Vojna komponenta, koja je bila potrebna operativnim jedinicama, bila je

tako je važno područje njihove djelatnosti, ali u drugom planu. Oni su prije svega zadovoljavali potrebe partijskih komiteta, a znatno manje potrebe partizanskih jedinica, posebno kad se radilo o operativnim informacijama za potrebe rukovođenja i komandiranja.

Uvođenje obavještajnih oficira u štabove jedinica, prema tome i u štab KPO i njegove bataljone, bio je značajan korak naprijed u usporedbi s prijašnjim stanjem, kad je Odred imao samo jednog obavještajnog oficira, pa i njega ne uvijek stalno, dok ih u bataljonima nije uopće bilo. U početku se nije mnogo znalo o organizaciji i funkcioniranju obavještajnog sistema, ali je bilo pomoć i podrške najodgovornijih starješina u štabovima da se trupnoj obavještajnoj službi pronađe pravo mjesto te da se ona osposobi i kadrovski i tehnički, kako bi mogla uspješno izvršavati svoje zadatke. Bilo je nesnalaženja obavještajnih organizacija u traženju adekvatnih metoda rada. Nasuprot tome, u nekim drugim jedinicama obavještajni organi bili su «*oči i uši*» svojih štabova.

Uz obavještajne organe formirale su se i izviška jedinice, a najčešće su to bili izviška odjeljenja i vodovi. Oni su prikupljali podatke za potrebe obavještajnih organa oslanjajući se na narod, na teritorijalne centre, na zaplijenjenu neprijateljsku dokumentaciju ili na zarobljavanje neprijateljskih vojnika.

Pomanjkanje pouzdanih informacija, kao i eventualni upad neprijatelja u radio-mrežu, esto su plaćeni skupom cijenom. Sposobni obavještajni organi, izvježbane izviška jedinice i pouzdana kriptozastita protoka informacija bitni su elementi na kojima se gradi obavještajna služba, jer se na nju oslanjalo komandiranje od samog početka ratovanja i kroz svu njegovu povijest. Zbog toga nije ni čudo što se u njemačkoj ratnoj službi kaže: "*Kad zataji mozak komandanta, onda treba da radi mozak obavještajca.*"

Prvi obavještajci u KPO bili su: u Štabu odreda Martin Puštek i Josip Blažić, a u jednom bataljonu prvi obavještajac je bio Slobodan Ilić i a, zapisao je Dane Livada u napisu o obavještajnoj službi II operativne zone od 1942. do 1944. godine, koji je objavljen u zborniku *Sjeverozapadna Hrvatska u NOB-i i socijalističkoj revoluciji*.

Nažalost, Slobodan Ilić i a bio je vrlo kratko vrijeme obavještajac, jer je već krajem 1942. godine zadržan u štabu III. operativne zone. Pored zahtjeva štaba KPO, da OK KPH Varaždin u odredu postavi zamjenika komesara kao partijsko lice, tako je zatraženo da odredi i jednog obavještajca koji bi mogao biti i iz Kotarskog komiteta. Ubrzo zatim za zamjenika komesara Odreda postavljen je Martin Puštek, dotadašnji informativni oficir u štabu Odreda, a na njegovo mjesto je postavljen Josip Blažić Škot, koji je bio informativni oficir pri štabu

bataljona. Na mjestu obavještajnog oficira u Odredu bio je i Andrija Frnti, o kome Dane Livada u svom članku bilježi:⁹⁴

Obavještajac u Odredu bio je i Filip Gobac, koji je na Kalnik došao sa Žumbera komandom ali se poslije izvjesnog vremena vratio na Žumberak u štab n. operativne zone, zatim su obavještajci bili: Martin Puštek, Josip Blažić, Andrija Frnti, Josip Šlibar i Šime Hudek, drug Bari, a vjerojatno i drugi. Njih se imena danas ne sjećamo.

Kao zaključak: Naša ratna iskustva pokazala su da se bez dobro organizirane, kadrovske osposobljene i tehnički opremljene vojno-obavještajne službe, bez podataka o neprijatelju, njegovom naoružanju, jačini, moralu, namjerama i ciljevima, ne može uspješno rukovoditi i komandirati, niti pravovremeno odlučiti u procesu borbenog djelovanja.

Svaki vojnik i starješina žele biti obaviješten o tekućoj situaciji i o tome što se nalazi ispred njega, sa strane i u pozadini. Do tih obavijesti ne treba se doći samo vertikalno, već i horizontalno, jer ni jedna jedinica se ne može uspješno boriti ako situacija nije jasna. Inače, subjekti obavještavanja nisu u složenim ratnim situacijama samo pretpostavljeni štabovi, nego i susjedi i subordinirane jedinice.

Trupno izviđanje nije samo sebi cilj niti je u stanju pružiti sliku o cijeloj situaciji. Ono mora biti dopunjeno obavještajnim izviđanjem, jer je u ratu svaka borba drugačija od one prethodne i uvijek postoji neizvjesnost u pogledu namjera neprijatelja. Radi toga, stupanj iznenađenja smanjuje se dobrom organizacijom obavještajno-izviđачke službe. Zato je važno da obavještajni organi budu dobro pripremljeni za sve varijante i situacije. Velike zasluge u tom poslu pripadaju partijskim komitetima za pomoć u organizaciji službe i za informacije, koje su se od njih dobivale. Veliku zaslugu imaju obavještajni kadrovi koji su radili u toj službi, unatoč tomu što nisu imali prilike završiti stručnu izobrazbu., ali je dobar broj njih stekao prethodna iskustva u ilegalnom radu KP Hrvatske.

⁹⁴ « Obavještajni oficir KPO u to vrijeme bio je Andrija Frnti. On je u tom periodu snažno razvio djelatnost naše obavještajne službe na Kalniku. Osnovao je obavještajne punktove prema Križevcima, Ludbregu, Varaždinu, Novom Marofu i razvio dobru kontraobavještajnu djelatnost u jedinicama Odreda, a posebno na terenu kalničko-bilogorskog područja na kome je Odred djelovao. »

XIV NAORUŽANJE

Općenito uzevši, Kalnički partizanski odred je bio dobro naoružan. Doduše, bilo je slučajeva kad nije imao dovoljno oružja, ali i slučajeva da je oružja bilo više nego boraca. Naoružanje je bilo šaroliko, jer je Odred do oružja dolazio uglavnom zarobljavanjem isto tako šarolikog oružja od neprijatelja. Često je slučaj bio višak oružja, pa se događalo i luksuz probiranja, što znači da je Odred bio kvalitetno naoružan. Partizani su uglavnom koristili naoružanje bivše Jugoslavije, među kojim je bilo francuskog oružja iz I. svjetskog rata, zatim zarobljeno njemačko i talijansko oružje. Brzo su odbačene francuske tro-metke, pa i talijanske *karabinjerke*, premda su to dosta dobre puške, ali ih borci nisu voljeli. Tim oružjem su naoružavane radne i pozadinske jedinice, kao i terenske udarne grupe, sve dok ne bi došle do boljeg oružja. Prevladavala je puška *Mauzer* i puškomitraljez *Brno*, kao vrlo kvalitetno oružje. Puškomitraljez "Brno" nije nikad iznevjerio i zbog toga su ga borci cijenili i rado nosili. Pored "*brnca*" (kako su ga zvali borci), partizani su raspolagali puškomitraljezima tipa *Šoša* i *Šarac*. *Šoša* je bio dobar mitraljez, ali je *šarac* bio izvan-serijski i najubitačniji. Automat, pištolj i ručna bomba bili su također vrlo zastupljeni, automat nešto rjeđe, dok je bombu imao skoro svaki borac. Od težeg oružja Odred je raspolagao s teškim mitraljezima tipa "Breda", "Maksim" i "Schwarzlose", te lakim i srednjim minobacačima, a ponekad po kojim brdskim topom i protutenkovskom puškom. Na elno, svaka desetina je imala jedan puškomitraljez, a ostali borci puške, dok su komandiri vodova, četa i komandanti viših jedinica nosili pištolje i automate.

Opskrba municijom nije bila loša, ali municije nikad nije bilo previše i pravilo je bilo da se municija štedi, osim u nekim velikim sudarima osobito u vrijeme ofenziva. Zato su rukovodioci tražili od boraca da štede municiju, da pucaju tek kad se neprijatelj približi i da se dobro gađa, po mogućnosti u "meso". U slučaju nedostatka municije za puškomitraljeze, vršila se preraspodjela u korist puškomitraljeza. Zbog toga se poštivalo pravilo da se municija mora racionalno trošiti. Disciplini vatre i njenom manevru na frontu polagala se pažnja, pa se vatra najčešće otvarala po naredjenju odgovarajućeg starješine. Kvaliteta i vrsta oružja i municije činili su vatrenu moć Odreda, koja je u osnovi bila dobra, osim za borbu u naseljenim mjestima ili pri osvajanju bunkera i drugih utvrđenih ob-

jekata. Odred nije raspolagao specijalnim vrstama oružja za takve objekte, pa je najčešće koristio eksploziv za rušenje utvrđenih objekata, ali je uključivalo rizik za život boraca. Iz pomoći saveznika partizani su dobivali kvalitetni puškomitraljez "Bren" i odličan bacač mina "John Bull", koji je služio za rušenje bunkera, ali i za borbu protiv tenkova. Međutim, Odred nije dobivao dovoljno kvalitetnog oružja, jer se ono dijelilo prije svega za naoružavanje operativnih jedinica. To se također odnosilo i na mali engleski automat "pikavac".

Odnos između borca i oružja bio je besprijekoran. Poslije svake borbe oružje se čistilo, najčešće pod kontrolom desetara ili komandira voda. Partizan se nikad nije odvajao od svoga oružja, ni kad bi spavao i obično bi ga držao pored nogu, uvijek spreman za njegovu upotrebu. Gubitak oružja u borbi za partizana je bila najveća sramota, pa se tako nešto događalo vrlo rijetko. U pravilu, u sljedećoj borbi od takvog borca se uvijek očekivalo da zarobi oružje i nadoknadi njegov gubitak, što se u praksi često događalo. Obuka u rukovanju oružjem i gađanju se često ponavljala, posebno s mladim borcima. Posebna pažnja je posvećivana izboru nišandžije na puškomitraljezu, on je trebao biti fizički spreman, hrabar borac i najbolji strijelac u jedinici.

Iz izvještaja štaba KPO-a od 21. prosinca 1942. godine vidi se da je taj odred bio naoružan s 430 karabina, 17 puškomitraljeza, 7 šmajsera, 1 teški mitraljez, 30 pištolja, 100 karabina koji nisu iskorišteni i 30.000 metaka. Brojno stanje Odreda je tada bilo 500 boraca. Usporedimo još izvještaj štaba Odreda od 27. svibnja 1943. godine: *Naše brojno stanje Odreda ukupno je 356 boraca. Naoružanje je slijedeće: 1 teški mitraljez, 2 laka minobacača, 17 puškomitraljeza, 5 parabela itd.* Broj i kvaliteta naoružanja u Odredu bio je proporcionalan njegovom broju bataljona, jer broj bataljona je bio promjenljiv obzirom na slanje bataljona u druge jedinice, kad je s njima otišlo i najbolje naoružanje.

Kroz odgovarajuća poglavlja izneseni su podaci o naoružanju prvih partizanskih grupa, Kalničke i Kalničkog partizanskog odreda iz 1942. godine, te u 1943. godini i kasnije, te nema potrebe da se radi poseban pregled naoružanja. Bitno je naglasiti da je Odred bio dobro naoružan za tadašnje prilike, ali ne tako kao što su bile naoružane operativne jedinice. Modernim naoružanjem koje smo dobili od saveznika uglavnom su se naoružane operativne jedinice: brigade i divizije.

XV MOBILIZACIJA I POPUNA ODREDA LJUDSTVOM

Kroz KPO je prošlo više tisuća ljudi. Veliki postotak činili su dobrovoljci, a manji broj je mobiliziran na klasičan način kao vojni obveznici. Pa ipak, može se reći da KPO nije vršio mobilizaciju na klasičan način, jer je svoje redove popunjavao najviše dijelom na dobrovoljnoj osnovi, a kad je uvedena obavezna vojna obaveza, mobilizacija određenih kategorija građana za NOV bila je u nadležnosti vojno-pozadinskih organa, što znači i komandi vojnih područja. To je bio slučaj i s komandom Kalnikog područja.

Zagospodarivši Kalnikom, KPO je osvojio i relativno široku mobilizacijsku regiju. S tog su područja u jedinice Odreda pristupali mladi i djevojke, a to je bio ljudski i materijalni potencijal bez kojega Odred ne bi mogao opstati. U početku je imao širu mobilizacijsku osnovu koja se podudarala s područjem njegovog operativnog djelovanja. Kud god se Odred kretao, mobilizirao je nove borce ili su mu se priključivali mladi i djevojke koje su mobilizirali partijski komiteti i druge organizacije NOP na terenu. Pošto su formirani brojni odredi, brigade i divizija, mobilizacijski prostor za KPO je bio znatno sužen, pa su u Odred dolazili mladi i djevojke kao dobrovoljci. Nosioi mobilizacije na terenu su bili partijski komiteti i drugi subjekti NOP-a. Kod klasične mobilizacije NOO su na terenu bili nezaobilazni. Svi organizatori za obnovu ljudstva bili su neprekidno u pokretu i to se vrlo važno pitanje nije nikada ispuštalo iz vida, jer je bilo ključno za razvoj NOP-a i NOB-e. Međutim, to nije išlo tako glatko jer se stalno vodila borba s neprijateljem za mlade ljude od kojih je zavisila popuna jedinica. Zbog toga se o mobilizaciji esto raspravljalo u štabu i o tome izvještavali viši štabovi.

Interesantan je jedan izvještaj koji piše zamjenik komesara Odreda Vlado Mutak, štabu III. operativne zone 23. studenog 1942. godine.⁹⁵

Međutim, ocjena zamjenika komesara je pretjerana iz više razloga. Prvo, Srbi su se na ovom području našli u vrlo delikatnoj situaciji zbog raseljavanja, protjerivanja i iseljavanja, a da se i ne govori o likvidaciji i

⁹⁵ « Mobilizaciju novog ljudstva provodili smo vrlo teško, a i ono što smo dobili dobrim je dijelom etnički nastrojeno. To naročito važi za ljudstvo koje smo mobilizirali na Bilogori. Zbog toga su bili estislučajevi dezerterstva s oružjem, po ovim ljudima. Jedan dio je vjerojatno otišao u svoja sela odakle se etovati... Mi smo o tome obavijestili Bilogorski bataljon, ali i vama to javljamo kako bi mogli izvršiti kontrolu nad istim. »

odvojenju u ustaške logore. Drugo, etnički element kao pokret, nikad se nije razvio u ovom području Hrvatske i nije mogao predstavljati ozbiljnu prijetnju NOP-u. Nakon strijeljanja nekolicine pro-etničkih elemenata, ta opasnost više nije bila realna, pa se procjene Vlade Mutaka, na sreću, nisu ostvarile.

Treba imati u vidu da su neki Srbi, na početku ustanka bili vrlo oprezni u odnosu na NOP i NOB, moglo bi se reći iz razumljivih razloga, jer je njihova pozicija na području sjeverozapadne Hrvatske bila za njih vrlo osjetljiva. Zato su se teško odlučivali masovnije prići partizanima, bojeći se ustaške odmazde. Ali, nije bilo realnih uvjeta za razvoj bilo kakvog etničkog pokreta i stvaranja etničkih jedinica, bez obzira na stanovitu prisutnost etničke ideologije. Ta situacija se bitno mijenja početkom 1943. godine, kad Odred brzo raste, zahvaljujući dobro provedenoj mobilizaciji, pa je krajem veljače Odred od 160 partizana samo kroz dvadeset dana porastao na 350 ljudi.

Prvu službenu mobilizaciju na Kalniku Odred je izvršio uruivanjem poziva mladima da stupe u redove partizana, iako se onima koji se nisu odazvali ne bi ništa dogodilo. U narodu se govorilo da je to bila prva službena mobilizacija na Kalniku. Komesar KPO šalje izvještaj komesaru II. operativne zone 25. siječnja 1943. godine i piše:⁹⁶ U izvještaju se navodi također da je to bio naš prvi pokus koji je uspio iznad očekivanja, te daje na taj način mobilizirano oko 30 ljudi, od čega 10 Hrvata, te da su to mladi i koji će se razviti u dobre partizane. Od te mobilizacije se mnogo očekivalo, što je stvaralo nove perspektive za razvoj NOB-e. Mobilizacija je nastavljena i u veljači, kad je uslijedio period formiranja novih bataljona u Odredu. Mobilizacijske aktivnosti su se intenzivno vodile čak s parolom: *Hoćemo tri bataljona* i tri bataljona je zaista bio formiran.

Partijski komiteti su na mobilizaciji bili vrlo aktivni, izdaju i proglase u kojima su pozivali narod u NOB-u i partizansku vojsku. Zajednički proglas OK KPH Varaždin i štab KPO namijenili su srpskom narodu na području okruga, a povodom dvogodišnjice napada fašista na našu zemlju. Sličan proglas izdao je OK KPH Varaždin i narodu u Međimurju povodom dvogodišnjice marmarske okupacije. Proglasi su imali odjeka i Hrvati iz Međimurja stizali su na Kalnik u sve većem broju. Ponekad je bilo problema s partijskim vezama koje nisu uvijek bile redovite, pa su već mobilizirani ljudi očekivali da se vezom upute na Kalnik u sastav KPO.

⁹⁶ « Posljednjih dana izvršeno je novo pozivanje u Pavelićevu vojsku. Narod je kolebljiv u odazivanju. To nas je ponukalo da i mi izvršimo službenu mobilizaciju. Najvažnije je pritom ovo: narod je to očekivao od nas i smatra nas punopravnom vlašću. Prigodom same mobilizacije odigrale su se upravo ovakve scene, kako je to uvijek bilo kad su ljudi odlazili u vojsku...» *došiel je poziv, mora se ići...*» Malo su pili vina, onda se pjevalo, roditelji su davali posljednje savjete, i tako supošli. «

Zanimljivo je u tom pogledu pismo OK KPH Krapina upućeno u OK KPH Zagreb:⁹⁷ u kome se kaže:

Nakon takvih intervencija veze su uspostavljene i iz Zagorja e ubudu e s njima dolaziti novi borci, sve do formiranja Zagreba kog i Zagorskog odreda. Do stvaranja domicilnih jedinica, ljudi iz Zagorja upućivani su u KPO. Naročito veliki problem predstavljale su veze s Međimurjem, gdje se također nalazio veliki broj potencijalnih dobrovoljaca za Kalnički odred. Još u prosincu 1942. godine dogodila se tragedija s grupom od 12 međimurskih dobrovoljaca. Grupa je provaljena i nikad nije stigla na Kalnik, a zbog toga je stradalo još 200 ljudi u akovcu koje su pohapsile mađarske vlasti. Tada izgubljena veza s Međimurjem ponovo je uspostavljena, jer je OK KPH Varaždin prebacio dvojicu terenaca u Međimurje, koji su uspostavili vezu s članovima partije koji su izbjegli hapšenja. Kasnije se veći broj Međimuraca uspio probiti na Kalnik, pa je u KPO formiran Međimurski bataljon.

Veze s Podravinom na području od Koprivnice do akovca su bile mnogo vršene sa KPO, KK Koprivnica i OK KPH Varaždin, tako da nije bilo problema u vezi dolaska ljudi iz Podravine u partizanske redove. Oni su često dolazili u grupama. Tako su mnogi Podravci, prije nego što je bila formirana Podravska brigada, doživjeli vatreno krštenje baš na Kalniku, u sastavu KPO.

Odred je popunjavao svoje redove i dobrovoljcima iz domobranstva. Na poziv Partije, GSH i VS, mnogo je pripadnika domobranskih postrojbi prešlo dobrovoljno na stranu partizana, nekad pojedinačno, a nekad s cijelim jedinicama. Pa i kod zarobljavanja domobranskih postrojbi ili njihovih dijelova, često je bio slučaj da pojedini domobranci ostanu u partizanskim redovima i oni su sa svojom opremom uključeni u jedinice KPO.

Može se reći i daje KPO, uz svestranu pomoć partijskih komiteta, bio značajan nosilac mobilizacije boraca za narodnooslobodilačku vojsku. Njegova mobilizacijska uloga je vrlo važna, gotovo koliko i ona operativna. čak i kad je rat završio, kad se Odred našao u akovcu i tada je proveo jednu veliku mobilizaciju za jedinice X. korpusa "Zagrebačkog".

⁹⁷ « Dragi drugovi! Provode i direktive o mobilizaciji najdosljednije u život, mi imamo mobiliziranih nekoliko grupa, međutim veze sa odredom (Kalničkim) nikako. Znači i sami kako se stvar veze odvijala. Već tri puta ste nam javljali da je kanal otvoren i da se mogu ljudi slati, a u akovu kad su trebali krenuti stigla je vijest da je veza prekinuta. Takav vaš postupak nam onemogućava mobilizaciju i ometa rad. (...) Vaš je teren između u Odreda i našeg terena. Mi po svom terenu veze imamo i jedina je zapreka za slanje u Odred nepostojanje veze po vašem terenu, što je velika šteta. (...) Povjerenstvo nam javlja da preko Vas šaljem drugove za Odred te Vam šaljem ovu mobiliziranu grupu, koja će ikačkim mjesec dana. Također Vam javljamo da ćemo Vam u toku idućeg tjedna slati novu grupu, a i sve daljnje tjedne naprijed, stoga radite svim marom na stalnoj vezi sa Odredom. »

XVI KADROVI, OZNAKE, INOVI I ODLIKOVANJA

Danas više gotovo da i nije mogu e do i do to nog broja i imena boraca Kalni kog partizanskog odreda koji su sa injavali njegovu kadrovsku strukturu (*u prilogu monografije objavljen je približan spisak*). Me utim, uz pomo broja formiranih bataljona i drugih samostalnih jedinica, te odre enog procenta poginulih i ranjenih, slobodnom procjenom može se ustvrditi da je kroz Odred prošlo oko 750 boraca, koji su imali u njemu jednu ili više kadrovskih funkcija, ra unaju i pri tome funkcije od desetara do komandanta i komesara Odreda. Drugim rije ima, svaki je šesti borac Odreda bio na jednoj od funkcija koje su po zastupljenosti u Odredu procentualno zauzimale sljede a mjesta:

- 1) desetari desetina, odnosno komandiri odjeljenja i druge funkcije njihovog ranga, oko 45%.
- 2) Vodnici, odnosno komandiri vodova i druge funkcije njihovog ranga, oko 30%.
- 3) Komandiri i komesari eta i njihovi zamjenici i druge funkcije njihovog ranga, oko 15 %.
- 4) Komandanti i komesari bataljona, njihovi zamjenici i druge funkcije njihovog ranga, oko 8,5 %.
- 5) Komandanti i komesari Odreda i njihovi zamjenici, oko 1,5 %.

Kad se uz navedene podatke uzme u obzir daje u Odredu prosje no svakih dva mjeseca bio formiran jedan novi bataljon, samostalna eta ili vod, te da su iz njegova sastava bili upu eni kadrovi na funkcije u drugim operativnim jedinicama i pozadinskim ustanovama, proizlazi zaklju ak, da je kadrovsko pitanje u Odredu bilo svakodnevno prisutno kao otvoren problem koji je trebalo rješavati. Ina e, treba re i daje cjelokupnu kadrovsku strukturu Odred uglavnom regrutirao iz vlastitog sastava. Samo je neznatno mali broj boraca iz neke druge jedinice došao u Odred na neku stajješinsku dužnost.

Malo je tko u Odredu, prije dolaska u partizane, imao neku vojnu školu. Malo je bilo pojedinaca sa završenom podoficirskom ili školom rezervnih oficira, a s vojnom akademijom nije u Odredu bio nitko. Takva kadrovska struktura u Odredu ostala je i nakon dolaska ve eg broja pripadnika domobranstva, na poziv Vrhovnog komandanta NOVJ 1944. godine. Domobranskim starješinama ostalo je pravo da u partizanima zadrže vojni ke inove koje su ranije stekli, ali su nazivi inova uskla eni s partizanskim propisima, a starješinske uglavnom operativne dužnosti,

dobivali su prema izraženim sposobnostima u borbama protiv neprijatelja. Međutim, najveći broj od njih raspoređen je u brigade i divizije.

Za izbor kadrova bili su utvrđeni odgovarajući kriteriji. Uz školsku spremu i odanost NOB-i, važni su bili moralni kvaliteti, hrabrost, samoinicijativa, smisao ili sklonost za zapovjednu ili političku funkciju. Školska sprema imala je veliko značenje, ali nije bila presudna. Na primjer, borac koji je bio sklon panici ili nekom poroku, teško bi došao u obzir za neku funkciju, bez obzira na stupanj njegove školske spreme. Međutim, ta pojava je bila rijetkost, jer se u Odredu tradicionalno njegovao visoki borbeni i društveni moral.

Kadrovsko pitanje u Odredu je bila briga svih nivoa komandiranja, a odluke su se donosile za dva stupnja više od funkcije na koju se neka osoba postavlja. Kad to nije bilo moguće, naknadno se tražila suglasnost višeg štaba. Za desetare najčešće su se kandidirali mitraljesci. Za iste vojne funkcije mjerodavno je mišljenje davao pretpostavljeni komandant, a za političko-partijski kadar komesari i nadležni komiteti, premda su se odluke donosile kolektivno. Od štaba Odreda na više funkcije, o postavljenju starješina na novu dužnost pisale su se naredbe, a za najniže funkcije dovoljna je bila i usmena naredba ili usmeno saopćenje.

Starješine u Odredu imali su zvanja prema funkcijama koje su obavljali. Zvanja u NOV i POJ bila su jedinstvena, a određivao ih je Vrhovni komandant. Starješine su nosile oznake svojih zvanja koje je također propisivao Vrhovni komandant. Oznake su se pravile od crvenog sukna, a nosile su se na nadlaktici lijevoga rukava. Oznake političkih rukovodilaca bile su iste kao i vojnih s tim što su u petokrakoj zvijezdi imali izvezen srpski znak. Svaki starješina nosio je oznaku svoga zvanja, a za vršioća dužnosti naredbom se reguliralo koju oznaku nositi, a obično se nosila oznaka za rang niže.

Kalinski partizani nosili su od prvog dana na kapama crvenu petokraku zvijezdu kao antifašistički znak i znak pripadnosti oružanoj formaciji NOV i POJ. Prema naredbi Vrhovnog štaba, objavljenoj u Biltenu od 1. listopada 1941. godine, partizani na teritoriji Hrvatske, u isto hrvatskim krajevima, trebali su nositi i hrvatsku trobojku na kapi vodoravno ispod zvijezde. Međutim, zbog praktičnih teškoća, te znakove kalinski partizani nisu nosili.

Odlukom Vrhovnog komandanta od 1. svibnja 1943. godine u NOV i POJ uvedeni su vojni činovi. Podoficirski su bili: desetar, mlađi vodnik, vodnik i stariji vodnik, a oficirski: zastavnik, potporučnik, poručnik, kapetan, major, potpukovnik, pukovnik, general-major, general-lajtnant i general-pukovnik. Nakon naredbe o činovima i starješine Odreda na zapovjednim dužnostima proizvedeni su u neke od tih činova, u skladu s dužnostima, na primjer, komandir čete u čin potporučnika ili poručnika, komandant bataljona u čin kapetana itd. Međutim, malo je

starješina KPO dobilo činove u ratu, jer su veze s Vrhovnom komandom bile rijetke, a čini su bili u nadležnosti Vrhovnog komandanta. Što se pak tiče podoficirskih činova, oni su bili u nadležnosti štabova divizija i viših štabova. Oni, koji nisu u ratu dobili čine i dalje su nosili oznake, a kasnije su im te oznake prevedene u odgovarajuće čine. Za političke kadrove čini su regulirani nešto kasnije, što znači od travnja 1944. godine, kada su politički komesari dobili rang oficira sa svim pravima koji iz toga proizlaze. Čini su se nosili na oba rukava kaputa.

Mada je među partizanima bilo negodovanja zbog činova, jer su pojedinci govorili da je to kastinsko obilježje, ipak su stariješine Odreda bili vrlo ponosni na svoja zvanja i svoje čine. Borci su se ponosili svojim rukovodiocima, a onim najhrabrijima u Odredu su se divili.

Za iskazanu hrabrost i poseban doprinos u borbi, za umješnost u rukovođenju i komandiranju i za druge osobite zasluge, borcima i rukovodiocima Odreda dodijeljene su pohvale i odlikovanja. Od odlikovanja ustanovljenih u NOB, *ukazom Vrhovnog komandanta od 15. kolovoza 1943. godine*, u odredu su bili dodijeljeni uglavnom orden za hrabrost, medalja za hrabrost i Orden partizanske zvijezde I. ili II. reda. U KPO mali je broj partizana bio odlikovan iz istih razloga kao što je bilo i u slučaju činova, ali se to ispravilo nakon rata. Među ratnim odlikovanjima dodijeljen je i Orden bratstva i jedinstva, Orden zasluga za narod. Ordenom narodnog heroja odlikovano je ukupno 15 istaknutih boraca i rukovodilaca KPO, uključujući i pripadnike prvih partizanskih grupa na Kalniku.

Evo njihovih imena: Petar Biskup Veno, borac i komesar kalni ko-bilogorskih partizana, Antun Blažić Šimun, borac Prvog odreda, Florijan Bobić, sekretar Okružnog komiteta KPH Varaždin, organizator ustanka na Kalniku, Dušan Čorković, operativni oficir KPO, Stevo Došen, komandant bataljona KPO, Nikola Demonja, komandant bataljona i zamjenik komandanta KPO, Mate Jerković, komandant KPO, Milan Joka, komandant bataljona u KPO, Stojan Komljenović, komandant bataljona, Slavko Mrkoci, komandir Zagorske udarne čete KPO, Nikola Severović, komandant bataljona, Ivan Šibić, komesar bataljona, Izidor Štrok, komandant Odreda i Marija Vidović - Abesinka, borac Prvog KPO.

XVII

VOJNO-POLITI KO OBRAZOVANJE MORALNI ODGOJ I DJELOVANJE KP U ODREDU

Vojno-politi ko obrazovanje i moralni odgoj

Vojno i političko obrazovanje i moralni odgoj boraca i starješina u Kalni kom partizanskom odred u provodilo se za cijelo vrijeme rata. Aktivnost te vrste bila je u Odred prisutna kao obaveza koja se nije zanimala ni u najtežim borbenim prilikama. Jer u Odred su pristizali svakog dana novi borci, pretežno mladi i djevojke koji nisu bili u vojsci, pa stoga nisu raspolagali ni s minimumom vojnog znanja za borbu u koju su stupili. Isto tako mnogi od njih još nisu imali potpuniju predodžbu o ciljevima NOB-e, o tome tko su sve neprijatelji a tko prijatelji, a nisu ni mogli bez političkih informacija pratiti politička i vojna zbivanja kod nas i u svijetu, situaciju na frontovima, te druga aktualna pitanja, neophodna za političko informiranje svakog borca. Isto tako o moralnom liku partizanskog borca trebalo je najprije reći, a potom o njemu govoriti, ukazuju i pritom na sve primjere lijepog i eventualno nedoličnog ponašanja pojedinca u jedinici.

Za djelovanje u tom pravcu u Odred u se iskorištavao svaki slobodan trenutak; kraći i odmor u toku marša, pa čak i u vrijeme borbe, ta vrsta aktivnosti je bila stalno zastupljena. Od prvog dana bilo je uobičajeno pravilo da novi borci budu u borbi raspoređeni pored starijih, da u patroli od dva borca jedan bude novi i da na straži uz starog borca stražari i jedan novajlija itd., a komesarijata i delegati vodova često su na kratkim sastancima davali borcima informacije, ili na položajima i po grupama obrađivali neku političku temu. Kad se Odred nalazio izvan borbe, radi odmora i oporavka, srećivanja oružja i opreme, popune novim borcima, kadrovske obnove, tada bi se, prema posebnom planu, izvodila vojna obuka, politička nastava i održavali moralni sastanci.

O vojnom i političkom obrazovanju boraca u Odred u brinule su se komande i štabovi tako da je vojna obuka bila u djelokrugu vojnih, a politička u djelokrugu političkih rukovodilaca. Jednu i drugu izobrazbu usmjeravao je pretpostavljeni štab, ali je svaki rukovodilac imao obavezu samoinicijativno izabrati pitanja o kojima je trebao upoznati sastav svoje jedinice. Neposredni rukovodilac se najviše brinuo za novog borca. Neovisno o programu, njemu je trebalo u najkraćem roku osposobiti za rukovanje puškom, dati mu prvu poduku iz gađanja, naučiti ga osnovnim pravilima stražarske službe, uputiti na osnovne značajke lika partizanskog borca i dr.

Me utim, za tu elementarnu obuku novih boraca, Odred je krajem zime 1943. godine formirao obrazovnu jedinicu u kojoj su mladi borci završavali osnovnu obuku u trajanju 10 do 15 dana. Za borbene jedinice to je bilo veliko rasterećenje i pokazalo se korisno u otklanjanju kontinuiteta borbene vrijednosti Odreda. Prva obrazovna jedinica bila je u rangu čete, ali po etkom jeseni zbog povećanih potreba, Odred je imao obrazovni bataljon, koji je kasnije preimenovan u Drugi bataljon Odreda. Nakon formiranja X. korpusa, obrazovna jedinica bila je u nadležnosti Korpusa.

Koliko se posvećivalo pažnje obrazovanju novih boraca, slikovito je prikazano u jednom izvještaju Odreda pretpostavljenom štabu. Izvještaj od 8. siječnja 1943. godine najprije konstatira da je stanje u Odredu, (koji je tada imao samo jedan bataljon), teško, što je bio razlog da se bataljon povuče na odmor i radi na vojnom i političkom jačanju.⁹⁸

U izvještaju od 7. ožujka 1943. godine govori se o naglom povećanju brojnog stanja Odreda i o potrebi za obrazovnom četom čiji bi zadatak bio da kroz obuku u trajanju 10-20 dana provede sve nove borce. Već tada se konstatira da je obrazovna četa pokazala rezultate u vojnom i političkom obrazovanju boraca.

Nakon završene nastave u obrazovnoj četi, borci su se raspoređivali u borbene jedinice Odreda. Kad nije funkcionirala obrazovna četa, uvježbavanje novih boraca obavljalo se u borbenim jedinicama, a intenzitet je zavisio o pokretima i borbama jedinica, posebno na područjima izvan Kalnika. U takovim uvjetima obuka se reducirala na ono najnužnije. Uglavnom su se obrađivala pitanja: marširanje i osiguranje na maršu, prethodnica, zaštitnica i pobornica, disciplina marša, izviđanje mosta, tjesnaca, uvika i šume, o patrolama i sitnosti. Iz borbene obuke teme su bile sljedeće: korištenje zaklona od zrna i oka, prilaz pod neprijateljskom vatrom i pod zaštitom vlastite vatre (prebacivanje), odstupanje pod istim uvjetima, priprema za juriš i izvođenje juriša, razvijanje u strijelce, postupak prilikom pojave neprijateljske avijacije. Iz

⁹⁸ « Da bi se postigao politički nivo partizana i komandnog kadra, komesar Odreda održao je političke časove s cijelim bataljonom po sljedećim temama:

1. Lik partizana u Narodnooslobodilačkoj borbi (otklanjanje, o ljubavi prema narodu, mržnji prema neprijatelju, drugarstvu, poštivanju oružja, itd.

2. O prijateljima i neprijateljima narodnooslobodilačke borbe (porobljeni narodi i narodi Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike, izbjeglička i izdajnička vlada u Londonu, etnici Draže Mihajlovića, Nedića i Koste Pečanića, vodstvo HSS, ustaše, okupator).

3. Kako treba da se ponaša partizan i otklanjanje da razgovara za vrijeme predaha u srpskom ili hrvatskom selu (dobronamjernost u otklanjanju s narodom kod traženja hrane i konaka, uvođenje vojnikih tajni, tumačenje linije NOB, o narodnoj vlasti itd.)

Slijedeći izvještaj poslan je 12. veljače: « mladi ljudi trebali proći i vojni i politički kurs barem dvije nedjelje, a na ovom sektoru to nije moguće pošto smo uvijek u pokretu... »

Komesarski izvještaj od 13. veljače: «...»vojno političko obrazovanje je dosta oskudno jer je prosječna starost boraca u jedinicama samo mjesec dana. Mi nastojimo svim silama da taj nedostatak odstranimo stalnim vojnim vježbanjem i održavanjem predavanja. Uspjeh se zapaža...»

naoružanja opis puške i automatskog oružja, punjenje i pražnjenje puške. Iz obuke o ga anju izvodila se obuka u nišanjenju iz svih stavova, te ocjeni odstojanja. Iz strojeve obuke: postrojavanje, prilaženje, oslovljavanje i raportiranje, zapovijedi: stav o desno rame, k nozi i gotovs. Program je bio dosta dobro zamišljen, ali je najveći problem bio u stručnosti izvođača nastave i o njegovoj sposobnosti da to prenese borcima. Partizanima je nedostajalo stručnosti i profesionalnosti u tom pogledu, pa su za obuku korišteni oficiri ili podoficiri bivše jugoslavenske vojske, ili domobranci koji su prelazili na stranu partizana.

Zbog tih i sličnih problema, postavljalo se pitanje obrazovanja starijeg kadra, tim prije stojeći taj kadar najčešće regrutiran od običnih boraca, a među njima je bilo i onih koji nisu služili nikakvu vojsku. Radi njih su u Odredu organizirani kratki tečajevi koje su pohađali deseteri, podoficiri i oficiri radi njihovog osposobljavanja. Isto tako pojedini starije su upućeni na vojno-političke tečajeve koje je organizirao štab II. operativne zone, zatim X. korpus, te u oficirsku školu Glavnog štaba Hrvatske koja se nalazila pri štabu VI. korpusa u Slavoniji.

X. korpus je razvio široki sistem stručnog obrazovanja. Pri njegovom štabu djelovale su dvije podoficirske škole; škola za komandire odjeljenja i vodova, zatim sanitetska škola, a također i tečajevi za radiotelegrafiste, intendante i jurišne pionire. Pri štabovima XXXII. i XXXIII. divizije su također postojale podoficirske škole. U jedinicama su često održavani tečajevi za rukovatelje minobaca i puškomitraljezima, za veziste, bolničare i dr. Osim toga, štab korpusa je objavljivao odgovarajuće priručnike, upute i brošure iz kojih se moglo učiti na tečajevima u jedinicama.

Političko djelovanje Odreda u narodu

Više od godinu dana (od ožujka 1942. do srpnja 1943.) KPO je bio jedina partizanska formacija koja je izvodila operacije protiv neprijatelja na sektoru Kalnika. Obaveza Odreda, da djeluje na ovom osjetljivom području za razvoj NOP-a, podrazumijevala je strpljiv i neprekidan politički rad s narodom. Bez Odreda i njegove borbene pokretljivosti na osiguranju potrebnih uvjeta, na tom zadatku ne bi mogli uspješno obaviti posao ni partijski komiteti: KK i OK KPH i terenski radnici. U političkom radu s narodom težište je bilo na upoznavanju ljudi s linijom i ciljevima NOB-e, ulogom KPJ i masovnim antifašističkim organizacijama i njihovim zadacima, na otkrivanju namjera i postupaka okupatora, ustaša, četnika i drugih izdajnika, na razotkrivanju zabluda u pogledu HSS-a, (čiji je utjecaj ovdje bio velik) i pokušaju da se razgraniči i izdajnička uloga njegovih vođa na čelu s Maekom od nižih funkcionara i članstva, kako bi ih se mobiliziralo na liniji NOB-e.

Istovremeno, nastojanja KPO bila su usmjerena i na to da se u selima formiraju NOO i da se u sredinama, gdje su postojale partijske i SKOJ-e

organizacije njima pruži podrška, pa da se osnivaju nove. Prenošanjem operacija u hrvatska sela, radilo se na razbijanju iluzije o tzv. NDH u svijesti naroda, ali i o HSS kao masovnoj seljačkoj stranci. Pasivnost HSS (premda je kao i druge građanske stranke ukinuta za NDH) imala je vrlo loš utjecaj posebno na mobilizaciju novih boraca. Indikativno je da je u KPO, sredinom studenog 1942. godine, između 307 boraca i starješina bilo: 208 Srba, 18 Židova i 81 Hrvat. Navedena međunarodna struktura morala se promijeniti.

Radi povoljnijeg razvoja ustanka na području Kalnika, Zagorja, Podravine, GŠH je zahtijevao odgovarajuće aktivnosti i mjere. U svom «*Direktivnom pismu štabovima operativnih zona i odreda*», od 25. svibnja 1942., traži "pojačanu borbu" i sve intenzivniji masovni politički rad, naročito u hrvatskim selima i gradovima i veći u mobilizaciju boraca iz hrvatskog naroda."

Iz prvog Izvještaja štaba KPO štabu II. operativne zone, od 21. prosinca 1942. godine, u kojem se govori o političkom radu u narodu, navodi se da je on obuhvaćao "osnivanje akcionih odbora, održavanje mitinga (u selima Ludbreški Ivanac, Duga Rijeka, Zdjelice, Brzaja) i pokušaja mobilizacije novih boraca. Međutim, mobilizirano je samo 10 novih boraca. Objašnjavajući teškoće, štab Odreda navodi daje narod sa simpatijama primao borce, ali daje nespreman da se lati oružja.

Jedan od razloga našem neuspjehu možda leži u tome što smo mi u velikoj brzini prolazili kroz sela, esto progonjeni neprijateljem, živjeli pod teškim okolnostima, zaključuje se u izvještaju štaba Odreda.

Na drugoj strani, čak je i ustaške glavešine uhvatila panika od pojave partizana na Kalniku. U izvještaju Ministarstva unutrašnjih djela, od 12. studenog 1942. godine o pojavi i kretanju partizana na Kalniku iznosi se procjena:¹⁰⁰

Povoljan odjek u narodu imali su pokreti i izvedene akcije 1. i 3. bataljona u pravcu Sljemena, Ivančice i kroz Hrvatsko zagorje u prosincu 1942. godine, od kojih je štab Odreda očekivao *jake političke tragove*, što se pokazalo nerealnim, jer

živalj isto hrvatski, zagorski, teško se uvlači u naše redove, premda nije tako nezdrav za shvaćanje naše borbe, kako bi se to moglo očekivati obzirom na slab utjecaj Partije i odsustvo partizanskih jedinica.

U toku 1943. godine, u stabilnijoj situaciji u kojoj se KPO tada nalazio i rezultati masovnog političkog rada u narodu postajali su veći i slojevitiji. Na terenu Kalnika osjećala se veći interes za našu borbu. Pošlo

⁹⁹ «Partizanske jedinice treba da zavoli hrvatski narod, a to će biti kada u njima prevladaju Hrvati. Zato nastojite, da u partizanske jedinice uvuče što više Hrvata.»

¹⁰⁰ «... da će partizani, ako se brzo ne unište, toliko ojačati da će moći uiniti i zamašnije pothvate, jer bi njihov broj mogao porasti na nekoliko tisuća i, dok se tu i tamo pojavljuju sitave grupe 5 - 600, narod sve više vjeruje... da se partizani i ne mogu uništiti. « (Zbornik NOB, tom V/9, dok. 149)

je osnivanje NOO i odbora AFŽ, uređena je kurirska služba u selima i stvorene su seoske straže.

Mobilizacija novih boraca, mada je bilo i kasnijih oscilacija, imala je stalnu uzlaznu liniju, što je KPO omogućilo da jedan dio boraca i stariješina odvajaju za popunu drugih jedinica. U Izvještaju Štabu zone, od 27. svibnja 1943. godine, štab Odreda javlja o masovnoj mobilizaciji, o zahtjevima mladima iz pojedinih sela da ih mobilizira KPO (ustaše su vršile stalnu mobilizaciju), po logici *kad ve moraju i i u vojsku, radije idu u partizane*. U spomenutom se izvještaju navodi podatak prema kojem bi KPO odmah mogao mobilizirati oko 100 Hrvata, a mobiliziralo se samo 50, jer nije bilo dosta oružja, a slanje ljudi u Slavoniju je otežano. Istovremeno, konstatira se osjetno opadanje morala kod neprijatelja.

Nema dana da ne pobjegne koji domobran u naše redove, a predaju se i itave jedinice. Čak i kod ustaša je zavladao potištenost, pa neki od njih pripremaju civilna odijela i hvataju veze s našim ljudima.

Tako uvjerljivim rezultatima štab II. operativne zone, međutim, nije bio zadovoljan, čak ih je na neki način dovodio u pitanje. Nakon dolaska na sektor Moslava kog odreda, Štab II. zone u svom izvještaju GŠH, izražava negodovanje što se KPO oduzimaju bataljoni i upućuju u Slavoniju, čime pokret u Zagorju i Moslavini trpi veliki udarac, koji se ne može povoljno riješiti vraćanjem oduzetih jedinica. Oko tog problema bila je prepiska i razmjenjivali su se oštri tonovi između II i III zone, pa je intervenirao Glavni štab da smiri situaciju. Ako je za takve stavove Štab zone i imao neke razloge, teško je razumjeti kritičnost i ocjene koje je dao o ulozi KPO. Odmah po dolasku na Kalnik (26. srpnja 1943. godine), samo tri dana kasnije, u Izvještaju GŠH, od 29. srpnja, o uspjesima KPO-a se kaže:¹⁰¹

Ocjena je svakako neodmjerena, jer se zaboravlja daje nakon Lepoglave uslijedila njemačko-ustaška ofenziva na jedinice XII. divizije, na KPO i na Kalnik.

Velika mjera subjektivnosti u takvim ocjenama je tim veća, ako se uzme u obzir da je izražena nakon što je KPO uputio u Slavoniju tri bataljona i mitraljesku četu i uz sve to krajem srpnja imao 550 boraca u svojim jedinicama. Uostalom, 13. kolovoza 1943. godine i sam Štab zone je demantirao navedene ocjene, dakle, dva tjedna kasnije:¹⁰²

¹⁰¹ « Na Kalniku pored lijepih uspjeha koje je imao Odred u borbi s neprijateljem, nije uspio da se poveže s narodom...» *Djelovanje XII divizije na Kalniku također je dobilo lošu ocjenu zonskog štaba ...» Prijelaz XII divizije nije popravio stanje, jer narod nije vidio da bježi neprijatelj, već partizani.* «

¹⁰² «...na sektoru Kalnika i Moslavine mobilizacija prilično dobro uspijeva. Danomice se javljaju novi borci u naše Odrede. Svaki od ovih Odreda (Kalnički i Moslavski) broji na licu preko 600 ljudi, a mobilizacija i dalje napreduje. U najskorije vrijeme možemo formirati prilično jaku brigadu.» «

Ve 20. kolovoza 1943. godine u Uputama polit-komesara zone izražava se gotovo suprotna ocjena:¹⁰³

Da bi se op a povoljna situacija u ve oj mjeri iskoristila za masovno uklju ivanje naroda i boraca sjeverozapadne Hrvatske u NOP-u, Glavni štab Hrvatske je naredio da se X. divizija (kasnije XXVIII.) VI. korpusa, stavi pod komandu II. operativne zone i da vrši operacije u Moslavini, Bilogori, Kalniku i Zagorju. Izražena je potreba za mobilizacijom najširih razmjera, uspostaviti veze s domobranskim garnizonima, a pred narodom treba istupati u vojnom i politi kom pogledu kao prava Narodnooslobodila ka vojska. Zapovjedni štabovi skre u pažnju jedinicama da pokušaju u svoju djelatnost i borbu uvu i lanove HSS, njihove niže i više funkcionare, razotkrivaju i reakcionarnu politiku njihove stranke i «politiku ekanja».

Vrlo dobar odjek u ja anju veza izme u vojske i naroda imale su partizanske mjere pomo i narodu prilikom ubiranja ljetine i spremanja hrane za zimu. Zbog širenja ustanka i stvaranja velikih jedinica, traži se najšira kampanja (zborovi i mitinzi) uz angažiranje NOO, AFZ-a i USAOH-a, kako bi se ljetina na vrijeme spremila u posebne zemunice i bila nedostupna neprijatelju.

Stvaranjem slobodne teritorije nakon zauzimanja Varaždinskih Toplica, Ludbrega, Koprivnice, azme, stvoreni su još povoljniji uvjeti za brži i uspješniji razvoj NOP i NOB na prostoru sjeverozapadne Hrvatske, kao i za operacije širih razmjera. Dolazi brzo do formiranja udarnih grupa, Me imurske ete i bataljona. Uspostavljena je veza s Me imurjem, gdje je izvedeno nekoliko akcija, nakon ega ve i broj mladih iz Me imurja dolazi na Kalnik u partizane.

Može se zaklju iti da su uspješne vojne operacije i masovni politi ki rad u toku 1943. godine (a temelje su izgradili kalni ki partizani i njihov KPO), bitno preokrenuli vojno-politi ku situaciju u sjeverozapadnoj Hrvatskoj u korist NOB-e.

Impresivno djeluje podatak s po etka 1944. godine:

Naša vojska na podru ju X korpusa...porasla unatrag nekoliko mjeseci od 700 na 8.000 boraca.

Još je zna ajnija injenica što u partizanske redove masovno pristupaju Hrvati. Na dan 1. lipnja 1944., u jedinicama X korpusa, od 7.570 boraca i starješina bilo je 6.117 Hrvata i 996 Srba, a u Zapadnoj grupi odreda (Kolni ki, Zagreba ki i Zagorski) od ukupno 1.548, Hrvata je bilo 1425, a Srba 45.

Me utim, osjetljivost neprijatelja za ovo podru je i njegove povremene ofenzivne operacije, grupiranje jakih snaga u garnizonima,

¹⁰³ « Moslava ki odred sada broji preko 1300, a KPO ima 800 ljudi. Mobilizacija na ovim terenima je sjajna. Narod se odaziva na sve strane u našu vojsku. Sada formiramo novu brigadu. « (Zbornik NOR, Tom V/17, dok. 46,78,85 i 93)

ponovno zauzimanje Ludbrega i Koprivnice uz angažiranje njemačkih snaga, brutalni postupak i snažna propaganda, u inili su u periodu tokom 1944. godine do oslobođenja, politički rad u narodu mnogo složenijim, ali neophodnim. Iako je bilo najvažnije da se narod zaštiti od estih zločina koji represalija ustaša, valjalo je ojačati NOO i antifašističke organizacije, kako bi se osigurao kontinuitet nove revolucionarne vlasti. Politički rad je također bio usmjeren na daljnje suzbijanje djelovanja reakcionarnih elemenata HSS.¹⁰⁴ Tumačenje su se odluke II. zasjedanja AVNOJ-a i ZAVNOH-a i stvaranje i uloga Nacionalnog komiteta Jugoslavije, predviđeno federalno uređenje zemlje. Upoznavalo se ljude s velikim pobjedama NOVJ i nezadrživom napredovanju Crvene armije i saveznika prema fašističkoj Njemačkoj, s odlučujućim porazima etnika, ustaša i raspadanjem domobranske vojske. Ovo treba navesti, jer je u tom razdoblju neprijatelj prijetio narodu da se svatko, tko se odazove partizanskom mitingu ili zboru, biti strijeljan. Pojava napore boraca KPO doprinijeli su smirivanju situacije i oživljavanju optimizma u narodu.

¹⁰⁴ Sredinom 1943. godine dolazi do velikih promjena u odnosima između rukovodstva NOP i onog dijela rukovodstva HSS, koje se i ranije počelo zalagati za suradnju s partizanima. Dosta veliki broj HSS-ovih prvaka postati će vijenici AVNOJ-a a posebno ZAVNOH-a. Neki HSS-ovi prvaci ušli su i u tijela AVNOJ-a i ZAVNOH-a primjerice: Božidar Magovac, Franjo Frol, Nikola Sikirica, Zlatan Sremec, Filip Lakuš, Stanko Škare, Joso Posavec, Franjo Gaži i dr. Što se tiče neposrednih pregovora između rukovodstva NOP i HSS, oni su se odvijali na više nivoa i na različite inicijative. Djelomice su se u njih uključili i britanski obavještajci. Vremenski, pregovori su se vodili tokom druge polovine 1943. godine do prosinca. S prijedlozima i zahtjevima, koji su posredstvom potpukovnika Babića došli od vodećeg kruga HSS, Tito je upoznat sredinom listopada 1943. godine telegramom Ivana Kraja i a :
« Rukovodstvo HSS-a želi da s vama pregovara. Njegov delegat je Baburić, (seljak iz Rečice), doktor Ljudevit Tomašić, koji želi da učestvuje i Košuti ...Istovremeno od domobranstva s vama želi pregovarati potpukovnik Generalštaba Babić, o uvjetima prijelaza domobranstva na vašu stranu. « (A CKSKJ, CKKPJ- KI 1943. / 314, telegram od 19. X 1943. , br. 47
Tito je odmah odgovorio: « S Košutićem mi ne možemo voditi nikakvih pregovora, sa ostalima pak možemo....»

U prosincu 1943. obavljani su u Zagrebu pregovori na inicijativu bivšeg podbana Ive Krbeka između delegacije HSS i rukovodstva NOP. O tome je partijskom rukovodstvu podnesen izvještaj.

« Njegovo (Krbekovo) je principijelno mišljenje, da je unutarnja i međunarodna situacija takva, da HSS nema drugog izlaza osim ovoga traženja veze i sporazuma s pokretom... Ostane li HSS izvan toga, ona će izgubiti veliki dio svojih pristaša i najpodesniji politički moment...» (AIHRPH, KP-71/ 1673, vjerojatno izvještaj Ive Mihovilovića, koji je radio u obavještajnoj službi NOP-a.

Pregovori s prvacima HSS su se nastavili u raznim situacijama i mjestima na oslobođenom teritoriju. Na sjednici Političkog biroa CKKPJ u Drvaru (na kome sudjeluje hrvatsko partijsko rukovodstvo), Tito je pitanje razgovora s HSS promatrao u kontekstu međunarodnog priznanja zemlje nakon oslobođenja. Prema riječima Vladimira Bakarića, koji je o tim stavovima upoznao rukovodstvo KPH, Tito je tada rekao: ...»mi moramo imati jedinstvenu Hrvatsku s obzirom da svi oni vani spekuliraju na Srbiju, na etnike, moramo imati jedinstvenu Hrvatsku i manite se te kritike i lupanja po HSS-u. ...» Bakarić, Socijalistički samoupravni sistem, i društvena reprodukcija», sv. II, Zagreb, 1978, str. 318 . Navedeno prema knjizi: Fikreta Jelić-Butić, Hrvatska seljaka stranka, Zagreb, Globus, 1983. (REDAKTORSKA FUSNOTA)

Kulturno-prosvjetno djelovanje u Odredu i u narodu

Ova značajna oblast rada na odgoju i obrazovanju boraca i starijeh kao i djelovanje u narodu, kroz koje se na razne načine stvaralo optimističko raspoloženje, prema raspoloživoj dokumentaciji, nije na odgovarajuć način tretirana. Da li je taj rad u KPO bio zapostavljen ili slabo razvijen, ili su opći uvjeti zaista toliko teški da se nije moglo organizirati i kontinuirano raditi, teško je pouzdano zaključiti. Sigurno je, međutim, da u izvještajima štaba ili komesara KPO nijednom o tome nije bilo riječi. To je teško shvatiti kad se zna, a to znaju i preživjeli borci KPO-a, da se je u svakoj jedinici njegovala borbena i revolucionarna pjesma, da se u svakoj jedinici pjevalo, zvalo se to tada pjevački zbor ili ne. Pjevalo se na odmoru, na maršu, ponekad i za vrijeme borbe. Osim toga su se stvarale i sustavno obnavljale diletantske družine, pripremale recitacije, ske evi i javne priredbe za narod i omladinu. Bilo je i sportskih natjecanja i postavlja se pitanje: zašto to nije zabilježeno? Koliko to umanjuje mogućnost cjelovitog opisa života, rada i borbenog puta ove proslavljene jedinice, toliko je i nepravedno prema brojnim amaterskim i profesionalnim umjetnicima i intelektualcima, koji su dali značajan prilog ukupnom oblikovanju partizanskog života Kalničkog partizanskog odreda i ambijenta u kojem je djelovao.

Čini se opravdanim stoga, da ono malo sačuvanih i zabilježenih podataka o kulturno-prosvjetnom radu, bude što vjernije prikazano. Prvi dokument od 15. travnja 1943. godine o kulturno-prosvjetnom radu dolazi u dopisu štaba II. operativne zone, u kome se objašnjavaju pojedini prijedlozi, kako treba taj rad organizirati.¹⁰⁵

Izdavanje lista « Kalničanin » najavljeno je u izvještaju Štabu zone, 27. svibnja 1943. godine. Zanimljivo je da je prvi izvještaj u kojem se govori nešto o kulturno-prosvjetnom radu u KPO, uputio OK SKOJ-a Varaždin 28. siječnja 1944. godine - Oblasnom komitetu SKOJ za zagrebačku oblast. U njemu uz ostale informacije stoji i tvrdnja:

Do sada se najviše radilo po vojnom pitanju., a izašle su u svakoj jedinici etne džepne novine, a u dva bataljona bataljonske novine.

U izvještaju komesara Štaba zapadne grupe odreda, komesaru X. korpusa, od 20. svibnja 1944. godine, procjenjuje se da je kulturni rad u partizanskim jedinicama otpočeo jednostavno i da se odvija u svim jedinicama. Objavljene su i neke upute o organizaciji usmenih novina, organizirani su pjevački zborovi, koji su uglavnom pjevali partizanske pjesme; upriličena je izvedba nekoliko ske eva; izdaju se džepne i zidne

¹⁰⁵ « u vašim bataljonima organizirajte izdavanje bataljonskih zidnih novina. Materijal za zidne novine treba da daju sami borci toga bataljona iz njegovih borbi i svakodnevnog života. U bataljonima treba posvetiti pažnju kulturno-prosvjetnom radu i ukoliko nisu formirane, stvorite diletantske sekcije i organizirajte pjevački zbor.»

« Redovno nam šaljite hst kojeg izdaje vaš Odred kao i zidne novine (radi pregleda i cenzure). « (Zbornik NOR-a, Tom V /14, dok. 67)

novine. Iako je, dakle, kulturno-prosvjetni rad "otpo eo jako lagano da se odvija" u narednom Izvještaju istog štaba, od 23. lipnja, navodi se:

kulturno-prosvjetni rad u našim jedinicama od posljednjeg izvještaja ponešto je zaostao uslijed borbi i marševa. Naro itih poteško a za razvitak kulturno-prosvjetnog rada nailazimo kod Odreda pošto su drugovi stalno u borbama ili pokretu.

Na osnovu oskudnih podataka teško je biti siguran u ukupnu procjenu kulturno-prosvjetnog rada u KPO. Sigurno je , da je KPO, kako uvjerljivo prikazujemo u prethodnim poglavljima, jedna od rijetkih jedinica NOVH, koja je djelovala u teškim i složenim vojno-politi kim, pa i op im uvjetima. Dugi i zamorni marševi, neprekidne borbe, ozbiljni gubici, este i velike promjene bora kog i starješinskog sastava, rijetki i kratki odmori i druge teško e, sigurno su ometali zapo ete aktivnosti na podru ju kulturno-prosvjetnog rada. Ali, uz mnogo uspješno izvedenih borbenih akcija, suradnju s brigadama i divizijom u osloba anju ve ih mjesta i gradova, bliske odnose s narodom i velikom broju održanih mitinga i priredbi, bili su prilika da KPO predstavi i vlastitu kulturno-prosvjetnu aktivnost. Osnovna odlika i te aktivnosti bila je idejna odnosno politika poruka o kojoj su brinuli partijske elije i aktivni SKOJ-a.

Zagreba ki glumci na Kalniku

Dolazak glumaca na Kalnik 1943. godine nije bio po etak kulturno-prosvjetnog rada u partizanskim jedinicama Kalni kog partizanskog odreda. Ali, dolaskom profesionalnih glumaca na Kalnik, taj rad je dosegnuo viši i organizirani nivo. Premda glumci nisu bili vezani za KPO, nego za štab II. operativne zone, (kasnije za štab X. korpusa), sama injenica da su bili i djelovali na Kalniku motivira nas da o njihovom radu nešto više zabilježimo u ovoj monografiji. Za tu priliku koristimo se sje anjima glumca Mladena Šermenta.

Govore i o položaju hrvatskih intelektualaca u vrijeme tzv. NDH posebno u Zagrebu, Mladen Serment i Radojko Ježi se živo sje aju tih teških vremena. Dolaskom Nijemaca u travnju 1941. godine i uspostavljanjem ustaške vlasti, ve prvih dana okupacije Zagreb je osjetio teror i okrutnost okupatora i vidio bijedu njihovih slugu i izdajica naroda. Novonastala "endehaška" vlast bila je neumoljiva i surova. Uništavala je sve što je bilo slobodno, demokratsko, sve što je ak u obi nom ljudskom smislu bilo napredno. Tako je po ela destrukcija gra anskog kulturnog naslije a, a kulturni radnici, umjetni ki stvaraoci i uop e inteligencija našli su se na nišanu novih cenzora, koji su ih progonili. Uskoro, mozaik tzv. kulture «novog doba» neprijatelj i njegovi sluge ustaše mogli su sastaviti samo uz pomo prodanih duša inertnih gra ana, politiki h kolebljivaca, haesesovaca, frankovaca, germanofila,

petokolonaša ili surovih ustaša poput Mile Budaka. I dok su se u Berlinu spaljivale knjige autora koji nisu prihvatili rasni kredo novih osvajača, a Hitlerovu Njemačku glavom bez obzira napuštali njezini vrhunski znanstvenici, književnici, autentici stvaraoци, u fašističkoj provinciji endehaške Hrvatske, intelektualcima, pjesnicima i stvaraoциma se sudilo, ili su ih bez suda po kratkom postupku likvidirali u logorima, zagrebačkoj Dotršini ili Rakovom Potoku.

Naplavine mutnog duhovnog kaosa trebale su iz temelja uzdrmati i uništiti kulturni život Zagreba. Takva je plima zahvatila ili pokušala zahvatiti mnoge kulturne institucije u Hrvatskoj. Neke su se odmah oduprle prestankom rada, ili su bile u tome spriječene, a neke u kojima je od ranije djelovala Komunistička partija, primijenile su smišljeni, organizirani otpor. Tako je ustaška vlast doživjela organizirani otpor u Hrvatskom narodnom kazalištu, na Likovnoj akademiji, u Jugoslavenskoj akademiji, Društvu hrvatskih književnika, Udruženju glumaca i drugim ustanovama.

Tih se dana Zagreb isto budio oblijepljen crnim i zelenim plakatima fašističkih naredbi, a na njima su ljudi tražili bliske ili daljnje nestale rođake i prijatelje na tragovima spiskovima strijeljanih i obješenih rodoljuba i komunista. Bilo je među njima i djece (mladi poletni zagrebački SKOJ-ovci) i staraca (sindikalisti i komunisti). Nakon neuspjelog bijega iz logora Kerestinac, Zagrebom je tragom odjeknula vijest o strijeljanju uglednih intelektualaca i pisaca: Božidara Adžije, Otokara Keršovanija, Ognjena Price, Augusta Cesarea, Ivana Krndelja. No, iako ima mnogo nestajali su Srbi, Židovi i komunisti, koje su odvodili u koncentracijske logore u Jadovno, Gradišku, Jasenovac, koprivničku Danicu ili druge logore, koji su proradili samo mjesec dana pošto je u Zagrebu proglašena tzv. Nezavisna država Hrvatska.

Da je stvar nacije... u rukama pobunjenog naroda, da se već inače istaknutih hrvatskih književnika, pjesnika, glumaca i stvaralaca opredijelila za otpor okupatoru, posvjedočiti je vijest koja je kao jasno humanističko upozorenje naciji odjeknulo okupiranim Zagrebom, kad je doajen hrvatske poezije Vladimir Nazor u pratnji Ivana Gorana Kovačiča prešao na oslobođeni partizanski teritorij, kad je zatim kao vijećnik AVNOJ-a u oslobođeno Jajce otišao kipar Antun Augustinčić koji je na slobodnom teritoriju modelirati u svijetu poznati ratni portret vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita i plaketu najvišeg partijskog i vojnog rukovodstva ustanka.

U travnju 1942. godine u partizane su otišli zagrebački kazališni umjetnici i glumci: Vjekoslav Afrić, Ivka i Joža Rutić, Salko Repak, Zorž Skrigin i Zvane Krnjević, a njima je uskoro pridružio Ljubiša Jovanović i Milan Vujanović.

Bio je to rezultat dobrog ilegalnog rada komunista u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu, koji su od prvih dana okupacije razvili

djelatnost me u napredno orijentiranim i patriotski raspoloženim kulturnim radnicima u Zagrebu. Sje anja Mladena Šermenta evociraju dane ilegalnog rada u kazalištu, kad se u atmosferi uba enih ustaških doušnika i agenata planirao odlazak glumaca na oslobo eni teritorij, na dane kad je takva aktivnost bila opasna po život. Da bi se zaštitili, glumci su me u sobom uz pomo Ivana Kraja i a - Steve formirali vlastitu «kontra-obavještajnu» grupu, koju je vodio glumac August Cili . Zagreba ki glumci uspjeli su tada sakupiti zavidnu koli inu lijekova, oružja, kazališnih kostima i rekvizita, kojima su snabdijevali partizanske kazališne grupe, koje su djelovale u NOB-i. Kod njih su dolazili partizanski kuriri, a stanovi pojedinih umjetnika bili su uklju eni u mrežu ilegalnih stanova u kojima su odsjedali terenski radnici KPJ.

Odlazak Vjekoslava Afri a i njegove grupe glumaca na oslobo eni teritorij bio je istovremeno putokaz i poziv svim drugim kazališnim umjetnicima i kulturnim radnicima. Sljede e godine, u augustu 1943., komandant XIII. proleterske brigade Milan Žeželj, do ekat e na slobodnom teritoriju Žumberka kazališne i filmske radnike Jožu Gregorina i Simu Simatovi a, koji e uskoro s borcima brigade Irenom Kolesar, Etom Bertolazzi, Silvom Fulgosi, Draganom Knapi em i drugima, osnovati partizansko kazalište

Od prve predstave održane u Pribi u, ovo je partizansko kazalište djelovalo po selima Žumberka i Bijeke Krajine, dijelu oslobo enog teritorija Hrvatske i Slovenije, kud se kretala XIII. proleterska brigada. Ova kazališna grupa ve u maju 1944. godine nalazi se u Glini i Topuskom, gdje sudjeluje u pripremama Prvog kongresa kulturnih radnika Hrvatske. Za vrijeme održavanja Kongresa 25, 26. i 27. lipnja, zagreba ki glumci u sastavu Centralne kazališne družine pri ZAVNOH-u, bit e sudionici povijesnog kongresa kulturnih radnika, jedinstvenog doga aja u porobljenoj Evropi.

Me utim, odlaskom Vjekoslava Afri a i njegove grupe glumaca na oslobo eni teritorij, nisu prestale ilegalne partijske aktivnosti u zagreba kom kazalištu. Uskoro e uslijediti ve i broj pojedina nih odlazaka glumaca i režisera iz drugih kazališta u Hrvatskoj i Jugoslaviji.

Tada je jedna generacija studenata Zagreba ke gluma ke škole, koju je vodio dr. Branko Gavella (zatvaran i progonjen od ustaških vlasti), položila završne ispite i primila angažmane u Hrvatskom narodnom (državnom) kazalištu u Zagrebu, dok su ostali angažirani u Osijeku, Sarajevu, Banja Luci, Subotici, Splitu i Dubrovniku. Svi su oni pripadali demokratskom, naprednom intelektualnom ambijentu u kome su SKOJ i KPH imali utjecaja. Oni su proširili ilegalnu suradnju s NOP-om na druga kazališta širom Hrvatske. Me utim, glumci ili studenti kojima su ustaške vlasti zaprijetile mobilizacijom za Isto nu frontu, prelazili su u potpunu ilegalnost ili bijeg. Tako je partijska veza,

koju su me u Zagrebu kim glumcima držali Ljubo Migi i Radojko Ježi, omogućila Mladenu Šermentu i Miri Marottiju, odlazak na Žumberak u XIII proletersku brigadu u lipnju 1943. godine kako bi se pridružili kazališnoj grupi Šime Šimatovića i Jože Gregorina. Nešto kasnije XIII proleterska brigada je napustila Žumberak i otišla u Bosnu, a Šimatović i Gregorin su Šermentu i Marottiju ostavili na Žumberku, kao vezu s tom grupom u Zagrebu, koja je u to vrijeme bila organizirana i spremna otići u Zagrebu da pređe na oslobođene teritorije.

Mladen Šerment je, kako sam bilježi, na nekoj vezi u blizini Zagreba sreo glumca Franju Majetića kao partizanskog kurira Zagrebačkog partizanskog odreda. Vrativši se u Zagreb uspostavio je vezu s drugovima. Već sljedećeg je dana Ljubo Migi uputio cijelu glumčuku grupu preko Granešine, prema Vrbovcu u Zagrebački odred. Borci Zagrebačkog odreda dovesti će glumce preko prigorskih sela, bregova i proplanaka, sigurnim putovima na Kalnik, u štab II. operativne zone.

U toj kazališnoj grupi, koju će povjesnici partizanskih kazališta nazvati «Kalni kom grupom», na oslobođenom teritoriju u Koprivnici, Ludbregu, Vrbovcu, Novigradu i drugim mjestima Podravine našli su se i djelovali zajedno: Mira Župan, Srđan Flego, Mladen Šerment, Josip i Miro Marotti, Franjo Majetić, Ankica i Zlata Lowy-Ježi, kojima se u Koprivnici pridružili Drago Kraka i Franjo Horvat kao baletni umjetnik.

Na pozornicama i priredbama nastupaju glumci, vojnici i glumci koji recitiraju, pjevaju, plešu i sviraju, već kako je tko znao i umio. Priredbe kulturnog programa davali su i učenici koprivničke gimnazije, tako je Drago Kraka koji je tada bio amaterski uključen u partizansko kazalište, kasnije postao jedan od velikih hrvatskih dramskih umjetnika.

Ovo partizansko kazalište na svom je repertoaru, osim korskih i solo recitacija, imao djela Branislava Nušića, Branka Kopića, Radojka Ježića, Karla Kapeka i Petra Kokića.

U tom kajkavskom kraju posebno dobar prijem kod publike imale su recitacije «Balada Petrice Kerempuha» Miroslava Krležice. Isto tako dobar je dojam ostavljala kajkavska poezija Mate Balote, a potresno se dojmilo čitanje odlomka iz romana Augusta Šenoe «Seljaka buna» s govorom Matije Gubeca.

Koliko se običnim ljudima sviđao susret s kazalištem govori podatak, da je narod toga kraja sam pozivao glumce i svečano ih u svatovskim zapregama dovodio u sela.

Takav bogati kulturni rad prekinut je neprijateljska ofenziva, koja će uslijediti u nezapamćeno oštroj zimi 1944. godine. Ali, glumci će ostati u partizanskim jedinicama i boriti se rame uz rame s borcima KPO, brigade "Braća Radić" i "Matije Gupca", XXXII. divizije i X. korpusa Zagrebačkog. Tu će do svibnja 1944. godine proživjeti vatreno

krštenje, prolaze i borbeni put ostalih partizanskih kazališta u partizanskim jedinicama širom Jugoslavije.

Zagrebački glumci Hrvatskog narodnog kazališta, u grupi Vjekoslava Afrića, koji su u značajnom razdoblju djelovanja bili u pratnji Vrhovnog štaba NOV i druga Tita, zaslužili su i stali za naslov u povijesti partizanske kulture kao KAZALIŠTE NARODNOG OSLOBOĐENJA JUGOSLAVIJE, a članovi «Kalničke kazališne grupe» u ljeto 1944. godine bit će sudionici Prvog kongresa kulturnih radnika Hrvatske u Topuskom i postati centralna kazališna grupa pri ZAVNOH-u.

U jesen i dijelom zime zagrebački glumci će svojim predstavama proći kroz veliki dio oslobođene bosanske Krajine. Nakon oslobođenja Dalmacije djelovat će u Šibeniku i Splitu, a neki njihovi članovi proći će s centralnim kazališnim društvom "August Cesarec" kroz Istru i stići do oslobođenog Trsta. Ta će grupa glumaca i kazališnih radnika zaslužiti naslov: KAZALIŠTE NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE, pa će se u svibnju 1945. vratiti sa ZAVNOH-om u oslobođeni Zagreb.

U prethodnom poglavlju dali smo kratak prikaz kulturne djelatnosti u KPO. Međutim, ovaj dodatak o radu i djelovanju glumaca i kulturnih radnika u NOP-u i u NOB-i ilustrira koliko je narodnooslobodilačka borba bila široko prihvaćena od širih slojeva hrvatskog društva, te vjerno svjedočanstvo o sudjelovanju hrvatske inteligencije u revolucionarnom narodnooslobodilačkom ratu naših naroda, a protiv fašističkog okupatora i ustaša. Glumci i kulturni radnici svojim su činom, kao i mnogi drugi istaknuti stvaralači i znanstveni radnici iz vremena rata, potvrdili antifašističko opredjeljenje i istinsku pripadnost interesima svojeg naroda, pridruživši se NOB-i za oslobođenje zemlje.

Djelovanje KP i SKOJ-a u Odredu

Članovi KP i SKOJ-a, nezavisno od njihovog broja, uvijek su činili jezgru borbene i moralno-političke snage KPO. Sklad između riječi i djela, službenje primjerom, učešće u rješavanju svih pa i najtežih borbenih i drugih zadataka, dosljednost i principijelnost u tumačenju linije i ciljeva NOB-e, bili su ideali komunistički i podloga povjerenju, koje su prema njima gajili ostali borci antifašisti, rodoljubi i najširi narodni slojevi na Kalničkoj području. Komunisti su bili nosioci ideje i prakse bratstva i jedinstva svih naroda i narodnosti Jugoslavije, a djeluju i na Kalniku gradili su tu ideju svakodnevno, između Srba i Hrvata. Nikad nitko nikoga nije pitao koje je nacionalnosti. Lik borca, partizana i uvijek, provjeravao se u borbi, postupcima prema premorenom drugu, gladnom, ranjenom, provjeravao se ponašanjem prema narodu. Pod cijenu velikih žrtava i u najtežim uvjetima, borbenim akcijama i cjelo-

kupnim djelovanjem, duboke i pozitivne tragove ostavila je prva partizanska grupa na Kalniku i Prvi kalnički odred, koji i danas žive u sjeni naroda kao legenda.

Već u prvim izvještajima, u kojima Štab II. operativne zone obavještava GŠH o borbama na Kalniku, govori se da je poginulo dosta članova partije.¹⁰⁶

Zanimljivo je zabilježiti, da je antifašistički i demokratski karakter NOB-e dosljedno vrednovan o čemu uvjerljivo svjedoči podatak, da je u navedenom pregledu prikazano da među borcima KPO ima 24 člana ostalih partija.¹⁰⁷

Dolaskom KPO na Kalnik, trebalo je dosta vremena da OK KPH Varaždin uspostavi potrebne veze i ostvari svoj utjecaj u partijskom radu. Neposredni kontakt uspostavljen je u studenom 1942. godine.¹⁰⁸ Kako je OK uspostavio vezu samo s 1. bataljonom, odmah je poduzeo mjere da se organizaciona struktura partijske organizacije i SKOJ-a uskladi sa stavovima CK KPJ. Naime, OK KPH Varaždin je utvrdio da partijske ćelije postoje samo u Štabu odreda i u bataljonima, pa su odmah formirane i ćelije u četama 1. bataljona, a na isti način organiziran je rad SKOJ-a.

Prvi cjeloviti izvještaj Štabne partijske ćelije KPO podnesen je Povjerenstvu CK KPH, o partijskom radu, 9. ožujka 1943. godine, a obuhvatio je razdoblje od 9. siječnja do 28. veljače.¹⁰⁹ Nakon opisa okolnosti uslijed kojih ranije nije dostavljen niti jedan izvještaj, detaljno se govori o teškim općim uvjetima u kojima KPO djeluje. Odred je vezan za stalne pokrete, mjesto boravka mijenja skoro svaki dan, stalno je u borbenom kontaktu s neprijateljem. Sliku upotpunjava podatkom, da je u pet mjeseci neprijatelj poduzeo četiri ofenzive protiv Odreda; da je KPO (prilikom prvog boravka na Kalniku), imao mir samo jedan dan, kod drugog naleta na Kalnik 3 dana, kod trećeg 14, a tek kod četvrtog oko 24 dana predaha. Dakle, takvo stanje nije pogodovalo sistematskom radu. Zato se ni partijski sastanci nisu mogli redovito održavati. Poznati zahtjev CK KPJ da partijske ćelije trebaju tjedno održati po dva sastanka, jedan radni i jedan teorijski, nije se mogao realizirati. Praktično je bilo da se u toku jedne nedjelje održe i po tri sastanka, a zatim po dva tjedna niti jedan. Osim toga, sastanci su se održavali noću, kada su

¹⁰⁶ Zbornik NOR, Tom V / 74, str. 238 i Grada IV, dok. 2

«Pregled socijalnog i nacionalnog sastava i političke pripadnosti boraca i rukovodilaca II operativne zone NOV i PO Hrvatske» od 29. prosinca 1942. godine. Prema tom pregledu KPO je tada imao 50 članova Partije i 21 člana SKOJ-a, 57 kandidata za članstvo i 147 simpatizera.

¹⁰⁷ Autor ne navodi o kojim se strankama radi, ali je za pretpostaviti da je riječ o članovima HSS (Red. Bilj.)

¹⁰⁸ Grada HI, dok. 300. «O radu partije u vojsci», dokument CKKPJ od maja 1942. godine, Arh. CKJ, br. 15203/IV, 1-48

¹⁰⁹ Ibidem, knj., IV, dok. 133

ljudi bili premoreni, jer bi danju bili na položajima ili u zasjedama. U takvim su uvjetima sve štabne elije Odreda i bataljona, održale u sije nju i velja i po nekoliko sastanaka. Karakteristično je da su svi ti sastanci, pa i bataljonskih biroa, bili tematizirani organizacionim pitanjima. Za razliku od spomenutih, etne elije 1. i 2. bataljona, održale su 8-9 sastanaka, od kojih 2-4 obrazovna. Rad elija i bataljonskih biroa utemeljen je na osnovi brošure "Rad partije u vojsci", navodi se u izvještaju štabne elije KPO, a podijeljen je na sektore (organizacioni, vojni, politički, kulturno-prosvjetni i rad u SKOJ-u), a za svaki sektor bio je zadužen po jedan drug. Najveća pažnja bila je posvećena narodno-oslobodilačkoj borbi i vojnoj izobrazbi. Proučavanje i cijeli niz brošura, novina i letaka. Iz marksističkog obrazovanja održana su četiri predavanja (članovima partije, SKOJ-a i kandidatima) o etapama u historijskom razvoju društva.

Na sastancima su se u pravilu vršila konkretna zaduženja svakog člana partije, a zatim je na sljedećim sastancima provjereno njihovo izvršenje.

Rad partijaca u eteti sastojao se u tome da su održavali sastanke u desetini, vodu ili eteti. Takav rad komunista u eteti, vodu i desetini, bio je konkretan i plodan rad s borcima, a tjedno su održali 2 do 3 sastanka.

Kao nosioci ukupnog političkog rada i djelovanja u narodu, komunisti su u svakom razgovoru sa seljacima, koristili iskustva iz prakse djelovanja naše narodne vlasti i ukazivali na namjere i zločine neprijatelja. Na mitinzima su redovito istupali članovi štabnih elija, a zabavni dio ispunjavali su članovi SKOJ-a. S oko 60 članova Partije i 50 članova SKOJ-a, komunisti KPO-a su predstavljali značajnu snagu i bili pokretači i svih akcija.

Govore i o nedostacima, u već navedenom i dosta opširnijem izvještaju se zaključuje:

Ugled drugova (članova KP) nije dovoljno velik. Oni su hrabri i pošteni, ali nemaju potrebno obrazovanje.

Radi potpunije teorijske izgradnje komunista i podizanja njihovog ugleda, od Povjerenstva CK KPH traži se više literature i štampanog materijala.

O čemu je daje prikazanim radom i navedenim mjerama, usprkos svim objektivnim teškoćama i subjektivnim slabostima, rad Partije i SKOJ-a bio solidno utemeljen u KPO-u.

Sljedeći izvještaj OK KPH Varaždin, Oblasnom komitetu KPH za zagrebačku oblast, u kojem se govori i o radu partijske organizacije i SKOJ-a u KPO, upućen je 4. veljače 1944. godine¹¹⁰. Taj izvještaj ukazuje na dosta negativnih elemenata u partijskom radu KPO. To se

¹¹⁰ « Do sada se nisu redovito održavali sastanci elija niti se proračunavala štampa, kako bi trebalo. Zbog toga disciplina članova KP ne zadovoljava, osim pojedinaca. » (Građevina VIII. Dok. 64)

može objasniti činjenicom da su rukovodioci bili mladi, neiskusni i neprovjereni u borbi. Pa ipak, kaže se, održano je više sastanaka po selima i veliki omladinski zbor u Ludbregu (800 omladinaca), kad je težište bilo na tumačenju odluka AVNOJ-a, koje je narod dobro primio (izvjesne rezerve su izražene u srpskim selima), postavljena su razna pitanja i vodila se diskusija.

Inače, u to vrijeme KPO je imao 403 borca, 61 član Partije i 84 član SKOJ-a.

Prirodno je što su se neke slabosti u radu članova, nepovoljno odrazile i na rad SKOJ-a. Takva je ocjena iznesena u izvještaju OK SKOJ-a Varaždin, Oblasnom komitetu SKOJ-a za zagrebačku oblast, 28. siječnja 1944. godine.¹¹¹

Budući da su slične, dosta nepovoljne ocjene rada Partije u KPO date i u Izvještaju OK KPH Varaždin, od 11. IV. 1944. godine¹¹², smatra se da bi organizacija koja ima toliko članova morala bolje raditi i popraviti stanje političkog rada u Odredu. Zbog toga su održana savjetovanja na Bilogori i na njima su objašnjeni svi nedostaci i usvojene smjernice za budući rad.

Poslije nekoliko mjeseci, na sastanku OK KPH Varaždin, opet se analiziralo djelovanje partije i SKOJ-a u Odredu i usvojeni su zaključci. U prvi plan je istaknuta potreba povezivanja partijske organizacije sa SKOJ-evskom i međusobno pružanje potrebne pomoći. Insistiralo se na omasovljenju partijske i Skojevske organizacije, redovitom održavanju sastanaka, radnih i obrazovnih. Istaknuta je potreba da se svi članovi partije i SKOJ-a obavezno upoznaju s odlukama II. zasjedanja AVNOJ-a, II. i III. zasjedanja ZAVNOH-a i ciljevima i sadržajem sporazuma Tito-Šubašić. Očigledno, neki se zadaci ponavljaju uslijed stalnog priliva novih boraca i čestih promjena u zapovjednom kadru, te u sastavu partijskog i skojevskog članstva. Premda je umjesno postaviti pitanje, koliko su mnoge od navedenih ocjena, uglavnom s negativnim predznakom, realne a koliko subjektivne, kako se one mogu shvatiti u okolnostima kakve je KPO imao na svom teškom borbenom putu, u stalnom odmjeravanju s neprijateljem i faktički u njegovom okruženju, gledaju i danas s historijskom distancom mnoge od tih «packa» partijske birokracije djeluju kao naivno pretjerivanje. KPO je pretrpio na svojem putu nekoliko ozbiljnih vojnih poraza koji su u konzekvenci

¹¹¹ « Iako je SKOJ-evska organizacija u Odredu relativno jaka s oko 90 članova, formiranim bataljonskim komitetima i aktivima SKOJ-a, politička izgrađenost je dosta slaba. SKOJ-evske se grupe ne osjećaju dovoljno kao rukovodioci rada i života omladine u četama. Najviše se do sada radilo po vojnim pitanjima, a glavni problem je što SKOJ u Odredu radi kada se bataljoni odmaraju, a ne radi onda kada je taj rad najpotrebniji, to jest, u pokretu, na položajima kad dolazi masa novaka. Pomoć Partije u radu SKOJ-a vrlo je mala, a sekretari bataljonskih biroa Partije uopće do sada nisu išli na sastanke bataljonskih komiteta SKOJ-a.»

(Ibidem, dok. 50)

¹¹² Ibidem, dok. 16

proizveli nove žrtve, ali sve to ne može zasjeniti trogodišnju, naj eš e uspješnu borbu i više stotina uspješno izvedenih vojnih operacija i akcija, u kojima su neprijatelju na njegovom terenu nanijeti nenadoknadivi gubici.

lanovi SKOJ-a bili su tako er organizirani po etama u aktive, a radom je rukovodio bataljonski biro, odnosno rukovodilac SKOJ-a u Odredu. Pred lanove SKOJ-a postavljen je zadatak da se upoznaju s aktualnom političkom linijom, osnovama marksizma, ostvare kulturni rad u Odredu i na selu, te da budu majstori u rukovanju oružjem. Sude i prema ocjenama u izvještajima, lanovi SKOJ-a su uspješno izvršavali svoje obaveze, smanjili su nepismenost u jedinicama, a iz marksizma prou ili povijesno-klasni razvoj društva i kratki kurs iz povijesti partije.

U cjelini, rad grupa SKOJ-evaca bio je konkretan. Tako su aktivni 1. bataljona održali 12 radnih i obrazovnih sastanaka i 10 sastanaka poslije izvršenih akcija, na kojima se kritički i samokritički govorilo o držanju pojedinih lanova u borbi. Aktivni SKOJ-a 2. bataljona održali su 8 radnih i obrazovnih sastanaka i 6 posve enih kritičkih analiza borbenih akcija.

Krajem kolovoza 1941. godine CK SKOJ-a je donio odluku o formiranju skojevskih organizacija u partizanskim odredima. Pošto je bilo različitih odreda po strukturi i brojnom stanju, to se odrazilo i na organizacionu strukturu skojevskih organizacija. Na početku NOB-e u etama su stvoreni aktivni SKOJ-a na elu sa sekretarima. Aktivni su pak bili vezani za teritorijalnu organizaciju SKOJ-a. Formiranjem bataljonskih partijskih biroa krajem 1941. i početkom 1942. godine, dolazi do jačanja organizacije i povezivanja etnih aktiva unutar Odreda. Međutim, kasnijim formiranjem bataljonskih biroa, rad i aktivnost SKOJ-a je znatno poboljšana, jer je tada i Odred imao skojevskog sekretara.

Naravno, to je bio na elni model organiziranja, ali je u praksi bilo dosta specifičnih rješenja. No, bitno je napomenuti da su organizacije SKOJ-a u Odredu i dalje ostale vezane za odgovarajuće teritorijalne organe, dok su u operativnim jedinicama bila sasvim drugačija rješenja. Direktive i iskustva skojevskog organiziranja i povezivanja u odredima stizala su rijetko kurirskim vezama iz CK SKOJ-a, odnosno PK SKOJ-a Hrvatske, pa su rješenja međusobno usklađena tek 1943. godine. Treba reći da su skojevske organizacije u partizanskim jedinicama odigrale značajnu ulogu u kulturno-obrazovnom radu boraca i u narodu, da su podizale borbenu sposobnost jedinica, komandi i štabova, uključivale mlade borce i pružale pomoć komandnom i partijskom organiziranju.

SKOJ je 1941. godine ušao u borbu s oko 15.000 lanova. U NOV je 1942. godine bilo oko 20.000 lanova SKOJ-a, a do tada ih je već poginulo 16.000. U 1943. godini u NOVJ je bilo oko 35.000, 1944. oko 70.000, a na kraju rata oko 85.000 lanova SKOJ-a., što nam pokazuje da su SKOJ-evci bili motorna snaga NOB-e.

Na području sjeverozapadne Hrvatske, nakon neuspjele Pavle i Eve mobilizacije, započela je masovnije uključivanje omladine u partizanske jedinice, osobito nakon kapitulacije Italije. Početkom 1944. godine dolazi i do šireg uključivanja omladine u organizacije USAOH-a. Veliki broj omladinaca angažirao se u udarnim grupama koje su izvodile razne akcije, a u kojima je ponekad sudjelovalo i 500 omladinaca. Jedan broj omladine je ulazio u sastav borbenih jedinica, a drugi dio je pomagao oružanu borbu, djelujući i na terenu skupljanjem hrane, odjeće, obuće, oružja, sanitetskog materijala, pa čak i novca za potrebe NOB.

Teško se može utvrditi točan broj članova SKOJ-a koji su prošli kroz Kalnički partizanski odred za kratko vrijeme rata, ali ih je svakako bilo nekoliko stotina, jer je u Odredu uobičajeni prosjek bio oko 100 članova SKOJ-a. U svakom slučaju, mladost je dominirala u svim partizanskim jedinicama, pa i u Kalničkom odredu. Prosječna starost boraca je bila samo 20 godina, znači da se u partizanskim jedinicama borila mladost, obogativši tu borbu žarom i kvalitetom. Često su se pravile šale na račun nekoga, tko bi na primjer imao 30 godina, pa još ako je bio brkat, mladi su s takvima pravili šale, govoreći im da oni nisu za borbene jedinice, već za kuhinju i za gulit krumpire. Mladi ljudi, posebno članovi SKOJ-a, hrabro su se borili, javno iskazujući svoju hrabrost i disciplinu kao političku zrelost. Iz njihovih su se redova regrutirali kadrovi za sve dužnosti i nivoje zapovijedanja.

SKOJ-ovci su najčešće bili bombaši i prvi jurišali na neprijateljske bunkere. Oni su bili duša i udarna i moralna snaga svake jedinice pa i KPO. Na organizaciju SKOJ-a i njegovo članstvo oslanjala se KP koja je popunjavala svoje redove istaknutim skojevcima. Oni su bili nosioci kulturno-zabavnog života jedinica, ali i naroda. Izdavali su zidne novine, pripremali mitinge i pripremali i izvodili recitacije i skečeve.

Osiguravši neposrednije rukovođenje, SKOJ je ostvario jedinstvo mladog naraštaja i mobilizirao ga u narodno-oslobodilačku borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. SKOJ je u toku rata bio glavni oslonac i udarna snaga KP u realizaciji vojnih i političkih ciljeva i nepresušni izvor novih boraca i kadrova za sve društvene i političke organizacije i institucije, te vojne komande i štabove. Baš je ta hrabra omladina ostvarila narodnu ravnopravnost, bratstvo i jedinstvo, kao i savez između radnika i seljaka.

Može se zaključiti da su SKOJ, zatim USAOJ, većinom izvršili svoj zadatak prema domovini. U NOR-u je bilo 75 % omladine, a tokom borbi poginulo je više od 100.000 članova SKOJ-a i većini broj članova USAOJ-a. Među njima treba ubrojiti sedam sekretara SKOJ-a i legendarnog predratnog i ratnog sekretara Ivu Lolu Ribara i još četiri člana CK SKOJ-a.

XVIII ŽENE BORCI U KPO

Jedan od posebnih oblika angažiranja žena u NOP-u, svakako je, uključenje u sastav vojnih jedinica NOV i PO sjeverozapadne Hrvatske. Ta široka antifašistička fronta žena našla je svoj puni izražaj u njihovom direktnom angažiranju u NOB-i, u redovima NOV i PO, što je rezultat upornog i strpljivog rada sa ženama pod okriljem KPJ u prijeratnom periodu. Puni doprinos žena u redovima NOV i PO teško je uopće izraziti, a ne bi mogli iskazati na zadovoljavajuć način ako bi govorili samo na Kalnički partizanski odred.

U raznim aktivnostima u NOP-u Jugoslavije smatra se daje sudjelovalo preko 2.000.000 žena. U redovima NOV borilo se oko 100.000 žena, poginulo je 25.000, ranjeno je 40.000, a 3.000 žena ostale su ratni invalidi. 2.000 drugarica imalo je oficirske činove još u ratu, 1.900 je dobilo Partizansku spomenicu 1941., a 64 žene su odlikovane Ordenom narodnog heroja. Samo iskazane brojke ukazuju na golem doprinos žena u NOP-u i NOB-i, što ujedno potvrđuje uloga žena bila u NOR i socijalističkoj revoluciji i koliki je njihov doprinos pobjedi nad fašističkim okupatorima. U vojnim redovima u jedinicama NOV i PO sudjelovale su uglavnom omladinke, članice SKOJ-a, ali i nešto zrelije žene na početku ustanka, koje su kao članovi KP bile dugo prisutne u borbi radničkog pokreta. One su uspješno obavljale različite dužnosti. Već od prvih dana formiranja oružanih partizanskih grupa u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, angažiraju se i žene. Tako je u partizanskoj Javorovačkoj grupi od samog početka sudjelovala drugarica Mira Jeleni, koja je poginula 1941. godine. Na Kalniku u osječkoj partizanskoj grupi, od prvog dana borila Mileva Cetušić -Šojka, a partizanska se grupa često zvala "Sojkina grupa". U Prvoj partizanskoj četini na Kalniku, odnosno, u Prvoj kalničkoj četini borila se Marija Vidović -Abesinka, koja je poginula u blizini Jalkovca, nakon razbijanja odreda, a koja je kasnije proglašena narodnim herojem. Ti primjeri govore nam da su žene, od samog početka ustanka ravnopravno stale uz bok svojih drugova kao borci s puškom u ruci i zajedno se s njima borile. Ilustracije radi, prisjetimo se Franje i Jelke Barbari, muža i žene. Franjo je bio nišandžija na puško-mitraljezu, a supruga Jelka njegov pomoćnik. Oboje su veliku hrabrost iskazali u borbi za Varaždinske Toplice, a posebno u borbi u Šemovcu, gdje su za mitraljezom zajedno poginuli, hrabro se odupiru i neprijateljskim snagama koje su iz Varaždina krenule u pomoć napadnutom Ludbregu. Takvih je primjera bilo više tokom NOB-e, primjera

ravnopravne borbe žena i muškaraca i divnih, izuzetno hrabrih žena boraca. Njihove su sudbine ispisale najsvjetlije stranice borbe i otpora žena fašisti kom okupatoru. Kao što smo rekli, žene su obavljale različite dužnosti u jedinicama NOV. One su bile vojni i politički rukovodioci, delegati i vodnici, komesari i komandiri četa, zamjenici komesara bataljona; bataljonski i brigadni rukovodioci SKOJ-a. Široka je lepeza dužnosti koje su žene obavljale u jedinicama. Bile su telefonistice, radi- stice, šifranti, pisari, a neke čak i kuriri. Međutim, najslavniju povijest NOB-e su ispisale žene kao sanitetski radnici u ratnom sanitetu, prije svega kao bolničarke. Nema niti jedne druge dužnosti na kojoj su žene tako samopožrtvovno djelovale, nego što je poziv liječnika ili bolničarke. Partizanske bolničarke spašavale su ranjene drugove i izvlačile ih iz kritičnih situacija, pružaju im prvu pomoć. Mnoge su žrtvovalе sebe da bi pomogle ranjeniku. Preživjeli ranjenici nikada ne mogu zaboraviti brižna i požrtvovana lica bolničarki koje su im pomagale da ozdrave, a mnogi koji nisu mogli preživjeti, posljednjim pogledom ponijeli su sa sobom u grob lik zabrinutih, nježnih i uplakanih lica bolničarki koje su se o njima brinule do posljednjeg daha.

U tajnoj bolnici na Kalniku radile su drugarice; dr. Božidarka Herkov, dr. Neda Drenovac, dr. Ruža Franceti, dr. Jelka Vesenjак, a kao medicinski tehničar i bolničarka, drugarica Milka Komarek, koja je organizirala i vodila mnoge bolnice te čajeve. Referent saniteta 3. bataljona KPO bila drugarica Nina Težak iz Zagreba i na toj dužnosti ostala je do kraja rata. Nažalost, teško bi bilo danas ispisati cijeli spisak sanitetskog osoblja u KPO bez detaljnijeg istraživanja.

Uz Milevu Cetuši, Miru Jeleni i Mariju Vidović-Abesinku, koje smo već spomenuli, među prvim ženama u KPO bile su: Ruža Klas, Ivanka Nabergoj, Ljubica Leković, Štefanija Hrvoj, Amalija Jakuš-Mejarec, Anđela Jakuš-Mejarec, Jelka Jurin, Ivanka Mrkoci, Anka Jakuš-Mejarec, Katica Vidiček, Mileva Fajtović, Julka Frid, Ruža Fras, Anica Gojković, Jovanka Gojković, Mira Priča, Dušanka Radmilović, Ljubica-Amalija Dujanović, Sabina-Beba Mainar, Božena-Boža Peharec, Sonja Šegović, Milka Severović, Dragica Kancijan, Ruža Kolman, Gabrica Hošnjak, Franciska Belanović-anaki, Milica Patafta, Brigita Patafta, Štefica Novosel, Anka Ošpuh i mnogo drugih žena, čija imena ovdje ne objavljujemo iz tehničkih razloga, ali će se naći u spisku boraca KPO-a na kraju monografije. Nažalost, nije moguće rekonstruirati sva imena žena koje su se borile u Odredu. S pijetetom se prisjećamo svih poginulih drugarica, a preživjelima odajemo veliko poštovanje i zahvalnost. Naši neprijatelji se nisu pridržavali međunarodnih konvencija i u pravilu je ubijao naše zarobljene ranjene i bolesne drugarice i drugove. Samo na Sutjesci neprijatelj je pobio više od 1000 ranjenih i bolesnih partizana, među njima su bile 352 bolničarke i 19 liječnika. U Hrvatskoj

je u toku četiri godine rata, neprijatelj ubio 1216 bolniarki i 312 liječnika, a u Sloveniji 99 liječnika i drugog sanitetskog osoblja.

Gubici u partizanskom sanitetu u NOVJ bili su golemi. Većinu osoblja saniteta činile su žene. U jedinicama XXXII. divizije od kraja 1943. do listopada 1944. godine, u prvoj godini djelovanja divizije, borilo se između 95-130 žena ili 2-4 %. U I. moslavačkoj brigadi borila se 51 žena, a u II. brigadi više od 100 žena ili 13 % od ukupnog sastava brigade, dok se u III. brigadi borilo 37 žena ili 10 %. U ostalim jedinicama X. korpusa borilo se oko 160 žena. U Kalniškom partizanskom Odredu borilo se oko 10-12% žena, a taj se prosjek može primijeniti i na ostale jedinice X. korpusa Zagrebačkog.¹¹³

Žena, kao posebno biološko biće, u jedinicama NOV pretrpjela je mnogo više nego muškarci, kako zimi tako i ljeti. Dok su se muškarci u prekidu marševa odmarali, žene su bile zaokupljene posebnom pažnjom oko lične higijene, što im je oduzimalo mnogo vremena i napora.

Mislim da je uloga žene u ratu mnogo veća i mnogo svestranija od ovog što smo ovdje izložili. No, i tih nekoliko bilješki neka bude u korist naših drugarica. Kao amazonke i heroine jednog vremena masovno su se odazvale pozivu KPJ da brane i obrane čast i dostojanstvo svoga naroda od napada okrutnog fašističkog osvajača. U toj borbi dale su golem doprinos pobjedi nad fašizmom i velike ljudske žrtve. Uz slobodu za koju su izborile zajedno sa svojim drugovima, žene su se izborile i za svoja socijalna i politička prava i nakon rata prvi put u povijesti svoga naroda, dobile su pravo glasa.

¹¹³ « Žene Hrvatske u NOR-u », Zagreb, 1955, Grada, knj., I, dok. 439 i 440, str. 342

TRE I DIO

*. Naš odred sastavljen je od Banijaca, Kordunaša, Slavonaca,
Kalni ana, Bilogor ana. Nikada nije pripadao
nekoj pokrajini. Sada pripada Kalniku,
gdje se pojavio iznenada
i osvojio ga za
partizane.*

Ivan Šibl: Ratni dnevnik

ONI SU RUKOVODILI ODREDOM

Pod ovim naslovom daje se pregled rukovodilaca koji su rukovodili Kalničkim partizanskim odredom, zajedno s komandirima i komesarima ete. Dakako, pregled nije potpun. To je i nemoguće postići, s obzirom da se evidencija o kadrovima po nekom sistemu nikada nije vodila, da su brojna postavljenja na određene rukovodeće dužnosti izvršena samo na osnovi usmenog naređenja, a vjerojatno da su neke naredbe i zagubljene, te s obzirom na vremensku distancu, u kojoj su i sjećanja izbledila. No, pored svega ovdje rečenog, podosta je toga sačuvano, pa je suglasno tome i ovaj pregled relativno potpun.

Pregled je napravljen tako da se u njemu vidi funkcija, ime i prezime i vrijeme od kada je i do kada dotična osoba bila na danj funkciji. Rubrike za koje se nije došlo do traženih podataka ostale su nepunjene.

Sljedeće što treba imati u vidu. Za komandire i komesare ete (osim kod samostalnih ete i vodova), u Pregledu nije dan podatak "koje ete", već samo da je imenovani bio komandir odnosno komesar ete u dotičnom bataljonu, jer se za najveći broj komandira i komesara ete takvih podaci danas više ne mogu utvrditi. To je u osnovi i ograničavajući faktor što Pregledom nisu obuhvaćeni i ostali rukovodioci Odreda: zamjenici komandira i komesara ete, vodnici i delegati vodova, desetari desetina i dr. No, izuzetaka ima, ali iznimno, samo kod samostalnih ete i vodova.

I na kraju, Pregled počinje s rukovodiocima prvih oružanih partizanskih formacija na Kalniku.

RUKOVODIOCI PRVIH PARTIZANSKIH FORMACIJA NA KALNIKU

ORUŽANIH GRUPA:

Osje ko-kalni ke:	JOSIP POSAVEC	-od srpnja 1941.
	MARIJAN VITANOVI	od kolovoza 1941.
Varaždinsko-ludbreške	GABRIJEL SANTO	od kolovoza 1941.
Kapelske	MILOŠ MANOJLOVI	- od prosinca 1941.
Grupe Bože Leinera	BOŽO LEINER	- od ožujka 1942.

KALNI KE PARTIZANSKE ETE:

Komandir ete	BOŽO LEINER	od 13. ožujka 1942 do 29. ožujka 1942.
Komesar ete	JOSIP LELJAK	od 13. ožujka 1942 do 21. ožujka 1942.

KALNI KOGA ODREDA FORMIRANOG U OŽUJKU 1942:

Komandant odreda	BOŽO LEINER	- od 29. ožujka 1942. do 03. svibnja 1942.
Komesar odreda	VILKO JUREC	- od 29. ožujka 1942. do 03. svibnja 1942.

Božo Leiner

Vitko Jurec

**RUKOVODIOCI KALNI KOGA PARTIZANSKOG OGREDA
FORMIRANOG U LISTOPADU 1942.**

Komandanti

Odreda:	MATEJERKOVI	- od 10.10.1942. do 13.11.1942.
	IZIDOR ŠTOK	-od 13.11.1942. do 04.09.1943.
	STJEPAN KU IŠ	-od 04.09.1943. do 05.10.1943.
	STEVO AVI	•od 05.10.1943. do 05.11.1943.
	JOVICA MANDI	-od 05.11.1943. do 16. U. 1943.
	VLADO KORAL	-od 16.11.1943. do 19.01.1944.
	STEVO U KOVI	od 19.01.1944. do 03.02.1944.
	JOVICA MANDI	-od 03.02.1944. do 15.06.1944.
	MATO OSTOVI	•od 15.06.1944. do 20.10. 1944.
	JOSIP HRŽICA (ujedno komandant bataljona)	-od 20.10.1944. do 05.12.1944.
	RADOVAN GORENC (ujedno komandant bataljona)	-od 05.12.1944. do 14.05.1945.

Komesari Odreda:

JOŽA HRVAT	-od 10. 10.1942. do 04.09.1943.
ANDRIJA MUHEK (v.d.)	-od 04.09.1943. do 17.09.1943.
GABRIJEL SANTO	-od 17.09.1943. do 16.10.1943.
NIKOLA LADIŠI	- od 16.10.1943. do 27.07.1944.

	JOSIP GUGO	- od 27. 07.1944. do 20.10.1944.
	VIKTOR KOCIJAN (ujedno komesar bataljona)	- od 20.10.1944. do 14.05.1945.
Zamjenici komandanta:	NIKOLA DEMONJA	- od 22.10.1942. do 20.12.1942.
	STJEPAN KU IŠ	- od 07. 01.1943. do 04. 09.1943.
	ANDRIJA BERTOV AK (v.d.)	- od 02.12.1943. do 10.12.1943.
	STEVO MIO INOVI	- od 25. 03.1944. do 29. 07.1944.
Zamjenici komesara:	VLADO MUTAK	- od 15.10.1942. do 20.12.1942.
	MARTIN PUŠTEK	- od 07. 01.1943. do 24. 07.1943.
	SLAVKO LESKOVAR	- od 01.10.1943. do 16.11.1943.
	JERKO NOVOK	- od 19. 01.1944. do 27. 07.1944.
	IVAN KARASMAN	- od 27. 07.1944. do 10. 09.1944.
	RATKO VAZDAR	- od 10. 09.1944. do 20.10.1944.
	IVAN MODRUŠA	- od 20.10.1944. do 29.10.1944.
	SVETOZAR VIŠNJI	- od 29.10.1944. do 14.05.1945.
Operativni oficiri:	DUŠAN ORKOVI	- od 30.04.1943. do 15.05.1943.
	MILOŠ MANOJLOVI	- od 15. 05.1943. do 04. 09.1944.

	STEVO MIO INOVI	• od 16.11.1943. do 25. 03.1944.
	MATO HORVATI	• od 25. 03.1944. do 06. 06.1944.
	OSMAN ŠIŠI	• od 20.10.1944. do 05.12.1944.
Obavještajni oficiri:	MARTIN PUŠTEK	• od 10.10.1942. do 07. 01.1943.
	SLOBODAN ILI	• od 28.10.1942. do 20.12.1942.
	JOSIP BLAŽI	od 19. 01.1943. do 05. 08.1943.
	ANDRIJA FRNTI	od 05. 08.1943. do 14.10.1943.
Referenti saniteta:	IVAN FRAS	od 10.10.1942. do ? 1943.
	DRAGO KADIJA	od ? 1943. do 10.04.1944.
	ZDRAVKO PANJAN	od 10. 04.1944. do 14. 05.1945.
Intendanti Odreda:	JURAJ PEZELJ	od 10.10.1942. do 04. 09.1943.
	EDO RADMILOVI	od 04. 09.1943. do 06. 06.1944.
	JANKO SENEKA	od 06. 06.1944. do 14.05.1945.

1. BATALJON

Komandanti
bataljona:

NIKOLA DEMONJA	od 10.10.1942. do 22.10.1942.
STOJAN KOMLJENOVIC	od 22.10.1942. do 20.12.1942.

STEVO DOŠEN	- od 20.12.1942. do 08. 03.1943.
DUŠAN ORKOVI	- od 08. 03.1943. do 30. 04.1943.
MILOŠ KORA	- od 30. 04.1943. do 30. 05.1943.
JOVICA MANDI	- od 30. 05.1943. do 04. 09.1943.
ANDRIJA BERTOV AK	- od 04. 09.1943. do 02.12.1943.
MATKO RADELI (v.d.)	- od 02.12.1943. do 27.12.1943.
MATO OSTOVI (v.d.)	- od 27.12.1943. od 10. 03.1944.
VLADO POZAI	- od 10. 03.1944. do 06. 06.1944.
DUŠAN BOSANAC	- od 06. 06.1944. do 20.10.1944.
JOSIP HRŽICA (ujedno komandant Odreda)	- od 06. 06.1944. do 05.12.1944.
RADOVAN GORENC (ujedno komandant Odreda)	- od 05.12.1944. do 14. 05.1945.
Komesari bataljona: VLADO MUTAK	- od 10.10.1942. do 15.10.1942.
STEVO LA AN	- od 15.10.1942. do 12.12.1942.
TOMO KOSTELAC	- od 20.12.1942. do 08. 03.1943.
IVO ROBI	- od 08. 03.1943. do 30. 05.1943.
STANKO DOVŽAK	- od 30. 05.1943. do 26. 06.1943.

	MILOŠ BEDNJAREK (v.d.)	- od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
	VLADO VINGERT	- od 04. 09.1943. do 08. 09.1943.
	STJEPAN PE EVAR	- od 08. 09.1943. do 18.10.1943.
	URO SRNEC	- od 18.10.1943. do 08. 05.1944.
	VIKTOR KOCIJAN (ujedno komesar Odreda)	- od 20.10.1944. do 14. 05. 1945.
Zamjenici komandanta:	STJEPAN KU IŠ	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	ŠIME HUDEK	- od 20.12.1942. do 08. 03.1943.
	MILOŠ KORA	- od 08. 03.1943. do 30. 04.1943.
	DUŠAN MINI	- od 30. 05.1943. do 20. 07.1943.
	DANE ZOBENICA	- od 04. 09.1943. do 14.10.1943.
	ŠIME HUDEK	- od 14.10.1943. do 16.11.1943.
	MATKO RADETI	- od 16.11.1943. do 02.12.1943.
	MATKO RADETI	- od 27.12.1943. do ? 1944.
Zamjenici komesara:	JOSIP PRŠA	- od 15.10.1942. do 20.12.1942.
	FABIJAN BIRTA	- od 08. 03.1943. do ? 1943.

	URO SRNEC	od 30. 05.1943. do 04. 09.1943.
	IVAN KARASMAN	od 04. 09.1943. do 25.11.1943.
	JOVO RAKINI	od 25.11.1943. do 27.12.1943.
	STJEPAN BUBANI	od 27.11.1943. do ? 1944.
	RATKO VAZDAR	od 06. 06.1944. do 20.10.1944.
	SVETOZAR VIŠNJI (ujedno zamjenik komesara Odreda)	od 20.10.1944. do 14. 05.1944.
Operativni oficiri:	VLADO ZARI	- od 26.06.1943. do 04. 09.1943.
	BRANKO BOSNAR	od 08. 09.1943. do 02.12.1943.
	NINA SERTI	- od 02.12.1943. do 20. 12.1943.
	STJEPAN FABIJANI	od 27.12.1943. do ? 1944.
	OSMAN ŠIŠI	od 06. 06.1944. do 20.10.1944.
	OSMAN ŠIŠI (ujedno obavještajni oficir Odreda)	od 20.10.1944. do 05.12.1944.
Obavještajni oficiri:	JOSIP BLAŽI	od 20.12.1942. do 19. 01.1943.
	STJEPAN FABIJANI	• od ? 1943. do 27.12.1943.
	ANTUN BARANAŠI	• od ? 1944. do ? 1944.

Referenti saniteta:	RUŽA FRAS	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	ZLATKO RUKAVINA	- od 20.12.1942. do 15. 05.1943.
	BOŽA PEHAREC	- od 15. 05.1943. do 30. 05.1943.
	NINA TEŽAK	- od 30. 05.1943. do 04. 09.1943.
	ZVONKO BAHUN	- od 04. 09.1943. do 06. 06.1944.
	GABRO BELJAK	- od 06. 06.1944. do ? 1944.
	ZDRAVKO PALJAN	- od ? 1944. do 14. 05.1945.
Intendanti bataljona:	MIRKO KRALJ	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	MI O OŠTROLU AN	- od 20.12.1942. do 19. 01.1943.
	MIRKO KRALJ	- od ? 1943. do ? 1944.
	JANKO SENEKA	- od ? 1944. do 14.05.1945.
Komandiri eta:	STOJAN KOMLJENOVIC	- od 10.10.1942. do 22.10.1942.
	DUŠAN KRE A	- od 22.10.1942. do 20.12.1942.
	MILAN TOJAGI	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	MILOŠ KORA	- od 20.12.1942. do 19.01.1943.
	DUŠAN ORKOVI	- od 20.12.1942. do 19. 01.1943.

JOVICA MANDI	od 07. 01.1943. do 19. 01.1943.
MILOŠ MANOJLOVI	od 07. 01.1943. do 19.01.1943.
STEVO MIO INOVI	od 19. 01.1943. do 26. 02.1943.
BRANKO PETROVI	od 26. 02.1943. do 28. 02.1943.
LJUBOMIR CRNKOVI	od 19. 01.1943. do 11.02.1943.
MILOŠ MANOJLOVI	od 19. 01.1943. do 26. 02.1943.
LJUBOMIR CRNKOVI	od 19. 01.1943. do 11. 02.1943.
JOVICA MANDI	od 08. 03.1943. do 30. 05.1943.
LJUBOMIR CRNKOVI	od 08. 03.1943. do 30. 05.1943.
DUŠAN MINI	od 15. 03.1943. do 30. 05.1943.
MILKAN KLI KOVI	od 30. 05.1943. do 26. 06.1943.
ALOJZ MOŠKON	od 30. 05.1943. do 10.06.1943.
STEVO TEPŠI (v.d.)	od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
FRANJO KUŠTER (v.d.)	od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
STJEPAN POZAI	od 04. 09.1943. do 10.10.1943.
PAJO LIVAD	od 04. 09.1943. do 08. 09.1943.

	IVAN TURKOVI	- od 04. 09.1943. do 08. 09.1943.
	VLADO POZAI	- od 10.10.1943. do 25.11.1943.
	NINA SERTI	- od 10.10.1943. do 02.12.1943.
Komesari eta:	STEVO LA AN	- od 10.10.1943. do 15.10.1943.
	URO MILOSAVLJEVI	- od 15.10.1943. do 20.12.1942.
	IVO ROBI	- od 20.12.1942. do 19.01.1943.
	FABIJAN BIRTA	- od 20.12.1942. do 19.01.1943.
	URO MILOSAVLJEVI	- od 07. 01.1943. do 19.01.1943.
	NIKOLA LADIŠI	- od 07. 01.1943. do 19.01.1943.
	IVAN DRAGIŠA	- od 19. 01.1943. do 26. 02.1943.
	MI O OŠTROLU AN	- od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	URO MILOSAVLJEVI	- od 08. 03.1943. do 30. 05.1943.
	NIKOLA LADIŠI	- od 08. 03.1943. do 26. 06.1943.
	IVAN BOLTEK	- od 08. 03.1943. do 26. 06.1943.
	MILAN VU KOVI	-od ? 1943. do ? 1943.
	JOSIP VIDI EK	-od ? 1943. do 30. 05.1943.

ŽARKO MILI EVI	- od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
URO JAGI	- od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
ANDRIJA KUCHAR	- od 04. 09.1943. do 21. 09.1943.
STJEPAN PE EVAR	- od 04. 09.1943. do 08. 09.1943.
IVAN VUGRIN I	- od ? 1944. do 14.05.1945.
DRAGUTIN RELI	- od ? 1944. do 14.05.1945.

2. BATALJON

Komandanti
bataljona:

SLOBODAN ILI	- od 10.10.1942. do 28.10.1942.
MILAN JOKA	- od 28.10.1942. do 20.12.1942.
DUŠAN ORKOVI	- od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
MILOŠ MANOJLOVI	- od 08. 03.1943. do 10. 05.1943.
STEVO AVI	- od 10. 05.1943. do 26. 06.1943.
ANDRIJA BERTOV AK	- od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
VLADO KOBAL	- od 24. 07.1943. do 27. 07.1943.
ANDRIJA BERTOV AK	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.

	VLADO ZARI	od 08. 09.1943. do 15.03.1944.
	DUŠAN BOSANAC	od 15. 03.1944. do 06. 06.1944.
	PAJO BESEDI	od 25. 06.1944. do 10.09.1944.
Komesari bataljona:	IVAN ŠIBL	od 10. 10.1942. do 20. 12.1942.
	IVO ROBI	od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	JOSIP ŠPIRANEC	od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	VLADO VUNGERT	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	STJEPAN ŠELENDI	od 04. 09.1943. do 30. 03.1944.
Zamjenici komandanta:	NIKOLA SUŽNJEVI	od 02.11.1942. do 20.12.1942.
	MILOŠ KORA	• od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	STEVO AVI	• od 08. 03.1943. do 10. 05.1943.
	VLADO KOBAL	• od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
	DANE ZOBENICA	• od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	PAJO LIVADA	od 08. 09.1943. do 25.11.1943.
	VLADO POZAI	od 25.11.1943. do 25. 03.1944.
	ALOJZ MIŠAK	od 25. 06.1944. do 10. 09.1944.

Zamjenici komesara:	RAFAEL MARKOVI	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	FABIJAN BIRTA	- od 19. 01.1943. do 26. 06.1943.
	NIKOLA LADIŠI	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	IVAN KARASMAN	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	JOVO RAKINI	- od 08. 09.1943. do 25.11.1943.
	ALEKSANDAR JUREKOVI	- od 25.11.1943. do 10. 02.1944.
	MATO ELIK	- od 25. 06.1944. do 10. 09.1944.
Operativni oficiri:	BRANKO RADELI (v.d.)	- od 08. 09.1943. do 10.09.1943.
	DRAGUTIN MUDRI (v.d.)	- od 27.12.1943. do ? 1944.
Referenti saniteta:	RUDI RAJH	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	GABRO BELJAK	- od 08. 09.1943. do ? 1943.
Komandiri eta:	MILAN JOKA	- od 10.10.1942. do 28.10.1942.
	LAZO DRAGAŠ	- od 28.10.1942. do 20.12.1942.
	LUKA ŠKRINJAR	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	JOVICA MANDI	- od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	MILOŠ MANOJLOVI	- od 19. 01.1943. do 26. 02.1943.

	LJUBOMIR CRNKOVI	- od 26. 02.1943. do 30. 04.1943.
	PERO BOGDANOVI	- od 08. 03.1943. do ? 1943.
	GAJO BRILI (v.d.)	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	IVAN TURKOVI	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	PAJO LIVADA	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	STJEPAN POZAI	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	URO BOSANAC	- od 08. 09.1943. do 02.12.1943.
Komesari eta:	NIKOLA MRAKOVI	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	STJEPAN RIBARI	- od 10.10.1942. do 20.12.1942.
	URO MIROSAVLJEVI	- od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	NIKOLA LADIŠI	- od 19. 01.1943. do 08. 03.1943.
	ŽARKO MILI EVI	- od 08. 03.1943. do 30.04.1943.
	RUDLF KUCHAR	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	VJEKOSLAV MEDAR	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	ANDRIJA KUCHAR	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	STJEPAN PE EVAR	- od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.

FRANJO ZIDANI od 08. 09.1943.
do 25.11.1943.

STJEPAN BUBANI od 08. 09.1943.
do 27.12.1943.

3. BATALJON

Komandanti
bataljona:

STEVO DOŠEN od 11.11.1942.
do 20.12.1942.

MILOŠ MANOJLOVI od 26. 02.1943.
do 08. 03.1943.

NIKOLA SEVEROVI od 30. 04.1943.
do 23. 07.1943.

ANDRIJA BERTOV AK od 24. 07.1943.
do 27. 07.1943.

STEVAN HRSTI od 16.11.1943.
do 02.12.1943.

URO BOSANAC (v.d.) od 02.12.1943.
do 16. 05.1944.

STEVO TEPŠI od 16. 05.1944.
do 06. 06.1944.

Komesari bataljona: TOMO KOSTELAC od 11.11.1942.
do 20.12.1942.

STANKO DOVŽAK od 26. 02.1943.
do 08. 03.1943.

MILI EVI ŽARKO od 30. 04.1943.
do 26. 06.1943.

DRAGUTIN VINGER (v.d.) od 26. 06.1943.
do 27. 07.1943.

ZVONKO KOMARICA od 16.11.1943.
do 29.12.1943.

Zamjenici komandanta:	ŠIME HUDEK	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
	NIKOLA VUJI I	- od 26. 02.1943. do 28. 02.1943.
	DANE ZOBENICA	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	DRAGUTIN HACEK	- od 25.11.1943. do 22. 01.1944.
Zamjenici komesara:	IVAN KARASMAN	- od 26.06.1943. do 27. 07.1943.
	FRANJO ZIDANI	- od 25.11.1943. do ? 1944.
Operativni oficiri:	VLAD KOBAL	- od 30.04.1943. do 26. 06.1943.
	LJUBOMIR CRNKOVI	- od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
	MILAN ŠINIK	- od ? 1943. do 09. 05.1944.
Obavještajni oficir:	JOSIP BLAŽI	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
Referent saniteta:	ZLATKO RUKAVINA	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
Intendant bataljona:	MI O OŠTROLU AN	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
Komandiri eta:	MILOŠ KORA	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
	DUŠAN ORKOVI	- od 11.11.1942. do 20.12.1942.
	STEVO AVI	- od 26. 03.1943. do 08. 06.1943.

	STJEPAN POZAI	• od 30. 04. 1943. do 27. 07. 1943.
	PAJO LIVADA	• od 30. 04. 1943. do 27. 07. 1943.
	IVAN KEKELJ	• od 16.11. 1943. do ? 1944.
	MIRKO TURK	• od 16.11. 1943. do ? 1944.
	JOSIP ŠTRBUCL	• od 27.12. 1943. do 22. 01. 1944.
Komesari eta:	IVO ROBI	od 11.11. 1942. do 20.12. 1943.
	FABIJAN BIRTA	od 11.11. 1942. do 20.12. 1942.
	ANDRIJA KUCHAR	od 30. 04. 1943. do 27. 07. 1943.
	STJEPAN PE EVAR	od 30. 04. 1943. do 27. 07. 1943.
	ERNEST MEZGA	od 16.11. 1943. do ? 1944.

4. BATALJON

Komandant bataljona:	MILOŠ KORAC	- od 30.05.1943. do 24. 07.1943.
Komesar bataljona	IVO ROBIC	- od 30.05.1943. do 24. 07.1943.
Zamjenik komandanta	NIKOLA KLJICKOVIC	od 30. 05.1943. do 24.07.1943.
Zamjenik komesara	DRAGUTIN VARGA	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.

Operativni oficir	STEVO MIO INOVI	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
Referent saniteta	BOŽA PEHAREC	od 30. 05.1943. do 24. 07.1943.
Intendant bataljona	?	- od 30.06.1943. do 24. 07.1943.
Komandiri eta:	STANOJA GRABOVAC	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
	MIRKO MILAKOVI (v.d.)	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
	IVAN VULI	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
Komesari eta:	MI O OŠTROLU AN	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
	ANDRIJA VU KOVI	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.
	VINKO ZGANEC	od 26. 06.1943. do 24. 07.1943.

UDARNI BATALJON *MATIJA GUBEC*

Komandant bataljona	VLADO KOBAL	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
Komesari bataljona:	JOSIP SPIRANEC	• od 27. 07.1943. do 30. 07.1943.
	ZLATKO RUKAVINA	od 30. 07.1943. do 04. 09.1943.
Zamjenik komandanta	STEVO MIO INOVI	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
Zamjenik komesara	NIKOLA LADIŠI	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.

Operativni oficir	LUBOMIR CRNKOVI	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
Obavještajni oficir	VALENT KATALEVI	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
Referent saniteta	BOŽA PEHAREC	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
Intendant bataljona	JOSIP HABUAN	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
Komandiri eta:	IVICA DRUŽINEC	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
	URO BOSANAC	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
	IVAN VULI	od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
Komesari eta:	RUDOLF KUCHAR	- od 27.07.1943. do 04. 09.1943.
		od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.
		od 27. 07.1943. do 04. 09.1943.

SAMOSTALNE ETE I VODOVI:

ŽUMBERA KA ETA

Komandir	ŠIME HUDEK	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
Komesar	IVO ROBI	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
Zamjenik komandira	MILOŠ KORA	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
Zamjenik komesara	NIKOLA LADIŠI	od 06.10.1942. do 11.11.1942.

etni bolni ar	ZLATKO RUKAVINA	od 09.10.1942. do 11.11.1942.
Ekonom ete	IVAN GRADINA	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
Komandiri vodova:	NIKOLA KLI KOVI	od 06.10.1942. doli. 11.1942.
	JOVICA MANDI	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
	LJUBOMIR CRNKOVI	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
Delegati vodova:	FILIP GORI EK	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
	PERO SUPICA	od 06.10.1942. do 11.11.1942.
		od 06.10.1942. do 11.11.1942.
MITRALJESKA ETA		
Komandir ete	MATO OSTOVI	od 30. 04.1943. do 15. 05.1943.
Komesar ete	?	od 30. 04.1943. do 15.05.1943.
ZAGORSKA UDARNA ETA		
Komandiri ete:	SLAVKO MRKOVI	od 10. 05.1943. do 21. 06.1943.
Komesar ete	JOSIP KOLENKO	od 10. 05.1943. do 27. 07.1943.
Zamjenici komandira	STJEPAN MRKOVI	od 10. 05.1943. do 26. 05.1943.
Zamjenici komesara:	IVICA DRUŽINEC	od 10. 05.1943. do 21. 06.1943.

	STANKO KUCHAR	od 26. 06.1943. do 27. 07.1943.
Bolni arka ete	JELKA JURIN	- od 07.07.1943. do 27. 07.1943.
Ekonom ete	RUDOLF BELOSEVI	od 10. 05.1943. do 27. 07.1943.
OSUE KA ETA		
Komandir ete	BRANKO RADELI	od 10. 09.1943. do 14.11.1943.
Komesar ete	ALEKSANDAR JUREKOVI	- od 10. 09.1943. do 11.11.1943.
Zamjenik komandira	DUŠAN DEVI	od 10.09.1943. do 14.11.1943.
Zamjenik komesara	MILAN NASTAŠI	od 10.09.1943. do 14.11.1943.
ME IMURSKA ETA		
Komandir ete	JANKO CIGROVSKI	od 10.10.1943. do 16.11.1943.
Komesar ete	ERNEST MEZGA	od 10.10.1943. do 16 11.1943.
Zamjenik komandira	STJEPAN POLJAK	od 10.10.1943. do 16.11.1943.
Zamjenik komesara	IVAN KANIŽAJ	od 10.10.1943. do 16.11.1943.
Obavještajni oficir	JOSIP SLIBAR	od 10.10.1943. do 16.11.1943.
etna bolni arka	SONJA ŠEGVI	od 10.10.1943. do 16.11.1943.
Ekonom ete	JOSIP HABUS	od 10.10.1943. do 16.11.1943.

VARAŽDINSKA ETA

Komandir ete **MIRKO TURK** od 20.10.1943.
do 16.11.1943.

Komesar ete **?** od 20.10.1943.
do 16.11.1943.

OBRAZOVNA ETA

Komandir ete **PAVAO KOVA** od 24. 06.1943.
do 08. 09.1943.

Komesar ete **TOMO TUDI** od 24. 06.1943.
do 08. 08.1943.

TERENSKA ETA

Komandir ete **?** od 24. 04.1943.
do 26. 06.1943.

Komesar ete **?** od 24. 04.1943.
do 26. 06.1943.

VOD PRATE IH ORU A

Komandir voda **MATO OSTOVI** od 20. 07.1943.
do 04. 09.1943.

Delegat voda **IVAN KOCKOVI** od 20, 07.1943.
do 04. 09.1943.

VOD ZA VEZU

Komandir voda **FRANJO HLADNI** od 26. 06.1943.
do 04. 09.1943.

Delegat voda **?** od 30. 06.1943.
do 04. 09.1943.

IZVI A KI VOD

Komandir voda **ZVONKO RUKLJA** od 01.10.1943.
do 10. 06.1944.

Delegat voda **?** od ? 1943.
do ? 1944.

MINERSKIVOD

Komandir voda **IVAN HREŠ** od 01.10.1943.
do 10.11.1944.

**PRIKAZ SAMOSTALNIH ETA I VODOVA
PO IMENU I VREMENU POSTOJANJA**

Naziv ete - voda:	Vrijeme postojanja:
ŽUMBERA KA ETA	- od 06.10.1942. do 11.11.1942
MITRALJESKA ETA.	- od 30. 04.1943. do 15. 05.1943.
ZAGORSKA UDARNA ETA	- od 10. 05.1943. do 27. 07.1943.
OSIJE KA ETA	- od 10. 09.1943. do 14.11.1943.
ME IMURSKA ETA	- od 10.10.1943. do 16.11.1943.
VARAŽDINSKA ETA	- od 20.10.1943. do 16.11.1943.
OBRAZOVNA ETA	- od 15. 06.1943. do 08. 09.1943.
TERENSKA ETA	- od 24. 04.1943. do 26. 06.1943.
VOD PRATE IH ORU A	- od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
VOD ZA VEZU	- od 26. 06.1943. do 04. 09.1943.
IZVI A KI VOD	- od 01.10.1943. do 10. 06.1944.
MINERSKI VOD	- od 01.10.1943. do 10.11.1943.

RUKOVODIOCI U ODREDU KOJIMA SE NUE MOGLA
UTVRDITI JEDINICA NI VRIJEME POSTOJANJA

Komandanti

bataljona: JOSIP FICKO, STJEPAN POLJAK

Komesari bataljona: EDUARD ANTOLI , ILIJA MARI ,
JOSIP HABUŠ, RAFAEL KRANJ EC

Zamjenik

komandanta bataljona IVAN TURKOVI

Operativni oficiri

bataljona: JOSIP MURIC, MILAN SINIK

Obavještajni oficir

bataljona: VALENT HORVAT, FRANJO SENEKA,
MIRKO GOBAC

Referenti saniteta:

LIDIJA KENDEL, IVANKA KEREŠIJA,
DAUT PE ANIN, MATILDA KOMAREK

Komandiri eta:

MARIJAN DOBRINI , IVAN FAJGET,
BRANKO HRŽENJAK, NIKOLA JANDRAS,
MARKO KOJI , ANTUN KOLARI ,
STJEPAN MARASI , STJEPAN POLJAK,
URO PONGREC, IGNAC EGREC,
STJEPAN SEKUŠEK, EDO HARAMBAŠI ,
MILOŠ TATOMIR

Komesari eta:

VELJKO BA I , MARIJAN KOS,
ILIJA MARI , ZVONKO JAMBROVI ,
STJEPAN MIHNJA , VINKO SADAI ,
IVAN STANKOVI , PETAR ZELENi ,
FRANJO PETROVE KI

NAPOMENE UZ SPISAK BORACA KPO

Ova Monografija bila bi krnja bez popisa boraca koji su prošli kroz KPO. To je razlog što smo se odlučili za ovaj spisak, svjesni činjenice, s obzirom na distancu vremena, da će se do spiska teško doći. Također, spisak neće biti potpun ma koliko se u tom smislu trudili, ali nadamo se da se kod izrade uočiti neće ni jedna greška. Sve smo to imali u vidu kod izrade spiska. Ipak, rukovođeni mišljemo da bi, pored svih manjkavosti i grešaka, najveća greška bila ne uočiti ništa na tom planu. U tom slučaju izostala bi bitna komponenta spomenika KPO i njegovim borcima, kojeg, uz ostalo, čini ova monografija. Nadamo se stoga da će čitatelji s razumijevanjem gledati na ovaj spisak takav kakav on jeste i da će uvažiti našu ispriku za eventualne njegove manjkavosti i greške. činili smo velike napore da toga bude što manje ili da grešaka uopće neće biti.

Koliko je boraca prošlo kroz KPO, to je danas više nemoguće točno utvrditi. Stoga se moramo pomiriti samo s pretpostavkom, koja, doduše, rijetko kada može biti točna, ali s obzirom na naprijed dane podatke o Odredu: o njegovoj strukturi, broju nižih jedinica, njihovoj veličini i dr., s dosta velikom sigurnošću se može reći da je kroz Odred prošlo oko 3500 boraca, računajući i borce prvih oružanih grupa od 1941. godine, te Kalničke i Partizanskog odreda (prvog) na Kalniku od ožujka 1942. godine.

U težnji da spisak bude što potpuniji, obratili smo se zajednicama udruga SABA županija: Bjelovarsko-bilogorske, Koprivničko-križevačke, Krapinsko-zagorske, Međimurske, Varaždinske, Zagrebačke i grada Zagreba (s kojeg je područja Odred mobilizirao najveći dio svojih boraca), s molbom da nam se u tome pomogne, što su one i učinile, na čemu im toplo zahvaljujemo. Posebno zahvaljujemo Gradskom muzeju Varaždin, što je u povijesnom odjelu muzeja sačuvani i dan nam na korištenje radni materijal za izradu monografije: "32. divizija NOVJ", kojeg je svojedobno Redakcija za izradu te monografije pohranila u navedenom odjelu Gradskog muzeja. U tom materijalu nalaze se popisne kartice (pored boraca 32. divizije) i znatnog broja boraca KPO, što nam je umnogome olakšalo izradu ovog spiska.

Naša je želja bila da o pojedincu, pripadniku KPO, uz ime i prezime, dademo što više podataka bitnih za ovakav spisak - sve to u cilju da bi borac o kojem se govori bio što potpunije predstavljen čitatelju. Međutim, tijekom rada morali smo se po tome znatno korigirati, te smo se ograničili, uglavnom, na podatke koji se odnose (uz prezime i ime) na

godinu i mjesto rođenja, kada je stupio u KPO i koje je u Odredu obavljao funkcije, te za poginulog, kada je i gdje poginuo. A u slučaju gdje nismo došli ni do tih podataka, upisali smo samo ime i prezime,

U sklopu navedenih okolnosti došli smo do ovog spiska. U njemu je upisano ukupno 3273 pripadnika KPO, što čini 93,52 % od naprijed pretpostavljenog broja - da ih je kroz Odred prošlo 3500. Od navedenog broja upisanih, 398 ili 11,38 % bile su žene, što KPO-u daje posebnu veličinu.

A evo koliko je kroz Odred prošlo žitelja s pojedinih općina i regija, među kojima su uvrštene i nedavno nastale države - plus četiri od ranije postojeće:*

Međimurska: općina Čakovec (630 ili 21,11 %)

Ludbreška: općina Ludbreg (521 ili 17,45%);

Koprivničko-podravska: općina Koprivnica (355) i Čurčevac (15) - ukupno 370 ili 12,40%;

Varaždinsko-ivanecka: općina Varaždin (323) i Ivanec (44) - ukupno 367 ili 12,30%;

Križevačko-vrbovacka: općina Križevci (198) i Vrbovac (131) - ukupno 329 ili 9,40 %;

Novomarska: općina Novi Marof (121 ili 4,04 %);

Bjelovarska: općina Bjelovar (51), Čazma (1), Kutina (3), Garešnica (1), Grubišno Polje (2) - ukupno 58 ili 1,94 %;

Krapinsko-zagorska: općina Donja Stubica (23), Klanjec (31), Krapina (70), Pregrada (32), Zabok (103), Zlatar-Bistrica (53), Zaprešić (21) - ukupno 332 ili 11,13%;

Zagrebačka i grad Zagreb: općina Dugo Selo (5), Ivaničgrad (3), Jastrebarsko (1), Samobor (2), Sesvete (1), Sv. Ivan Zelina (13), Velika Gorica (1), Zagreb (52) - ukupno 78 ili 2,62%;

Kordunsko-banijsko-lička: općina Duga Resa (3), Karlovac (4), Slunj (2), Vojnić (4), Vrginmost (4), Dvor na Uni (8), Glina (12), Kostajnica (2), Petrinja (16), Sisak (6), Gospić (2), Gračac (2), Otočac (6) - ukupno 71 ili 2,038 %;

Slavonsko - srijemska: općina Beli Manastir (1), Daruvar (2), Čakovo (5), Lipik (1), Nova Gradiška (3), Novska (1), Okučani (2), Osijek (2), Pakrac (2), Podravska Slatina (1), Požega (7), Vinkovci (1), Virovitica (4), Vukovar (1), Županija (7) - ukupno 40 ili 1,35 %;

Ostale regije: općina Biograd na Moru (1), Delnice (3), Drniš (1), Knin (1), Korčula (2), Obrovac (1), Ogulin (2), Omiš (1), Opatija (1), Pag (1), Sinj (3), Split (1), Šibenik (3), Rab (1), Rijeka (4), Zadar (1) - ukupno 25 ili 0,84%;

Pripadnici KPO iz drugih država: Bosne i Hercegovine (22), Holandija (1),

Maarske (3), Makedonije (1), Rumunjske (1), Rusije (1), Sjedinjenih Američkih Država (2), Slovenije (8) i Srbije (4) - ukupno 43 ili 1,44 %:

Pripadnici KPO kojima se nije mogla utvrditi regionalna pripadnost: 288 ili 8,80 %.

Kao posebno zanimljive podatke navodimo još i sljedeće:

1. Od ukupnog broja upisanih (3273), umanjeno za 132, kojima je upisano samo ime i prezime, 420 bili su članovi SKOJ-a. Od navedenih brojeva, 60 ih je bilo SKOJ-evki i 45 članica KP. Na osnovi ovih podataka konstatiramo, da je kroz Odred prošlo oko 27 % članova i članica navedenih društveno-političkih organizacija.

2. KPO pretrpio je relativno velike gubitke - samo u poginulima ukupno 667 ili 20 % od pretpostavljenog broja boraca (3500) koji su prošli kroz Odred. Od navedenog broja, 70 su bile žene ili 17,60 % od ženske populacije u Odredu, dok su ostali (597 ili 20,77 % bili muškarci.

Ali ovdje treba imati u vidu sljedeće: Navedeni podaci odnose se na ukupan broj poginulih, bez obzira u kojoj su se tada jedinici nalazili, ali su prethodno bili pripadnici KPO. Međutim, broj poginulih boraca koji su u trenutku pogibije bili pripadnici Odreda kreće se oko 460, od čega 46 ženske i 414 muške populacije.

3. Analizirajući i podatke u ovom spisku otkrili smo imena boraca koje su ustaše kao ranjenike ubile u konspirativnoj bolnici "Stupe" na Kalniku, u rujnu 1943. godine, što je opisano u XI. poglavlju ove knjige pod naslovom: *Sanitetska služba*. Duboko nas je potresao taj tragičan događaj, osobito borce jedinice (1. čete 1. batajiona "Radi eve" brigada), koja je prva stigla na mjesto događaja i vidjela stravičan prizor kojeg su ustaše tada ostavile za sobom. Prizor je nezaboravan. A da bi to i trajno ostao, navodimo ovdje njihova imena pod ovim nazivom:

*** (Opisane su uzete iz vremena prije nastanka sadašnje teritorijalne podjele Republike Hrvatske, a regije su oblikovane prema namjeri autora).**

**U SPOMEN OD USTAŠA UBIJENIM RANJENICIMA
U PARTIZANSKOJ BOLNICI *STUPE*
NA KALNIKU**

Zvjerski su ubijeni

BIBER NIKOLA
IŽMEKOVI PAVAO
GRGAC URO
KUHAR ANDRIJA
LESKOVAR MARIJA
ORLI PETAR
PAVKOVI JOVO
PERKOBARICA
PROTI MILAN
RESNEC MARIJA
ROTI DUŠAN
ŠPREM IVAN
TRKULJA VASO
VIDAN JOSIP
VRDULJAK MIJO

SPISAK BORACA
KALNI KOGA PARTIZANSKOG ODREDA

**SPISAK BORACA
KALNI KOGA
PARTIZANSKOG ODREDA**

ACKET VLADO, rodom od Virovitice; u KPO od 10. listopada 1942.

ALBINI ŽELJKO, r. 1922; Biškupci, Požega; lan SKOJ-a i KP; borac BP ; u KPO od 10. listopada 1942.

ALŠOVEC FRANJO iz Tur iš a, akovec.

AMBROŠIGNAC, Ivana, r.1915; Štrigova, akovec; u KPO od kolovoza 1943.

ANDRAŠEC ROKO, r. 1916; Radeljevo Selo, Koprivnica, u KPO od studenog 1942; kasnije bio u 17. slavonskoj brigadi; poginuo1943. na mostu preko Bednje kod Ludbrega.

ANDRAŠI DRAGO

ANDRO EC VINKO; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Semovcu (Varaždin), kao borac brigade "Bra a Radi ".

ANDEL ANTUN, Franje, r.1911; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od velja e 1943.

ANDEL ANTUN, Mate, r.1922; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od ožujka1943.

ANDEL FRANJO, Vinka, r.1911; Ivanec, Varaždin; u KPO od srpnja1943.

AN ELI DUŠAN, ure, r.1905; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od1942.

AN ELI MLADEN, r.1920; Osijek Vojakova ki, Križevci.

AN ELI REZIKA

ANGELUS RUTH, Mirka, r.1918; Zagreb; lan KP; u KPO od rujna1943.

ANTALAŠI SLAVKO, Stjepana, r.1920; Gardinovec, akovec; u KPO od srpnja 1944.

ANTOLI EDUARD, Ignaca, r.1920; Svedruža, Krapina; lan KP; u KPO od velja e 1943; poginuo u svibnju1944. u Dugoj Rijeci (Koprivnica) kao komesar bataljona.

ANTOLI PETAR, Florijana, r.1921; Vojsak, Pregrada; u KPO od kolovoza 1943.

ANTOLI STJEPAN, Milana, r.1921; Vojsak, Pregrada; u KPO od kolovoza 1943.

ANTOLI STJEPAN, r. 1928; Radejjevo Selo, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo; nije utvr eno gdje i kada.

ANTOLI TOMO, Josipa, r.1926; Sudovec, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.

ANTONOVI STJEPAN, Ivana, r.1923; Štefanec, akovec; u KPO od 1944; poginuo na Kalniku; kada i poblize gdje, nije utvr eno.

ANŽELI STJEPAN, r.1928; Radejjevo Selo, Koprivnica; u KPO od1943; poginuo; nije utvr eno gdje i kada.

ARAMBAŠI BRANKO, Tome, ro en 1923; Bolfan, Ludbreg; poginuo 1944. kod Sredica, Bilogora.

ARAMBAŠI GOJKO iz Koprivnice.

ARAMBAŠI MILOŠ, ure, r.1921; Koprivnica; lan KP; u KPO od listopada1942.

ARBUTINA PETAR, r. 1916; Gori ka, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada1942; poginuo 12. prosinca 1942. u borbi s ustašama u Velikom Pogancu.

AUGUSTOVI JOSIP DUGI; borac KPO od ožujka 1942.

BABEC IVAN, ure, r.1914; Sesvete, Zagreb; u KPO od listopada 1943.

BABI - BADOVINAC STANKA, Šimuna r.1924; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

BABI JOSIP, Mirka, r.1926; akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1944.

BABI MIRKO, r.1926; Sveti Petar Orehovec, Križevci; u KPO od rujna 1943; borac O .

BABOK STJEPAN, Ivana, r.1919; Gornji Kraljevec, Zlatar-Bistrica; u KPO od srpnja 1944.

BA ANI ANTUN, Šimuna, iz Velikog Bukovca, Ludbreg.

BA ANI FILIP iz Poljanca, Ludbreg.

BA ANI FRANJO, Adama, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

BA ANI IZIDOR iz Poljanca,Ludbreg; poginuo; nije utvr eno gdje i kada.

BA ANI JOSIP iz Poljanca, Ludbreg.

BA ANI MILKA iz Poljanca, Ludbreg.

BA I VELJKO, Milana, r.1921; Zagreb; lan KP; u KPO od travnja 1943; komesar ete.

BA EK STJEPAN, Franje, r.1920; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od srpnja 1943.

BADOVINAC MILOŠ; u KPO od jeseni 1942.

BADOVINAC - PRI A MIRA, Jove, r. 1927; Ba kovic, Bjelovar; lan SKOJ i KP; u KPO od velja el943; sekretar SKOJ-a ete i bataljona.

BA UN MIRKO, Franje, r.1929; Žabnjak, Vrbovec; u KPO od 1943.

BAHUN ZVONKO; od rujna 1943. do lipnja 1944. u Odredu referent saniteta 1. bataljona.

BAJDAK ROZA, Dragutina, r. 1926; Hrašovsko, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginula 1944. kao borac brigade "Bra a Radi ", kod Sredica na Bilogori.

BAJKAVEC JOSIP iz Nedeliš a, akovec.

BAJZA - MENIGA ANTUN, Josipa, r.1924; Poznanovec, Zabok; u KPO od svibnja1943; zarobljen; u konclogoru u Poljskoj do završetka rata.

BAJZA ZRINKA, Alojza, r.1925; Rasinja, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1943.

BAKRAN BARICA, Vjekoslava, r. 1921; Gusakovec, Donja Stubica; poginula u prosincu1943. kao borac KPO; nije utvr eno gdje.

BAKSATOMO iz Gardinovca, akovec.

BALAŠ FRANJO, Petra, r. 1926; Ku an Marof, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine 1943; poginuo na Bilogori po etkom 1945. kao vodnik voda u brigadi "Matija Gubec".

BALAŠ ZVONIMIR, Petra, r. 1924; Ku an Marof, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo 1945. kao vodnik voda u ZUBr.

BALAŠKO ALEKSA iz Poljanca, Ludbreg.

BALAŠKO JOSIP iz Kunovec Brega, Koprivnica.

BALAŠKO STJEPAN iz Kunovec Brega, Koprivnica.

BALAŽINEC URO, Slavka, r.1914; Drenovec, Novi Marof; u KPO od kolovoza1943.

HALEN MARKO

BALENT ANTUN, Jakoba, r.1922; Oporovec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1945.

BALENT FLORIJAN, Josipa; Draškovec, akovec; u KPO od 1944.

BALENT IVAN, Tome, r.1918; Draškovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

BALENT MIJO, Draškovec; akovec; u KPO od 1944.

BALENT PETAR, Jakoba, r.1928; Oporovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

BALENT STJEPAN iz Draškovca, akovec.

BALENT ŠANDOR, r. 1922; Legrad, Koprivnica; u KPO od listopada 1943.

BALUA MARIJAN, r.1924; Zagreb; u KPO od listopada 1943; delegat voda.

BARANAŠI URO, Bolte, r.1925; Tur iš e; akovec; u KPO od 1944.

BARANAŠI IVAN, Pavia, r.1917; Gori an, akovec; u KPO od sije nja 1944; poginuo 12. velja el944. u Radeljevom Selu - Koprivnica.

BARANAŠI MARLIJA, Andrije, r.1919; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

BARANAŠI MIJO, Pavia, iz Gori ana, akovec; u KPO od sije njal944.

BARANAŠI STJEPAN, Maksa, r.1922; Palinovec, akovec; u KPO od prosinca 1943.

BARANAŠI VALENT, Mate, r.1909; Mali Otok, Koprivnica; u KPO od svibnja 1944.

BARANI MELKO, Tome, Gardinovec, akovec; poginuo u jeseni 1943. na Kalniku kao borac KPO.

BARANJA KALMAN, Bele; poginuo na Kalniku 1942.

BARAT MIJO, Jeronima, r.1920; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

BARAT MIJO, Tome; Gardinovec, akovec; poginuo u jesen1943. na Kalniku kao borac KPO.

BARBARI FRANJO, r. 1916; Vrap e, Zagreb; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao p/m u brigadi "Bra a Radi ".

BARBARI - HAJNI JELICA, r. 1923; Vrap e, Zagreb; u KPO od 1943; poginula 3. listopada 1943. u Šemnicu (Varaždin), kao pomo nik p/m u brigadi "Bra a Radi ".

BARBARI NIKOLA, Ljubomira, r.1925; Ivan ec, Koprivnica; u KPO od velja el943.

BARBERI DUŠAN, Mladena, r.1910; Bolfan, Ludbreg.

BARBIR IVAN iz Šemovca, Varaždin; u KOP od lipnja 1943.

BARI DANICA, r.1927; Vrhovac, Koprivnica; u KPO od siječnja 1943; poginula 2. ožujka 1943. u borbi kod Bojane (Moslavina), kao bolni arka u KPO.

BARI DUŠAN, r.1924; Vrhovac, Koprivnica; u KPO od 1943.

BARI ITIANJO, Mate, r.1922; Hodošan, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943.

BARI LOVRO, Petra, r.1912; Donji Hraš an, akovec; u KPO od rujna 1943.

BARI MATIJA iz Hodošana, akovec.

BARILA LOVRO, r. 1911; Dekanovec, akovec; u KPO od 1943.

BARILA MARIJA, r.1915; Dekanovec, akovec, u KPO od 1943.

BARILAC KARLO, r. 1923; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od 1943.

BARIŠI URO; u KPO od veljače 1943.

BARTOL MIRKO, Stjepana, r. 1922; Ravnice, Zabok; u KPO od 1943; poginuo kao borac brigade "Braća Radi".

BARTOL STJEPAN, Augusta, r.1919; Ravnice, Zabok; lan KP; u KPO od ožujka 1943.

BARTOLI ANTUN, Ilije, r.1917; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od svibnja 1944; desetar desetine; poginuo na Bilogori u Sredicama 24. prosinca 1944.

BARTOLI BARBARA, r.1921; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944: bolni arka.

BARTOLI FRANJO, Andrije; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

BARTOLI FRANJO, Bartola, r.1919; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

BARTOLI FRANJO, Ivana, r.1914; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

BARTOLI FRANJO, Josipa, r.1928; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944; poginuo na Bilogori, u Sredicama, 24. prosinca 1944.

BARTOLI FRANJO, Petra, r.1922; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943; poginuo na Kalniku (Kozji hrbet), 15. kolovoza 1944.

BARTOLI FRANJO, r.1911; Zlatar, Zlatar- Bistrica; lan KP; u KPO od 1942; poginuo 17. svibnja 1944; u Dugoj Rijeci (Koprivnica), kao zamjenik komandanta 2. bataljona brigade "Matija Gubec".

BARTOLI IVAN, Ignaca, r.1916; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od prosinca 1943; vodnik voda.

BARTOLI IVAN, Josipa, r. 1930; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a ; u KPO od prosinca 1944.

BARTOLI IVAN, Petra, r.1910; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od studenog 1944.

BARTOLI JAKOB, Ignaca, r.1923; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od travnja 1944.

BARTOLI JOSIP, Ignaca, r.1919; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od rujna 1944.

BARTOLI JOSIP, Pavia r.1907; Donji Mihaljevec, akovec, u KPO od prosinca 1944.

BARTOLI MARIJA, Maksa, r.1921; Marija na Muri, akovec; u KPO od studenog 1944.

BARTOLI MIJO, Ilije, r.1911; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od siječnja 1943.

BARTOLI MUO, Ignaca, r.1924; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od ožujka 1945.

BARTOLI PETAR, Mije, r.1916; Donji Mihaljevec, akovec.

BASI MILKA, Dimitrija, r.1922; Vlislav, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1942.

BASTAŠI STEVO, Jove, r.1921; Lipnica, Vrbovec; u KPO od travnja 1943.

BAŠAK URO; lan KP i KK KPH Križevci; pripadnik Kapelske oružane grupe 1941; poginuo kao borac KPO od ožujka 1942.

BAŠEK PAVAO, Stjepana, r.1920; akovec; u KPO od travnja 1945.

BAT STJEPAN, Nikole, r. 1919; Risvica, Klanjec; u KPO od listopada 1943.

BATINA JOVO, Save, r. 1926; Lasovac, Bjelovar; u KPO od listopada 1942.

BATINEC JOCO iz Bjelovara; u KPO od jeseni 1942.

BE EHERI PEPICA iz Svibovca, Novi Marof; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

BEDEKOVI ANTUN iz Jalžabeta, Varaždin.

BEDEKOVI FRANJO iz Poljanca, Ludbreg.

BEDEKOVI - GRGE MILKA, iz Poljanca, Ludbreg.

BEDEKOVI IVAN, Franje, r.1925; Hrastovsko, Ludbreg; u KPO od kolovoza 1943.

BEDNAREK VLADIMIR iz Vinice, Varaždin; u KPO od prosinca 1942.

BEDNJANEC IVANKA, Karla, r.1924; Klenovec, Pregrada; poginula u ožujku 1944, kao borac KPO.

BEDNJANEC STJEPAN, Antuna, r. 1921; Selno, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od studenog 1942; poginuo u velja i 1944, kao borac Zapadne grupe odreda.

BEDNJAREK MILOŠ; u KPO od lipnja do rujna 1943. komesar 1. bataljona.

BEGOVI ANTUN, Marice, r.1921; Bjelovar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942.

BEGOVI MARIJA; u KPO od 1943; neko vrijeme kuharica u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.

BEGOVI STEVO, r.1923; Begovi i, Petrinja; lan SKOJ-a i KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942; delegat voda.

BEJUK GABRO

BEKI STEVO, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

BEL DRAGUTIN iz akovca; u KPO od 1944.

BEL IGNAC, ure, r. 1929; akovec; lan SKOJ-a; u KPO od velja e 1945.

BEL PETAR iz akovca; u KPO od 1944.

BELAC DRAGUTIN, Franje, r.1924; Bedenec, Ivanec; u KPO od studenog 1942.

BELANOVI - ANAKI FRANCIKA, Vinka, r.1925; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943; bolni arka.

BELAVI STJEPAN, Imbre, r. 1912; Svibovec, Novi Marof; u KPO od 1942.

BELAVI ŠTEFICA iz Svibovca, Novi Marof; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.

BELAVI VJEKOSLAV, Martina, r.1923; Svibovec, Novi Marof; u KPO od svibnja 1944.

BELEC IVAN, Antuna, r.1925; Donji Pustakovec, akovec; u KPO od velja e 1945.

BELEC IVAN iz akovca; u KPO od 1944.

BELI FRANJO, Ivana, r. 1912; Gornji Ku an, Varaždin; lan KP; borac Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941; u KPO od 1942.

BELI TOMO iz Ku an Marofa, Varaždin.

BELIJA SLAVKO, Pravdoja, r.1912; Rab, Rijeka; lan KP; u KPO od rujna 1943.

BELKOVI JAKOB, r.1920; Mali Otok, Koprivnica; u KPO od jeseni 1943.

BELKOVI - JOVI IN JELKA, r.1925; Mali Otok, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

BELOŠEVI RUDOLF, Dragutina, r.1925; urmanec, Krapina; u KPO od velja e 1943; borac ZU ; poginuo 16. srpnja 1944. kod Bjelovara, kao vodnik voda u brigadi "Braca Radi".

BELOŠEVI RUDOLF, zvani Hitler, iz urmanca, Krapina; u KPO od velja e 1943; (ekonom ZU); kasnije bio u ZPO, iz kojeg je dezertirao i prijavio se ustašama u Krapini, potom od ZPO zarobljen, osu en na smrt i pogubljen.

BELOŠEVI STJEPAN, Viktora, r.1922; urmanec, Krapina; u KPO od velja e 1943.

BELOVI ANDRIJA iz akovca; u KPO od 1944.

BELOVI URO, Josipa, r.1909; akovec; u KPO od prosinca 1944.

BELOVI JOSIP, Josipa, r.1919; akovec; u KPO od sije nja 1945.

BELUŽI GABRO, Gabrijela, r.1917; Delkovec, Zlatar-Bistrica; zarobljen kao borac KPO; ubijen 1944. u konclo-goru Jasenovac.

BELJAK GABRO; od lipnja 1944. u Odredu referent saniteta bataljona.

BENCARI TOMO

BENCEK ANTUN, Mate, r.1927; Vini no, Novi Marof; u KPO od lipnja 1943.

BENCEK URO, Josipa, r.1921; Vrbovec; u KPO od 1943.

BENCEK FRANJO, Josipa, r.1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1944.

BEN EK ANTUN iz Donjeg Ku ana, Varaždin; poginuo; kada i gdje nije utvr eno.

BEN EK URO, Josipa, r. 1911; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.

BEN EK GABRO; u KPO od 1943; stražar u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

BEN EK JURAJ iz Donjeg Ku ana, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BEN EK PETAR iz Donjeg Ku ana, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BENDELJA ADAM iz Madaraševca, Ludbreg.

BENDELJA DRAGUTIN, irila, r.1925; Madaraševac, Ludbreg.

BENDELJA JELENA iz Hrastovljana, Ludbreg.

BENI KI MATO, Antuna, r.1915; Delus, Delnice; lan KP; u KPO od srpnja 1943; delegat voda i zamjenik komesara ete.

BENI STJEPAN STEVO; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BENKO ANDRIJA, Luke, iz Poljanca, Ludbreg.

BENKO SLAVKO, Luke, r.1922; Struga, Ludbreg; u KPO od 1942; poginuo 1944. u Mostima kod Bjelovara kao desetar desetine u brigadi "Bra a Radi ".

BENKO STJEPAN, Ladislava, r.1920; Sarajevo; lan KP; u KPO od velja e 1942.

BENKO ZVONIMIR iz Ku an Marofa, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BENKOVI ROZALIJA, Vinka, r.1928; Lovre a Sela, Zabok; lan KP; u KPO od 1943.

BENKUS FRANJO, Stjepana, r. 1910; Ga ice, Ivanec, Varaždin; lan KP; u KPO od 1943.

BERC ALOJZ, Ljudevita, r.1926; Kladnik, Klanjec; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja 1944.

BERMANEC TOMO, Ignaca, r.1929; Gori an, akovec; u KPO od listopada 1943.

BERŠI STJEPAN iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BERTOVIŠ AK ANDRIJA VOLAN, od Bjelovara, lan KP; u KPO od 1943; komandant bataljona i zamjenik komandanta Odreda.

BESEDI BRANKO, Steve, r.1910; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od rujna 1944.

BESEDI URO, Franje, r. 1926, Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

BESEDI IVAN, Franje, r. 1924; Tur iš e, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; zarobljen; deportiran u konclogor Dachau.

BESEDI LJUBOMIR, r.1914; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

BESEDI NIKOLA, Steve, r.1926; Sokolovac, Koprivnica lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

BESEDI PAJO; od lipnja 1944. u Odredu neko vrijeme komandant 2. bataljona.

BESEDI SRPKO iz Grdaka ili Prnjavora, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.

BESEDI STEVO, Vojislava, r. 1926; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.

BESEDI TOMO, Milke, r.1911; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943; poginuo 1944; gdje, nije utvr eno.

BESEDNIK MIJO, Juraja, r.1914; Ravnice, Zabok; u KPO od 1943.

BIBER NIKOLA; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.

BIDIN - HREŠ LJUBICA, r. 1924; Rakovec, Vrbovec.

BIHLER ZVONKO; u KPO od 1943; stražar u konspirativnoj bolnici Gabrinovec, na Kalniku.

BILI BRANKO

BILJAN IVAN, r.1926; Sveti Petar Orehovec, Križevci; u KPO od rujna 1943; borac OC.

BIRA DRAGUTIN

BIRA STJEPAN

BIRTA FABUAN; u KPO od1942; komesar ete i zamjenik komesara 1. bataljona.

BIŠ AN MARKO, Slavka, r.1919; Križ, Klanjec; u KPO od 1943; poginuo 1944. na Varaždin Bregu kao borac brigade "Bra a Radi ".

BIŠ AN VJEKOSLAV, Marka, r.1922; Križ, Klanjec; poginuo 1944. kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

BIŠKUP URO, Imbre, r. 1907; Boije, Križevci; u KPO od 1944.

BIŠKUP PETAR VENO, Marije, r.1918; Podgorci, Bjelovar; lan KP; pripadnik Prvog ZgbPO od 1941; 1942. djelovao na uspostavljanju veze i okupljanju bilogorskih i kalničkih partizana u KPO; poginuo 23. travnja 1945. kao komandant 32. divizije; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

BLAGAJ MARTIN, Mije, r.1922; Hrženica, Ludbreg.

BLAGAJ VIKTOR, Benedikta, r.1921; Sveti ur , Ludbreg; u KPO od svibnja1943.

BLAGUS BLAŽ, r.1924; Hodošan, akovec; u KPO od Prosinca 1943.

BLAGUS STJEPAN, Blaža, r.1924; Hodošan, akovec; u KPO od prosinca 1943.

BLAŠKOVI RUDOLF, Andrije r.1924; Mihovljan, Zlatar- Bistrica; u KPO od travnja1943.

BLAŽETI IVAN, Matije, r.1927; elekovec, Koprivnica; lan KP; u KPO od jeseni 1943.

BLAŽI ANDRIJA, Josipa, r.1924; Struga, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja el1942.

BLAŽI ANTUN ŠIMUN, Vinka, r.1916; Globo ec, Ludbreg; lan KP; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe 1941; u KPO od1942 ; poginuo u rujnu 1943. kao politiki radnik OK KPH Varaždin; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

BLAŽI - BR KOVI KATA, r. 1921; Globo ec, Ludbreg.

BLAŽI JOSIP ŠKOT, Vinka, r. 1924; Globo ec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; obavještajni oficir bataljona i Odreda.

BLAŽI JOSIP STRIC, Ivana, r.1906; Globo ec, Ludbreg.

BLAŽI MAGDALENA iz Globo eca, Ludbreg.

BLAŽI MARTIN, Mije, r. 1922; Hrženica, Ludbreg.

BLAŽI MICIKA iz Globo eca, Ludbreg; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici Gabrinovac na Kalniku.

BLAŽI RUŽA iz Globo eca, Ludbreg; bolni arka u odredu i u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.

BLAŽI STJEPAN, Mije, r.1924; Hrženica, Ludbreg.

BLAŽI STJEPAN, Nikole, r. 1921; Globo ec, Ludbreg ; lan KP ; u KPO od kolovoza1943; poginuo 1945. kao komandir ete u brigadi "Bra a Radi ".

BLAŽI TOMO, Florijana, iz Karlovca Ludbreškog, Ludbreg.

BLAŽI TOMO PEPEK, Vinka, r. 1918; Globo ec, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1942.

BLAŽIN STJEPAN, Tome, r. 1922; i kovina, Ludbreg ; lan SKOJ-a ; u KPO od 1943; poginuo listopada 1944. u Slanju, Ludbreg.

BLAŽIN I LADISLAV, Augusta, r. 1919; Nagykanizsa, Ma arska ; u KPO od travna 1945.

BALAŽINEC FRANCA iz Globo eca, Ludbreg

BALAŽINEC FRANJO iz Globo eca, Ludbreg.

BLAŽINEC SLAVKO, Bedenika, r. 1926; Gornja Poljana; Novi Marof; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prole a 1943.

BLAŽINOVI SLAVKO

BOBEK TOMO iz Donjeg Ku ana, Varaždin ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BOBETI IVAN, Josipa, r.1914; Poljanec, Ludbreg; ubijen 1942. u koncllogoru Jasenovac, kao borac KPO.

BOBETI JOSIP iz Poljanca, Ludbreg ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BOBI FLORUAN, r.1913; Ku an Gornji, Varaždin ; lan KP; sekretar OK KPH Varaždin; sudionik osnivanja Prvog KPO; poginuo 29. travnja1942. u Jalkovcu kod Varaždina; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

BOBI LAZO, r.1921; od Oku ana; borac BP ; u KPO od listopada1942.

BOBINAC IVAN, r. 1908; Gornji Raji , Nova Gradiška ; u KPO od 1942.

BOBOVEC ZLATKO, Alojza, r.1922; Vojakovac, Križevci; u KPO od listopada 1943; poginuo 10. velja e 1944. kao borac brigade "Matija Gubec".

BOBUK JOSIP, Josipa, iz abraja, Križevci; u KPO od listopada1943; borac O .

BO KAJ ANTUN iz Senkovca, akovec.

BO KAJ JOSIP iz Domašince, akovec.

BOGDAN ANTUN, Matije, r.1926; Mala Rijeka, Koprivnica; lan SKOJ-a ; u KPO od travnja 1943.

BODIN MILENKO, r.1920; Radeljevo Selo, Koprivnica ; u KPO od sije nja 1943; poginuo u Sredicama (Bilogora) 1944. kao borac 32. divizije.

BODIN PETAR, Pavia, r.1921; Sokolovac, Koprivnica ; u KPO od ožujka 1943.

BODINOVAC BRANKO, Nikole, r.1927; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1942; poginuo 1945; gdje, nije utvr eno.

BODINOVAC MILAN, r.1925; Veliki Grabi ani, Koprivnica ; lan SKOJ-a i KP; u KPO od studenog 1942.

BOGDANOVI PERO iz Orovcu, Bjelovar; u ožujku 1943. u KPO bio komandir ete.

BOGOVI PETAR FUREK iz Ku ana Gornjeg, Varaždin.

BÖHM ZVONIMIR

BOLI IVAN, Mije, r. 1923; Donja Dubrava, akovec; poginuo1943. u borbi kod Koprivnice, kao borac KPO.

BOLŠEC AUGUST, r.1927; Novi Marof; u KPO od lipnja1944.

BOLTEK IVAN; u ožujku 1943. bio komesar ete u 1. bataljonu KPO.

BONTEK ANTUN iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

BORAK DRAGUTIN, Tome, r. 1924; Maruševac, Ivanec; u KPO od 1944.

BORKOVI IVAN iz Okruglog Vrha, akovec.

BOROŠI IVAN, r.1911; Bolfan, Ludbreg ; poginuo1943. na Kalniku; поблиže gdje, nije utvr eno.

BOROV AK STJEPAN, r. 1914; Klanjec; lan KP ; u KPO od velja e 1943; delegat voda.

BOROVE KI JURAJ, Stjepana, r.1927; Martiniš e, Zabok ; u KPO od1943.

BOROVI NIKOLA, ure, r. 1921; Diklenica, Bjelovar; u KPO od studenog 1942.

BOROVI STJEPAN, Franje, r.1926; Selnica Podravska, Koprivnica ; u KPO od lipnja 1943; poginuo kao zamjenik komandira ete u brigadi "Bra a Radi ".

BOROVŠ AK STJEPAN; u ožujku 1944. iz KPO prekomandiran u ZgbPO.

BORŠI IGNAC, Milana, r.1925; Vinogora; Pregrada; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 30. lipnja 1944. u vinogradima kraj Subotice Podravske (Koprivnica), kao komesar ete u brigadi "Bra a Radi ".

BOS FRANJO, Ivana, r.1910; Kalnik, Križevci; u KPO od kolovoza 1943.

BOSANAC DUŠAN; u KPO od listopada 1942; od ožujka1944. komandant bataljona.

BOSANAC URO; lan KP ; u KPO od 1943; nesretno poginuo od vlastite ru ne bombe 16. svibnja1944. kao komandant 3. bataljona Odreda.

BOSANAC JOVO

BOSANAC STJEPAN; iz Odreda prekomandiran u ZPO.

BOSEK FRANJO

BOSNAR BRANKO; lan KP ; u KPO od rujna 1943; operativni oficir 1. bataljona.

BOSNH DUŠAN; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo 1944. u Bosni, kao komandant bataljona u 17. slavonskoj brigadi.

BOŠ AK URO, r. 1882; Križevci; lan KP ; pripadnik Križeva ke oružane grupe 1941; u studenom 1941. uhapšen; u konclogoru Jasenovac ubijen.

BOZETA PETAR; u KPO od listopada 1942.

BOŽEK VALENT, Franje, r.1922; Jelovec, Zlatar- Bistrica ; lan KP ; u KPO od 1943.

BOŽI KOVI JOVO, r. 1924; Kloštar, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od listopada 1943.

BOŽI KOVI PETAR, Milana, r.1925; Kloštar Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP ; u KPO od lipnja 1943.

BOŽI JOSIP, Melka, r.1923; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

BOŽI SLAVKO, Nikole, r.1927; Ivan ani, Vrbovec ; lan SKOJ-a ; u KPO od srpnja 1943; poginuo 6. travnja 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

BOŽOVI EDO iz abraja, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .

BOŽOVI JOVO iz Kloštra, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .

BOŽOVI NIKOLA iz Vuji a, Križevci; u KPO od 1943; borac O ; komandir jedinice za osiguranje Štaba odreda.

BRADI MILKO, Mije, r.1929; Dubrava, Vrbovec ; lan SKOJ-a ; u KPO od svibnja 1943.

BRADI NIKOLA iz Kotoribe, akovec.

BRADI SLAVKO, Milana, r.1923; Apatovac, Križevci; u KPO od prosinca 1944.

BRAJOV AK IVAN

BRAJKOVI IVAN

BRAKUZA STEVO, Ivana, r. 1924; Velika Mu na, Koprivnica ; u KPO od svibnja 1943.

BRANILOVI IVAN iz Tur iš a, akovec.

BRANILOVI JOSIP iz Varaždina.

BRANILOVI ŠIMUN, Stjepana, r. 1920; Pretetinec, Križevci; u KPO od studenog 1944.

BRANOVI IVAN

BRATKO IVO iz Nedeliš a, akovec.

BRCKOVI IVAN, Roka, r. 1914; Globo ec, Ludbreg.

BRCKOVI ROKO, Tome, r. 1893; Globo ec, Ludbreg ; ubijen u konclogoru Lepoglava kao borac KPO.

BRCKOVI STJEPAN, Roka, r.1912; Globo ec, Ludbreg.

BRDAR DUŠAN iz Sokolovca, Koprivnica.

BREGOVI FRANJO, Marije, r. 1920; Slanje, Ludbreg; lan KP ; u KPO od 1943.

BREGOVI IVAN, Marije, r. 1913; Slanje, Ludbreg ; lan KP ; u KPO od srpnja 1943.

BREGOVI JOSIP, Juraja, r. 1916; Ivanec, Varaždin ; lan KP ; u KPO od 1943.

BREGOVI VINKO, Eve, r. 1906; Madaraševac, Ludbreg ; u KPO od travnja 1943.

BREKA BOGDAN iz Gline; u KPO od 1943; poslužilac teškog mitraljeza u 3. bataljonu.

BREZARI MIHAEL, Imbre, r. 1928; Peskovec, Vrbovec ; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1944.

BREZNI KI STJEPAN, Blaža, r. 1924; Krušljevec, Vrbovec ; u KPO od 1943; kasnije bio u brigadi "Matija Gubec"; poginuo 1944. u Podravini.

BREZNIKVERNER

BRILI GAJO; od lipnja 1943. u Odredu kra e vrijeme komandir ete u 2. bataljonu.

BRKANNOVI DMITAR, Tome, r. 1926; Velika Mu na, Koprivnica ; u KPO od sije nja 1944.

BRLJAK GAŠPAR iz Donje Dubrave, akovec.

BRLJE I MILAN, Jakoba, r. 1924; Lukovo, Vrbovec ; u KOP od rujna 1943; poginuo u prolje e 1944; gdje, nije utvr eno.

BRN I MIJO, Ljubana, r. 1905; Bolfan, Ludbreg.

BRNICA MILIVOJ, Steve, r. 1914; Veliki Poganac, Koprivnica, lan KP; u KPO od ožujka 1943.

BRNICA MILOŠ, Mije, r. 1923; Ribnjak, Koprivnica ; lan KP ; u KPO od ožujka 1943.

BRNICA MILOŠ, Milke, r. 1921; Veliki Poganac, Koprivnica ; u KPO od ožujka 1943.

BRNICA MILOŠ, Milutina, r. 1921; Veliki Poganac, Koprivnica ; u KPO od ožujka 1943.

BRNICA MILOŠ, Nikole, r. 1925; Veliki Poganac, Koprivnica.

BRODAR FRANJO

BRODARI - SARAJ I DRAGICA, Leonarda, r. 1927; Gori an, akovec; lan SKOJ-a ; u KPO od sije nja 1944.

BRODNJAK MARIJAN

BROLICH LEONID, Viktora, r.1920; Bazkarabulak, SSSR ; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.

BRONEC RUDOLF, Matije, r.1924; Vrap e, Zagreb, lan SKOJ-a i KP ; borac Z ; u KPO od studenog 1942; poginuo 1943. u Velikoj resnjevici, kao komesar bataljona u brigadi "Bra a Radi ".

BROZ ANKA, Janka, r.1923; Strahinje, Krapina ; poginula u svibnju 1944. kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.

BROZ STJEPAN, Franje, r. 1922; Rado-boj, Krapina; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Va-raždin), kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

BROZ ZVONKO, Vjekoslava, r. 1925; Kladnik, Klanjec ; lan SKOJ-a i KP ; u KPO od studenog 1943.

BROZD STANKO; u KPO od svibnja 1943; od rujna iste godine bio u brigadi "Bra a Radi "; u studenom 1944. za-robljen, nakon ega je dospio u kon-clogor Lepoglava, gdje se nalazio do kraja rata.

BROZINOVI BOŽIDAR

BRU IN DRAGUTIN, Viktora, r. 1919; Apatovac, Križevci; u KPO od sredine ljeta 1943; vodnik voda; poginuo u li-stopadu 1944. u borbi za oslobo enje Koprivnice ; pokopan u selu Jagnjedovac.

BRUI PETAR TESLA, r. 1920; Gre ani, Nova Gradiška ; borac BP ; u KPO od listopada1942.

BRUN I IVAN iz Poljanca, Ludbreg.

BUBANI STJEPAN iz Jalžabeta, Va-raždin ; lan KP ; u KPO od prosin-cal1943; komesar ete i zamjenik komesara 1. bataljona.

BUBEK MIJO iz Mihovljana, akovec.

BUDALEC FRANJO, Andrije, r. 1925; elekovec, Koprivnica ; u KPO od li-stopada 1943.

BUDIN DRAGAN iz abraja, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .

BUGAN IVAN, Martina, r. 1911; od Vrbovca; u KPO od 1943.

BUGAN STJEPAN; Križevci; u KPO od1944.

BUJANEC MARUA, Stjepana, r. 1913; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1944.

BUJI DUŠAN

BUKAL JOSIP iz Trnovca Bartolo-ve kog, Varaždina ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

BUKOVEC ANTUN, Dorè, r. 1917; Ne-deliš e, akovec ; u KPO od prosinca 1944.

BUKOVINA DRAGICA

BUN I STANKO, r.1920' Veliki Šušnjar, Petrinja ; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

BUNETA ALEKSANDAR, Petra, r. 1920; Karlovac; u KPO od svibnja 1943.

BUBNJARI -BARTOLOVI IVANKA iz Donjeg Kneginca, Varaždina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1943; bolni arka.

BUNJEVAC MATIJA, ro en u Budim-pešti, Ma arska ; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

BUTKOVI MIJO, r. 1920; Odra, Sisak; lan SKOJ-a i KP ; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo na Zum-berku 1944. kao borac 16. slavonske brigade.

CAFUK BORIS, r. 1923; Zagreb; lan SKOJ-a i KP ; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

CAFUK STJEPAN, Fabijana, r.1920; Repušnica, Kutina ; u KPO od ožujka 1943.

- CAPAR PETAR, Petra, r. 1922; Veliko Trgovišće, Zabok ; član KP ; u KPO od studenog 1942; poginuo 1945. kao komesar 2. bataljona ZUBr.
- CAR MARTIN, Pavia, r.1922; Radeljevo Selo, Koprivnica ; u KPO od kolovoza 1943.
- CAR PAVAO, Julija, r. 1930; Ludbreg ; član SKOJ-a ; u KPO od veljače 1944.
- CAR SLAVKO, r. 1923; Radeljevo Selo, Koprivnica ; u KPO od studenog 1942; poginuo u proljeće 1943. kao borac 17. slavonske brigade; gdje, nije utvrđeno.
- CAREVI MAKSIM; član KP; u KPO od sredine ljeta 1943.
- CECELJA FRANO, Antuna, r. 1930; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od rujna 1944.
- CEKOVI FRANJO
- CEROVEKI STJEPAN iz Kućan Marofa, Varaždin; poginuo; gdje i kada, nije utvrđeno.
- CESAR SIMUN, Tome, r. 1928; Podgorje, Marija Bistrica, Donja Stubica ; poginuo u svibnju 1944. na Kalniku kao borac KPO.
- CETLIN ANDRUA, Jove, r. 1915; Vujići, Križevci; u KPO od 1944.
- CETLIN JANDRO iz Vujića, Križevci; u KPO od 1943; borac O .
- CETUŠI BLAGOJE, ure, r. 1928; Osijek Vojakova ki, Križevci; član SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.
- CETUŠI JOSO, Mije, r.1906; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1942.
- CETUŠI MILEVA - ŠOJKA, r. 1907; Osijek Vojakova ki, Križevci; član KP; pripadnik Osječke - kalničke oružane grupe od 1941; borac KPO od 1942.
- CETUŠI MILOVAN, Pere, r. 1908; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1942.
- CETUŠI VESELIN, Gaje, r. 1927; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1943.
- CIGANOVI EDO, ure, r. 1921; Plavšćina, Koprivnica ; u KPO od veljače 1943.
- CIGROVSKI JANKO iz Međimurja, član KP ; u KPO od 1943; komandir M .
- CIKA GABRUEL iz Kućan Marofa, Varaždin.
- CIKA JAKOB iz Kućan Marofa, Varaždin.
- CIKA MIJO iz Kućan Marofa, Varaždin.
- CIKA MIRKO, Josipa, r. 1913; Varaždin ; u KPO od 1943.
- CIKA RUDOLF iz Kućan Marofa, Varaždin.
- CILJAK JOSIP iz Zamladinca, Križevci; u KPO od studenog 1942.
- CIMERMAN JOSIP, Dragutina, r. 1926; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg ; u KPO od lipnja 1943; poginuo u lipnju 1944. kod Svibovca (Novi Marof), kao borac u brigadi "Braća Radi ".
- CINGULIN DRAGO, r. 1915; Zagreb ; član KP ; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- CIRKVENI STJEPAN, ure, r. 1928; Štefanec, akovec ; u KPO od travnja 1945; umro 1945. u bolnici u Varaždinu, od posljedica rana, zadobivenih od nagazne mine.
- CMRE NJAK JOSIP, Antuna, r. 1922; Gardinovec, akovec ; član SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- CMRK FRANJO, Pavia, r 1923; elekovec, Koprivnica ; u KPO od 1943; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- OLAK MARIJA, Vide, r.1925; Seljanec, Križevci; u KPO od kolovoza 1943.
- COLJAK JOSIP iz Zamladinca, Križevci; u KPO od studenog 1942.
- COPAK - KOLENKO MARIJA, Josipa, r.1923; Lepoglava, Ivanec ; u KPO od 1943.
- CRKVENI IVAN, Dragutina, iz Slanja, Ludbreg.
- CRKVENI ROKO, Ivana, r. 1905; Komarnica, Ludbreg.
- CRKVENI STJEPAN, Gabrijela, iz Ludbrega.
- CRLJENICA BOŠKO iz Sokolovca, Koprivnica.
- CRLJENICA DUŠAN iz Prnjavora, Koprivnica.
- CRLJENICA LAZO
- CRLJENICA ŽARKO, Petra, r. 1920; Duga Rijeka, Koprivnica ; u KPO od ožujka 1943.

CRNI URO, Tome, r. 1912; Sudovec, Novi Marof; u KPO od 1943.

CRNI IVAN, Tome, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.

CRNI STJEPAN, Šandora, r. 1926; Apatovac, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1943.

CRNKOVI FRANJO, Josipa, iz Kormarnice, Ludbreg.

CRNKOVI LJUBOMIR s Korduna; lan KP, vodnik voda u Ž ; u KPO od studenog 1942; vodnik voda, komandir ete i operativni oficir bataljona.

CRNEKI STJEPAN, pripadnik Varoždinsko-ludbreške oružane grupe i KPO od ožujka 1942.

CRNEKA ANTUN JANKO iz Varoždina.

CRNI KATICA, Stjepana, r.1923; Zakrižje, Mostar, BiH; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.

CRNOBRNJA MILOŠ, r.1921; Donja Pastusa, Petrinja; lan KP; borac BP; u KPO od listopada 1942.

CUKOR JAKOB iz Jalžabeta, Varoždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

CUKOVEKI LJUDEVIT, Stjepana, r.1926; Mokrice, Donja Stubica; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943.

CVIKER FRANJO iz Poljanca, Ludbreg.

AKO STEVO, Josipa, r. 1912; Mijevec, Križevci; u KPO od studenog 1944.

AJAVEC IVAN iz Zbelave, Varoždin.

AJAVEC PAVAO iz Zbelave, Varoždin.

AJAVEC STANKO, Jakoba, r. 1927; Zbelava, Varoždin; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

ANADI-HAVOJI JELICA, Franje, r.1927; Palinovec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943; bolni arka.

ANAKI ANTUN, Vinka, r.1927; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1944.

ANAKI URO

ANAKI IVAN, Mije, iz Hrženice, Ludbreg.

ANAKI MARIJA

ANAKI MIJO, ure, iz Vinograda Ludbreskih, Ludbreg; poginuo 1943; poblize kada i gdje, nije utvr eno.

AVI JOVO, Steve, r. 1928; abraji, Križvci; u KPO od velja e 1945.

AVI STEVO iz Sokolovca, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo u velja i 1944. kao pripadnik KVP.

AVI STEVO, r. 1920; Mala Mu na, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1942; komandir ete, komandant barataljona i kra e vrijeme 1943. komandant Odreda.

AVI VOJISLAV VOJO iz Sokolovca, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1943.

AVLEKAN ELA, Lovre, iz Oporovca, akovec; poginula; kada i gdje, nije utvr eno.

ELIG MATO, Tome, r. 1905; Višnjica, Ivanec; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

ELOFIGA ZLATKO, r. 1921; Zagreb; u KPO od rujna 1943; borac O .

EP URO iz Gornjeg Kneginca, Varoždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

IEK FRANJO, Stjepana, r. 1923; Poljanec, Ludbreg.

E EK STJEPAN, Stjepana, r. 1927; Husinec, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku 1944. kao borac u brigadi „Bra a Radi ”.

IKO ANDRIJA, Petra, r. 1924; Mokrice, Donja Stubica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 1944. u Koprivnici, kao borac u brigadi „Bra a Radi ”.

IKO JOSIP, Petra, r. 1922; Mokrice, Donja Stubica; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.

IKO RUDOLF, Janka, r. 1925; Mokrice, Donja Stubica; lan KP; u KPO od kolovoza 1944.

IKAN ANTUN, Mirka, r. 1901; Varoždinske Toplice, Novi Marov; u KPO od 1942.

IKULIN RUDOLF, Blaža, r. 1925; Ma arevo, Novi Marof; u KPO od 1943.

IVRAG STJEPAN, Josipa, r. 1925; Donja Velika, Koprivnica; u KPO od svibnja 1944.

IZMEŠIJA ROKO, Ivana, r. 1921; Donja Dubrava, akovec; u KPO od svibnja 1943; borac M .

IŽI ANDRIJA, Tome, r.1923; Gornja Višnjica, Ivanec; u KPO od 1942.

IŽI ANDRO, r. 1920; Gornja Višnjica, Ivanec; lan SKOJ-a ; u KPO od kolovoza 1943; borac O .

IŽMEKOVI PAVAO; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici na Kalniku.

IŽMEŠUA FRANJO iz Donje Dubrave, akovec.

LEKOVI IVANKA, Alojza, r. 1929; Poznanovec, Zabok; u KPO od lipnja 1943.

LEKOVI LJUBICA, Alojza, r. 1911; Poznanovec, Zabok ; lan KP i AFZ ; u KPO od lipnja 1943.

MRLEC MILAN, Slavka, r. 1921; Bolfan, Ludbreg.

MRLEC STJEPAN iz Bolfana, Ludbreg.

OKLICATOMO, Ivana, r. 1928; elekovec, Koprivnica; lan KP ; u KPO od srpnja1943.

OLJA VIKTOR, r. 1910; Klju , Novi Marof; vije nik ZAVNOH-a; u KPO od 1943; u kolovozu 1944. ubijen od ustaša u ku i Dragutina Zeželi a kod Ljubelja na Kalniku.

OPOR DRAGUTIN, r.1929; Krapina Selo, Zlatar-Bistrica ; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

OPOR STJEPAN, r. 1928; Krapina Selo, Zlatar-Bistrica ; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

OTRA BOŽIDAR, Mojsija, r. 1917; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg ; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

OTRA IVAN, Mojsija, r. 1918; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo 15. srpnja 1944. na Bilogori kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

OVRAN BLAŽ, Lovre, r.1927; Željeznica, Ivanec; lan KP ; u KPO od kolovoza 1943.

REP STJEPAN iz akovca; u KPO od 1944.

RNELI FRANJO, Andrije, r. 1915; ukovec, Ludbreg.

UBRA STEVO, r. 1904; Brezovljani, Križevci; pripadnik Kapelske oružane grupe odl1941; poginuo u Gradecu (Križevci) u sije nju 1942.

UBRLA GOJKO, Petra, r.1926; Kraljevec, Bjelovar; lan SKOJ-a ; u KPO od 1943.

U EK - VRBINŠEK TEREZIJA, r. 1920; Klenovec, Pregrada ; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

U KOVI STEVO iz Babinca, Glina ; u sije njul1944. bio kra e vrijeme komandant KPO.

UKANI PETAR iz Brezovca, Bjelovar; u KPO od jeseni 1942.

UPOVI STANKO; u KPO od 1943; komandir straže u konspirativnoj bolnici na Kalniku.

US MATO iz Tužnog, Varaždin ; poginuo na Kalniku; kada, nije utvr eno.

US SLAVKO iz Tužnog, Varaždin ; poginuo na Kalniku; kada, nije utvr eno.

ORKOVI DUŠAN, r. 1921; Donja Ba uga, Petrinja; lan SKOJ- a i KP ; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komandir ete, komandant bataljona i operativni oficir Odreda ; odlikovan Ordenom narodnog heroja.

US DRAGUTIN, Matije, r.1914; Tužno, Varaždin; u KPO od ožujka 1943.

US FRANJO, Matije, r. 1916; Tužno, Varaždin ; lan KP ; u KPO od velja e 1943.

DAMIŠ FRANJO iz Ma kovca, akovec.

DAMJANI BRANKO, Mirka, r.1926; Srpske Moravice, Delnice ; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943.

DANI UR A -BEBE, Stjepana, r.1922; Vrbanovec, Ludbreg; u KPO od 1944; poginula 3. velja e 1945. u borbi kod Bjelovara, kao delegat voda u Komandi mjesta Vrhovac, Koprivnica.

DEBAN LUKA iz Selnice, akovec.

DEBELO VALENT, Jakoba, r. 1910; Palovec, akovec ; u KPO od listopada 1944.

DEBELJAK DRAGUTIN, Ivana, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

DEBELJAK IVAN PAKLEC; poginuo 1944. kod Leskovca, Novi Marof, kao borac KPO.

DEBELJAK MATIJA, Antuna, iz Martijanca, Ludbreg.

DEBELJAK ROKO, Ignaca, r. 1925; Poljanec, Ludbreg.

DEBELJAK STJEPAN, Antuna, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

DEBELJAK VLADO, Antuna, r. 1926; Komarnica, Ludbreg ; poginuo 1944. u Ludbreškom Ivancu - Koprivnica.

DE KO MARKO, ure, r.1910; Krušljavec, Vrbovec ; u KPO od 1943.

DE KO MILAN, Franje, r.1929; Krušljavec, Vrbovec; u KPO od 1943.

DEJANOVI STANKO iz Deanovi a, Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

DELIM MILUTIN; pripadnik Kapelske oružane grupe 1941; poginuo kao borac KPO od ožujka 1942.

DEMONJA NIKOLA, r.1919; Vlahovi i, Glina ; lan KP ; komandir BP ; u KPO od listopada 1942; komandant 1. bataljona i zamjenik komandanta Odreda; poginuo 6. rujna 1944. u Požegi kao komandant 12. slavonske divizije; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

DETAL-KOREN MACA, r.1927; Vinkovec, Vrbovec; lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.

DETELJ FRANJO, Viktora, r. 1923; Poljanec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP ; u KPO od 1942.

DETELJ IVAN iz Poljanca, Ludbreg ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

DETELJ MARICA, Antuna, r. 1922; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.

DETELJ MAI IJA, Antuna, iz Martijanaca, Ludbreg.

DETELJ STANKO, Viktora, iz Poljanca, Ludbreg.

DETELJ STJEPAN, iz Poljanca, Ludbreg.

DETLIBACH ZVONKO

DEVI DUŠAN, r. 1925; Velika Branjska, Koprivnica ; lan KP; u KPO od velja e 1943; zamjenik komandira O .

DEVI MILAN, r. 1914; Cepidlak, Križevci; u KPO od svibnja 1943; poginuo u Jakopovcu (Bilogora); kada, nije utvr eno.

DEVI MILAN, r.1926; Grdak, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo 13. lipnja 1943. kao borac 17. slavonske brigade; gdje, nije utvr eno.

DEVI MILOVAN JAVOR iz Velike Branjske, Koprivnica; borac KPO od 1942.

DEŽIC ALEKSA, Imbre, r. 1904; Poljanec, Ludbreg.

DEŽI ANTUN iz Poljanca, Ludbreg.

DEŽI SMIUANA, Alekse, r. 1928; Poljanec, Ludbreg.

DUANOŠI MATILDA, Antuna, r. 1898; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg ; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

DUANOŠI - VESANOVIĆ AMALIJA, ure, r. 1923; Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.

DUANUŠ SLAVKO, Mirka, r. 1916; Ljubetića, Novi Marof; u KPO od 1944.

DUANUŠ VALENT, Stjepana, r. 1912; Vojnovec, Križevci; u KPO od 1944.

DIMI ZDENKO, Maksa, r. 1925; Zagreb; u KPO od 1943; vezist u Voduzvezu Odreda.

DIVJAK IVANKA, Antuna, r. 1924; Blača, Slovenija ; u KPO od srpnja 1943.

DLAKA MIJO, Josipa, r.1924; Podlužan, Križevci; u KPO od srpnja 1943.

DOBEC STJEPAN, Pavia, iz Ludbrega.

DOBRI MILIVOJ, Tomislava, r. 1925; Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo kao komesar ete 25. listopada 1943. kod Poto eca kraj Križevaca.

DOBRIN TOMO iz Martijanaca, Ludbreg.

DOBRI MARIJAN iz Velikog Bukovca, Ludbreg ; u KPO komandir ete.

DOBRINI ZVONKO iz Globo eca, Ludbreg.

DOKLEJA FRANJO iz akovca; u KPO od 1945.

DOLENECIGNAC, Ivana, r. 1927; Karlovec Ludbreški, Ludbreg ; u KPO od rujna 1943.

DOLENEC JOSIP, ure, r. 1914; Sveti Juraj u Trnju. akovec; lan KP; u KPO od rujna 1944; zamjenik komesara ete.

DOMINI URO, Ivana, r.1925; Držimurec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1944.

DOMIŠLJANOVI JANKO, Juraja, r.1924; Tugonica, Zlatar-Bistrica ; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku 1944, kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

DOMJANIC IVAN iz akovca ; u KPO od 1945.

DOŠEN STEVO, r. 1919; Dodoši, Petrinja; član KP; desetar desetine u BP ; u KPO od listopada 1942; komandant bataljona; poginuo u prosincu 1944. kao komandant brigade "Matija Gubec"; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

DOVŽAK STANKO, borac Ž ; u KPO od studenog 1942; komesar bataljona.

DOŽAJI IVAN iz Poljanca, Ludbreg.

DRAGAŠ LAZO, r. 1912; Donja Mlinoga, Petrinja; desetar desetine u BP ; u KPO od listopada 1942; komandir etc.

DRAGAŠEVI DUŠAN, Tome, r. 1906; Osijek Vojakova ki, Križevci; član KP; u KPO od 1942.

DRAGAŠEVI GAJO, Steve, r. 1910; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1943; borac O ; poginuo 17. listopada 1943; gdje, nije utvrđeno.

DRAGAŠEVI MILAN, Jove, iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; u KPO od 1942.

DRAGAŠEVI MILOVAN, ure, r. 1923; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od studenog 1942.

DRAGAŠI MILKO, Pavia, r. 1908; Prkos, Koprivnica ; u KPO od ožujka 1943; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

DRAGAŠI NIKOLA, Jove, r. 1927; Veliki Poganac, Koprivnica; član KP; u KPO od siječnja 1943; vodnik voda.

DRAGONIJE IVAN, Josipa, r. 1907; Vinkovec, Vrbovec ; u KPO od 1943.

DRAGONIJE JOSIP, Ivana, r. 1928; Vinkovec^ Vrbovec; u KPO od 1943; borac O ; poginuo 1945; gdje, nije utvrđeno.

DRAGONIJE STJEPAN, Josipa, r. 1919; Vinkovec, Vrbovec^ u KPO od studenog 1943; borac OC.

DRAGOSAVLJEVI NIKOLA, r. 1913; Grdak, Koprivnica ; u KPO od 1943; poginuo 1944. u borbi kod Duge Rijeke (Koprivnica); kada, nije utvrđeno.

DRENOVAC dr. NEDA

DRENŠKI MARLIJA, Slavka, r. 1926; Plemenšćina, Ivanec; poginula u siječnju 1944. kao borac KPO.

DRETAR UR A iz Globočica, Ludbreg.

DREZGA PETAR, r. 1925; Majske Poljane, Glina; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

DRK LINO, r. 1922; Ivani Grad; u KPO od listopada 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

DROBEC STANKO, Mije, r. 1922; Dubovec, Donja Stubica; član KP; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

DROBNJAK BOSILJKA, r. 1923; od Bjelovara; u KPO od 1943; borac ZU .

DROBNJAK TRIVO iz Ba kovice, Bjelovar; u KPO od listopada 1942.

DROŽ EK ALEKSA, ure, r. 1924; Sra inec, Varaždin; član SKOJ-a i KP; u KPO od veljače 1943; delegat voda u ZU .

DROŽ EK DRAGUTIN iz Sra inca, Varaždin.

DROŽ EK URO iz Sra inca, Varaždin.

DROŽ EK IVAN, ure, r. 1928; Sra inec, Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od svibnja 1944; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

DROŽ EK IVAN iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

DROŽ EK STANKO, ure, r. 1925; Sra inec, Varaždin; član SKOJ-a i KP; u KPO od veljače 1943.

DRUŽINEC DRAGUTIN, Ede, r. 1924; Putkovec, Krapina; u KPO od veljače 1943; poginuo 24. veljače 1944. kod Subotice Podravske, Koprivnica, kao komandir etc u brigadi "Matija Gubec".

DRUŽINEC DRAGUTIN, Josipa, r. 1921; Putkovec, Krapina; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 4. studenog 1944. u Lojnici, Vrbovec, kao obavještajni oficir u Brigadi "Braća Radić".

DRUŽINEC IGNAC

DRUŽINEC IVICA, Josipa, r. 1910; Putkovec, Krapina; član KP; u KPO od veljače 1943; vodnik voda, zamjenik komesara etc i komandir ZU .

DRVAR JOSIP, Franje, r. 1912; Lipovac, Zlatar-Bistrica; član KP; u KPO od 1942.

DRVODERI STJEPAN iz Domašince, akovec.

- DUGAJLI MILE, Mikanca, r. 1927; Vlaškovci, Bosanska Dubica, BiH ; u KPO od 1944.
- DUKARI FELIKS iz Trnovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- DUKI BRANKO, Milutina, r.1924; Kloštar Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja1943.
- DUKI DUŠAN, Mihajla, r.1925; Kloštar Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od1943.
- DUKI MILOŠ, Tome, r. 1924; Kloštar Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.
- DULIKRAVI EDO, ure, r. 1920; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP, u KPO od sije nja1943; vodnik voda u Udarnom bataljonu "Matija Gubec".
- DULIKRAVI MILIVOJ, Mitra, r.1919; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od listopada 1942; poginuo 1943. kao borac 16. slavonske brigade.
- DULIKRAVI MILORAD iz Velikog Poganca, Koprivnica; u KPO od 1943; borac u 1. bataljonu.
- DULIKRAVI MILOŠ, Nikole, r.1912; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od listopada 1942; poginuo 1943. kao borac 16. slavonske brigade.
- DULIKRAVI MILOŠ, Nikole, r.1917; Veliki Poganac, Koprivnica ; u KPO od studenog 1942; zbog opijanja osuđen na smrt i pogubljen.
- DULIKRAVI MILOŠ, r. 1929; Kostadinovac, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- DULIKRAVI MILUTIN, Nikole, r.1916; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.
- DULIKRAVI NENAD, Simeona, r. 1923; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od listopada 1942; poginuo 1943. kao borac 16. slavonske brigade.
- DUNJKO DRAGUTIN, Magde, r. 1925; Peklenica, akovec; u KP01943.
- DURMAN - KUKRI MILKA, r. 1924; Vilusi, Bosanska Gradiška, BiH; lan SKOJ-a i KP ; u KPO od sije nja 1944; bolni arka.
- DUŠI ANKICA, Pere, r.1928; Salmik, Vrbovec; lanica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.
- DVORSKI GABRUEL, Dragutina, r.1913; Ljubeš ica, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- DVORSKI MIRKO, Mirka, r.1921; Marija na Muri, akovec; u KPO od svibnja 1943; poginuo u ožujku 1945; gdje, nije utvr eno.
- ERMADI URO iz ukovca, akovec.
- URANEC JOSIP iz Me imurja; ujesen 1944. bio kurir u Štabu odreda.
- URANEC MARTIN iz Gornjeg Knežinca, Varaždin.
- URAŠEVI BRANKO, Tome, r. 1919; Cukovec, Ludbreg.
- URAŠEVI DUŠAN, Milke, r. 1914; Segovina, Koprivnica; lan KP; u KPO vodnik voda.
- URAŠEVI MARIJA, ure, iz Bolfana, Ludbreg.
- URAŠEVI - MIHAJEVI JOVANKA, Ljubomira, r. 1924; Velike Sesvete, Križevci; lanica SKOJ-a; u KPO od prosinca 1942.
- URAŠEVI MILKO, Tome, r. 1913; ukovec, Ludbreg.
- URAŠEVI MILOŠ, Petra, r. 1916; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od ožujka 1943.
- URAŠEVI NIKOLA, Mitra, iz Bolfana, Ludbreg.
- UR EVI BRANKO, Sokolovac; Koprivnica; u KPO od studenog 1942.
- UR EVI DANICA, r.1926; Sokolovac, Koprivnica; u KPO borac u 1. bataljonu; od ožujka 1943. u 16. slavonskoj brigadi; poginula; kada i gdje, nije utvr eno.
- URETA FRANJO, Pavia, r. 1924; elekovec, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943.
- URI KATKA
- URI MILAN VELJA A, r. 1920; Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- URKIN STJEPAN, Jelene, r. 1913; Domašinec, akovec; poginuo na Dravi 1944. kao borac KPO.
- URKIN ŠIMUN iz Domašince, akovec.
- EBAR JOVO iz Vojakovca, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .

ERNEST STEVO, r. 1927; Slovenija; u KPO od svibnja 1943.

FABIJAN FRANJO, r. 1919; Paljevine, akovo; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

FABIJANI STJEPAN

FADIGA JOSIP iz Ludbrega.

FAJER DRAGO iz Velikog Otoka, Koprivnica.

FAJER DRAGUTIN, Andrije, r.1926; Kunovec, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.

FAJFARI JOSIP, Franje, r. 1919; Varaždin; u KPO od sredine 1943.

FAJGET IVAN, ure, r.1919; Svedruže; Krapina; poginuo 1945. kod Križevaca kao komandir ete u KPO.

FAJT CECILJA, Jeronima, r.1909; Hrastovljan, Ludbreg.

FAJT FRANJO, Matije, r. 1929; Hrastovljan, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943.

FAJTOVI MUO, Bogoljuba, r.1912; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

FAJTOVI MILAN, Jove, r. 1914; Veliki Poganac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943.

FAJTOV C MILAN, Jove, r.1925; Veliki Poganac, Koprivnica, u KPO od sije nja 1943.

FAJTOVI MILEVA, Ignaca, r.1919; Vojakovac, Križevci; u KPO od listopada 1942; poginula u srpnju 1944. na Bilogori, u predjelu Jakopovca, kao bolni arka u brigadi "Bra a Radi ".

FALTAK STEVO, r. 1911; Vojakovac, Križevci; u KPO od rujna 1943; desetar desetine u O .

FEDOR EMIL iz Rasinje, Koprivnica.

FEDOROV VILIM, Vladimira, r. 1924; Vrbovec; u KPO od 1943.

FELTRIN STJEPAN, Blaža, r.1927; Ljubelj Kalni ki, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

FERENC URO iz Domašince, akovec.

FEREN AK LUDVIG iz Ferena aka, Vrbovec; u KPO od 1943; bolni ar u Odredu i u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.

FEREN AK PETAR, Franje, r. 1924; Markuševac, Zagreb; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1943; delegat voda.

FEREN AK PETAR, r.1924; elekovec, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

FEREN AK STANKO, Kate, r.1929; Kraljev Vrh, Donja Stubica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

FEREN AK STJEPAN iz Subotice Podravske, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943; poginuo u ožujku 1943. kod Garešnice kao nisandžija kod teškog mitraljeza.

FIC DRAGUTIN iz Vu etince, akovec.

FIC JURAJ, Mije, r.1921; akovec; u KPO od listopada 1944.

FI KO DRAGUTIN, r.1920; Imbriovec, Koprivnica.

FI KO JOSIP, Mije, r.1919; Severin, Bjelovar; u KPO od ožujka 1943.

FI KO JOSIP, Stjepana, r.1921; Imbriovec, Koprivnica; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

FI KO MARUA, Pavia, r.1914; Kotoriba, akovec; u KPO od 1944.

FIJEMBER IVAN, Dragutina, r. 1926; Križevci, lan SKOJ-a; u KPO od velja e 1943.

FILIP RADOSLAV, Tome, r. 1925; Antolovec, Koprivnica,

FILIPAŠ I MATO iz Jalžabeta, Varaždin.

FILIPAŠ I STJEPAN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

FILIPAŠI URO, Jakoba, r.1908; Leštakovec, Varaždin; u KPO od srpnja 1943.

FILIPAŠI JOŠKO, u KPO od 1943; stražar u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

FILIPOVI SLAVKO iz Srpske Kapele, Križevci; pripadnik Kapelske oružane grupel 1941; poginuo u ožujku 1942. kod Javorovca (Bilogora), kao borac KP .

FILIPPI JUGOSLAV JUGO, r. 1918; Kor ula, Split; u KPO od srpnja 1943; poginuo 8. rujna 1944. u Svetom Ivanu Zelini, kao ratni dopisnik 32. divizije.

FINTI PETAR, Ivana, r. 1928; Lonjica, Vrbovec; u KPO od rujna 1943.

FISTRI JOSIP PEPO, r. 1916; Zagreb; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

- FIŠTREK SLAVKO**, Tome, r.1923; Ivanec; član SKOJ-a; u KPO od studenog 1943.
- FLEGAR JANKO** iz Kameni kog Podgojja, Donja Stubica; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Braća Radi".
- FLEGO SRAN**, Antuna, r. 1920; Volsko, Opatija; u KPO od studenog 1943; borac i član kazališne družine.
- FAJT FRANJO**, Matije, r.1929; Hrastovljan, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943.
- FRANCETI RUŽA**, r. 1914; Bačka Palanka, AP Vojvodina, Srbija; članica KP; u KPO od 1943; liječnica u odredskom sanitetu.
- FRANI DRAGUTIN**, Tome, r.1919; Marija na Muri, akovec; u KPO od 1944.
- FRANI FRANJO** iz Međimurja; u KPO u jesen 1944. bio komesar čete.
- FRANI JOSIP**, Matije, r. 1922; Apatija, Ludbreg.
- FRAS IVAN JOVICA**, Ivana, r. 1918; Pula; član SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; prvi referent saniteta Odreda.
- FRAS RUŽA**, Bartola, r. 1920. akovo; članica KP; u KPO od 1942; bolnička.
- FRIC JOVO**, Dušana r. 1927; Rasinjica, Koprivnica.
- FRIC LJUBO** iz Malog Poganca, Koprivnica; u KPO od 1942; poginuo u Slavoniji kao borac 16. slavonske brigade; kada i gdje, nije utvrđeno.
- FRIC MILKO**, ure, r. 1927; Segovina, Ludbreg.
- FRIED JULKA-SOVA**, Ignaca, iz Hrženice, Ludbreg; u KPO od jeseni 1942; poginula u proljeće 1944. u Hrvatskom zagorju, kao aktivistica na terenu.
- FRIGO MARIJA**, Valenta, r.1923; Novakovec, Jalžabet, Varaždin; u KPO od veljače 1943; bolnička u ZU.
- FRIGO NATALUA**, Antuna, r.1926; Žabnjak, Vrbovec; u KPO od 1943; zarobljena kao bolnička u brigadi "Braća Radi" ubijena 1944. u Lepoglavi.
- FRIGO VENCESLAV**, Petra, r. 1929; Krušljevac, Vrbovec; u KPO od 1943.
- FRNTI ANDRIJA** iz Varaždina; član KP; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe 1941; u KPO od 1942; od kolovoza do listopada 1943. obavljajući službu oficira Odreda.
- FRUK STJEPAN**, ure, r. 1919; Kotoriba, akovec; u KPO od studenog 1944.
- FUKAR ANTUN**, r.1903; Ludbreg; član KP; u KPO od 1943.
- FULER JOSIP**, Alekse, r. 1912; Križ Dravski, akovec; u KPO od kolovoza 1944.
- FUMI IVAN**, Stjepana, r.1923; Globoc, Ludbreg.
- FUNIAK MAIO**
- FUNTAK STJEPAN**, Imbre, r. 1924; Ljubetičica, Novi Marof; u KPO od travnja 1943; u srpnju 1944. zarobljen kao borac 17. slavonske brigade i deportiran u koncentracijsko logor Lepoglavu; što je bilo s njim kasnije, nije poznato.
- FUNTEK LJUBICA**, Martina, r. 1918; Legrad, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943.
- FUNTEK MATO**, Josipa, r.1917; Komarnica, Ludbreg; u KPO od svibnja 1943.
- FUNTEK MIRKO** iz Karlovca Ludbreškog, Ludbreg.
- FUNTEK STANKO**, Franje, r. 1923; Gornji Kuršanec, Varaždin; član SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.
- FUNTEK ŠTEFANUA** iz Karlovca Ludbreškog, Ludbreg.
- FUNTEK VINKO**, Josipa, r. 1919; Romantica, Ludbreg; član SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943; borac M.
- FUŠ NIKOLA**, Vinka, r. 1919; Kotoriba, akovec; član SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- GABRICA STJEPAN**, Stjepana, r. 1912; Ledina, Vrbovec; u KPO od srpnja 1943.
- GADANAC IVAN** iz Kotoribe, akovec.
- GAJSKI MARUA**, ure, r. 1927; Veliki Bukovac, Ludbreg; u KPO bolnička; poginula 1944. kod Rasinje - Koprivnica.
- GAJSKI MARUA**, r. 1928; Šinkovec, Ivanec, Varaždin; u KPO od 1943; poginula 17. lipnja 1944. kod Stare Račice, Bjelovar, kao borac u brigadi "Braća Radi".

GANOVI ROZINA

GANŽULI IVAN, Franje, r. 1924; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943.

GAPAN MIJO, Dimitrija, r.1920; Bolfan, Ludbreg; poginuo 1944. u Gornjim Sredicama, Bilogora.

GAPAN SVETOZAR, Mitra, r. 1910; Bolfan, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943.

GAŠPAR BRANKO

GAŠPAR LADA

GAŠPAR MIRKO, Mirka, r. 1923; Lu elnica, Klanjec; u KPO od svibnja 1943.

GAŠPARAC BOŽO iz Kapele, Bjelovar.

GAŠPARI ZLATA, Mije, iz Kloštra Vojakova kog, Križevci; u KPO od listopada 1943.

GAŠPERT FERDINAND, Antuna, r.1924; Tur iš e, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1943.

GAŠPERT FERDO, Antuna, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

GAŠPERT RUDOLF, Antuna, r. 1922; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

GAŠPIR STJEPAN, Kuzme, r. 1926; Koprivnica; u KPO od srpnja 1943; poginuo u lipnju 1944. u Radeljevom Selu - Koprivnica.

GATALOVICA STEVO, Milana, r. 1921; Bedeni ka, Bjelovar; lan KP; u KPO od ožujka 1943.

GAZDEK DRAGUTIN iz Hraš ine, Zlatar-Bistrica; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

GAZIVODA FRANJO, ure, r. 1902; Subotica Podravska, Koprivnica; lan KP; u KPO od sije nja 1944.

GAŽIPAVLE, Tomina, r. 1927; Hlebine, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

GERI ANKA iz Poljanca, Ludbreg.

GERI ANTUN, Lovre, r. 1919; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od 1943; smrtno ranjen kao borac u brigadi "Bra a Radi "; umro 1944. na lije enju u Italiji.

GERI DRAGUTIN iz Hrženice, Ludbreg; poginuo 1945. u Ivancu, Varaždin.

GERI EMIL, Mate, iz Hrženice, Ludbreg.

GERI JOSIP iz Velike Rasinjice, Koprivnica.

GERI JOSIP, Lovre, r. 1919; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.

GERI STANKO, ure, r. 1926; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

GERI STANKO iz Varaždina.

GLAVAK MARIJA iz Velikog Bukovca, Ludbreg.

GLAVAK MARIJA, Josipa, r. 1922; akovec; u KPO od 1943; poginula 1945; gdje, nije utvr eno.

GLAVINA MATIJA iz Gardinovca, akovec.

GLAVINA PAVAO iz Preloga, akovec.

GLIŠI SVETOZAR; u KPO komandir voda.

GLOBLEK IVAN iz Donje Dubrave, akovec.

GLOGOŠKI RUDOLF, Viktora, r. 1926; Prosenik, Klanjec; u KPO od kolovoza 1943.

GLOJNARI STJEPAN, Ivana, r. 1923; Gornja Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni 1943.

GLUHAK MILIVOJ, Melkiora, r. 1921; Zagreb; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943; delegate voda.

GLUHAK VLADO, Vida, r.1928; Krapina Selo, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943; borac ZU i Voda za vezu Odreda.

GLUHAK ZVONKO, ure, r. 1924; Konjš ina, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

GLUMAC MILAN iz Babinca, Bjelovar; u KPO od prosinca 1942.

GMAJINI GABRO, r. 1926; Salnik, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .

GNJATOVI DUŠAN, r. 1920; Buzet, Glina; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

GOBAC FILIP, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

GOBAC MIRKO, Matije, r. 1916; Jakov, Zemun, Srbija; lan KP; u KPO od 1943; obavještajni oficir bataljona.

- GOJA RADE, Matije, r. 1925; Ugljan, Zadar; poginuo 1943. u Maruševcu, Ivanec, kao borac KPO.
- GOJKOVI ANKICA iz Sokolovca, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942; poginula 1943. u Zagorju, kod Klenovnika.
- GOJKOVI DUŠAN, ure, r. 1923; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.
- GOJKOVI DUŠAN, Nikole, r. 1914; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- GOJKOVI DUŠAN, Tome, r.1918; Mali Botinovac, Koprivnica; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- GOJKOVI IGNATIJE, Gaje, r. 1918; Sokolovac, Koprivnica; lan KP; u KPO od prosinca 1942.
- GOJKOVI JOSO iz Prnjavora, Koprivnica; u KPO od 1943.
- GOJKOVI JOVANKA iz Sokolovca, Koprivnica; poginula koncem travnja 1943. u borbi kod Duge Rijeke (Koprivnica),kao borac KPO.
- GOJKOVI MILAN, Svetozara, r. 1921; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od sije nja 1943.
- GOJKOVI MILOŠ, Dušana, r. 1926; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo 31. prosinca 1942. na Javorniku u Slavoniji kao borac 16. slavonske brigade.
- GOJKOVI MILOŠ, Nikole, r. 1917; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943; ubijen od Nijemaca u ožujku 1944. u Velikom Pogancu, gdje se nalazio na oporavku poslije li enja od rana.
- GOJKOVI NEDELJKA iz Kostadinovca, Križevci; u KPO od prosinca 1942.
- GOJKOVI NIKOLA, Ilije, r. 1905; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od 1943.
- GOJKOVI PERO, Simeona, r. 1908; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od studenog 1942.
- GOJKOVI PETAR, r.1914; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942.
- GOJKOVI SIMO iz Velikog Poganca, Koprivnica.
- GOJKOVI STOJAN
- GOJKOVI TOMO iz Prnjavora, Koprivnica.
- GOLENKO JOSIP, Juraja, r. 1919; Željezna Gora, akovec; u KPO od studenog 1944.
- GOLI JOSIP, Ivana, r. 1916; Žarovnica, Ivanec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.
- GOLUBAR JOSIP iz Svetog Ilije, Varaždin ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- GOLUBI FRANJO, Valenta, r. 1924; Poljana Gornja, Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja 1943.
- GOLUBI IVAN, Jakoba, r. 1914; Piš anovec, Novi Marof; u KPO od ožujka 1945.
- GOLUBI IVAN, Mije, r. 1911; Vračišinec, akovec; u KPO od ožujka 1943.
- GOLUBI IVAN, Miška, r. 1924; Fajerovec, Križevci; u KPO od jeseni 1943.
- GOLUBI JOSIP, ure, r. 1930; Slanje, Ludbreg; u KPO od listopada 1944.
- GOLUBI RUDOLF, Matije, r. 1926; Sveti Petar, Ludbreg; poginuo 1945. u Varaždinu.
- GOLUBI STJEPAN iz Varaždina.
- GOLUBI TOMO, Antuna, r. 1926; Veliki Bukovec, Ludbreg.
- GOMAZ FRANJO, Franje, r. 1926; Hraстовsko, Ludbreg.
- GOMAZ MIJO, Ivana, r. 1925; Sveti ur , Ludbreg; poginuo 1944. kod Carevdara, na pruzi Križevci-Koprivnica; pokopan u Velikim Grabi anima, Rasinja.
- GOMAZ STJEPAN, ure, r. 1925 ; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- GOMBARIVAN, ure, r. 1912; Pribislavec, akovec; u KPO od prosinca 1944.
- GOMBAR TEREZIJA iz Pribislavca, akovec; u KPO od 1944.
- GORANOVI PETAR
- GOREBI DUŠAN, Steve, r. 1927; Veliki Grabi ani, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.
- GORENC- KUHAR NADA, r. 1928; Zagreb; u KPO od srpnja 1943.
- GORENC RADOVAN iz Me imurja, akovcc; lan KP; komandant bataljona 1945; ujedno posljednji komandant KPO.

- GORI ANEC IVAN, Ivana, r.1926; Marija na Muri, akovec; u KP od ožujka 1945.
- GORI EK FILIP, delegat voda u Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- GORUP - BEDNJANEC IVKA, Karla, r.1924; Klenovec, Pregrada; u KPO od rujna 1943; poginula 16. ožujka 1944. na Kalniku kao bolni arka.
- GORUPI BRANKO, Mirka, r. 1923; Vojsak, Pregrada; u KPO od kolovoza 1943.
- GOSPAREC URO, Mate, r. 1911; Ledina, Vrbovec; u KPO od 1943.
- GOTAL ZVONIMIR iz Varaždina.
- GOTI IVAN, Stjepana, r. 1926; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; lan KP; u KPO od sije nja 1943.
- GOTI MATO, Janka, r. 1924; Ljubiš ica, Novi Marof; u KPO od rujna 1944.
- GOVEDI VINKO, pripadnik Kapelske oružane grupe 1941; borac KPO od ožujka 1942.
- GRABAR URO iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.
- GRABAR FRANJO, Stjepana, r. 1927; Gornji Kneginec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo u Hrvatskom zagorju 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- GRABAR MARIJA, Josipa, iz akovca; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- GRABAR ŠIMUN iz akovca; u KPO od 1944.
- GRABOVAC STANOJE; u KPO od lipnja do kolovoza 1943. komandir ete u 4. bataljonu.
- GRABROVI ROKO, Pavia, r. 1916; Domašinec, akovec; u KPO od kolovoza 1943.
- GRADINAC DUŠAN, Milana, r. 1924; Veliki Grabi ani, Koprivnica; u KPO od velja e 1943.
- GRADIŠA IVAN ZEC; borac Ž ; u KOP od studenog 1942; komesar ete; ranjen u ožujku 1943. u Velikom Trojstvu (Bilogora); umro u svibnju 1943. u bolnici na Papuku.
- GRAH PETAR iz Zbelave, Varaždin.
- GRAH TITO, Petra, r. 1927; Bartolovec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja1943.
- GRAH VERA, r. 1922; Prosenik Gubaševski, Zabok; u KPO od 1943.
- GRAVAR IVAN, Gustava, r. 1917; Velika Mu na, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.
- GRDAN MILAN iz Sokolovca, Koprivnica.
- GRDAN VINKO, Martina, r. 1925; Budrovac, ur evac; u KPO od svibnja 1943; poginuo 11. srpnja 1943. na Kalniku.
- GREDI AK BOŽO, Alojza, r. 1925; Mokrice, Donja Stubica; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.
- GREDI AK VID, Janka, r. 1925; Mokrice, Donja Stubica; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- GREGUREK JOSIP, Franje, r. 1928; Poljanec, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.
- GREGUREK KATICA, Josipa, r. 1925; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943.
- GREGUREK STJEPAN, Ivana, r. 1923; elekovec, Koprivnica.
- GREGURI FRANJO, Marije, r. 1920; Slanje, Ludbreg, lan KP; u KPO od 1943.
- GREGURINA DRAGO iz Koprivnice.
- GREGURIN I AUGUST, Stjepana, r. 1924; Mala Subotica, akovec; u KPO od listopada 1944.
- GREGURIN I IVAN, Imbre, r. 1907; Mala Subotica, akovec; u KPO od travnja 1944.
- GRETI BRANKO, Ignaca, r. 1923; Putkovec, Krapina; lan KP; u KPO od velja e 1943; delegat voda u ZU .
- GRETI FRANJO, Ignaca, r. 1921; Putkovec, Krapina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1943; borac ZU .
- GRGAC URO; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- GRGE DRAGUTIN, u KPO 1943; pomo nik p/m u 1. bataljonu.
- GRGETI MATO, Stjepana, r.1912; Hrženica, Ludbreg; lan KP; u KPO od srpnja 1944.

GRGETI SLAVKO, Josipa, r. 1909; Rogatec, Slovenija; u KPO od 1943.

GRILEV MIRKO, Vilima, r.1926; Pristava, Klanjec; u KPO od ožujka 1945.

GRIVA DUŠAN, r.1920; Bijele Vode, Glina; lan SKOJ-a; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo1943; kada i gdje, nije utvr eno.

GROKANI URO s Bilogore; u KPO od 1942.

GROTI IVAN, Bolte, r. 1920; Tor ec, Koprivnica; u KPO od sije nja 1944.

GROZAJ JOSIPA, Stjepana, r. 1917; Pa etina, Krapina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943; bolni arka.

GRUBA EVI NIKOLA, r. 1925; Mala Mu na, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.

GRUBA EVI VELJKO, Nikole, r. 1926; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

GRUBI DUŠAN, Maksa, r. 1926; ukovec, Ludbreg; poginuo 1944. u Bolfanu, Ludbreg.

GRUBJEŠI MILAN, Mojsija, r.1912; Mahi no, Karlovac; u KPO od prosinca 1943.

GRUJI MILAN, Nikole, r. 1926; Sokolovac, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1943.

GRUJI MILOVAN, r. 1928; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od 1942.

GRUJI MILOVAN, Steve, r. 1926; Sokolovac, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1943.

GRUJI NIKOLA iz Gornjih Borki, Daruvar; u KPO od listopada 1942.

GUBEC DRAGUTIN iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

GUBEC KARLO, Marka, r. 1923; Nedeljanec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo u prole e 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; poblize gdje, nije utvr eno.

GUDI JOSIP, Jelene, r. 1923; Koprivnica; lan KP; u KPO od velja e 1943.

GUGOANKA

GUGO JOSIP, Ivana, r. 1909; Kninsko Polje, Knin; lan KP; od lipnja do listopada1944. komesar KPO.

GUNJEVI BOŽO KUBURA, r.1921; Dragovi i^ Pakrac; lan SKOJ-a i KP; borac BPC; u KPO od listopada1942.

GVOZDENOVI BOŽO, Oskara, r.1921; Krapina; lan KP; u KPO od 1943.

HABAJEC JOSIP JOŽA; u KPO od 1943; od srpnja do rujna iste godine bio intendant Udarnog bataljona "Matija Gubec".

HAHDIJA MARKO

IIABEK IVAN SLAVKO iz Jalkovca, Varaždin; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe od 1941; poginuo u prosincu 1941. na Bilogori, kod Tvrde Rijeke.

IIABEK STANKO iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

HABIJAN JOSIP iz Koprivnice.

HABULIN JURAJ, Franje, r. 1926; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

HABUŠ ANTUN, r. 1926; Donji Kraljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1944.

HABUŠ FRANJO, Franje, r.1924; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

HABUŠ FRANJO iz Domašince, akovec.

HABUŠ JOSIP, Josipa, r. 1912; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od 1943; intendant M .

HABUŠ ROZALIJA, Viktora, r. 1918; Marija na Muri, akovec; u KPO od prosinca 1944; bolni arka.

HABUŠ ROZIKA, Tome, r. 1921; Marija na Muri, akovec; u KPO od listopada 1944.

HABUŠ VALENT, Franje, r. 1922; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

HABUŠ VID, Alekse, r. 1915; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

HABUŠ VIKTOR, Josipa, r. 1915; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od 1942.

HACEK DRAGUTIN, Valenta, r. 1921; Bo aki, Zlatar - Bistrica; u KPO od studenog 1943; zamjenik komandanta bataljona.

HACEK SOFIJA, Stjepana, iz Orehovi-
ce, akovec; poginula kao borac KPO;
kada i gdje, nije utvr eno.

HADARI FRANJO, Franje, r. 1926;
Hrastovsko, Ludbreg; u KPO od
kolovoza 1943.

HADROVI IVAN, Ivana, r. 1919;
Brckovina, Križevci; lan KP; u KPO
od svibnja 1944..

HAJDAROVI ANTUN, Monike, r.
1921; Gardinovec, akovec; u KPO od
studenog 1944.

HAJDIN IVANKA, ure, r. 1928;
Vrtlinovec, Novi Marof; u KPO od
1943; poginula krajem listopada iste
godine nesretnim slu ajem na
Tonimiru kod Varaždinskih Toplica.

HAJDUK IVAN, Andrije, r. 1915; Strmec
Remetine ki, Novi Marof; u KPO od
1943..

HAJEC IVAN iz Trnovca Bartolove kog,
Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije
utvr eno.

HAJTI IVAN, Miška, r. 1924; Orovac,
Bjelovar; u KPO od ožujka 1943.

HALAMI IVAN, Josipa, r. 1925;
Šelovac, Vrbovec; u KPO od 1943.

HALAPA BRANKO iz Javorovca,
Koprivnica; u KPO od ožujka 1942.

HALAPIR JANKO, Kazimira, r. 1906;
Klokovec, Zabok; lan KP; u KPO od
1942.

HALUŠAIGNAC, r. 1922; Koprivnica; u
KPO od 1943; poginuo 3. listopada
1943. u Šemovcu (Varaždin), kao
borac u brigadi "Bra a Radi ".

HALIGNONJA DRAGUTIN, Pavia,
r.1919; Goljak, Klanjec; u KPO od
kolovoza 1944.

HANI EVA, Karla, r. 1925; Tur iš e,
akovec; u KPO od 1943; poginula
1944. kod Leskovca, Ludbreg, kao
borac u brigadi "Bra a Radi ".

HANŽEKOVI URO, Stjepana, r.
1920; Mala Mu na, Koprivnica; lan
KP; u KPO od 1943.

HAPP ALOJZIJA iz Poljanca, Ludbreg.

HAPP ANTUN, Dragutina, iz Poljanca,
Ludbreg; poginuo; kada i gdje, nije
utvr eno.

HAPP FRANJO, Pavia, r. 1921; Poljanec,
Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od
studenog 1943; poginuo 1944. na
Varaždin Bregu kao komandir ete u
ZUBr.

HAPP JOSIP, Pavia, r. 1924; Poljanec,
Ludbreg; u KPO od 1944.

HARAMBAŠA-GREG EVI
MARICA, r. 1927; Pre no. Ivani
Grad; lanica SKOJ-a; u KPO od lip-
nja 1943.

HARAMBAŠA JOSIP, Adama, iz Svetog
Petra, Ludbreg.

HARAMBAŠI EDO, Miloša, r. 1919;
Ivan ec, Koprivnica; poginuo u Veli-
kom Pogancu kao borac KPO.

HARAMBAŠI EDO, r. 1920; Mi ijeci,
Križevci; poginuo u Rasinji (Ko-
privnica), u velja i 1945. kao komandir
ete u KPO.

HARMADI FRANJO, r.1919; eleko-
vec, Koprivnica; u KPO od jeseni 1943.

HARAMIDI GRADIMIR, r.1928; ele-
kovec, Koprivnica; u KPO od ožujka
1943.

HARMIDI IVAN, r. 1921; elekovec,
Koprivnica; u KPO od ožujka 1943;
poginuo u jesen 1944. u borbi kod
Kloštra Podravskeg.

HASAN IVAN, Stjepana, r. 1924; ur e-
vac; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolo-
voza 1943.

HASAN MIJO, Stjepana r. 1919; Prese-
ka, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo
1944. u Preseki.

HASANEC STJEPAN, Ljudevita, r.
1927; Gornja Rijeka, Križevci; lan
KP; u KPO od 1943.

HASI JOSIP

HASNAŠ MIJO, r.1924; Podturen,
akovec; u KPO od 1944; poginuo
1945. u borbi s križarima kod Bjelova-
ra.

HATLAK GUSTAV, Josipa, r. 1908; Pre-
seka, Vrbovec; u KPO od 1944.

HATLAK MELKO, ure, r. 1923; Palo-
vec, akovec; u KPO od travnja 1945.

HATLAK STJEPAN, Josipa, r. 1914;
Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u
KPO od srpnja 1943.

HAVAI JOSIP, Imbre, r. 1922; Vino-
gradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od
rujna 1943.

HAVERLA FRANJO, Franje, r. 1922;
Bobovec, Klanjec; lan SKOJ-a i KP; u
KPO od kolovoza 1943.

HEGEDUŠI DRAGO

HELLENBACH dr. HELENA; u KPO od prolje a 1943; lije nica u konspirativnoj bolnici Borik i Gabrinovec na Kalniku.

HENDIJA MILAN, r.1912; Lobor, Zlatar-Bistrica; poginuo u Preseki, Vrbovec, 13. listopada 1943. kao borac KPO.

HENDIJA MIRKO, r. 1925; Markušev Breg, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

HERAK DUŠAN, Miloša, r. 1926; Veliki Grabi ani, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943.

HERAK MARIJAN, Miloša, r.1922; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.

HERAK MILAN, Ljubomira, r. 1915; Vojakovac, Križevci; u KPO od sije nja 1943.

HERAK NIKOLA iz Belanovog Sela, Koprivnica.

HERAK STEVO iz Ivan eca, Koprivnica.

HERC FRANJO, Benedikta, r. 1914; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

HERC MIJO, Stjepana, r. 1923; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1944.

HERC STJEPAN, Antuna; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od 1944.

HERCEG AUGUST BRKO, r. 1908; Gornje Jesenje, Krapina; lan KP; u KPO od svibnja 1943; delegate voda.

HERCEG IVAN, Pavia, r. 1928; Bunjani, Ivani Grad; u KPO od 1944.

HERCEG JOSIP, Augusta, r. 1926; Gornje Jesenje, Krapina; u KPO od 1943.

HERCEG NEDA

HERCEG SLAVKO

HERCIGONJA DRAGUTIN, Bartola, r. 1925; Pristava, Klanjec; u KPO od 1944.

HER EK STJEPAN

HEREKOVI ERNEST, Josipa, r.1920; Slanje, Ludbreg.

HEREN I FRANJO iz Rasinje, Koprivnica; u KPO od srpnja 1943; poginuo 19. prosinca 1944. u Kalinovcu, ur evac, kao komesar ete u brigadi "Bra a Radi ".

HERENDI MIRKO, Jakova, r. 1925; Pluska, Zaprešic, lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

HERKOV dr. BOŽIDARKA

HERMAN VALENT iz Novakovca, akovec.

HIRSON BOŽO iz Ludbrega.

HIŽAK ANTUN, Grge, iz Hrženice, Ludbreg.

HIŽAK STJEPAN, Gabre; iz Hrženice, Ludbreg.

HLAD SLAVKO, Rudolfa, r.1919; Strmec, Zabok; u KPO od svibnja 1943.

HLADNI FRANJO, Filipa, r.1915; Globo ec, Ludbreg; lan KP; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe 1941; poginuo u srpnjul943. u Osijeku Vojakova kom kao komandir jedinice za vezu KPO.

HLADNI ROKO, Filipa, r. 1902; Globo ec, Ludbreg.

HLADNI STJEPAN, r. 1902; Globo ec, Ludbreg.

HLASTEC BOŽO, Josipa, iz Ludbrega.

HLASTEC IVAN, Josipa, r. 1925; Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.

HLAŠ ANA, Josipa, r. 1905; Stenjevec, Zagreb; u KPO od 1943.

HLEBEC FRANJO, Petra, r. 1926; Tu-hovec, Novi Marof; u KPO od listopada 1944.

HLEBEC ZVONKO, Franje, r. 1925; Strahominec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od listopada 1944.

HLEVNJAK - HABUŠ JOSIPA, Izidora, r.1922; Gornje Jesenje, Krapina; lanica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

HLIŠ FRANJO, Antuna, r.1927; elekovec, Koprivnica; u KPO od1943.

HLIŠ STJEPAN, Pavia, r. 1921; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; gdje, nije utvr eno.

HLUPI ALOJZ

HLUPI MIŠKO

HOBLAJ IVAN iz Murskog Središ a, akovec.

HORVAT ADAM iz Donje Dubrave, akovec.

HORVAT ANKA iz Poljanca, Ludbreg.

- HORVAT DANICA, Bartola, r. 1922; Središ e ob Dravi, Ormož; prognanica iz Slovenije 1941. (Varaždin); u KPO od 1943.
- HORVAT DANICA, Bartola, r.1922; Grana, Moždenec, Novi Marof; lanica SKOJ-a; u KPO od 1943; poginula 1945. kao borac u brigadi "Bra a Radi".
- HORVAT DARKO iz Globo eca, Ludbreg.
- HORVAT DRAGUTIN, Fabijana, r. 1925; Gardinovec, akovec; u KPO od svibnja 1943.
- HORVAT DRAGUTIN, Josipa, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1944.
- HORVAT DUKA, r. 1920; Sveti ur na Brijegu, akovec; lan KP; u KPO od ožujka 1943.
- HORVAT URO, Jakoba, r. 1928; od Novog Marofa; u KPO od kolovoza 1943.
- HORVAT IVAN, Franje, r. 1909; Mursko Središ e, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1944.
- HORVAT FRANJO^ Antuna, r. 1918; Mursko Središ e, akovec; u KPO od rujna 1944.
- HORVAT FRANJO, Augusta, r. 1929; Poljanec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- HORVAT FRANJO, Andrije, r. 1920; Kotoriba, akovec, u KPO od 1943; pripadnik kazališne družine.
- HORVAT FRANJO TURK, Martina, r. 1914; Središ e ob Dravi, Ormož; prognanik iz Slovenije 1941. (Varaždin); u KPO od 1943.
- HORVAT LUKA, Stjepana, r. 1899; ur evac; lan KPJ; u KPO od 1942.
- HORVAT IVAN, Ivana, r.1925; Pribislavec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1944.
- HORVAT IVAN iz Ku an Marofa, Varaždin; zarobljen i ubijen od ustaša; kada i gdje, nije utvr eno.
- HORVAT IVAN iz Nedeliš a, akovec.
- HORVAT IVAN, Lenarda, r. 1923; Cirkovljan, akovec; u KPO od ožujka 1945.
- HORVAT IVAN, Pauline, r. 1923; Martijanec, Ludbreg.
- HORVAT IZIDOR, Eve, r. 1918; Hrženica, Ludbreg.
- HORVAT-JE UT EVICA, Mije, r. 1919; Gori an, akovec; lanica KP; u KPO od studenog 1942.
- HORVAT- JESENSKY RENATA, Kolumana, r. 1918; Zagreb, u KPO od 1943.
- HORVAT JOSIP iz Vratna, Križevci; u KPO od rujna 1944.
- HORVAT JOSIP, Stjepana, r. 1915; Mala Subotica, akovec; u KPO od svibnja 1944.
- HORVAT JOSIP JOŽA, Andrije, r. 1915; Kotoriba, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1942; prvi komesar Odreda.
- HORVAT JOSIP ZDELAR iz akovca; u KPO od 1943.
- HORVAT LUKA, Stjepana, r. 1899; ur evac; u KPO od listopada 1942.
- HORVAT- LOVREC TEREZUA, Ivana, r.1916; Senkovec, akovec, lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- HORVAT JURAJ, Antuna, r. 1925; akovec; u KPO od 1943; poginuo 3. velja e 1944. u Gornjoj Batini kod Zlatare.
- HORVAT MARUA, Stjepana, r. 1913; Orehovica, akovec; u KPO od prosinca 1943.
- HORVAT MARKO, Matije, r. 1910; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; poginuo u borbi protiv ma arskih žandara u Tur iš u 1944.
- HORVAT MARTIN, Martina, iz Jalžabeta, Varaždin; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Jalžabetu kao borac u brigadi "Bra a Radi".
- HORVAT MARTIN, Martina, r. 1909; Nedeliš e, akovec; lan KP; u KPO od rujna 1944.
- HORVAT MARTIN, Stjepana, r. 1923; Zebanec Selo, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1944.
- HORVAT MARTIN iz Kaštelanca; Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo po etkom 1944. na Bilogori.
- HORVAT MATO iz Ku ana Gornjeg, Varaždin.
- HORVAT MATO iz Sokolovca, Koprivnica.

HORVAT MIHAJLO, Andrije, r. 1911; elekovec, Koprivnica; član KP; u KPO od 1942; poginuo 15. ožujka 1945. u Koledincu, Koprivnica kao oficir OZN-e.

HORVAT MUO od Novog Marofa; u KPO od 1943.

HORVAT MILAN iz Poljanca, Ludbreg; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

HORVAT MILAN, Stjepana r. 1925; Svedružica, Krapina; u KPO od lipnja 1943.

HORVAT MIRKO, r.1923; Vijje, Varaždin; u KPO od svibnja 1943.

HORVAT NIKOLA, Luke, r. 1899; ur evec, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942.

HORVAT PAVAO, Augusta, r. 1926; Poljanec, Ludbreg; u KPO od sredine ljeta 1943.

HORVAT RUDOLF, Stjepana, r. 1924; Slanje, Ludbreg; u KPO od travnja 1943.

HORVAT SREKO; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi „Braća Radi“.

HORVAT STJEPAN iz Preseke, Vrbovec.

HORVAT STJEPAN, Tome, r. 1913; Marija na Muri, akovec; u KPO od lipnja 1944.

HORVAT STJEPAN, Tome, r.1920; Poljanec, Ludbreg.

HORVAT VALENT, Andrije, r. 1912; Kotoriba, akovec; član KP; u KPO od 1943; neko vrijeme bio obavještajni oficir Odreda.

HORVAT VALENT iz ukovca, akovec.

HORVAT VALENT iz Donje Dubrave, akovec.

HORVAT VERA, Franje, r. 1913; Podturen, akovec; u KPO od siječnja 1943; bolni arka.

HORVAT VID iz Poljanca, Ludbreg.

HORVAT VID, Stjepana, r. 1913; Orehovića, akovec; u KPO od travnja 1945.

HORVAT VINKO, r. 1923; Hrženica, Ludbreg; član SKOJ-a i KP; u KPO od siječnja 1943.

HORVAT VLADIMIR, Ignaca, r. 1922; Sveti ur, Ludbreg.

HORVAT VLADIMIR iz Kućana Gornjeg, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

HORVAT VLADO iz Poljanca, Ludbreg.

HORVAT ZVONIMIR, Augusta, r. 1927; Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od listopada 1943.

HORVATEK PETAR, Martina, r. 1915; Jalšje, Zabok; u KPO od kolovoza 1943.

HORVATI ALEKSANDRA, Tome, r. 1919; Botovo, Koprivnica; članica KP; u KPO od srpnja 1943; poginula u veljači 1944. kod Ludbrega kao referentica saniteta 1. bataljona brigade "Braća Radi".

HORVATI ANTUN, Luke, r. 1924; Sesevete Ludbreške, Ludbreg; u KPO od svibnja 1943.

HORVATI DRAGUTIN iz Gornjeg Kneževca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

HORVATI FRANJO

HORVATI IVAN, Ivana, r. 1913; Turšić, akovec; u KPO od 1943.

HORVATI IVAN, Mije, iz ukovca, Ludbreg; zarobljen i ubijen u Ludbregu od ustaša 1944. kao borac KPO.

HORVATI JOSIP, Antuna, r. 1913; Donji Hrašćan, akovec; u KPO od siječnja 1943.

HORVATI LUKA, Antuna, r.1913; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

HORVATI LJUBICA

HORVATI MATUA, Ivana, r.1923; Turšić, akovec; u KPO od 1943; zarobljen; ubijen u koncentracijskom logoru Dachau.

HORVATI MATO, Valenta, r. 1925; Ljubešćica, Novi Marof; u KPO od jeseni 1943.

HORVATI MATO; u KPO od 1943; od ožujka do lipnja 1944. bio je operativni oficir Odreda.

HORVATIN RUDOLF, Franje, r.1927; Radakovo, Klanjec; u KPO od siječnja 1944.

HOSTAR MARUA iz Slovenije; u KPO od 1943; od 1944. bila u sastavu jedinice za osiguranje konspirativne bolnice u Gabrinovcu na Kalniku.

- HOŠNJAK GABRICA, Monike, r.1927; Mali Otok, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943; poginula u velja i 1944. u borbi kod Ludbrega kao zamjenica referentice saniteta 1. bataljona brigade "Bra a Radi "
- HOTKO ZVONIMIR, Josipa, r. 1925; Zagreb; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1942.
- HRADEL IVAN, Stjepana, r. 1928; akovec; u KPO od velja e1945.
- HRANJEC JOSIP, Gregora, r.1922; Hodošan, akovec; u KPO od prosinca 1943; vodnik voda.
- HRANJEC JOSIP iz Me imurja.
- HRASTI JOSIP, Stjepana, r. 1926; Martijanec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- HRASTI ZVONKO, Antuna, iz Globo eca, Ludbreg; poginuo 1944. kod Zbelave, Varaždin.
- HRASTOVEC IGNAC; u KPO od 1943; stražar u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.
- HRAŠ ANEC IGNAC iz Donje Dubrave, akovec.
- HRAŠ ANEC JOSIP iz Donje Dubrave, akovec.
- HREŠ IVAN, Imbre, r.1911; Selnik, Ludbreg; u KPO od listopada 1943; poginuo1944. kod Gornjih Sredica, Bilogora, kao komandir minerskog voda.
- HRK IVAN, Franje, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- HRK IVAN, Marka, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- HRK MIRKO, Marka, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- HRKA ANTUN, Imbre, r. 1920; Slanje, Ludbreg.
- HRKA IVAN, Imbre, r. 1920; Slanje, Ludbreg; poginuo kao p/m u KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- HRKA VINKO, Imbre, r.1927; Slanje, Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao p/m u brigadi "Bra a Radi ".
- HRLEC IVAN, r.1927;Salnik, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od rujna1943; borac O .
- HRLEC SLAVKO, Ivana, r. 1917; Kamešnica, Križevci; u KPO od listopada 1944.
- HRMAN PETAR, Grge, r. 1926; Trnovec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943.
- HRSTI STEVAN; u KPO od studenog do prosinca 1943. komandant bataljona.
- HRUŠKA AUGUST iz Gardinovca, akovec.
- HRVOJ- OŽBOLT ŠTEFANIJA, Stjepana, r. 1920; Poznanovec, Zabok; lan KP i AFŽ; u KPO od srpnja 1943; vezistica u Vodu za vezu Odreda.
- HRŽENJAK BRANKO iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo kao komandir ete u KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- HRŽENJAK DRAGUTIN iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- HRŽICA JOSIP; od listopada do prosinca 1944. komandant bataljona, ujedno pretposljednji komandant KPO.
- HIR/INA IVAN, Stjepana, r. 1923; Luka, Zapreši ; lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.
- HUBINA STJEPAN iz Bo kovca, Križevci.
- HUDEK ŠIME, r. 1912; Marija Bistrica, Donja Stubica; lan KP; komandir Ž ; u KPO od studenog 1942; zamjenik komandanta 3. i 1. bataljona i zamjenik komandanta Odreda.
- HUDI IVAN, Pepice, r. 1914; Zagreb; poginuo 1943. na Kalniku kao borac KPO.
- HUDLER IVAN iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.
- HUKAVEC STJEPAN, r. 1923; Poljanec, Ludbreg.
- HULAMA JURAJ iz Vidovca, Varaždin.
- HULINA NIKOLA, Josipa, r. 1914; Savski Marof, Zapreši ; lan KP; u KPO od 1942.
- HULJEV JOSIP, Primošten, Šibenik, lan KP; u KPO od sije nja 1944.
- HUNJADI JOSIP, Ivana, r. 1918; Marija na Muri, akovec; u KPO od travnja 1945.
- HUNJADI MIJO, Mije, r. 1912; Marija na Muri, akovec; u KPO od travnja1944; zarobljen od Ma ara 1944. i ubijen.

- HUNJEK URO iz Kraljevca, Zlatar-Bistrica; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .
- HUNJET DRAGICA, r. 1927; Slatina Ravenska, Vrbovec; u KPO od studenog 1943; borac OC.
- HUNJET MARIJAN, Josipa, r. 1922; Varaždin; u KPO od travnja 1943.
- HUR AK DRAGUTIN, Jeronima, r. 1922; Kosove ko, Konjš ina, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943.
- HUS FRANJO, Andrije, r. 1906; Šemovec, Varaždin; lan KP; u KPO od listopada 1942.
- HUŠNJAK JOSIP, Stjepana, r. 1928; Selnica Podravska, Koprivnica; u KPO od rujna 1943; poginuo kao borac u brigadi "Bra a Radi "; kada i gdje, nije utvr eno..
- HUTINSKI FRANJO, Ivana r. 1917; Rasinja, Koprivnica; lan KP; u KPO od prosinca 1944.
- HUTINSKI FRANJO iz Jalžabeta, Varaždin.
- HUZJAK GABRO, Stjepana, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- HUZJAK IVAN, Josipa, r.1929; Donja Poljana, Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943.
- HUZJAK STANKO, Ivana, r. 1915; Donja Poljana, Novi Marof; u KPO od 1943.
- HUZJAK TOMO iz Zamlake, Varaždin; u KPO od lipnja 1943.
- HUZJAK VALENT, Ivana, r. 1929; Donja Poljana, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- IGREC ANTUN, Stjepana, r. 1923; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1944.
- IGREC FRANJO, Pavia, r. 1913; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od studenog 1944.
- IGREC IGNAC, Stjepana, r. 1921; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od 1942; komandir ete.
- IGREC MUO, Franje, r. 1907; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od rujna 1944.
- IGREC MUO, Mije, r. 1925; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1944.
- ILI MILENKO iz Ku ana Gornjeg, Varaždin.
- ILI MILUTIN; u KPO od travnja 1943; vodnik voda; teško ranjen; nakon izlije enja bio komesar konspirativne bolnice na Kalniku.
- ILI SLOBODAN I A, r. 1910; Banja Luka, BiH; lan KP; u KPO od listopada 1942; komandant 2. bataljona i kra e vrijeme obavještajni oficir Odreda.
- ILUAŠ RAFAJLO, Bože, r. 1903; Hodošan, akovec; u KPO od 1943.
- ILJADICA MARKO, Josipa, r. 1910; Šibenik; u KPO od ožujka 1943.
- IVAN AN FRANJO, Ivana, r. 1918; Hraš ina, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku kao borac brigade "Bra a Radi "; kada, nije utvr eno.
- IVAN I ALOJZ, ure, r. 1908; Veliki Bukovec, Ludbreg.
- IVAN I - FURLIC DORICA, Nikole, r. 1913; Lepoglava, Ivanec; u KPO od 1943.
- IVAN I IVAN, Pavia, r. 1917; Veliki Bukovec, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.
- IVAN I JOSIP, Alojza, r. 1905; Kapela Podravska, Ludbreg.
- IVAN I STJEPAN, r. 1912; Lepoglava, Ivanec; u KPO od 1944.
- IVANEK- DVEKAR FRANCA, Janka, r.1923; urilovec, Ljubeš ica, Novi Marof; u KPO od srpnja 1943.
- IVANI NIKOLA, r 1918; Dodoši, Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- IVANIN DRAGUTIN, Ivana, r.1925; Rasinja, Koprivnica; poginuo u ožujku 1943. kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.
- IVANUŠA GABRUEL iz Poljanca, Ludbreg.
- IVANUŠA-KNEŽEVI VERA, r. 1927; Poljanec, Ludbreg.
- IVANUŠA KONRAD, r. 1924; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo u prolje e 1944. kao borac u brigadi " Bra a Radi ".
- IVANUŠA LJUBA, r. 1928; Poljanec, Ludbreg; umrla od tifusa 1944. u bolnici Gabrinovec na Kalniku, kao borac KPO.

- IVANUŠA LJUBICA, Jaga, r. 1924; Poljanec, Ludbreg; poginula 1943. kao borac KPO.
- IVANUŠA MARLIJA, r. 1914; Poljanec, Ludbreg; u KPO od 1943; poginula 1944; gdje, nije utvrđeno.
- IVANUŠA PAVAO, Tome, iz Poljanca, Ludbreg.
- IVANUŠA ŠTEFANUA iz Poljanca, Ludbreg.
- IVANUŠEC MARKO, Jakoba, r. 1915; Hrastovsko, Ludbreg; u KPO od prosinca 1943.
- IVANUŠI STJEPAN, Juraja, r. 1923; Gornji Kraljevec, Zlatar-Bistrica; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .
- IVEKOVI JULIJUS, Mirka, Razdrto, Klanjec; u KPO od siječnja 1944.
- IVEKOVI STJEPAN
- IVEKOVI SVETOZAR, Albina, r.1926; Klanjec; član SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.
- IVI FRANJO od Ludbrega; član SKOJ-a.
- IVI - KOLARI ANA, Andrije, r.1914; Palinovec, akovec; poginula 1943. kao borac KPO; gdje, nije utvrđeno.
- IVI MILUTIN iz Suhopolja, Virovitica; u KPO od 1943; bio komesar konspirativne bolnice Gabrinovac na Kalniku.
- IVI I JOSIP ZRINSKI; u KPO od 1943; neko vrijeme ekonom u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.
- IVKOVI JOSIP, Ivana, r. 1922; Donji Pustakovec, akovec; član SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.
- JADEK JOSIP; u KPO od proljeća 1943; borac ZU .
- JAGEC JOSIP, Ivana, r.1926; akovec; član SKOJ-a; u KPO od veljače 1945.
- JAGE I ANDRIJA, Juraja, r. 1925; Mokrice, Donja Stubica; član SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; poginuo travnja 1944. u Podrutama (Novi Marof), kao p/m u brigadi "Braća Radi".
- JAGI ANTUN, Ivana, r. 1919; Sesvete, Ludbreg.
- JAGI -CRKVENI LJUBICA, r. 1922; Sesvete, Ludbreg.
- JAGI URO; u KPO od lipnja 1943; komesar čete u 1. bataljonu.
- JAGI FRANJO iz Ludbrega; član SKOJ-a; u KPO od 1942; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Braća Radi".
- JAGI IGNAC, Rudolfa, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.
- JAGI MATIJA, r. 1918; Poljanec, Ludbreg.
- JAGI TOMO, Ivana, r. 1915; Sesvete, Ludbreg; poginuo 1942. kod Apatovca, (Križevci), kao borac KPO.
- JAGI TOMO iz Leskovca, Ludbreg; član KP i KK KPH Ludbreg; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.
- JAGI VERA iz Poljanca, Ludbreg.
- JAGI VLADO; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Braća Radi".
- JAGODI BRANKO, Nikole, r. 1925; Bolfan, Ludbreg; poginuo 1943. u Ribnjaku (Koprivnica), kao borac KPO.
- JAGODI DRAGA, Nikole, r. 1927; Mala Rasinjica, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943.
- JAGODI JOVO iz Velike Mučnice, Koprivnica.
- JAGODI MILKO, Dušana, r. 1927; akovec, Ludbreg.
- JAGODI MILOŠ iz Velike Mučnice, Koprivnica.
- JAKLIN PAVAO, Juraja, r. 1908; Ludbreg; član KP; u KPO od travnja 1943.
- JAKLIN SLAVKO, r. 1925; Trema, Križevci; u KPO od lipnja 1944.
- JAKLIN VINKO, ure, r. 1903; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg.
- JAKOPANEC BOŽO, Ivana, r. 1927; Rasinja, Koprivnica; u KPO od Srpnja 1943.
- JAKOP I IDA
- JAKOP I - MLINARI MILICA iz Varaždina; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.
- JAKOP IN SLAVKO, Franje, r. 1925; Dubovica, Ludbreg; u KPO od kolovoza 1943.
- JAKULIN-VERGUST MARICA iz Smajja pri Jelšah, Slovenija; u KPO od veljače 1943; borac u 2. bataljonu i bolni arka u konspirativnoj bolnici na Kalniku.

- JAKUPEK RADOVAN, Rudolfa, r. 1919; Makedonija; u KPO od sije nja1944; poginuo 18. travnja 1945; gdje, nije utvr eno.
- JAKUŠ DRAGUTIN, Antuna, r. 1924; Lug Pqznanove ki, Zabok; u KPO od sije nja1944.
- JAKUŠ FRANJO, Mate, r. 1921; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca1942; p/m; poginuo 11. velja e 1943. u Velikom Botinovcu; pokopan na groblju u Malom Pogancu, Koprivnica.
- JAKUŠ- MEJAREC ADOLF, Lacka, r.1928; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.
- JAKUŠ- MEJAREC AMALI JA, Stjepana, r. 1905; Lug Poznanove ki, Zabok; lanica AFŽ; u KPO od lipnja 1943; umrla od tifusa listopada 1943; pokopana u Ludbreškom Ivancu, Koprivnica.
- JAKUŠ- MEJAREC AN ELA, Lacka, r.1927; Lug Poznanove ki, Zabok; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943; ranjena i zarobljena kao referentica saniteta 1. bataljona brigade "Bra a Radi " u Podgari u (Moslavina); ubijena od ustaša 1944. u Zagrebu.
- JAKUŠ- MEJAREC JANKO, Stjepana, r.1914; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od rujna 1943.
- JAKUŠ- MEJAREC - POZAI ANKA, Josipa, r. 1923; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od lipnja 1943.
- JALŠI ANTUN, Franje, r.1923; Sveti Petar, Ludbreg; poginuo 1943. na Kalniku; kada, nije utvr eno.
- JALŠOVEC, ANTUN, Lovre, r. 1922; Tur iš e, akovec; lan KP; u KPO od rujna 1943; borac M .
- JALŠOVEC, RAFAEL, Josipa, r.1917; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; zarobljen; ubijen 1944 u akovcu od ma arskih žandara.
- JALUŠI FRANJO, Mike, r. 1914; Strahominec, akovec; u KPO od studenog 1944.
- JAMBREK VALEK, r.1924; Kamešnica, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- JAMBREŠI ANDRIJA, Stjepana, r.1920; Strmec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1943.
- JAMBREŠI AUGUST, Ivana, r. 1925; Slanje, Ludbreg; u KPO od 1944.
- JAMBREŠI FRANJO, Ivana, r. 1922; Slanje, Ludbreg; u KPO od listopada 1942.
- JAMBROŠI IVAN iz Gori ana, akovec.
- JAMBROVI JOSIP, Stjepana, r.1925; Orehovica, akovec; u KPO od srpnja 1943.
- JAMBROVI ZVONKO, Nikole, r. 1916; Macinec, akovec; lan KP; u KPO od prosinca 1944; komesar ete.
- JANA EC FRANJO, Adama, r. 1923; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- JAN EC ANTUN, Lovre, r. 1923; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo na Kalniku 1944.
- JAN EC GAŠPAR, Lovre, r. 1921; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M .
- JAN I BRANKO, Pavla, r. 1925; Ladu, Zapreši ; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo na Kalniku rujna 1943. kao komandir ete u brigadi "Bra a Radi ».
- JANDRAS NIKOLA, Josipa, r.1912; Pojatno, Zapreši ; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo u velja i 1943. u Ludbregu kao komandir ete.
- JANEŠ JELENA, Vinka, r. 1919; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od sije nja 1944.
- JANI FRANJO iz Varaždina.
- JANI ALEKSANDRA, r. 1923; Široko Selo, Koprivnica; lanica SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.
- JANI URO
- JANKOCI JOSIP iz Donje Dubrave, akovec.
- JANKOVI BLAGOJE iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; lan KP; pripadnik Osje ko-kalni ke oružane grupe 1941; poginuo kao borac KPO od ožujka1942.
- JANKOVI BOGDAN, Milana, r.1915; Velike Sesvete, Križevci; lan SKOJ-a; pripadnik Osje ko-kalni ke oružane grupe 1941; poginuo 7. sije nja 1942. na Kalniku.

- JANKOVI URO, Vidosava, r. 1907; Mala Rijeka, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.
- JANKOVI JOVO, Milana, r. 1921; Velike Sesvete, Križevci; u KPO od siječnja 1943.
- JANKOVI MILOŠ, r.1920; Male Sesvete, Križevci; član SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; borac O .
- JANKOVI NIKOLA iz Duge Rijeke, Koprivnica; u KPO od 1942; poginuo u Gornjim Zdjelicama, Bilogora, 10. prosinca 1942; pokopan u Zdjelicama na mjesnom groblju.
- JANKOVI STJEPAN, Ferdinanda, r. 1912; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- JANKOVI VIDJEDimitrija, r. 1914; Marija na Muri, akovec; u KPO srpnja 1944; ubijen u konclogoru u Lepoglavi 1944; pod kojim okolnostima dospio u Lepoglavu, nije utvrđeno.
- JANKULIJA IVAN
- JANTOL ANTUN, Valenta, r. 1922; Sesvete Ludbreške, Ludbreg.
- JANTOL, AK MUO, Blaža, r. 1923; Ledina, Vrbovec; u KPO od 1944.
- JALŠI ANTUN, Franje, iz Svetog Petra, Ludbreg; poginuo 1942. na Kalniku kao borac KPO.
- JALŠI FRANJO iz Svetog Petra, Ludbreg; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.
- JALŠI VALENT, Franje, iz Svetog Petra, Ludbreg; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.
- JANUŠI PETAR iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.
- JANUŠI STJEPAN, ure, r. 1924; Kelemen, Varaždin; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Jalžabetu (Varaždin), kao borac brigade „Braća Radić”.
- JANUŠI TOMO iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- JANŽEK IZIDOR, Stjepana r.1921; Gornje Jesenje, Krapina; u KPO od rujna 1943.
- JARI SAVO, Andrije, r. 1921; Javornik, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- JARNEC URO, Andrije, r. 1913; Vratno Otok, Varaždin.
- JEU IVAN, Mije, r. 1917; Goričan, akovec; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku 1945.
- JELAKOVI MIRKO, Tome, r. 1928; Selnik, Ludbreg.
- JELENAK SAVO, ure, r. 1925; Lipnica, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943.
- JELENE KI MIRKO iz Kućan Marofa, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- JELENE KI-ZE AR ANICA, Mirka, r. 1924; Kućan Marof, Varaždin; u KPO od listopada 1943.
- JELENI JOSIP iz akovca; u KPO od 1944.
- JELENI MIRA
- JEMBREK FRANJO, Milana, r. 1918; Subotica Podravska, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943.
- JENKA ANDRUA, Tome, r. 1909; Ključ, Novi Marof; u KPO od srpnja 1943.
- JENKA VALENT, ure, r. 1904; Ključ, Novi Marof; u KPO od 1942.
- JERKOVI LJUBICA
- JERKOVI MATE, Matije, r.1919; Novo Selo, Petrinja; član KP; u KPO od listopada 1942; prvi komandant Odreda; odlikovan Ordenom narodnog heroja.
- JERKOVI MILAN
- JOKA MILAN, r. 1922; Trgovi, Dvor na Uni; član KP; vodnik voda u BP ; u KPO od listopada 1942; komandir čete i komandant bataljona; odlikovan Ordenom narodnog heroja.
- JOVANOVI STEVO, Gojka, r. 1915; Lipnica, Vrbovec; u KPO od travnja 1943.
- JOVETI LJUBOMIR, Radivoja, r. 1924; Karlovac; član KP; u KPO od svibnja 1943.
- JUG ADAM, Franje, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.
- JUG ANTUN, Imbre, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.
- JUG MAGDALENA, Florijana, r. 1924; Kalinovec, ur evac; u KPO od srpnja 1943.
- JUG MILAN, Ivana, iz Kunovec Brega, Koprivnica; u KPO od srpnja 1943.

- JUG VLADO, Jakoba, r. 1926; Luka Ludbreška, Ludbreg; poginuo 1944. na Kalniku.
- JUHAR PETAR, Andrije, r. 1928; Družilovec, Zabok; u KPO od lipnja 1943.
- JURAK EMIL, Vinka, r. 1922; Mala Gora, Pregrada; lan SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943.
- JURAK MATO, Mije, r. 1911; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od studenog 1944.
- JURANI KARLO, Šimuna, r. 1920; Mala Erpenja, Zabok; u KPO od 1943.
- JURAS IVAN, Ivana, iz Svetog ur a, Ludbreg.
- JURATOVI ANTUN, ure, r. 1920; Globo ec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- JURATOVI MARUA, Vinka, iz Globo eca, Ludbreg.
- JURDANA BOGDAN, Darinke, r. 1920; Zagreb; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- JUREC IRIL, Silvestre r. 1915; Bedekovina, Zabok; lan KP; u KPO od rujna 1943; vodnik voda, delegat voda i zamjenik komesara ete.
- JUREC RUDOLF Stjepana, r. 1927; Varaždin, u KPO od kolovoza 1943.
- JUREC VILKO, Silvestre, r. 1911; Bedekovina, Zabok; lan KP; komesar KPO od ožujka 1942; poginuo 29. travnja 1942. u Jalkovcu kraj Varaždina.
- JUREKOVI ALEKSANDAR, r.1920; Koprivnica, lan KP; u KPO od kolovoza 1943; komesar Osje ke ete; poginuo 10. velja e 1944. kao zamjenik komesara bataljona.
- JUREKOVI ANDRIJA, Josipa, r. 1926; Klokovec, Zabok; u KPO 1943; poginuo 1944; kada i gdje, nije utvr eno.
- JUREKOVI PETAR, Josipa, r. 1926; Klokovec, Zabok; poginuo 1944. kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- JUREKOVI STJEPAN, Stjepana, r.1921; Zagreb; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- JURI AN DRAGUTIN iz Hrženice, Ludbreg.
- JURI AN IVAN, Josipa, iz Hrženice, Ludbreg.
- JURI AN JERONIM iz Hrženice, Ludbreg.
- JURI KI ŽELJKO, Alojza, r. 1919; Jalšavec, Pregrada; u KPO od velja e 1944.
- JURI IVAN, Stjepana, r. 1912; Kloštar Podravski, ur evac; u KPO od 1943; poginuo 1944; gdje, nije utvr eno.
- JURIN AUGUST, Andrije, r. 1922; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1942.
- JURIN JELKA, Andrije, r. 1919; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od srpnja 1943; bolni arka.
- JURINEC JOSIP iz Mihovljana; akovec.
- JURINJAK URO, Bartola, r. 1918; Beletinec, Varaždin; u KPO od srpnja 1943.
- JURIŠI JOSIP, Mije, r.1920; akovec; u KPO od prosinca 1944.
- JURJEVI VLADO, r.1921; Koprivnica; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- JURMAN IVAN BOLTEK, Juraja, r. 1923; Zapreši ; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.
- JURMANOVI STJEPAN, r.1914; Pisarovina, Jastrebarsko; lan KP; u KPO od svibnja 1943; poginuo 28. travnja 1944. u Podrutama, Novi Marof, kao komesar ete u brigadi "Bra a Radi ".
- KADIJA DRAGO iz elekovca, Koprivnica, student medicine; u prolje e 1944. nestao iz KPO s funkcije referenta saniteta Odreda.
- KADIJA VLADO, Mije, r. 1927; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943; vezist u Vodu za vezu Odreda.
- KADOJI NIKOLA, Mije, r. 1919; Žitoimir, Sveti Ivan Zelina; u KPO od1943.
- KADOVI FRANJO iz Varaždina.
- KAHLINA MATO, Marka, r. 1913; Domahovo, Zabok; u KPO od1944.
- KAJBA JOSIP, Ivana, r.1925; Mala Erpenja, Zabok; u KPO od 1943.
- KALAJDŽIJA SPASOJE, Petra, r. 1924; Bakovica, Bjelovar; u KPO od listopada 1942.
- KALAMIR DUŠAN iz Rasinjice, Koprivnica; u KPO od 1942; kasnije bio u 17. slavonskoj brigadi, od kuda se vratio na Kalnik i poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

KALAMIR JOVO, r. 1929; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od 1942.

KALI ANEC BENKO

KALI ANEC IVICA iz Varaždina.

KALINI EMIL, Bogoljuba, r.1921; Veliki Botinovac, Koprivnica; lan KP; u KPO od travnja 1943.

KALINI SVETOZAR, Filipa, r.1905; Velika Branjska, Koprivnica; u KPO od 1943.

KAMENAR NIKOLA, Kazimira, r. 1926; Turišće, akovec; u KPO od 1944.

KAMENOVI SLAVKO, Luke, r. 1925; Dijankovec, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943; vodnik voda.

KAMIN FRANJO

KANCIJAN-ŠEMZA LJUBICA iz Ludbrega.

KANCIJAN-ROHASKA LJUBICA iz Ludbrega.

KANCIJAN DRAGICA, Ivana, r. 1924; Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od 1943; umrla iste godine od tifusa u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

KANCIJAN MIRKO, Ivana, iz Ludbrega.

KANCIJAN STJEPAN ŽIGA, Roka, r. 1921; Ludbreg.

KANEŠI IGNAC, Martina, r. 1916; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.

KANEŠI JOSIP, Alojza, r. 1923; Varaždin; u KPO od 1943.

KANIG IVAN, r.1921; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; lan KP; poginuo 1942. kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.

KANIK VIKTOR, r. 1919; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; lan KP; poginuo 1942; kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.

KANIK VIKTOR r. 1920; Veliki Poganač, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo u Slavoniji kao borac 16. slavonske brigade; kada, nije utvr eno.

KANIŠKI AUGUST iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

KANIŠKI URO iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

KANIŽAJ URO, ure, r. 1907; Marija na Muri, akovec; u KPO od listopada 1944.

KANIŽAJ URO, Mije, r. 1926; Marija na Muri, akovec; u KPO od velja e 1945.

KANIŽAJ FRANJO^ Ivana, r. 1908; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od rujna 1944.

KANIŽAJ IVAN, r. 1919; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od sije nja1943; zamjenik komesara M ; poginuo u selu Bulinac, kod Bjelovara, 12. kolovoza1944. kao komesar ete u brigadi "Matija Gubec".

KANIŽAJ IVAN, Vinka, r. 1919; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 10. lipnja 1944; gdje, nije utvr eno.

KANIŽAJ JOSIP, ure, r.1919; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od ožujka 1945.

KANIŽAJ JOSIP, Vinka, r.1912; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od 1942.

KANIŽAJ VINKO, Matije, Kotoriba, akovec; u KPO od rujna 1943; borac M .

KANTURA STJEPAN, Rudolfa, r. 1923; Tuheljske Toplice, Klanjec; u KPO od 1943.

KAOP IN SLAVKO, Franje, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

KAPES ANDRIJA, r.1923; Varaždin; u KPO od 1943; poginuo1945. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; gdje, nije utvr eno.

KAPUSTA IVAN iz Globo eca, Ludbreg; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

KARABOŠ IVAN, Kolmana, r. 1913; Donji Kraljevec, akovec; u KPO od travnja1945.

KARAMARKOVI KATICA, Franje, r. 1932; Zagreb; u KPO od listopada 1944.

KARAŠMAN IVAN; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; zamjenik komesara bataljona.

KARAVIDOVI IVAN; u KPO od 1944.

KARAŽINEC EVICA, Vinka, r. 1924; Kuzminec, Ludbreg.

KAŠI SOFIJA; Križevci; u KPO od svibnja 1943; bolni arka.

KATALENI ANDRIJA, Jakoba, r. 1913; Selnik, Ludbreg; lan KPJ; u KPO od 1943.

KATALENI IVAN, Valenta, r. 1917; Gornje Jasenje, Krapina; lan KP; u KPO od velja e 1943; poginuo u lipnju 1944. u Plemenš ini, kao sekretar KK KPH Krapina.

KATALENI JOSIP, Jakoba, r. 1910; Domašinec, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1943.

KATALENI STJEPAN, Janka, r. 1924; Gornje Jesenje , Krapina; poginuo 1944. u selu Lužani kao borac KPO.

KATALENI STJEPAN; u KPO od prolje a 1943; borac ZU .

KATALENI VALENT, Stjepana r. 1914; Gornje Jesenje, Krapina; lan KP; u KPO od velja el 1943; obavještajni oficir bataljona.

KATALENI VIKTOR, Augusta, r. 1924; Gornje Jesenje, Krapina; u KPO od 1942; poginuo na Kalniku u lip-njul 1943.

KATANA FRANJO, r. 1913; Kalnik, Križevci.

KATANA VILIM, Pavia, r. 1915; Kalnik, Križevci; lan KP; u KPO od studenog 1942.

KATAN I ANDRIJA iz Novakovca, akovec.

KATAN I MARTIN, Josipa, r. 1926; Domašinec, akovec; u KPO od studenog 1944.

KATANOVI IVAN, Josipa, r. 1929; Dropkovec, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

KATANOVI STJEPAN, Josipa, r. 1923; Dropkovec, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

KATANOVI STJEPAN, Mate, r. 1923; Dropkovec, Križevci; u KPO od jeseni 1943.

KATUŠI NIKOLA, Nikole, r. 1925; Zdenci Brdove ki, Zapreši ; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

KAZAVIDOVI IVAN, Jakoba, r. 1925; akovo; lan KP; u KPO od travnja 1943.

KAŽEDMENEK STJEPAN, Mije, r. 1920; u KPO od srpnja 1943; poginuo 16. sije nja 1944. na grani nom prijela-zu za Me imurje.

KE KAN STJEPAN iz Zbelave, Va-raždin.

KEFELJA JOSIP iz Svetog Ilije, Va-raždin; poginuo; nije utvr eno gdje i kada.

KEKELJ IVAN; od studenog 1943. u Odredu bio komandir ete.

KEL I STJEPAN, Mirka, r. 1927; Vin-kovec, Vrbovec; u KPO od srpnja 1943.

KELE I DRAGUTIN, Mirka, r. 1929; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.

KELE I STJEPAN, r. 1927; Vikovec, Vrbovec^ u KPO od listopada 1943; borac O .

KELEMENI URO, Vinka, iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; u KPO od 1942; poginuo 1943; kada i gdje, nije utvr eno.

KELER GUSTAV, r. 1912; Sarajevo, BiH; student u Zagrebu; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

KELI STJEPAN iz Zagreba; lan KP; u KPO od sije nja 1943.

KENDEL IVAN, Roka, r. 1922; Marija na Muri, akovec; u KPO od trav-nja 1945.

KENDEL LIDIJA, ure, r. 1911; Novi Sad, Vojvodina; lanica KP; u KPO od studenog 1943; referentica saniteta Odreda; kada, nije utvr eno.

KEMEC URO PARTAŠ, r. 1914; Lud breg; umro 1943. na Kalniku od bole-sti.

KEMZI STEVO iz Ba kovice, Bjelo-var; u KPO od jeseni 1942.

KEMEC ZVONKO, Stjepana, r. 1926; Ludbreg; poginuo 1943. kod Vojakov-ca, Križevci.

KEREŠA MILAN, Stjepana r. 1923; Konjš ina, Zlatar- Bistrica; u KPO od 1943; poginuo 1944. kod Koprivnice kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

KEREŠIJAIVKA, Josipa, r. 1925; Plavi , Klanjec; u KPO od sije nja 1944; bolni arka i referentica saniteta bataljo-na.

- KERETI VJEKOSLAV**, Josipa, r. 1927; Kneginec, Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od 1943.
- KERMEK RUDOLF** iz akovca; u KPO od 1944.
- KEROVEC IVAN**, Antuna, r. 1920; Juraj u Trnju, akovec; u KPO od prosinca 1943; diverzant u M .
- KEROVEC JOSIP**, Antuna, r. 1916; Prelog, akovec; u KPO od listopada 1944.
- KEROVEC MARTIN**; r. 1913; Dekanovec, akovec; u KPO od 1943; borac MC.
- KEROVEC STJEPAN**, Antuna, r. 1927; Juraj u Trnju, akovec; u KPO od listopada 1944; vodnik voda.
- KEŠER MIRKO** od Križevaca; u KPO delegat voda.
- KEŽMAN ALEKSA**, Rudolfa, r. 1924; Slanje, Ludbreg; u KPO od 1943.
- KEŽMAN AUGUST**, Tome, r. 1925; Slanje, Ludbreg.
- KEŽMAN FRANJO**, ure, r. 1925; Slanje, Ludbreg.
- KI IN VLAJKO**, Steve, r. 1922; Vrhovac, Koprivnica; član SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943.
- KINDER VINKO**, r. 1914; Drenec, Zagreb; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- KIP EK RUDOLF**, Vinka, iz Vinograda Ludbreških, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943; ranjen u Šemovcu 3. listopada 1943; kao borac u brigadi "Braća Radi"; od posljedica ranjavanja umro 1946.
- KIRI JOSIP**, Antuna, r. 1920; Bolfan, Ludbreg; u KPO od 1944.
- KIRIN IVAN**, Josipa, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- KIŠI IVAN**, Roka, r. 1920; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.
- KIŠI STJEPAN**, Roka, r. 1913; Karlovec Ludbreški, Ludbreg; zarobljen od ustaša 1944; ubijen u konclogoru u Lepoglavi.
- KIŠI ANDRIJA**
- KIŠI MIRKO**, Josipa, r. 1910; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; poginuo 1944. u Maloj Rasinjici, Kalnik.
- KISI UR A**, Tome, r. 1927; Poljanec, Ludbreg; članica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1944.
- KISI EK RUDOLF**, Vinka, iz Vinograda Ludbreških, Ludbreg.
- KIŠI STJEPAN**, Mije, iz Svetog ura, Ludbreg.
- KIŠUR STJEPAN**, ure, r. 1898; Hrašćina-Trgovišće, Zlatar-Bstrica; u KPO od travnja 1944; poginuo 1. rujna 1944. u Gornjoj Rijeci, Križevci.
- KLADI STJEPAN**, Matije, iz Globocica, Ludbreg.
- KLARI BARICA**, Valenta, r. 1923; Široko Selo, Koprivnica; u KPO od 1944.
- KLARI FRANJO** iz Donje Dubrave, akovec.
- KLAS RUŽA**, Stjepana r. 1915; Donja Dubrava, akovec (od djetinstva živjela u Sestrincu, Lepoglava); članica SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; ranjena i zarobljena; strijeljana od ustaša u lipnju 1943. u Cerju Nebojse, kod Varaždina.
- KLASI DOMINIK**, r. 1921; Salmik; Sveti Ivan Zelina; član KP; u KPO od kolovoza 1943; borac O .
- KLASI URO**, r. 1925; Salmik, Sveti Ivan Zelina; u KPO od kolovoza 1943; borac O .
- KLASI FERDINAND FEREC**, Lovre, r. 1921; Prigorje, Krapina; član KP; u KPO od veljače 1943; borac ZU ; vodnik voda u Udarnom bataljonu "Matija Gubec"; poginuo u selu Dubrovčan kod Tuhejskih Toplica 1945. kao operativni oficir ZPO.
- KLASI MARICA**, Josipa, r. 1926; Kraljev Vrh Ravenski; Vrbovec; članica KP; u KPO od srpnja 1943.
- KLASI MILAN**, Mije, r. 1924; Gornjaki, Vrbovec; u KPO od srpnja 1943.
- KLASI RUDOLF**, Janka, r. 1921; Macelj Donji, Krapina; član KP; u KPO od kolovoza 1943.
- KLASI SLAVKO**, u KPO od lipnja 1943.
- KLASI STJEPAN**, Mije, r. 1926; Gornjaki, Vrbovec; član SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943; poginuo 1944. u Osijeku Vojakova kom, Križevci.

KLASI STJEPAN, r. 1926; Križevci; u KPO od rujna 1943; borac O .

KLEMEN I FRANJO, Ignaca; Tur iš e, akovec; u KPO od 1944.

KLEMEN LJUBICA iz Slanja, Ludbreg.

KLEMEN FRANCA - NADA, Valenta, r. 1926; Slanje, Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od prole a 1943; bolni arka.

KLEMEN VERA iz Slanja, Ludbreg; u KPO od 1943; bolni arka.

KLEMEN ZVONKO iz Slanja, Ludbreg; u KPO od listopada 1944.

KLEMEN I STJEPAN, Ignaca, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1944.

KLEPAC IVAN iz Strmca Podravskog, Varaždin; borac KPO; poginuo u studenom 1943. u borbi za oslobo enje Koprivnice, kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

CLI KOVI MILENKO MILKAN, Milenka, r. 1921; Trep a, Vrginmost; lan KP; desetar desetine u ŽC; u KPO od studenog 1942; vodnik voda i komandir ete; poginuo u sije nju 1944. u Hrvatskom zagorju (kod Zlatara), kao zamjenik komandanta 4. bataljona u brigadi "Bra a Radi ":

CLI KOVI NIKOLA, Samoila, r. 1913; Trep a, Vrginmost; lan KP; desetar desetine u Z ; u KPO od studenog 1942; vodnik voda, komandir ete i zamjenik komandanta bataljona.

KLIPA VASO; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

KLISNARI BOGDAN, r. 1920; Vojakovac, Križevci; u KPO od 1943; borac O .

KLOBU ARI ZDRAVKO, Stjepana, r. 1923; Macinec, akovec; u KPO od travnja 1945.

KLOPOTAN MIRKO iz Varaždina.

KLUKOVI DRAGICA, Mate, r. 1927; Slatina Ravenska, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943; bolni arka.

KLJU ARI MIJO, r. 1917; Madarevo, Novi Marof; u KPO od velja e 1944.

KNA IŠ IVAN, r. 1924; Apatovac, Križevci.

KNAPI DRAGO, Marka, r. 1912; Drenovec, Novi Marof; u KPO od prosinca 1943.

KNAPI SLAVKO, Martina, r. 1915; Drenovec, Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od 1943.

KNEZ IVAN, Jeronima, r. 1913; Kotoriba, akovec; lan KP ; u KPO od 1943; borac M ; poginuo u ožujku 1945. prilikom osloba anja Me imurja.

KNEZI MUO iz Andraševca, Donja Stubica; poginuo u kolovozu 1944. u Marge anu (Ivanec), kao vodnik voda u KPO.

KNEŽI FRANJO, Josipa, r. 1917; Brdovec, Zapreši ; u KPO od kolovoza 1943.

KNEŽEVI MARTIN BRADICA, r. 1908; radnik iz Zagreba; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo u studenom 1942. na Bilogori kao ranjenik na putu u bolnicu na Papuk.

KNOK MARUAN, Apatovac, Križevci; u KPO od 1944.

KNJAZ IVAN, irila, r. 1919; Kraljev Vrh, Donja Stubica; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.

KOBAL AUGUST, iz Trnovca, Varaždin, lan KP; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe; poginuo 1942. kao borac KPO; поближе kada i gdje, nije utvr eno.

KOBAL MILKA iz Zbelave, Varaždin, u KPO od 1943; kasnije radila u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

KOBAL PETAR, Jakoba, r. 1928; Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943.

KOBAL SLAVKO iz Zbelave, Varaždin; poginuo kao borac KPO kod Velikog Trgoviša (Zabok), u prosincu 1942; pokopan na groblju u Žeincima.

KOBAL STJEPAN; u KPO p/m.

KOBAL TOMISLAV, Josipa, r. 1927; Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od lipnja 1944.

KOBAL VLADO, r. 1920; Zbelava, Varaždin; lan KP; u KPO od prolje a 1943; operativni oficir 3. bataljona; zamjenik komandanta 2. bataljona i komandant Udarnog bataljona "Matija Gubec".

KOBASI JOSIP

KOBER IVAN, Ivana, r. 1908; Veliki Pogonac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

KOCIJAN AUGUST, Mije, r.1924; Mali Bukovec, Ma e, Zlatar- Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; zarobljen 1944; ubijen u konclogoru Jasenovac 1945.

KOCIJAN FRANJO, Vinka, r.1922; Mala Subotica, akovec.

KOCIJAN IVAN, Vinka, r. 1921; Mala Subotica, akovec.

KOCIJAN MARIJA, Antuna, r. 1898; Mala Subotica, akovec; u KPO od prosinca 1944.

KOCIJAN VIKTOR, Josipa, r.1916; Dekanovec, akovec; lan KP; u KPO od svibnja 1943; borac M ; zamjenik komesara ete i bataljona, komesar bataljona, ujedno komesar Odreda.

KOCUAN VINKO, ure, r. 1895; Mala Subotica, akovec; u KPO od prosinca 1944.

KOCKOVI IVAN ICO, Stjepana, r.1920; Voloder, Kutina; lan KP; u KPO od srpnja1943; delegat voda prate ih oru a.

KO ET IVAN iz Lukovca, Koprivnica.

KO IŠ STJEPAN, Stjepana, r. 1918; Sepetnik, Ma arska; u KPO od travnja 1945.

KO NAR ANTUN, Antuna, r. 1914; Selnica, akovec; u KPO od sije nja 1943.

KOI MILAN

KOJI MARKO; u KPO komandir ete; kada i koje ete, nije utvr eno.

KOKOT IVAN, Gabrijela, r.1919; Mrzlo Polje, Zabok; u KPO od 1943.

KOKOT STJEPAN iz Ludbrega.

KOKOTOVI PERO LI ANIN, Stjepana, r. 1920; Plaški, v Ogulin; zaposlen u Svetom Ivanu Zabnom; lan KP; pripadnik Kapelske oružane grupe 1941; uhapšen kao sekretar KK KPH Križevci; osu en na smrt i strijeljan od ustaša u srpnju 1942.

KOLAC VALENT

KOLAK IVAN, Izidora, r. 1925; Selnik, Ludbreg; poginuo1944; kada i gdje, nije utvr eno.

KOLAR FRANJO, Stjepana, r. 1919; Veliki Bukovec, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1943; poginuo 1945; kao pripadnik brigade "Bra a Radi "; gdje, nije utvr eno.

KOLAR IVAN, Stjepana, r. 1927; Veliki Bukovec, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943.

KOLAR JOSIP, Stjepana, r. 1925; Veliki Bukovec, Ludbreg; dezertirao iz Odreda i otišao u domobranstvo.

KOLAREKMATO, Blaža, r. 1916; Cerje Tužno, Varaždin; u KPO od kolovoza 1944.

KOLARI BLAŽ, Antuna, r. 1923; Hemuševac, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od listopada 1944.

KOLARI -FODOR MARIJA, Stjepana, r. 1924; Rasinja, Koprivnica; u KPO od ožujka 1944.

KOLARI -SRNEC EMILIJA, Josipa, r. 1925; Rasinja, Koprivnica, lanica SKOJ-a; u KPO od 1942.

KOLARI IVAN, Mije, r. 1918; Gardinovec, akovec; lan KP; u KPO od 1944.

KOLARI KATICA, r. 1928; Sudov ina, Ludbreg; u KPO od 1943; poginula 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; poblize kada i gdje, nije utvr eno.

KOLARI STJEPAN, Roka, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; ubijen u konclogoru Dachau.

KOLARI STJEPAN; u KPO od 1943; borac M .

KOLARI TOMO, Dorè, r. 1919; Veliki Bukovec, Ludbreg; u KPO od travnja 1943; poginuo u Semovcu 3. listopada 1943; kao vodnik voda u brigadi "Bra a Radi ".

KOLENKO IVAN, Matija, r. 1927; Ladanje, Ivanec; u KPO od svibnja 1943.

KOLENKO JOSIP; lan KP^u KPO od svibnja 1943; komesar ZU .

KOLENKO TOMO, Roka, r. 1923; Ladanje Donje, Ivanec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943.

KOLMAN-BADOVINAC RUŽA, Ivana, r. 1927; Kuzminec, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943; bolni arka i referentica saniteta bataljona.

KOLMAN BOŽIDAR, Ivana, r. 1931; Kuzminec, Koprivnica; u KPO od lipnja1943.

KOLMAN IVAN, Stjepana, r.1903; Koledinec, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943.

KOLMAN KATARINA, Florijana, r.1910; Kuzminec, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943.

KOLONI ANTUN, Antuna, r.1924; Sveti Juraj u Trnju, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943; desetar desetine, komandir voda i komandir ete.

KOMAREK MATILDA-MILKA, u KPO od 1942; referentica saniteta Odreda.

KOMARICA ANKICA, Ivana, r. 1924; Koprivnica, lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

KOMARICA ZVONKO, Stjepana, r. 1920; Banja Luka, BiH; lan KP; u KPO od srpnja 1943; komesar bataljona.

KOMES MARIJAN, r. 1922; Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo 1944. u Dubravi (Vrbovec) kao pripadnik 17. slavonske brigade.

KOMLJENOVIC STOJAN OKA, r.1920; Veliki Gradac, Glina; desetar desetine u BP ; u KPO od listopada 1942; komandir ete i komandant 1. bataljona; poginuo 12. velja e 1943, kod Virovitice, kao komandant bataljona u 16. slavonskoj brigadi; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

KON EC GAŠPAR

KONTREC DRAGUTIN, Julijusa, r. 1921; Tur iš e, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1943; borac M .

KONTREC EVICA iz Tur iš a, akovec.

KONTREC MILEVA iz Murskog Središ a, akovec.

KOPAN AN ELLJA-SITNA, r. 1920; remušnica, Glina; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

KOPREJAK MI JO, Blaža, r. 1912; Preseka, Vrbovec; u KPO od 1943.

KOPRIVNJAK FRANJO, Stjepana, r. 1924; Mala Erpenja, Krapina; poginuo 1943. na Kalniku kao borac KPO.

KORA MILOŠ, Mihajla, r.1914; Vojni ; lan KP; zamjenik komandira Ž ; u KPO od studenog 1942; komandir ete, zamjenik komandanta bataljona i komandant bataljona.

KORAI BLAŽ, Antuna, r.1923; Hemuševac, akovec; u KPO od listopada 1944.

KORAJ MIJO iz Donjeg Koncova aka, akovec.

KORALI IVAN iz Petrijanca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

KORBAR JULUUS, Josipa, r. 1923; Gojakovo, Pregrada; u KPO od 1943; poginuo 1. studenog 1944. na Kalniku.

KORDI LJUBAN, r.1923^ Komogovina, Kostajnica; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

KOREN JOSIP iz Tur iš a, akovec.

KOREN PAVAO, Jakoba, r. 1920; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

KOREN STJEPAN, Vinka, r.1925; Jalžabet, Varaždin; lan KP; u KPO od 1943.

KORITI IVAN, ure, r. 1924; Donja Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni 1943.

KOROŠ FRANJO iz Me imuija; poginuo na kalniku kao komesar ete u KPO.

KOS- ALI MARIJA, r. 1907; Varaždin; lan KP; u KPO od 1943; delegat voda i komesar ete.

KOS DRAGO iz Ludbrega; poginuo . kao borac KPO od ožujka 1942. godine; poblize kada i gdje, nije utvr eno.

KOS URO, Matije, iz Ludbrega.

KOS ERIKA, Augusta, r. 1925; Varaždin; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od rujna 1943.

KOS-GRABAR JOSIP iz Varaždina.

KOS JOSIP, Matije, r.1914; Križevci; u KPO od kolovoza 1943.

KOS MARIJAN, r.1924; Ludbreg; ubijen 1942. u konclogoru Jasenovac.

KOSEC ANKA iz Poljanca, Ludbreg.

KOSEC IVAN, Martina, r. 1921; Poljanec, Ludbreg.

KOSEC LEVIN iz Poljanca, Ludbreg.

KOSI IVAN

KOSINA BARTOL iz Jalžabeta, Varaždin.

KOSINOV KUZMA iz Varaždina.

KOSINOV ROZALJA, Vjen eslava, r.1908; Vrbanovec, Ludbreg; lanica KP; u KPO od lipnja 1943.

KOSIR RAJKO iz Poljanca, Ludbreg.

KOSORI IVAN iz Vadine, Luka, Zaprešići; u KPO od jeseni 1942.

KOSOVEC MATO, Gabrijela, r. 1924; Konjščina, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo u studenom 1944. kod Križevaca kao komandir čete u brigadi "Matija Gubec".

KOSTADINOVI BRANKO, Milana, r. 1927; Kostadinovac, Križevci; član SKOJ-a; u KPO od 1942.

KOSTADINOVI MILOŠ, r. 1922; Kostadinovac, Križevci; član KP; u KPO od 1943; borac OČ; p/m i vodnik voda.

KOSTADINOVI MLADEN, Ljubomira, r. 1920; Kostadinovac, Križevci; u KPO od srpnja 1943; borac OČ.

KOSTADINOVI RADE; u KPO od 1943; borac OČ.

KOSTADINOVI STEVO, r. 1924; Kostadinovac, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac OČ.

KOSTANJSKI STJEPAN, Jakova, r. 1924; Kraljev Vrh, Donja Stubica; u KPO od rujna 1943; borac OČ.

KOSTANJSKI STJEPAN, Marka, r. 1926; Kraljev Vrh, Donja Stubica; član SKOJ-a; u KPO od siječnja 1944.

KOSTELAC NIKOLA

KOSTELAC TOMO, r. 1916; Donja Polica, Otočac, radnik iz Zagreba; borac BPC; u KPO od listopada 1942; komesar bataljona.

KOSTELAN TOMO; poginuo kao borac KPO kod Velikog Trgovišća (Zabok), u prosincu 1942; pokopan na groblju u Zeincima.

KOŠČAK FRANJO, Mije, r. 1909; Karlovec Ludbreški, Ludbreg; poginuo 1944. u Luci Ludbreškoj, Ludbreg.

KOŠTI MARTIN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

KOŠTUTI NIKOLA, Nikole, r. 1925; Zdenci Brdovečki, Zaprešići; u KPO od srpnja 1943.

KOŠUTA ANTONUA, Milke, r.1926; Rasinja, Koprivnica; u KPO od 1943; poginula u svibnju 1944. kod Donjare na pruzi Križevci - Koprivnica.

KOŠUTA MARIJAN, r.1926; Rasinja, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943; borac ZUC.

KOŠUTA TONKA, r.1926; Salmik, Sveti Ivan Zelina; u KPO od listopada 1943; borac OČ.

KOTA JOSIP, Stjepana, r.1923; Markuševac, Zagreb; član SKOJ-a; poginuo 1943. kao borac KPO; gdje, nije utvrđeno.

KOVA ANDRIJA, Mije, r. 1913; Donji Kraljevec, akovec; u KPO od 1943; poginuo 10. kolovoza 1944. u Podravini, kao borac u brigadi "Braća Radić".

KOVA ANTUN, Antuna, r. 1924; akovec; član SKOJ-a i KP; u KPO od studenog 1943.

KOVA DMITAR iz Bjelovara; u KPO od jeseni 1942.

KOVA DRAGA iz Preloga, akovec.

KOVA JOSIP iz Hodošana, akovec.

KOVA KAMILA iz Donjeg Vidovca, akovec; poginula kao borac u KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.

KOVA LOVRO, Dragutina, r. 1913; Turistički, akovec; u KPO od prosinca 1943.

KOVA MARTIN, Dragutina, r. 1923; Turistički, akovec; u KPO od 1943; borac MČ.

KOVA PAVAO iz Donje Dubrave, akovec; od lipnja 1943. u KPO komandir Obrazovne čete.

KOVA SAVO iz Ribnjake, Bjelovar; u KPO od jeseni 1942.

KOVA STJEPAN iz Novakovca, akovec.

KOVA TOMO, Adama, r. 1919; Ključ, Novi Marof; u KPO od srpnja 1943.

KOVA VILIM, Josipa, r.1921; u KPO od lipnja 1943; poginuo kod Ludbrega kao desetar desetine u brigadi "Braća Radić".

KOVA VINKO iz Donje Dubrave, akovec.

KOVA VEČERIVAN, Matije, r.1918; Donje Jesenje, Krapina; u KPO od 1943.

KOVA EK DRAGICA, Stjepana, r.1919; Hrastovsko, Ludbreg; članica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; poginula 27. svibnja 1944. u Velikom Pogancu - Koprivnica.

KOVA EK URO, Blaža, r.1917; Sveti Petar, Ludbreg; poginuo 1945. kod Garešnice.

KOVA EK ELIZABETA, r. 1904; Poljanec, Ludbreg; u KPO od rujna 1943.

KOVA EK IVAN, Franje, r. 1917; Dubovica, Ludbreg; u KPO od srpnja 1943; poginuo 13. svibnja 1944. u Golubovcu (Zlatar-Bistrica), kao desetar desetine u brigadi "Braća Radi".

KOVA EK STJEPAN iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

KOVA EK-ŠUTEK ELIZABETA, Luke, iz Varaždina.

KOVA EVI ANTE, Roke, r. 1915; Veliko Trgovisće, Zabok; član KP; u KPO od siječnja 1943.

KOVA EVI BRANKO, Vida, r. 1925; Fuka, Vrbovec; poginuo na Kalniku 1943. kao borac u KPO.

KOVA EVI BRANKO, Miloša, r. 1930; ukovec, Ludbreg; u KPO od prosinca 1943.

KOVA EVI DUŠAN, Uroša, r. 1921; Bolfan, Ludbreg; poginuo kod Daruvara; kada, nije utvrđeno.

KOVA EVI GOJKO, r. 1918; Belanovo Selo, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo u Radeljevom Selu po etkom 1945. kao komesar KVP.

KOVA EVI KATA iz Belanovog Sela, Koprivnica.

KOVA EVI MILAN, Milovana, r. 1909; ukovec, Ludbreg; poginuo 1944. u ukovcu.

KOVA EVI STEVO

KOVA I ALOJZ; u KPO od 1943; član SKOJ-a; iz Odreda upućen na SKOJ-evske tečaj; kada i gdje, nije utvrđeno.

KOVA I DRAGUTIN, Šimuna, r. 1922; Turisće, ukovec; u KPO od 1943; borac M.

KOVA I FLORIJAN, Roka, r. 1922; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.

KOVA I FRANJO, ure, r. 1919; Šenkovec, ukovec; u KPO od 1942; ubijen od maarskih žandara u Meimurju.

KOVA I FRANJO, Franje, r. 1924; Strahominec, ukovec; član SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943; borac M.

KOVA I FRANJO iz Nedelišća, ukovec.

KOVA I JOSIP iz Brezja, ukovec.

KOVA I JOSIP JOŽA iz Meimurja; u KPO od 1943; delegat voda u M.

KOVA I LJUDEVIT, Franje, r. 1919; Rovištanci, Koprivnica; član KP; u KPO od ožujka 1943.

KOVA I MARIJAN iz Ludbrega; član SKOJ-a; u KPO od veljače 1943.

KOVA I MILENKO, Valenta, r. 1927; Duga Rijeka, Koprivnica; član SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943.

KOVA I ŠIMUN, Karla, r. 1922; Turisće, ukovec; u KPO od rujna 1943.

KOVJANOVI URO, Jove, r. 1923; Lipnica, Vrbovec; u KPO od travnja 1943.

KOZJAK STJEPAN iz Ivanovca, ukovec.

KOZLEK ANICA iz Varaždina.

KOŽAR ANDRO, Andre, r. 1909; Poganec, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943.

KOŽAR URO, Stjepana, r. 1911; Poganec, Vrbovec; član KP; u KPO od 1942; poginuo 1945. u Vrbovcu.

KOŽAR FILIP, Grge, r. 1914; Poganec, Vrbovec; u KPO od 1943.

KOŽAR KARLO, Stjepana r. 1930; Poganec, Vrbovec; u KPO od 1943.

KOŽAR STJEPAN, Grge, r. 1909; Poganec, Vrbovec; u KPO od ožujka 1943; poginuo 1944. na Kalniku.

KRAJ UN LJUDEVIT, Ljudevita, r. 1924; Donji Zbilj, Pregrada; poginuo na Kalniku 9. studenog 1944. kao borac KPO.

KRAJA FRANJO, Nikole, r. 1924; Struga, Ludbreg; član SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu kao delegat voda u brigadi "Braća Radi".

KRAJA I JOSIP, Ivana, r. 1926; Lipnica, Vrbovec; poginuo u rujnu 1944. u Dugoj Rijeci kao borac KPO.

KRAJ INOVI MILOŠ, Steve, r. 1914; Mali Botinovac, Koprivnica; borac u KPO; poginuo u Slavoniji kao borac 16. slavonske brigade.

KRAJ INOVI SOFIJA iz Varaždina.

KRALI VID, ure, r. 1927; Sveti ur, Ludbreg; član SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.

KRALJ DRAGUTIN, r. 1904; Petrova Gora, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943.

KRALJ FRANJO

KRALJ IVAN, Franje, r. 1913; Vižovlje, Zabok; u KPO od ožujka 1943; poginuo kao pripadnik Pratećeg bataljona Vrhovnog štaba; kada i gdje, nije utvrđeno.

KRALJ IVAN iz Koprivnice.

KRALJ MIRKO; u KPO od jeseni 1942. intendant bataljona.

KRALJEVI VID

KRALJI FRANJO, Jakoba, r. 1920; Sveti Jur, Ludbreg.

KRALJI -TURKOVI MONIKA, ure, r. 1922; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.

KRANŽELI GRGAC JURAJ, Franje, r. 1923; Sušobreg, Zlatar-Bistrica; član SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku kao borac ZUBr; kada, nije utvrđeno.

KRANJAC BORIVOJ, Tome, r. 1924; Velika Mućna, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943; vodnik voda; poginuo u Moslavini; kada, nije utvrđeno.

KRANJAC STEVAN, Nikole, r. 1924; Reka, Koprivnica, u KPO od kolovoza 1943.

KRANJ EC JOSIP, Jakoba, r. 1923; Hodošan, akovec; član KP; u KPO od prosinca 1943.

KRANJ EC JOSIP, Mate, r. 1895; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od 1942.

KRANJ EC MUO, r. 1923; Hodošan, akovec; član SKOJ-a; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo na Žumberku 1944. kao komesar čete u 16. slavonskoj brigadi.

KRANJ EC MUO, r.1924; elekovec, Koprivnica.

KRANJ EC PETAR, Vilima r. 1920; Bregi Radobojski, Krapina; član SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

KRANJ EC RAFAEL, Jakoba, r. 1920; Hodošan, akovec; član KP; poginuo 1944. kao komesar bataljona u KPO.

KRANJ EC STJEPAN, Mije, r. 1912; Tuhovec, Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.

KRANJ EC-ŠEMZA LJUBICA iz Ludbrega; u KPO od 1943.

KRANJ EC VALENT iz akovca; u KPO od 1944.

KRANJ EC VALENT, Matije, r. 1925; Hodošan, akovec; u KPO od travnja 1945.

KRANJEC ADAM iz Donje Dubrave, akovec.

KRANJEC ANTUN iz Mećurja.

KRANJEC FILIP, Franje, r. 1927; iz kovina, Ludbreg; ubijen 1945. u konclozoru Lepoglava.

KRANJEC FINKO, Franje, r. 1922; Marija na Muri, akovec; član SKOJ-a; u KPO od ožujka 1944.

KRANJEC STJEPAN, Franje, r. 1921; Hrženica, Ludbreg; član KP; u KPO od srpnja 1943.

KRANJEC STJEPAN, Jakoba, r. 1909; Donja Dubrava, akovec; u KPO od 1944; poginuo u ožujku 1945. kao borac Brigade "Braća Radić".

KRANJEC VINKO

KRAPEK STEVO

KRAPT VINKO, Pavia, r. 1917; Kotorićba, akovec; poginuo kod Lepavine (Koprivnica), u ožujku 1944. kao borac KPO.

KRAUS STANKO, Ignaca, r. 1925; Komarnica, Ludbreg; poginuo u ožujku 1944. u selu Karlovec Ludbreški, Ludbreg, kao borac KPO.

KR MAR ADAM, Lovre, r. 1919; Turče, akovec; u KPO od 1943; borac M .

KR MAR URO, Ivana, r. 1918; Turče, akovec.

KR MAR-JALŠAVEC ANASTAZIJA, Ivana, r. 1924; Turče, akovec; u KPO od 1944.

KR MAR LEONARD, r.1924; Goričan, akovec, u KPO od siječnja 1944; ubijen od mađarskih žandara u akovcu; kada, nije utvrđeno.

KR MAR STJEPAN, Tome, Goričan, akovec; u KPO od siječnja 1944; poginuo 1944; kada i gdje, nije utvrđeno.

KR MAREK ANDRIJA

KREBER STJEPAN, Ivana, r. 1920; Pešeno, Zlatar-Bistrica; član SKOJ-a i KP; u KPO od siječnja 1943.

KREKA DUŠAN, r.1918; Mali Gradac, Glina; vodnik voda u BP ; u KPO od listopada 1942; komandir čete.

- KRI EVCOV JOSIP**, Tihomira, r. 1924; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo po etkom 1945. u Podravini kao borac brigade „Bra a Radi ”.
- KRI EVCOV SLAVKO**, Tihomira, r. 1928; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo po etkom 1945. kod Grubišnog Polja (Bilogora), kao borac u brigade „Matija Gubec”.
- KRISTOFI STJEPAN**, Franje; Ljutomer, Slovenija; poginuo na Kalniku 1943; kao borac KPO.
- KRISTOVI JOSIP**, Josipa, r.1920; Nedeliš e, akovec; u KPO od rujna 1944.
- KRISTOFI MAKS**, Matije, r. 1922; Gregurovec, Zabok; poginuo 1944. u Podrutama (Novi Marof), kao komandir ete u brigadi "Matija Gubec".
- KRIVEC MARIJAN**, Karla r. 1925; Martiša Ves, Pregrada; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; poginuo 3. sije nja 1944. kod Samboli a (Zlatar), kao sekretar SKOJ-a u ZPO.
- KRIVEC ZVONKO**, Franje, r. 1922; Velika Mu na, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943; desetar desetine; poginuo u Apatovcu (Križevci), kada, nije utvr eno.
- KRIZMANI PAVAO** iz Sra inca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- KRIŽAJ URO** iz Poljanca, Ludbreg; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- KRIŽAN ANTUN**, Stjepana r. 1914; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od sije nja 1944.
- KRIŽAN DRAGO**, Stjepana, r.1920; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.
- KRIŽAN DRAGUTIN**, Stjepana, r. 1928; Vinkovec, Vrbovec; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- KRIŽAN FRANJO**, Andrije, r. 1911; Veliki Bukovec, Ludbreg.
- KRIŽAN IGNAC**, Stjepana, r. 1918; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1944.
- KRIŽANEC TOMO**, Martina, r. 1910; Sra inec, Varaždin; lan KP; u KPO od kolovoza 1943; poginuo u travnju 1945. u epelovcu (ur evac), kao borac Izvi a ke ete 32. divizije.
- KRIŽANI FRANJO**, Josipa, iz Hrženice, Ludbreg; u KPO od 1943.
- KRIŽANI IVAN** iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- KRIŽANI IVAN**, Stjepana, r. 1919; Hrastovsko, Ludbreg; u KPO od ožujka 1945.
- KRIŽANI STJEPAN**, Mije, r. 1908; Jalžabet, Varaždin; u KPO od ožujka 1943.
- KRIŽNIK MIHOVIL**, ure, r. 1910; Trnovec, akovec; lan KP; u KPO od 1944.
- KRKA SLAVKO**, Valenta, r. 1924; Jakovlje, Donja Stubica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- KRKALO RUDOLF**, Antuna, r. 1922; Lukov ak, Krapina; u KPO od svibnja 1943.
- KRNJAI BOŠKO**, r. 1920; Dodoši, Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- KRNJAK IVAN** iz Novakovca, akovec.
- KROBOT NIKOLA**, r. 1928; Slanje, Ludbreg; u KPO od listopada 1944.
- KROG DRAGUTIN**, Josipa, r. 1928; Prigorje, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943.
- KRSNIK FRANJO**, r. 1923; Putkovec, Krapina; poginuo u srpnju 1944. kod Koprivnice kao borac KPO.
- KRSNIK IVAN**, Josipa, r. 1926; Plemenš ina, Pregrada; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- KRSNIK MIRKO**, r. 1926; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Semovcu kao borac u brigadi "Bra a Radi ”.
- KRSNIK SLAVKO**, r. 1926; Mokrice, Sveti Ivan Zelina; u KPO od studenog 1943; borac O .
- KRULJAC HUBERT**, r. 1913; Križevci; borac Kapelske oružane grupe 1941; u KPO od 1942.
- KRULJAC HUBERT**, Josipa, r.1913; Donje Jelenje, Rijeka; lan KP; u KPO od 1943.
- KRUŠELJ IVAN** iz i kovine, Ludbreg.
- KRUŠELJ VID**, Ivana, r. 1914; Struga, Ludbreg.

- KRZNAR PETAR, Stjepana, r. 1922; Gardinovec, akovec; u KPO od srpnja 1943; sekretar SKOJ-a I. bataljona.
- KRZNAR STJEPAN, Petra, r. 1922; Gardinovec, akovec; lan KP; u KPO od jeseni 1943.
- KU AN-SANTO ELINA - MIRA, r. 1922; Hrelin (?); lan SKOJ-a; u KPO od prolje a 1943.
- KU AN DRAGUTIN, Stjepana, r. 1912; Kutnjak, Ludbreg; u KPO od svibnja 1943.
- KU EKOVIC URO, Miloša, r. 1927; Ribnjak, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943; vodnik voda.
- KU EKОВI MILOŠ, Jove, r. 1923; Ribnjak, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943; komandir ete.
- KU IŠ ANTUN iz Ivan eca, Koprivnica.
- KU IŠ STJEPAN, Jakoba, r.1915; Martijanec, Ludbreg; lan KP; u KPO od listopada 1942; zamjenik komandanta i komandant Odreda.
- KU IŠEC AN ELKO, r. 1920; Rijeka; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- KU KO ANA, Steve, r.1919; Veliki Botinovac, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.
- KUFRIN JURAJ, borac Z ; u KPO od studenog 1942.
- KUHAR ANDRIJA, Antuna, r. 1910; Sra inec, Varaždin; lan KP; u KPO od ožujka 1943; komesar ete; ubijen od ustaša u rujnu 1943, kao ranjenik u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- KUHAR FRANJO, iz Sra inca, Varaždin.
- KUHAR IVAN, Andrije, r. 1922; ur evac; lan KP; u KPO od listopada 1943.
- KUHAR IVAN, Florijana, r. 1925; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- KUHAR IVAN, Janka, r. 1919; Mala Erpenja, Krapina; poginuo kod Krapine kao borac KPO; kada, nije utvr eno.
- KUHAR RUDOLF, iz Sra inca, Varaždin; lan KP; u KPO od lipnja 1943; komesar ete u Udarnom bataljonu "Matija Gubec".
- KUHAR STANKO, Ivana. r. 1922; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1943; zamjenik komesara ZU .
- KUHAR STJEPAN, iz Sra inca, Varaždin.
- KUHAR STJEPAN, Šimuna, r. 1922; Hodošan, akovec; u KPO od rujna 1944.
- KUHARI GRETA, Lovre, r. 1923; Martijanec, Ludbreg; u KPO od travnja 1943.
- KUHТА DRAGUTIN, Dragutina, r. 1918; od Krapine; lan KP; u KPO od svibnja 1943.
- KUKEC ANA, Vinka, r. 1925; Palinovec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginula 1944. kod Križevaca kao borac u brigadi "Mihovil Pavlek Miskina".
- KUKEC ANKICA, r. 1927; Prelog, akovec, u KPO od 1943; bolni arka u brigadi "Matija Gubec" i 12. slavonskoj diviziji; poginula 1945. kod Zagreba.
- KUKEC IVAN, Stjepana, r. 1903; Jalšavec Svibove ki, Novi Marof; u KPO od 1942.
- KUKEC MAGDALENA, Vinka r. 1923; Palinovec, akovec; u KPO od 1943; poginula 1944. kao borac u Brigadi "Mihovil Pavlek Miškina".
- KUKEC-PETR ŠTEFICA-MRVICA, Stjepana, r. 1921; Maruševac, Ivanec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.
- KUKOVEC IRIL iz Murskog Središca, akovec.
- KUKULJA DRAGUTIN, Petra, r. 1922; Martiniš e, Zabok; u KPO od lipnja 1943.
- KUMRI JOSIP ZELENI iz Vidovca, Varaždin.
- KUNŠTEK MIJO, Juraja, r. 1912; Ruznica, Pregrada; u KPO od 1944; bolni ar i vodnik voda.
- KUNŠTEK MIRKO, Stjepana, r. 1928; Radoboj, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

- KUNŠTEK STJEPAN, Stanka, r. 1926; Rovno, Krapina; u KPO od studenog 1943.
- KUNŠTI ŽELJKO, r. 1919; Desini, Pregrada; u KPO od lipnja 1943.
- KUPAC ALEKSA iz ehovea, akovec.
- KUPAK VIŠNJA, Nikole, r. 1923; Kneževo, Beli Manastir; lanica SKOJ-a; u KPO od rujna 1943.
- KUPEC IVAN, Stjepana, r. 1914; Mala Subotica, akovec; u KPO od travnja 1945.
- KUPEC SLAVKO, Ivana, r. 1925; akovec; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1944.
- KUPREŠAN BRANKO, r. 1919; Paskovci, Požega; borac BP; u KPO od listopada 1942.
- KURDI MATO, Jakova, r. 1921; Sinj; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- KURTEK VALENT iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.
- KUSSO IVAN
- KUŠEC VIKTOR, Martina, r. 1925; Brežani, Križevci; u KPO od rujna 1943.
- KUŠI AUGUST TRAPER iz Križevaca; borac u KPO od ožujka 1942.
- KUŠI MIRKO, Stjepana, r. 1920; od Novog Marofa; u KPO od studenog 1943.
- KUŠI STJEPAN, Ivana, r. 1918; Hudoovo, Vrbovec; lan KP; u KPO od srpnja 1944.
- KUŠTA STEVO, Tome, r. 1923; Ivanec, Varaždin; lan KP; u KPO od ožujka 1943.
- KUŠTER FRANJO; u KPO od lipnja do rujna 1943. komandir ete u 1. bataljonu.
- KUŠTER JOSIP iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- KUŠTER PAVAO iz Kušana Gornjeg, Varaždin.
- KUŠTER STJEPAN, Tome, r. 1923; Ivanec, u KPO od ožujka 1943.
- KUŠTER STJEPAN iz Gornjih Sredica, Bjelovar; u KPO od 1943.
- KUTI I MATO, Ivana, r. 1910; ur evac; poginuo 20. lipnja 1943. kao borac u KPO.
- KUZMI MARLIJA, Ivana, r. 1927; Imbriovec, Koprivnica; poginula na Kalniku 1943. kao borac KPO.
- KUZMI MILKA, Marka, r. 1924; Vilusi, Bosanska Gradiška, BiH; lanica KP; u KPO od 1943.
- KVATERNIK JOSIP, Marije, r. 1914; Rijeka; u KPO od 1944.
- LABAŠ DRAGUTIN, r. 1914; Globoec, Ludbreg; u KPO od siječnja 1943.
- LABAŠ DRAGUTIN, r. 1916; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od siječnja 1943.
- LABAZAN FRANJO, Alojza, r. 1925; Turišće, akovec; u KPO od 1943.
- LACKOVI JOSIP, Dragutina, r. 1925; Turišće, akovec; u KPO od 1943.
- LACKOVI MATIJA, Stjepana, r. 1909; Turišće, akovec; u KPO od 1943; ubijen u konclogoru Dachau.
- LAPAN STJEPAN STEVO, r. 1920; Sisak; borac BP; lan KP; u KPO od listopada 1942; komesar ete i komesar bataljona.
- LADIŠI NIKOLA iz Slunja, Karlovac; lan KP; zamjenik komesara Ž; u KPO od studenog 1942; komesar ete, zamjenik komesara bataljona, komesar bataljona i komesar Odreda.
- LADIŠI JANKO iz Murskog Središća, akovec.
- LAH IVAN, Jakoba, r. 1923; Turišće, akovec; u KPO od 1943; borac M; ubijen u konclogoru Dachau.
- LAH STJEPAN, Jakoba, r. 1910; Turišće, akovec; u KPO od 1943; borac M; poginuo 1944. u Donjem Pustakovcu, Međimurje.
- LAHAJNER JAKOB iz Velike Muševce, Koprivnica.
- LAJTMAN FELIKS. Karola, r. 1912; Mala Subotica, akovec; u KPO od listopada 1944.
- LALI REGINA, Mije, r. 1925; Borovec, Stenjevec, Zagreb; u KPO od svibnja 1943.
- LANDRIPET IVAN, Vinka, r. 1920; Podgora, Donja Stubica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.
- LAPUH ANTUN iz Varaždina; u KPO od 1943; bolni ar.

- LATIN NIKOLA, Matije, r. 1919; Kotoriba, akovec; u KPO od listopada 1943.
- LATKOVI JOVO, Ilije, r. 1905; ukovec, Ludbreg.
- LATKOVI LUKA iz Koprivnice.
- LAZI BRANKA, Petra, r. 1927; Novi Marof; član SKOJ-a; u KPO od 1943; poginula 1944. kao borac u brigadi "Braća Radi".
- LAZIC DUŠAN, Milana, r. 1917; Bolfan, Ludbreg.
- LAZI SAVKA, Stojana, iz Bolfana, Ludbreg.
- LAZI SVETOZAR, Nikole, r. 1908; Pittsburg, SAD.
- LEBAN BRANKO iz Sokolovca, Koprivnica.
- LEBAN VELIKO iz Prnjavora Lepavinskog, Koprivnica.
- LEDINŠ I ANDRIJA, Mije, r. 1908; Preseka, Vrbovec; u KPO od 1943.
- LEGIN FRANCISKA, Silvestra, r. 1924; Prelog, akovec; u KPO od ožujka 1943; poginula 15. srpnja 1943 u Velikom Pogancu - Koprivnica.
- LEIH-FILIP BERNARDA-EVIĆA iz Gornjeg Hrašćana, akovec; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.
- LEINER BOŽO, Hedvige, r. 1919; ukovec, Ludbreg; član SKOJ-a; poručenik u domobranstvu u Zagrebu; ožujka 1942. dolazi na Kalnik, gdje postaje komandir KP i komandant KPO; poginuo 3. svibnja 1942. u Hrastovskom kraju Ludbrega; pokopan na gradskom groblju u Ludbregu.
- LELJAK JOSIP MUNJA; rodom od Krapine; električar iz Zagreba; komesar KP od ožujka 1942; poginuo u ožujku 1942. na Kalniku.
- LELJAK SLAVKO, Pavia, r. 1921; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.
- LENDE SLAVKO, Ivana, r. 1922; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943.
- LENDE VALENT, Josipa, r. 1925; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943.
- LENDL SLAVKO, r. 1922; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od studenog 1943; borac M.
- LEPEN DRAGO iz Turišća, akovec.
- LEPEN IVAN, Nikole, r. 1925; Turišća, akovec, član SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1943; borac M.
- LEPEN KATARINA
- LEPEN LUKA, Antuna, r. 1914; Turišća, akovec; u KPO od studenog 1943; borac M.
- LEPEN PAVAO, Petra, r. 1930; Turišća, akovec; u KPO od veljače 1944.
- LEPEN STJEPAN, Melka, r. 1920; Turišća, akovec; u KPO od 1943.
- LESAR FRANJO, Šimuna, r. 1901; Slanje, Ludbreg; poginuo 1943; kada i gdje, nije utvrđeno.
- LESAR VALENT iz Koprivnice.
- LESI KI FRANJO, Bartola, r. 1910; Graberanec, Vrbovec; u KPO od siječnja 1945.
- LESKOVAR DRAGUTIN iz Trnovca Bartolovečkog, Varaždin.
- LESKOVAR FRANJO, Leonarda, r. 1928; Mala Erpenja, Zabok; u KPO od 1943.
- LESKOVAR MARIJA, Mije, r. 1924; Bussin, Pregrada; u KPO od 1943; u rujnu iste godine ubijena od ustaša kao ranjeni borac brigade "Braća Radi" u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- LESKOVAR SLAVKO, ure, r. 1912; Donja Vođa, Ivanec; član KP; u KPO od prosinca 1942; u 1943. kraće vrijeme bio zamjenik komesara Odreda.
- LESKOVAR ŠTEFICA, Stjepana, r. 1923; Valentinovo, Pregrada; član KP; u KPO od 1943; poginula 5. srpnja 1944. na Kalniku kao zamjenica komesara iste u brigadi "Braća Radi".
- LESKOVAR VID iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- LEŠ JOSIP, Pavia, r. 1920; Police, Klanjec; u KPO od 1945.
- LEŠ VIKTOR, Franje, r. 1903; Kamenica, Vrbovec; u KPO od 1944.
- LEŠ I DRAGUTIN
- LEŠ I MIRKO, ure, r. 1921; Krušljavec, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1945. od križara; gdje, nije utvrđeno.
- LEŠ I VALENT, ure, r. 1921; Krušljavec, Vrbovec; u KPO od rujna 1943.
- LEŠNJAK PETAR

LETINI I OLGICA

LEV BRANKO, Ivana, r. 1921; Krapina; lan KP; u KPO od listopada 1943.

LEVA I STJEPAN, Petra, r. 1927; Domašinec, akovec; u KPO od 1944.

LEVAK ANTUN, pripadnik Kapelske oružane grupe 1941. i borac KPO od ožujka 1942.

LEVAK MARTIN, Mirka, r. 1919; Imbriovec Jalžabetski, Varaždin; lan KP; u KPO od travnja 1943.

LEVANI ANDRIJA, Alojza, iz Zrinšine, Sveti Ivan Zelina; poginuo 1943. kao borac KPO.

LEVANI MUO, Franje, r. 1927; Srašinec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; poginuo listopada 1943. na Kalniku, kao borac u brigadi „Braća Radi“.

LEVATI AUGUST iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

LEVATI MUO iz Gornjeg Kneginca, Varaždin.

LEVATI VILIM iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

LEVI STEVO

LEW BRANKO, Ivana, r. 1921; Krapina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1944.

LIHRAT ŠTEFICA, r. 1925; Krušljavec Ravenski, Vrbovec; u KPO od 1943; poginula 1944. u Velikoj resnjevici, uravac.

LIPPI FRANJO, Antuna, r. 1920; Orehovica, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1944.

LISI EK AUGUST, Sveti Ilija, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

LISJAK JOSIP iz Ivanovca, akovec.

LISJAK MUO, Ivana, r. 1925; Donja Dubrava, akovec; u KPO od veljače 1945.

LIVADA PAJO, Nikole, r. 1922; Primišlje, Slunj; lan SKOJ-a i KP; p/m u Ž; u KPO od studenog 1942; komandir čete i zamjenik komandanta bataljona.

LIVI LOVRO, Vicka, r. 1922; Prvi Luka, Šibenik; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.

LOBOR EC BLAŽ; u KPO od svibnja 1943; p/m u ZU.

LOBOR EC STJEPAN, Ivana, r. 1924; Gornji Kraljevec, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Koprivnici, kao komandir čete u brigadi "Braća Radi".

LOKAR-HRENOVIĆ ANELA, Bare, r. 1928; Vrapce, Zagreb; lan SKOJ-a; u KPO od veljače 1943.

LONČAR MARIJAN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

LONČAR MIRKO, Joze, r. 1921; Turništće, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943.

LONČAR TOMISLAV, Stjepana, r. 1925; Jarek Habekov, Hrašćina, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; borac ZU; poginuo na Papuku 1944. kao borac ZUBr.

LONČAR VLADO, Dragutina, r. 1914; Velika Horvatska, Pregrada; u KPO od ožujka 1943.

LONČAR ZVONKO

LONČARI URO, Mate, iz Hrženice, Ludbreg.

LONČARI FRANJO, Ivana, r. 1921; rječak Biškupeći, Varaždin; lan KP; u KPO od 1943.

LONČARI IVAN, Goričan, akovec; poginuo 1944. na Kalniku kao borac KPO; pokopan na groblju u Dugoj Rijeci.

LONČARI JOSIP, Juraja, r. 1922; Vrapce, Zagreb; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

LONČARI MATO; u KPO od 1943; diverzant u M.

LONČARI - MIKULIĆ ANA, r. 1922; od Novog Marofa; u KPO od lipnja 1943.

LONČARI ROKO iz Vinograda Ludbreških, Ludbreg.

LONČARI STJEPAN, Mirka, r. 1911; Ljubešćica, Novi Marof; u KPO od 1943.

LONGINO MARUŠAN iz Badlićana, akovec.

LOPARI IVAN, r. 1923; Turništće, akovec; u KPO od 1943; borac M.

LOVRECIVAN

- LOVREN I ANTUN, Ivana, r. 1923; Gardinovec, akovec; u KPO od listopada 1944.
- LOVREN I SMILJANA, Alekse, r. 1928; Poljanec, Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1944.
- LUDAŠ MIRKO, Gabrijela, r. 1924; akovec; u KPO od 1944.
- LUKA FERDINAND iz Gornjeg Knežinca, Varaždin.
- LUKA I IVAN iz Varaždina.
- LUKA I STJEPAN, Luke, r. 1928; Kalnik, Križevci; u KPO od kolovoza 1943.
- LUKAVE KI STANKO, Izidora, r. 1925; Lukavec, Ivanec; lan SKOJ-a; u KPO od prole a 1943.
- LUKIH DUŠAN
- LUŠI ANKICA
- LUŽAJI MILKA, Luke, r. 1924; Petrova Slatina, Osijek; u KPO od 1943; bolni arka.
- LJELJAK VIKTOR, r. 1911; urmanec, Krapina; poginuo u sije nju 1945. kao borac KPO.
- LJELJAK VIKTOR, r. 1923; Krušljevac, Vrbovec^ u KPO od studenog 1943; borac O .
- LJUBANOVI ANDRIJA, r. 1921; Biograd na Moruj u KPO od studenog 1943; borac OC.
- LJUBEJ IRIL, Rozalije, r. 1919; Krapinske Toplice, Zabok; u KPO od srpnja 1943.
- LJUBI STJEPAN, Tome, r. 1925; Ravnice Desini ke, Pregrada; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943.
- MACAKANJA DUŠAN, r. 1916; Šašava, Glina; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo 10. sije nja 1943. u Popovcu (kraj Vo ina), kao komandir ete u 17. slavonskoj brigadi..
- MA EKALOJZ, Martina, r. 1921; Dugnjevec, Klanjec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1944.
- MA EK IVAN, Mije, r.1923; Strahominac, akovec; u KPO od studenog 1944.
- MA EK MIJO iz akovca; u KPO od 1944.
- MA ARI BRANKO, Pavia, r. 1921; Kelemin, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1942; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- MA ARI VLADO, Viktora, r. 1915; Ludbreg; an SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.
- MA ER JOSIP CRVENI; došao iz domobranstva na Kalnik s Božom Leinrom u ožujku 1942; kao borac KPO na Bilogori zarobljen od ustaša i ubijen.
- MAGDI DRAGITUN, r. 1926; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943; borac O .
- MAGDI KATA, Josipa, lanica SKOJ-a; u KPO od listopada 1943; poginula 1944. kod Zlatara, kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- MAGDI MARKO, r. 1925; Varaždinske Toplice, Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; borac i desetar desetine u O .
- MAGDI MILAN, Ivana, r. 1907; Apatovac, Križevci.
- MAGI ZVONKO, Grge, r. 1929; u KPO od travnja 1945.
- MAGLI I IVO, Juraja, r. 1915; Zve aj, Duga Resa; u KPO od ožujka 1943.
- MAHARI IVAN
- MAJCANI IVAN, Augusta, r. 1922; Mala Gora, Pregrada; lan KP; u KPO od lipnja 1943.
- MAJDAK ANKICA
- MAJDAK ZVONKO, Bare, r. 1919; Turniš e, Zlatar-Bistrica; lan KP; u KPO od 1942; poginuo u prosincu 1943. u Selnici Gornjoj (Zlatar-Bistrica), kao komesar ete u ZPO.
- MAJER LJUDEVIT BAKAR, r. 1923; Križevci; lan SKOJ-a; poginuo 8. studenog 1942. u Ludbreškom Ivancu kao SKOJ-evski rukovodilac u KPO.
- MAJHEN VE ISLAV, Vilima, r. 1925; Novakovec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- MAKARI IVAN, Eduarda, r. 1914; Martijanec, Ludbreg.
- MAKARI IVAN, Nikole, iz Martijanca, Ludbreg.
- MAKARI RAFAEL, Nikole, r. 1923; Martijanec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od syibnja 1943.
- MAKARI ŠTEFANIJA, r. 1921; Poljanec, Ludbreg.
- MAKEK IVAN iz Jalžabeta, Varaždin.
- MAKŠAN URO iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.

- MAKŠAN MARIJA, Stjepana, r. 1932; Varaždin, lanica SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.
- MALEK JOSIP iz Kotoribe, akovec.
- MALENICA JOSIP iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- MALIGEC AUGUST, Izidora, r. 1926; Gornje Jesenje, Krapina; u KPO od proljeća 1943; borac ŽU; poginuo na Kalniku 1945.
- MALIS JANKO, Josipa, r. 1919; Preseka Petrovska, Krapina; u KPO od rujna 1943.
- MALNER JULIAN, Rudolfa, r. 1928; Krušljevec, Varaždin, u KPO od 1944.
- MALNER-ZAGORC SABINA-BEBA, Rudolfa, r. 1926; Krušljevec, Varaždin; u KPO od svibnja 1943.
- MALOGORSKI STJEPAN, Stjepana, r.1924; Gornje Jasenje, Krapina; poginuo 1944. kod Varaždinskih Toplica kao desetar desetine u KPO.
- MALTARI BARICA, Josipa, r. 1926; Rasinja, Koprivnica; u KPO od Kolovoza 1943; bolni arka; poginula u srpnju 1944. u Velikom Pogancu.
- MALTARI LUKA, Blaža, r. 1918; Donji Pustakovec, akovec; u KPO od 1943.
- MANDI URO, Steve, iz Velikih Grabana, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942.
- MANDI FRANJO, Belizara, r. 1920; Rijeka; u KPO od 1943.
- MANDI JOVICA, Luke, r. 1919; Brezova Gora, Tušilovi, Karlovac; lan KP; vodnik voda u Ž; u KPO od studenog 1942; vodnik voda, komandir čete, komandant bataljona i komandant Odreda.
- MANOJLOVI BORIVOJ, Nikole, r. 1920; Velike Sesvete, Križevci; u KPO od 1943.
- MANOJLOVI URO, ure, r. 1919; Ivanec, Koprivnica; u KPO od veljače 1943.
- MANOJLOVI URO iz Vojakovca, Križevci; u KPO od 1942.
- MANOJLOVI URO, Marka, r. 1918; Velike Sesvete, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.
- MANOJLOVI GOJKO, Vase, r. 1926; Velike Sesvete, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od siječnja 1943.
- MANOJLOVI MILOŠ MIMA, Milana, r. 1917; Srpska Kapela, Vrbovec; lan KP; komandir Kapelske oružane grupe 1941; komandir voda u KP i u KPO od ožujka 1942; komandir čete, komandant bataljona i operativni oficir Odreda.
- MANJI BRANKO, Vladimira, r. 1923; Ivanec, Koprivnica; u KPO od proljeća 1943.
- MARCINJAŠ ANTUN
- MARCIOUŠ ZVONKO, Juraja, r.1923; Kraljevec na Sutli, Klanjec; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.
- MAREC JOSIP, Franje, r. 1916; Nedelišće, akovec; u KPO od 1944; poginuo 1945; gdje, nije utvrđeno.
- MAREC PAVAO, Blaža, r. 1925; Korenjak, Ivanec; u KPO od svibnja 1943.
- MARINOVIČ ORLOVIĆ, ure, r. 1906; Rijeka Koprivnička, Koprivnica; u KPO od siječnja 1943.
- MARENIĆ FRANJO, r. 1920; Križevci; lan KP; poginuo 1941. kao pripadnik Kapelske oružane grupe.
- MAREŠ AK ŠTEFICA, Ivana, r. 1924; Piškovec, Križevci; u KPO od kolovoza 1943.
- MARETIČIĆ IGNAČ; borac Ž; u KPO od studenog 1942.
- MARETIČIĆ IVAN; p/m u Ž; poginuo koncem listopada 1942. u Ivancu, Varaždin; u Ivancu je i pokopan; gdje, nije utvrđeno.
- MARGETIČIĆ IVAN, Alojza, r. 1912; Zabrule, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943.
- MARIĆ ILLIJA, Nikole, r.1917; Osanica, Stolac, BiH; lan KP; u KPO od kolovoza 1943; komesar čete i bataljona.
- MARIĆ MILUTIN
- MARIĆ PROKO, Ivana, r. 1923; Trpinja, Vukovar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- MARLIJAN KATICA iz Koprivnice.
- MARINKOVIĆ BOŠKO, Gaje, r. 1919; Podbrani, Križevci; u KPO od 1944.
- MARINKOVIĆ MILAN, r.1919; Prnjavor Lepavinski, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.
- MARKA TOMO iz Grabana, akovec.

MARKA IGNAC, ure, r. 1919; Kotoriba, akovec; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.

MARKOVI - OLAKOVI LJUBICA, Dušana, r. 1928; Doboj, BiH; u KPO od 1943.

MARKOVI ANKICA, Martina, r. 1922; Hrastovsko, Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

MARKOVI BOŽO MIŠKO; u KPO od prolje a 1943.

MARKOVI DUŠAN, Luke, r.1924; Grdak, Koprivnica; u KPO od 1943.

MARKOVI ILIJA, r. 1929; Doboj, BiH; u KPO od 1943.

MARKOVI IVAN; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

MARKOVI KARLO, r. 1920; Kotoriba, akovec; u KPO od studenog 1942; poginuo kao borac 16. slavonske brigade; kada i gdje, nije utvr eno.

MARKOVI - KURTANJEK ILINKA, Dušana, r. 1926; Doboj, BiH; u KPO od velja e 1943.

MARKOVI RAFAEL RAFO, r. 1915; u ak, Delnice; lan KP; delegat voda u BP ; u KPO od listopada1942; zamjenik komesara bataljona.

MARKULIN I DRAGUTIN, ure, iz Hrastovskog, Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo 22. sije nja 1944.kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

MARKULIN I IVAN ure, r.1924; Starigrad, Koprivnica; u KPO od listopada 1943.

MARKUS FRANJO, Marka, r. 1915; Pregrada; lan KP; u KPO od svibnja 1943.

MARKUS STJEPAN, Janka, r. 1916; Hromec, Krapina; u KPO od 1944.

MAROTTI JOSIP, Franje, r. 1922; Maribor, Slovenija; u KPO od srpnja 1943; lan kazališne družine.

MARTAN URO, Ivana, r. 1920; Štefanec, akovec; u KPO odl943.

MARTAN IVAN, Stjepana, r. 1925; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

MARTI MILOŠ, r. 1922- Buzet, Glina; lan SKOJ-a; borac BPC; u KPO od listopada 1942; poginuo 10. sije nja 1943. u Popovcu (kraj Vo ina), kao komandir ete u 2. bataljonu 17. slavonske brigade.

MARTINAC MARLIJA, Jakova, r. 1925; Vlaislav, Koprivnica; u KPO od velja e 1944.

MARTIN I PAULA-SEKA iz Križevaca; u KPO od studenog 1942; bolni arka.

MARTINEC ANDRIJA, Mije, r.1914; Podev evo, Novi Marof; u KPO od rujna 1943.

MARTINEC JOSIP, Mije, r.1925; Obrankovec, Ludbreg; u KPO od 1943; kasnije bio u Komandi mjesta Ludbreg; zarobljen 1944; iste je godine ubijen u Lepoglavi.

MARTINEZ IVAN iz Jalžabeta, Varaždin.

MARTINKOVI EVA, Martina, iz Svetog Petra, Ludbreg.

MARTINKOVI JOSIP, Blaža, r. 1901; Martini , Ludbreg.

MARUŠI FRANJO, Ivana, r. 1920; Gardinovec, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943; delegat voda.

MATOTEK VALENT, Mije, r.1915; Kotoriba, akovec; u KPO od srpnja 1943; poginuo u travnju1944. kod Duge Rijeke (Koprivnica), kao vodnik voda u brigadi "Bra a Radi ".

MAEK ANTUN, Vinka, r.1915; Podbrest, akovec; u KPO od travnja 1945.

MAŠMANDA IVAN, Pavia, r. 1925; Strahominec, akovec; u KPO od travnja1945.

MATASI STJEPAN, Nikole, r. 1912; Prozor, Oto ac; u KPO komandir ete.

MATAŠ ALOJZ, Vinka, r. 1923; Kotoriba, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; zarobljen i ubijen u konclogoru Dachau 1945.

MATATEK DRAGUTIN, Josipa, r. 1922; Kotoriba, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od velja e 1945.

MATE I IVAN

MATEJ KOSTANTIN, Petra, r. 1915; iz Rumunjske.

MATEJAK FRANJO, Stjepana, r. 1909; ur evac; lan KP; u KPO od 1942; delegat voda.

MATEŠI ZLATKO, Šimuna, iz Ludbrega.

MATI URO

MATI STJEPAN iz Hodošana, akovec.

MATIJAŠEC ANTUN GORSKI, r.1904; Orehovica, akovec.

MATIJAŠEC MAGDALENA, r. 1910; Donja Poljana, Novi Marof.

MATUEK FRANJO, Stjepana, r. 1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od ožujka 1944.

MATUEK SLAVKO, r. 1921; Vinkovec, Vrbovec^ u KPO od studenog 1943; borac O .

MATISAN AN ELKO, Šimuna, iz Ludbrega; lan SKOJ-a.

MATIŠI - BABI STANKA, Šimuna, iz Ludbrega.

MATIŠI STANKO MACAN, Šimuna, r.1920; Ludbreg; ubijen 1942. u konclagoru Jasenovac.

MATIŠI ŠIMUN iz Ludbrega.

MATOC ANTUN, Antuna, r. 1918; Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.

MATOSVI MATO, Mije, r. 1920; ur evac; u KPO od sije nja 1944; poginuo u svibnjul945. kod Ivanca (Varaždin), kao borac u brigadi "Matija Gubec".

MATOŠI STJEPAN, Ignaca, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M .

MATULI JOSIP, Matije, r. 1923; Kotoriba, akovec; u KPO od travnja 1945.

MATUŠA STJEPAN iz Sokolovca, Koprivnica.

MAUROVI FILIP, Imbre, r. 1918; Globo ec, Ludbreg; poginuo 1943. u Novom Marof u.

MAVREK FRANJO, Franje, r. 1924; akovec; u KPO od velja el945.

MAZEC FRANJO; borac KPO od ožujka 1942.

ME ULJ JOSIP

MEDAR VJEKOSLAV; u KPO od 1942; lipnja 1943. bio komesar ete u 2. bataljonu.

MEDENJAK DRAGUTIN^ r. 1923; Gornja Vo a, Ivanec; borac Z ; u KPO od studenog 1942; poginuo 30. prosinca 1942. u Donjari, na pruzi Križevci -Koprivnica.

MEDLOBI ANTUN iz Strahominca, akovec.

MEDVEDEC MIRKO, Imbre, r. 1925; Bregovljanik, Zapreši ; u KPO od rujna 1943.

MEDVEDEC SLAVA, r. 1924; Piš anovec, Novi Marof; u KPO od 1943; kasnije bila u KVP; poginula 24. travnja 1945. u borbi kod rešnjevice, ur evac.

ME IMOREC JOSIP, Milana, r. 1926; Apatovac, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od listopada 1943; poginuo 1944. kod Zlatara, kao borac u brigade Bra a Radi ".

ME IMUREC FRANJO iz Donje Durbave, akovec.

ME IMUREC IVAN, Imbre, r. 1924; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

MELEŠ IVICA, r. 1920; Smiljan, Gospi ; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

MELIN EK MATO, Antuna, r. 1925; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1943; vodnik voda; poginuo1944. u Velikoj resnjevici, ur evac kao komandant 4. bataljona u brigadi "Bra a Radi ".

MENCINGER VIKTOR, Ljudevita, r. 1925; Križ Dravski, akovec; u KPO od svibnja 1944.

ŠMEKER URO, Matije, iz Slanja, Ludbreg.

MESAREK ADAM, Matije, r. 1924; Tur iš e, akovec; poginuo na Kalniku 1944. kao borac KPO.

MESAREK MUO, Josipa, r. 1923; Tur iš e, akovec; poginuo na Kalniku 1944. kao borac KPO.

MESAREK MUO, Matije, r. 1924; Tur iš e, akovec; poginuo 1944. u Donjem Pustakovcu, Me imurje kao borac KPO i M od 1943.

MESARI URO iz Gori ana, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo na Kalniku 1944; poblize kada i gdje, nije utvr eno.

MESARI URO iz Ivan eca, Koprivnica.

MESARI IVAN, Andrije, r. 1917; Botovo, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo u studenom 1944. kod Kapele, Bilogora.

MESARI IVAN iz Mihovljana, akovec.

- MESARI JOSIP, Pavia, r. 1923; akovec; u KPO od travnja 1945.
- MESARI JURAJ, Stjepana, r. 1925; Pušina, akovec; u KPO od travnja 1945.
- MESARI MARUA iz Pleškovca, akovec; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.
- MESARI NIKOLA iz akovca; u KPO od 1945.
- MESARI RUDI, Jakoba, r. 1927; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- MESEK STJEPAN iz Sračina, Varaždin.
- MEŠI AHMED iz Jalžabeta, Varaždin.
- MEŠKO PETAR, Josipa, r. 1907; Kokić, Bjelovar; u KPO od travnja 1943.
- MEZGA ERNEST, Martina, r. 1924; Mursko Središće, akovec; lan KP; borac BP; u KPO od proljeća 1943; komesar Milić i komesar ete u 3. bataljonu Odreda.
- MEZGA STJEPAN, Matije, r. 1913; Domašinec, akovec; lan KP; u KPO od ožujka 1943.
- MEŽNARI FRANJO, Josipa, r. 1913; Podturen, akovec; u KPO od studenog 1944.
- MIANDUA- DOLENEC DANICA, Milana, r. 1924; Velika Pisanica, Bjelovar; u KPO od 1943.
- MIHAC ANA, Rudolfa, iz Preloga, akovec.
- MIHAC JOSIP iz Preloga, akovec.
- MIHAC STJEPAN iz Preloga, akovec.
- MIHALEC STJEPAN iz Novakovca, akovec.
- MIH ALEVI KREŠO iz Jalžabeta, Varaždin.
- MIHALI PAVAO iz Draškovca, akovec.
- MIHALI ANTUN iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- MIHALI IVAN, r. 1924; Svibovec, Novi Marof; u KPO od travnja 1943.
- MIHALI - MODRI DRAGICA, Stjepana, r. 1926; Varaždin Breg, Varaždin; u KPO od 1943; bolni arka.
- MIHALKOVI URO iz akovca; u KPO od 1945.
- MIHELJA FRANJO, Ljudevita, r. 1913; Mala Erpenja, Krapina; borac Željko; poginuo 1942. kao borac KPO.
- MIHINJA PAVAO iz Male Subotice, akovec.
- MIHINJA STJEPAN, Jeronima r. 1925; Mala Subotica, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1943; komesar ete.
- MIHOCI ANTUN, Florijana, r. 1924; Dubovica, Ludbreg; u KPO od lipnja 1943.
- MIHOCI URO, Florijana, r. 1925; Veliki Bukovec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.
- MIHO EK ALEKSA, Josipa, r. 1913; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- MIHO EK LUKA, Bedenika, r. 1909; akovec; u KPO od 1944.
- MIHO EK STANISLAV, Antuna, r. 1925; Gardinovec, akovec; u KPO od ožujka 1945.
- MILETI MARIJAN, Milana, r. 1924; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo početkom 1945. kao borac ZUBr.
- MLINARI IVAN, Mije, r. 1920; Sveti Juraj u Trnju, akovec; lan KP; u KPO od svibnja 1943; komesar i komandir ete.
- MUAN UA PETAR, r. 1911; Zrinska, Grubišno Polje; u KPO od 1942.
- MUI TOMO, Uroša, r. 1925; Vojakovac, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- MIKAC MUO iz Petrijanca, Varaždin.
- MIKAŠINOVI MILAN iz Velike Rasinja, Koprivnica.
- MIKEC FRANJO, Stjepana, r. 1907; Donji Kraljevec, akovec; u KPO od travnja 1944.
- MIKEC NIKOLA, Uroša, r. 1904; Draškovec, akovec; u KPO od jeseni 1944.
- MIKETEK URO, Stjepana, r. 1907; Strmec, Novi Marof; u KPO od 1943.
- MIKETEK MIHAJLO, Vinka, r. 1925; Grana, Novi Marof; u KPO od jeseni 1943.
- MIKI TOMO, Meljka, r. 1917; Sivica, akovec; u KPO od studenog 1944.

- MIKLE I MIRKO, Mate, r. 1910; Hruškovica, Vrbovec; lan KP; u KPO od 1942.
- MIKLENI VJEKOSLAV, Jakova, r. 1927; Turniš e Desini ko, Pregrada; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1943.
- MIKLIN-VRABANEC JULIJANA iz Križa Dravskog, akovec; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- MIKOV TOMO, Vinka, r. 1919; Šušobreg, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Srpskoj Kapeli kao komandir ete u ZUBr.
- MIKŠAJ FRANJO, ure, r. 1913; Jelovec, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943.
- MIKULAŠ DRAGUTIN, Marka, r. 1910; Pavlovec, Pregrada; u KPO od 1943.
- MIKUL I VALENT, Martina, r. 1917; Ljubeš ica, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- MIKUL I MARIJA iz Varaždina.
- MIKUL I MARIJAN, Florijana, r. 1925; Varaždin; u KPO od 1943.
- MIKULEC ERNA iz Cvetkovca, Koprivnica.
- MIKULI STJEPAN iz Svetog ur a, Ludbreg.
- MIKULI IVAN, Stjepana, r. 1905; Subotica Podravska, Koprivnica; lan KP; u KPO od svibnja 1943.
- MIKULI STJEPAN iz Koprivnice; u KPO od 1943; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- MILAKOVI MILENKO, Vukašina, r. 1919; Domaji, Koprivnica; lan KP; u KPO od lipnja 1943.
- MILAKOVI MIRKO; u KPO od lipnja 1943. bio komandir ete u 4. bataljonu.
- MILANOVI MILAN iz Sokolovca, Koprivnica.
- MILANOVI VLADO HAD; u KPO od listopada 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- MILETI MILOVAN iz Podbr ana, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- MILI IVAN, Nikole, r. 1924; Hruševac, Zapreši ; lan SKOJ-a i KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- MILI STJEPAN, Ivana, r. 1922; Hruševac, Zapreši ; u KPO od srpnja 1943.
- MILI EVI ŽARKO, Ivana, r. 1925; Lipno, Ljubuški, BiH; lan SKOJ-a i KP; borac Z ; u KPO od studenog 1942; komesar ete i komesar bataljona.
- MILIN EK STJEPAN iz Sra inca, Varaždin.
- MILINOVI BOŽIDAR, Steve, r. 1923; Markovac, Daruvar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.
- MILIVOJ MARIJAN, Nikole, r. 1920; Bjelovar; živio s roditeljima u Javorovcu (Novigrad Podravski); u KPO od ožujka 1942; poginuo 3. svibnja iste godine u Hrastovskom kraj Ludbrega.
- MILOSAVIJEVI URO UBIVA, r. 1916; Benkovac, Oku ani; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komesar ete.
- MILOŠ MARTIN
- MILOŠEVI MILOŠ, Ljubomira, r. 1922; Mala Rasinjica, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942.
- MILOŠEVI MLADEN, Mije, r. 1907; Mala Rasinjica, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.
- MILOŠEVI SVETOZAR, Tome, r. 1924; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.
- MILJAN JULUE, Franje, r. 1920; Rado-boj, Krapina; u KPO od rujna 1943.
- MILJANOVI TOMO iz Kloštra Vojakova kog, Križevci.
- MILJEVI LAZAR, Milana, r. 1924; Ba kovica, Bjelovar; u KPO od 1942.
- MINDEK JOSIP iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- MINI DUŠAN, r. 1921; Šljivovac, Vrginmost; lan KP; p/m u Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo 17. srpnja 1943. u Osijeku Vojakova kom (Križevci), kao zamjenik komandanta 1. bataljona.
- MIO INOVI PAVLE, r. 1913; Mio inovi i, Petrinja; desetar desetine u BP ; u KPO od listopada 1942.
- MIO INOVI STEVO, lan KP; u KPO komandir voda i ete, operativni oficir bataljona; operativni oficir Odreda i zamjenik komandanta Odreda.
- MIRI FRANJO, Stjepana, r. 1925; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.

MIRI STOJAN, r. 1912. u Lici; radnik u Velikom Pogancu, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo kao borac 16. slavonske brigade; kada i gdje, nije utvr eno.

MIRKOVI BRANKO iz Vojakovca, Križevci; u KPO od listopada 1943.

MIRKOVI IVAN iz Šemovca, Varaždin; u KPO od lipnja 1943; borac O

M m o v i IVAN, Valenta, r.1925; Semovec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942.

MISER JOSIP iz Donje Dubrave, akovec.

MISLAVI DRAGUTIN^ Stjepana; u KPO od 1943; borac MC.

MISLOVI DRAGUTIN, Matije, r. 1924; Tur iš e, akovec; poginuo 1943. na Kalniku kao borac KPO.

MIŠAK ALOJZ; u KPO lipnja 1944. bio zamjenik komandanta 2. ataljona.

MIŠAK GABRIJEL iz Ku ana Gornjeg, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

MIŠAK IVAN iz Ku ana Gornjeg, Varaždin.

MIŠAK MILAN, Vilima, r.1921; Rado-boj, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

MIŠ EVI BRANKO, r. 1923; Lon arica, Grubišno Polje; u KPO od listopada 1942; p/m u 2. bataljonu.

MLAKAR DRAGUTIN iz Zbelave, Varaždin.

MLAKAR MARTIN iz Petrijanca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

MLAKAR - PAVLINI MAGDALENA iz Zbelave, Varaždin.

MLINARI IVAN iz Gori ana, akovec; poginuo na Kalniku 1944. kao borac KPO.

MLINARI -POZAI ANKA, Viktora, r. 1920; Rije ki Kr i, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1943.

MODRI IVAN, Valenta, r. 1919; Ku an Ludbreški, Ludbreg.

MODRI STJEPAN, r. 1917; Veliki Bukovec, Ludbreg; lan KP; u KPO od lipnja 1943; poginuo 30. kolovoza 1943. kod Svete Marije (na Dravi), u Me imurju.

MODRI -TAFRA LJUBICA, Roke, r. 1925; Jalžabet, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.

MODRI TOMO, Ivana, r. 1917; Žabnik, Varaždin; u KPO od kolovoza 1943.

MODRUŠA IVAN; lan KP; u listopadu 1944. kratko vrijeme bio zamjenik komesara Odreda.

MOGULJAK IVAN, Josipa, r. 1924; Dugnjevec, Klanjec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1944.

MOGULJAK JURAJ, Ljudevita, r. 1925; Dugnjevec, Klanjec; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943.

MOGULJAK VLADO, Dragutina, r. 1925; Dugnjevec, Klanjec; u KPO od kolovoza 1943.

MOHARI BOLTA iz Šemovca, Varaždin; u KPO od lipnja 1943.

MOHARI URO, Nikole, r. 1920; Gori an, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1943; p/m i komandir voda.

MOLNAR MILAN, Ivana, r. 1924; Draškovec, akovec; lan KP; u KPO od kolovoza 1943; pripadnik Voda za vezu Odreda.

MOM ILOVI DRAGAN iz Vrhovca, Koprivnica; lan KP; u KPO od studenog 1942; poginuo u borbi za Sira (Darugar), u lipnju 1943. kao zamjenik komesara ete u 2. bataljonu 17. slavonske brigade.

MOŠKON ALOJZ, Franje, r. 1924; Greda, Ivanec; u KPO od 1943; komandir ete; u lipnju 1943. osu en na smrt, jer je namjerno dozvolio da njegove položaje u zasjedi od Koprivnice zaposjedne neprijatelj, što je imalo za posljedicu daje ZU (tako er u zasjedi od Koprivnice), tom prilikom pretrpjela velike gubitke - 10 poginulih i ranjenih boraca.

MOŠKON JOSIP, Franje, r.1928; Greda, Ivanec; u KPO od 1942; borac i kurir pri Štabu odreda.

MOZETI IGNAC, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

MOZETI IVAN, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

MRAKOVI NIKOLA U O, r. 1920; Vlahovi i, Glina; borac BP ; lan KP; u KPO od listopada 1942; komesar ete.

- MRAZ JOSIP, Ignaca, r. 1927; u KPO od srpnja 1943; poginuo u Martijancu 22. velja e 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- MRAZOVAC MILAN
- MRKOCI ALOJZ, Benka, r. 1897; Poznanovec, Zabok; u KPO od lipnja 1943.
- MRKOCI DRAGUTIN, Alojza, r.1925; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; borac ZU .
- MRKOCI GABRO, Karla, r. 1924; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; vodnik voda.
- MRKOCI JURAJ, Marka, r. 1906; Poznanovec, Zabok; lan KP; u KPO od kolovoza 1943; poginuo (navodno) 1944. prilikom osloba anja Beograda kao komesar ete u 13. proleterskoj brigadi.
- MRKOCI-POZAI IVANKA, Alojza, r. 1921; Poznanovec, Zabok; u KPO od lipnja 1943.
- MRKOCI RUDOLF, Alojza, r. 1923; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942.
- MRKOCI RUDOLF, Janka, r. 1924; Poznanovec, Zabok; u KPO od svibnja 1943; kao borac (p/m), u brigadi „Matija Gubec" ranjen i zarobljen u borbi kod Belca (Zlatar) u travnju1944; u prosincu 1944. ubijen od ustaša u Zagrebu.
- MRKOCI SLAVKO, Franje, r. 1922; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; vodnik voda i komandir ZU ; poginuo 21. lipnja 1943. u Varaždinskim Toplicama; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.
- MRKOCI STJEPAN, Franje, r. 1924; Poznanovec, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; p/m, vodnik voda i zamjenik komandira ZU , poginuo 27. svibnja 1943. u Svedružju, Krapina.
- MRKOCI STJEPAN MRKŠA, Josipa, r. 1910; Poznanovec, Zabok; u KPO od sije nja 1944.
- MRKOCI ZVONKO, Stjepana, r. 1933; Poznanovec, Zabok; u KPO od srpnja 1943; kurir pri Štabu odreda.
- MRVOŠ MILAN, Petra, r.1926; Velike Sesvete. Križevci; u KPO od sije nja 1943.
- MU I SLAVA, Franje, iz Podturena, akovec; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- MUDRI DRAGUTIN; u prosincu 1943. u Odredu operativni oficir 2. bataljona.
- MUHEK ANDRIJA, r. 1917; Marija Bistrica, Donja Stubica; lan KP; u KPO od sredine 1943; iste godine, u mjesecu rujnu, bio kra e vrijeme komesar Odreda.
- MUMLEK IVAN, Antuna; Podturen, akovec; u KPO od 1943.
- MURI JOSIP, Mate, r. 1920; Muri evec, Ivanec; lan KP; u KPO od 1943; operativni oficir bataljona.
- MURKOVI FRANJO, Lovre; Podturen, akovec; u KPO odl944.
- MUSTA FRANJO, Andrije, r. 1925; Marija na Muri, akovec; u KPO od srpnja 1944; poginuo u Koprivnici kao borac u brigadi "Mihovil Pavlek Miški-na"; kada, nije utvr eno.
- MUŠAK VALENT, Valenta, r. 1914; Poganevec, Vrbovec; u KPO od ožujka 1943.
- MUŠKOV MARIJA
- MUTAK VLADO MRKI, r.1914; Zagreb; lan KP, komesar BP ; u KPO od listopada 1942; komesar 1. bataljona i zamjenik komesara Odreda.
- MUŽAN SLAVKO, r. 1924; Banova Jaruga; u KPO od 1943.
- MUŽAR DOMINIK, Stjepana, r. 1926; Brezovica, Krapina; u KPO od kolovoza 1943.
- MUŽAR JOSIP, r. 1927; Krušljavec Ravenski, Vrbovec; u KPO od studenog1943.
- MUŽAR JOSIP, Stjepana, r. 1928; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943; borac O .
- MUŽI NIKOLA
- MUŽINI MILAN, r. 1927; Križevci; u KPO od velja e 1945.
- NABERGOJ-LON ARI DOROTEJA, Janka, r. 1924; Mance, Postojna, Slovenija; u KPO od studenog 1942.

NABERGOJ-MRKOCI IVANA, Janka, r. 1926; Mance, Postojna, Slovenija; u KPO od studenog 1942.

NABERGOJ-ŽIVKOVI DRAGA, Janka, r. 1920; Mance, Postojna, Slovenija; u KPO od studenog 1942.

NAD FERDINAND

NAD FRANJO, Andrije, r. 1914; Marija na Muri, akovec; u KPO od studenog 1944.

NAD IVAN iz Poljanca, Ludbreg.

NAD LEON, Andrije r. 1922; Marija na Muri, akovec; poginuo na Kalniku kod Rasinje kao borac KPO; kada, nije utvrđeno.

NAGLI JOSIP, ure, r. 1917; Jalšavec Nartski, Dugo Selo; u KPO od rujna 1943.

NAMJESNIK LJUBICA, Josipa, iz Svetog Petra, Ludbreg.

NAMJESNIK AGNEZA iz Poljanca, Ludbreg.

NAMJESNIK BENKO, Viktora, r. 1910; Poljanec, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1942.

NAMJESNIK IVAN, Josipa, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

NAMJESNIK JOSIP, iz Poljanca, Ludbreg.

NAMJESNIK-KROBOT KATARINA iz Poljanca, Ludbreg.

NAMJESNIK MIŠKO iz Poljanca, Ludbreg.

NAMJESNIK VID, r. 1895, Poljanec, Ludbreg; ubijen u konclogoru Jasenovac.

NAPAST DRAGUTIN, Andre, r. 1912; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.

NARAN A ANTUN, Melka, r. 1925; Hodošan, akovec; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku; kada, nije utvrđeno.

NARAN A IVAN iz Hodošana, akovec.

NARAN A MATO, Bedenika; r. 1919; Hodošan, akovec; u KPO od travnja 1945.

NAROD IVAN, Alojza, r. 1929; Rasinja, Koprivnica; u KPO od studenog 1943.

NAROD TEREZIJA, Alojza, r. 1924; Rasinja, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943.

NASTAŠI MILAN, r.1923; Bijeljina, BiH; lan KP; u KPO od lipnja 1943; zamjenik komesara Osječke ete.

NE ERAL VINKO, Fabijana, r. 1918; Prelog, akovec; lan KP; u KPO od ožujka 1944; zarobljen od uštasa i strijeljan 15. rujna 1944. u Vidovcu (Varaždin) kao organizacioni sekretar Okružnog komiteta KPH Varaždin.

NEVAJDA MIRKO, r.1920; Vlahovi i, Glina; borac BP; u KPO od listopada 1942.

NEŽMAHEN STJEPAN, Terezije, r. 1894; Doli e, Krapina; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

NIKOLAUS ADAM, Adama, r. 1913; Ladislav, Garešnica.

NOFTA GABRUEL, Josipa, r. 1926; Ludbreg.

NOFTA KORNELUA iz Ludbrega.

NOVAK ALBERT, ure, r. 1911; Hodošan, akovec, lan KP; u KPO od 1943; borac M .

NOVAK ALBINA iz Varaždina; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

NOVAK ANDRIJA iz akovca; u KPO od 1944.

NOVAK ANDRIJA iz ehovca, akovec.

NOVAK ANDRIJA, Josipa, r. 1923; Novi Marof; u KPO od lipnja 1943.

NOVAK ANTUN iz Donjeg Koncov aka, akovec.

NOVAK ANTUN, Josipa, r. 1930; Pribislavec, akovec; u KPO od 1944.

NOVAK ANTUN, Tome, r. 1932; Poljanec, Ludbreg.

NOVAK ANTUN iz Gardinovca, akovec.

NOVAK BRANKO, Andrije, r. 1928; akovcc; u KPO od prosinca 1943.

NOVAK DRAGO iz Ivanovca, akovec.

NOVAK DRAGUTIN, Josipa, r. 1926; Ludbreg; u KPO od svibnja 1943.

NOVAK FELIKS, Franje, r. 1906; Poljanec, Ludbreg; ubijen 1942. U konclogoru Jasenovac.

NOVAK FRANJO iz akovca; u KPO od 1944.

- NOVAK FRANJO, Jakoba, r. 1924; Tur iš e, akovec; poginuo na Kalniku 1944. kao borac KPO.
- NOVAK FRANJO, Matije, r. 1926; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- NOVAK IGNAC, Tome, r. 1922; akovec; u KPO od 1945.
- NOVAK IVAN iz akovca; u KPO od 1944.
- NOVAK IVAN, Stjepana, r. 1924; Gardinovec; akovec; poginuo u Varaždinu 1945. kao borac KPO.
- NOVAK IVAN, Vinka, r. 1924; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- NOVAK JERKO, Ivana, r. 1918; Banfi, akovec; lan SKOJ-a i KP; 1944. zamjenik komesara Odreda.
- NOVAK JOSIP iz akovca; u KPO od 1944.
- NOVAK LUKA iz Novakovca, akovec.
- NOVAK MARIJAN, Imbre, r. 1922; Poljanec, Ludbreg; ubijen 1942. u konclogoru Jasenovac.
- NOVAK MARIJAN iz Ludbrega; poginuo u prolje e 1942. kao borac KPO.
- NOVAK MARTIN, Mirka, r. 1913; Gornji Kraljevec, akovec; lan KP; u KPO od sije njal944.
- NOVAK MIŠKO iz Me imurja; u KPO od 1943; vodnik voda u M .
- NOVAK PAVAO, Franje, r.1915; Luka Ludbreška, Ludbreg; ubijen 1942. u konclogoru Jasenovac.
- NOVAK STJEPAN, Franje, r. 1922; Tur iš e, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1943; borac M .
- NOVAK STJEPAN, Imbre, r. 1909; Poljanec, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1943.
- NOVAK STJEPAN, Josipa, r. 1905; Bukovec, akovec; u KPO od studenog 1944.
- NOVAK STJEPAN, Melke, r. 1927; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- NOVAK STJEPAN, Stjepana, r. 1926; Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- NOVAK STJEPAN PIŠTA, Josipa, r. 1926; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943; poginuo u prole e 1944. na Bilogori, kao borac u brigadi „Bra a Radi ”.
- NOVAK-STRAŠEK MILKA, r. 1918; Poljanec, Ludbreg.
- NOVAK-Š UKANEC SLAVICA, Juraja, r. 1920; Pretkovec, Krapina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; bolni arka.
- NOVAK TOMO iz Poljanca, Ludbreg.
- NOVAK TOMO, Stjepana, r. 1913; Granešina, Dubrava, Zagreb; u KPO od listopada 1944.
- NOVAK VLADO, Stjepana, r. 1929; Svibovec, Novi Marof; u KPO od svibnja 1943.
- NOVAKOVI ALEKSA, Stjepana, r. 1909; Gardinovec, akovec.
- NOVAKOVI EDO, r.1920; Vojakovac, Križevci; u KPO od 1943; borac O .
- NOVAKOVI KATARINA, Andrije, r. 1915; Gardinovec, akovec.
- NOVINA VALENT, Vinka, r. 1912; Igriš e, Donja Stubica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.
- NOVKO AUGUST iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- NOVKO ALDOFINA-DOLTA, Vilima, r. 1916; Ma e, Zlatar-Bistrica; u KPO od velja e 1943.
- NOVKO-DABI SLAVICA iz Jalžabeta, Varaždin.
- NOVKO DRAGUTIN iz Varaždina.
- NOVKO FLORUAN iz Varaždina; u KPO od 1943; ekonom u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.
- NOVKO JOSIP iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- NOVKO MARIJAN iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- NOVKO MIRKO iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- NOVKO STJEPAN, Konrada, iz Hrastovljana, Ludbreg.
- NOVOSEL- BEREKOVI ŠTEFICA, Karla, r. 1928; Lug Poznanove ki, Zabok; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- NOVOSEL DRAGO, Matije, r. 1921; Poljanec, Ludbreg.
- NOVOSEL FRANJO, Matije, r. 1913; Poljanec, Ludbreg.
- NOVOSEL MIHOVIL, ure, iz Ludbregaga-

- NOVOSEL MILAN, Antuna, r. 1918; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od sije nja 1943.
- NOVOSEL SLAVKO, ure, iz Ludbrega; poginuo 1944. kod ukovca, Ludbreg.
- NJEŽI MILIVOJ iz Jeduševca, Koprivnica.
- OBADI FRANJO, Franje, r. 1911; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- OBADI IVAN, Franje, r. 1925; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- OBADI VALENT, Josipa, r. 1912; Mala Subotica, akovec; u KPO od listopada 1944.
- OBLU AR JOCO iz avca, Bjelovar; u KPO od jeseni 1942.
- OBRAN MARIJA, Josipa, r. 1928; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od prolje a 1943; bolni arka; umrla od tifusa 1944. u Ludbreškom Ivancu; Koprivnica.
- OBREN VIKTOR, r. 1924; Stari Grad, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo u srpnju 1944. u Ivancu (Varaždin), kao pripadnik 17. slavonske brigade.
- ODORAN STJEPAN, Martina, r. 1925; Kalnik, Križevci; u KPO od rujna 1944.
- ODORAN VILIM, Imbre, r. 1927; Kalnik, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja 1945.
- ORAI JOSIP, Andrije, r. 1922; Gornja Šemnica, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Bra a Radi ":
- ORAK DRAGUTIN, Donja Rijeka, Križevci; u KPO od 1943.
- ORAK FRANJO, ure, r. 1921; Donja Rijeka, Križevci; elan KP; u KPO od srpnja 1943; zamjenik komesara ete.
- ORAK STJEPAN, Tome, r. 1918; Donja Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni 1943.
- ORAK STJEPAN, Tome, r. 1921; Donja Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni 1943.
- OREHOVEC FRANJO, Ivana, r. 1915; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.
- OREŠ AMN DARINKA, Matije, r.1915; Šibine, Glina.
- OREŠKIMATO, Matije, r. 1924; Strmec Podravski, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1943.
- ORLI PERO; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- ORŠI - BANABE IVICA, Ivana, r. 1926; Slanje, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.
- OSESEK ZVONKO, Ivana, r.1924; Varaždin; u KPO od srpnja 1943.
- OSKORUŠ GABRUEL, Tome, r. 1914; Ku an Gornji, Varaždin; lan KP; u KPO od studenog 1943.
- OSKORUŠ MIRKO iz Zbelave, Varaždin.
- OSMAN DUŠAN iz Grdaka, Koprivnica.
- OSTOJI OR E, r. 1921; Kukunjevac, Lipik; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- OSTOJI URO iz Sokolovca, Koprivnica.
- OSTOJI FRANJO, borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- OSTOJI IVAN; u KPO od listopada 1942.
- OSTOJI KATA, Milke, r. 1923; Kloštar Vojakova ki, Križevci; u KPO od kolovoza 1943; bolni arka.
- OSTOJI MILOŠ, Pere, r. 1921; Ribnjak, Koprivnica; u KPO od Velja e 1943.
- OSTOVI MATO MAJSTOR, Marije, r. 1915; Li ko Leše, Oto ac; lan KP; u KPO od listopada 1942; komandir voda prate ih oru a; komandir Mitralješke ete; komandant bataljona i komandant Odreda.
- OSTRGNAJ JOSIP, Ivana, r. 1922; Kotoriba, akovec; u KPO od travnja 1945.
- OSTRGNAJ PETAR, Stjepana, r. 1908; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od rujna 1944.
- OŠPUH BARA, Ivana, iz Poijanca, Ludbreg.
- OŠPUH IVAN, Imbre, r. 1922; Poljanec, Ludbreg.
- OŠPUH JOSIP, Viktora, r. 1925; Poljanec, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1945.

- OŠPUH MARTIN, Viktora, r. 1927; Poljanec, Ludbreg; poginuo 1944. kod Ždala, ur evac.
- OŠPUH MILKA iz Poljanca, Ludbreg.
- OŠPUH STJEPAN, Mirka, iz Poljanca, Ludbreg; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- OŠPUH STJEPAN, Viktora, r. 1928; Poljanec, Ludbreg; poginuo 1945. u Varaždinu.
- OŠTROLU AN MI O; u KPO od 1942; intendant bataljona i komesar ete.
- OV AR PAVAO, Matije, r. 1919; Podgaj, Krapina; lan KP: u KPO od lipnja 1943.
- OV ARI JURAJ, Valenta, r. 1925; Jalšje, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja1943.
- OV ARI STJEPAN, Martina, r. 1908; Jalšje, Zabok; u KPO od kolovoza 1943.
- OV ARI ZLATKO, Janka, r. 1923; Petrovsko, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.
- OV ARI EK ALOJZ, Marka, r. 1918; Gori anovec, Krapina; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- OŽEG DRAGUTIN, Tome, r. 1926; Krapinica, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo1944. kod Svibovca (Novi Marof), kao borac u brigadi "Matija Gubec".
- OŽEGOVI URO, Dragutina, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- OŽEGOVI MIRKO, Dragutina, r. 1915; Gornja Rijeka, Križevci; u KPO od srpnja1943.
- PACEK JOSIP, Martina, r. 1922; Gori anovec, Krapina; u KPO od kolovoza 1943.
- PAGANI SVETOZAR; u KPO od jese ni 1942.
- PAHOR ALOJZ, Josipa, r. 1919; Trnovski Vrh, Ptuj, Slovenija; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- PAJEK RUDOLF, Stjepana, r. 1909; Mali Grabani, Koprivnica; u KPO od travnja1943.
- PAJUR ROZIKA, r.1924; Rakovec, Križevci; u KPO od studenog 1943; borac O .
- PALATINUŠ IVAN; komesar ete u bataljonu Odreda koji je u studenom 1944. boravio u Me imurju.
- PALATINUŠ ROK, Antuna, r. 1909; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1944.
- PAMAN VALENT, Mirka, r. 1924; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- PANI ANICA iz Preloga, akovec.
- PANJAN ZDRAVKO; od rujna1943. referent saniteta bataljona i kasnije referent saniteta Odreda.
- PANJKOVI MILOŠ, r. 1920; Javornik, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- PANJKOVI SVETOZAR, r 1921; Javornik, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada1942.
- PAP VLADO; u KPO od 1943; ekonom u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku; poginuo 1944. na sanitetskom kursu u Podgari u, Moslavina.
- PAP VLADO, Vinka, r. 1928; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- PARAT MATE, Matije, r. 1910; Drniš; u KPO od ožujka 1943.
- PARAZADA MIRA, ure, r. 1928; Drenovec, Gospi ; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.
- PARIZ JOVO, r. 1890; Vrhovac, Koprivnica; u KPO od listopada 1942.
- PARKLEC VID, Regine, r. 1913; Karlovec Ludbreški, Ludbreg; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- PASARI EK IGNAC, Vinka, r. 1926; Valentinovo, Pregrada; lan KP; u KPO 1944.
- PATAFTA BRIGTTA, Ignaca, r. 1926; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943; poginula u borbi za oslobo enje Koprivnice u listopadu 1944. kao vodnik voda u brigadi "Matija Gubec".
- PATAFTA FRANJO, Filipa, r. 1924; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M ; zarobljen 1944. i iste godine ubijen u konclogoru Dachau.
- PATAFTA FRANJO, Mije, r. 1919; Tur iš e, akovec; lan KP; u KPO od sije nja 1944.
- PATAFTA MATIJA, Matije, r. 1921; Tur iš e, akovec; poginuo1943. kod Slanja, Ludbreg, kao borac KPO i M .

PATAFTA MIJO, Franje, r. 1919; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

PATAFTA MILICA, Ignaca, r.1924; Hrženica, Ludbreg; lanica SKOJ-a, u KPO od rujna 1943; ranjena i zarobljena u prolje e 1944; ubijena u Lepoglavi 1945.

PATAFTA RUDOLF, Filipa, r. 1926; Tur iš e, akovec; ubijen u koncllogoru Dachau 1944. kao borac KPO i M od1943.

PATAFTA STJEPAN, Nikole, r. 1915; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943.

PAVEŠI DRAGAN, r. 1926; Apatovac, Križevci.

PAVEŠI ZVONKO, r. 1927; Apatovac, Križevci.

PAVI I IVAN, r. 1905; Križevci.

PAVI I JOSIPA, Juraja, r. 1908; Slovenskog Konjica, Celje, Slovenija; u KPO od rujna 1943.

PAVI ALEKSA, Stjepana, r. 1915; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od rujna 1943; poginuo1944; kada i gdje, nije utvr eno.

PAVI BRANKO, Ignaca, r. 1925; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.

PAVI IVAN, r.1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od studenog 1943; borac O .

PAVI MIJO, ure, r. 1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

PAVI MIRKO, Izidora, r. 1925; Gornji Tkalec, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943; borac O .

PAVI SLAVKO, Milana r. 1926; Lukov ak, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO 1944.

PAVI STJEPAN, Ignaca, r. 1926; Vinkovec, Vrbovec; Clan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

PAVI ZVONKO, Alojza, r. 1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od rujna 1943.

PAVIŠI IVAN; lan KP; pripadnik Kapelske oružane grupel941; poginuo u prolje e 1942. kao borac KPO.

PAVKOVI JOVO, Nikole, r. 1927; Male Sesvete, Križevci; u KPO od travnja 1943; kao ranjenik ubijen od ustaša u rujnu te godine u konspirativnoj bolnici Stupe na Kalniku.

PAVKOVI LJUBO, u KPO od jeseni 1942; vodnik voda.

PAVKOVI MILOŠ, Milana, r. 1921; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943; vodnik voda.

PAVKOVI STEVO, Milovana, r. 1911; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od ožujka 1943.

PAVKOVI VIKTOR, r. 1925; Velika Mu na, Koprivnica.

PAVLAKOVI ZVONKO, Pavia, r.1923; Kosove ko, Zlatar-Bistrica; lan KP; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao obavještajni oficir u brigadi "Bra a Radi ".

PAVLEKAN ELA, r. 1920; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943.

PAVLIC JOSIP iz ukovca, akovec.

PAVLI EVI IVAN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

PAVLI DRAGUTIN

PAVLI JOSIP, Martina, r. 1908; od Novog Marofa; u KPO od studenog 1943.

PAVLI PAVAO

PAVLINI ADOLE, Josipa, r. 1925; Vukanci, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo u prolje e 1944. kod Ludbrega kao borac u brigadi "Matija Gubec".

PAVLINI DRAGUTIN, Mirka, r. 1922; Mrzlo Polje, Zabok; u KPO od travnja 1943.

PAVLINI VIKTOR, Josipa, r. 1920; Završje, Zlatar-Bistrica; lan KP; u KPO od1943.

PAVLIŠKO BARICA, Josipa, r. 1922; Vrap e, Zagreb; u KPO od kolovoza 1943.

PAVLOVI GABRO, r. 1917; Mareti , Zlatar-Bistrica; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

PAVLOVI LUKA MILUN; u KPO od listopada 1942.

PAVLOVI MLADEN, Podbr ani, Križevci; u KPO od 1944.

PAVLOVI STJEPAN, Ivana, r. 1924; Šelovec, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1944.

PAŠKA DRAGUTIN, Mije, r. 1924; Gornji Kneginec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo u Hrvatskom zagorju 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

PAŽUR TOMO, Martina, r.1921; Budinš ina, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo u ožujku 1944. kod Bedenice (Sveti Ivan Zelina), kao borac u brigadi „Bra a Radi ”.

PECKO DRAGUTIN iz Belanovog Sela, Koprivnica.

PE EVAR STJEPAN; u KPO 1943. komesar ete i kasnije komesar 1. bataljona.

PEHAREC-PETROVI BOŽA, Vinka, r. 1919; Zagreb; lan KP; u KPO od sije njal1943; referentica saniteta bataljona.

PEJOVI DANILO iz Ludbrega.

PELEŠ MOM ILO, Rade, r.1921; Tuzla, BiH; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza1943.

PEPEK FRANJO, Stjepana, r. 1923; Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

PEPELKO ANTUN, ure, r. 1914; Martini , Ludbreg; poginuo 1944. u Ludbregu.

PEPELKO IVAN, Jakova, r. 1914; Sveti Petar Ludbreški, Ludbreg; lan KP; u KPO od srpnjal1943.

PEPELKO JOSIP

PEPELKO VINKO, France, r. 1912; Martini , Ludbreg; ubijen od ustaša; kada i gdje, nije utvr eno.

PEPELKO VLADIMIR iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

PEREN ZLATKO, Marije, r. 1921; Zagreb; u KPO od listopada1944.

PERHARI IVAN iz Ivanca Križeva kog, Križevci; u KPO od 1944.

PERI MARKO, Franje, r. 1915; Orehovica, Zabok; lan KP; u KPO od srpnjal1943.

PERIN EDUARD, Juraja, r. 1906; iz Ohia, SAD.

PERIN RUDA ŠVEJK, Juraja, r. 1914; Ludbreg.

PERKO BARICA; u rujnu 1943. ubijena od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.

PEROŠI IGNAC, Pavia, r. 1926; Drnje, Koprivnica; u KPO od lipnja1944.

PERISUK RUŽA, r. 1930; Zagreb; u KPO od ožujka 1943.

PERŠI AN ELA, Stjepana, r. 1927; Ku an Donji, Varaždin; lanica SKOJ-a; u KPO od 1943; u borbi kod Sredica (Bilogora), 5. prosinca1944. ubila se da ne bi živa pala neprijatelju u ruke.

PERŠINOVI PETAR, r. 1924; Virje, ur evac; lan SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja1943.

PETAK FRANJO iz Ludbrega; u KPO od 1943; vodnik voda.

PETANJEK VJEKOSLAV, r.1918; Grabe, Brestovec Orehova ki, Zabok; borac u KPO; od kada, nije utvr eno.

PETEK FELIKS, Mije, r.1909; Mala Subotica, akovec; u KPO od kolovoza 1944.

PETEK FRANJO iz Ludbrega; lan SKOJ-a; u KPO od velja el1943.

PETEK STJEPAN, Ivana, r. 1925; Domašinec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od 1944.

PEIL DRAGUTIN, Andrije, r. 1915; Drnje, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi ”.

PETIIVAN, Andrije, r. 1926; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo 1945. kao borac u brigadi "Bra a Radi ”.

PETKOVI ANDRIJA

PETKOVI VLADO od Ludbrega; lan SKOJ-a; u KPO od sredine 1943; zarobljen 1944. u Bolfanu kao obavještajac Obavještajnog centra Ludbreg.

PETTRAN FRANJO iz akovca; u KPO od 1944.

PETTRAN VIKTOR, Stjepana, r. 1921; Pretetinec, akovec; u KPO od velja e 1945.

PETTRAN VLADO, Franje, r. 1920; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.

PETRI EVI DRAGUTIN, Stjepana, r. 1922; Poljanec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.

PETRI EVI GABRUELA, Marka, r. 1928; Gornja Poljana, Novi Marof.

PETRI EVI STJEPAN iz Ludbrega.

PETRI AUGUST, Ignaca, r. 1913; Knežinec, Varaždin; u KPO od 1943.

PETRI FRANJO; u KPO od 1943; borac u 1. bataljonu.

PETRI GABRO, ure, r. 1922; Gornja Poljana, Novi Marof; u KPO od svibnja 1943.

PETRI JOVO, Luke, r. 1906; Bolfan, Ludbreg.

PETRI MILAN, Steve, r. 1908; Bolfan, Ludbreg.

PETRI -PAVI RUŽICA, r.1919; Bolfan, Ludbreg.

PETRI STJEPAN iz Gornjeg Kneginca, Varaždin.

PETRI SVETOZAR iz Bolfana, Ludbreg.

PETRI VALENTIN, Tome, r. 1919; akovec; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1944.

PETRIJANEC NIKOLA; u KPO 1943.

PETRIN FRANJO, Roke, r. 1927; Martijanec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

PETRIN MILAN, Jakoba, r. 1926; Dubovica, Ludbreg; u KPO od lipnja 1943.

PETRINJAC STJEPAN; u KPO od 1943; desetar desetine.

PETROŠANEC FRANJO, Izidora, r. 1922; Poljanec, Ludbreg.

PETROŠANEC IVAN, Franje, r. 1923; Sveti ur, Ludbreg; ubijen u konclogoru Jasenovac.

PETROŠANEC IVAN, r. 1919; Poljanec, Ludbreg.

PETROŠANEC STJEPAN, Franje, r.1913; Sveti urd, Ludbreg.

PETROŠANEC VLADO, r. 1914; Poljanec, Ludbreg.

PETROVE KI FRANJO, Imbre, r. 1914; Mihovljan, Zlatar-Bistrica (sa stalnim boravkom u Zagrebu); lan KP; u KPO od prosinca 1942; poginuo 1943. kao komesar ete u 16. slavonskoj brigadi.

PETROVI BRANKO, Milutina, r. 1925; Velika Mu na, Koprivnica; u KPO od srpnja 1943.

PETROVI BRANKO BANJA, s Korduna; p/m u Ž; u KPO od studenog 1942; poginuo kao komandir ete 28. velja e1943. u borbi s Nijemcima kod Gornjeg Tkalca (na cesti Križevci-Vrbovec); pokopan na groblju u Gornjem Tkalcu.

PETROVI DUŠAN, Ljubovina, r. 1925; Radeijevo Selo, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo u Radeljevom Selu kao pripadnik KVP.

PETROVI SLAVKO iz Hrženice, Ludbreg.

PETROVI SLOBODAN, Dušana, r. 1921; Kiseljak, Sarajevo, BiH; lan KP; u KPO od 1943.

PETRUŠANEC FRANJO, Izidora, r.1922; Poljanec, Ludbreg; u KPO od 1943.

PETRUŠANEC IVAN iz Poljanca, Ludbreg.

PEZELJ JURAJ NAGARI, ure, iz Moslavine; lan KP; u KPO od listopada 1942; intendant Odreda.

PICEK MIRKO, Franje, iz Hrženice, Ludbreg.

PICEK URO iz Hrženice, Ludbreg.

PICEK MATO, Roka, iz Hrženice, Ludbreg.

PIGAC FRANJO iz ukovca, Prelog, akovec.

PIKA RUDOLF iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

PIKUA JURAJ, Stjepana, r. 1914; Ma arevo, Novi Marof; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

PIKUA IVAN, Stjepana, r. 1918; Ma arevo, Novi Marof; u KPO od travnja 1943.

PIKUA MILKA, Stjepana, r.1924; Grletinec, Pregrada; lanica SKOJ-a; u KPO od travnja 1943.

PILEPI STJEPAN, Stjepana, r. 1924; Stružec, Kutina.

PILI A DRAGUTIN, Vilima, r.1926; Mala Erpenja, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943; borac ZU .

PILI A IVAN, Ivana, r.1923; Mala Erpenja, Zabok; poginuo 1943. u Koprivnici kao borac KPO.

PILOŠTA MUO, Marka, r.1926; Hraštovsko, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.

PILJAK LUKA iz Jalžabeta, Varaždin.

PINAT ZLATKO, Antuna, r.1923; Ivan ec, Križevci; u KPO od velja e1943; zarobljen u Bojani (Moslavina), 2. ožujka 1943; njegova daljnja sudbina nije utvr ena.

FINTAR BALTAZAR, Baltazara, r.1928; Subotica, Vojvodina; u KPO od rujna1943.

PINTAR DRAGO; član KP; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; delegat voda; poginuo 1943. kao zamjenik komesara bataljona u 17. slavonskoj brigadi.

PINTAR IGNAC, Ivana, r.1924; Tur iše, akovec; u KPO od 1943; borac M ; 1944. zarobljen u Me imurju i pogubljen od ma arskih žandara.

PINTAR JOSIP iz Gori ana, akovec.

PINTARI FELIKS, Ivana, r.1924; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

PINTARI FRANJO iz Nedeliš a, akovec,

PINTARI JOSIP iz Hodošana, akovec.

PINTARI MUO, Ivana, r.1912; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

PINTARI STJEPAN, Florijana, r.1914; Mala Subotica, akovec; poginuo 1944. na Kalniku, kao borac KPO.

PIŠKULI KREŠIMIR, Aleksandra, r. 1928; Varaždin; član SKOJ-a od 1942; u KPO od 1943.

PIŠPEK ANDRIJA iz Globo eca, Ludbreg.

PIŠPEK ZLATKO, Vida, r. 1931; Ludbreg; u KPO od srpnja 1943.

PIŠPEK FRANJO, r. 1926; Globo ec, Ludbreg; u KPO od 1943.

PIŽETA IVICA, r. 1924; Vinica, Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Zagorju kao borac u brigadi „Bra a Radi ”.

PITERMAN ANITA

PJEVALO MILAN, s podru ja Bilogore; u KPO od prosinca 1942.

PLAHTAN-HOLUB HERMINA, Josipa, r.1916; Veliko Središ e, Vršac, Vojvodina; članica KP; u KPO od 1942.

PLANTAK LJUDEVIT iz Sra inca, Varaždin.

PLE KO IVAN, Luke, r.1925; Jalšje, Zabok; u KPO od kolovoza 1943.

PLE KO JOSIP, Vilima, r.1923; Jalšje, Zabok; član SKOJ-a; poginuo 1943. u Velikoj Mu noj kao borac KPO.

PLE KO MARTIN, Josipa, r.1914; Dubrov an, Zabok; u KPO od srpnja 1943.

PLE KO MILAN, Augusta, r.1926; Jalšje, Zabok; član SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

PLE KO STJEPAN, Valenta, r.1921; Jalšje, Zabok; u KPO od kolovoza 1943.

PLE KO VLADO, Josipa, r.1922; Dubrov an, Zabok; poginuo 1944. kao vodnik voda u KPO.

PLETEŠ ZVONKO, r. 1926; Koprivnica; poginuo 1944; поближе kada i gdje, nije utvr eno.

PLOH BLAŽ, Filipa, r.1919; Križovljan, Ludbreg; poginuo 1944; поближе kada i gdje, nije utvr eno.

PLOH-BRCKOVI KATA, r.1920; Križovljan, Ludbreg.

POCEDULI PERO, Dragutina, r.1929; Gornji Ku an, Varaždin; u KPO od rujna 1943.

POCEDULI PERO, Stjepana, r.1924; Gornji Ku an, Varaždin; u KPO od rujna 1943.

POCEDULI STJEPAN, Mirka, r.1927; Gornji Ku an, Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od rujna 1944.

PODGAJSKI IVICA, Josipa, r.1926; Krapina; član SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.

POGA I IVICA, Josipa, r.1926; Zagreb; član SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.

PODVEZANEC JOSIP, Ivana, r. 1924; Strahoninec, akovec; član SKOJ-a i KP; u KPO od prole a 1944.

POKOS GABRIJEL, Slavka, iz Ludbrega.

POKRIVA IVAN, Mihalja, r. 1906; Dragoslavec, akovec; u KPO od listopada 1944.

POLA EK JOVANKA, Dušana, r.1922; Gudovac, Bjelovar; član KP; u KPO od svibnja 1943.

POLANOVI VALENT, Karla, r.1923; Ravnice, Zabok, poginuo 1942. na Kalniku kao borac KPO.

POLANOVI VIKTOR, Karla, r.1920; Ravnice, Zabok; poginuo 1942. kao borac KPO.

POLJAK IVAN iz Novog Marofa; u KPO 1943.

POLJAK IVAN; Stjepana, r. 1923; Marija na Muri, akovec; u KPO od srpnja 1944.

POLJAK MUO, Matije, r. 1881; iz Belica, akovec; poginuo na Kalniku 1943. kao borac KPO.

- POLJAK PETAR, Franje, r. 1909; Bistra Gornja, Zaprešić ; u KPO od studenog 1943.
- POLJAK PETAR, Petra, r. 1924; Oborovo Bistransko, Zaprešić ; lan KP; borac KPO; od kada, nije utvr eno.
- POLJAK STJEPAN iz Me imurja; u KPO od 1943; vodnik voda u MC.
- POLJAK STJEPAN, Mije, r. 1919; Belica, akovec; lan KP; u KPO od srpnja 1943; zamjenik komandira M , komandir ete i komandant bataljona.
- POLJAK STJEPAN, Antuna, r.1924; Donji Mihaljevec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1944.
- POLJANEC PAVLE iz Šemovca, Varaždin; poginuo u Šemovcu 19. lipnja 1943.
- POLJUGAN BARICA, Josipa, r. 1922; Krapina; lanica KP; u KPO od 1943.
- PONDELJAK VLADO, Slavka, r. 1920; Poganec, Vrbovec; lan KP; u KPO od 1944.
- PONGRAC ANTUN, Ivana, r.1919; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944; zarobljen od ustaša; u Zagrebu ubijen; kada nije utvr eno.
- PONGRAC DRAGUTIN, Franje, r. 1920; Drenovci, Županja; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1944.
- PONGRAC URO, Mije, r.1922; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od lipnja1944; komandir ete.
- PONGRAC IVAN, Alojza, r.1916; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od studenog 1944.
- PONGRAC IVAN, Franje, r.1924; Mala Subotica, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od listopada1944.
- PONGRAC JOSIP, v Valenta, r.1917; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od 1942; poginuo u sije njul943. kod Leskovca, Novi Marof.
- PONGRAC MARUA, Marije, r. 1915; akovec; lanica KP; u KPO od prosinca 1943.
- POPUA STANKA, Ivana, iz Donjeg Ladanja, Ivanec; u KPO od 1943; poginula 1944. kao borac u brigadi "Braća Radi".
- POPOVI DUŠAN, r.1923; Svinjica, Kostajnica; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo u Ludbregu 6. srpnja 1944. kao komandant 2. bataljona 17. slavonske brigade.
- POPOVI ORE iz Bolfana, Ludbreg; u KPO od 1942; poginuo u Bolfanu 1944. kao šef ROC-a za okrug Varaždin.
- POPOVI URO, Paje, iz Segovine, Koprivnica; zarobljen od ustaša; ubijen vješanjem u Rasinja1943. kao borac KPO.
- POPOVI JOSIPA, Mije, r. 1927; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943; bolni arka.
- POPOVI JOVO, Koste, r.1905; Segovina, Koprivnica; u KPO od 1943.
- POPOVI LAZO iz Zrinske, Bjelovar; u KPO od prosinca 1942.
- POPOVI MILOŠ iz Krstine, Vojni ; p/m u Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo kao zamjenik komandanta bataljona u 33. diviziji.
- POPOVI NIKOLA, Dušana, r. 1925; ukovec, Ludbreg.
- POPOVI NIKOLA iz Ribnjaka, Koprivnica.
- POPOVI NIKOLA, Paje, iz Segovine, Koprivnica; u KPO od 1943.
- POPOVI NIKOLA, Srboljuba, r.1924; ukovec, Ludbreg; poginuo1945. u Me imurju.
- POPOVI PAJO iz Segovine, Koprivnica; zarobljen i ubijen od ustaša kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- POPOVI RUŽA. Milke, r.1925; ukovec, Ludbreg; poginula1943. kod Varaždinskih Toplica; kao bolni arka u KPO.
- POPOVI SVETOZAR, Jove, r.1918; ukovec, Ludbreg; zarobljen 1944. u Ludbregu obješen.
- POROBIO MARIO iz Varaždina.
- POSAVEC ANDRUA, Antuna, r. 1900; Ludbreg.
- POSAVEC-HORVATI LJUBICA, Franje, r.1933; Klanjec; lanica SKOJ-a; u KPO od svibnja1943; bolni arka u konspirativnoj bolnici na Kalniku.
- POSAVEC IVAN, Antuna, r. 1928; Gornji Kuran, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1944.
- POSAVEC JOSIP iz Varaždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

- POSAVEC JOSIP, Martina, r.1921; Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1943.
- POSAVEC JOSIP, Petra, r. 1910; Cvetkovec, Ludbreg.
- POSAVEC JOSIP ZELENI, r. 1898; Tuhovec, Novi Marof; lan KP; pripadnik Osje ko-kalni ke oružane grupe; borac KPO od ožujka 1942; u svibnju 1942. ranjen, zarobljen i ubijen od ustaša; gdje, nije utvr eno.
- POSAVEC MILAN FIGOR, Andrije, r.1926; Ludbreg; poginuo 1944. na Varaždin-Bregu.
- POSAVEC STJEPAN, Florijana, r.1921; Strahominec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- POSAVEC VALENT, Antuna, r. 1927; Gornji Kujan, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku 1944.
- POSAVEC VALENT, Jelene, r.1919; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od lipnja 1943.
- POSAVEC VINKO, Mije, r.1912; Imbriovec, Koprivnica; lan KP; u KPO od travnja 1943.
- POSAVEC VLADO; u studenom 1943. iz KPO upu en na SKOJ-evski kurs.
- POSILOVI BARICA
- POSPIŠ ZINKA, Franje, r.1917; Bukovec, Ptuj, Slovenija; u KPO od travnja 1943; bolni arka.
- POSTRAŠUA PAVAO iz Hodošana, akovec.
- POTA KI URO iz Rasinje, Koprivnica.
- POTO KI IVAN, Marije, r. 1914; Radočaj, Krapina; u KPO od 1943.
- POTO NIKANKICA, r. 1928; ukovec, Ludbreg; u KPO od rujna 1943; bolni arka.
- POTO NIK IVAN, Ane, r.1918; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; u KPO od 1944.
- POTO NJAK DRAGO, Lovre, r. 1922; Prelog, akovec; u KPO od siječnja 1944.
- POTRAVI BRANKO iz Kutnjaka, Koprivnica.
- POTR SLAVICA, Janka, r. 1925; Velika Gorica; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1943.
- POTURICA BOŽO, Miloša, r. 1904; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.
- POTURICA JANDRO iz Rijeke Koprivničke, Koprivnica.
- POTURICA MILAN iz Rijeke Koprivničke, Koprivnica; ekonom pri Stabu odreda; ubijen od križara; kada i gdje, nije utvr eno.
- POTURICA SVETOZAR, Nikole, r. 1908; Bolfan, Ludbreg.
- POZAI JOSIP, Mirka, r.1919; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od srpnja 1943.
- POZAI SLAVKO, Mirka, r.1915; Lug Poznanove ki, Zabok; lan KP; u KPO od lipnja 1943.
- POZAI STJEPAN, Ladislava, r. 1919; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; vodnik voda i komandir ete.
- POZAI VIKTOR, Mirka, r. 1917; Lug Poznanove ki, Zabok; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- POZAI VLADIMIR, Ladislava, r. 1917; Lug Poznanove ki, Zabok; lan KP; u KPO od srpnja 1943; vodnik voda, komandir ete, zamjenik komandanta i komandant bataljona.
- POZNANOVI PERO; u KPO od 1943; borac u 1. bataljonu.
- POŽGAJ JOSIP, Antuna, r. 1926; Hrastovsko, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.
- POŽGAJ MUO, Antuna, iz Hrastovskog, Ludbreg; poginuo kod Donjare, na pruzi Križevci-Koprivnica; kada, nije utvr eno.
- POŽGAJ STJEPAN, Vida, r. 1930; Hrastovsko, Ludbreg.
- PRACAJI DRAGUTIN, r.1919; Cigrovec, Pregrada; kroja ki radnik u Zagrebu; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- PRAŠNI KI MARTIN, Franje, r. 1923; Ivanec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1943.
- PREDUJEVI MILUTIN, r. 1920; Mišjevac, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- PREGLEJ IVAN, r. 1922; Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

- PREKRAT JOSIP**, Antuna, r. 1922; Razdrto, Klanjec; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja1944.
- PREKSAVEC RADOVANKA**, Alekse, r. 1925; Široko Selo, Koprivnica; lanica KP; u KPO od svibnja 1943.
- PREMEC URO**, ure, r. 1925; Sesevete Ludbreške, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od rujna 1943.
- PREMEC MIJO**, Ivana, iz Seseveta Ludbreških, Ludbreg.
- PREMUŠ IGNAC**, Antuna, r. 1917; Zebanec Selo, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1945.
- PREMUŽ VALENT**, Josipa, r. 1925; Ravnice, Zabok; u KPO od kolovoza 1943.
- PREPELI LJUBICA**, Josipa, r.1920; Ludbreg; u KPO od listopada 1943; bolni arka.
- PRESE KI FRANJO** iz Vidovca, Varaždin.
- PRESE KI RUDOLF**, Janka, r.1920; Petrovsko, Krapina; lan KP; u KPO od kolovoza1943.
- PRESKO IL URO** iz Poljanca, Ludbreg.
- PRESKO IL VLADO**, Vide, r.1914; Poljanec, Ludbreg.
- PRIJATELJ BRANKO**, Stjepana, r.1925; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1944. kod Koprivnice kao komandir ete u brigadi "Bra a Radi ".
- PRINC IVAN**, Josipa, r. 1916; Gradec, Vrbovec; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
- PRISLIN MIRKO**
- PRODANOVI MILKA**
- PROTI MILAN**; u rujnu1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u partizanskoj bolnici Borik na Kalniku.
- PRSUK RUŽICA**, Margarete, r. 1930; Zagreb, lan SKOJ-a; u KPO od ožujka 1943.
- PRŠA JOSIP**, Stjepana, r.1922; Obrež Zelinski, Sveti Ivan Zelina; od djetinjstva živio u selu Greda, Sisak; lan SKOJ-a i KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942; zamjenik komesara bataljona; poginuo u selu Kalnik u rujnu1943. kao sekretar KK KPH Novi Marof; posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.
- PRUSAC PETAR** iz Velikog Botinovca, Koprivnica; u KPO od prosinca 1942; u svibnju 1943. oduzeo si život; razlozi nepoznati.
- PTI AR ALOJZ**, Stjepana, r. 1919; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od rujna 1943.
- PTUJEC RUDOLF**
- PUA SVETOZAR KOBAC**, r.1922; Kruševo, Požega; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- PUGAR DRAGICA**, Izidora, r. 1924; Kalnik, Križevci; u KPO od srpnja1943; poginula; kada i gdje, nije utvr eno.
- PUGAR MIJO**, Matije, r. 1911; Kalnik, Križevci; u KPO od listopada 1944.
- PUKEC STJEPAN**, ure, r. 1914; Donja Rijeka, Križevci; u KPO od 1943.
- PUKLEK AUGUST** iz Cvetkovca, Koprivnica.
- PULIN ANKA**, r.1926; Sahnik, Sveti Ivan Zelina; lanica SKOJ-aj u KPO od listopada 1943; borac OC.
- PUMPER KATA**, Ivana, r. 1924; Orovac, Bjelovar; u KPO od 1942; poginula; kada i gdje, nije utvr eno - navodno je bila u 2. moslava koj brigadi.
- PUMPER SLAVKO**, Ivana, r.1923; Struga, Ludbreg; u KPO od ožujka1943.
- PUN EC ANDRIJA**, Marije, r. 1919; Vinica Breg; Varaždin; u KPO od prosinca 1943.
- PUNJEK JURAJ**, r.1919; Bidrovec, Markuševac, Zagreb; u KPO od listopada 1943.
- PUŠTEK MARTIN**, r. 1913; Donja Poljana, Novi Marof; lan KP; u KPO od listopada 1942; informativni oficir i zamjenik komesara Odreda; umro od bolesti na Kordunu1944. godine.
- PUŽ-BRANOVI ANKICA**, Stjepana, r.1926;Šemovec, Varaždin; lanica SKOJ-a; u KPO od lipn a 1943; bolni arka.
- PUŽ KATICA**
- RAGMAN MUO**, ure, r. 1910; Veliki Poganac, Koprivnica, u KPO od sije nja1943; zbog nepopravljivog nedoli nog ponašanja osu en na smrt i strijeljan; pokopan na groblju u Velikom Poganacu.

RADA I JOSIP iz Jalžabeta, Varaždin.

RADAKOVI JANKO, Stjepana, r.1917; Zamladinec, Križevci; u KPO od 1944.

RADANAC MIJO, r. 1913; Osijek Vojakove ki, Križevci; pripadnik Kapelske oružane grupe 1941; poginuo 1943. kao borac KPO; gdje, nije utvrđeno.

RADANAC PETAR, Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1943.

RADANAC STEVO, Steve, r. 1925; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od siječnja 1943.

RADAN EVI JOVAN, Miloša, r. 1921; Gornje Sredice, Bjelovar; član SKOJ-a; u KPO od 1942.

RADAN EVI MILORAD

RADANOVI MILKO, r. 1924; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od kolovoza 1943; član SKOJ-a; borac O ; poginuo nesretnim slučajem; kada i gdje, nije utvrđeno; pokopan u Osijeku Vojakova kom.

RADANOVI MILAN, ure, r.1912; Osijek Vojakova ki, Križevci; član KP; u KPO od 1942.

RADANOVI MILOŠ iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; u KPO vodnik voda.

RADAŠI FRANJO, Franje, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

RADE I IVAN; u studenom 1943. iz KPO upućen na SKOJ-evski kurs.

RADEK DRAGUTIN, Karla, r.1925; Kotoriba, akovec; u KPO od 1943; vodnik voda; poginuo 1945. od nagazne mine u Novom Vrbasu, Vojvodina.

RADELI BRANKO, Milana, r.1920; Podbrani, Križevci, član KP; u KPO od lipnja 1943; komandir Osječke i operativni oficir 2. bataljona Odreda.

RADEN EVI JOVO

RADENI TOMO, Mate, r.1926; Krušljavec, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1944; gdje, nije utvrđeno.

RADENI VALENT, Vinka, r.1919; Krušljavec, Vrbovec; u KPO od 1943.

RADETI MATKO; u KPO od studenog 1943; zamjenik komandanta i v.d. komandanta 1. bataljona.

RADI FRANJKA, Živka, r.1928; Apotovac, Križevci; članica SKOJ-a; u KPO od listopada 1943.

RADIVOJ EVI STEVO, Milana r.1925; Podbrani, Križevci; u KPO od srpnja 1943.

RADMANI -DOLENI AN ELA, Alekse, iz Kotoribe, akovec.

RADMILOVI EDO; Ignjatija, r. 1919; Veliki Botinovac, Koprivnica; u KPO od rujna 1943. do lipnja 1944. intendant Odreda.

RADMILOVI - MANDI DUŠANKA, Jove, r. 1928; Veliki Botinovac, Koprivnica; članica SKOJ-a; u KPO od studenog 1942; bolnička arka.

RADOVI IGNAC, Stjepana, r.1924; Turišev, akovec ku KPO od studenog 1942; borac M .

RADOVI MATIJA, Stjepana r.1919; Turišev, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo 1944. na Kalniku.

RADUŠI IVAN

RAFAJ RUDOLF iz Gornjeg Knežinca, Varaždin.

RAHLE DRAGO, ure, r.1926; rnomerec, Zagreb; član SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

RAJA I NIKOLA; u KPO 1943; borac u 1. bataljonu.

RAJAKOVI NIKOLA, ure, r. 1920; Koprivnička Rijeka; Koprivnica; u KPO od studenog 1942; desetar desetine i vodnik voda; 1944. kao komandant bataljona u brigadi "Braća Radi" osuđen na smrt (vidi: 32. *divizija NOVJ*, izdanje 1985., str. 373).

RAJH RUDI, Artura, r. 1927; Virovitica; član SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; referent saniteta 2. bataljona.

RAJHER IVAN iz Kotoribe, akovec.

RAKINI JOVO; u KPO od rujna do prosinca 1943. zamjenik komesara bataljona.

RAKOCI BRANKO, Juraja, r.1926; Kupljenovo, Zaprešić, član SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943.

RALETI DARINKA, Milana, r.1926; Borovljani, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943; poginula na Kalniku; kada i bliže gdje, nije utvrđeno.

RALETI NIKOLA, ure, r.1925; Borovljani, Koprivnica; u KPO od lipnja 1943.

RANILOVI MILAN iz Bolfana, Ludbreg.

RANILOVI STEVO, Bogoljuba, r.1916; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od listopada 1942.

RANILOVI STEVO, Dragoljuba, r.1918; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.

RAPINOVI MIJO, ure, r. 1914; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

RAPLINOVI URO, Maksa, r. 1913; Bolfan, Ludbreg.

RAŠAN FRANJO, Tome, r. 1925; elekovec, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

RAŠI DUŠAN, ure, r. 1921; Ribnja ka, Bjelovar; u KPO od 1942.

RAŠI LJUBAN, ure, r. 1911; Ribnja ka, Bjelovar; u KPO od travnja 1943.

RATKOV MILENKO, Nikole, r. 1927; Podbr ani, Križevci; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 18. ožujka 1945; gdje, nije utvr eno.

RATKOVI ANKICA, Josipa, r. 1926; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od rujna 1943.

RATKOVI STJEPAN, Ivana, r. 1925; Škarnik, Varaždinske Toplice; Novi Marof; u KPO od ožujka 1943.

RAUS ZLATA

RAVNIKAR VESNA

REBERNIK MARTIN iz Gori ana, akovec.

REBERNIK MILAN, Franje, r. 1921; Bolfan, Ludbreg; u KPO od ožujka 1943.

RE ICA MILOŠ, Milutina, r. 1912; Koprivnica; u KPO od travnja 1943.

RELI DRAGUTIN

REMSEG IVANKA

RENAC MILOŠ, Jove, r. 1918; Radejevo Selo, Koprivnica; lan KP; u KPO od svibnja 1943.

RENAC STEVO, ure, r.1914; Veliki Grabi ani, Rasinja, Koprivnica; u KPO od listopada 1942; poginuo kod Vo ina (Podravska Slatina), 1943. kao vodnik voda u 17. slavonskoj brigade.

RENAC STEVO, r. 1910; Veliki Grabi ani, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo 1943. u Vo inu (Podravska Slatina), kao borac 17. slavonske brigade.

RENAC TOMO, r. 1928; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od 1942.

REPALUST FRANJO iz ukovca, akovec.

RESLER- KURTANJEK EDITA, Izidora, r. 1926; Kraljev Vrh, Vrbovec; u KPO od 1943.

RESNEC MARLIJA; u rujnu 1943. ubijena od ustaša kao ranjeni borac KPO u partizanskoj bolnici Borik na Kalniku.

REŠ EK FRANJO

RIBARI STJEPAN, Steve, r. 1922; Orljakovo, Ozalj (sa stalnim boravkom u Sisku); lan SKOJ-a i KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komesar ete.

RIBI BOŽIDAR iz Ribi Brega, Ivanec; lan SKOJ-a; u KPO od prole a 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi „Bra a Radi ”

RI KO ANTON

RI KO URO, Antuna, r. 1916; Varaždin; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

RIHTAREC IVAN iz Murskog Središ a, akovec.

RIHTAREC STJEPAN iz Murskog Središ a, akovec.

RIHTER PETAR, Mije, r. 1914; Rado-boj, Krapina; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

RINKOVEC DRAGUTIN, Stjepana, Kuzminec, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Mihovljanu kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

RISTI DARKO, r. 1924; Mostar, BiH; lan KP; u KPO od rujna 1943; vodnik voda.

RITONJA GUSTI, ure, r.1912; Palovec; akovec; u KPO od travnja 1945.

RIZNJER SLAVKO iz Sokolovca, Koprivnica.

ROB IVAN, r. 1905; Dekanovec, akovec; u KPO od 1943.

ROB STJEPAN iz Murskog Središ a, akovec.

ROBI IVO, r.1919; lan KP; komesar Ž ; u KPO od studenog 1942; komesar bataljona i zamjenik komesara Odreda.

RODEK DRAGUTIN; u KPO od kolovoza 1943; poginuo kao komesar ete u brigadi "Matija Gubec".

- RODI BLAŽ, Pavia, r. 1916; Donji Hrašćan, akovec; u KPO od kolovoza 1943.
- RODI MILAN, Janka, r. 1904; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1942.
- RODI STANKO, Florijana, r.1924; Jezerišće, Krapina; u KPO od kolovoza 1943.
- RODI VID, Stjepana, r.1924; Jezerišće, Krapina; poginuo 1944. u Velikom Pogancu (Koprivnica) kao borac KPO.
- ROGAN RUDOLF, Juraja, r. 1926; Lug Poznanove ki, Zabok; član SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1944.
- ROGIN BOŽO, r.1921; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od studenog 1943; borac O .
- ROGIN BOŽO, Franje, r. 1914; Rakovec, Vrbovec; u KPO od 1943.
- ROGIN BOŽO, Franje, r.1925; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od 1943.
- ROGIN DRAGUTIN, Franje, r.1925; Lohor, Zlatar-Bistrica; član SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943.
- ROGIN DRAGUTIN, r.1925; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od studenog 1943.
- ROGIN KATICA, Franje, r.1923; Vinkovec, Vrbovec; član SKOJ-a; u KPO od 1943.
- ROME BOGUMIL, Franje, r. 1923; Hrašćnik, Slovenija; u KPO od proljeća 1943; poginuo 1944. kod Ljubesice (Novi Marof), kao borac u brigadi "Braća Radi".
- ROME DRAGUTIN, Oskara, r. 1929; Mursko Središće, akovec; član SKOJ-a; u KPO od 1943.
- RONKO dr. ALOJZIJE; u KPO od rujna 1943; kasnije upravitelj konspirativne bolnice u Gabrinovcu na Kalniku.
- ROTI DUŠAN; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- RUDŠA IVAN, Bonaventure, r.1919; Kurešići, Križevci; u KPO od kolovoza 1943.
- RUGOLE STJEPAN, Antuna, r. 1920; Bolfan, Ludbreg.
- RUKAVINA JOSIP
- RUKAVINA ZLATKO, Ivana r. 1920; Ogulin; student medicine; član KP; bolničar u Ž ; u KPO od studenog 1942; referent saniteta bataljona i komesar Udarnog bataljona «Matija Gubec».
- RUKAVINA ZVONKO, Ivana, r. 1917; Beograd; član SKOJ-a i KP; borac Ž ; u KPO od studenog 1942; poginuo u Splitu 1945.
- RUKAVINA MILIVOJ, Ivana, r. 1915; Gračac; član KP; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.
- RUKLJANA ELA, Gabrijela, r.1922; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od 1943; zarobljena 1944; ubijena u konclogoru Jasenovac 1945.
- RUKLJABLAŽ, Gabrijela, r.1929; Lug Poznanove ki, Zabok; u KPO od siječnja 1944.
- RUKLJAZVONKO, Juraja, r.1924; Poznanovec, Zabok; u KPO od svibnja 1943; vodnik Izvištavačkog voda Odreda; poginuo 1944. u Koprivnici kod Bregima.
- RUSAK DRAGO iz Donje Dubrave, akovec.
- RUSEK JOSIP, Imbre, r. 1923; Otok, Dugo Selo; član KP; u KPO od 1942; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu kao delegat voda u 2. bataljonu brigade "Braća Radi".
- RUSSO IVAN
- RUŠKOVI STJEPAN, r. 1920; Stenjevec, Zagreb; u ožujku 1944. iz KPO prekomandiran u ZgbPO.
- RUŠNJAK FRANJO iz Strahominca, akovec.
- RUŽI IVAN, Ivana, r. 1919; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; član KP; u KPO od srpnja 1943.
- SABEDI AUGUST, Ivana, r. 1922; Držimurec, akovec; u KPO od siječnja 1944.
- SABLJAK UERKA-SEKA, Rudolfa, r. 1922; Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od proljeća 1943; iste godine zarobljena od ustaša i deportirana u konclogor Staru Gradišku, a pred kraj rata ubijena u Lepoglavi.
- SABOL JOSIP, Stjepana, r.1925; Kotoriba, akovec; u KPO od 1944.
- SABOL MATIJA, Stjepana; Turušće, akovec; u KPO od 1944.
- SABOL STJEPAN, Vinka, r.1924; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od veljače 1945.
- SABOLEK ANTUN, Ivana, r. 1928; Domašinec, akovec; u KPO od 1944.

- SABOLEK MIJO, Vida, r. 1921; Ma arevo, Novi Marof; u KPO od listopada 1943.
- SABOLI DRAGUTIN
- SABOLI FLORUAN, Roka, r. 1915; Kotoriba, akovec; u KPO od studenog 1943; poginuo u ožujku 1944; gdje, nije utvr eno..
- SABOLI FRANJO, r. 1921; Mali Otok, Koprivnica; u KPO od jeseni 1943.
- SABOLI IVAN, Jakoba, r. 1917; Klju , Novi Marof; u KPO od 1943; poginuo u velja i 1944. kao komandir ete u brigadi "Bra a Radi ".
- SABOLOVI ANKA, r.1922; Mali Poganaac, Koprivnica; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.
- SABOLOVI STEVO, Nikole, r. 1918; Veliki Poganaac, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.
- SABOLOVI VLAJKO iz Sokolovca, Koprivnica.
- SA ER- BAHORI MARLIJA, Josipe, iz Ludbrega.
- SA ER FRANJO, Valenta, r. 1915; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.
- SA ER MATO, Valenta, r. 1923; Karlovec Ludbreški, Lubreg; poginuo 1943; poblize kada i gdje nije utvr eno.
- SA ER MIRKO, Valenta, r. 1925; Karlovec Ludbreški, Ludbreg; kao borac KPO teško ranjen; od posljedica ranjanja umro.
- SADAI VINKO, Josipa, r. 1918; Turniš e, Zlatar- Bistrica; u KPO od 1942; zarobljen kao komesar ete u brigadi "Matija Gubec"; ubijen u konclogoru Jasenovac.
- SADOVI MUDZAFIR, pripadnik Oružane grupe Bože Leinera i KP ; poginuo 29. travnja 1942. u Jalkovcu (Varaždin), kao borac Prvoga KPO.
- SAKA BOŽIDAR, Stjepana, r. 1931; Ljubelj, Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- SAKA DRAGO; u KPO od 1943; stražar u partizanskoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.
- SAKA SLAVKO, Stjepana, r. 1925; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od 1943.
- SALAKOVI MILOŠ, Juraja, r.1925; Rasinjica, Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.
- SALAMUN URO iz Gornjeg Ku ana, Varaždin.
- SALAMUN PETAR iz Gornjeg Ku ana, Varaždin.
- SALAMUN STANISLAV iz Ku an Marofa, Varaždin; zarobljen i ubijen od ustaša; kada i gdje, nije utvr eno.
- SALVAZ URO iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.
- SAMBOLEC BARTOL, Ivana, r. 1926; Jagnjedovac, Koprivnica; u KPO od velja e 1943.
- SAMBOLEC JANKO iz Petrijanca, Varaždin.
- SAMBOLEC SLAVKO iz Petrijanca, Varaždin.
- SAMOKOVLJA ELA
- SANADERPROKO, Jandre, r. 1913; Veliki Botinovac, Koprivnica; kao borac KPO zarobljen i ubijen od ustaša; pokopan na groblju kod Malog Poganca.
- SANTO GABRIJEL, Stjepana, r. 1919; Varaždin; lan KP i OK KPH Varaždin; komandir Varaždinsko-ludbreške oružane grupe 1941; u KPO od ožujka 1942; u rujnu i listopadu 1943. komesar Odreda.
- SANTO MARIJAN iz Varaždina.
- SARAJ I DRAGICA, Leonarda, r. 1927; Gori an, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja 1944.
- SAILER DRAGUTIN iz Ludbrega.
- SAVI ADAM, r. 1921; ore, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo sredinom studenog 1942. na Bilogori kao ranjenik prilikom transporta u bolnicu na Papuk.
- SAVI DUŠAN iz Sokolovca, Koprivnica.
- SAVI DUŠAN, Vlade, r. 1926; Bolfan, Ludbreg.
- SAVI MILOŠ iz Velike Mu ne, Koprivnica.
- SCHEIER MIRO iz Ludbrega.
- SEFEROVI BRANKO
- SEGEDI JOSIP iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; gdje i kada; nije utvr eno.

SEGOVI VINKO, r. 1926; Domašinec; akovec; u KPO od 1944.

SEKELJ IVAN, Gejze, r. 1905; Veliki Bukovec, Ludbreg.

SEKELJ TOMO, Josipa, r. 1918; u KPO od svibnja 1943.

SEKULI -ANDRAŠEK ANKA, ure, r. 1928; Ba kovića, Bjelovar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

SEKULI DUŠAN, Milana, r. 1922; Vlaislav, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Velikoj rešnjevici, kao borac u brigadi "Braća Radi".

SEKULI JOVANKA, Milana, r. 1926; Vlaislav, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1944, u Podravini.

SEKULI MILAN iz Vlaislava, Koprivnica.

SEKULI MILUTIN iz Vlaislava, Koprivnica.

SEKULI NIKOLA

SEKUŠEK STJEPAN; u KPO od 1943; komandir 1. bataljona.

SELEC JOSIP, Alojza, r. 1927; Gornji Kujan, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1944.

SELEŠ VLADIMIR, Josipa, r. 1926; Jomašanci, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1944.

SELIMOVSKIZORKA, Marka, r. 1926; Ladislav, Križevci; u KPO od 1942.

SEMERAJ TOMO, Petra, r. 1912; ur evac; u KPO od srpnja 1943.

SENEKA FRANJO; u KPO od 1943; obavještajni oficir bataljona.

SENEKA JANKO

SENJAN MILAN, ure, r. 1910; Grginac, Bjelovar; lan KP; u KPO od rujna 1943.

SERMEK MATIJA, Bartola, r. 1918; Gardinovec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1943.

SERTI NINA iz Zagreba; u KPO komandir 1. bataljona i operativni oficir 1. bataljona; poginuo 20. prosinca 1943. u borbi na Varaždin Bregu.

SEVER IVAN, Karla, r. 1925; Prelog, akovec; lan KP; u KPO od studenog 1942.

SEVER MILAN, Josipa, r. 1927; Sveti Petar, Ludbreg; poginuo 1943. kod Koprivnice.

SEVER SAVO, r. 1925; Dubrava, Križevci; u KPO od rujna 1943.

SEVEROVI DUŠAN, Petra, r. 1914; Bolfan, Ludbreg; poginuo 1944. u Ludbregu.

SEVEROVI -JANŽEK MILKA, Juraja, r. 1925; Radejevo Selo, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od studenog 1942.

SEVEROVI NIKOLA, Jove, r. 1911; Belanovo Selo, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1942; poginuo kao komandant bataljona 23. srpnja 1943 u Ludbreškom Ivancu (Koprivnica); posmrtno odlikovan Ordenom narodnog heroja.

SEVEROVI NIKOLA, Nenada, r. 1920; Bolfan, Ludbreg; u KPO od proljeća; poginuo 3. listopada 1943. u Semovcu (Varaždin), kao pripadnik brigade "Braća Radi".

SEVEROVI S. NIKOLA, r. 1920. s područja Koprivnice; u KPO od studenog 1942; poginuo 1943. u Voštinu kao borac 17. slavonske brigade.

SEVEROVI STEVO, edomira, r. 1922; Bolfan, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo kod Breznic kod Huma (Novi Marof), 1944. kao pripadnik brigade "Braća Radi".

SIKORA ALEKSANDAR; Križevci; u KPO od 1943.

SILADI FRANJO, Jeronima, r. 1910; Kotoriba, akovec; u KOP od ožujka 1943.

SILADI KLARA, ure, r. 1911; Kotoriba, akovec; u KPO od 1944.

SINKOVI AUGUST, Josipa, r. 1925; Mala Erpenja, Zabok; lan SKOJ-a, u KPO od kplovoza 1943.

SINKOVI DRAGUTIN, Stjepana, r. 1928; Zagreb; lan SKOJ-a.

SINJERAC PETAR, r. 1914; Mali Grabani, Koprivnica; u KPO od listopada 1942.

SINJERAC TOMO, r. 1916; Veliki Pogonac, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo u Slavoniji kao pripadnik 16. slavonske brigade; kada i pobliže gdje, nije utvrđeno.

- SITAR DRAGUTIN, Stjepana, r. 1928; Selnik, Ludbreg; u KPO od 1943; ubijen od križara 1946; gdje, nije utvrđeno.
- SITAR MARIJA, Josipa, r. 1924; Bartolovec, Varaždin; lanica SKOJ-a; u KPO od 1943; poginula 1945. kao borac u brigadi "Braća Radi", navodno u borbi za oslobođenje Zagreba.
- SITAR VINKO iz Trnovca Bartolovec-kog, Varaždin.
- SJEVER DUŠAN, Pantelije, r. 1919; Lipnica, Vrbovec; u KPO od travnja 1943.
- SJEVER SAVO, Jove, r. 1924; Lipnica, Vrbovec; poginuo 1943. u Gornjoj Rijeci (Novi Marof), kao borac KPO.
- SKLEPI STJEPAN, Franje, r. 1923; Donji Pustakovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- SKOKOVI JURAJ, Blaža r. 1927; Veliki Potoec, Križevci; u KPO od lipnja 1943.
- SKOKOVI SLAVKO, Blaža, r. 1928; Veliki Potoec, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od 1942.
- SKROVEC DRAGUTIN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- SKROVEC IVAN iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- SKUPNJAK IVAN, Dragutina, r. 1923; Trnovec, Varaždin; u KPO od studenog 1943.
- SKUPNJAK IVAN, irila, r. 1922; Trnovec-Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a i KP, u KPO od 1943.
- SKUPNJAK JOSIP VLADO, irila, r. 1925; Trnovec -Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; zamjenik komesara ete; sekretar SKOJ-a bataljona.
- SKUPNJAK JOSIP, Alojza, iz Karlovca Ludbreškog, Ludbreg; u KPO od jeseni 1943.
- SLAKOPER FRANJO, Vjekoslava, r. 1926; Brezova, Zabok; u KPO od srpnja 1943.
- SLAMEK IGNAC, Augusta; Donji Mihaljevec, akovec; poginuo na Bilogori 24. prosinca 1944. kao borac KPO.
- SLATKI-ŠEMIGA IVANKA, ure, iz Gornjeg Kneginca, Varaždin.
- SLAVI EK URO, Franje, r. 1919; Draškovec, akovec, u KPO od studenog 1944.
- SLOBODANINOV VLADIMIR
- SLUKAN-BARTOLEC RUŽA, Josipa, r. 1927; Varaždin; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od veljače 1943.
- SLUKAN BOŽENA, Josipa, r. 1925; Varaždin; lanica SKOJ-a; u KPO od proljeća 1943; bolni arka; smrtno ranjena 19. travnja 1943. u borbi kod Duge Rijeke na Kanišku (Koprivnica); umrla u konspirativnoj bolnici na Kalniku.
- SLUKAN - JUREC JELKA, Josipa, r. 1920; Varaždin; lan KP; u KPO od 1943.
- SLUKAN LJUBICA, Josipa, iz Varaždina, lanica SKOJ-a, u KPO od proljeća 1943.
- SLUKAN MATILDA - MAMIKA iz Varaždina; u KPO od proljeća 1943.
- SLUKAN STJEPAN, Josipa iz Varaždina; lan KP; poginuo kao borac KPO u jesen 1942. na Kalniku.
- SMEH VJEKOSLAV ALIBABA, r. 1921; Podjales, Vrbovec; lan KP; u KPO od rujna 1943.
- SMILJAN BOŽENA, Gabrijela, r. 1926; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od rujna 1943; poginula 6. travnja 1944. u Ribnjaku na Kalniku - Koprivnica
- SMILJANI MILAN iz Bačkove, Bjelovar; u KPO od jeseni 1942.
- SMILJANI PAJO iz Popovca, Križevci; u KPO od jeseni 1942.
- SMOLJI TOMO, r. 1909; Lipice, Brinje, Otočac; lan KP; borac BP; u KPO od listopada 1942; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- SMOLEK ANTUN, Florijana, r. 1923; Palinovec, akovec; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku; kada i gdje, nije utvrđeno.
- SMOLJANOVI BLAGOJE, Proke, r. 1924; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; vodnik voda.
- SMOLJANOVI EDOMIR, Miloša, r. 1919; Veliki Poganac, Koprivnica; lan KP; u KPO od 1943.

SMOIJANOVI RADOVAN, r. 1928; Veliku Poganac, Koprivnica; poginuo 1944. kao borac KPO.

SMRE KI DRAGUTIN, Josipa, r.1919; Ježovec, Ivanec, Varaždin; u KPO od srpnja 1943.

SOBO ANEC DANIJEL, Ivana, r. 1913; Slanje, Ludbreg; u KPO od sije nja 1945.

SOFONICAKRSTO

SOKA DRAGUTIN, Alekse, r.1909; Poljanec, Ludbreg; u KPO od 1943; kra e vrijeme komandir straže u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.

SOKA IVAN, Mate, r.1926; Štrigovec, Križevci; u KPO od jeseni 1943.

SOKA TOMO, Stjepana, r.1918; ur evac; u KPO od 1943.

SOKA VILIM iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.

SOKOLI FRANJO, Antuna, r. 1913; Hudovo, Vrbovec; u KPO od 1943.

SOKOLI IVAN, Andrije, r.1905; Hudovo, Vrbovec; lan KP; u KPO od 1943.

SOKOLI ZVONKO, Stjepana, r. 1926; Hudovo, Vrbovec; u KPO od 1943; poginuo 1945. u Orlovcu (Bjelovar), kao borac u brigadi "Matija Gubec".

SOKOVI ŠURO; Križevci; u KPO od 1944.

SOKOLOVI VESELJKO Tetak iz Izvanjske Varoši, akovo; lan KP; u KPO od srpnja 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Semovcu (Varaždin), kao zamjenik komandira Prate e te brigade "Bra a Radi ".

SOLDATEK VJEKOSLAV iz Ku an Marofa, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

SOMODI MATE, Mirka, iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.

SOPAR IVAN iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin.

SOVAR PETAR iz Brzaje, Grubišno Polje; u KPO od prosinca 1942.

SOVI FRANJO, Ivana, r. 1918; Veliki Bukovec, Ludbreg; poginuo 1943. kod Koprivnice.

SOVILJ DRAGICA, Josipa, r. 1924; Plavi , Klanjec; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1943.

SRBLJAN MILKO, Mihajla, iz Bolfana, Ludbreg.

SRBLJINOVI MATO iz Hrgovca, Križevci; u KPO odl943.

SRDI MILOŠ, Juraja, r.1903; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; komesar bataljona.

SRLJEMAC (borac neutvr enog imena, zvali su ga "Srijemac"); poginuo kao borac KPO kod Velikog Trgoviša u prosincu 1942; pokopan na groblju u Zeincima - Zabok.

SRNEC URO, Antuna, r.1925; Hrženica, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943; zamjenik komesara i komesar bataljona.

SRPAK ANTUN, ure, r.1924; Palovec, akovec; u KPO od travnja1945.

SRPAK ANTUN, Roka, r.1923; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo na Kalniku; kada i поближе gdje, nije utvr eno.

SRPAK IVAN, ure, r.1923; Palovec, akovec; lan SKOJ-a; u KPO od listopada 1944.

SRPAK JOSIP, Roke, r. 1919; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo 1944. u Moslavini.

SRPAK MATIJA, Marka, r. 1921; Palinovec, akovec; u KPO od 1943; poginuo 1944. u Leskovcu Topli kom, Novi Marof.

SRPAK VINKO, Ivana, r. 1943; Tur iš e, akovec; u KPO od 1944.

STAN I ALEKSA, Martina, r. 1905; Poljanec, Ludbreg; ubijen u konclogoru Jasenovac.

STAN I JOSIP, Franje, r. 1911; Luka Ludbreška, Ludbreg; u KPO od studenog 1944.

STAN I JOSIP iz Poljanca,Ludbreg.

STAN IN FRANJO, Josipa, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

STAN IN IVAN, Franje, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

STAN IN IVAN, Josipa, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

STAN IN JULIO, Josipa, iz Svetog ur a, Ludbreg.

STAN IN LOVRO, Josipa, r. 1921; Sveti ur , Ludbreg.

STAN IN VIKTOR, Antuna, r. 1925; Ludbreg; u KPO od 1943.

STANEK ANDRIJA iz Ku an Marofa, Varaždin; zarobljen kao borac KPO; ubijen u konclogoru Jasenovac.

STANEK ANDRIJA, Mirka, r. 1919; Ku an Donji, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1943. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; gdje, nije utvr eno.

STANI JOSIP, Bogdana, r. 1923; Rasinja, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

STANKO TOMO, Matije, r.1923; Apatija, Ludbreg.

STANKOVI ANTUN, Melka, r. 1923; Tur iš e, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prolje a 1943; poginuo u Šemovcu 3. listopada 1943. kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

STANKOVI URO, Petra, r. 1912; Veliki Botinovac, Koprivnica; kao borac KPO zarobljen i strijeljan od ustaša; kada i gdje, nije utvr eno.

STANKOVI IVAN, Melka, r. 1920; Tur iš r, akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1943; borac M .

STANKOVI RADOVAN, Milana, r. 1926; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

STANKOVI ZAHARLJE, r.1897; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943; poginuo na Bilogori kao borac u brigadi "Bra a Radi "; kada i поблиže gdje, nije utvr eno.

STE EVI RAJKO, Alekse, r. 1927; Visoko, Novi Marof; u KPO od 1944.

STILINOVI DRAGUTIN iz Koprivnice.

ŠTIPAN LJUDEVIT, Andrije, r. 1908; argovec, Varaždin; u KPO od 1943.

STIPLOŠEK MILAN, Juraja, r. 1913; Pregrada; lan KP; u KPO od ožujka 1943.

STOJAKOVI MILAN, r. 1917; Paskovci, Požega; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.

STOLNIK JOSIP, Franje, r. 1922; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.

STRASEK STANKO, sve enik; prognanik iz Slovenije 1941. u Bartolovec, Varaždin; u KPO od prole a 1944.

STRBAD ANTUN, Ivana, r.1918; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od sije nja 1943; vodnik voda.

STRBAD FRANJO, Dominika, r. 1928; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1943.

STRBAD FRANJO, Ivana, r. 1907; Donji Mihaljevec, akovec; u KOP od prosinca 1944.

STRBAD MARIJA, Nikole, r. 1912; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

STRBAD STJEPAN^ Ivana, r. 1911; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.

STREL - SANTO MARIJA - MICIKA, Pavia, r. 1926; Sra inec, Varaždin; lanica SKOJ-a; u KPO od travnja 1943; bolni arka.

STRELEC STJEPAN, Pavia, r.1921; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943.

STRME KI FRANJO, Josipa, r. 1920; Gornje Jesenje, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .

STRNIŠ AK STJEPAN, Antuna, r. 1918; Struga, Ludbreg; u KPO od prosinca 1943.

STRNIŠ AK STJEPAN iz Varaždina.

STRNIŠ AK MONIKA, Ivana, r. 1918; Struga, Ludbreg; u KPO od svibnja 1944.

STRNIŠ AK STJEPAN, Bedenika, r. 1923; akovec; u KPO od ije njal 1944.

STRUGAR MILAN, Andrije, r.1921; Mokrice, Donja Stubica; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Bra a Radi ".

SUKANEC-DVORSKI ELIZABETA, r. 1924; Hrženica, Ludbreg.

SUKONJICA UROŠ sa Kozare, BiH; u KPO od listopada 1942.

SUNJOG MILAN, Luke, r. 1929; Pobr ani, azma.

SUSOVI FRANJO iz Sudovca, Novi Marof; u KPO od 1943.

SUŽNJEVI NIKOLA, r.1912; Donji Hrastovac, Sisak; lan KP; desetar desetine u BP ; u KPO od listopada 1942; zamjenik komandanta bataljona.

SVETKO URO

- SVITKOVI TOMO, r.1925; Prozor, Oto ac; u KPO od svibnja1943.
- SVRABI MILAN, r. 1923; Radonja Luka, Petrinja; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komandir ete.
- SVRABI MILOVAN, r.1914; Jošavica, Petrinja; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada1942; vodnik voda i komandir ete.
- ŠAFRA MARTIN, Franje, r.1926; Ravnice, Zabok; u KPO od lipnja1943.
- ŠAFRAN JAKOB, Mirka, r.1915; Brezniki Hum, Novi Marof; u KPO od rujna 1944.
- ŠAFRAN STJEPAN, Florijana, r. 1924; Breznica, Novi Marof; u KPO od rujna1943.
- ŠAJATOVI BRANKO, Vasilija, r.1922; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943.
- ŠAJATOVI NIKOLA, Miloša r. 1928; Vujići, Križevci; u KPO od veljače 1945.
- ŠALAMON ALEKSA, Mirka, r. 1924; akovec; u KPO od siječnja 1945.
- ŠALAMON BRANKO iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- ŠALAMON IVAN iz akovca; u KPO od 1944.
- ŠALAMON MIRKO iz akovca; u KPO od 1944.
- SALOMON MARIJA, Vinka, r. 1928; Novi Bošnjani, Križevci; u KPO od prosinca1942.
- ŠAMARUA FRANJO, Ivana, r.1924; Nedelišće, akovec; u KPO od travnja 1945.
- ŠAMARIJA STJEPAN, Ivana, r.1926; Nedelišće, akovec; u KPO od svibnja1944.
- ŠAMEC BLAŽ iz Vidovca, Varaždin.
- ŠAMER MARUA, Franje, iz Ludbrega.
- ŠANTAVEC FELIKS, Mirka, r.1925; Martijanec, Ludbreg; lan KP; u KPO od veljače 1943; poginuo 15. siječnja1945. kod Velike Barne kao zamjenik komesara 1. bataljona brigade "Braća Radi "
- ŠANTEK FABO, Jelice, r.1905; Kr. , Novi Marof; u KPO od siječnja 1943.
- ŠANTEK JOSIP, r. 1926; Nedeljanec, Varaždin.
- ŠANTEK- PIKUA TEREZUA, Stjepana, r.1922; Maurevo, Novi Marof; u KPO od siječnja1944; poginula 2. srpnja1944. u Apatovcu kao delegat voda u brigadi «Matija Gubec».
- ŠANTI MARUAN, Valenta, r.1924; Dugo Selo; u KPO od travnja1943.
- ŠANJEK JOSIP iz Varaždina.
- ŠAREC SLAVKO, Franje, r.1916; Pišćanovec, Novi Marof; u KPO od listopada 1944.
- ŠARI FRANJO iz akovca; u KPO od 1945.
- ŠARI IGNAC iz akovca; u KPO od 1944.
- ŠARI IVAN, Dobroslava, r.1916; Grabovica, Duvno, BiH; u KPO od rujna1943.
- ŠARI IVAN iz akovca; u KPO od 1945.
- ŠARI IVAN iz Mihovljana, akovec.
- ŠARI MUO iz akovca; u KPO od 1944.
- ŠARI PETAR iz akovca; u KPO od 1944.
- ŠAŠEK MARUA, Ivana, r.1921; Selnica Podravska, Koprivnica; u KPO od srpnja1943; bolni arka.
- ŠAŠEK RUDOLF, Cile, r.1925; Selnica Podravska, Koprivnica; u KPO od srpnja 1943; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- ŠAVOR URO, Ivana, r.1923; Ključ, Novi Marof; lan SKOJ-a; u KPO od 1942.
- ŠAVOR STJEPAN, Filipa, r.1920; Ključ, Novi Marof; lan KP; u KPO od srpnja 1943; poginuo u Koprivnici 18. siječnja 1944. kao zamjenik komandanta bataljona u brigadi "Braća Radi "
- ŠUKANEC LOVRO, Mate, r.1918; Družilovec, Zabok; lan KP; u KPO od travnja1943.
- ŠURIC ANDRUA, Matije, r.1919; Podgojće Bistričko, Donja Stubica; lan KP; u KPO od 1943.
- ŠEBESTUAN IVAN iz Kotoribe, akovec.
- ŠEGOTA NIKOLA
- ŠEGOVEC TOMO, r.1926; akovec, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.

- ŠEGOVI STJEPAN iz Gornjeg Kne-
ginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje,
nije utvr eno.
- ŠEGVI IVAN iz Križevaca; u KPO od
1944.
- ŠEGVI - VLAHEK SONJA, Mate,
r.1925; Split; lanica SKOJ-a; u KPO
od studenog 1943; bolni arka u M .
- ŠEKREST VALENT, Kate, r.1925; Vinko-
vec, Vrbovec; u KPO od 1943.
- ŠEKUTOR FRANJO, Šimuna, r.1914;
Donji Mihaljevec, akovec; poginuo
1943. u Leskovcu (Novi Marof), kao
borac KPO od 1942.
- ŠEKUTOR STJEPAN, Šimuna, r.1913;
Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od
sije njal943.
- ŠEKUTOR ANDRIJA, Adama, r.1925;
Donji Mihaljevec, akovec; lan
SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja1943.
- ŠELENDI FRANJO iz Markuševca,
Zagreb; u KPO od 1943; bolni ar u
ambulanti pri Štabu odreda.
- ŠELENDI STJEPAN, Josipa, r.1923;
Markuševac, Zagreb; lan SKOJ-a i
KP; borac Ž ; u KPO od stude-
nog1942; delegat voda, komesar ete i
komesar bataljona.
- ŠEMIGA RUDOLF iz Gornjeg Kne-
ginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje,
nije utvr eno.
- ŠER STJEPAN iz Lepavine, Koprivnica.
- ŠEREG PETAR, Franje, r.1922; Sve-
druž, Krapina; u KPO od svibnja
1943.
- ŠEŠEK ANDRIJA
- ŠEŠLJAGA MILAN
- ŠIBL IVAN, r.1917; Virovitica; lan KP;
u KPO od listopada1942; komesar 2.
bataljona; odlikovan Ordenom narod-
nog heroja.
- ŠIHPETAR VIKTOR, Josipa, r. 1908;
Požega; u KPO od kolovoza 1943.
- ŠIJAK STJEPAN, Imbre, r.1919; Koledi-
nec, Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u
KPO od kolovoza 1943.
- ŠIKA FABLIJAN, Mate, r.1919; Donja
Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni
1943.
- SIKA STJEPAN, Tome, r.1922; Donja
Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni
1943.
- ŠIMATOVI SLAVKO, Franje, r.1923;
Koprivnica; lan SKOJ-a i KP; u KPO
od rujna 1943.
- ŠIMUNI DRAGUTIN iz Križevaca; u
KPO od 1943; vodnik voda.
- ŠIMUNEC STJEPAN, r. 1892; Lukovo,
Vrbovec; u KPO od 1943.
- ŠIMUNI ANTUN, Ivana, r.1926; Polja-
nec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od
1943.
- ŠIMUNI FILIP, r. 1928; Poljanec, Lud-
breg.
- ŠIMUNI PETAR iz akovca; u KPO
od 1945.
- ŠIMUNI VALENT, Vinka, r.1904; Do-
mašinec, akovec; poginuo u listopa-
du 1943. u Donjem Pustakovcu kao
borac KPO.
- ŠINIK MILAN; u slanju 1943. u Odredu
bio operativni oficir bataljona.
- ŠIPEK RUDOLF iz Nedeliš a, akovec.
- ŠIPRAK JOSIP, Matije, r. 1931; Ra-
diš e, Sveti Ivan Zelina; u KPO od li-
stopada 1943.
- ŠIŠ DRAGUTIN, Franje, r. 1923; Marti-
janec, Ludbreg; u KPO od kolovoza
1943.
- ŠIŠI OSMAN ŠISKO; u KPO od 1943;
od lipnja1944. operativni oficir batal-
jona; od listopada iste godine ujedno
operativni oficir Odreda; poginuo 5.
prosinca 1944. kod Gornjeg Križa na
Bilogori.
- ŠIVAK LOVRO iz Zaistovca, Križevci; u
KPO od 1943.
- ŠKAFEC SLAVKO, Tome, r.1909; Bol-
fan, Ludbreg.
- ŠKAREC STJEPAN, Eve, r.1913; Pira-
kovec, Vrbovec; u KPO od kolovoza
1944.
- ŠKET AUGUST elik, Marije, r.1921;
Križevci; lan KP i KK KPH Križevci;
pripadnik Kapelske oružane gru-
pel1941; u KPO od ožujka 1942; ko-
mandir ete i komesar Križeva kog
bataljona.
- ŠKET MIRJANA; u KPO od 1943; borac
u 1. bataljonu.
- ŠKLEDAR MUO, Stjepana, r. 1922;
Ma arevo, Novi Marof; u KPO od
travnja 1944.
- ŠKORC FLORUAN

- ŠKORI URO, Jove, r.1919; Prkos, Koprivnica; lan KP; u KPO od ožujka 1943.
- ŠKORI MILOŠ, Gaje, r. 1920; Ludbreški Ivanac, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1944.
- ŠKORJANEC DRAGUTIN, Imbre, r. 1923; Sveti Petar, Ludbreg.
- ŠKORJANEC JOSIP iz Hodošana, akovec.
- ŠKOVRC LEONARD LENKO, r.1925; Veliki Poganac, Koprivnica; u KPO od studenog 1942; poginuo u Slavoniji kao borac 16. slavonske brigade; kada i поближе gdje, nije utvr eno.
- ŠKVORC LJUBICA, Tome, iz Globo eca, Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od 1943.
- ŠKREBEK FRANJO, Andre, r. 1925; Preseka, Vrbovec; u KPO od 1943.
- ŠKRINJAR JOSIP, Mirka, r. 1926; Klokoec, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1944. navodno, u borbi kod Koprivnice.
- ŠKRINJAR LUKA, r.1917; Jošavica, Glin; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komandir ete.
- ŠKRIPAC URO, Josipa, r. 1926; Veliki Bukovec, Ludbreg; dezertirao iz Odreda i otišao u domobranstvo.
- SKRLEC IVAN, Pavia, r.1926; Krušljevec, Vrbovec; u KPO od velja e 1943.
- ŠKRLEC PAVICA, Ivana, r. 1923; Krušljevec, Vrbovec; u KPO od listopada 1943.
- ŠKVORC URO, Alekse, r. 1911; Mursko Središ e, akovec; u KPO od rujna 1943.
- ŠKVORC FLORUAN, Ivana, r.1915; Kuzminec, Koprivnica; u KPO od svibnja 1943; vodnik voda i ekonom ete.
- ŠKVORC IGNAC, Tome, r.1929; Globo ec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1943; poginuo u srpnju 1944. kao borac u 3. bataljonu brigade „Bra a Radi «.
- ŠKVORC IVAN
- ŠKVORC JOSIP, Tome, r.1925; Globo ec, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od velja e 1943; poginuo 1945. kao borac u brigadi „Bra a Radi ".
- ŠKVORC PERO iz Kunovec Brega, Koprivnica.
- ŠLIBAR JOSIP, Antuna, r. 1922; Donji Mihaljevec, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1943; zamjenik komesara i obavještajni oficir u M .
- ŠMAGUC IGNAC iz Zbelave, Varaždin; poginuo na Bilogori; kada i поближе gdje, nije utvr eno.
- ŠMAGUC VJEKOSLAV iz Zbelave, Varaždin; borac KPO; poginuo na Kalniku; kada i поближе gdje, nije utvr eno.
- ŠMIC ANDRIJA, Lovre, r. 1922; Sra inec, Varaždin; u KPO od kolovoza 1943.
- ŠMIC BOLTO, Franje, r. 1915; Struga, Ludbreg; poginuo 1943; gdje, nije utvr eno.
- ŠMIDA DRAGO, Antuna, r. 1925; Celine, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 1944. u borbi za Koprivnicu kao borac u brigadi „Bra a Radi ".
- ŠMIGOC MELKIOR iz Sokolovca, Koprivnica.
- ŠNAJDER ILUA iz Varaždina.
- ŠOLTI PAVAO iz akovca; u KPO od travnja 1945.
- ŠOŠ DRAGO, Franje, r. 1923; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- ŠOŠTAR VIKTOR
- ŠOŠTARI ALOJZ, Franje, r.1928; Mala Erpenja, Zabok, lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- ŠOŠTARI IVAN, Franje, r. 1926; elekovec, Koprivnica; u KPO od 1943; poginuo 1946. od križara; gdje, nije utvr eno.
- ŠOŠTARI JOSIP, Mirka, r. 1920; Gorkakovo, Pregrada; u KPO 1943.
- ŠOŠTARI RUDOLF, Ivana, r.1913; Donja Dubrava, akovec; poginuo 1944. u Varaždinskim Toplicama kao borac KPO.
- ŠPANI URO, r.1920; Ljubeš ica, Novi Marof; u KPO od 1943.
- ŠPENDIJA FRANJO iz Vinograda Ludbreški, Ludbreg; u KPO od 1943.
- ŠPI KO JOSIP, Stjepana, r.1914; Antolovec, Koprivnica; u KPO od sredine 1943; vezist u Vodiu za vezu Odreda; komesar ete za osiguranje konspirativne bolnice u Gabrinovcu na Kalniku.
- ŠPI KO KATICA, r. 1917; Antolovec, Koprivnica; u KPO od jeseni 1943.

- ŠPILEKROKO, Mije, r. 1916; akovec; u KPO od prosinca 1943.
- ŠPILJAK TEREZIJA, Julke, r. 1920; Klenovec, Pregrada; poginula 1944. kao borac KPO.
- ŠPIRANEC ANTUN, Andrije, iz Velikog Bukovca, Ludbreg.
- ŠPIRANEC JOSIP PINTAR, Josipa, r. 1917; Bedekovina, Zabok; lan KP; u KPO od travnja 1943; komesar bataljona.
- ŠPOLJARI IVAN, Stjepana, r.1926; elekovec, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od rujna 1943; vodnik voda.
- ŠPOLJARI NIKOLA, r. 1926, Stari Bošnjani, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- ŠPOLJARI TOMO iz Kotoribe, akovec.
- ŠPRAJC STJEPAN iz Velikog Botinovca, Koprivnica.
- ŠPREM IVAN, Josipa, iz Lukovca, Koprivnica; u KPO od 1943; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjenik u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- ŠTAGARILUA iz Karlovca Ludbreškog, Ludbreg; poginuo 1943. kod Rije ki Kri i, Ludbreg.
- ŠTAGAR IVANKA, Eve, r. 1906; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.
- ŠTAJNINGER IRO; u KPO od jeseni 1942.
- ŠTEFAN IVAN, Josipa, r. 1924; Donji Kraljevec, akovec; u KPO od travnja 1943.
- ŠTEFANI - ULIG DRAGICA, Dragutina, r. 1911; Zagora, Krapina; u KPO od sije nja 1944.
- ŠTEFANI MARKO, Dragutina, r.1925; Zagora, Krapina; lan KP; u KPO od listopada 1943.
- ŠTEFANOVI IVAN, Stjepana, r.1926; Družilovec, Zabok; u KPO od 1943.
- ŠTEFANOVI MATUA, Ivana, r. 1920; Ravnice, Zabok, u KPO od 1943.
- ŠTEFANOVI VLADO, Ivana, r. 1922; Ravnice, Zabok; u KPO od 1943.
- ŠTEFANOVI ZVONKO, Ivana, r. 1924; Ravnice, Zabok; u KPO od 1943.
- ŠTEFI ARIVAN, Jakoba, r. 1914; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- ŠTEFI MATUA, Antuna, r. 1914; Marija na Muri, akovec; u KPO od velja e 1944.
- ŠTEFI ŠTEFICA, Stjepana, r. 1926; Donji Mihaljevec, akovec; lanica SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943; bolni arka.
- ŠTEFOK ANTUN
- ŠTENGLIN-MLINARI MILICA iz Jalžabeta, Varaždin.
- ŠTENGLIN SLAVKO iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- ŠTIH FRANJO, Antuna, r. 1925; Zagreb; lan KP; u KPO od 1942.
- ŠTIMEC FRANJO, Matije, r. 1915; Tur iš e, akovec; u KOP od 1943; borac M .
- ŠTIMEC GABRO od Novog Marofa; u KPO od 1943.
- ŠTIMEC STJEPAN, Ivana, r. 1917; Tur iš e, akovec; lan KP; u KPO od srpnja 1943; borac M .
- ŠTOK-BLAŠEKOVI DRAGICA, Franje, r. 1923; Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od studenog 1943.
- ŠTORGA DRAGUTIN, Gabrijela, r. 1920; Prese no, Novi Marof; u KPO od 1943.
- ŠTORGA IVAN MAKS, Gabre, r. 1910; Novi Marof; u KPO od 1942.
- ŠTOS VJEKOSLAV, Franje, r. 1923; Pluska, Zapreši ; u KPO od srpnja 1943.
- ŠTRBAC MILAN, Marka r. 1908; Bolfan, Ludbreg.
- ŠTRBAC MILAN, r. 1905; Kostadinovac, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac O .
- ŠTRBAC VELJKO, ure, iz Jeduševca, Koprivnica; lan KP; u KPO od travnja 1943.
- ŠTRBUCL JOSIP; u KPO od prosinca 1943; komandir ete u 3. bataljonu.
- ŠTRETAR STJEPAN iz Sra inca, Varaždin.
- STRIGA FILIP, Mate, r. 1920; Ljubeš ica, Novi Marof; u KPO od rujna 1944.
- ŠTOKIVAN, Andrije, r. 1924; Ravnice, Zabok; u KPO od srpnja 1943.
- ŠTOK IZIDOR, Pavia, r.1911; Podgora, Krapina; lan KP; u KPO od studenog 1942; komandant Odreda; odlikovan Ordenom narodnog heroja.

ŠTOK MARTIN, Mirka, r.1926; Zagora, Krapina; lan SKOJ-a; u KPO od kolovoza 1943.

ŠTOK - NAPAN MILICA, r. 1922; Krapina, lanica SKOJ-a; u KPO od sije nja 1944.

ŠTOK STJEPAN, Janka, r. 1921; Vižovlje, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

ŠTRUCELJ JANKO iz Varaždina.

ŠTRUCEV JANKO, Stjepana, r. 1912; Ozalj, Karlovac; lan KP; u KPO od listopada 1944.

ŠUKA MILAN, Milenka, ro en 1925; Ribnjak, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od sredine ljeta 1943.

ŠUKET MARTIN, Križevci; u KPO od 1944.

ŠUPICA PETAR, delegate voda u Ž ; u KPO od studenog 1942.

ŠUTAK STJEPAN, Matije, r. 1925; Poljanec, Ludbreg.

ŠVABEK BRANKO, Stjepana, r. 1921; Koprivnica; u KPO od 1942.

ŠVAGEL EDO iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

ŠVAGEL FRANJO iz Vidovca, Va raždin.

ŠVAGELJ EDO iz Ludbrega; lan KP; u KPO od 1942.

ŠVAGELJ FRANJO iz Ludbrega; u KPO od velja e 1943.

ŠVAGELJ MIRKO, Stjepana, r.1922; Štrigovec, Križevci; lan KP; u KPO od 1943; vodnik voda.

ŠVAI IVAN, r.1921; Si ice, Nova Gradiška; lan KP; u KPO od listopada 1943.

ŠVARC BOŽO, Ferde, r.1920; Zagreb.

ŠVARC BOŽO iz Ludbrega.

ŠVEC FRANJO, Nikole, r.1926; Zdenci Brdove ki, Zapreši ; u KPO od lipnja 1943.

ŠVEC STJEPAN, Stjepana, r. 1925; Zdenci Brdove ki, Zapreši ; u KPO 1943; poginuo 15. ožujka 1944. kod Strmca (Pregrada), kao diverzant 3. diverzantskog bataljona.

ŠVELEC FRANJO, r. 1916; Koškovec, Ivanec; lan KP; u KPO od 1943.

ŠVENDA IVAN, Ivana, r. 1922; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.

ŠVENDA MARKO iz ehovca, akovec.

TAFRA MIROSLAV, Stjepana, r.1926; Sviniš e, Omiš; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.

TAKA BLANKA od Ludbrega; lanica SKOJ-a.

TAKA VERA; u KPO od 1943; bolni arka u Odredu i u konspirativnoj bolnici u Gabrinovcu na Kalniku.

TALAN JOSIP, Stjepana, r.1922; Zagreb, sa stalnim boravkom u Pojatom, Zapreši ; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

TAŠNER JOSIP, Milana, r. 1928; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od rujna1944.

TAŠNER VINKO, Milana, r.1917; Vinkovec, Vrbovec; u KPO od rujna1943; poginuo1944. u Zaistovcu (Vrbovec), kao borac Brigade "Matija Gubec".

TAŠNER VINKO, r.1925; Vinkovec, Vrbovec;; u KPO od listopada 1943; borac O .

TATALOVI MILKA, Stojana, r. 1921; Šibenik, Bjelovar; lanica KP; u KPO od 1943.

TATALOVI TOMO, Luke, r. 1914; Ribnja ka, Bjelovar; lan KP; u KPO od 1943.

TATOMIR MILOŠ, Vida, r. 1924; Pjevalovac, Derventa, BiH; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942; komandir ete.

TEDEŠKO SLAVKO, Dragutina, r. 1913; Brckovljani, Dugo Selo; u KPO od ožujka 1943.

TEPSI STEVO, Milana r. 1921; Veliki Zdenci, Grubišno Polje; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja1943; komandir ete i komandant bataljona.

TERANDEK VALENT izVaraždina; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.

TEREK MILAN iz Koprivnice.

TEŽAŽKI FRANJO, Ivana, r. 1925; Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943.

TEŽA KI GABRUEL, Jakoba, r. 1924; Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1943.

TEŽA KI PAVAO iz Zbelave, Varaždin.

TEŽA KI STANISLAV iz Zbelave, Varaždin.

- TEŽA KI STJEPAN, Ivana, r. 1923; Zbelava, Varaždin; lan KP; u KPO od prosinca 1943.
- TEŽA KI-VIDOVI MARIJA iz Donjeg Ku ana, Varaždin.
- TEŽAK MIRKO, Marka, r. 1917; Rakov Potok, Samobor; u KPO od kolovoza 1943.
- TEŽAK NINA; u KPO od svibnja 1943; referentica saniteta 1. bataljona.
- TEŽAK SLAVKO, r. 1922. u Rakovom Potoku, Samobor; u KPO od ožujka 1943.
- TEŽAK TEREZIJA, Josipa, r.1921; Lukovac, Klanjec; u KPO od srpnja 1943; bolni arka.
- TILL PAVAO iz Petrijanca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- TILL ŠTEFICA, Ivana, r.1927; Ljubušica, Novi Marof, lanica SKOJ-a; u KPO od lipnja 1943.
- TISAJ FRANJO, Terezije, r. 1924; iz Me imurja; u KPO od 1944.
- TIŠLER IVAN iz Kotoribe, akovec.
- TIŠLER MARKO, Roka, r. 1919; Kotoriba, akovec; lan KP; u KPO od srpnja 1943; borac M .
- TIŠMA MILOŠ, r. 1923; Javornje, Dvor na Uni; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo 21. listopada 1942. u Velikom Botinovcu - Koprivnica.
- TKALEC IVAN, ure, r. 1917; Štefanec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- TKALEC IVAN iz Trnovca Bartolove kog, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- TKALEC EVI JAGICA, Šimuna, r. 1918; Novalja, Pag; u KPO od 1943.
- TKALEC I FRANJO, Vida, r. 1924; Hudovo, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1944.
- TKALEC I VESNA, r.1924; Zaprešić .
- TKALEC ANDRIJA iz Jalžabeta, Varaždin.
- TKALEC FRANJO, irila, r. 1929; Martijanec, Ludbreg; poginuo 1944. kod Grubišnog Polja.
- TKALEC FRANJO, Stjepana, r. 1908; Bušini, Pregrada; lan KP; u KPO od studenog 1942; vodnik voda; poginuo 1943. u Klanjcu kao zamjenik komandanta 1. bataljona ZPO.
- TKALEC IVAN, Pavia, r. 1913; Miklavac, akovec; u KPO od studenog 1944.
- TKALEC MARTIN, Pavia, r.1915; Miklavac, akovec, u KPO od studenog 1944.
- TKALEC STJEPAN iz Jalžabeta, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- TKALEC STJEPAN iz akovca; u KPO od travnja 1945.
- TOJAGI MILAN, r.1924; Dubol Dol, Gra ac, sa stalnim boravkom u Šušnjari, Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942; komandir ete.
- TOMAŠI FRANJO, Stjepana, r.1923; Vratišinec, akovec; u KPO od travnja 1945; desetar desetine.
- TOMAŠI MARKO iz Vu etinca, akovec.
- TOMAŠI RUDOLF, Alojza, r. 1926; Hrsovo, Križevci; u KPO od travnja 1943.
- TOMAŠI STJEPAN, r.1923; elekovec, Koprivnica, u KPO od 1943.
- TOMAŠI STJEPAN, Stjepana, r. 1914; Zagreb; u KPO od velja el 1943.
- TOMAŠI ROKO; borac Varaždinsko-ludbreške oružane grupe 1941. i KPO od ožujka 1942.
- TOMI MILIVOJ, Tomislava, r. 1925; Ludbreg; poginuo kod Križevaca 1943. kao borac KPO.
- TOMPI IVAN, ure, r. 1925; Tur iš e, akovec; u KPO od 1923; borac M ; poginuo u borbi za oslobo enje Koprivnice 1943.
- TOMPI MELKIOR, Leonarda, r.1918; Tur iš e, akovec; poginuo 1944. na Kalniku, kao borac KPO i M .
- TOMPI MUO, Leonarda, r, 1921; Tur iš e, akovec; u KPO od 1943; borac M ; poginuo 1944. na Kalniku.
- TOMPI RUDOLF, ure, r. 1921; Tur iš e, akovec; u KPO od 1944.
- TOMPI STJEPAN iz Tur iš a, akovec.
- TOPAR URO; u KPO od 1944; komandir mitraljeskog odjeljenja u eti za osiguranje konspirativne bolnice u Gabringvcu na Kalniku.
- TOPLI AN VIKTOR iz Ludbrega.

TOPLJAK DRAGUTIN iz Sokoioveca, Koprivnica.
TOPLJAK FRANJO, Ivana, r. 1906; Sokolovac, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.
TOPLJAK VLADO iz Sokolovca, Koprivnica.
TOTOVI MIRKO, Adama, r. 1921; Sveti Ivan Zelina; lan KP; u KPO od velja e 1943; poginuo u borbi kod Kalinovca, ur evac, 21. prosinca 1944. kao komandant 1. bataljona brigade "Bra a Radi".
TOTOVI SLAVKO, Štefanije, r. 1927; Medves ak, Zagreb; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.
TRBOJEVI MARKO s Bilogore; u KPO od 1942; p/m.
TR AK STJEPAN, r. 1926; Veliki Bukovec, Zlatar- Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
TRDAK FRANJO, Vida, r. 1923; Jelovec, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1943.
TRETINJAK MATUA, Lovre, r. 1912; i kovina, Ludbreg.
TRETINJAK VINKO iz i kovine, Ludbreg.
TRHAJ MARGARETA, Stjepana, r. 1924; Gornji Dubovec, Križevci; lanica SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.
TRIFL NOVI RAJKO
TRIPLAT MATO; pripadnik Kapelske oružane grupe 1941. i KPO od ožujka 1942.
TRIPLAT ŠTEFICA, Marije, r. 1924; Veliki Bukovec, Ludbreg; u KPO od 1943; poginula 1944; gdje, nije utvr eno.
TRIPLAT VINKO, Stjepana r. 1926; Imbrijovec, Koprivnica; u KPO od Kolovoza 1943.
TRKULJA VASO; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
TROHA MIRA, Blaža, r. 1925; Zagreb; lanica SKOJ-a; u KPO od velja e 1943.
TROJAK FRANJO, Franje, r. 1930; Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943.
TROJAK JELENA iz Pribislavca, akovec, u KPO od 1944.
TROJAK VJEKOSLAV, Franje, r. 1928; Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1943.
TROJAK ZLATKO, Alojza, r. 1915; Bolfan, Ludbreg.
TROJNAR AUGUST, Martina, r. 1913; Željezna Gora, akovec; u KPO od studenog 1944.
TROKTERIVAN
TRONHLIN STJEPAN od Hraš ine- Trgoviš a, Zlatar- Bistrica; u KPO od svibnja 1943; borac ZU .
TROSKOT MILKA
TRSTENJAK DRAGICA, Imbre, r. 1920; Domašinec, akovec; u KPO od ožujka 1945.
TRSTENJAK FRANJO, Dominika, r. 1915; akovec; lan KP; u KPO od kolovoza 1943.
TRSTENJAK MATUA, Dominika, r. 1925; akovec; lan SKOJ-a; u KPO od prosinca 1944.
TRSTOGLAVEC STJEPAN iz Kotoribe, akovec.
TRUBELJA ANTUN, Ivana, r. 1928; Klju , Novi Marof; u KPO od 1943.
TRUBELJA ANTUN, Josipa, r. 1915; Klju , Novi Marof; lan KP; u KPO od 1943.
TRUBELJA URO, Josipa, Klju , Novi Marof; u KPO od srpnja 1943.
TRUBELJA STJEPAN, Andre, r. 1915; Klju , Novi Marof; u KPO od 1943.
TRUBELJA TEREZUA, Mirka, r. 1914; Klju , Novi Marof; u KPO od 1943.
TRUMBETAŠI VLADO, Steve, r. 1925; Ladislav Sokolova ki, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od sije nja 1943.
TRUS AK IVAN, r. 1915; Sveti Petar Orehovec; Križevci; u KPO od listopada 1942.
TRUŠ AK SVETO; u KPO od Jeseni 1942.
TRZUN IVAN (JOSIP) iz Vrap a, Zagreb; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.
TUDI TOMO; u KPO od lipnja 1943; komesar Obrazovne ete.
TUKSAR BOLTA iz Selnice, akovec.

TUKSA LUKA, Andre, r.1909; Gornja Velika, Vrbovec; u KPO od kolovoza 1943; poginuo 7. svibnja 1945. u Preseki kao borac u brigadi "Braća Radi".

TUMARA JOVAN, Asima, r. 1920; Tržič, Primišlje, Slunj; u KPO od svibnja 1943.

TUMPAK DRAGO, Lovre, r. 1923; Poljana, Vrbovec; član SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.

TUMPI JOSIP iz Jalžabeta, Varaždin.

TUREK ANTUN, Franje, r. 1913; Sesvete Ludbreške, Ludbreg.

TUREK URO, Mije, r.1907; Sesvete Ludbreške, Ludbreg.

TUREK MARA, Stjepana, r. 1921; Sesvete Ludbreške, Ludbreg.

TURGOLJA RUDOLF

TURK IVAN iz Murskog Središta, akovec.

TURK IVAN, Tome, r. 1925; Krka, Vrbovec; član SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943.

TURK MIRKO, Stjepana, r.1924; Pavlovac, Zabok; član SKOJ-a i KP; u KPO od travnja 1943; komandir ete.

TURKOVI ANTUN, Kazimira, r. 1925; Globočec, Ludbreg; član SKOJ-a i KP; u KPO od veljače 1943; poginuo 1945. kao komandir ete u brigadi "Matija Gubec".

TURKOVI IVAN, Stjepana, r. 1923; ur evac; član KP; u KPO od 1943; komandir ete i zamjenik komandanta bataljona.

TUROGLIJA RUDOLF

TUŠEK TOMO iz Sokolovca, Koprivnica.

UGLEŠI IVAN

UMEK KARLO; u KPO listopada 1943; rukovodilac veze.

UREMOVI IVAN, r. 1922; Sveti Ivan Žabno, Križevci; član KP; borac KPO; poginuo u siječnju 1945. u Pitomači kao komesar bataljona u brigadi KNOJ-a.

USORAC DRAGAN (ili BOGDAN), od Vrginmosta; desetar desetine u Žitku; u KPO od studenog 1942; ranjen 30. prosinca 1942; u siječnju 1943. kao ranjenik pao u ruke ustašama i tada mu se izgubio trag.

UZUR MIRKO, Ivana, r. 1926; Brusnik, Pakrac; član KP; u KPO od listopada 1942.

VABEC IVAN, Jakoba, r.1923; Bukovec, akovec; u KPO od veljače 1945.

VABEC JOSIP iz akovca; u KPO od 1944.

VABEC PETAR, Jakoba, r. 1921; akovec; u KPO od siječnja 1945.

VADLJA FRANJO, Kazimira, r. 1923; Hodošan, akovec; u KPO od travnja 1945.

VAHONIN I RUŽA, Josipa, r. 1928; Ludbreg; članica SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943.

VAHONURO, Franje, r. 1926; Ludbreg; član SKOJ-a; u KPO od veljače 1943.

VAHONIVICA iz Ludbrega; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.

VAHONSLAVKO, Stjepana, iz Ludbrega.

VAHONUNEC IVAN, Imbre, iz Sesveta Ludbreški, Ludbreg.

VAHTARI DRAGO iz Poljanca, Ludbreg; u KPO od 1943.

VAHTARI FRANJO, Roberta, r. 1922; Poljanec, Ludbreg; u KPO od 1943; vezist u Voduzi za vezu Odreda.

VAHTARI IGNAC, Roberta, r. 1916; Poljanec, Ludbreg; ubijen 1942. u konclogoru Jasenovac.

VAHTARI IVAN, Andrije, r. 1920; Poljanec, Ludbreg; poginuo 1942; gdje, nije utvrđeno.

VAHTARI ROBERT, Regine, r. 1899; Poljanec, Ludbreg; ubijen u konclogoru Jasenovac; kada, nije utvrđeno.

VAHTARI STJEPAN iz Poljanca, Ludbreg.

VAHTARI VILMA, Alekse, iz Poljanca, Ludbreg.

VAJDI BARTOL, r. 1913; Goričan, akovec; u KPO od 1943; poginuo na Kalniku 1944; pobježio gdje, nije utvrđeno.

VAJDI LUKA iz Vidovca, Varaždin.

VAJDI -VUKOVI BOŽENA, Josipa, iz Globočeca, Ludbreg.

VAJS NIKOLA iz akovca; poginuo 1. studenog 1943. kod Donje Dubrave, akovec, kao borac KPO i Mirovaca.

- VALENCIJA FERDO, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.
- VALENKO DOMINA, r. 1919; Karlovec Ludbreški, Ludbreg.
- VALDEC ZVONIMIR, Miroslava, r. 1919; Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od prole a 1943; poginuo iste godine na Kalniku; poblize kada i gdje, nije utvr eno.
- VAN BROEKHOVEN MARINUS, Petres, r.1925; Berkel, Holandija; u KPO od kolovoza 1943.
- VANA EKIVAN
- VANDERER MARIJAN, Huberta, r. 1923; Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od ljeta 1943; poginuo 1944. na Kalniku kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- VARDA DEMETAR; u KPO od srpnja 1943.
- VARGA ANTUN iz akovca; u KPO od 1944.
- VARGA DRAGUTIN; u KPO od sredine 1943; kra e vrijeme 1943. bio zamjenik komesara 4. bataljona.
- VARGA IVAN iz akovca; u KPO od 1945.
- VARGA JOSIP, Josipa, r.1921; Varaždinske Toplice, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- VARGA RUDI, Stjepana, r. 1926; Donja Dubrava, akovec; u KPO od velja e 1945.
- VARGA STJEPAN iz akovca; u KPO od 1945.
- VARGEĆ MUO iz Gori ana, akovec.
- VARGOVI JOSIP iz Rasinje, Koprivnica.
- VARJA I MILAN, Mije, r. 1926; Podbrest, akovec; poginuo u travnju 1944. kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.
- VAROVI FRANJO, ure, r. 1927; Poljanec, Ludbreg; u KPO od kolovoza 1943.
- VAROVI IVAN, ure, r. 1927. Poljanec, Ludbreg; poginuo 1944. u Ribnjaku, Koprivnica.
- VAROVI JOSIP iz Poljanca, Ludbreg; kao borac KPO zarobljen 1944. i obješen u Ludbregu.
- VAROVI PAVAO, ure, iz Poljanca, Ludbreg.
- VASILJEVI JOVO iz Ribnjake, Bjelovar; borac BP ; u KPO od listopada 1942; poginuo u prosincu 1942. kod Velikog Trgaviša, Zabok; pokopan na groblju u Žeincima.
- VAZDAR RATKO iz Stare Gradiške; član KP; u KPO od 1944; zamjenik komesara 1. bataljona i zamjenik komesara Odreda.
- VAŽANI STEVO, r.1924; Kloštar, Križevci; član SKOJ-a; u KPO od listopada 1943.
- VAŽANI STJEPAN, Andrije, r.1928; Vojakovac, Križevci; u KPO od rujna 1943; borac O ; poginuo 10. svibnja 1944. kod Ljubelja Kalni kog (Novi Marof), kao borac u brigadi "Bra a Radi ".
- VDOVI IRP, Stjepana, r.1920; Lipnica, Vrbovec; član KP; u KPO od kolovoza 1943.
- VEGI STJEPAN iz akovca; u KPO od 1944.
- VELJA A ILUA, r.1918; Moštenica, Petrinja; član KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- VELJAK GABRO
- VEREŠ IVAN iz Križevaca; u KPO od 1944.
- VEREŠ JULIUS, Juliusa, r. 1918; Makovac, Podravska Slatina; član KP; u KPO od srpnja 1943; delegat vođa i zamjenik komesara ete.
- VEREŠ MARUA, Zeliga, r. 1917; Sarajevo, BiH; član KP; u KPO od srpnja 1943.
- VERNIK ZLATKO, r. 1921; Varaždin; član SKOJ-a; u KPO od ljeta 1943; poginuo 1945. u Moslavini, kao borac u brigadi „Matija Gubec“.
- VESENJAK HIRJAN dr JELKA, Ivana, r. 1913; Ljubljana, Slovenija; članica KP; u KPO od srpnja 1943; rukovodilac konspirativne bolnice na Kalniku.
- VESI JOVO, Rade, r. 1923; Tenja, Osijek; član SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942.
- VIDAKOVI JANDRE iz Ba kovice, Bjelovar; poginuo koncem travnja 1943. u Dugoj Rijeci (Koprivnica), kao p/m u 1. bataljonu KPO.

- VIDAKOVI MATO, ure, r. 1927; ur evac; lan SKOJ-a i KP; u KPO od velja e 1944.
- VIDAKOVI NIKOLA, Lazara, r. 1928; Velika Pisanica, Bjelovar; u KPO od listopada 1942.
- VIDAKOVI SVETO ZAR, Adama, r. 1927; Ba kovica, Bjelovar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942.
- VIDAN JOSIP; u rujnu 1943. ubijen od ustaša kao ranjeni borac KPO u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- VIDANEC FRANJO, Franje, r. 1927; Hraš ina, Zlatar- Bistrica; u KPO od 1943; poginuo, kao borac u brigadi "Bra a Radi "; gdje i kada, nije utvr eno.
- VIDEC MARUA
- VIDEC MILAN, Vinka, r. 1925; Zvekovac, Vrbovec; u KPO od 1943.
- VIDI EK- DETELJ KATICA, Josipa, r.1925; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja1943.
- VIDI EK FRANJO, Josipa, r. 1920; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943; poginuo u ožujku 1944. u borbi kod Žutnice, Krapina, kao komesar ete u brigadi "Matija Gubec".
- VIDI EK JOSIP, Stjepana, r. 1914; Lug Poznanove ki, Zabok; lan KP; u KPO od velja e 1943; ekonom ete i komesar ete.
- VIDI EK VLADIMIR, Stjepana, r. 1923; Lug Poznanove ki, Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942; desetar desetine, vodnik voda i zamjenik komandira ZU .
- VIDOVI DRAGUTIN, Josipa, r. 1925; Lovre an, Ivanec; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.
- VIDOVI DRAGUTIN, Roka, r. 1927; Hrastovsko, Ludbreg; lan SKOJ-a i KP; u KPO od rujna 1943.
- VIDOVI DRAGUTIN, Stjepana, r. 1917; Zbelava, Varaždin; u KPO od travnja 1943.
- VIDOVI (N) FRANJO iz akovca.
- VIDOVI FRANJO, Mije, r. 1914; akovec; lan KP; u KPO od rujna 1944.
- VIDOVI JOSIP, Pavia, r. 1922; Cirkovljan, akovec; u KPO od travnja 1945.
- VIDOVI MARUA - ABESINKA, r. 1924; Novska; lan SKOJ-a; pripravnica Varaždinsko-ludbreške oružane grupe, KP i KPO od ožujka 1942; poginula 29. travnja iste godine u Jalkovcu, Varaždin; posmrtno odlikovana Ordenom narodnog heroja.
- VIDOVI MUO iz Petrijanca, Varaždin.
- VIDOVI MUO, Josipa, r. 1911; Ku an Gornji, Varaždin; poginuo u travnju 1945.
- VIDOVI PETAR, Josipa, r.1920; Ku an Gornji, Varaždin; lan KP; borac KP i KPO od ožujka 1942; poginuo 29. travnja 1942. u Jalkovcu kraj Varaždina.
- VIDOVI SLAVKO, Tome, r. 1922; Ludbreg.
- VIDOVI STANKO, Josipa, r. 1914; Ku an Gornji, Varaždin.
- VIDOVI STJEPAN, Stjepana, r. 1926; Zbelava, Varaždin, lan SKOJ-a i KP; u KPO od1943.
- VIDOVI TOMO, Bolte, r. 1924; Ku an Gornji, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; delegat voda.
- VIDOVI VID, Stjepana, r. 1921; Ku an Gornji, Varaždin; u KPO od kolovoza 1943.
- VIDOVI VJEKOSLAV ACO, Stjepana, r. 1919; Zbelava, Varaždin; lan KP; borac Varaždinsko-ludbreške oružane grupe i KPO od ožujka 1942.
- VIGNJEVI PETAR
- VINCEK DRAGUTIN, Ivana, r. 1922; Mrzlo Polje, Zabok; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo 1943. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; pobježe kada i gdje, nije utvr eno.
- VINCELJ STANKO, Josipa, r. 1912; Rovinsko, urmanec, Krapina; lan KP; u KPO od 1943; poginuo 15. ožujka 1945. kod Šimljanice, Moslavina, kao komandir ete u ZUBr.
- VINGER DRAGUTIN; lan KP; u KPO sredinom 1943; komesar 3. bataljona.
- VINGERT VLADO; lan KP; u KPO sredinom 1943. komesar bataljona.
- VINKOVI IVAN, Vida, r. 1916; Veliko Trgoviš e, Zabok; u KPO od rujna 1943; poginuo 1944. u Velikom Trgoviš u kao vodnik voda u ZUBr.

VINKOVI MIRKO

VINKOVI VILIM, Vida, r. 1913; Veliko Trgovišće, Zabok; lan KP; u KPO od rujna 1943.

VIRLIJUS TOMO, Imbre, r. 1928; elekovec, Koprivnica; poginuo 1944. u Velikom Pogancu (Kalnik) kao borac KPO.

VIŠAK STJEPAN, Andre, r. 1911; Ljubelj, Novi Marof; u KPO od srpnja 1943.

VIŠNJI IVAN, Josipa, r. 1921; Martijanec, Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo 3. listopada 1943. u Šemovcu (Varaždin), kao borac u brigadi "Braća Radi".

VIŠNJI MILKO, r.1916; Veliki Botinovac, Koprivnica, poginuo 1943. kod Carevdara (Križevci), kao borac KPO.

VIŠNJI SVETOZAR s Bilogore; lan KP; u KPO od listopada 1944. zamjenik komesara bataljona, ujedno zamjenik komesara Odreda.

VITAMVAS IVAN, Benedikta, r. 1921; Martinovska Ves, Vrbovec; lan KP; u KPO od travnja 1943; poginuo 1944. kao pripadnik brigade "Matija Gubec".

VITAMVAS SAVO, Steve, r. 1919; Lipnica, Vrbovec; u KPO od travnja 1943.

VITAMVAS VLADO, Stjepana, r. 1913; Hudovo, Vrbovec; u KPO od svibnja 1943; poginuo 1947. od križara.

VITANOVI BOGDAN iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; u KPO od 1943.

VITANOVI BRANKO, Gaje, r. 1914; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan KP; pripadnik Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941. i KPO od ožujka 1942.

VITANOVI BRANKO iz Lepavine, Koprivnica.

VITANOVI BRANKO, Milke, r. 1920; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1943.

VITANOVI BRANKO, r. 1929; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943; borac O .

VITANOVI URO; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1943.

VITANOVI JOVO, ure, r. 1906; Osijek Vojakova ki, Križevci; u KPO od 1942; zarobljen 1943; strijeljan u Bjelovaru; kada, nije utvr eno.

VITANOVI MARIJAN, Mije, r. 1910; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan KP; komandir Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941; u KPO od 1942 ; poginuo 10. sije nja 1943. kod Vo ina kao komandir ete u 17. slavonskoj brigadi.

VITANOVI MILAN, Sime, r. 1925; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.

VITANOVI MILAN, Tome, r. 1924; Koprivnica; u KPO od sije nja 1943.

VITANOVI MILOŠ, Milenka, r. 1922; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP; borac Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941; u KPO od 1942.

VITANOVI SIMO, ure, r. 1900; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan KP; pripadnik Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941; poginuo u travnju 1942. kao borac KPO; gdje, nije utvr eno.

VITANOVI SLAVKO, Nikole, r. 1919; Osijek Vojakova ki, Križevci; lan SKOJ-a i KP; borac Osje ko-kalni ke oružane grupe od 1941; u KPO od 1942; poginuo 14. kolovoza 1943. na Baniji, kao vodnik voda u 17. slavonskoj brigadi.

VITANOVI SRBKO iz Osijeka Vojakova kog, Križevci; u KPO od 1943.

VITAS ILUA, Kukunjevci, Srbija; u KPO od 1942.

VITEZ IVAN, Antuna, r. 1914; Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od travnja 1943.

VITEZ IVAN iz Gornjeg Knežinca, Varaždin.

VITEZ JOSIP iz Gornjeg Knežinca, Varaždin.

VLA I MIHAJLO

VLAH IVAN

VLAHEK DRAGUTIN, Josipa, r. 1925; Zabok; lan SKOJ-a i KP; u KPO od lipnja 1943.

VLAHEK URO iz Hodošana, akovec.

VLAJNI URO

VLAK IVAN, Fabijana, r. 1924; Marijana Muri, akovec; u KPO od studenog 1944.

VLAŠI MARIJAN, Stjepana, r. 1927; Sisak; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

- VLAŠI ROKO, Roka, r. 1912; Kotoriba, akovec; lan KP; u KPO od 1943; zarobljen 19. ožujka 1944. od ustaša u Malom Bukovcu (Ludbreg); istog dana osuđen na smrt i ubijen.
- VODOPIJA IVAN iz Svetog Ilije, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvrđeno.
- VOJKOVI JOSIP, Mije, r. 1908; Turišće, akovec; u KPO od 1943; borac M .
- VOJKOVI STJEPAN iz Turišća, akovec.
- VOJNOVI NIKOLA iz Bjelovara; u KPO od jeseni 1942.
- VOJVODA STJEPAN, Jeronima, r.1917; Kotoriba, akovec; poginuo 17. listopada 1943. kao borac KPO od 1943.
- VRABANEC JELENA iz Pribislavca, akovec; u KPO od 1944.
- VRABEC DRAGUTIN, Antuna, r. 1924; Slanje, Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od 1943; poginuo kao borac u brigadi "Braća Radi "; kada i gdje, nije utvrđeno.
- VRABEC MIJO, Izidora, r. 1922; Mali Poganac, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1943.
- VRABEC SOFIJA, Milana, r.1919; Primišlje, Slunj; u KPO od listopada 1943.
- VRAGOVI FRANJO, Antuna, r.1915; Mali Bukovec, Zlatar-Bistrica; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- VRAGOVI JOSIP, Mate, r.1922; Ljubetića, Novi Marof; u KPO od 1943.
- VRAGOVI STJEPAN
- VRANI ZLATKO, Zlatka, r. 1921; elekovec; Koprivnica; u KPO od srpnja 1943.
- VRANEŠEVI DUŠAN, Steve, r. 1919; Rijeka Koprivnička, Koprivnica; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943; vodnik voda.
- VRAŽI MAKS, Alojza, r. 1924; Grletinec, Pregrada; u KPO od 1944; delegat voda.
- VRBAN IVAN, Imbre, r. 1925; Sveti Petar, Ludbreg; lan KP; u KPO od 1943; poginuo 22. travnja 1945. kod Veliki Zdenci (Grubišno Polje), kao delegat voda u brigadi " Braća Radi ".
- VRBAN JOSIP; u KPO od 1943; delegat voda u konspirativnoj bolnici Gabrinovec na Kalniku.
- VRBAN PAVAO, Stjepana, r. 1928; Strmec, Vrbovec; u KPO od ožujka 1943; poginuo u prosincu 1944; gdje, nije utvrđeno.
- VRBANAC URO, r. 1917; Petrinja; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- VRBANEC IVAN iz Pribislavca, akovec; u KPO od 1944.
- VRBANEC- KORUNEK JELENA iz Pribislavca, akovec; u KPO od 1944.
- VRANKIGNAC iz Kuzana Gornjek; Varaždin.
- VRANKINKO, Franje, r. 1925; Kaniža, Ivanec, Varaždin; u KPO od lipnja 1943.
- VRDOLJAK MIJO; u rujnu 1943. ubijen od ustaše kao ranjeni borac u konspirativnoj bolnici Borik na Kalniku.
- VRHOVEC MATO, Mirka, r. 1922; Donja Rijeka, Križevci; u KPO od jeseni 1943.
- VRŠI STJEPAN, Florijana, r.1905; ukovec, Ludbreg.
- VRTARI FRANJO iz Murskog Središća, akovec.
- VRTARI STJEPAN, Magde, r. 1919; Marija Bistrica, Donja Stubica; u KPO od kolovoza 1943.
- VRU INA DRAGUTIN, Viktora, r. 1919; Apatovac, Križevci; u KPO od 1943; poginuo listopada 1944. u borbi za Koprivnicu, kao komandir Pratećete brigade "Braća Radi ".
- VRU INA IGNAC, Vinka, r. 1919; Slanje, Ludbreg; u KPO od 1944.
- VRU INA ŠTEFICA, Tome, r. 1923; Slanje, Ludbreg; lanica SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; poginula 12. listopada 1943. u borbi kod Vojakovca - Križevci.
- VU ENIK MUO, r. 1909; Donji Mihaljevec, akovec; u KPO od prosinca 1944.
- VU I BLAGOJE, Mije, r. 1923; Osijek Vojakovići, Križevci; lan SKOJ-a i KP; u KPO od listopada 1942.
- VU I MILAN, Mije, r. 1928; Osijek Vojakovići, Križevci; poginuo kao borac KPO; kada i gdje, nije utvrđeno.

- VU I MLADEN, Ane, r. 1920; Osijek Vojakova ki, Križevci; poginuo 1943. kao borac KPO; poblize kada i gdje, nije utvr eno.
- VU INI DUŠAN, r. 1917; Staro Selo, Sisak; Borac BPC; u KPO od listopada 1942.
- VU KOVI STEVO, Jove, r. 1902; Vlislav, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.
- VU KOVI ANDRIJA; u KPO od lipnja 1944; komesar ete u 4. bataljonu.
- VU KOVI MILAN; lan KP; u KPO od 1943; komesar ete u 1. bataljonu.
- VU KOVI NIKOLA, Pavia, r. 1919; Belanovo Selo, Koprivnica; u KPO od velja e 1943.
- VU KOVI STJEPAN iz Varaždina; u KPO od 1943.
- VUGER ALOJZ, Stjepana, r. 1912; Donje Makojiše, Novi Marof; lan KP; u KPO od srpnja 1943.
- VUGRA MARIJA, Vide, r. 1917; Donja Dubrava, akovec; u KPO od studenog 1944.
- VUGRIN I IVAN, Andrije, r. 1923; akovec; lan SKOJ-a i KP; u KPO od srpnja 1943; od 1944. komesar ete u 1. bataljonu.
- VUGRINEC ANTUN, Franje, r. 1925; Komarnica, Ludbreg.
- VUGRINEC DURO iz Gornjeg Kneginca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno.
- VUGRINEC TEREZUA, Mirka, r. 1923; Šandrovec, akovec; u KPO od velja e 1945.
- VUGRINEC VINKO, Josipa, r. 1927; Palovec, akovec; u KPO od travnja 1945.
- VUGRINEC ZDENKO, Andrije, r. 1924; Hrženica, Ludbreg; u KPO od 1943; poginuo 1944. kao borac u brigadi "Bra a Radi "; gdje i poblize kada, nije utvr eno.
- VUI - LENKI MARIJA, Nikole, r. 1911; Draškovec, akovec; poginula 3. svibnja 1942. u Hrastovljanu kod Ludbrega, kao borac KPO od ožujka 1942.
- VUI PETAR; poginuo 3. svibnja 1942. u Hrastovljanu, Varaždin; kao borac KPO od ožujka 1942.
- VUJANOVI PERO, r. 1921; Doman kuš, Bjelovar; u KPO od 1943.
- VUJASIN DUŠAN, Jove, Mrkonji Grad, BiH; u KPO od lipnja 1943.
- VUJASINOVI (MIRKOVI) BRANKO, r. 1925; Nježi i, Požega; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- VUJASINOVI NIKOLA, Steve, r. 1920; Ribnjak, Koprivnica; u KPO od ožujka 1943.
- VUJ ETI URO, Steve, r. 1922; Kova evac, Bjelovar; lan KP; u KPO od 1942.
- VUJI I NIKOLA Nojo iz Poljana, Bjelovar; lan KP; u KPO od 1943; kao zamjenik komandanta 3. bataljona teško ranjen 28. velja e 1943. u borbi s Nijemcima u Gornjem Tkalcu (Vrbovec); kao ranjenik od ustaša zarobljen i ubijen.
- VUJI DUŠAN, borac Ž ; u KPO od studenog 1942.
- VUJI IVAN, irila, r. 1926; i kovina, Ludbreg; u KPO od 1943; ranjen kao borac u brigadi "Bra a Radi "; od rana umro na lije enju u konspirativnoj bolnici u Podgari u - Moslavina.
- VUJI NIKOLA, Tome, r. 1911; Vuji i, Križevci; u KPO od rujna 1943.
- VUKAŠIN ANTUN; ure, r. 1923; Sra inec, Varaždin; lan SKOJ-a i KP; u KPO od sije nja 1943.
- VUK PAVAO iz Poljanca, Ludbreg.
- VUK STJEPAN, Ivana, r. 1924; Svibovec, Novi Marof; u KPO od kolovoza 1943.
- VUK VALENT, r. 1921; Jalšje, Zabok; u KPO od 1943.
- VUK VID, ure, r. 1926; Stari Glog, Vrbovec; borac KPO; od kada, nije utvr eno.
- VUKADINOVI URO, r. 1922; Gradac, Našice; lan KP; borac BP ; u KPO od listopada 1942.
- VUKELJA DARINKA, Brune, r. 1921; Susedgrad, Zagreb; lanica KP; u KPO delegat voda.
- VUKINA FRANJO, Ivana, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.
- VUKMANOVI ANDRIJA iz Ba kovice, Bjelovar; poginuo kao borac KPO kod Velikog Trgoviša (Zabok), u prosincu 1942; pokopan na groblju u Žeincima.
- VUKMANOVI PAVLE

VUKOJEVI BOŠKO iz abraja, Križevci; u KPO od 1943; borac O .

VUKOV SLAVKO, Jove, r. 1907; Markušica, Vinkovci; u KPO od studenog 1943.

VUKOVI ANTUN, Ivana, r. 1913; Kaštelanec, Varaždin; u KPO od kolovoza 1943.

VUKOVI DUŠAN, Vojakovac, Križevci; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

VUKOVI FRANJO, Luke, r. 1919; Hudova, Vrbovec; u KPO od srpnja 1943; poginuo 1947. od križara.

VUKOVI MIRKO, Stjepana, r. 1925; Zagreb; u KPO od ožujka 1943.

VUKOVI PETAR, Andrije, r. 1920; Trnovec, Varaždin; pripadnik Varaždinsko-ludbreške oružane grupe i KPO od ožujka 1942; vodnik voda.

VUKUŠI BRANKO, An elije, r. 1923; Salnik, Sveti Ivan Zelina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od kolovoza 1943; delegat voda u O .

VUKUŠI FRANJO, Mirka, r. 1923; akovec; u KPO od sije nja 1945.

VULI IVAN, Petra, r. 1920; Jesenice, Obrovac; lan KP; u KPO od svibnja 1943; komandir ete u Udarnom bataljonu "Matija Gubec".

VULJAK STJEPAN, r. 1910; elekovec; Koprivnica; u KPO od ožujka 1943; poginuo 1944. kao obavještajac RO Kalnik.

VURUŠI FRANJO iz akovca; u KPO od 1944.

VURUŠI JOSIP iz akovca; u KPO od 1944.

VURUŠI MARGETA, Stjepana, r.1919; Podturen, akovec; u KPO od studenog 1944.

VURUŠI MIRKO iz akovca; u KPO od 1944.

VURUŠI ROZINA, Valenta, r. 1910; akovec; u KPO od studenog 1944.

VURUŠI STJEPAN iz akovca; u KPO od 1944.

VUVA MILAN; Male Sesvete, Križevci; u KPO od 1943.

VUZDAR MATO, Vida, r. 1914; Oberavo, Dugo Selo; lan KP; u KPO od srpnja 1943.

VUZEM STJEPAN

WEIS DENEŠ iz Me imurja.

WINTER FRANJO iz Ludbrega.

ZADRAVEC JALŽA, Antuna, iz Donjeg Hraš ana, akovec; poginula kao borac KPO; kada i gdje, nije utvr eno.

ZADRAVEC JELENA, Stjepana, iz Svetog Juraja u Trnju, akovec; u KPO od 1944.

ZADRAVEC JOSIP, ure, r.1924; Ku an Ludbreški, Ludbreg; u KPO od rujna 1943.

ZADRAVEC JOSIP, Gašpara, r. 1926; Sveti Juraj u Trnju, akovec; u KPO od 1944.

ZADRAVEC STJEPAN, Rudolfa, r. 1930; Slanje, Ludbreg; u KPO od listopada 1944.

ZAGOREC FRANJO iz Vidovca, Varaždin; poginuo; kada i gdje, nije utvr eno..

ZAPLATI STJEPAN, r. 1923; Ludbreg; lan SKOJ-a; u KPO od sredine 1943; poginuo u Bolfanu (Ludbreg), 1944. kao obavještajac Obavještajnog centra Ludbreg.

ZARI VLADO; lan ig>; u KPO od sredinel943. oficir pri Štabu odreda; od rujna iste godine komandant 2. bataljona.

ZAVRTNIK MARKO iz Vidovca, Varaždin; poginuo na Kalniku kao borac KPO; kada i poblize gdje, nije utvr eno.

ZDJELAREVI TODE, Laze, r. 1927; Orovac, Bjelovar; lan SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1943.

ZELENI ANDRIJA iz akovca; u KPO od 1944.

ZELENI IVAN, Blaža, r. 1915; Donji Pustakovec, akovec; u KPO od kolovoza 1943.

ZELENI MELKO, Blaža, r. 1918; Donji Pustakovec, akovec; u KPO od 1943.

ZELENI PETAR, Vinka, r. 1913; Donji Pustakovec, akovec; lan KP; u KPO od listopada 1943; komesar ete.

ZELENI FRANCA iz Vinograda Ludbreški, Ludbreg.

ZIDANI ANTUN, Ivana, r. 1923; Glesoko, Brežice, Slovenija; lan KP, u KPO od 1943.

ZIDANI FRANJO; lan KP; u KPO od rujna 1943; komesar ete i zamjenik komesara bataljona.

ZIDANI JANEZ; borac Ž ; u KPO od studenog 1942.

ZIMA MARIJAN iz Križevaca; lan SKOJ-a; u KPO od 1943.

ZINI BOLTO iz Sokolovca, Koprivnica.

ZLAMAN JOSIP, r. 1923; Vinkovec, Vrbovec^ u KPO od studenog 1943; borac O .

ZLATAR IVANKA, Matije, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

ZLATAR JOSIP iz Poljanca, Ludbreg.

ZLATAR LEVIN, Matije, r. 1916; Ludbreg; u KPO od kolovoza 1943.

ZLATAR MIRKO, Julija, iz Luke Ludbreške, Ludbreg.

ZLATAR STJEPAN, Mije, r. 1926; Sveti ur , Ludbreg; lan KP; u KPO od rujna 1943.

ZLATAR VILIM, Franje, r. 1923; Sesvete Ludbreške, Ludbreg.

ZLATI FRANJO iz Bolfana, Ludbreg.

ZLATI MILAN, Franje, r. 1926; Bolfan, Ludbreg; poginuo 1944. kao borac KPO.

ZOBENICA DANE; lan KP; u KPO od studenog 1942; zamjenik komandanta bataljona; poginuo 1944. u Velikom Pogancu, Koprivnica.

ZORC ERNEST, r. 1925; Sant Rupert, Maribor, Slovenija; u KPO od rujna 1943; borac O .

ZOR I MILAN iz Vrhovca, Koprivnica; u KPO od 1942; poblize od kada, nije utvr eno.

ZORETI BRANKO, Rade, r. 1915; Belanovo Sela, Koprivnica; u KPO od 1942.

ZOR I MILAN iz Vrhovca, Koprivnica; u KPO od studenog 1942.

ZORKO MLADEN, r. 1925; Sveti Ivan Zelina; lan SKOJ-a i KP; u KPO od prosinca 1942.

ZORMAN IVAN, Pavia, r. 1910; Marija na Muri, akovec; u KPO od lipnja 1943.

ZRINŠ AK FRANJO, r. 1914; Stupaije, Krapina; u KPO od listopada 1942.

ZRMAN IVAN, Pavia, r. 1910; Marija na Muri, akovec; lan KP; u KPO od lipnja 1943.

ZRNA IVAN, Stjepana, r. 1927; Gornji Kraljevec, akovec; u KPO od 1944; poginuo 25. prosinca 1944. na Kalniku; poblize gdje, nije utvr eno.

ZRNA MATIJA iz Hodošana, akovec.

ZVONAR JURICA, Josipa, r. 1929; Budinš ina, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1943.

ZVONAR VINKO iz Donje Dubrave, akovec.

ZVONAR VLADO, Stjepana, r. 1927; elekovec, Koprivnica; u KPO od rujna 1943.

ZVONAR ZVONKO, r. 1923; Sveti Križ, Budinš ina, Zlatar-Bistrica; lan SKOJ-a; u KPO od svibnja 1943; p/m u ZU .

ŽAFRANI REZIKA, Ljudevita, r. 1925; Zagreb; u KPO od lipnja 1943.

ŽAGAR FRANJO, r. 1925; Valeti i, Vrbovec^ u KPO od studenog 1943 ; borac O .

ŽAGAR PAVEL, Alojza, r. 1926; Trzin, Domžale, Slovenija; lan SKOJ-a i KP; u KPO od 1942.

ŽAGAR VJEKOSLAV iz Velike Mu ne, Koprivnica.

ŽANI - FERDELJIVIKTORIJA, Franje, r. 1920; Pogan ec, Vrbovec; u KPO od 1943.

ŽARDIN - IVANC LJUBICA, r. 1921; Jablanica, BiH; lanica SKOJ-a i KP; u KPO od ožujka 1943.

ŽARI MILOŠ, Steve, r. 1923; Rijeka Koprivni ka, Koprivnica; lan KP; u KPO od studenog 1942.

ŽAUHAN RUŽICA

ŽDINAREC VLADIMIR, Vjekoslava, r. 1921; Leniš e, Klanjec; u KPO od rujna 1943.

ŽELEZNJAK FRANJO iz akovca; u KPO od 1944.

ŽELEZNJAK JOSIP iz akovca; u KPO od prole a 1945.

ŽELJERI SLAVKO s podru ja Kalnika, Križevci; u KPO od jeseni 1942.

ŽELJEZNIK DRAGUTIN, Josipa, r. 1925; Zbelava, Varaždin; lan SKOJ-a; u KPO od srpnja 1943; poginuo na Kalniku u prole e 1944.

- ŽELJEZNIK URO iz Zbelave, Varaždin.
- ŽELJEZNIK FRANJO, Josipa, r.1925; Zbelava, Varaždin; član KP; u KPO od srpnja 1943.
- ŽERJAV FRANJO, Pavia, r.1923; Domašinec, akovec; član KP; zarobljen kao borac KPO u srpnju 1943; ubijen u konclogoru u Njemačkoj.
- ŽERJAV IVAN, Matije, r.1921; Donja Dubrava, akovec; u KPO od siječnja 1944.
- ŽERJAVI LUKA, r.1926; Mače, Zlatar-Bistrica; član SKOJ-a i KP; u KPO od svibnja 1943; p/m u ZU i delegat voda.
- ŽEŽELI DRAGUTIN, Franje, r.1922; Ljubešćica, Novi Marof; u KPO od 1943.
- ŽEŽELJ IVAN, Josipa, r.1926; Hrašćina, Zlatar-Bistrica; u KPO od 1943.
- ŽEŽELJ IVAN, Luke, r.1909; Hrženica, Ludbreg; poginuo travnja 1943. u Donjari, na pruži Križevci - Koprivnica.
- ŽEŽELJ JOSIP, Florijana, r. 1918; Vinogradi Ludbreški, Ludbreg; član KP; u KPO od rujna 1943.
- ŽGANECJELENA
- ŽGANEC JOSIP iz akovca; u KPO od 1943; od listopada iste godine bio zamjenik komandanta KVP.
- ŽGANEC VINKO; član KP; u KPO od lipnja 1943; komesar čete u 4. bataljonu.
- ŽGANJARIGNAC, Jakoba, r. 1925; Novakovec, akovec; član KP; u KPO od travnja 1945.
- ŽIGER JOSIP, Eduarda, r. 1927; Lovreče, Pregrada; u KPO od kolovoza 1944.
- ŽIMTREK DRAGUTIN, Juraja, r.1925; Stara Gradiška; u KPO od siječnja 1944.
- ŽITNJAK FRANJO iz Kućana Gornjeg, Varaždin.
- ŽITNJAK IGNAC, Imbre, r. 1910; Kućan Gornji, Varaždin; član KP; u KPO od studenog 1943.
- ŽITNJAK MATO iz Kućana Marofa, Varaždin; ubijen od ustaša; kada i gdje, nije utvrđeno.
- ŽIVIČIĆ IVICA, r.1915; Bukovje Donje, Duga Resa; borac u BP; u KPO od listopada 1942; vodnik voda.
- ŽIVKO RUDOLF, Blaža, r. 1919; Kutnjak, Koprivnica; u KPO od kolovoza 1944.
- ŽIVKO VLADIMIR, Imbre, r. 1924; Kutnjak, Koprivnica; član KP; u KPO od kolovoza 1944.
- ŽIŽEK VINKO, r. 1920; Željezna Gora, akovec; u KPO od 1944.
- ŽMEGA IVAN, Franje, r.1922; Gornje Vratno, Varaždin; član SKOJ-a i KP; u KPO od rujna 1943.
- ŽNIDAREC VLADIMIR, Vjekoslava, r. 1921; Lenišće, Klanjec; član KP; u KPO od rujna 1943; zamjenik komesara čete.
- ŽOKAR JOSIP, r.1925; Vujići, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac OČ.
- ŽUKO VJEKOSLAV iz Zagreba; u KPO od 1943; nisandžija kod teškog mitraljeza.
- ŽUGEC PETAR, Andrije, r. 1919; Ljubelj Kalnički, Križevci; u KPO od studenog 1942.
- ŽUGEC PETAR, Martina, r. 1919, Vujići Vojakovački, Križevci; u KPO od listopada 1943; borac OČ.
- ŽUGEC STJEPAN iz Vujića Vojakovačkog, Križevci; u KPO od 1943; borac MC.
- ŽUNKO OTO, Antuna, r. 1919; Zagreb; u KPO od 1943.
- ŽUPAN MIRA, Ivana, r. 1926; Otočac; u KPO od rujna 1943; članica kazališne družine.
- ŽUPANI SREČKO, r. 1927; Slovenac; prognan iz Slovenije u Segovinu, Ludbreg; u KPO od proljeća 1943; poginuo 23. srpnja iste godine od avio-bombe u Ludbreškom Ivancu - Koprivnica, kao kurir u Štabu 3. bataljona.
- ŽUPANI ALOJZ, Josipa, r. 1908; Tuhelj, Klanjec; u KPO od kolovoza 1943.

Zbelava kod Varaždina: Kuća s mlinom, obitelji Vidovi (Baza 1), u kojoj je 10. ožujka 1942. donijeta odluka o formiranju Prvog kolničkog partizanskog odreda

LUDBREŠKI IVANEC (općina Rasinja): Središnji spomenik kalničkim partizanima, simbol ustanka i narodnooslobodilačke borbe u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

*ŽARKO MHI EVIC; u KPO od 1942;
komesar ete i komesar bataljona*

*JOSIP SKUPNJAK VLADO; u KPO od
1943; zamjenik komesara ete i rukovodilac
SKOJ-a bataljona*

*KLIŠ KOVI MILENKOMIĆ; u KPO
od 1942; komandir voda i komandir ete*

*ŠTEFICA NOVOSEL-BEREŽEVIĆ ;
u KPO od 1943.*

U selu Kalnik 1943. Okružni komitet KPH Varaždin na selu sa sekretarom Stjepanom Ivićem Malim, sjedi drugi od lijeva

Planinarski dom na Kalniku, mjesto sastajanja organizatora ustanka i kolničkih partizana

Seb Druškovec, kod Ivanca. Osnovna škola u kojoj je na tavanu prenošila Žumberka kačeta u studenom 1942., poslije napada na neprijateljsko uporište u Ivancu

Grupa boraca Banjske proleterske brigade koja je u listopadu 1942. ušla u sastav KPO.

*Vesenjaj-Hitjan Jelka, prva doktorica
koja je liječila kolnu bolest partizane*

*Dragica Kancijan iz Ludbrega, umrla od
tifosa 1943. u partizanskoj bolnici na
Kalniku*

*Spomeni na području je i spomen obilježja
partizanskih bolnica na Kalniku, u šumi
Stupe i Gabrinovcu*

*Ivan Franz Jovica iz Pule; student medicine;
prvi referent saniteta KPO*

*Dušanka Radmilovi -Mandi iz Viličkog
Botinavca; u KPO od studenog 1942;
bolni arka*

*Sestre Milica i Brigita Patafta iz Hrženice,
Ludbreg; u KPO od rujna 1943; Milica
zarobljena i ubijena u Lepoglavi 1945, a
Brigita poginula 1944. kao komandir voda
u brigadi "Matija Gubec "*

*ALEKSANDAR JUREKOVIC; u KPO
od 1943; zamjenik komesara bataljona*

*CEDO DULIKRAVI ; u KPO od 1943;
vodnik voda*

*JAKUS-MEJARECAN ELA;
u KPO od 1943; bolni arka*

*JELKA JURIN-STRMECKI;
u KPO od 1943; bolni arka*

Svibanj 1943. Prvi bataljon KPO u Šandrovcu (Bilogora) prilikom povratka iz Slavonije

Kalnik 1943. Grupa boraca KPO na odmoru

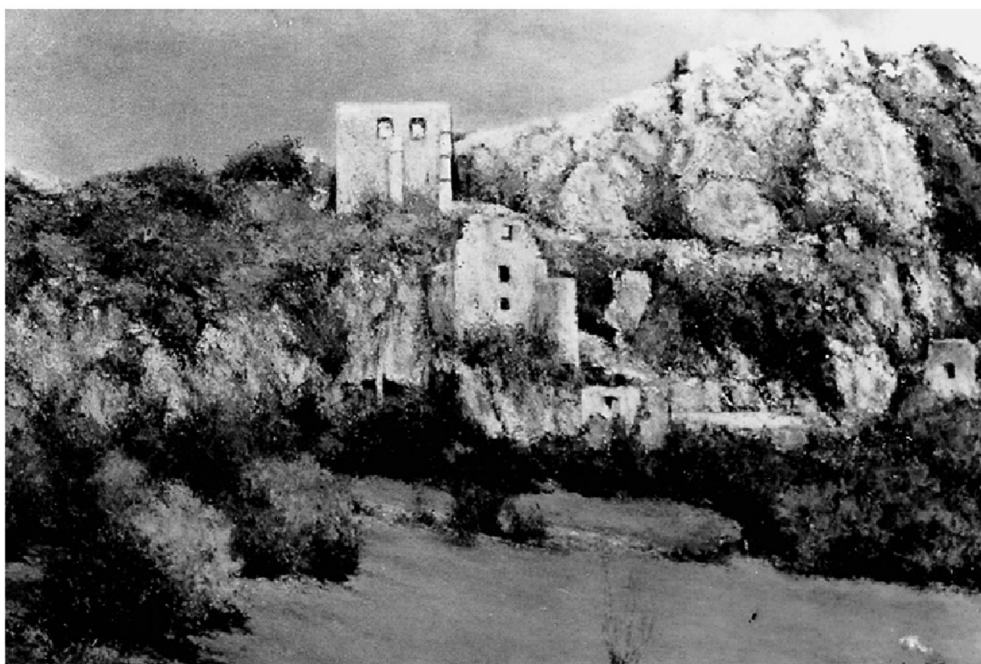
*Ba kovića (Bilogora) 1. travnja 1943.
Štab 1. bataljona KPO. Od lijeva: Miloš
Kora , komandant, Nikola Kli ković ,
zamjenik komandanta i Ivo Robi ,
komesar bataljona*

*Mala Mu na (Bilogora), 1943. Od lijeva:
Stjepan Pozai , komandir čete, s
komesarom čete i dva borca*

*Svibanj 1943. Zagorska udarna eta KPO, na Kalniku prije odlaska u Hrvatsko zagorje.
Prvi u prvom redu je komandir ete, Stavko Mrkoci*

Zidine starog grada na Kalniku. Autor fotografije prof. Vladimir Srimšek

Vod veze KPO u Ludbreškom Ivancu 1943.

U Lučbreškom Ivancu u srpnju 1943. Pripadnici vođa veze KPO na tečaju signalizacije. Nastavnik: Aleksandar Jureković, a slušaoci s lijeva Štefanija Hrvoj, Nada Gorenc i krajnji desni Vlado Gluhak

Srpanj 1943., Lučbreški Ivanac. Pripadnici vođa za veze KPO od lijeva: Štefanija Hrvoj, Vlado Gluhak i Nada Gorenc

*Od lijeva: Zlatko Rukavina, komesar
Udarnog bataljona "Matija Gubec" Ljubica
Zardin-Ivanc, administrativni referent
Štabu bataljona i Mate Škrljan, komandant
bataljona, kada je bataljon ve bio u brigadi
"Bra a Radi "*

*Ljubomir Crnkovi , operativni oficir
Udarnog bataljona "Matija Gubec". Ranije
Odredu bio vodnik voda i komandir ete*

Božena Peharec-Petrovi , referentica saniteta Udarnog bataljona "Matija Gubec". Teško ranjene u borbi za oslobo enje Koporivnice u jesen 1944.

Raskrš e putova: Mali Poganac - Veliki Botinovac - Lepavina. Spomenik i spomen kosturnica u koju su položene kosti poginulih boraca KPOkoji su poginuli na tom mjestu, te poginulih boraca i civilnih žrtava iz Velikog i Malog Botinovca i Malog Poganca

Grupa rukovodilaca KPO. Prvi s desna je Stjepan Ku iš, komandant KPO od rujna 1943.

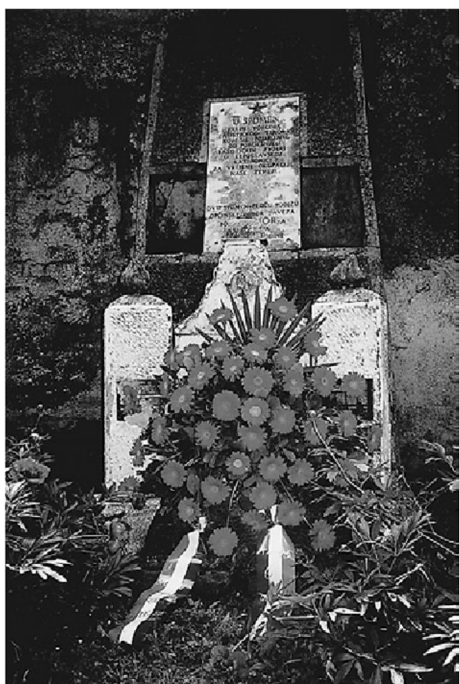
Prva eta 1. bataljon KPO u listopadu 1943. u oslobo enom Ludbregu. U pozadini na konju je Stjepan Selendi , komesar ete

*Studen 1943. Grupa boraca KPO pred polazak u napad na neprijateljsko uporište u
Varaždinskim Toplicama*

*Koprivnica. Vrata kroz
koja se ulazilo u
"Danicu", prvi ustaški
koncentracioni logor u
tzv. Nezavisnoj Državi
Hrvatskoj*

*Spomenik u Lepoglavi poginulim borcima
NOR-a i žrtvama fašisti ke kaznionice u
Lepoglavi*

*O lijeva: Žarko MUi evi
Sovica Mandi , negdje na
položaju 1944. godine*

Neutvrđena jedinica KPO u pokretu 1944. na Kalniku

Ludbreg 1943. Od lijeva: Stevo Miočević, komandir čete i Stevo Zorić, vodnik voda u KPO

Ruža Klas, među prvim partizankama u KPO; ranjena i zarobljena u prosincu 1942. u borbi kod Velikog Trgovišća (Zagorje); strijeljana od ustaša 6. lipnja 1943. u Cerju Nebojse kod Varaždina

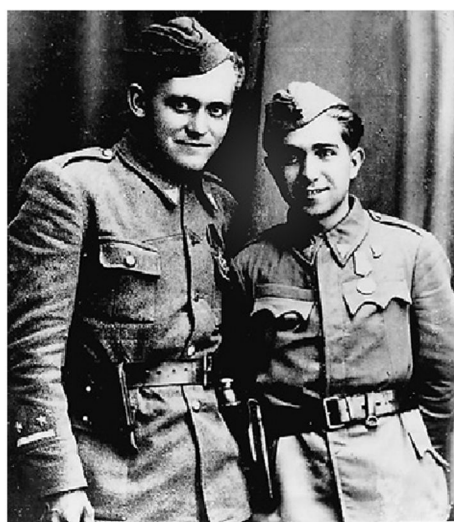
U Ludbregu 1945. Milka Severovi -Janžek prvoborac u KPO.

Ljubica Jagi -Crkveni iz Sesveta Ludbreških, u Ludbregu 1945. godine

Nikola Klivkovi , prvi s lijeva i stevo Klivkovi rukovodioci u KPO

Miloš Kukevi ,komandir ete u KPO, s Komesarom ete neutvr enog imena

Spomen- om "Kolni ki partizanski odred" u selu Klanik, otvoren 1988.

*Koprivnica: Spomenik poginulim borcima
i žrtvama fašisti kog terora*

*Aleksa Droždek iz Sra inca,
Varaždin, delegat voda i
komesar ete u KPO*

*Katica Vidi ek-Detelj, jedna od mnogih
partizanki u KPO iz Hrvatskog zagorja*

Grupa ranjenih partizanki u Novom Vrbasu 1944.11945; me u njima je tre a od desna Milka Severovi -Janžek, prvoborac u KPO

*Od desna:
Verica Ivanuša-Kneževi ,
borac KPO, s drugaricom
neutvr enog imena.*

*Stefica Leskovar iz Vedentinova, Pregrada;
u KPO od 1943.; poginula 1944. kao
zamjenik komesara ete u brigadi "Bra e
Radi »*

*Ruža Kaiman, ud. Badovinac, iz
Kuzminca, Koprivnica, u KPO od
lipnja 1943.*

*Sabina Mainar, ud. Zagore, iz Zbelave,
Varaždin, u KPO od svibnja 1943.*

Spomenik i spomen-kostum ica u Velikom Pogancu gdje je pokopan i narodni heroj Nikola Severovi

Varaždinske Toplice, listopad 1943. Međimurska eta u pripremi za odlazak u Međimurje

Međimurje: - Kod naselja Martinuševec (općina Mihaljevec), spomenik (podignut 1981.) u čast bataljona KPO, koji je u jesen 1944. boravio u Međimurju i tom prilikom razbio posade mađarskog okupatora u Paklenici, Murskom Središću, Selnici i Železnoj Gori. članovi ABA Međimurja prilikom polaganja vijenca povodom Dana antifašističke borbe 2010. godine

NARODNI HEROJI

Kalni ki partizanski odred iznjedrio je 15 narodnih heroja. Neki su od njih, prije ili poslije no što su bili pripadnici KPO pripadali i drugim partizanskim jedinicama, ali su kao borci ili rukovodioci prošli kroz Kalni ki partizanski odred i u njemu ostavili duboki trag - ostavili su svoj herojski lik, koji je onda bio neprekidno prisutan u Odredu i nadahnjivao njegove borce do kraja rata.

PETAR BIŠKUP VENO

Sin Marije, r. 4. travnja 1918. u selu Podgord, Bjelovar. Osnovnu školu pohađao je u rodnom selu, a soboslikarski zanat u Bjelovaru. Po završenom naukovanju odlazi u Zagreb, gdje uskoro postaje član URS-ovih sindikata, a 1937. godine i član KP. Godine 1940. pozvan je na odsluženje vojnog roka. U vojsci ga je zatekao rat, iz kojeg se izvukao da nije pao u zarobljeništvo. Ali, ustaška ga tvorevina odmah mobilizira u domobranstvo, međutim, otuda kroz koji dan bježi i opet dolazi u Zagreb, gdje se uključuje u NOP.

U Zagrebu je Petar Biškup sudionik mnogih diverzantskih i drugih akcija, između kojih i akcije paljenja maksimirskog stadiona, nakon čega postaje partizan Zagrebačke partizanske grupe, koja u početku operira u neposrednoj blizini Zagreba, a potom se prebacuje na Bilogoru, gdje njezini borci (koji su se do Bilogore uspjeli probiti) postaju bilogorsko-kalnički partizani. Petar Biškup Veno (sada već i partizanskim imenom -Veno), imao je tada važnu partijsko-političku ulogu, uz koju i zadatak da uspostavi vezu i spoji u jedan odred kalničke i bilogorske partizane.

Godine 1942. Veno odlazi u Slavoniju, gdje postaje najprije komesar bataljona u 16. brigadi, a potom komesar i zatim komandant 18. slavonske brigade. S te dužnosti prekomandiran je početkom 1945. u Zagrebačku oblast na dužnost komandanta 32. divizije X. korpusa Zagrebačkog.

Poginuo je kod Pelića (nedaleko Podravske Slatine prema Virovitici) u travnju 1945, samo petnaestak dana prije ulaska njegove divizije u Zagreb. Pokopan je u Podravskoj Slatini, a neke godine poslije rata njegovi posmrtni ostaci prenijeti su na groblje u Bjelovaru.

Narodnim herojem proglašenje 14. prosinca 1949. godine.

ANTON BLAŽIČ

Sin Šimuna, r. 28. svibnja 1916. godine, u Globovcu, nedaleko od Ludbrega; zemljoradnik. U vrijeme ondašnje Jugoslavije kao lijevi pripadao je Udruženoj opoziciji. Nešto prije rata postao je simpatizer Komunističke partije, a u veljači 1941. i njezin član. Nakon okupacije naše zemlje, jedan je od organizatora ustanka u ludbreškom kraju i na Kalniku. Pripadnik je prve partizanske grupe u njegovom kraju od 1941. godine, i na Kalniku kao član partizanskog odreda od 1942. Organizator je više diverzantskih i drugih akcija i u njima se osobno isticao kao vješt i hrabar borac, te kao takav na svoje drugove ostavljao snažan dojam. U Kalniškom partizanskom odredu bio je obavještajni oficir bataljona i Odreda, gdje se također isticao kao vješt i hrabar obavještajac. Sredinom 1943. postaje član OK KPH Varaždin, te od tada nastavlja djelovati kao politički radnik na terenu. Djeluje u ludbreškom i varaždinskom kraju, a odlazi i u Međimurje. Angažiran je pretežno na mobilizaciji novih boraca za Kalniški partizanski odred i na formiranju seoskih udarnih grupa, s kojima potom izvodi diverzantske i druge akcije, kao napad na žandarske stanice i dr. Uz sve to, vješt je član ZAVNOH-a i kao takav radi na formiranju mreže NOO. Međutim, u rujnu 1943. u selu Maruševcu (ondašnji kotar Ivanec), napali su ga ustaše i teško ranili. Bio je sam i nije se mogao povući. Borio se hrabro a na kraju, da ne bi pao neprijatelju živ u ruke, sam si je oduzeo život.

Za narodnog heroja proglašenje 5. svibnja 1951. godine.

FLORIJAN BOBI

Rođen je 1. svibnja 1913. godine u selu Kučan Gornji, Varaždin, u siromašnoj seoskoj obitelji. Nakon što je završio četiri razreda osnovne škole, koju je pohađao u susjednom selu Biškupcu, ostao je kod kuće na roditeljskom posjedu do devetnaeste godine, a tada se (1932. g.) zapošljava u Varaždinu u tekstilnoj tvornici «Tivar», koja je u to vrijeme imala oko 2.000 radnika. Mladi Florijan brzo se dokazao u sindikalnom i radničkom pokretu u tvornici kao dosljedan i neustrašiv borac za radnička prava; tako je već 1934. godine postao radnički povjerenik, a 1935 član KPJ.

Nakon toga Florijan radi još intenzivnije na osobnoj izgradnji i upoznaje se s partijskim radom, a uz sve to sudjeluje u pripremi štrajka «Tivarovih» radnika, koji je otpočeo 29. travnja 1936. godine.

Sljedeće godine Florijan Bobi postaje član OK KPH Varaždin, te od tada djeluje ne samo u tvornici nego i na širem planu. Sudjeluje u organizaciji velikog zbora radnika, koji je u Varaždinu održan pod geslom: «Savez radnika i seljaka» 1938. godine. Na općinskim izborima 1939. godine pobjeđuje na listi u svom rodnom kraju i postaje općinski odbornik u selu Biškupec. Potkraj 1939. godine, zbog svoje aktivnosti, otpušten je iz tvornice, a potom je svojom voljom napustio Varaždin, ali se brzo vratio, da bi već u siječnju 1941. sudjelovao u demonstracijama, koje su u Varaždinu organizirane zbog zabrane rada URS-ovih sindikata.

Ljeti 1941. godine Florijan postaje sekretar OK KPH Varaždin. Pod njegovim rukovodstvom u varaždinskom okrugu provode se tada pripreme za podizanje ustanka, u vršuju se postojeće i osnivaju nove partijske organizacije, formiraju se specifične partizanske baze, provode prve diverzantske akcije. Florijan se zatim pridružuje kalničkim partizanima, gdje osniva Prvi KPO. S Odredom na Kalniku doživljava prvu neprijateljsku ofenzivu u proljeće 1942. godine. A tada se, s obzirom na

nastalu situaciju, s grupom boraca uputio prema Varaždinu. I stigavši u selo Jalkovec, u neposrednoj blizini Varaždina, grupa se sklanja u kuću u Vida Tomaškovića, koji je inače bio pod prismotrom ustaških špijuna kao komunistički simpatizer. Odluka o sklanjanju u njegovu kuću bila je kobna. U jutro 29. travnja 1942. godine kuća je opkoljena od ustaša iz Varaždina, zametnula se neravnomjerna borba, u kojoj je izginula cijela grupa partizana, među kojima i Florijan Bobić.

Narodnim herojem proglašen je 20. prosinca 1951. godine.

DUŠAN ORKOVI

Sin Teše; rođen je 2. veljače 1921. godine u selu Donja Bauga, Petrinja, u seljačkoj obitelji. Poslije završene osnovne škole ostao je u selu kod roditelja. Nakon okupacije naše zemlje i uspostave tzv. NDH i ustaških nasilja koja su uslijedila, sve je to odlučivo utjecalo na njega da ve 24. srpnja 1941. postaje partizan Prvog banijskog partizanskog odreda. U Odredu se odmah ističe kao hrabar i uzoran borac, što zapaža SKOJ-eva organizacija i ve u listopadu iste godine prima ga u svoje redove. Na to iskazano povjerenje, Orkovi odgovara još ve im zalaganjem i primjerenim držanjem, pa ubrzo postaje desetar desetine, zatim vodnik voda, a polovinom 1942. imenovan član Komunističke partije.

U proljeće 1942. kao dobrovoljac ulazi u sastav Banijske proleterske brigade Nikole Džamonje, te s njom nastavlja svoj borbeni put kroz Bosansku krajinu i Slavoniju, Bilogoru, Kalnik i Zagorje, na kom putu ulazi u sastav Kalničkog partizanskog odreda, u kojem postaje komandir čete, zatim komandant bataljona i na kraju operativni oficir Odreda. S te dužnosti odlazi ponovno u Slavoniju, gdje je postavljen za zamjenika komandanta 18. slavonske brigade, a iza toga za komandanta 16. omladinske brigade «Joža Vlahovi». Zatim ga borbeni put opet vodi u sjeverozapadnu Hrvatsku, gdje je postavljen na dužnost komandanta 1. moslavačke brigade, s koje potom napreduje, preko dužnosti zamjenika komandanta na dužnost komandanta 33. divizije X. korpusa zagrebačkog, s kojom na putu u svibnju 1945. godine ulazi u Zagreb.

Dušan Orkovi sudjelovao je na svom borbenom putu u mnogim manjim i većim borbama. U svima je bio u prvim borbenim redovima. U neposrednom jurišu s borcima na neprijatelja u borbi za oslobođenje a inače teško je ranjen, no on je i nakon izlaska iz bolnice neustrašivi borac i vrstan rukovodilac. Zbog svog junaštva, pravdnosti i skromnosti bio je vrlo omiljen kod boraca i starješina. Još u toku rata o njemu su kružile legende.

Za narodnog heroja proglašen je 23. srpnja 1952. godine.

NIKOLA DEMONJA

Sin Ilije; rođen je 6. prosinca 1919. godine u selu Vlahovi, Glina. Sin je seljačke obitelji. Završio je osnovnu školu u svom selu i izučio stolarski zanat.

Okupacija zemlje zatekla ga je na odsluženju vojnoga roka, ali se već u travnju 1941. našao kod svoje kuće, gdje se odmah povezao s komunistima i otpočeo radom na pripremanju ustanka. Tada je postao član KP. Nedugo potom (23. srpnja) u sastavu je prve ustaničke grupe na Baniji, zajedno s legendarnim Vasiljom Gašom. Već toga dana sudjeluje u akciji na Banski Grabovac, kom prilikom uskače kroz prozor u zgradu općine, na prepad zarobljava općinskog bilježnika i iznosi 6 pušaka koje su pripadale općinskoj straži.

Zatim sudjeluje svakog dana u akcijama na ustaško-domobranske posade i svojim vješto postavljenim zasjedama često sprečava ustašama izvršenje zločina nad srpskim narodom. O svemu se tome brzo proširilo širom Banije i o Nikoli kao neustrašivom borcu, bombašu, odlučnom mitraljescu, desetaru i vodniku voda u Odredu Vasilja Gaše.

U proljeće 1942. Nikola Demonja je postavljen za komandira Banijske proleterske čete, s kojom potom, po odluci GŠH, odlazi u Slavoniju, da pomogne borbu tamošnjih partizana. I već krajem svibnja te godine Nikola je sa svojim proleterima u Slavoniji, gdje su potom redom poela padati neprijateljska uporišta, nakon čega se i u Slavoniji o Nikoli Demonji i njegovim proleterima govori samo u superlativu.

Dana 10. listopada 1942. godine Nikola Demonja je sa svojim proleterima ušao u sastav toga dana osnovanog Kalničkog partizanskog odreda i u njemu postao komandant 1. bataljona, a nešto kasnije zamjenik komandanta Odreda. Na nesreću, ranjen je već nakon desetak dana i to je bio razlog njegovog brzog odlaska iz Odreda. Nakon izlječenja postao je opet slavonski partizan, ali tada najprije na funkciji zamjenika komandanta, potom komandanta 17. udarne brigade, te na

kraju komandanta 12. slavonske udarne divizije. U svim borbama tih jedinica Nikola se iskazao kao umješan rukovodilac i neustrašivi partizanski borac. Na kraju je i herojski poginuo u jurišu na čelu svoje divizije u Požegi, 6 rujna 1944. godine.

Narodnim herojem proglašen je 16. lipnja 1945. godine.

STEVO DOŠEN

Rođen je 1919. godine u selu Dodoši, Petrinja, u srednjoj seloskoj obitelji. Do okupacije naše zemlje živio je i radio kao zemljoradnik u rodnom selu, i nije se bavio politikom. Međutim, kad je počeo 1941. ustaški teror u selima Banije, među prvima je stupio u redove partizana, gdje se odmah istakao kao hrabar i umješni borac, da bi već te godine postao članom KP i u svojoj jedinici vodnik voda.

U svibnju 1942. Stevo Došen ulazi u sastav Banijske proleterske jedinice Nikole Demonje, s kojom odlazi u Slavoniju, a u listopadu te godine u novoosnovani Kalnički partizanski odred i na Kalnik, gdje ubrzo postaje komandant 3. bataljona. U Kalnički komandni odred Stevo je vrlo zapaženi rukovodilac, visoko cijenjen od rukovodilaca Odreda, a od boraca obožavan. Isticao se hrabrošću, smirenošću i promišljenim postupcima.

Početkom ožujka 1943. na zahtjev Štaba III. operativne zone, sa svojim bataljonom odlazi u sastav 21. slavonske brigade, gdje i dalje bude komandant bataljona, do početka jeseni te godine, kada opet dolazi u sjeverozapadnu Hrvatsku, da bi kod formiranja Zagrebačkog partizanskog odreda postao njegov prvi komandant. Zatim je bio operativni oficir u Štabu 32. divizije i na kraju komandant brigade «Matija Gubec».

Stevo Došen bio je iskusan ratnik, iz mnogih borbi prekaljeni borac i izuzetno hrabar; krasile su ga i sve druge vrline narodnog borca. Zato je bilo neizmjereno teško svima koji su ga poznavali, njegovim suborcima i narodu, kad se pročula vijest da je poginuo. Dogodilo se to 20. prosinca 1944. godine u borbi s Prvom kozačkom divizijom kod Podravskog Kloštra, blizu Virovitice. U toj borbi Stevo Došen je teško ranjen i sutradan je podlegao ranama.

Narodnim herojem proglašen je 20. prosinca 1951. godine.

MATE JERKOVI

Rođen je 19. veljače 1915. godine u Novom Selu, Petrinja. Potječe od siromašnih seljaka, Jage i Mate Jerkovića, koji su porodili jedanaestero djece. Bio je izuzetno bistar. Završio je osnovnu školu, gimnaziju i studirao pravo. Završio je i školu rezervnih oficira u Goraždu kao prvi u svojoj klasi i dobio čin potporučnika.

U travanjskom ratu 1941. bio je komandir voda u 89. pješačkom pukovniku. Poslije razbijanja puka na prostoru Virovitice izbjegao je zarobljavanje i vratio se na Baniju. Uključuje se odmah u NOP i nastavlja studije. U lipnju 1941. pozvan je u domobranstvo u Sisak. Otuda je po direktivi mjesne organizacije KP, s grupom naprednih studenata izvlačio oružje i drugi ratni materijal i prebacivao ga u Sisački partizanski odred, u Brezovicu. Poslije dva mjeseca otpušten je iz domobranstva, zbog nastavka studija. Uz neumorno nastavljanje, aktivan je i u NOP, pa je kao takav u veljači 1942. primljen u Partiju. Tada je u njegovom mjestu osnovana partijska ćelija, a on postao njezin sekretar.

Nakon završetka studija u ožujku 1942. opet je pozvan u domobranstvo u koje se, prema dogovoru s partijskim rukovodstvom, i tada odaziva, da bi potom odmah pripremio svoj domobranski vod i već 6. svibnja te godine, s 33 domobrana, njihovim naoružanjem i kompletnom drugom opremom, prešao u partizane.

U partizanima Mate Jerković je kraće vrijeme borac, zatim operativni oficir bataljona, pa komandant bataljona u Banijskom partizanskom odredu. Privremeno je potom komandant Kalničkog partizanskog odreda, a s te dužnosti krajem 1942. godine odlazi u Slavoniju, na dužnost zamjenika komandanta 4. slavonske divizije. U svibnju 1943. postavljen je za načelnika Štaba VI. korpusa, a u studenom za šefa operativnog odjeljenja GŠH. Od veljače 1944. ponovno je načelnik Štaba, a od travnja komandant VI. korpusa; u siječnju 1945. postao je zamjenik komandanta niške armije, a od ožujka komandant X. korpusa zagrebačkog.

Kao borac i rukovodilac u ratu, Mate Jerković je iskazao više izvanrednih osobina: postojanost, snagu volje, izdržljivost i snalažljivost, umješnost u rukovođenju i dr., zbog čega je bio omiljen kod boraca i rukovodilaca u svim jedinicama u kojima se borio i kojima je rukovodio. Po prirodi je bio duhovit, uvijek spreman za šalu, ije i srdačan u odnosima s ljudima.

Narodnim herojem proglašen je 20. prosinca 1951. godine.

MILAN JOKA

Rođen je 18. veljače 1922. godine, u selu Trgovi, Dvor na Uni. Potječe iz siromašne seljačke obitelji. Završio je osnovnu školu i izučio metalni zanat. Godine 1939. zaposlio se u livnici željeza u Capragu, gdje je postao član URS-ovih sindikata. Nakon okupacije naše zemlje i uspostave tzv. NDH, kao Srbin otpušten je iz fabrike. Priključuje se potom organizatorima ustanka u svom kraju i već u srpnju 1941. godine postaje borac Banijskog partizanskog odreda na Šamarici.

Kao već prekaljeni banijski borac, Joka u svibnju 1942. odlazi u sastav proleterske čete Nikole Demonje i s njom u pomoć partizanima u Slavoniji. Borci ove čete brzo su se proširili širom Slavonije junaštvom i smionim podvizima, a među njima i mitraljezac i bombaš Milan Joka. U toj četi 6. rujna 1942. godine postao je član Partije.

U jesen 1942. Joka postaje komandir čete u Kalni kom partizanskom odred, a ubrzo i komandant bataljona. Tada se posebno ističe u borbi protiv Francetina čete Crne legije na Kalniku, kao i u drugim borbama koje je Odred u to vrijeme vodio na Kalniku, u Zagorju i Bilogori.

Sredinom prosinca 1942. Joka sa svojim bataljonom s Kalnika odlazi u Slavoniju, u sastav novoformirane 17. slavonske brigade, koje potom u svibnju 1943. postaje zamjenik komandanta. Od lipnja 1944. bio je i komandant te brigade, a u međuvremenu komandant protu-neprijateljskog bataljona, zatim komandant brigade «Jan Žižka» i Osječke brigade.

U svim borbama koje je vodio kao borac ili rukovodilac, Milan Joka pokazao je izuzetno junaštvo i snalažljivost, čime je svojoj jedinici često osiguravao pobjedu i nad nadmoćnim neprijateljima ili joj omogućio da se izvuče iz bezizlazne situacije. U toku rata 6 puta je ranjavan, a za uspjehe u borbama nekoliko puta pohvaljen.

Za narodnog heroja proglašen je 20. prosinca 1951. godine.

STOJAN KOMLJENOVIĆ OKA

Rođen je u Velikom Gracu, Glina, 1920. godine, u seljačkoj obitelji, od oca Pere. Najprije je završio zanat i školu za trgovanika, a potom podoficirsku školu i u vojsci dobio čin narednika.

Nakon okupacije zemlje i početka ustanka opredjeljuje se za NOB-u i već 17. srpnja 1941. sudjeluje u prvoj akciji banijskih ustanika oko Vasilja Gašića. Početkom 1942. postaje član KP, a u svibnju te godine borac Banijske proleterske jedinice Nikole Demonje, s kojom potom odlazi u Slavoniju, a u jesen te godine na Kalnik, kao komandir jedinice novoformiranog Kalničkog partizanskog odreda, u koji je Banijska proleterska jedinica ušla prilikom njegovog formiranja. Nedugo po dolasku na Kalnik zamjenjuje ranjenog Nikolu Demonju na dužnosti komandanta 1. bataljona.

Isticao se Oka u mnogim borbama s neprijateljem i kao borac i kao komandant, a jedna od takvih nezaboravnih bila je borba u prosincu 1942. u Ludbreškom Ivancu s Crnom legijom, kojom je tada izravno komandirao zloglasni ustaški pukovnik, Jure Franceti. Legija je opkolila u Ludbreškom Ivancu Okiin bataljon. Oka se nije zbunio niti uplašio. Na čelu svog bataljona, pjevajući pjesmu: «*Mi ne damo zemlje naše da je gaze ustaše...*», izvršio je proboj i tako je spašen bataljon i sav ratni materijal kojeg je bataljon imao sa sobom.

Krajem prosinca 1942. njegov bataljon ulazi u sastav novoformirane 16. slavonske brigade. Na žalost, poginuo je herojski u borbi koja se vodila 11. i 12. veljače 1943. godine s domobransko-njemačkom posadom u Virovitici. I neprijatelj je tada pretrpio teške gubitke, ali je među poginulim partizanima bio i komandant bataljona u 16. slavonskoj brigadi, Stojan Komljenović Oka, Tada još nije navršio ni 23 godine.

Za narodnog heroja proglašenje 2. srpnja 1953. godine.

SLAVKO MRKOCI

Rođen je 2. listopada 1922. godine u Poznanovcu, ondašnji kotar Zlatar, u siromašnoj seljačkoj obitelji Veronike i Franje Mrkoci, u kojoj se rodilo dvanaestoro djece. Slavko je završio osnovnu školu i izučio kovački zanat.

Još u vrijeme naučavanja Slavko je obuhvaćen aktivnostima koje je u njegovom mjestu organizirala i provodila partijska organizacija, osnovana u Lugu Poznanove kom 1934. godine. Slavko se kroz tu aktivnost uzdigao u odlučnog borca za radnička i opća ljudska prava i nepokolebljivog borca protiv fašističke soldateske koja je porobila našu zemlju 1941. godine. Te godine postao je član SKOJ-a i u SKOJ-evskoj organizaciji svoga mjesta preuzeo vodeću ulogu i odgovornost za njezino djelovanje na aktualnim zadacima iz pripreme za oružani ustanak. Posebno se tada osobno angažirao na prikupljanju oružja i drugog ratnog materijala za oružanu borbu; sudjelovao je u određenim diverzantskim akcijama; održavao je vezu između pojedinih ilegalnih punktova, a kad je dobio poziv za domobranstvo i sam je otišao u ilegalnost.

U prosincu 1942, s još 9 SKOJ-evaca iz svoje grupe, odlazi u Kalnički partizanski odred. Oni su postali jezgra Zagorske udarne čete na Kalniku, a Slavko je bio njezin prvi komandir. Četa je imala zadatak prenositi plamen borbe na teritoriju Hrvatskog zagojja i time omogućiti jačanje ustanka i revolucije u tom dijelu Hrvatske. Slavko je s velikim uspjehom vodio četu kroz taj zadatak, iskazavši pri tome sve kvalitete dobrog rukovodioca i osobno junaštvo u svakoj borbi, koje gaje inače krasilo dok je bio puškomitraljezac, desetar desetine i vodnik voda.

I u posljednjoj borbi koju je vodila Zagorska udarna četa s njim na čelu, Slavko je bio nezadrživ. U toj borbi Slavko je i poginuo. Dogodilo se to 21. lipnja 1943. godine, prilikom napada na neprijateljsko uporište u Varaždinskim Toplicama. Napad je izvodila Zagorska udarna četa. Slavko je nezadrživo jurišao s borcima prvog borbenog stroja, a onda je

došlo do borbe prsa u prsa, u kojoj je Slavko herojski pao. Imao je tada samo 21 godinu i bio je član KP od 7. siječnja 1943. godine. Iz njegove obitelji, koja je od prvog dana ustanka cijela sudjelovala u NOB-i, još su poginuli sestra Tonka i brat Stjepan.

Narodnim herojem proglašen je 9. svibnja 1952. godine.

JOSIP PRŠA

Rođen je 1922. godine u Obrežu, kod Zagreba, u siromašnoj seljačkoj obitelji Stjepana Prše. Roditelji su mu se, dok je još bio dijete, iz Obreža odselili u selo Gredu kraj Siska. Imao je mnogo braće i sestara, te je od rane mladosti bio prisiljen raditi kao nadničar.

Još kao mladić, Josip Prša povezuje se s naprednim pokretom. Član SKOJ-a postaje 1939. godine. Uskoro postaje i sekretar SKOJ-evske grupe u svom selu, te član Općinskog komiteta SKOJ-a u Selima. Sudjeluje u radu Okružne konferencije SKOJ-a u blizini Siska 1940. godine. Te godine postaje i član KP.

Član NOP-a postaje u kolovozu 1941. Već u prvim danima ustanka organizira veliki broj mladića i djevojaka za borbu. Njegovom zaslugom otišlo je u partizane više od 150 boraca iz sela Grede.

U redovima partizana i NOV bio je zamjenik komesara bataljona u Kalničkom partizanskom odredu i zamjenik komesara 16. slavonske brigade, a iza toga sekretar KK KPH Novi Marof.

Već na početku rata istaknuo se kao neustrašiv junak. A taj glas je stekao još na Baniji i u Banijskoj proleterskoj jedinici Nikole Demonje, koja je inače bila sastavljena samo od dobrovoljaca i najhrabrijih boraca. S tom jedinicom je prošao dio Banije, Bosne i Slavonije, a potom, kad je jedinica ušla u sastav Kalničkog partizanskog odreda, prošao je Bilogoru, dijelom Podravinu, Zagorje i Kalnik. Krajem 1942. njegov je bataljon ušao u sastav 16. slavonske brigade, u kojoj je tada postavljen za zamjenika komesara. Međutim, na traženje OK KPH Varaždin, upućen je 1943. godine za sekretara KK KPH Novi Marof.

Poginuo je početkom rujna 1943. godine u selu Kalnik, u borbi s ustašama, koji su izvršili iznenadni napad iz kalničke šume na partizansku jedinicu koja se nalazila u tom selu. Josip je prvi uočio opasnost, izletio ispred boraca, uzeo puškomitraljez i spriječio neprijatelja da jedinici nanese totalne gubitke. I zahvaljujući njemu, partizani su se sabrali i uz manje gubitke razbili ustaški napad. Ali među poginulim partizanima bio je Josip Prša.

Narodnim herojem proglašen je 27. srpnja 1953. godine.

NIKOLA SEVEROVI

Rođen je 1911. godine u Belanovom Selu, Koprivnica, u siromašnoj obitelji Jove Severovića. Poslije završene osnovne škole ostao je kod kuće i obrađivati s roditeljima zemlju, a neposredno pred Drugi svjetski rat postao jeugar.

Kada je nakon okupacije naše zemlje počeo narodni ustanak u njegovom kraju, Nikola Severovićev prvih dana pokazuje sklonost prema NOP-u i pomaže partizanima. Zbog toga biva polovinom 1942. uhapšen i tri mjeseca u zatvoru, a kada su ga iz zatvora pustili na slobodu, on direktno odlazi u Kalnički partizanski odred. Te godine postaje član KP.

Već u prvim borbama Severović je pokazao zadivljujuću hrabrost i izdržljivost. Drugovi su ga izvanredno cijenili. Ubrzo je postao desetar desetine, zatim komandir čete, a već krajem travnja 1943. godine komandant 3. bataljona Odreda.

Istaknuo se u svim borbama, a posebno je pokazao spretnost i hrabrost u uništavanju njemačkih i ustaških oklopnih vlakova. Pripada mu velika zasluga za uspješnu borbu njegovog bataljona u Velikom Pogancu 22/23. srpnja 1943. godine. U toj borbi, s mnogo nadmoćnim neprijateljem, Nikola je svojim bataljonom uspio osloboditi pola sela i neprijatelju nanijeti velike gubitke, čime je neprijatelju poremetio ofenzivu koju je namjeravao poduzeti tih dana u tom kraju.

Poslije ove borbe u Velikom Pogancu, Severović je s bataljonom upućen u selo Ludbreški Ivanac na odmor. Međutim, tu su ga istog dana (23. srpnja) napali ustaški zrakoplovi. Nikola je iz Štaba u jednoj kući izletio napolje da vidi što se događa, i tu ga pogodi geler avionske bombe. Ostao je na mjestu mrtav.

Narodnim herojem proglašen je 17. prosinca 1953. godine.

IVAN ŠIBL

Rođen je 28. listopada 1917. godine u Virovitici. U Virovitici je završio osnovnu školu i jedan razred Realne gimnazije, nakon čega seli u Zagreb, gdje završava malu maturu i dva razreda Učiteljske škole. Dok je pohađao Učiteljsku školu, povezao se s naprednim omladinskim pokretom, pa je zbog svoje aktivnosti isključen iz škole. Školovanje nastavlja u Bukovcu i Vršcu, ali su ga ubrzo ponovo isključili iz škole. Godine 1935. vraća se u Zagreb, gdje nastavlja aktivnost u revolucionarnom omladinskom pokretu. U to vrijeme bio je član Radničko-sportskog društva, u kojem se okupljala radnička omladina.

Godine 1939. Ivan Šibi odlazi na odsluženje vojnog roka. Nakon povratka iz vojske, u Zagrebu nije mogao dobiti zaposlenje, pa se zaposlio u Dunavskoj stanici u Bujanovcu, u južnoj Srbiji. Nakon tri mjeseca vraća se u Zagreb i zapošljava u biblioteci Ekonomsko-komercijalne škole, u kojoj radi do 1941. godine.

Poslije okupacije naše zemlje i uspostave tzv. NDH, Ivan Šibi kao član udarne grupe sudjeluje u više oružanih akcija na zagrebačkim ulicama. U rujnu 1941. primljen je u KP. Pred kraj 1941. godine, ustaška policija otkrila je njegovu aktivnost i zato 24. siječnja 1942. odlazi u Banijski partizanski odred. Sudjeluje u borbama Odreda, prvo kao borac, zatim kao komesar čete i komesar bataljona.

U jesen 1942. upućen je u Kalnički partizanski odred, također na dužnost komesara bataljona. Na toj je dužnosti gotovo do pred kraj godine, kad njegov bataljon ulazi u sastav 17. slavonske brigade. U Slavoniji je od početka 1943. godine komesar 17. brigade, a od listopada te godine komesar 28. slavonske divizije. Zatim se vraća u sjeverozapadnu Hrvatsku, gdje je krajem 1943. godine postavljen za v.d. komesara Druge operativne zone, a u siječnju 1944. za komesara X. korpusa zagrebačkog. Na toj funkciji nalazio se do konačnog oslobođenja naše zemlje.

Narodnim herojem proglašen je 20. prosinca 1951. godine.

IZIDOR ŠTOK

Rođen je 24. travnja 1911. godine u Podgori, Krapina. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a strojobravarSKI zanat izučio je u Žutnici, gdje je i ostao na radu do 1927. godine, kad se njegova obitelj preselila u Zagreb. U Zagrebu je rano pristupio radni kom pokretu, a kada je u Španjolskoj izbio građanski rat, otišao je kao dobrovoljac da se bori na strani Republikanske armije. Na povratku iz Španjolske 1938. godine interniran je u Francusku, u logor, od kuda se uspješno preko Njemačke u srpnju 1941. prebacio u Hrvatsku. Dolaskom u Zagreb, uključuje se u pripreme za dizanje ustanka. Zajedno s još nekim svojim drugovima iz Španjolske odlazi u Karlovac, gdje se susreće s Josipom Krasom i uz pomoć njegove partijske veze odlazi na Debelu kosu, ogranak Petrove gore. Tu ulazi u sastav partizanskog odreda koji je formiran u Tušilovu. U njemu brzo postaje komesar čete, a potom i komesar bataljona.

U listopadu 1942, po odluci GŠH, odlazi na Kalnik, gdje je preuzeo dužnost komandanta KPO. Prethodno sa Žumberka preko Zagojja vodi Žumberka četu, koja je dolaskom na Kalnik također ušla u sastav KPO.

Izidor Štok bio je vrlo uspješan i vremenski najduže komandant KPO - sve do početka rujna 1943, kad preuzima dužnost komandanta tada formirane brigade «Braća Radi». Pod njegovim rukovodstvom (i komesara Odreda Jože Horvata) KPO je izveo mnogo borbenih i drugih akcija, te uspješno odolijevao svim neprijateljskim ofenzivama, postigavši visoke rezultate na ostalim poljima svoje aktivnosti.

Izidor Štok je zatim uspješno rukovodio brigadom «Braća Radi». Pod njegovom komandom brigada oslobađa Novi Marof i Varaždinske Toplice, te u Šemovcu (nedaleko od Varaždina) vodi veliku bitku s dvije ustaške bojne, koje su se iz Varaždina nastojale probiti u pomoćnom ludbreškom ustaško-domobranskom garnizonu. Nakon te bitke brigada «Braća Radi» proglašena je Udarnom brigadom.

U prosincu 1943. Izidor Štok je postavljen za komandanta 32. divizije, a u kolovozu 1944. za načelnika Štaba divizije KNOJ-a, te početkom 1945. za komandanta Auto-komande u Beogradu. Na svim tim dužnostima isticao se smirenim i promišljenim rukovođenjem, osobito kao komandant 32. divizije s kojom je izveo nekoliko krupnih operacija u Hrvatskom zagorju, Prigorju, Kalniku i Bilogori.

Narodnim herojem proglašenje 17. studenog 1953. godine.

MARIJA VIDOVI - ABESINKA

Rođena je u Novskoj 6. veljače 1924. godine, u siromašnoj seljačkoj obitelji doseljenoj iz Hrvatskog zagorja, iz Donjeg Kušana 1919. godine. Otac Ivan, invalid iz prvog svjetskog rata, umro je kad Marija još nije navršila godinu dana. Majka je ostala s četvero male djece.

Nakon što je završila osnovnu školu, Marija odlazi na zanat kod seoskog trgovca, ali zanat nije do kraja izučila. Godine 1938. umrla joj je majka i ona preuzima kućanske poslove.

Bilo joj je samo 15 godina kada se (1939.) opredijelila za radnički pokret, i te godine primljena je u SKOJ.

Nakon okupacije naše zemlje, Partija Mariji povjerava složene i odgovorne zadatke, a ona ih uspješno izvršava.

Više puta odlazi u Posavinu na određene punktove, noseći i upute i materijal, uz ostalo i proglase CK KPJ i CK KPH kojima se narod pozivao na oružani ustanak.

U rujnu 1941. ustaše hapse Mariju i njezinog starijeg brata. Mučili su ih, ali priznanja nisu dobili, pa su nakon četiri dana prisiljeni pustiti ih na slobodu.

Nakon izlaska iz zatvora, Marija ne posustaje. Svakog dana nosi u zatvor hranu najmlađem bratu, koji je u zatvoru biva kao talac. Jednom prilikom uspijeva pronijeti u zatvor pištolj i dvije bombe. Zatim sudjeluje u akciji uspješnog spašavanja drugova iz zatvora 2. listopada 1941. godine.

Nakon te akcije, Marija se privremeno sklonila kod rođaka najprije u Zagrebu, a kasnije u Varaždinu, od kuda je u ožujku 1942. godine otišla na Kalnik i pridružila se kalničkim partizanima.

Potkraj travnja 1942. neprijatelj je krenuo u ofenzivu na Kalnik. Tri dana i tri noći, po kiši i snijegu borilo se 56 partizana protiv 3000 dobro naoružanih neprijateljskih vojnika. Uz teške gubitke, partizani su uspjeli

probiti neprijateljski obru . Marija se sa četvoricom drugova probila prema Varaždinu. Umorni i gladni odlučili su skloniti se u jednu kuću u selu Jalkovcu. Netko ih je primijetio i dojavio ustašama. Rano ujutro 29. travnja ustaše su opkolile kuću. Na poziv da se predaju, partizani su odgovorili vatrom. Nakon višesatne borbe, Marija je jedina ostala živa. I da ne bi pala neprijatelju živa u ruke, hrabra partizanka sama si je oduzela život.

Narodnim herojem proglašena je 27. studenog 1953. godine.

KRATICE

AFŽ	Antifašisti ki front žena
AVNOJ	Antifašisti ko vije e narodnog oslobo enja Jugoslavije
BP	Banijska proleterska eta
CA	Crvena armija
CK KPH	Centralni komitet komunisti ke partije Hrvatske
CK KPJ	Centralni komitet komunisti ke partije Jugoslavije
CK SKOJ	Centralni komitet Saveza komunisti ke omladine Jugoslavije
DPO	Društveno-politi ke organizacije
GOC	Glavni obavještajni centar
GŠH	Glavni štab Hrvatske
HSS	Hrvatska selja ka stranka
JNOF	Jedinstvena narodnooslobodila ka fronta
KNOJ	Korpus narodne obrane Jugoslavije
KK KPH	Kotarski komitet komunisti ke partije Hrvatske
KKP	Komanda kalni kog podru ja
KP	Komunisti ka partija
KP	Kalni ka partizanska eta
KPH	Komunisti ka partija Hrvatske
KPJ	Komunisti ka partija Jugoslavije
KPO	Kalni ki partizanski odred
KVP	Kalni ko vojno podru je
MK	Mjesni komitet
M	Me imurska eta
MOC	Mjesni obavještajni centar
NDH	Nezavisna Država Hrvatska
NOB	Narodnooslobodila ka borba
NOO	Narodnooslobodila ki odbor
NOP	Narodnooslobodila ki pokret
NOR	Narodnooslobodila ki rat
NOU	Narodnooslobodila ka udarna (brigada)
NOV	Narodnooslobodila ka vojska
NOVH	Narodnooslobodila ka vojska Hrvatske
NOVJ	Narodnooslobodila ka vojska Jugoslavije

OK KPH	okružni komitet Komunisti ke partije Hrvatske
O	Osje ka eta
OK SKOJ	okružni komitet SKOJ-a
OkNOO	okružni narodnooslobodila ki odbor
OpNOO	op inski narodnooslobodila ki odbor
PK	pokrajinski komitet
p/m	puškomitraljez/puškomitraljezac
POC	pokrajinski obavještajni centar
POJ	partizanski odredi Jugoslavije
PTS	Paveli ev tjelesni zdrug
ROC	Rajonski obavještajni centar
RVI	ratni vojni invalid
SAD	Sjedinjene Ameri ke Države
USAOH	Ujedinjeni savez antifašisti ke omladine Hrvatske
v. d.	vršilac dužnosti
VŠ	Vrhovni štab
NOViDOJ	Narodnooslobodila ka vojska i dobrovolja ki odredi Jugoslavije
NOVJ	Narodnooslobodila ka vojska Jugoslavije
ZAVNOH	Zemaljsko antifašisti ko vije e narodnog oslobo enja Hrvatske
ZgbPO	Zagreba ki partizanski odred
ZPO	Zagorski partizanski odred
ZUBr	Zagorska udarna brigada
ZU	Zagorska udarna eta
Ž	Žumbera ka eta

BIBLIOGRAFIJA

- KALNIK U BORBI; Milan Brunovi , Zagreb, 1982.
- BORBNI PUT 32. DIVIZIJE; Franjo Tu man i suradnici: Milivoj Gluhak, Stjepan Ku iš i Mom ilo Peleš, Zagreb, 1959.
32. DIVIZIJA NOVJ; grupa autora, Zagreb, 1988.
- DESETI KORPUS ZAGREBA KI NOV i POJ; Rade Bulat, Zagreb, Globus, 1984.
- TRIDESET DRUGA DIVIZIJA (Ljudi i doga aji 32. divizije u NOB); Za- greb, 1970.
- KRUGOVI OKO KALNIKA; Emil Ivane, Beograd 1969.
- ZBORNIK - Sjeverozapadna Hrvatska u NOB i socijalisti koj revoluciji; Va- raždin, 1976.
- GRA A za povijest NOB i socijalisti ke revolucije u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1941.-1945.- knjiga I.-VIII; Zagreb, 1981-1988.
- KRONOLOGIJA OSLOBODILA KE BORBE NARODA JUGOSLAVIJE 1941.-1945.-Vojnohistorijski institut, Beograd, 1964.
- VOJNA ENCIKLOPEDIJA, II. izdanje; Beograd, 1975.
- ŽENE U NOR-u NARODA JUGOSLAVIJE; Vojna enciklopedija, II. iz- danje, 1975.
- HRVATSKA SELJA KA STRANKA; Fikreta Jeli -Buti , Zagreb, Globus, 1983.
- Arhivski fondovi CK SKJ neprijateljskih formacija, Beograd, 1941-1945.
- LEKSIKON NASELJA HRVATSKE; Mozaik knjiga; Grupa Mladinska knji- ga, izdanje 2005.
- NARODNI HEROJI JUGOSLAVIJE; NIP Mladost, Beograd, 1975.

SADRŽAJ:

<i>ZVJEZDANI TRENUCI</i>	11
<i>UVODNE NAPOMENE AUTORA</i>	13
<i>PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU</i>	18
PRVI DIO	19
I GEOGRAFSKO-TOPOGRAFSKE KARAKTERISTIKE KALNI KOŠI I PODRUČJA	21
II GEO-POLITIČKI I IZVOJNO-STRATEŠKI POLOŽAJ SJEVEROZAPADNE HRVATSKE	27
Kratki prikaz mikroregija	27
Privreda, socijalne i političke prilike uoči rata	33
Situacija neposredno nakon okupacije naše zemlje i uspostave tzv. NDH	39
Operativno-strateški značaj Kalnika i sjeverozapadne Hrvatske	40
III FORMIRANJE PARTIZANSKIH GRUPA, PRVE PARTIZANSKE ČETE I ODREDA NA KALNIKU... ..	42
Uvjeti za razvoj NOP-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	42
Prve partizanske grupe na području Varaždinskog i Bjelovarskog okruga	44
Partizanske grupe preimenovane u partizansku četu	52
Partizanska četa preimenovana u KPO	55

	Odred preuzima inicijativu	57
	Ofenziva na Kalnik, stradanje i prestanak postojanja Prvoga KPO.	61
	Proboj Odreda iz obruba	64
IV	TEŠKA I ODLUČUJUĆA RATNA 1942. GODINA	68
	Situacija na europskom i afričkom ratištu	68
	Situacija na Kalniku nakon stradanja i prestanka postojanja Prvoga KPO.	69
	Rukovođenje i komandiranje oružanom borbom do formiranja operativnih zona	73
V	FORMIRANJE NOVOG KPO.	77
	Uvjeti uoči formiranja Odreda	77
	U selu Bijela 10. listopada 1942. formiranje novog KPO.	81
	Žumberačka eta i njen borbeni put do spajanja s KPO na Kalniku	89
	Žumberčani se vraćaju u Brdovec	92
	Povratak etete na Kalnik drugim pravcem	93
	Druga ofenziva na KPO.	96
	Žumberačka eta prerasta u 3. bataljon KPO.	100
	Kalnički partizani na Zagrebačkoj gori	101
	Povratak bataljona iz Zagorja i odlazak 1. i 2. bataljona u Slavoniju	109
	Pokušaj prelaska 1. bataljona KPO na Bilogoru 30. prosinca 1942. godine	110
	Iskustva i pouke o djelovanju KPO do kraja 1942. godine	113
VI	BORBENI PUT KPO U 1943. GODINI DO FORMIRANJA BRIGADE <i>BRAČKA RADI</i>	116
	Stanje KPO nakon odlaska 1. i 2. bataljona u Slavoniju	116
	Povratak 1. bataljona s Bilogore na Kalnik i formiranje 2. bataljona KPO.	117

Borbena djelovanja Odreda do ožujka 1943. godine	119
Formiranje novog 3. bataljona	123
Izbjegavanje ofenzive na Kalniku i prebacivanje Odreda u Moslavinu	124
Odlazak 1. bataljona u Slavoniju i povratak Odreda na Kalnik	129
Proljetne aktivnosti Odreda u 1943. godini i formiranje novog 3. bataljona	132
Vojna situacija na ratištima i njeni odjeci na kalni kom području	139
Nastavak borbi u lipnju 1943. godine	141
Ponovni napad na žandare u Rasinji	143
Lipanjaska ofenziva neprijatelja na Kalnik	146
Savjetovanje rukovodilaca Odreda u Ludbreškom Ivancu.	147
Burna zbivanja u srpnju 1943. godine na Kalniku i u Hrvatskom zagorju	149
Predaja partizanima domobranskog artiljerijskog sklopa u Jalkovcu	152
12. brigada XII. divizije zauzima kaznionicu u Lepoglavi	155
Povratak Odreda i XII. divizije iz Zagorja na Kalnik	158
Značaj Prvog zasjedanja ZAVNOH-a za daljnji razvitak NOP-a i NOB-a u Hrvatskoj	163
Borbene aktivnosti Odreda u kolovozu 1943. godine	164
Uspješan napad na žandare u Sokolovcu	167
Napad Odreda na logor «Danicu» kod Koprivnice	168
Formiranjem brigade «Braća Radi» završena je važna etapa u razvoju i djelovanju KPO.	168
VII DJELOVANJE KPO DO KRAJA 1943. GODINE	171
Stanje neprijatelja, posebno na području II. operativne zone ..	171
Formiranje novih operativnih i teritorijalnih jedinica	174

	Formiranje ustanova, upravnih i sudskih organa i stražarskih jedinica	176
	Formiranje Međimurske čete	178
	Aktivnosti Odreda prije i poslije dolaska XXVIII. divizije na Kalnik	179
	Napad na Koprivnicu 7. studenog 1943. godine	184
	Borbe KPO do kraja 1943. godine	186
VIII	BORBENO DJELOVANJE KPO U 1944. GODINI	190
	Kratka ocjena vojno-političke situacije	190
	Borbe Odreda u siječnju i veljači 1944. godine	192
	Neprijateljska ofenziva "Dubrovnik-2"	195
	Posljedice ofenzive "Dubrovnik-2"	198
	Ofenziva Nijemaca i ustaša na Kalnik u ožujku 1944. godine	199
	Djelovanje Odreda u proljeće 1944. godine	202
	Djelovanje Odreda u ljetnim mjesecima 1944. godine	206
	Ivan Šibi: <i>Ludbreški grobovi</i>	208
	Djelovanje Odreda u jesen 1944. godine	213
IX	DJELOVANJE KPO U 1945. GODINI DO KRAJA RATA .216	
	Situacija neposredno nakon završetka borbe za Virovitički mostobran	216
	Kalnički partizanski odred na kraju rata	217
	Značaj KPO za razvoj NOP-a i NOB-a u sjeverozapadnoj Hrvatskoj	219
	DRUGI DIO	225
X	KOMANDIRANJE I ORGANIZACIJA VEZE RUKOVOĐENJA	227
	Komandiranje	227
	Organizacija veze rukovođenja	228
XI	SANITETSKA SLUŽBA	231

XII	INTENDANTSKA SLUŽBA	239
XIII	OBAVJEŠTAJNO-SIGURNOSNA SLUŽBA	243
XIV	NAORUŽANJE	250
XV	MOBILIZACIJA I POPUNA ODREDA LJUDSTVOM	252
XVI	KADROVI, OZNAKE, INOVI I ODLIKOVANJA	255
XVII	VOJNO-POLITI KO OBRAZOVANJE, MORALNI ODGOJ I DJELOVANJE KP U ODREDU	258
	Vojno-politi ko obrazovanje i moralni odgoj	258
	Politi ko djelovanje Odreda u narodu	260
	Kulturno-prosvjetno djelovanje u Odredu i u narodu	265
	Zagreba ki glumci na Kalniku	266
	Djelovanje KP i SKOJ-a u Odredu	270
XVIII	ŽENE BORCI U KPO.	276
TRE	I DIO	279
1)	ONI SU RUKOVODILI ODREDOM	281
2)	NAPOMENE UZ SPISAK BORACA KPO.	306
3)	SPISAK BORACA KPO.	311
4)	NARODNI HEROJI	401
5)	FOTOGRAFIJE	
6)	KRATICE	423
7)	BIBLIOGRAFIJA	425
8)	SADRŽAJ	427

Napomena: Autor crteža i vinjeta je akademski slikar Ivan Milat.